

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Politicorvm Liber sextus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](#)

POLITICORVM

LIBER SEXTVS.

DE MAGISTRATV ECCLESIASTICO.

CAPVT I.

Magistratus sine adulazione instruendi sunt.

De legibus actum est superiore libro, carumq; necessitas, vtilitas, & vigor explicatus; sed legum est infirmum sine insigni magistratu subsidium; leges instrumenta pacis, & felicitatis sunt inanima; magistratus, organa viua; quæ legū vsu, & tractatione Rempublicam administrant, tenuerunt bonos, malos corrigit, qui corrigit nequeunt, in quibus nihil bone sp̄ci capax est, tollunt è medio mortaliū factūs peiora iis quo contingunt, vt quo modo possunt, de finit̄ esse mali. Legum ergo sine magistrato nulla est efficientia, nullus metus, leges bonae à bono magistratu prudenter administratæ felicissimam Rempubl. efficiunt. Quam ob rem magistratus dignitatem, auctoritatem, officiumq; expone aggredior, in quo scopolū video in quē multi politicorum impegerunt, videlicet adulandi studium; vel n. regi alicui placere vel optimatibus se commendare voluerunt, eaq; scriperunt, quæ delectare reges principesq; magis, quā docere, melioresq; reddere consueverunt. In maius sua letificant regem, & in mendaciu suis principes. Multi potestatem magistratus supra verū, & supra modū extollunt, alii etiam virtutia dilaudāt; Calumniator bonū aut esse malum, amatorē virtutia ipsa deleatāt, vtrunq; malū est in adulatore, cuius error ideo difficillime sanatur, quia veritati affinis est, cum n. adulatores sint pessimi inimicorum, videntur esse amicorum benevolentissimi, certe sunt suauissimi. Amicitiam adulatio non tantum imitatur, sed vincit & præterit: apertis ac propitiis auribus accipitur, & in ima præcordia descendit, eo ipso gratiosa, quo lādit.

Magistratus docere diffīcile.

Adulatio venenū potentia.

Adulatio viri, parti pernicioſa.

Adulatores adulatores, adolatores.

Adulatio-nis effectus.

§. 2. Principio itaq; mihi constitutū est rectissima via incedere, nec regū, principumq; auribus quicquā offerre nisi verū, & salutare, quomodo quidq; accipiatur, vñce fecurus. Nam auribus potentum, qui cquā dare, nec illis qui fallaci laude seducuntur, nec illi qui pro amico blandus inimicus, homines natura imbecillis iudicij magis infatuat, prodest.

§. 3. Pontificibus, Regibus, poteribus nihil est infestus adulatio. Nam vt aero ferri, teredo ligni, acor vini, mucor panis, ita adulatio aularū propriū ē virtutis; Inde & nomē sumptū est, vt adulatores, quasi adulatores dicātur, q; regū opes assentatione magis, quā hostes gladio euerunt. Potens est hoc, & efficax venenū, quia audiſſime in præcordia admittitur, atq; intima depascit. Animos vero inflat, & vētoſo tumore diffendit, vt a se plerunq; abeant. Hinc fœdissimi hominum credidit Deos voluerū, vt Alexander magnus, vt Romani imperatores. Alios efferauit adulatio, vt Constantium, quē crudelem assentatores fecerunt. Alios faciunt in magna fortuna ineptos, vt Valentem, cum eius verba rustica, Tullianos Flosculos appellarent. Omnes deniq; inhumanoſ, moroſos, iracudoſ, & vindicta auidos. Caligula seruilitate Ro-

ma adulata est, blanditiis placere stolido, & crudeli principi voluerū, sed exitus is fuit, vt adulaciones cōtemnere disceret, & cum aliquoſ interpretaretur, morte puniret. Dion refert in Calig. Cōclamante autem aliquando populo; Adolescentis Auguste, ratus ſibi in uitiam illatam esse quam plurimos occidi inſit. Eosq; partim abstrahi à ſpectaculis, partim abeunte à theatro abripi, id evīm ſep̄facerē solebat. Incundimis ita affueuerant aures principis, vt incedua pro aperis acciperentur. Eadem pete Viellum interemerunt. Arcuere eos (bene ſtaturos) inquit Tacitus, intimi amicorum Vitellii, ita formatis principis auribus, vt aspera quæ vtilia, nec quicquam niſi incedum, & laſurum acciperet.

§. 4. Nec aſſentationis fructū diuturnū capiunt adulatores, quia cum nemo uno adulatore contēctus fit, neceſſe est, vt eius gratia patuo tēpore floreat. Nō uin. exquifiſtione blanditia ad ſe illūciunt animos, & quæ valde delectarunt eorum est velox fastidiū. Deinde natura simulationis est iōnū, diuina; adulatio vero simulationum est pernicioſiſſima. Neq; haec tenus quiquā tanto fuit ingenio adulator, vt nō facile apparuerit irrisorem eſſe potentum. Si enim non laudanda commendant, vel medio erit in maius efferrunt, principem, niſi pecus fit, diu latere non poſſunt. Et quanquā facile ab his ſe fallere ſinant homines, adulatio tamen compertū oderunt. Rīſum totū imperio mouit Elagabulus cū parasitos roſis opprimeret, aut rotæ aquaria illigaret, vt per voluptates occideret, qui per delicas principum vitam impeterent. Quod hī tamē adeo hebes, & ſuam auctor princeps fit, vt ov̄, xalarev̄, ηγ̄, γ̄, illos, & λωμονόκανας, qui ad omnia ventris cauſa annuunt, agnoſcere nequeat, eos tamē college, & Symparafiti facile detergent. Neq; n. magis cognoscitur, & rideat adulatio, quā in aulis, in quibus & homines urbani queruntur, contra vndecimū decalogi præceptum peccari. Non adulaberis. Quod vitiū enī in omni hominū genere fit turpissimum, cum vero in ſacerdotibus eſt portetofsum, quibus multo melius eſſe docent ſacri canones, pati pro veritate ſuppliciū, quā pro adulatio beneficū recipere, i. quæſit. 3. nemo peritorū. Grauiſſime vero D. Greg. adulatores inseguuntur l. 18. mor. p. 4. c. 3. ſunt nonnulli (diſt. 4. 6) qui aut malefacta hominum laudibus efferunt, augent, qua increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: Vt qui conſuunt putullos ſub omnī cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite vniuerſe atatis. Ad hoc quippe putullos ponit, ut mollius quieſcat. Quiquis ergo male agentibus adulatur, putulolum ſub capite, vel cubito tacitū ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in eo ſultu laudibus moliter queſcat. Hinc rurum ſcripum eſt: ipſe adiſicabat parietem, illi aut liniebant cū. Parietis quippe nomine, peccati duritia deſignatur, adiſicare ergo parietē, eſt contra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruire. Sed parietem liniebant, qui peccata perpetrantibus adulantur, vt quod illi peruerſe agentes adiſicant, i. ſi adulantes quāſi nitidum reddant. Sed ſanctus vir ſicu mala de bonis non affinat, ita iudicare bona de malis recufat, dicens, abſit a me, vt iustos vos iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

Concilium Carthag. 4. cap. 56. adulatores Clericos proditoribus cōtingit. Clericus qui adulatioibus, & proditoribus vacare deprehendit, ab officio degradetur.

§. 5. Remedia adulatio-bus, & contra doctriinas adul-

Adulatores cogniti odio ſunt.

Corrupto palacio nihil ni- bil nō no- citurum placet.

Simulata brevia ſunt.

Adulatores inroſa occiduntur.

Vndeclimū præceptum.

Adulatio damnabilis.

*Qui adulatrices politicorum firmamenta in prōptū tem-
per adesse oportet. Nisi enim hoc discrimen animad-
uerunt, etiam bonorum consilia auerent; Nam stul-
to principi, vel adulationib⁹ inefcato haud facile bo-
na consilia dantur. Primum igit⁹ est; Nolle laudari;
Non omnino imprudenter Peltencius Niger; Viuum*

Adulator omnis est irrisor, quia principem vanum, & stultum putat. se placere, mortuum laudari velle. Alterum, si nondum hoc vitium animo excussum est, ita tamen proficere studeat, ut lubens vera audiat, & irrisoria encomia intelligere se, & detestari significet. Rideri autem se clare agnoscet. Si mala laudent; si virtutum nomine pallient, si principis errorem admirantur. Sie belli fuit, comitatem in coelum eueniunt. Excanduit? magnanimitatem predican. & clementiam, quod

Insania adulatioris. raculam hominis verluti lumen itutitiam, a quo Diogenes nix adaxes dicti sunt; quem cum cæcūtient cernerent adulatores, ipsi quoque cæcos se finxerunt, nam in postes, & parietes impingebant, & ad fercula ab ipso manu se duci gestiebant. Misericilli, quibus tandem adulatio[n]is necessitatēm tyrannis imposuit, miserrimus ille ipse quis e[st] ita derideri volebat.

Deinde cognoscet irrisio nem laudationibus, si vera bona maiore encomio prosequantur. Si ex homine Deum faciant. Qualis ille adulator, qui dixit:

*Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.*

*Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Di si quis internum currit, Iuvia Caesar habet.*

Divisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

Divisum imperium cum Ione Caesar habeat.
adulatio \equiv i. s. s. cum non secundio offerant Alexander

Tertio, si occasionem peccandi offrarent. At eam
magnus ita viebat, vt ab omnibus turpisimus ha-
beretur, Eudamonius tamen assentator eius, vt il-
lum ~~avauagis~~, & omnino omni culpa immunem o-
stenderet, monere solebat, vt *tādem mali quipiam con-*
mitteret. Ecce quam immane studium adulandi. Eo
pertinet Anaxarchi adulatio, cum ius fas esse diceret
quæcumque rex faceret. Laert. l.9.c.10. Proditor est
qui hæc suadet: nocere vult, qui confidentiam malo-
rum principi instillat. Quarto, cum laudant, & perut-
nam finis ille soleret esse canum aulicorum, qui cauda
adulantur, dū frustum proicit, cum dederis, abeunt
si repetas, ringuntur. Nunquam dabis cum adulatio
antecedit, nam tuę superbię dedidisti, non fibi arbitra-
bitur, cum ante dementandas illi fueris; quā dares
quod si humanius de te loquetur suo artificio, nō tuę
munificentię gratias habebit.

Adulatores §. 6. Aliud remedium est, vt palam ostendas tibi
ridendi. illos esse odio. itaq; veribus exagitandi sunt, quemadmodum Alexander seuerus abiici, & cachinno excipiebat: Generofus Ladislaus rex Poloniae, colaphis demulcebat, egregio elogio. **Percutienti- Percutentes me repercuti.** Insigne exemplum etiam Vitellius edidit, occiso enim Galba, plures quam centum viginti libellos premia exposcentium, ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius postea inuenit. Ecce tibi aslentatione nouo se principi venditatem. Quid vero Vitellius? omnem coquiri & interfcii iussit, non honore Galbae, sed tradito principibus more, munimentum ad praesens, in posterum vltionem. Horum igitur tibi o princeps odium inculcatum, magnum, constansque opto, his purgari tanquam Soricibus palatum tuum defidero.

Nunquam illos tibi fidos fore credes, qui vel tui peccatum laudant, vel tui causa peccare sunt parati qui philosophiam, politican, iurisprudentiam, Theologiam voluntati tuae attemperant. Vera audire ait fuisse ô princeps, & haec qualiacumq; animo recondere. Magnam spem recte factorum præber, qui vera lumen audit. Nam τὸ κατόρθωμα διὰ ἀνθεστος ἐκγονοῦ. *Omne officium ex veritate nascitur.*

C A P V T II.

Magistratum Reipublicæ necessarium esse.

S. I. **R**est publica sine iubendi & parendi ordine nula est. Res publica
la esse potest, quemadmodum nec homo est nisi naturali ordine membra sibi mutuo connexa sint, atque apta inter se, & reciprocō se adiutorio influxusque sustentent. Sine magistratu igitur lex, ut dixi, in anima est, sed vere ille dixit:

129 ὁ νόμος τοῦ ἀρχοντοῦ ἐξ. Nulla pars
Reipublica sine magistratu.
Fortis est lex, si principem habet. Nam total legum conge-
ries, sine hoc vinculo, & quasi camento non nisi rui-
na est. Exempla domestica nobis hoc ostendunt; si ab
est à ludo frons seuera magistri, si patrem familias do-
mo discessisse norū ferulū, si nec vicariatum præstat
césor, aut atriensis; omnia cōmutātur, in solentia vni⁹
reuerentia compressa mox sese exerit; quid in regno
vbi non modo multi, sed crebro plurimi, aliquando
omnes sunt mali: Quapropter vere Arist. l.6, poli. c.8,
& eis ῥῆπια γένεσιν & ἀρχὴν δύναται οὐκέτι ναός. & Ci-
cero l.3, de legibus, opus esse magistratibus, quod sine illis ci-
uitatis recte constitutio non posst. Quod adeo verum est, vt
qui magistratui rebellant, sine alio id magistratu fa-
cere nequam possint. Imperium consulum, & no-
bilitatis recusant plebei Quirites, in montem Auen-
tinum fecerunt, sed agere nihil sine nouo magistratu
contra veterem posseunt, tribunos creant, & leges pa-
tribus imponunt. Tam est vero necessarius in Repu-
blica magistratus, vt melius sit esse malū, quā nullum.

§. 2. Quod cum ita sit, non tamen deflunt nostro
saeculo, in quod excranda omnia confluxerunt, qui
tam euidenti lumini naturæ, & experientia repugna-
re conati sint, omnemq; rerum ordinem scelerata
opinione euertere. Olim quidem Donatistæ, licet ante
ab Ecclesia ad imperatores appellasset, postea tamē
omnem magistratus autoritatem respuerunt. Nunc
Libertini, & Anabaptistæ omnem Anarchiæ pertur-
bationem inducunt. Libertini quidem, quod om̄e
legem, omne peccatum negant, à Deo enim fieri asse-
runt. Anabaptistæ magistratum Christianæ libertati
aduersum esse fingunt.

Sed eos refutat sancta scriptura, quæ iubet **omnem animam potestatis sublimioribus subesse**; quod non vellet, nisi potestates velle esse. Vocate eos **diabolos ministros Dei**, & **reverendos deos**. Rom. 13. 4. 6. imo Deos. Deinde Matth. 22. 21. Iubet Cœsaris legibus, quamvis impii parere Christus Dominus, quod Paulus ad Tit. 3. 1. Petrus Epist. 1. ca. 2. 13. ex ore dominico acceptum prædicarunt. Idcirco Magistratus, & reges nutritiæ Ecclesiæ, & defensores vocantur, mittit eos Deus ut seruos, & ministros suos, Moysen, Ioseph, Iephthe, Samsonem, Samuelem, Dauidem, Salomonem, Asam, Iosaphat, Ezechiam, Maccabæos, Hæc enim testatur nobis Psal. 2. 1. IIa. 60. 3. Prou. 8. 15. Isa. 10. 5. Ierem. 27. 6. Dan. 2. 3. 4. Nobis etiam commendat, ut pro illis oremus, 1. Tim. 2. 2. Contra Libertinos multi Theologi, & iurisperiti disputarunt, & totus eos mundus oportugnat. Quos tamen occulte defendunt, qui leges negant obligare conscientias subditorum, ut libro de legibus docui.

§.3. Ratione etiam naturali id consentaneum est; nisi enim magistratus sit, nulli erit tota simul respublica cura, sed partes hinc inde tantum particulatum in utilitatem paucorum administrabuntur. Quia vero magistratus, ac proinde omnis ordinis ac bonifores, pacis perturbatores, latrociniorum patrui, similibus obrepunt, & argutissimam Rem publicam cuenteret conantur, fraudes eorum aperienda sunt. Nec enim hodie desunt, qui agrestes aliqua commotione agitatos in Dominos arma vertere hortentur. Nec timidius, quam Muntzerus agerent, si modo spes successus appareret. Quid vero adferri pro tam insigni paradoxa potest.

§.4. Principio reges hoc modo oppugnant: Christus solus est in testamento nostro rex; Indignum igitur Deo hominem

Iudem tituli
Deo, & ho-
mini, sed
duero sen-
su dantur.
fas, nihil obstat, quo minus erit anima parentum hono-
re filii, & dominorum obsequia serui defugiant. Vnus
enim Deus, dicitur pater, & Dominus. Christus rex
est, sed rex ^{meus} & ^{regis natus}, rex regum, & Dominus
dominantium, cui omnes priores parent, a quo om-
nes impiorum reges damnabuntur. Sacerdos ille est, nec
tanet aliorum sacerdotum sibi seruentum officia
fustulit. Sumptum est hoc argumentum e puridis Cal-
uinianorum lacunis, qui sic ratiocinantur: Christus est
vnum pontifex, solus mediator, non ergo aliis ponti-
fex aut mediator, nam ab his ad alia ex paritate ratio-
nis causa transfertur. Quod si inter eum, qui natura
rex est, officio & dignitate supremus pontifex, qui
mediator perfecit nos reconciliavit, preciumq; per-
soluit, & inter eos qui infinitis modis inferiores, pon-
tifices & mediatores vocantur, iā dudū lis nulla esset.

§. 5. Gen. 49.10 aiunt, regnum politicum duraturum usque ad Christum, ideo & cœiente sublatum, Christus enim cum regnum offerretur fugit. Ioann. 6. & cœi iudicare inter fratres regaretur, iurisdictionem resipuit. Luc. 12.14. Quin expresse negavit regnum suum esse de hoc mundo, & discipulis ambitus se perentibus sæcularem potestatem non sine iusta increpatione negavit.

*Nenomnia
Christi fa-
thanobis le-
gen impo-
nunt.*

Eodem ex luto hæc etiam facta sunt; contra Eccle-
siasticorum enim potestatem à primipilis sectariorū
dicta, corum discipuli in sæcularem potestatem con-
torserunt. Vtique impie & seditiose. Non enim om-
nibus omnia Christi facta imitanda necessario pro-
posita sunt. Cælibem vitam, pauperemque Christus
egit; nec tamen legem paupertatis, aut cælibatus ex-
emplo Christi sibi impostam existimarent, vel Li-
bertini, vel Anabaptisti.

§. 6. Negant etiam vnum pius rem publicam suscipere,
aut regere posse, nam Iudicium olearum pinguedinem suam relin-
quere renunt, & virtus Ambroſia, ut inter ligna promoveatur, ar-
rhamnus regnum suscepit, Hinc satan est princeps mundi. Io-
an. 12. 3. & 16. 11.

Magna hæc est in reges pios iniuria; illa que de populo rebelli, & impio, crudelissimo que tyranno, fratrum interfectori dicta sunt, omnibus magistratibus imponere. Nec statim estrex alicuius Regni; sed rex super omnes filios superbæ, rex mundi, hoc est, corporis impiorum. Non estius in vilium, aut potestas data diabolo, sed mala suadendo, bona dissuadendo ius sibi vñfupat. Hic etiam fructus de spurio fratre nouæ hærefoe pullulauit. Multa in principes Lutheranus dixit: Areten Caluinianus imperio ornamenti à diabolo afficta pronunciavit. Tam late quam Roma num patet in imperium, persecutionem esse.

§. 7. Denique libertatem prætendunt. Homo à Deo liber creatus est; cur ergo seruitus regis premittit? Cor. 7.23. Nolite fieri servi hominum. Et Rom. 13.8. nemini quicquam debetis. Imperficiunt iesi et impositos magistratus; quia erant pueri, pedagogi indigentes, at Christianos

Libertas est parere magistris. *Vnctio docet omnia.* Non ergo obedientium magistrati. Huc omnia illa tendunt, ut suo quisque viuat arbitrio, nec sit noxiorum coercitio, nec iniuriarum vindicta, quasi nisi non lumina sit libertas legitimo magistratu, hoc est diuinæ ordinatione parere. Atq; hac initia fuere turbata p; bella ciuilia, & discordias, Europa. Vidimus enim homines literis eruditos, & qui pietatis & iustitiae aduocatos iactabant, qui publicis scriptis; quod efferratum gentium est, manus posse magistratibus affterri docuerunt. Quanto prudenter, & paci, rationi, legibusque Dei conuenientius Aristoteles censuit, eum, qui magistratu maledixit, grauiter multandum, quod non tam in magistratum deliquisse, quam in Rempublicam censem.

tur. Ius igitur audiendum, certoque statuendum est, magistratum esse sacrosanctum, eique obtemperandum. Omnem iniuriam illi irrogatam grauiorem esse. Nam merito iniuriam omnem illatam magistratu*m* atrociem leges vocant. *w.* lib. 47. tit. 10. L. 7. atrociem aut*m* iniuriam, aut persona, aut tempore, aut re ipsa, fieri. Labeo at persona atrocior iniuria sit, ut cum magistratu*m*, cum parenti*m* aut patrono fiat. Tempore si ludis, & in conspectu, aut in solitudine iniuria facta sit multum interesse ait, quia atrocior est qua*m* in conspectu fiat. Re atrociem iniuriam haberi, Labeo at*m* put*m* si vulnus illarum, vel os alicui percussum.

Causa ex naturali legi sumitur; quia honorem singularem magistratui omnes debent; deinde quia iustitia minister est, ideoque, multorum offensiones subire necesse habet; quam ob causam eum Respublica satellitio armavit. Denique eius auctoritate violata salutis publicae perire possit.

Non igitur video, quomodo possit quisquam, nisi cui ex perturbatione talis queritur, contra magistratus insurgere, cum in veteri testamento facerdotem facerdoti, regem regi succedere videat; & nunc verunque in aliud lacerdotium, regnumque translatum. Apud ceteras gentes iure communi, quod vocant gentium, ius magistratum constitut. Deo tamen interdum per se immediate presidet constitutive, interdum conuenit, & comitiis principum, aut populum. Vere Iren. l. 5. c. 24. Cuius in sua homines nascentur: huius in sua & reges constituantur apti his, qui in illo tempore ab illis regantur.

Atque haec contra magistratus, & diuinæ ordinatiōnis contempitores. Non minus coercendi sunt magistratum adulatores, qui quidem aliqua regibus debita, alii ~~admodum~~ & nimis sublimia conceduntur.

Debita est illis obseruantia vera, amoris, & honorificæ opinionis testimonium. Fama enim regis & honor ad Rempublicam tutandam necessarius est. Non tamen impius regis malefacta probanda sunt. Nam Samuel non nisi magnis precibus Saulis adductus cum coram populo honorauit. Dignitas regis, & potestas hoc postulat, ideoque maecenas principis maledicto appetita, morte vindicatur. Deinde obediendum

Regi subfidiū, & defensio debetur.

ponenda est. Huc pertinet, ne danno eum afficiant, hostes ne adiuuent, non re, non consilio. Haec & his connexa vere principi debentur. Alia adulatio aduenit. Ut quicquid rex iussit, ius, fas, sit. Omnia regis esse. Vnius regimen, nempe Monarchicum solum esse à natura, in ceteris vero à recto naturae tramite homines deuiasse; nec minus errasse, qui in humanis optimatum, aut popularium induxerunt dominium, quam qui in diuinis presbyterium. ita nouellus parataster Guilelmus Barret , libr. i. de iure regis, cap. i. Qui error quamvis speculatorius esse videatur, si tamen accipitur, omnia regna turbabit, ybiunque enim fuerit alia species regiminis, accusatur Respubli- ca, quod à lege naturali recesserit.

§. 8. Verum omnium afferentorum ille ingenia
uperauit, cum regibus, quos solos iure naturali re-
tores concedit, tyrannidem liberam permittit. Nam
us regis quod i. Reg. cap. 8. à Samuel exponitur, ve-
num esse iudicat, ita lib. i.c.i. *Ius autem regis expresse, &*
edita opera à Samuele ponitur. I. Reg. c. 8. rbi p̄fūm regnum
institutur & aspicatur. Neg. tyrannum aut regem iniquum
infractū vir Dei, ut temere Beganus cum Caluino, nam qua fu-
e & explicare in eodem capite, à rege exigenda & à populo
abanda, subditis narrat, eadem posse regem iure principa-
lissimi adrogare & appropriare ipsi Saulini cap. sequenti subin-
dicat, & cuius erit optima quaque Israël, nonne tibi, &c.
uem tamen ad tyrannidem pellicere Prophetam poluisse

aut si regis dicere, vel autumare nefas est. Neque satis aduer-
si videtur Becanus Regis ius, aut dignitatem, dum a Prophe-
ta concessa, illi regi negat, presertim cum hec omnia, sere com-
muni consensu tam Theologorum, quam iureconsultorum
principi competere non sit ambiguum, & ex iis, ut propheta, o-
ptima, modo iustum & aequum seruetur, neque tyrannidem
sapere nisi grauamen sit immodicum. Quis enim negat Regi e-
quites, tribunos, centuriones & diuersi generis famulos, tam
nobiles quam plebeios, & vt sumptibus subditorum saltem in
novo principatu alantur? item vt possit tributa, & vestigalia
nomine decimarum indicere, quibus cina dignitas sustentetur,
& publica impendia excoluantur. Quod autem vt ab ipsis libe-
rentur, Iudeos obnoxie petitoribus prædictis Samuel, hic sensus est
cum senseritis regiam pompanam vobis ob dicta onera fore (vt or-
dini conuenit) grauem, me autem sine fastu (vt sacerdotem de-
cer) & sine sumptu præfecturam gesisse, neque in re minima
vobis incommodeasse, tunc clamabitis ad Deum, sed non exau-
dit vos, ratio est quia petitis vobis regem, qui pro dignitate
est sustendandus. Sed expendamus paucis si placet que hic iuris
dicuntur regi & conferamus cum illis que in imperiis &
regnis Christiana fide nobilitatis sine tyrannidis calumnia indi-
cuntur, exiguntur. Primo vt habeat rex comitatum regalem,
nihil est magis decorum, ant ipsi famulis magis honorificum:
hinc enim secularium dignitatum origo, subordinatio, & no-
minum distinctio.

Secundo quod calumnia maxime est obnoxium, agros ve-
stros, &c. dabit seruis suis & serui regi alantur, sustententur,
iustum est, equum est, vbi autem nihil est adspicuum, & regnum
nouo iure fundandum, neceste est, vt regio cederet, ius despoti-
cum, nisi sponte quod iustum sit, contulerint ipsis subditum. Tertio
segetes vestri addecimabili vice huic, pensiones praediales no-
mine tributi solvantur; & in alia specie pro diuersa regnora-
tione non decimam sed octauam decrere principes non au-
ari. Lex præstatione C. de vestigalibus. Et alicubi bisce nostris
temporibus ipsa decima nempe ex rebus venditis & permuta-
tis etiam annouis, alibi aliud, sed non minus imponit vesti-
gal pro varietate regnorum; item portoria, pedagia & il genit
al, salvo interim iure fisci.

Quarto, seruos & afnos vestros ponet in opere suo, &c. &
pos eritis eius serui. Huic genera sunt onera que vocamus mu-
nera, easq; pro ratione concessionis diuina sunt triplica; realia,
personalia, & mixta: Realia sunt obsequia que principi pre-
stantur rebus subditorum vt iumentis, plaustris, &c. Personalia
qua per ipsas personas exhibentur, vt seruire certis temporibus
in aula, vel alibi. Mixta sunt, qua vtrisque constant vt cum
quis suo sumptu famulatur aut comitatur in itinere aue ad
militiam, &c.

Potest igitur in isti tyrannis vitari, & equitas seruari, (&
seruabitur semper) si regis iudicationibus ista quarum non de-
finit, si sit in ea causa imponendi, si sit vestigali proportionata, si
solario sit cuiusq; facultati adequata, vt pauperes non cogan-
tur plus conferre sororitati, quæ qui dittores. Si vltra necessitatem
non prærogetur: neq; dissentunt Theologi. Hac igitur omnia
littera humana lege sunt decreta tamen iure diuino sunt debita,
quia iure eodem potestas ordinatur, Vnde diuini codices: Da-
te censem Cœli, reddite tributum, cui tributum, & vestigalia
cui vestigalia debentur.

Verum ius regis esse illud, non æquum, non con-
cessum, sed vñfupratum, multa docent, & multi, non
solus Becanus, & Caluinus.

Samuel ty-
rannum nō
regem de-
scribit.

Nos canem illum regium, nouum Aristippum au-
lis adrepente paulisper retrahamus.

S. 9. Primo. Verba ipsa ostendant, non esse legiti-
mum ius, sed prauum; sunt enim talia, quæ tyranni-
cam rapacitatem demonstrant. Quamvis enim no-
ster optime verterit ius regis, & τὸ δικαῖον, non verum
tamen ius & æquum propheta iudicavit, sed quo rex
vñfusus esset. Etenim טְבָלָה non modo ius, iudi-
cium, potestas, norma, sed mos, status, conditio, mo-
dus, specimen, crimen, pœna. Sed verba audiamus:
v. 11. Etait: הַ וְרִיה מִשְׁבֵט הַמְּלָךְ. Hoc erit ius,
status, conditio regis, qui imperatur usq; vobis: Filiis ve-

stros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, &
præcursores quadrigarum suarum, & confituet sibi tribunos
& centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum,
& fabros armorum & curruum suorum. Filias quoque vestras
faciet sibi virginarias & focarias, & paneficas. Agros quoq;
vestros, & vineas, & olivæ optima tollet, & dabat seruis suis.
Sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, vt
det eunuchs & famulis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas,
& iuuenes optimos, & afnos anferet, & ponet in opere suo. Gre-
bes quoque vestris addecimabit, rosque eritis ei serui. Et clama-
bitis in die illa à facie regis vestri quem elegistis vobis: & non
exaudiet vos Dominus in die illa, quia petitis vobis Regem.

Non esse legitimum ius, clare nos Deus edocuit; Deus hoc
nam aliud ipse Deut. 17. præscripsit: Cum ingressus ius damna
fueris Terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Et posse quod Sa-
deris am, habitaueris q; in illa, & dixeris, constitua me super me muel de-
regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum consti-
tues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuo-
rum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui nō
sit fratrem tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit
sibi equos, nec reducat populum in Aegyptum, equitatus nume-
ro subleuat, præsertim cum Dominus præcepit vobis, vt ne-
quaquam amplius per eandem viam reuertantini. Non habebit
vxores plurimas, q; aliciunt animalium eius, neque argenti
& aurii immensa pondera. Postquam autem seferit in solo re-
gno sui, describet sibi Deuteronomium legi huius in volumine,
accipiens exemplar à sacerdotibus Leuitica tribus, & habebit
secum, legerque omnibus diebus vite sua: vt discat timere Do-
minum Deum suum, & custodiare verba & ceremonias eius,
qua in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam su-
per fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sin-
istram, vt longo tempore regnet ipse, & filius eius super Israel.

Non multiplicabit sibi equos, neccesse est enim ea
pompa vehementer populum grauari, quemadmo-
dum etiam cum arario nimium indulget; Deinde
ne plures vxores multiplicet, reginarum enim mul-
titudo, & luxus intolerabilis est subditis. Deniq; li-
brum legis leger, & seruabit, at illo præscribitur, par-
simonia, frateria caritas, inhibentur rapina, quan-
tumvis iusta & speciosa prædandi vocabula accep-
rint.

Quædam apertam tyrannidem indicant, vers. 17.
Eteritis ei serui. Et clamabitis in die illa à facie regis vestri,
quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa.
Clamor subditorum oppressorum, non bello, sed ra-
pacitate regis, non iustum, & paternum principem,
bono affectu subditis tanquam filiis consulentes,
sed rigidum exactorem significat, qui de liberis ser-
uos officiat, qui multis futorum cum lacrymis domi-
nentur. Extremum malorum est seruitus, at reges ve-
stri vobis vt serui vntentur, vos autem sponte, cum li-
beri sitis Dominum vobis inducitis. Pompeum cum
necessitas in regis pueri potestatem, & semiuri ma-
num coniceret, non immemor sui, ipsum con-
gressum seruitus pactionem esse conquestus est.
Qui tyranni palatum subintrat, eius est seruus, eius liber ve-
ritas. Hoc autem tyrannicum esse nemo dubitat. Nec
loquitur more communi, quo orientalium alii, se ser-
uos appellabant, sed de dura illa, quam inuiti susti-
nebant.

Excusat tamen ius illud adulator. Equites, Tribu-
ni, centuriones, famuli habēdi sunt. Nō inficiā simus
ita esse. Sed in Aristocracia, in regimine populari, hæc
etiam necessaria erant; si bellum gerendum eset;
& in pace, vt ad bella parati esent, hic vero de pom-
pa loquitur, quæ superuacua est, quæque populis o-
nero. Mediocris non damnatur, quæ maiestati, &
tutela idonea: quæ grauare non potest; nam ferre ex
multis, leuibusque telonis colligi potest quod mo-
derationis fat est.

De filiis non excusat: cum tamen liberas virgi-
nes pro regiatum deliciarum administris accipere,
contra

Subditis re-
gam seru-
i non sunt.

Maiestas
subditus
est oneri,
sed luxus.

contra ius sit. Ministerio liberarum vtatur, si quæ velint, mercede, vel sive gratia operam impendere. De iniuria igitur, loquitur; alioqui tyrannis non est, & ne durum quidem in ministerio aularum homines vltro se offerentes, & præmia petentes occupari; hodie quoq; ad ea aspirare plurimos docet experientia. Hic vero ingenuæ velut ferue accipiuntur, pro vnguentariis, & coquariis, & panificis, & illa a cernitatem, & ipsa parentesque ipsarum clament a facie regis.

Aequum ait, ut seru regis alantur, vbi auem nihil est adspicunt, & regnum nō ure sandandum, necesse est, ut regis cederet ius despoticum.

Familia principis sit moderata. Regiam familiam ali, recta ratio, atque adeo iustitia suadet. Sed familia sit moderata, non nimis ampla nec preciose vestita, nec delicate enutriatur. Non detur illi agri, oliuera, vinea optima, sed honorata merces; aut in vicem sine mercede regem custodiant.

Rex nescit anima &c. Quod si pro tutela regis, & dignitate conferre non luit subdit, non tamen priuatorum agros, aut vinea rapere potest. Deinde si summa potestati tata ianua aperiat, finis rapienti erit nullus. Quis dubitet Achab esse ideo punitum, quod vineam Naboth in iusto Domino eripuit? Verum de sensu scripturae disputamus. Propheta Samuel nequaquam minatur, fore, ut rex si dare recusat, quod iustum est, ipse sibi pareat. Neque enim Iudei cum regem peterent more vicinorum gentium, iusta eius ornamenti negabant. Haec autem pœna est, ut sciam regis adulatores, delatores, calumniatores, voluptatum inuentores prouinciam opibus lucupletandos.

Decima Eu
nachis fla
giis & dan
tur. Quarto. Decimas etiam licitas asserit, imo principes quodam acceperisse octauas, id que iuse esse regni. Verum de iure decimatum alia est disputatione. No est peccatum, sed omnino iustum, & secundum naturam, ut decimas & alia subsidia conferant, at vero hic decimam nequissimum hominum Eunuchs dantur, & regna tam fertilis decimæ. Eunuchi malevoli, auari, & cum ad dignationem principum peruererunt, certe Reipublica fuerunt; inter tot myriadas vix decem boni. In Iudea vetiri erant castrati, itaque exterri erant, qui decimis saginabantur.

Neg; ad rem est, quod quatuor in his ad tyrannidem fugiendam proponit. 1. Ut sit iusta causa imponnendi. 2. Si sit rectigali proportionata. 3. Si soluto facultatis ad æquata. 4. Si ultra necessitatem non prorogetur. Verissima illa sunt, sed Spiritus S. de his loquitur, ob quoq; clamabunt ad Deum, & seruierunt. At nemo clamabit si iuste, proportionate, pro facultatis, in causa necessaria int tributa danda. Haec est, bene constituta Reipublica salus. Nec grauari quisquam potuit, si mediocrem regi aulam sustinaret Iudea, que anteal plurimos reges aluerat. Que vero bellicite tempore facienda fuerunt, illa non minus à ducib; & iudicibus exigi debuerunt. Quam vero sit in angustum redacta potestas regum, iustitia aequitasque demonstrat.

C A P V T III.

Magistratus duplex, Ecclesiasticus, Civilis.

Duplices na
ura duplice
poteſtate re
gitur. §. 1. *Vemadmodum anima, & corpore natura hominis conſtat, ita quoque duo principia ſunt; quibus ſecundum naturam dirigitur, & in ſuis ſines deducitur. Potestas politica, quam ad corporū ſalutem, pacem, vitæ honestatem naturalem Deus eſſe voluit; Deinde potestas spiritualis, que ad diuinam & ſupernaturalia animum attollit.*

§. 2. *Antiqua eſt æmulatione inter ſacerdotium, & regnum. Multi regiam maiestatem admirati, vel adulati anteponunt ſceptrum infula, ſapientiores, potiores, & ab omni ſufpicio adulatio ni alieni ſacerdotium preferunt. Magna ſunt iura regum; In rege fō*

*eft dignitatum, ſumma gloria imago. Et Cyrillus de recta in Christum fide. Illis dicitur *dui filii, & filii excelfi omnes.* In ſolio Dei ſedent, vindices ſunt, & gladium portant, ſunt Christi Domini, lumina Eccleſia, croſancti, & que plurima ad maiestatis humanae firmitudinem maiestas eterna sanxit.*

*Sacerdotiū
regno bene
ratius.*

Maius eft tamen ſacerdotium regno; illi enim dicuntur eft. *Quæcumq; ſoluerit super terram erunt ſoluta & in celo, quægauerit ſuper terram erunt ligata & in celo.* Regem igitur ſoluet aut ligabit ſacerdos, & ratu erit in celo apud Deum, ſacerdotiū iudicium. Nec exempla ea iurisdictio onus reges teſtatur ſacerdos fortis, & iudicio boni regis laudatus, Ambroſius Antiftes Mediolanensis. Neque negant illi, qui veteris ſacerdotii dignitatem ad curiam, & diadema regium tranſtulerunt, nam ſibi & Eccleſia ſuis, quas ita appellat hanc potestatem atrogarunt, qua de re agam, cum de magistrato politico diſferam, nunc duplicitis potestatis differentiam, & spiritualis eminentiam proponam.

§. 3. Difcimen ſacrae, & civilis potestatis primo in fine vtriusq; cernitur. Ecclesiasticus enim magistratus finis eft, ſubditos ad pietatem, religionemque & ſuperternaturem felicitatem dederice, idq; ex officio, & singulari obligatione. Politicus pacem, & publica tranquillitatē ſpectat, virtutemq; moralem; quia tamē interdum ille Christianus eft, omnia iſta ad Dei gloriam, aeternamq; ſalutem referre debet. Quapropter ſummo ſtudio potestates ille coniungendae fuunt; ut mutuo auxilio, cives bonos efficiant. Hinc publicæ quieti per omnia conſuler Ecclesiasticus; & quæ regioni obſtant, ut blasphemias, Circi furores, theatri obſcenitates, ē medio follet princeps.

Deinde diuersam etiam cauſam efficiente habent; Quanquam enim tam regnum, quam ſacerdotium eft à Deo, in ratione tamen collationis pleruq; diuersitas eft. Nam ciuilem iurisdictionem populus, ſouvnierā Republica confeſit, quod ius cum in paucis refideat, à tota tamen republica pauci illud accepérunt. Sacerdotii ius maius eft, & diuinius, quam ut à populo, vel principe coſeratur; Ius civilis potestatis ex natura oritur, & in unum, vel plures à republica determinatur; at in facris antiſtitibus persona deſignatur ab hominibus, potestas à Deo conſeruitur.

§. 4. Modo regendi, & mediis ad fines diuersos tendentibus diuerſunt. Pontifex docendo, hortando, aeterna præmia proprieſtis à virtutis auocat, & ad virtutem adducit. Imperator haec quoq; adhibet, ſed magis imperio, quam monitione vtritur. Ratio diſcrimini eft, quia civilis potestas per ſe externa opera tantummodo ſpectat; Ecclesiastica animos, & internam pietatē adurget. Hinc pœnae ciuiles ſunt; externæ ſunt, ut infamia, exilium, mors. Ecclesiastica internæ pœnae, ut excommunicatio, irregularitas, que ad animos pertinet. Quanquam externas quoq; adhibeat.

§. 5. Si ciuilis & spiritualis potestas inter ſe conſeruant, quibusdā in rebus prærogatiā habet ciuilis: ſimplicer preſtantior eft spiritualis. Vtraque pars ſi contentio abſit; facile inclaretſicit.

Ciuilis potestas quedam habet, que in ſacram nō ſcenunt. Quorum primum eft maiestatis inſignia, potestas ſplendensque, & ſatellitum multitudine, neque enim didicere eft in probandus eft Epifcopus, niſi ſimul etiam princeps externus. Iti ſi regio ſplendore procedat, aur. principali.

Alterum eft; Quod ciuile imperium in corpora, truncanda, trucidāda ius habet. Spiritualis vero in pœnis corporum paternam correctionem excedere nō potest. Occidere, multere, orquere, flagellis concidere, exilio pleceſtre, carcere graui, & perpetuo mancipare ex le potestatem non habet. Haec enim ſunt opera gladii corporalis. Ita Gregorius Ioannii Epifcopo Constantinopolitano libr. 2. Ep. 52. Quid autem de Epifcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene ſupplicium.

Ff fraternitas

Externam,
internamq;
pacem du
plex po
teſtas propo
ſtam habet.

Vtraque po
teſtas un
da Rempu
blicam per
ficit.

Politicā po
teſtas à re
publicā co
ficitur, a
cra à Deo.

Religio ani
mos, politia
externos
mores for
mat.

fraternitas vestra nouit. Pastores enim facti sumus non persecutores: & egregius predictor dicit: Argue, obsecra, increpa in omnipotentia, & doctrina. Noua vero, atque inaudita est ista prædicatio, qua rei beribus exigit fidem.

*Moderata
correc
tio
permittitur
sacerdoti.*

Correc^{tio} tamen moderata permittitur, & recte ad canonum præcripta verberibus, carceribus, exiliis castigatur, cum sic merita exigunt, sed hæc potestas cum grauioribus poenam exercet à seculari accepta est, & seculari manu virtutur.

Tertium est, quod regum est etiā potestas in ipsos sacerdotes, nisi exempti sint, uti nunc re ipsa, & iure sunt, de qua re, postea de exemptione dicam.

*Sacrapote
fias maior
est faculari.*

§. 6. Potestas spiritualis absolute dignior est, & præstantior ciuili. Est enim architectonica, cui subordinata est ciuilis, cum finis sacre potestatis sit multo præstantior, quo circa & Christus rex filia Sion, rex mansuetus, eam semper, politicam vix inquam exercuit.

§. 7. Prærogativa autenī sacre potestatis multiplex est.

*Sacrum
imperium
Deus tue
tur.*

Prima certe dignitas omnium gentium iudiciis sacerdotio tribuitur, cuius causa est, quod inter Deū & populum medius constituitur. Hinc etiam magis numine, quam sua potentia turus est sacerdos. Ita hac de re sentit scriptor alioqui atheus, & diuine prouidentiae negotiator; qui effectum intuitus causam ne- scivit. Mach. in principe tuo. c. 11. Nunc de pontificio sacro que principatu nobis duntaxat reliquum est, vt differamus, quem difficultates omnes prius quam possideatur, circumstiterunt. Aut enim virtutis, aut fortuna saepe queritur: barum tamen neutrius opera conseruatur. Institutio enim, quia iam in religione ipsa vetustate consenserunt, continetur, quorum omnium via & natura tanta est, vt suos principes, quomodounque se gerant, aut vitam instituant, in imperio tueantur. Hi vni omnium dominatum habent, nec illum defendant. Habent & qui subiunctur populos, quorum tamen regendi cura nulla tanguntur.

Eorum prouincias, indefensas cum sint, qui ab eis auferat nemmo est. Populi item sub eorum administratione cum se neglegatos sentiant, nihil morantur. Ut autem ab eis se subtrahant aut explicit, tantum absit vt cogitent, vt ne posint quidem. Hi vni omnium itaque dominatus securissim & felices.

Calumnias inter, & impietatem eluent tamen ea verba, quod celesti numine regantur, &, quod eos Deus sublimes ferat.

*Sacerdotii
Israeliticū
maius re
gno erat.*

Nec sane verum tantummodo Christianumque sacerdotium ea laude, & potestate pollet, sed Iudeorum etiam quod magno in honore fuit; quod typus fuit, & imago supercolefis illius luminis, quod Christus verus sacerdos, secundum ordinem Melchisedec, & verus rex Ecclesiæ per se, suoque legatos & vicarios pontifices intulit. Auctoritas typici sacerdotii munita est lege Dei sanctissima Deuter. 17. Si difficult & ambiguum apud reiudicium esse prosperevis inter sanguinem & sanguinem; causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intraportas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quereisque ab eis, qui iudicabant tibi iudicium veritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint tibi iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

*Et quoru
dam genti
lium.*

Hinc etiam ad gentium impios sacerdotes, & idololatras potestatem superstitione deriuant; Antiquitus, inquit Strabo Geograph. lib. 17. Meroe, quæ est Metropolis regni AEthiopicæ, penes sacerdotes summa potestas fuit, tanquam auctoritas, vt nonnunquam missio nuncio, mortem regi imperarent, & aliam ei subrogarent.

Eadem potestate in vicina AEgypto pollebant teste AEliano varia historiæ libr. 14. cap. 34. Iudices enim apud AEgyptios idem erant, qui sacerdotes. Olim in Perside

magi, qui & sapientes erant, & sacrificuli regnabant. Nunc vero, inquit Agathias, magos huus temporis Perse honorant, & quam maxime venerantur, vt quorum consilio publica omnia, & predictionibus administrantur, scorsumque quid quisque premii, pro re bene gesta promovetur, quidque supplicii, qui flagitium fecerit, praesidendo & cognoscendo decernant: nec sane Persis, vel legatum aliquid fore, vel aequum videbitur, quod magorum non sit sententia firmatum. Ita libr. 2. histor. Causa tam honorata superstitionis erat, quod numen ipsum venerabile, ideoque & cultores eius colendos arbitrarentur.

Itaque & Romani in ius sacerdotii multa contulerunt, nempe foederum, bellorum, pacisque rationem ab hisce petebant.

§. 8. Altera in exemptione à legibus, & oneribus ciuilibus est prærogativa, & maxima præ cunctis libertas. Quæ partim diuino, partim iure humano concessa est. Iure diuino eam habent immunitatem, quæ officio sacrificandi, docendi, ligandi, absoluendi necessaria est.

Cum enim Christus Apostolos suos in omnem terram misit, nulla eis potestas in toto mundo impedit, remorari, aut quocunque modo inhibere potuit. Itaque contra Iudeorum, Præsidum Romanorum, regumque barbarorum edita, persecutiones, carceres, tormenta, cruces nomen Domini intrepide annunciant. Nec expressis decretis modo, sed nec per ambages, & callidam versutiam in suo munere impediri possunt. Officiis curialibus ita occupati non possunt, vt studiis, orationibus, exhortationi vacare non possint; quæ ratio in omnibus ciuilibus oneribus quæ spiritualium exercitia prohibent, locum habet. Si enim Deus Apostolos, Doctores, Evangelistas, Episcoposque constituit, si eos fungi suo munere voluit, tyrannis est, & impia dominatio, quæ diuinæ Hierarchie se opponit. Nec iusta est horum misericordia, si alia est in orbe Christiano potentia, quæ legitime eam subuertere & impedit potest. V.G. Episcopi munus est pacere oves, feruare integras, contritas alligare, debiles souere, omnibus munitione, adhortatione, confilio, auxilio adesse, consolatione atque increpatione prodeſſe; Non igitur cum imperator, vel in aulicis negotiis, legationibus, militia, prouinciarum administratione occupare potest, vt functione sua absistere cogatur, cui omnino prospectum est, per ipsos Episcopos, vel alios legitimate substitutos, idoneos, & gnatos operarios necessarium est. Hac igitur immunitas est diuini iuris, nec enim D. Paulus, aut Petrus Neroni ad nomen vocanti respondere coegerunt, aut contra barbaros ire militatum; nec Episcopi, & presbyteri, vt Timotheus, Titus, aliique reliquo verbo Dei imperialibus præceptis obligati fuerunt, aut obligari potuerunt.

Alia exemptio est iuris humani, principum piorum munificentia, & auctoritate concessa. Huiusmodi plena sunt omnia legum monumenta, vt lex Gratian. Valentin. Theod. AAA. tit. 2. lib. 1. cod. Plac. rationabilis consilii tenore perpenso: disticta moderatione prescribere, à quibus specialiter necessitatibus singularium urbium Ecclesie habeant immunes, prima quippe illius usurpatonis contumelia depellenda est: ne prædicta vobis celestium secretorum dedicata, ordinarum numerum fecerint vexentur: nilexordinarium abbins superindictum flagitur, nulla translationum sollicitudo signetur: postremo nihil præter canoncam illationem, quam aduentitia necessitatibus sarcina repentina poposcerit, eius functionibus adscribatur. Si quis contraveniret post debita rationis acrimoniam, quæ erga sacrilegos irrepromenda est, exilio deportationis perpetuo subdatur.

Et Frederici secundi imperatoris. Cassa & irrita esse denuntiari per totam Italiam præcipimus omnia statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesie, eiusque personas, inducas aduersus canonicas & imperiales sanctiones, & ea de

*Exemptio
sacerdotum
partim hu
mani, par
tim diuini
iuri.*

*Deus voca
tus
e
f
re*

suo officio.

*Multis legi
bus & cau
sum Eccle
sie.*

capitularibus penitus aboleri mandat noua constitutio: & de cetero similia attentata ipso iure nulla esse decernit. Si quid contra stat, pone, que statute sunt, imminebunt. Sed si per annum huius nouelle constitutionis aliqui inuenti fuerint coniepores, bona eorum per totum nostrum imperium impune ab omnibus occupentur.

Et Constantini; *Omnis à Clericis indebita conuentionis iniuria, & iniquæ exactionis repellatur improbitas, nullaq; cōuentio sit contra eos munera sordidorum, & cum negotiatoris ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his inueniuntur istiusmodi strepitus conquiescat. Si quid n. vel parsimonia, vel præsione, vel mercatura (bonestati tamen conscientia) congesserint: id in summa pauperum atque gentium ministrari oportet ad id, quod ad eorundem ergasteris vel tabernacum conqueri potuerit & colligi, collectum id religionis existiment lucrum. Verum etiam hominibus eorundem, qui operam in mercinorū habent, diuī principis genitoris mei statuta multimoda observatione cauerunt, vt idem clerici priuilegiis pluribus redundarent. Itaque extraordinariorum munerum à predictis necessitas atque omnis molestia conquiescat. Ad parangariam quamq; præstationem non vocentur, nec eorundem facultates atque substantia. Omnibus clericis huiusmodi prerogativa succurrat, vt & coniugia clericorum ac liberi eorum quoque & ministeria, maiores pariter ac feminis, eorumque filii & filiae immunes semper ab huiusmodi numeribus perseruerent. Totus titulus terrius libri primide Episcopis, clericis, & orphanotrophis haec persequitur.*

Hæc exemptio rerum, & personarum diuino iuri consona est, sed humanis legibus concessa; qua vix negari potuit quod deceret, & pene necessarium fuerit, illa immunitate Dei ministros affici; vt vero illa omnia seruentur ordinis facio pacta' conuentu, & eorum sanctitas fidesque, qui dederunt, requirit.

§. 9. *Tertia prærogativa est, quod in rebus Ecclesiasticis nullum ius est imperatoris, aut principis. Sic & Ozius Rex, (inquit Cyprian. lib. de vnit. Eccles.) cum thribulum ferens, & contra legem Dei sacrificium fibi violenter assunens, resistente sibi Azaria sacerdote obtemperare nollet, & credere: diuina indignatione confusus, & lepra variate in fronte maculatus est; ea parte corporis notatus offenso Domino, vbi signantur, qui Dominum promerentur. Et filii Aaron, qui imposuerunt altari, ignem alienum, quem non præcepserat Dominus, in confusione latim Domini vindicantis extincti sunt.*

Principes non nisi iudeo non sacerdos. *Itaque in Synodo Rom. 3. sub Symmacho decreatum, ne se reges rebus sacris miscerent, distinet. 96. cap. 1. Bene. ita & in Chalcedonensi Synodo Martianus, non iudex interesse; sed ad tuenda decreta, voluit, ad confirmandam fidem, non ostendendam potentiam exemplo religiosissimi principis Constantini interesse voluimus, ait. Denique de rebus diuinis se iudicare negat, cap. 5. Nec minus Theodosius cum ad Synodus Ephesinum Candidianum comitem domesticorum mitteret, vetus eum Ecclesiasticis miseri tractatibus. Hinc Constantinus magnus, cum ad eum Donatistæ appellarent, eos ad Melchiadem reiecit. Valentianus etiam cum Hypatianus Heraclæa Episcopus cum de loco concilii consuleret, respondit, Non licet sibi negotiis Ecclesiasticis immisere, ipsi vbi librum sit, conueniant. Socrat. lib. 4. cap. 3. Idem Episcopum à Synodo ad seculare tribunal appellantem pecuniaria multa puniuit, easque appellations vetuit. Gratianus imperator cauas Episcoporum ad Metropolitas à tribunalii seculari reiecit.*

Merito itaque laudanda est Ambrosii Constantia, qui coram Imperatore Valentiniano iuniori, & iudicibus seculariibus contra Auxentium Arianæ partis Episcopum disputare recusavit, nec minis, aut Augustæ potestatis reuerentia, de libertate sua cessit. Incessit ea reuerentia pontificum etiam impios imperatores, & reges. Theodoricus Gothorum rex

Arianus Symmacho accusato, iudices Episcopos esse voluit, ad quos cognitionem remisit. Illum imitatus nepos eius Athalaricus noluit Clericos à seculari bus iudicari.

Verum de his alias pluribus, nunc ad differentiam Imperii, & sacerdotii dicenda ista fuerunt, quam differentiam tantam esse Amb. cap. 2. de dignitate sacerdotiū referunt, quod aurum in metallis id sacerdotum fore, si ad regnum compares. Gregorius Nazianz. Nos quoque imperium gerere & prestantius, nisi vero equum est, spiritum carnis fascibus submittere. Eadem Chrysostomus in Isa. homil. 4. & 5.

Vere itaque has duas potestates dispescuit Gelasius, cum scriberet Anastasio imperatori: Duo (distinct. 96. cap. 10.) sunt quippe, Imperator Augustus: quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto gravius pondus est sacerdotum; quanto etiam pro ipsis regibus hominum, in diuino sunt reddituri examine rationem.

Quæ Gregorius septimus pro veritatis confirmatione adducit.

§. 10. Magistratus civilis est sacerdotum adiutorius & defensor. Angeretur pluribus, princeps Christianissime, mater Ecclesia, (inquit Bonifacius ad Honorium) nisi apud te suarum effecit secura causarum, & nisi in oppressionibus idolorum, in hereticorum correctionibus, siderua, diuino cultu pariter cum imperio semper florente, viceret. Hinc etiam iure iurando obstringitur pontifici imperator.

Iuramentum eius in constitutione Othonis illud est. Tibi domino Iohanni pape ego rex Otto promittere, & iurare facio per patrem, & filium, & per lignum hoc viuisca crucis, & per has reliquias sanctorum: quod si permittente domino Romanum venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & terebro ipsius exaltabo secundum posse meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habe, mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationem facia de omnibus, que ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quicquid de terra sancti Petri ad nostram postularem, peruenierit, tibi reddam: & cunctaque Italica regnum commisero, iurare faciam illum, ut adiuverit mihi ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. Sic me Deus adiuvet, & hec sancta Dei Euangelia.

Itaque reges & principes Ecclesie se filios appellare conuenierunt, tyranni Dominos. Optime Gregorius 7. Quis dubitet Sacerdotes Christi regum, & principum, omniumque fidelium patres & magistrorum censeri? Nonne miserabilis infans esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiungare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiucere; a quo credit non solum in terra, sed etiam in celis, eligari posse & solvi. Index autem regum, eo saltem modo, quo reges iudicat, maior est regibus.

Regum tremendorum in propriis greges.

Reges in ipsis imperiis est sacerdotis.

§. 11. Sacerdotium impense honorat civilis potestas: ita Marcellus Maxentio. Boni principis est, ac religiosi, Ecclesie contritas atque conscientias restaurare, nouas edificare, & Dei sacerdotes honore, atque cura. Vnde sanctos apostolos, eorumque successores sub diuina testatione constituisse legimus: non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominicis; neque expellere aeterni reges dispensatores.

Nec in eo honore facilis est excessus, cum in ministerio suo Deus honoretur.

§. 12. In sacrâ regia voluntas subdita est sacerdoti, ita distinct. 10. cap. 3. Certum est hoc rebus vestris esse saltare, vt cum de causa Dei agitur, iuxta ipsius constitutionem: regiam voluntatem sacerdotibus Christi studiatis subdere, non preferre, & sacra sancta per eorum presules potius dicere, quam docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanius sequenda iuris prafigere; neque eius sanctioni-

Fasces stiri-
tus honor-
tiores fasci-
bus carni.

bus velle dominari, cuius clementia Deus voluit tuae deu-
deotionis colla submittere: ne, dum mensura celestis disposi-
tione exceditur, eatur in contumeliam disponentis.

Ratio exponitur à Clemente I. de officio sacerdo-
tum. Ep. 3.

*et i. 4-
cris & ejus
sacerdoti.*

Vestrum enim, quia legatione Domini fungimini, est doce-
re populos eorum vero, est vobis obediens ut Deo. Si autem vobis
Episcopis non obedient omnes presbyteri, diaconi, ac subdia-
coni, & reliqui clerci, omnesque principes, tam maioris ordi-
nis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus & lingua non
obtemperauerint, non solum infames, sed & extorres a regno
Dei & consortio fidelium, ac a liminis sancta Dei Ecclesia
alieni erunt. Nā vestrum est, eos instruere: eorum est, vobis obe-
dire ut Deo, cuius legatione fungimini, dicete Domino. (Quibus
audit, me audit, & qui vos spernit me spernit. Et qui vos recipit,
me recipit, & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.) Nihil
enim iniustius vel in honestius est, quam filios patribus rebelleres,
aut clericos vel laicos doctoribus seu discipulis magistris inobe-
dientes vel proteruos existere.

*Sacerdos
regum de-
licita puni-
tio.*

§. 13. Hinc multorum sacerdotum ad summos
principes libertima leguntur increpationes. Gelasius
Epist. 13. ad Anastasium imperatorem. Talibus distinct.
96. c. 10. igitur institutis, talibus, fulti autoritatibus ple-
rique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicar-
uerunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requirera-
tur exemplum, beatus Innocentius Papa Arcadium Impera-
torem (quia consenserit, ut S. Ioannes Chrysostomus a sua sede
pelleretur) excommunicauit. Beatus Ambrosius, bicephalus, sanctus,
non tamen universalis Ecclesie Episcopus pro culpa, qua alii
sacerdotibus non adeo gravis videbatur, Theodoreum magnam
Imperatorem excommunican ab Ecclesia exclusit: qui etiam
in suis scriptis ostendit, quod auro non tam pretiosius sit plu-
bo, quam regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis, hoc
modo circa principium sui Pastoris scribens: Honor, fratres,
& sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus ad-
quari. Sirenum fulgori compares, & principum diadematiz,
longe eris inferior quam si plumbi metallum ad auri fulgori
compares, quippe cum videoas regum colla & principum sub-
mitti genibus sacerdotum, & osculata eorum dextera, oratio-
nibus eorum credant se communiri.

*Sacerdos
regem ex-
communi-
care potest.*

§. 14. Reges ab Episcopis excommunicari pos-
funt. Videatur distinct. 96. c. 10. Duo sunt. Cum enim
ita mereri possint principum delicta, tincte illi sub-
diti sacerdotibus, consequitur esse in illis puniendo
potestatem. Pœna autem Spirituali primaria est ex-
communicatio. Fuit ea etiam potestas apud Iudeos,
primum in impiis, deinde in fideles exercita. Nam
absque Synagogis illos faciebant, qui erant impii, vel
quos pro talibus habebant. Viguit ea apud Essenos
censura omnium grauissima; nam vt Iosephus libr. 2.
belli. cap. 7. refert: Deprehensor vero in peccatis a sua congre-
gatione depellunt, & qui taliter fuerit condemnatus, miserabi-
lis plerumque morte consumitur. Illis quidem sacramentis &
ritibus obligatus, neque capere ab aliis oblatum ibum potest;
herbas vero pecudum more decerpens, & fame execfus per
membra corrumpitur. Ob quod etiam ploramus plerumque
misericordia, extremum spirituum agentes receperunt sufficientem
pro peccatis eorum, qua vsque ad mortem auduxerit, panam
luisse censentes.

*Ethnicoru-
m excommu-
nicatio.*

Eodem plane modo apud Gentiles excommuni-
cati errabant, sic Thystes, aliquique, quorum se con-
sortio contaminari arbitrabantur. Tales illi qui Diti
sacri poterant a quolibet impune occidi, ut Dionys.
libr. 2. Et Cæsar de bell. Gall. 6. Apud Gallos eos qui
Druidis non paruiscent sceleratorum loco fuisse, eo-
rum aditum sermonemque omnes fugisse, nec ius ius
reddimus, nec honorem ullam habitum.

*Sacerdos &
rex Chri-
stus.*

§. 15. Sacerdotium Christianum regale est. 1. Pet. 2.
Christus enim rex & sacerdos fuit; Pilato enim re-
spondit: Tu es Christus, qui a rex sum ego. Et vere Nathanael
Ioan. 1. Tu es filius Dei, tu es rex Israel. Totus etiam po-
pulus non ignorans Messias dignitatem venienti ac-

elamauit, Ioan. 12. Hosanna, benedictus qui venit in nomine a Dio. §.
Domini Rex Israel. Nam Prophetæ prædictarunt, ventu-
cul. lib. 4. regem filia Sion mansuetum. Cum igitur sacerdo-
tium transtulit, etiam regnum addidit.

b Can. alius
Non abstulit dominatum politicum Christus, sed 16. queff.
tamen voluit esse spirituali potestati subiectū; qua qui c. venera-
dē ratione hæc plus quam regialdici potest. Verelgnati-
bus, de c. 10. Si enim ure censebitur pœna dignus, qui adver-
titur Regem insurgit, ut qui violentas legum constitutions: 1. decreta,
quanto putatis grauiori subiacebit supplicio, qui sine Episcopo tit. 6.
quid volet agere, concordiam rumpere & decentem ordinem d. Blond. lib.
confundens? Sacerdotium enim est omnium bonorum, que 3. Deca. 2.
sunt in hominibus, apex. Platini

Verum ut ista interdum politicorum moueant in-
dignationem, res tamen ipsa, naturali, diuinâ, Ecle-
siastica, ciuili lege clara manet. Dignitas enim sacer-
dotii sine religionis concusſu, loco moueri non po-
e. D. Ignatius epis. 9.

§. 16. Ius vero sacrum in Ecclesia tum multi alii, f. Ambr. 1. lib.
tum vero egregie defendit, Gregor. Tolosanus lib. 15. Epistola ad
de repub. cap. 1. cuius haec sunt. §. 11. a Zacharias sum-
pis. 28. Rua-
mus Pontifex Ecclesie Dei regnum Gallicum a Ludouico in Pi-
pinum transtulit. b Et Stephanus 11. summus pontifex im-
perium à Gracis in Germanos, & Carolini magnum Pipini lib. 12.
filium. c Confirmavit & Germania maiori priuilegio eli- g. c. nos si
gendipotestatem Gregorius V. summus pontifex Saxo, circa incompe-
annum 995. d (Et iuber Diuus Ignatius, presbyteri, inquit, tenter. §. 1.
atque omnis clerus, simul cum omnino populo, cum militibus & 2. q. 7.
principibus, sed & Casares obedient Episcopo, Episcopus Chri- h. Amian.
sto.) e Diuun Ambrosum in Theodosium 1. Casarem hanc Marcel. lib.
potestatem exercuisse nemo ambigit, qui Imperatori sacri in- 15. & Arha
terdixit, & e cancellis Ecclesie removit, donec penitentia set de nefiis.
crimine, quod in Thessalia ob seditionem motam, occisumque in Tertulli.
tribunum vnum septem milia militum occidisset. f Idipsum ad xxv.
& probavit Innocent. I. in Archadium Cesarem. g Restituit k. D. Matth.
Liberius summus pontifex conventiculis a Cesare in dictis cap. 26.
contra Athanas. h. Tertullianus Pontificem Max. vocat. i. c. in Archib.
seculi. i. Duo gladii Petro fuerant, iurisdictionis utriusque episcopatu.
symbolum referentes, quos sufficer dixit Deus Dominus Iesus derector. c.
Christus tamen exercitum ei materialis & corporalis prohibe- sententiam
fuit, & in vaginam retineri ab eo insumit. k. Nec voluit Eccle- sangium,
siam suam mortem temporalem inferre. l. pafsum. Quamvis ne cle. vd
in lege antiqua sacerdotes eō iterentur, qui ad umbralat Ec. mo. & c.
clesiam nostram: quemadmodum pafsum eo Samuel in Agag re- occidit, &
ge: m. Elias in Prophetas Baal, n. & in quinquagenarios can. legimus,
Ochobie: o. Eliseus in pueris irritores: p. Ioiadas in Atha- 2. q. fin. c.
liam: q. Eliachim in Holofernem: r. & ipse D. Petrus in A. nos simo-
nianum & Saphiram. l. petenter. §.

Itaque ius suum manet Ecclesie, & quod à Deo nisi ita, 2.
acceptit, & quod regum voluntate, & fædere tenuit 4. Reg. 14
quodque diurna possessione ratum & certum fe. m. Reg. 14
cit. & 15.

C A P V T IV.

Sacrificium Christianum, eiusque ratio.

§. 1. O fficia Ecclesiasticorum vel ad Deum, vel proximum, vel ipsos referuntur. Primum ac sanctissimum est officium; Deo sacrificare, orare, psallere Domino, diuinæ lectiōne vacare. Alterum, Sacrificium docere, monere, iudicare, vel de Ecclesiasticis, vel c. primam & cularibus. Tertium in his omnibus vitę integratam munus a- Deo, sibi, proximo prestare. De his ordine itaque agendum est. Primum de sacrificio.

§. 2. Diuinæ maiestati omni semper tempore sa- Christiani
crificium oblatum est. De Christianis etiam tempore sa- sacerdotis
ribus Prophetæ dixerunt sacrificium esse in omni loco of- sacrificium
ferendum, & quidem oblationem mundam. Malach. 1. 10. sacrificium
11. Quod Iustinus in Dialog. cum Tryphon. Ireneus rbiique of- ferunt,
lib. 4. cap. 31. Cyprianus lib. 1. contra Iudeos, Hie- t. Petrus in A.
ronymus, Augustinus & ceterique de vero Eucharisti- ferunt,

co sacrificio exponunt. Ipse Apostolorum discipulus Dionysius Areopagita. Θεοτάτως, & ιερῷ Τελετῷ appellat, diuinissimum, & sanctum sacrificium.

Eadem mente B. Andreas vocat, ἀρτὸν Θέοσωμον.
Κύκλῳ, inquit, ὃν πάσιν ἡ ποιητὴ Θεὸς πάρα σκή-
νεις ἦφ' ὃν Ἐπίσκοπον εὑρεῖται, αὐτὸς ἀντὶ τοῦ μετόπου
Ἐπίκου Φάραὼν Βοῶν, ἐπὶ οὖτις τῷ Καράβι μη, καὶ πίνη Θε-
μελειῶν Καθοδος. τὸ δὲ Κλεψυδραῖς παρὰ αὐτὸς συνεχθῆται
τοπογραφίας, ἐπειδὴ λογίζεται θεός Αμφότις αἴρεσθαι καὶ πονον-
καθαγάπεις ποιήσειν τὸν θεόν τοις αἰματοφόροις, μετέ-
στοκεῖν αὐτὸς ἀσχετών, καὶ αὐταῖς ταῖς λεπτήσις μυστι-
κοῖς.

Dominus existens omnium & opifex Deus, pascha illis, qui te morti dediderant, te ipsum propofuisti, clamans comedite, hoc est corpus meum, & sicut fundamini, ait Andreas. Confutato vero ab ipsis ministerio, cum benedixisset panem in Dei corpus mutatum, & nouum sanctificans calicem Dominicum sanguinis, partici pes eos effecit impollutorum & immortalium Christi mysteriorum.

Sacrificia §.3. Magno studio agendum est, ut sacrificiū Deo
sante offe- rite, debito que cultu exhibeatur.

Si enim diuina maiestas in ministris, qui taurorum & ouium victimas macabant, animi puritatem, corporumque integratatem requirebat, qua innocentia, & sanctimonia opus est illis, qui sanctum sanctorum, Dei filium, splendorem aeternum, Virginis natum Christianum Deo offerunt. Sane sanguis filii Dei, puriores, quam sacrificium sanguis animalium, manus postulat. Vere Ioannes innocens Chrysostomus in Ioannem,

Christianū Deo offerunt. Sane sanguis filii Dei, puriores, quam sacrificium sanguis animalium, manus postulat. Vere Ioannes innocentia Chrysostomus in Ioannem.
requirit. *To ενος Εις αναγνωστην εναντιον*

Verba, reus erit corporis & sanguinis, hoc significant, quod admodum Iudas unus tradidit, Iudei illufurunt ei sic eos qui manibus impuris sanctissimum eius corpus accipiant in eum inuriosos esse, quales fuere Iudei, cum eum tenerent, tales fuc*qui ori polluto admouent.* Quid autem sepe repetit voces corporis & sanguinis Domini, ostendit quod non est simplex homo qui sacrificatur, sed ipse Dominus uniuersitatis opifex, per hoc nos terrenos reus erit Corporis Domini, ut qui sanguinem effundit. Eius enim occiderunt, iste autem indeinde manducans occidere videtur.

Sacrificii
contemptus
Reipublica
est interi-
occidere videatur.
§.4. Filios Heli cum parente occidit, castra Israel,
& arcam Deus vno che tradidit in manus hostium,
quia calce abiecerunt victimam Domini, 1.Reg.2.29. &c.

¶ Filios Heli cum parente occidit, castra Israel,
& arcam Deus uno die tradidit in manus hostium,
quia calce abiecerunt victimam Domini, 1.Reg.2.29. &c.
Quare, inquit, calce abieciſis victimam meam, & manera
mea qua precepit ut offerrentur in templo? Hebraice לְבָשֵׂת כִּבְשׁוֹת cur calcis traxisti in victimam meam! ma-
nus enim contemptus est pedibus conculcare, ma-
ior postica pedum parte pulsare, septuaginta sensum
redididerunt, ἦν γὰρ ἡ πόλις λίγη τὸ δυτικά μα, ἐπὶ
τούτην οὐδὲν εἶδεν οὐδὲ λαμψεῖ. Ut quid contemptum aspe-
cisti incensum meum, & victimam meam inuercundo oculo?
Quanto igitur grauius illi peccant, qui sumnum &
diuinissimum mysterium oculo inuercundo aspiciunt?
Hanc impudentiam ego arbitror tot sacerdotum
exilia, & mortes, templorum vastationes, altarium
demolitiones effecisse, dum in loco reconciliationis,
in sacroio sanctimoniaz, filius Dei iterum ab impio
acerdotibus crucifigitur, & ostentui habetur sanguis
testamenti; Vna arca capta est, duo sacerdotes ceci-

derunt, & Heli lapsus ceruicem fregit, quia contempta fuere sacrificia typica, vmbrae verorum, quia taurorum & vitulorum sanguis non ritu oblatus est. T ot templ a Christiani orbis incensa, in officinas profanae communita, in Turcarum Motchea, & harefœcon Gymnasia conuersa luget, & de ceteris timet; quia mala vita sacerdotiū iam ante illa dehonestauit. Ha- refœcon multipliciū errores, fuoresq; ita culpemus, vt tamen sciamus de virtu sacerdotiū eos enatos. Po- pulu m Dei impia vita sacrificantis à Dei templo repulit, hodieque repellit. Et tamen cum malis sacerdoti- bus punitur populus, & criminum dissimilator pa- rents, qui filios male institutos Ecclesia obtrusit.

§. 5. Quamobrem summus Pontifex, Metropolitani, Archiepiscopi, Episcopi, Praepositi, Decani, Vicarii, Officiales, ceteri, mortali se criminis obstrinunt, cum sunt hoc in genere indiligentes; Nam Deum illi contumelia afficiuntur, populū a templo auertunt, inimicis maledicendi, insultandi, occasionem præbent. Quid enim minus conueniebat, quam eos sanguinem agni offerre, eoq; paci, quorum oculi adulterii pleni sunt, & cincesibilis delicti? Cur hominū impiorum ventres, sceleraque de patrimonio Christi impinguari finunt? Curnon obstant quo minus illi quotidie iudicium sibi manducent, & bibant? Olim si quis indignus mensam Domini accederet, morbo, & morte cerebro puniebatur. Ideo, inquit Apostolus,

inter vos infirmi imbecilles, & dormiunt multi. 1. Corint. 11. E
Quia contumeliam suo corpori factam celeri poena
Deus prosequitur. Testatur id suo tempore viratuum
fuisse S. Cyprianus de lapis. Mortiferos adhuc idolorum
cibos paene ructates exhalantibus etiam nunc felicem suum fau-
cibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus invad-
dunt, quando occurrit scriptura diuina & clamer & dicar:
Omnis mundus manducabit carnem, & anima quaecunq; ma-
ducauerit ex carne sacrificii salutari, quod est Domini, &
immunditia ipsius super ipsum est, perlit anima illa de populo
suo. apostolus item testatur & dicit: Non potestis calicem Domini
bibere & calicem demoniorum: non potestis mensa Demoni
communicare, & mensa demoniorum. Idem contumacibus
& perucacibus communiciatur & denunciatur dicens: Quicunq;
adgit panem, aut biberit calicem Domini indigno, reus erit
corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus artis, conte-
ptis, vis infertur corporis eius & sanguini: & plus modo in Do-
minum manibus artis ore delinquenti, quam cum Dominum ne-
gauerunt. Ante expiata delicta, atq; exomologes in factam cri-
minis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu sacer-
dotis, ante offenditam placatam indignantis Domini & minan-
tis: pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus vendi-
cant. Non est pac illa, sed bellum: nec Ecclesia iungitur, qui ab
Euangelio separatur.

Sihac de Christianis omnibus dicuntur; cur non potius de sacerdotibus qui & conficiunt corpus Domini, & sumunt, & calix erogant? Inquinatis manibus, ore polluto, & corpus Domini inaudunt, alii qui eos detestantur cum offensione tradunt, qui indigne dare non debent, ipsis indignissime illud tractant.

Iam olim hoc monuit S. Cypritanus: *Ecce eorum qui negauerunt qua supplicia conspicimus quos eorum trifles existimamus? Nec hic esse sine pena possunt, quamvis nec dum dies venirent pene. Plectuntur interim quidam, quo ceteri corrigitur. Exempla sunt omnium, tormenta paucorum. Unus ex his qui sponce Capitolium negaturus ascendit postquam Christum negauit, obmutuit. Pana inde cepit, unde caput & crimen, ut nec rogare iam posset qui verba ad precamandam misericordiam non haberet. Alia in balneis constituta (hoc enim criminis eius & malis deerat, ut & ad balneas statim pergeret, que lauacri vitalis gratiam perdiderat) illic ab immundo spiritu immunida corupta cecidit, laniavit dentibus lingua, que fuerat vel pasti vel impie vel locuta. Postquam scleratus cibis sumptus est, in perniciem suam rabies oris armata est. Ipsi si carnifex extinxerit, nec dum superere, postmodum docuit doloribus.*

Si in taurorum sanguinem tam grauiter punitur erratum, quid fiet in Christi corpore?

*Omnium
interest, ut
sancte sacri
ficietur.*

*Euchari-
stia contu-
milia repe-
tinis morti-
bus vindi-
cata.*

Infantes viscerū cruciata defecit. Prōsente ac reſte me ipſo, accipite quid euenerit. Parentes forte fugentes dum crepidi minus ſibi conſalunt ſub nutritiſ alimento parvula filiam reliquerunt, reſlickam nutrit detulit ad magiſtratus. Illi ei apud idolum quo populus conſuebat, quod carnem necdum poſſet edere per atatem, panem mero mixtum, quod tamē & iſum de immolatione pereantum ſupererat, trahiderunt. Recipit filiam postmodum mater. Sed facinus puella coniſſum tam loqui & dicare non potuit, quam nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum eſt, vt ſacrificantibus nobis eam ſecum mater inſerret. Sed enim puella mixta cum sanctis preceſ noſtre & orationis impatiens, nunc ploratu concutit, nunc mentis eſtu cepit fluctuabunda tactari, & velut tortore cogente, qui poterat indiciſ conſientiam facti in ſimpliſibus adhuc anniſrudis anima fatebatur. Vbi vero ſolemnibus adimplita calice diaconus offerre praefentiſbus cepit: & accipientibus eateris locis eius aduenit, faciem ſuam parvula inſinuū diuina maiſtatis auertere; os labiuſ obturantiſbus premere, calice recuſare. Perſtitit tanen diaconus & reluctant licer, de ſacramen- to calice inſudit. Tūc ſequitur ſingulis & vomitus. In cor- pore atq; ore violato Euchariftia permanere non potuit. Sanctiſ- cat⁹ in Domini ſanguine potus, de polluta vijcerit eruptus, tanta ē potestas Domini, tanta maiſtas. Secreta tenebrarū ſuē eius lu- ce detecta sunt, ſacerdotem Dei nec occulta criminā feſſerunt. Hoc circa infantem, que ad loquendū alienum circa ſe crime- criminis rei nedam habuit atatem. At vero ea, que atate proœcta, & in Deum ſen- tient vltore, rem, quid publico ſe- teratis fiet?

Si occulti Immundus in- ſpiritus in- digne com- municantes penitentia- puniſt. Vnius pa- ne metus ad omnes pertinet.

Sacrificia prophanata 1. Tim. hom. 3. Plurima huic modi nunquam contingunt impius ſacerdotibus, iē- plati tradiderunt ha- neglectis.

Canonibus

viscerū cruciata defecit. Prōsente ac reſte me ipſo, accipite quid euenerit. Parentes forte fugentes dum crepidi minus ūbi conſalunt ſub nutritiſ alimento parvula filiam reliquerunt, reſlickam nutrit detulit ad magiſtratus. Illi ei apud idolum quo populus conſuebat, quod carnem necdum poſſet edere per atatem, panem mero mixtum, quod tamē & iſum de immolatione pereantum ſupererat, trahiderunt. Recipit filiam postmodum mater. Sed facinus puella coniſſum tam loqui & dicare non potuit, quam nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum eſt, vt ſacrificantibus nobis eam ſecum mater inſerret. Sed enim puella mixta cum sanctis preceſ noſtre & orationis impatiens, nunc ploratu concutit, nunc mentis eſtu cepit fluctuabunda tactari, & velut tortore cogente, qui poterat indiciſ conſientiam facti in ſimpliſibus adhuc anniſrudis anima fatebatur. Vbi vero ſolemnibus adimplita calice diaconus offerre praefentiſbus cepit: & accipientibus eateris locis eius aduenit, faciem ſuam parvula inſinuū diuina maiſtatis auertere; os labiuſ obturantiſbus premere, calice recuſare. Perſtitit tanen diaconus & reluctant licer, de ſacramen- to calice inſudit. Tūc ſequitur ſingulis & vomitus. In cor- pore atq; ore violato Euchariftia permanere non potuit. Sanctiſ- cat⁹ in Domini ſanguine potus, de polluta vijcerit eruptus, tanta ē potestas Domini, tanta maiſtas. Secreta tenebrarū ſuē eius lu- ce detecta sunt, ſacerdotem Dei nec occulta criminā feſſerunt. Hoc circa infantem, que ad loquendū alienum circa ſe crime- criminis rei nedam habuit atatem. At vero ea, que atate proœcta, & in Deum ſen- tient vltore, rem, quid publico ſe- teratis fiet?

Si occulti Immundus in- ſpiritus in- digne com- municantes penitentia- puniſt. Vnius pa- ne metus ad omnes pertinet.

Sacrificia prophanata 1. Tim. hom. 3. Plurima huic modi nunquam contingunt impius ſacerdotibus, iē- plati tradiderunt ha- neglectis.

Canonibus

viscerū cruciata defecit. Prōsente ac reſte me ipſo, accipite quid euenerit. Parentes forte fugentes dum crepidi minus ūbi conſalunt ſub nutritiſ alimento parvula filiam reliquerunt, reſlickam nutrit detulit ad magiſtratus. Illi ei apud idolum quo populus conſuebat, quod carnem necdum poſſet edere per atatem, panem mero mixtum, quod tamē & iſum de immolatione pereantum ſupererat, trahiderunt. Recipit filiam postmodum mater. Sed facinus puella coniſſum tam loqui & dicare non potuit, quam nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum eſt, vt ſacrificantibus nobis eam ſecum mater inſerret. Sed enim puella mixta cum sanctis preceſ noſtre & orationis impatiens, nunc ploratu concutit, nunc mentis eſtu cepit fluctuabunda tactari, & velut tortore cogente, qui poterat indiciſ conſientiam facti in ſimpliſibus adhuc anniſrudis anima fatebatur. Vbi vero ſolemnibus adimplita calice diaconus offerre praefentiſbus cepit: & accipientibus eateris locis eius aduenit, faciem ſuam parvula inſinuū diuina maiſtatis auertere; os labiuſ obturantiſbus premere, calice recuſare. Perſtitit tanen diaconus & reluctant licer, de ſacramen- to calice inſudit. Tūc ſequitur ſingulis & vomitus. In cor- pore atq; ore violato Euchariftia permanere non potuit. Sanctiſ- cat⁹ in Domini ſanguine potus, de polluta vijcerit eruptus, tanta ē potestas Domini, tanta maiſtas. Secreta tenebrarū ſuē eius lu- ce detecta sunt, ſacerdotem Dei nec occulta criminā feſſerunt. Hoc circa infantem, que ad loquendū alienum circa ſe crime- criminis rei nedam habuit atatem. At vero ea, que atate proœcta, & in Deum ſen- tient vltore, rem, quid publico ſe- teratis fiet?

Si occulti Immundus in- ſpiritus in- digne com- municantes penitentia- puniſt. Vnius pa- ne metus ad omnes pertinet.

Sacrificia prophanata 1. Tim. hom. 3. Plurima huic modi nunquam contingunt impius ſacerdotibus, iē- plati tradiderunt ha- neglectis.

sum, vigoremque reuocandi, qui ſacerdotes impios, & concubinarios arcenſt altaris. Si enim eo deueniatur, vt virtus leges ſuperentur, ſeditione, bello, fa- me, peſte conſumuntur.

Canones vero ſunt varii, quorum aliquos appo- nam, vt habeant prælati normam ad quam clerum ſuum reformati, niſi enim illi faciant, vel hereticus, vel Tuſcus faciet, aut aliquis Turco, tarrtor bar- barus.

Canon Apostolorum 2.4. Ἐπίσκοπος, ἡ θεριστή- rius depo- γετο, ἡ μάκρη, ἡ πορνεία, ἡ ἐπιπλεξία, ἡ κλωπή ἀλλὰ καλε- gετοσ, ἡ μῆδα ἡ φειζόσθια, λέγεται ἡ γεράφη, ἡ εὐαγκήσεις οὐ τὸ αὐτὸ δύτιος ἡ εἰ λοιποὶ κληνεῖοι τὴ γαυτὴν αὔρατην οὐτοκεῖος θεωταν.

Episcopus aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periūro aut ſarto captus eſt, deponatur: non tamen communione priuerit. Dicit enim scriptura: Non vindicabit Dominus bis in idipſum.

Quanquam autem ſola deſpoſtio illo canone iu- beat, ob rationem tamen delicti, vel circumſtan- cias, vel certe emendationis negleſtum excommuni- catio ſepe additum, vt oſtendit doctiſimus Seuerinus Biuius notis suis accuratissimis in Concilia.

Alii ſunt canones, qui vxoris vſum negant Cleri- cico, quanto magis illi fornicationem deteſtantur? Ita tur, quanto magis for- ficitur.

Seuerius autem multo inhibet non modo for- nationem, ſed etiam cum feminis cohabitationem. Nicenum Conc. Can. 3. diſtinct. 32. cap. 16. Interdixit per omnia ſancta Synodus non Epifcopo, non presbytero, non diacono, vel alioſ omnino qui in clero eſt, licet ſubintro- ducam habere mulierem, niſi forte aut matrem, aut ſororem, aut amitam; aut etiam eas idoneas personas, qua fugiantur ſuſcioneſ.

Quo etiam reſero diſtinct. 33. cap. 2. Vbi bigamo Bigamus negantur ordines, quanto magis adulteris, ſi in ipliſ non ordina- ordiñibus moeſcentur: & diſt. 34. c. 7. Quo etiam illē tur, & ſa- quiante Epifcopum dictus eſt habuisse concubinam, criſicat ad- iubetur officio decedere, ſi vera fama fuerit; ita Greg. ulter. Andreea Tarantino.

Habuisse te concubinam maniſta veritate eomperimus, Qui illi de qua etiam contraria eſt quibusdam natuſuſſicio. Sed quia concubinaz in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe iudicium; hoc tua conſientia eligimus committendum. Qua de re, ſi in ſacri- cerdote de- confitutus eius te permiſſione eſſe recolis maculatum, ſa- cedere inhu- cedere inhu- beretur honore deſpoſito ad ministrandum nullo modo preſu- mas accedere; ſicuturus in anime tuę periculo temiſtrare, & corpus Do- mini tra- ſi huius ſecleris con- ſeuſus in eo, quo eſordine, celans veritatem permanere volueris.

Verum eos, qui ſacrificium à bonis ſacerdotibus, caltiſ que offerti voſuerunt, audiamus. Canoneſ ſy- nodi Romanae 113. Epifcoporum, ita habet: Nullus Miſſam audiat preſbyteri, quem ſicit concubinam indubitan- ter habere aut ſubintroductam mulierem. Vnde etiam ipsa ſancta Synodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatut dicens: Quicunque ſacerdotum aut diaconorum, &c. Quis nobis veteris discipline, ſi non vſum, faltem timo- rem reducet?

Quod tamen non prohibetur, quaſi vera ſacrifi- cia, veraque ſacramenta non ſint, led ut corrigan- tū ſacra- mentū impii ſacerdotes, ita Auguſtinus tract. 5. ſuper Ioan- nae 1. q. 1. cap. 30. Siuſtus fuert minister, computo eum inſtrorum cum Paulo, qui gloriam ſuam non querit, dicens: Ego plana- impunia, Apollo riguit, Deus autem incrementum dedit. Qui vera tem non fuerit ſuperbus minister, cum diabolus computatur, ſed non polluantur, contamnatur domum Christi, qua per illū purus ſuilluſtrā- ſit & venit ad fertilem terram. Scio quia laſpis ex aqua fru- etum ferre non potest: & ſuper laſpidoſ canales tranſit aqua ad areolas, in canali laſpido nibil generatur; ſed tamen horruſ pluriſum fructum affert. Spiritalis enim virtus ſacramenti vi- lux pura ab iluminatis excipitur, ſed per immundos tranſiens non conquinatur.

Cum

Vitadi im-
pari sacer-
dates.

Clericus
adulterio
vitae tempo-
re in mona-
stero de-
trudatur.

Clericus
fornicator
Ecclesiam
ingredi non
debet.

Quid igitur Clericis illis qui sacrificium calce ab-
iiciunt? Definiuit id olim Synod. tercia Aurelian. cap. 7. vt est dist. 81. cap. 10. Si quis clericus adulterio
aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab officio, com-
munione concessa, in monasterio toto vita sua tempore detru-
datur. Merito in latebras retruditur, qui in cand-
labro politus, non luxit, sed offensionum tenebras Ecclesia effudit.

Et eadem distinct. cap. 11. 13. 14. 16. 17. iubentur deponi. Imo Gregorius leptimus Ecclesiam ingredi-
verat. distinct. 81. cap. 15. Si qui sunt presbyteri, diaconi vel
subdiaconi, qui in criminis fornicationis taceant, interdic-
mus ei ex parte Dei omnipotenti & sancti Petri auctor-
itate, ecclesie introitum, usque ad penitentiam & emendationem.
Si qui vero in suo peccato perseverare maluerint, nullus ve-
rum officium eorum audire presumat: quia benedictio eoru-
rum veritatem in maledictionem, & oratio in peccatum te-
stante Domino per Prophetam: Maledicam inquit benedi-
ctionibus vestris. Qui vero huic saluberrimo precepto obedi-
noluerit, idolatrie peccatum incurrit, Samuele testante,
& B. Gregorio adstruente: Peccatum ariolandi est non obe-
dire, & quasi scelus idolatria non acquiescere. Peccatum se-
igitur pazarditum incurrit, quisquis dum Christianum se
afficit sed apostolica obediens contemnit.

Colloquium etiam & suspicio vetatur dist. 81. cap. 26. & 27. Mansit eadem Ecclesiæ sententia etiam auorum temporibus; nam in concilio Lateranensi sub Leone decimo ita statutum est. cap. 1. est in sept. I. 5. t. 16.

Cubina-
rii fructu
benificiorū
primitur.

Statuimus quod quicunque clericus cuimuscunq; conditio-
nis, status, religionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel al-
terius praeminentia fuerit, qui post habitam presentium no-
titiā, quam habere presumatur post duos menses post ea-
rundem presentium publicationem in ecclesiis cathedralibus
faciat, quam ipsi diocesani omnino sacre teneantur, post-
quam presentes ad eorum notitiam peruenierint, publicus con-
cubinarius & perceptione fructuum omnium beneficiorum suo-
rum trum mensum spacio sit ipso facto suspensus, quo suis
superiori in fabricam vel aliam eudentem ecclesiastarum virili-
tatem, ex quibus yfructus percipiuntur, convernat: nec non
huiusmodi publicum concubinarium, vt primum tam esse
nouerit, mox suis superiori monere teneatur, vt infra bre-
uismodi terminum concubinam dimittat. & si illam non
dimiserit, vel dimissem suu altam publice resumpsit, iu-
bemus vt ipsum omnibus suis beneficiis omnino pruer. Et
nihilominus ypublici concubinarii usque quo cum eis per
suis superiores post ipsarum concubinarum dimissionem ma-
nifestatae vita emendationem fuerit dispensatum, ad sus-
ceptionem quoruncunque honorum, dignitatum, benefi-
ciorum, officiorumque sint inhabiles: qui si post dispensatio-
ne residuo vomit ad huiusmodi publicum concubinatum
redierint, sine spe alicuius dispensationis ad predicta pror-
tes punienti-
sus inhabiles existant: quodique si hi ad quos talium corre-
ctio pertinet, eos, vi predictum est, punire neglexerint, eorum
superiores tam in ipsis de neglectu, quam illos pro con-
cubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant: in
Concilii etiam provincialibus, & synodalibus aduersus tales
punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, eriam
per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna
pena severiter procedatur: & si quorum destitutio ad nos
& sedem predictam spectat per Concilia provincialia, aut
superiores propter concubinatum publicum reperiantur pri-
uatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos de-
serantur, eadem diligentia & inquisitio in quibuscunque
generalibus capitulis, etiam provincialibus quoad eos serue-

tur, penis alii contra predictos, & alios publicos concubinarios iure statutis, in suo robore permanfuri. Publici au-
tem intelligendi sunt non solum ii, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in iure factam, seu per rei evidentiā, que nulla posse tergiversatione celari, notoriū est, sed etiam qui mulierem de incontinentia suspectam &
diffamata tenet & per suum superiorē admoniti ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regio-
nibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecu-
niarios quaslibet à concubinarii percipere non erubescunt, pa-
tientes eos in tali fidelitate sordeſcere, sub pena maledictionis
eternae precipimus, ne deinceps sub pacio, compositione,
aut spe alterius quaslibet talia quoniam modo tolerent, aut dif-
simulent, alsoquin ultra premissam negligentia panam du-
plum eius quod propter ea accepérint, restituere, & ad prius sus-
omnino convertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem
concubinas, aut suspectas Pralati omnibus modis curent a suis
subditis per auxilium, & brachii seculari invocationem, si
opus fuerit, penitus arcere, qui etiam filios ex tali concubinatu
procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. tube-
mus insuper quod in predictis Synodis, & capitulis primitis
publicentur, & vi quilibet suis subditos ad ipsarum concubin-
narum dimissionem moneant, diligenter iniungimus. Pre-
terea omnibus secularibus viris, etiam si regali prefulgeant di-
gnitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quo-
cunque quarto colore Pralatis, quiratione officii sui aduersus
subditos suos pro huiusmodi concubinatu, & alias castibus sibi
a iure permisso procedunt. Et cum omne fornicationis cri-
men lege diuina prohibitum sit, & sub pena peccati mor-
talis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam vxo-
ratos quam solitos, vt similiter a concubinatu abstineant:
nimis enim reprehensibile est qui vxorem habet, & aliam
vxorem, seu mulierem accedit: qui vero solitus est, si con-
tinere nolit, iuxta Apostoli consilium vxorem ducat: pro
huiusmodi autem diuinæ observantia praecepti, hi ad quos
permitem tam salutaribus monitis, quam aliis canonici reme-
diis omni studio laborent. Rom. 14. Calend. Ian. 1516.

§. 8. Item Concil. Trident. self. 25. cap. 4. de reform. Clerum in-
Quam turpe, ac clericorum nomine, qui se diuina cultui famam im-
addixerunt, sit indignum in impudicitia soribus immunitudine
doque concubinatu versari, satis res ipsa communis fidelium
omnium offensione, summoque clericalis militis dedecore,
testatur. Vi igitur ad eam, quam decet continentiam ac vir-
te integratitudinem ministri ecclesiæ reuocentur, populusque hinc
eos magis disfat reuererit, quo illos vita honestiores cognoverit:
prohibet sancta Synodus quibuscumque clericis, ne con-
cubinas, aut alias mulieres de quibus posset haberi suspicio, in
domo vel extra detinere aut cum iis ullam consuetudinem ha-
bere audeant: alsoquin penitus a sacris canonicis, vel statutis
Ecclesiæ impensis puniantur. Quod si a superioribus
moniti, ab iis se non abstinerint, tertia parte fructuum,
obuentionum ac prouentuum beneficiorum fuerum quoruncunque,
& pensionum ipso facto sint priuati: que fabrica ecclesia, aut alteri pro loco, arbitrio Episcopi, applicetur. Sin
vero in delicto eodem cum eadem vel alia femina perseverantes,
secunde monitioni adhuc non paruerint, non tantum fru-
ctus omnes, ac prouentus fuorum beneficiorum & pensiones eo
ipso amittant, qui predictis locis applicentur; sed etiam a be-
neficiorum ipsorum administratione, quoad ordinarius, etiam
vices de apostolica delegatus arbitrabitur, suspendantur: & si
ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam
versentur, tunc beneficis, portionibus, ac officiis & pensioni-
bus quibuscumque ecclesiasticis perpetuo priuentur, atque inhabi-
bles ac indigne quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficiis
ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam vita
emendationem, ab eorum superioribus cum iis ex causa risum
fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas semel dimiserint, in-
termissum consortium repete, aut alias huiusmodi scandalo-
sus mulieres sibi adiungere ausi fuerint, prater predictas penas, Episcopi
excommunicationis gladio pleciantur. Nec quævis appellatio aut
exemptio predicta executionem impedit, aut sufficit: supra-
dictorumque omnium cognitio, non ad Archidiaconos, nec Decanos rigant.

Episcopi quoque puniendi.

aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat: qui sine strepitu & figura iudicij, & sola facti veritate inspecta, procedere possint. Clerici vero beneficia ecclesiastica aut penitentes non habentes iuxta delicti & contumacia perseverantiam, & qualitatem ab ipso Episcopo carceris pena, suspensione ab ordine ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, alius modis, iuxta sacros canones puniantur. Episcopi quoque, quod absit, si ab huiusmodi criminis non abstinerint; & à synodo provinciali admoniti, se non emendauerint; ipsos facti sunt suspensi: & si perseuerent, etiam ad sanctissimum Romanum pontificem ab eadem Synodo deferantur, qui pro qualitate culpa etiam per priuationem, si opus erit, in eos animaduertat.

Nec mirum nec nouum subditorum culpas luere superiores; nam reuera illis imputantur, dist. 86. cap. 1. Inferiorum culpa ordinum, ad nullos magis referende sunt, quam ad desides, negligentesque rectores: qui multam saepe nutrient pestilential, dum austriorem dissimulant adhibere medicinam. Si medicus praeuaricatur, dum contagiosam luem crudeli misericordia in extium languentis excrescere finit, quantum peccatum est prælati, animarum excidia ociose spectantis?

Quæ omnia eo pertinent, ut pure, caste, integre, à sanctis sacerdotibus sacrificia offerantur; neque propter eum contemptum Ecclesia & respublica in discrimen veniat.

Externus ceremoniarum decor magni faciendus.

§. 9. Neque etiam parum nobis cura esse oportet, ut externa ceremoniarum, templorum, sacræ supellectilis maiestas ea sit, quæ animos à terrenis cogitationibus auocatos, ad coelestium contemplationem quasi manuducat, & diuinum numen debeat. Hac igitur in Republica bene constituta fieri consentaneum est.

Quotidiana sacrificia in Ecclesia celebrantur.

Quotidiana sacrificia esse oportet, ne minus grata Christo Ecclesia Christiana, quam fuerat Hebraea. In ea namque præter sacrificia matutina, & vespertina igne perpetuo calebant aræ.

Sacrificia à ieiuniis participantur.

Deinde lege insuper cautum est, & quidem vestissima, ut à ieiuniis mysteria celebrantur & sumuntur, quamvis cenatis Christi ipse dederit. Ita enim ab Apostolicis temporibus sancitum, postquam nonnulli esurientes, alii ebrios ad mensam domini accedebant.

Minister adiutor sacrificandi.

Mysteria celebrans coadiutorem, ministrumque habeat. Hoc canones ob varios casus, qui incident se statuere profertur.

Ornatus, & decor dominii.

Calices, ceteraque instrumenta & vestes decentes sint, & mysteriorum indices, ornatusque ille, qui modestam magnificentiam praeseferat. Neque enim sordidam decet esse templi supellectilem, cum in mensis splendore soleat.

Si autem cemiteria sepienda esse, ne animalium accusu loca in quibus Christiani requiescent, inquietentur, (vide T. 4. conc. p. 2. f. 437. & conc. 4. med. §. De ornatu, decoro, ac nitore sacrorum locorum, si inquam tantus nitor ac ornatus requiritur, quanto magis animorum puritas, sine qua patrictum fulgor, Deo gratus esse non potest?

De externo ornatu ita statutum in concil. 4. Mediol. Ne animalia, pisces grandiores, eorum membra Ecclesiæ appendantur: nisi qui voti, aut pia significacionis causa Episcopus permittenda censuerit. Conferante altarium mensa tota, licet aliqua ex parte lateritie sint, tela cerata ita contengantur, ut facile à mensa tela non possit anoueri.

Cum Ecclesia fores parent, tunc altaria singula, & mappas tribus mundis, una oblonga, que ad imam eorum partem pertingat, duabusque reliquo brevioribus vestitus sint: ita ut gradus etiam ille ligneus, super altari à tergo collatus, ab indumento nudus non sit, sed mappa mundi vorus sternatur; & pallo item coloris, quo ad eius fieri potest, profecti diei, seruare ratione decenter eadem ornata, ac tela viridi, ne mappa puluere, aliage sorde inquinentur, confrata,

& præterea cruce in medio collocata, & candelabris duobus, uno felicit ab dextera, altero ab sinistra parte posito instrata, atque ornata semper sint. Idque quotidie in Ecclesiæ, quæ frequentantur, in ceteris vero Ecclesiæ, festis saltet diebus.

Tabella secretorum in uno quoque altari sit item, etiam ratione, ut peracta Missa, non erecta sit, sed depresso sub tela, mappa recordatur.

Quibus in Ecclesiæ, feria quinta Hebdomadae sanctæ, se pulchrum ornatur, aut constituitur, vbi corpus Christi Domini afferatur, cum illud gloriosum fore, Iudas prædixerit, sicut pretiosi ornatus decorari debet; ita in iis caendum est, ne prophanus, & parum decens sit ornamentorum apparatus. Ne igitur cubiculis stragula, corina, conopea, seu tentoria, ad usum prophanum adhibita, ad illud circumuestiendum, atque exornandum usi sint: nisi Ecclesia oblate, eius iam propria facta, & sacra usi dicata sint.

Idem sancitur de vestibus, & ornamentis, quibus sacra sanctorum, sanctarumque imagines induuntur.

Ne Ecclesia, oratoriaue, situ, puluere, aut alio squalore obsoletantur.

Vbi præterea inter altare maius, & parietem, qui à posteriori eius parte est, locus non multi spatiis datur, relinquitur, quamus exiguis, qui chorum non capiat, is etiam locus, ab omni situ, squalore, ac sorde purus, mundusque conservetur.

Si in Ecclesia, vbi pro foribus eius, neuie in oratoriis, aliquo sacro loco colligende eleemosyna causa, ne ipsius quidem Ecclesia, aut eius fabricæ, rectoriue nomine, capsula, vasculum, mensa, aliudue generis, etiam extraordinarie, collectetur: aut iam collatum in posterum permitatur, nisi Episcopi concessu, literis exarato: tuncque ei capsule, vel rei alie ad id parata, due claves apponantur, diverso fabrili opere fabricata: quarum altera teneatur ab eo, quem Episcopus nominabit: altera ab iis, quorum nomine eleemosyna colligetur. Si contra fieri, pena si arbitraru Episcopi; tum eleemosyna collecta locis pisis, addicatur item illius arbitrio.

Si que capsæ Episcopi concessu in Ecclesia constituentur, aut collocabuntur, in quas à fidelibus, ut plerisque in locis pietatis studio fit, vel frumentum, vel legumina, vel alia quævis eleemosyna nomine coniungantur: ea ne intra capella, altaris, quo fidelium eiusmodi res offerentium, concursum fit, cancellos, aut clathra ferrea ita ponantur, ut ipsi fidelibus, eleemosynas collaturis, neceesse sit cancellos ingredi.

Vt & Ecclesiæ nitori consulari, & strepitibus, ac rixis, que ex sediū mulierib; quas bradellas vocant, in Ecclesiæ collatarum situ, existere saepe solent, occurratur; vtque simul in iis Ecclesiæ, que presertim angustæ admodum sunt, populi frequenter statuum malus detur: ea sedes omnes, vbi constituta sunt, amoueantur: nec vero imposterum ville rurquam collocentur: communes autem alias, easque humiles, simplici fabrili opere confectas, modo, & formam nostrorum instructionum libro prescripta, collocari, constitui, liceat concessu Episcopi. Eaque sedes communes, aut confitatriarum, que in Ecclesiæ constitutas sunt, sumptibus, aut pecunia à populo contributa, fieri poterunt, aut alia quavis ratione, que Episcopo potior videbitur.

Altaria item sacra tabula, & imagines, ac parietes ipsi perpetuæ entiant: tun fonsæ non subobscura, sed perlucide sint: pavimentum autem saltet quoque octauo die diligenter verratur. Hac omnia præstari cura sit rectoris cuiusvis Ecclesiæ.

Adhibeatur item diligentia, & graui pœna multaque agatur, ut Ecclesia, & oratori, & cemiteri parietes ab urina, alius cuiusvis generis sordibus mundi conseruentur.

Arbores, stirpes, aliaque eiusmodi arbusta ab Ecclesiæ, & oratoriis quibusvis remota sint, ut ne radices dilatata parietibus officiant: aut rami diffusi tecta operant, vnde deterrimentum ipsi tectis existat. Si qui vero rami eiusmodi tectis iam officiant, amputentur omnino.

Vites præterea, hedera, aliæqueid generis herbae, que succrescentes exterioribus ecclesiæ, aut oratori parietibus adhaereant, prorsus conuellantur.

A rubis

A rubis præterea, & spinis, & aliis id generis, que ad-nasci solent extrinsecus, nūdū parietes mundi, & à cæmentorū item, lapidumque congestu remoti custodiantr.

Ex cæmteriū porro vites, arbores frugiferae, & aliae etiam infrugiferae cuiusvis generis, aut arbusta, stirpesue omnino cornuallantur, atque excidantur.

Neve in posterum in his sacris locis quicquam conservatur, nec vero seratur.

Nec sanguinem ex his succidatur, neve herba item virescens, que bestiis pabulo sit, vel detur.

Neve in eaurum fines res villa abieciantur, cuius grauis, teterue odor sit, aut aliud quicquam sacris iis locis in honeste sit.

Stabula etiam armentorum, & cuiusvis generis animalium inde procul sint.

In iſdem ne lignorum frues sit: ne tigna congerantur, ne cæmentorum, lapidumque acerius sit: nec denig, quicquam loci illius decori, nitorie, ac religioni, sanctitatiue repugnans.

De prophano vīu à facris locis tollendo.

Ne adūm, agrorum, rerunque aliārum eiusmodi, que vellocandæ, vel vendendæ, proponi, aut proscribi publice solent, neve omnino rei cuiusquam prophane schedule, scriptae villa eccliarum, oratoriarumque, aut cæmteriorum foribus, valūs, parietibusq; aut in quois sacro loco in posteru affigantur.

Ne item res venales in eccliarum, & oratoriorum, cæmteriorum parietibus appendantur, neque intra loci statum, quod aqua sacra aspergitur, cum Ecclesiæ consecratio sit: aut intra stūcūlū fines, aliud loci maius interuallum, Episcopi iudicio præscribendum.

Neue item officina, tabernacū quoquis materie genere, etiam tabulis, afferibūs confecta, vel ipsi parietibus iuberentes, vel in cæmteriū, sacrissue locis, aut omnino intra illius spaci, aut interualli fines, vīlo modo constituantur, aut collocentur. Que vero iam constructa, collocataue sunt, inde quam primū penitus amoueantur.

Ne Ecclesiæ, aut capelle, aut etiam oratori, in quo Missa sacrificium aliquando peragitur, tecla palearum acerius, neve aliqua lignorum frue onerentur: ne item à parte superiori, vel cænaculum, vel cubiculum, vel omnino locum habeant, ubi aut dormiantur, aut habitetur, aut quicquam profani fiat. Que vero loca iam eiusmodi sunt, omnino amoueantur.

Ne frumentum, milium, hordeum, yllumue tritici, aut le-guminū genus, ne pomā item, ne instrumenta, ad prediorum rustiorum vīsum comparata, ne cuiusvis generis supellectilem prophana, vt ab Innocentio tertio Pontifice in Concilio Læteranensi sanctum est, ne denique quicquam à domo Dei alienum in Ecclesiæ, etiam non consecrata, aut in oratorio, aut in cæmterio recondi, aut afferari, ab vīlo quoquis homine licet. Veritumque præterea sit, nisi cum interdum aliter Episcopus faciendum censuerit, clauem illius Ecclesiæ, aut oratori, etiam diaconiani, ruralisue, laicis hominibus, præsertim vero colonis, vel conductoribus eiusdem Ecclesiæ adūm, vel prediorum, committi, aut ab illis custodiri, seruari. Ne campane in eis conflentur, neque aliud ferruminetur: neue fabrile quicquam, aut aliud huius generis fiat, nisi que ad eiusdem ecclesia, aut oratori vīsum, ornatumque, alibi fieri non possint.

Ne in cæmterio frumentum, quasi in area ventiletur; ne tritura fiat: ne palea, frumenta, fruges, expandantur: nec vero tele, pannuelinei, līxiū, aquaue madescati, sibi ibidem exponantur: neque in eo femina, matreque colo quicquam neant, neue suant, aut aliud præterea opus faciant, corum sacrorum locorum ratione alienum. Ecclesiæ oīta, cæmteria item, aut rectori, aut etiam aliis vīsi ne sint, res prophanae, oneraue a portantibus, hacque & illac per Ecclesiæ, sacra loca, quasi per viam publicam transiuntibus, cuī rei plane rit occurratur, cautionem omnem Episcopū adhibeat.

Ne grammatica, humanarumque literarum rudimenta, que sepe in anibus gentilium fabellis tradantur, aut alie omnino litera, præter sacras in ecclia, tanquam in ludo literario, pueris aperta, exponantur; sed rudimenta solum doctrina Christiana, & cetera, que in illis scholis pueris traditi consueverunt.

Si quo tamen in loco ex causis, hoc concilio probatis, parochi permisum erit alia docere, non vetamus; si domus paro-

chialis angustia necessaria postuler, hoc officium ab eo prestari serialibus diebus in Ecclesia permitta eiusdem Episcopi.

Quæ permissionis facultas scripto detur; tum præterea locus certus, ac, quam longe fieri poterit, ab omni, praesertim maiori, altari remotus, ad munieris delegatur: Extra cuius loci fines pueri non vagentur; nec vero ob eam caussam in Ecclesia morentur, nisi cum parochus, qui eos in disciplinam suscepit, presens adest.

Hac ad exemplum ob memoriam sanctissimi Episcopi Caroli Borromei ponere vīsum fuit, vt cæteri Episcopi quod imitentur, habeant.

C A P V T . V.

De primario sacerdotii Christiano officio, & veritate SS. Eucharistie.

S. I. N O N possum tacitus etiam hoc loco præterire, quod Pseudopoliticorum sublationibus, sectariorum execrationibus impeditur, quod profanis ludibriū est, scandalumque, nobis vero credentibus salutare mysterium SS. Eucharistie sacramentum, de quo alias quoque auctum à me, sed nunc reposit, & sacerdotum dignitas, & erantium multitudi.

Infelicissimum hoc esse dissidium, quodque maxime populos in mutuos irris & odia concitat, nemō non fatetur, Anno 1603, hac de re libtos quinque Pareus conscripti, quo ostendit miserrimum Europæ statum, si vel folia illa contiouersia spectetur.

Quin ipse monitionem ad omnes in præfatione adscribit, quæ quia statum, ingeniaque Sectariorum nobis graphice ab experientia depingit, magna utilitate legetur. Ita vero habet.

Quo vīque tandem, O frates, vos humanus vexabit liuor & contentio? Quam diu perget contempta Christi pace bellum religionis gerere inquieta.

Quem ad finem Stentorum aliquorum

se se iactabit audacia? qui sine conscientia & numinis metu,

Ecclesiæ vestras perturbant? Inter vos auditur: Ego sum

Lutheri: Tu es Caluini: & dicere: Ego sum Christi: nihil

apud vos est. O tempora, o mores! an Lutherus pro vobis

mortuus est? An quis vestrum in Caluini nomen baptizatus

est? An Christus pro omnibus vobis crucifixus nihil est? Et

quis fuit Lutherus? quis Caluinus? nempe ministris per quos

credidisti: idque ut cuique Dominus dedit. Nonne igitur

carnales estis, & secundum hominem inceditis? Quid Deo

pacis respondebitis, qui Ecclesiæ eius contentionibus valetatis?

Quid Christi Domini, cuius preceptum de caritate contemnit?

Cuius ergo filii eritis, si Dei non estis? At quomodo

Dei filii estis, si pacifici non estis? Quomodo Christum

magistrum profitemini, si nemo discipulus eius vos recognoscit?

Quis vero vos discipulos Christi recognoscet, si alii alios

non diligitis? Nonne tandem vos miseret tot frarum, pro

quibus Christus mortuus est, quos vos altercationibus vesfris,

quantum in vobis est, perditis? Quin vestritandem vos mi-

sereat, quorum in pace salutis, in contentione perniciis certa

parata est. Si enim uno corde & ore invocabitis Deum pa-

tem in terris, utique filiorum hereditas vna vobis proposta

erit in celis. Sin alii mordere pergetis & deuorare: quid Caluini

restat, nisi vt alii ab aliis consumantur? Nonne videris, quid consumunt

Satan iam pridem contra Christum machinetur? quid Anti-

Lutherus Romanus molitur? vt cum tyrannis confireat? vt nos.

per Sinones suos conscientias hominum: captivas abducat? vt

vobis simul infidetur, & exitum pareat? An vni patatus cle-

mentiorem fore quam alterius, si machinationes aliquando Caluini

successerint? Quidni autem successerint tandem, numine insidiantur

vobis irato, & singulis non ad ea que Dei, & que pacis Lutheranus

sunt, sed tantum ad ea, que sua sunt, queque dictat splendida & no-

tebilis, attendentibus, & in studia contraria hostiliter ruentibus?

Quid perdidit orientem: nonne dissensiones intestinae sunt?

Quid ergo his omisſis & procul

valere

valere iusta ad vosmet tandem redditus? & per charitatem alij
alios tolerantes, si pacem perfecto confusu per omnia firmare
nondum potestis (quod Ecclesia in hac infirmitate raro fuit
concessum) tamen in quibus vere idem tenetis, tenetis autem
per gratiam Dei in plerisque, exemplo fratrum Polonorum,
pacem & fraternitatem sanctis, vt contratos hostium com-
muniunium cuneos coniunctis viribus & armis pugnetis? In pri-
maris doctrina capitibus secundum scripturas sacras tres fidei
confessiones Augustana, Bohemica & Helvetica, que etiam Pa-
latina est, conuenient: De S. scriptura, de Deo vero, de persona

filii Dei Iesu Christi, de prouidentia Dei, de Peccato, de Libero
arbitrio, de Legi, de Euangeli, de Iustificatione per Chri-
stum, de Fide, de regeneratione & bonis operibus, de Eccle-
sia CATHOLICA, eiusq; vnico & supremo capite Chri-
sto, de Sacramentis eorumq; numero, fine & ypsi, de statu
animatorum post mortem, de resurrectione & vita aeterna. In
solo articulo de S. Caena vnum sentire vobis nondum est da-
tum: nec in toto tamen. Nam vnum sentitis de presentia &
mandatione spirituali corporis Christi, qua est resignata &
nucleus Sacramenti, queq; vt sola ad salutem est necessaria, sic
sola sufficit. De corporali & oral mandatione piis & impis
communi, dissensio est: quam tamen ad salutem non necessaria-
riam, sine spirituali nihil prodebet, sed multis perniciosa esse
consentit. Quin ergo in formula Sandomiriensi vel aliqua
simili tandem etiam conuenient, & missis impis aut infidelibus,
tantum quid fideles percipiunt in Eucharistia commu-
niter amplectimini?

Non possumus, inquis: quia quid luci cum tenebris? Nihil
sane. Nos vero tenebra non sumus. Et vos vnam omnes lux
sitis. Qua vero pars fideli cum infidel? Nulla. At nos infideles
qui sumus, qui Christum Dominum diligimus, & sive sincera
innocamus? Pro gloria, inquis, & maiestate Christi pugna-
mus: vnam non pro vestra. Conscientia nostra vobis cum pa-
cem non fert. Imo affectus vestri non ferunt. Ipsi Pontifici
horribilis erratis: Ne vos, qui haec vulgo inculcati, quid Pon-
tifici errant vel potius blasphemant, parum scitis vel expendi-
tis. Errantes vero cur cum omni mansuetudine & doctrina in
viam non reducitis? Hereticum hominem post vnam & alter-
ram admonitionem Apostolus denuntandum moneret. Cedo vero
admonitiones vestras! Quid nisi anathemata fulminatis! Ce-
do etiam hereses nostras! Errors, inquis, graues tuemini de
ruiuersal gratia & redemptione, de praedestinatione, de pro-
missionibus Euangelij, de Baptismo. Nos vero quos de his erro-
res nobis obiicitis, non agnoscamus: in toto tamen calumnias quo-
rundam Stentorum esse dicimus. Exstant Apologie & decla-
rationes nostrae, cur haec non accipit? imo cur neglegi, nec ven-
di permititis? Et de redemptione quomodo queso inter vestros
conuenit? de praedestinatione causa quomodo? Nos vero omnes
illas controversias nuper motas, fidei conditione definendas esse
ex Euangelio docemus. Nam omnes & soli credentes redem-
ptionem Christi participes sunt: Reliqui enim inanes sunt, qui vi-
tam sine fide transigunt. Omnes & soli credentes ad vitam

praedestinatos agnoscamus, neq; id propter prauissimam fidem aut
opera, vel quia praeclaris sunt, quod effent credituri & bene ope-
raturi (haec enim Pelagianorum fuit heresis) sed mera zelatio.
Dei volentis eorum potius, quam aliorum misericordi, & gratia
eos donare, vt credent & salvi fierent. Ad omnes & solos
credentes Euangelii promissiones & salutem proprie pertinere:
ad infideles, quod tales manent, nullo modo pertinere di-
cimus ex illo Christi: Qui credit in filium Dei habet
vitam aeternam: qui non credit, super eo manet ira
Dei. Solos & omnes credentes in Baptismo Christum indu-
re, & Spiritui sancto regenerari: incredulos & hypocritas non
habere partem in verbo hoc, si vel millies foris tingantur, Apo-
stolica voce edicti firmiter statuimus. Eni inquit neiras hereses.

Ecce dissensum, ecce odia, ecce interios men-
dacia de concordia. Non potest perleuare in his
digladiationibus, & anarheimatibus vnitatis, ideo
nec Ecclesia, nec respublica. Pacem igitur spe-
temus, & verum de sacrificio sensum teneamus.

Verba Christi §. 2. Expositionem literalem nos tememus, tu & g-
sertememus. tu: quod Dominus Iesus dixit, esse suum corpus, &

sanguinem, hoc cuius corpus & sanguinem esse dici-
mus. Hac in re cum Lutheranis nobis conuenit, &
fatuetur ille lib. 2. cap. 1. controuersia Euch.

Si Lutherum & Lutheranos spectes, eorum do-
ctrina plurimum distat. Imo audacter assert lib. 2. Luther &
cap. 1. & vere Pareus. Lutherum & Lutherianostatum
dixisse, vt apud Lutherianos preter nomen & communem il-
lam assertione vix aliquid Lutherianum inuenias. Errores
quam con-
vero Lutheranorum & aliorum sunt. 1. Hoc est corpus
meum: hic panis est corpus meum. De capt. bap. anno 20.

Hoc alio modo intelligi non potest, quam vt Varie ha-
transubstantiatio admittatur; nam, Est, apud Luthe-
rum accipitur substantiae, non pro significat, corpus

meum pro naturali corpore Christi; Hic autem pa-
nis non potest vere dici corpus Christi, nisi trans-
substantiatio fiat, quanquam ne sic quidem recte dica-
tur. Non igitur culpari prisa Ecclesia, neque Ca-
tholici debent, quod transubstantiationem credant,
quam negare Lutherus non potuit, quam primo ap-
probavit, deinde adiaphoram sensit, & demum sum-
ma improbatate reiecit. 2. Panis est corpus meum, In pane iationem
est corpus meum. 3. Christi corpus concedit dentibus atteri, & consegit.
communit, in conf. maiore. p. 530. 4. Hoc significare
panem & corpus Christi simul. 5. alii: Hoc est corpus
meum, esse intelligendum adiectiue; Hun. pag. 393.

6. Hoc est corpus meum, i. Ecce corpus meum. Flacius
in glossa.

7. Licere vti aliis signis praeter panem, & vinum, Materiam
ita post alios hoc anno Scharpius colum. 1293. Et Eucharistia
quidem adit: quibus pro cibo, & potu communiter tollunt.
utinur: olera & gitter, fructus arboreos, radices, caseos,
lac, carnes & surpabimur. Dicemusque conuenire
cum mente institutis, id enim ipse profitetur.

8. Quidam fractionem panis ad essentiam per-
tinere aiunt, qui alios omnes negant veram eam
habere: alii mandatam volunt, non tamen essentia-
lēm Sacramento, alii omnino adiaphoratum.

9. Damnant hostias nostras, & Lutheranorum
Caluiniani, & Beza quidem vol. 3. f. 220. Panem ci-
barium præcipit. Naumi p. 18. vocat non panem, sed
spumam panis. Verum id est omnino falsum, est enim
panis ille noster è purissimo polline, & massa sub-
acta, nec quicquam ad panis naturam illi deest. Por-
tro Christus nec magnos, nec paruos panes, nedum
formam certam præcipiat. At Christus, inquit
maiore pane vñus est, quem fregit. Ita sane etiam vñus Panes ma-
est pane azymo, nec tamen id faciunt Caluiniani, gnos regi-
Non quicquid ille fecit, necessario imitandum est, runt Calu-
niam vesperi, & post eam corpus suum dedit, nunc
plerique matutinum tempus præferunt.

Bucanus pag. 710. Inepius etiam argutatur. O-
mnes de vno pane particeps oportet, magno igitur
pane opus est. Nam siid necessarium est, coquendus
erit panis instar montis, vt omnibus sufficiat, aut vni
numero festissimæ Ecclesie. Porro de hostiis illis no-
stris videri potest Epiphanius in Ancorato.

10. Mandationem fieri tantum à dignis; cum mul-
ti ad iudicium sibi & mandant, & bibant, non di-
dicantes corpus Domini, vt veritas docet.

11. Comedite, interpretatur Zwinglius ad Marth. Comedi-
Albertum, Credite. Quod si verum est, cum dicet te, Calu-
Dominus: accipite, & comedite, & bibite: non debe- mani dicit
bant admouere ori, sed credere duntaxat, quod fa- Credite.
cere poterant, quamvis in sudario reponerent. Si,
Bibite ex hoc omnes, est metaphoricum, & significat,
credite. Igitur & illud: Et bibunt ex eo omnes, est, cre-
diderunt omnes, atque ita nihil in scriptura certi habe- Quomodo
bimus, mutatis verborum significationibus. Ferri iudicium
hæc non possent, si sibi tantum delirarent; at nunc mandant
corruptelas illas propagare student, eosque, qui ver- & bibunt,
ba Christi intelligunt eo modo, quo Apostoli intel- hæres accusant. Quid nunc de sentia dunt?
disputa-

disputamus? Dixit Dominus: Comedite, bibite; Apostoli comedendum, & bibendum esse iudicarunt. Et ne eos non intellexisse mentem Domini suspicemur; eodem modo nobis Paulus 1. Cor. II. 20. exponit.

12. Synusias impanationem somniant: Lutherus enim panem vocat artocreas, & *ἄρτον*, conf. maiore p. 540. hinc illa: Caropanis, Fleisch, brot/sanguinum, Blutwein/viniuum, Wein, fas/vinilignum, Weinholz.

13. Carolstadius verba Christi. *Hoc est corpus meum;* sic accipit: *Hic sedet corpus meum,* cum Zwinglius merito refutat. Beza item, & alii.

14. In ipsis suis erroribus dissentunt. Zwinglius ad Matth. Alb. f. 156. Polanus pag. 257. Danaeus, Beza, Tropum ponunt in verbo, seu copula est. Contra Keckermannus sic argumentatur. In Syltemate Theologico p. 445. *Aly volunt Tropum esse in copula, quod & ipsum non potest probari.* Nam si sumunt copulam pro roce & verbo copulatio, non potest in ea esse tropus, ut ipse qui locum habet in vocibus categorematicis, i.e. talibus, que certam rem per se significant, non autem in vocabulis consignificatiuius, quale est verbum illud, quod copula loco ponitur. *Quin in eo tropus est in copula, non potest esse predicatio disparati de disparato.*

Tropus non est in copula.
Non potest autem tropus esse in copula; si enim significat corpus Christi, non est ergo *κοινωνία*, seu participatio corporis Christi. Interim Zwinglius causam veritatis agit inscius, in breui insit. fol. 575. cum ait. *Si verbum, Est, substantiue accipiatur, non posse fieri, quin panis substantia in ipsam carnis substantiam conuertatur.* Quo uno verbo veritatem asserit Catholicae. Nempe si copula est proprie accipiatur, in Eucharistia esse veram transubstantiationem.

15. Alii corpus interpretantur corporis signum. Sed Apostolus repugnat, nam corpus eodem modo a Christo, & Christi Apostolo sumitur; at vero Apostolus cum ait panem esse communicationem corporis dominici, verum corpus non signum intelligit.

16. Verballa: *Quod pro vobis traditur.* Hieronymus Zanchius in conf. p. 171. interpretatur, quatenus itemque Piscator in 3. q. de Cœna. Sed noua est interpretatione, & violenta; deinde texxit repugnat: ita enim habet. *Ἐτό δὲ τοῦ με, τὸ ἐπέρ οὐσὸν διδύμενον, Ετό δὲ τὸ αἷμά με, τὸ ὑπὲρ οὐσῶν ἐνχυρόπενον.* Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Vel hoc est corpus meum pro vobis traditum, &c. Non est enim articulus relatus εἰ, vel εἰτι, sed τὸ. Deinde quis ille sensus: Hoc est corpus meum quatenus pro vobis traditur?

17. Lutheranorum multi in vni duntaxat Eucharistiam esse docent, idque manifeste contra Lutherum, Pomeranum, & alios.

18. Musculus p. 863. Ant. Sadeel Tom. 3. p. 143. Vnum priuatum Eucharistiae dominant, nec deferrit ad ægrotos volunt. Cum eam Christus nequaquam damnauerit, cum primæa ecclesia ea semper vsa fuerit. Beza tamen damnare non audet. Sed vel in eo impius est, quia dubitat; cur enim in ædibus ægrotorum non est Ecclesiola, cum 1. Corinth. 16. sit domestica Ecclesia? Si Christus est, vbi duo vel tres sunt in eius nomine congregati, cur non communio Christi? Quid loci, aut multitudinis circumstantia ad rem facit, ut ægrotis solertia negentur, quæ ex omni antiquitate adhibita legimus?

19. Negant Caluiniani Sacramentum Eucharistiae adorandum, qui negant eius veritatem, multo absurdius nonnulli Lutheranorum cum Christum Deum præsentem agnoscunt, adorandum negant: Certe Lutherus adorandum censuit: & hoc illi impropterat Caluinus, Ep. 72. ad Bucerum: *Deliria quoq. secum idolatriam trahebant.* Quorsum enim illud Lutheri adorabile Sacramentum, nisi vt idolum in templo Dei erigatur?

20. Docent necessario speciem vtramque adhibendam omnibus & semper, quia id Christus fecit. Cum tamen illi tam multa, quæ Christus fecit, omittant. Imo Christum ipsum ex Eucharistia tollant, sicut nunc pro veritate substituant. Calicem, & vnum virges? Sed materiam integrum tuo arbitrio commutas. Beza Ep. 25. *Si deficit vnum, ait, posse substitui aquam simplicem vel aliud potionis genus in illo loco non institutum.* Eam fuisse Caluin sententia in ipse docet, & superstitiosos censeri, qui à vino penderent, ut nollet cogere necessitate à x 207 or symbolum usurpare. Et Ep. 2. *Vbi panis aut vini vel nullus est vnius, vel nulla certo tempore copia, num Cœna Domini nulla celebrabitur?* Imo rite celebratur, si quod panis aut vini vicem, vel ex vni communi, vel pro temporis ratione supplet, panis aut vini loco adhibeatur. Hac enim mens fuit Christi, quum panem ac vinum ad bac mysteria deligeret, ut proposito carum rerum signis, quibus corpus nostrum alitur, veram alimoniam spiritualem velut ob oculos reprezentaret. Itaq. à Christi sententia nihil aberrat, quia nullo profus nouandi studio pro pane & vino substituat, que etsi non parem, similem tamen alimoniam analogiam habeant.

Hanc mentem Christi esse assert, sed nullo teste, nisi quod nefandas haereses in Eucharistia materia imitetur, nempe Gnosticorum, Montanistarum, Aretoryitarum, Aquariorum, Manichæorum.

§. 3. Nos vna in specie Christum totum esse dicimus, vtramque speciem mandatam negamus, nec enim in abstemniis lex illa potest impleri, & multis in locis penuria vini communionem impediret. Nec finis communionis negatur, qui est, ut Christum sumamus, sive sub vna, sive sub vtraque specie. Qui Christum edit, pariter etiam bibit, cum in corpore viuo sanguis etiam insit. Sunt altæ causæ, ut periculum effusionis, quorundam horror ex eodem cum multis poculo bibere nolentium. Quin Christi tempore altera species dumtaxat crebro usurpata fuit. Et tamen hoc loco maxime insaniunt, calumnianturque sceleri.

21. Eo tandem procedunt, ut negent vnum corpus esse posse in plurimis locis. Ita Scharp. de Euch. Cont. 3. qu. 1. *Quod omnibus Lutheranis, & prudenteribz Caluinianorum ridiculum vñsum, & impium.* Cur enim Deus non potest vnum corpus, idemque quod in Germania collocauit, etiam in India statuere? An corpus quod in Germania est; potentiam Dei cohibere potest, ne sit in India?

Sed quæ contradicentia illæ colligit: *Primo est in India, & non in India, esset simul inferius, & superior seipso.* Vno in loco frigabit, in alio astabat. Erit extra seipsum, Angelus non possum esse in diuersis locis. Erit in loco, & non in loco, non potest esse simul in tempore diuerso, ergo nec in loco. Hæc puerilia ille millies refutata inter tubila recoquit. Cur enim est corpus illud in India, & non in India? *Idem corpus* Esset sane in India, falsum autem non esse in India; *in India, &* verum autem, esse etiam extra Indianam, seu habere a *in non-India* præsentiam prater illam, quæ est in India. Res clara est; tota anima est in capite, tota est in pedibus, test. non tamen negamus esse in capite, quia eadem essentia est in pedibus, sed dicimus plures esse præsentias vnius essentiae. Sic anima sine contradictione inferior est, & superior, quia non secundum eandem præsentiam ita dicuntur, in contradictione autem opus est, ut quæ dicuntur, sint secundum idem. Itaque contraria experiri poterunt ea corpora, si Deo vñsum fuerit, sed in diuersis locis.

Pergit tamen: *Corpus in duabus locis erit extra seipsum.* Corpus id est intelligit à natura sua alienum; falsum est; si vero, à seipso dicitur in diuersis locis, & quatenus est in vno, distabit à stare quadam, ut est in alio; facile admittitur, nam anima in locis potest, diuisibilis ut est in pedibus, à se distat, ut est in capite. Poteat vero Deus omnipotens sua seruare naturam suam caput vñsum, & animatum, idemque pedes, medio corpore esse aliud.

*Vtrah, spe-
cies non ne-
cessaria.*

Materiam
vini mutat.

*Materiam
sacramenti
veteres ha-
retici mu-
tarunt.*

*Corpus vñ
potest esse in
plurimis lo-
cis.*

*Ad ægrotos
fieri Eucha-
ristia potest.*

*Deus vñ
adorandus.*

348

corpo emoriens, quo facta anima omnino à se ipsa ratione loci distabat. Eadem ratione Angelos quoque assertimus diuersis in locis esse posse.

Quid porro Scharpius? Erit in loco, & non in loco. In loco, ex hypothesi; non in loco, quia quod est in loco ita circumscriptitur, ut non sit in alio loco.

Dignum acumen hebeti Scharpio. Nam est non modo in loco, sed in locis plurius. Itaque falsum est; non esse in loco. Quod vero addit, quod est in loco, ita loco continetur, vt non sit in alio loco, id, si naturæ ordinem specces, verum; si potentiam eius qui naturam creavit, supra naturam operantem, falsum; de ea enim queritur, an possit totam aliam rem ponere in uno loco, vtramen eadem sit etiam in alio loco.

Ridicula
argutia
Scharpij.

Denique Chrysippa argutia pugnat acutissimum Scharpius Alpha iubilantium. Non potest eadem res simul esse in diuerso tempore, preterito & futuro, ergo nec in loco diuerso. Rem vanno non acu tetigisti. Tu mihi duo tempora præteritum, & futurum simul pone, ego simul tecum in præterito, & futuro disputabo, & disputavi. Loca duo, Germania, & India simul sunt, duo tempora simul esse non possunt, quia præteritum fuit, futurum nondum est.

Sacrificium
Christianum
scurriliter
irrident.

§. 4. Si tam vere, quam furenter contra sacrificium incruentum insurgerent, iam dudum omnem populum tenterent. Nulla sacrificii pars est, nulla ceremonia, quam non scurrilibus omnino sannis, & propudiis dictieris excipiunt. Matthias Hoe in Saxonia, concione 2. Iubilaria ita loquitur. Objiciunt preterea Papista, nouum esse, quod missam non celebramus, que tamen per multa facula sine interruptione celebrata sit. Respondet ille: Nec Christus Iesus ipse, nec sancti Apostoli celebrarunt, quodque amplius est; Spiritus sanctus olim, missam, seu idolum Maozim tanquam horrendam abominationem descripsit Daniel. 12. Quapropter merito nos illam fugere, & vitare, tanquam turpismani testamenti Domini nostri corruptionem debemus, Galat. 3. Quia Christus semel duntaxat in cruce oblatus est, que oblationis sufficiens fuit ad nostra delicta expienda, Hebr. 9. & 10.

Satana effi-
cax energie-
ma contra
Missam ad-
t. & viger.

Non mirum est contra sacrificium noua legis insurgere multis, idque furentissime, cum ipse Satan prælens has partes sibi sumperit; & Luthero persuaserit, sacrificium illud idolatriam esse. Historiam scribit ipse Lutherus Tom. 7. Wittenb. 1558. fol. 228. quæ saepe à multis Catholicis narrata est. Sed Matthias Hoe imposturam videamus. Missa seu Latinum seu Hebraicum nomen est, à Gracis λατρείᾳ dici solet. Ηλέτη Missa Deuteronom. 16. 10. oblatio vocatur. Inde vel Latini nomen mutuati sunt, vel suo vii sunt, vt missum D e o sacrificium, precesque significarent. Graeci scriptores, vt dixi, λατρείᾳ appellant. Interdum προσφέρειν, δυνατόν, τετέλεται προσφάτων, κυθερον, μισθωτον, τετέλεται προσφάτων. Quia omniarationem sacrificii in se continent.

Sacrificium
est corporis
oblatio.

Christum vero hoc sacrificium obtulisse docent nos Euangeliæ, & Paulus. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Luc. 22. 19. & deinde de calice dicit: τὸ εὐχετέον, & Paulus 1. Corinth. 11. 24. vocat τὸ σῶμα τὸ ὅντες γένοντα, corpus, quod pro vobis frangitur. In ipsa igitur cœna Christi languis pro nobis fundebatur, corpus pro nobis frangebatur; Nam corpus vere tradebat, & sanguinem, mutato pane, & vino; deinde ne hoc quidem Lutherani negare possunt, qui sub pane, & in pane corpus traditum esse aint. Quod vero pro aliis hoc modo funditur, frangitur, ea immutatio, seu transubstantiatione, notio & ineffabil modo existit, id sacrificari recte dicitur.

Liturgia A-
postolorum

§. 5. Apostoli, inquit, non sacrificarunt. At reclamant Apostolorum Liturgia. Prima est Petri, de eos missam qua veteres, imprimis S. Iudorus Hispanensis, lib. 2. celebravit.

officiorum. Paschasius Corbeiensis de corpore & sanguine Domini. Altera quæ est Iacobi teste Clemente Romano. Tertia Iacobi Minoris, qui frater Domini dictus est. Quarta Matthæi Apostoli, quæ Æthiopes fere vtuntur, vocantque sacrificium Coronam, in hac ita loquuntur, ex Apostoli instituto. Tu es panis vita, descendens de celo, qui antequam venires, eras in figura agni immaculati pro redemptione mundi: nunc bonitatem tuam, ô amator hominum, humiliter imploramus, vt faciem tuam super hunc panem & calicem in hoc altare portatiles ostendas. Benedic, sanctifica, munda, & transfer panem hunc in carnem tuam immaculatam, & vinum hoc in sanguinem tuum pretiosum: Fiat sacrificium ardens, & acceptabile, medela, & salus anima, & corporis nostro. &c.

Quinta S. Marci, qui omnes inter se quoad substantiam conueniunt, ceremoniis, & ritibus diffrunt. Ipse sanctus Andreas tyranno, & omnibus Scientiis haec verba intonat. Ego omnipotens Deo immaculatum agnum quotidie sacrifico, qui cum vere sit sacrificatus, & vere à populo carpe eius manducate, integer perseuerat, & vnu. Ita presbyteri Achaia. Quod si hanc Semper in ob causam nouatores sono incondito veritatem obruant, communis est causa veteris Ecclesiæ; Christum obtulisse ante passionem sacrificium incurrerunt dicimus, idem fecisse Apostolos, & eorum successores asserimus. Non possumus causa cadere quæ tantos habet patronos. Dionys. Eccles. Hierarch. cap. 3. Ἐπει τὸν καὶ ἵερα πλεῖστον, οἱ διuniuersitatem, & sanctū sacrificium, sic Martialis Epist. ad Burdigal. cap. 3. Clemens Romanus confil. Apostol. Αγριός τῆς διαφράστων, λογική, καὶ ἀναμάκτην καὶ τὴν μουσικὴν, ἢ τις εἰς τὸν θεατὸν τῶν πτερύγων συμβολῶν χαρεῖ ὀπτικεῖται. Εἰ σπαρτοῦ αἵρετος καὶ αἴρετος. Dediisse, ait, nobis Christum, pro sacrificio cruento, rationabile, incurrunt, & mysticum, quod est corporis eius, & sanguinis, & in mortem Domini quasi symbolum celebratur.

Eadem mente Alexander i. Epist. ad omnes Orthodoxos, ait, In Sacramentorum oblationibus, que ad missarum solennia offeruntur, passionem Domini missandam &c.

Et Iustinus Martyr Dialog. cum Tryph. Omnes igitur quin huic nomine sacrificia offerunt, quæ Iesus Christus tradidit, hoc est in Eucharistia panis, & calicis, quæ in omni terra loco a Christianis sunt, preuentis Deus grata sibi esse testificatur. Sixtus I. Decretis suis infernit, vt sacerdote Missarum actionem incipiente populus hymnum decantaret. Eadem Telephorus Epist. ad viueros, & Hyginius, omnes Basilicae cum missa debent consecrari, videlicet Pii primi, Soteris, Irenæi, aliorumque testimonia. Hinc ita argumentor.

Nos Christum, & Apostolos vere sacrificasse dicimus, idem omnes patres quorum scripta Christi non reperiuntur, excepto profitemur; nullus retro Episcopus fuit, qui non sacrificia obtulerit. Nemo orthodoxus sacrificantes damnavit; non igitur damnare vetustos Martyres debent examina compugnantium Seclarum, neque contra nos iubilare, quod Diabolo sua fore è finibus suis sacrificium exterminarint.

Quod vero missam aiunt esse Moghozim, seu Mahuzim, id plane ridiculum est, nam inter Καταβολὴν Missa, & Μαγούζιν Maghuzim, magna est diuersitas. & impietas acsi Cerdonem & Calunum eodem fingamus, quia abutitur. eadem est vtriusq; haeresiarchæ initio nominis litera.

At semel in cruce oblatus est Christus, & semel satifecit. Hoc nos quoque docemus, & in scriptis omnium patrum inuenitur. Et Apostolum audimus dicentem, nos vna oblatione esse consummatos. Confitemur hoc, & gratias agimus benignitati Redemptoris, qui precium infinitæ estimationis, precium sufficientissimum pro no-

sacrificio
crucis con-
fessus sacri-
ficium Mis-
sa.
pro nobis obtulit. Consensus tamen Ecclesiae Catholicae semper docuit, precium illud per Sacramenta, perfidem, per sacrificium incurrerunt nobis applicari. Alioquin nec absit; scelere Abraham, aut Moses holocausta & victimas obtulissent; nam & illi sacrificio crucis futuro seruatis sunt. Participes vero eius facti etiam per illa sacrificia, quae vel sponte, vel Dei iussu obrulerunt. Quin & oratio non modo superbia canea, sed blasphemia quoque erit; nam Christus pro nobis oravit, & exauditus est pro suareuentia; an igitur nunc non interpellat pro nobis? An nos orare non possumus, si sua oratione ille qua poscenda sunt, impetravit? Nonne oratio nostra orationem Christi facit irritam? imo sacrificium irritum? Si enim sacrificium incurrerunt facit irritum & perdit fructum, honoremque sacrificii cruenti, cur non oratio hominis peccatoris iterum postulant, quod Christus & sacrificio & oratione impetravit, non cedit in ignominiam sacrificij & orationis Iesu Christi, cui tanquam non sufficienti videtur adjungi? Atque haec est exppositio sacra Scriptura, quae de vno sacrificio loquitur, hanc omnis Ecclesia ab Apostolis usque non modo scriptis, & concionibus, sed orationibus, calicibus, altaribus basilicis, ipsiusque sacrificij perpetuo usui tenuit, hanc nullae tot sectariorum ratiunculae destruxerunt. Qui igitur hac in causa confessionem fecerunt, non a Monachis aut Iesuitis tractant, sed ab omni vetere Ecclesia descierunt, & nouo modo Scripturam interpretantur.

CAP V T VI.

Psallendi in Ecclesia officium esse (lericis de-
mandatum, sancteque colendum)

§. 1. **V**erbius tuus fuisse morem laudes diuinas cantu celebrare nemini dubium esse potest, qui Exod. 15. legerit, filios Israël merito Pharaone post transitum maris rubri in choros diuinos Deo gratias concinuisse; non vox modo, sed tympanis etiam atque instrumentis musicis.

Cantu di-
uinas lau-
des celebra-
re ex natu-
ra ortum
habet.

Efforum
in choro de-
nuntio.

Ecclesia in
matu can-
tum com-
plexa.

§. 2. Hos imitati sunt Israëlitæ deinceps & praecipue postquam cantorum ordines, vicesque David & Salomon descripsit; Quorum devotione euangelente, Eslemi successore, de quibus de vita contemplativa Philo narrat in hac verba. *Vbi omnes conseruere, duo choi sunt in medio caenaculo, alter virorum, alter faminarum: cuius suis intentor praeficitur honore prestant, & canendi peritia.* Deinde cantans hymnos in laudem Dei compositos variis metrorum, carminumque generibus, nunc uno ore, nunc alternis, non sine decoris & religiosis gestibus & accentibus, modo stantes, modo prorsum retrorsum gradum mouentes, ut canentes possulat. Deinde postquam rterg, chorus seorsum expletuit, his sedelicit, velut amore diuino ebrui unum choram faciunt promiscuum, ad imitationem illius olim instituti, quando mare, Deo iubente, alteris salutem, alteris perniciem attulit, precentem viris Moysi, Maria vero prophetide feminis,

§. 3. Confundito cadem canendi in Ecclesiam mox cum ipso fidei initio translata est. Ita n. Paulus Col. 3. Verbum Christi habitet abundantier in vobis, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmet ipsos Psalmis, hymnis, & cantus spiritualibus, in gratia cantantes, in cordibus vestris Deo. Quia cadem etiam moneret ad Ephes. cap. 5. Christianorum cantum testem habemus apostolam Lucianum, in Philopat. Noctes enim diesque in copiatissim genere perfuerabant. Et persecutorem Pliniūm l. 10. Epist. 97. Qui nihil in Christianis delicti se reperire testatur ad Trajanum, nisi quod antelucanos certus concelebrent, & Christo laudes canant. Eiusdem confutudini testis est Iustinus Martyr oratione ad Antonium, Clemens Alexandrinus ad gentes.

§. 4. Enim uero jam olim fuisse facili cantus contemptores docet Basil. adu. hereticos Epist. 69. Ad id

vero quod propter psalmodias accusamur: quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui nostraducunt: hoc habeo quod dicam: quod videlicet qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesiis Dei concordes sunt & confonti. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore dominum precacione peti: inibiq; labore & tribulazione ac lacrymis indescientibus facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes ad psalmodiam in instituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuisi, alterius succinentes psallunt: atque ex eo finali eloquiorum Dei exercitationem & meditationem corroborant & cordibus suis attentionem, reedebus variis cogitationibus mentis, soliditatem suppeditant. Deinde uincit bis hoc munera data, ut quod canendum est, prior ordiatur, reliqui succinunt: atque ita in psalmodia varietate, precibusque subinde interiectis, noctem superant. Illucescentiam die, pariter omnes velut una ore, ac corde uno, confessionis psalmum Domino offerunt: ac suis quisque verbis resipientiam profertur. Horum gratia si nos fugiti, fugiti simul & Egyptios, fugiti Lybiam vitramque, Thebas, Palestinos, Arabes, Phœnices, Syros, & qui ad Euphratrem habitant, & (ut semel dicam) omnes apud quos vigilie ac preces, communesque psalmodie in precio sunt. Hucusque Basilius. Innumeram in hanc sententiam offerenda essent testimonio Sanctorum Patrum, sed breuitatis causa temporanum. Hinc quod in vita Damasi legitur, Hic constituit, ut Psalmus dia nocturnus caneretur per omnes Ecclesias, qui hoc precepit presbyteris, Episcopis, & monasteriis; intelligendum est, non de prima institutione, sed de generali precepto, quo ecclesia que id facere nondum cooperant, etiam instituerent. Nam Valentiniano & Valente Imperatoribus post persecutionem Constantii, & deinde Iuliani, Ecclesia re-floruerunt, ut publice cani posset.

§. 5. Psalmodia vetus, & hymnodia commodius erat populo & clero, facerdoti sane populus respondebat; ut Aufonius ostendit,

*Conpona quem celebrans modulari carmina David,
Et responsuris ferit aera vocibus, Amen.*

Romæ etiam ad similitudinem celestis tonitruit Amen Populus sa-
reboat, ut testis est Hieronymus in Epist. ad Galat. l. 2. cerdoti re-
Crescente multitudo fidelium, cum absconsis vocib. spondebat.

inconditoq; vnde ut crebro Ecclesia personaret, quæ res deuotione impedibat, risus conciebat, infideles offendebat, magno labore Episcopi in id incubuerunt, ut cantus religiosa grauitate, numerisque ad pie-
tatem accommodis perficeretur. Non modo in Ec-
clesia, verum etiam in Agapis, caritatis videlicet epulis, sublata est.

ita Clemens Alexand. pædag. l. 2. c. 4. Tert. apol. c. 39. Inductio ca-
Corrigendi igitur, & ad modestiam revocandaratio
fuit, ut certis peritisq; ea prouincia committeretur.

In Concil. sub Martino Papa habito statuitur, ne li-
ceat in pulpito psallere, qui ab Episcopo non est ordinatus lector. Et diff. 92. c. 2. ordo canentium statuitur.

In S. Romana Ecclesia dudum consuetudo est valde reprehensi-
bilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores eli-
gantur. & in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis

inserviant, quos ad predicationis officium, & elemosynarum Certis ho-
festudium vacare congruebat. Unde fit plerunque, ut ad sacrum ministrum. ca-

ministerium dum blanda vox queritur, queri congrua vita ne
nendi periglatur, & cantor minister Deum moribus stimulet, cum po-
pulum vocibus delectat. Quia de representi decreto constituto, unice con-
venit in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant, solum cessat.

que euangelica lectionis officium inter missarum solemnia exolu-
ant: psalmos vero, ac reliquias lectiones censoper subdiaconos, Animus no-
velsi necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis au-
tem contra hoc decretum meum venire tentaverit, anathema sit. tis Deum de-

§. 6. Cantus Ecclesia tribus modis corruptitur. lectat.

Primo, cum voce non mente canitur, cum labijs cele-
bratur Deus ab illis, quorum cor longe a Deo est. Ne-
cessaria v. est attentio, vel ad verba, vel sensum, vel ad

Deum qui rogatur, si omnium autem sit, optimam est. Quia tamen ob imbecillitatem mentis humanae, & Attentio
euagationem non facile semper est actualis, virtua-
lem esse latit est, ut Theologi consenserunt D. Th. canentium
requiruntur.

cum suis interpp. 2.2. q.83. art.13. Soarez tractat. 4. de relig. & l.3. & 4. & 5. Leffius de justitia & jure. l.2. c. 3. 4. dub. II. Valent. 22. disp. 6. q.2. puncto 10. Reginaldus 1.18. fori pœn. c.12. secl. I. Itemq; alij. Nauar. in Ench. c. 25. nu. 105. Inanis enim vox est, si alio mens diuina est, & Deus solo labio honoratur.

Tocis modus sit, qui a ouotione excitet.

Secundo, cum leuiter modulatio fluxet, & indecenter infringitur. Hieron. in Ephefina c. 5. Audiant haec adolescenti; audiant hi quibus psallendi in Ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum; nec in tragediorum morem guttur & fauces dulci medicamine collinendas, vt in Ecclesia theatrales moduli audiantur & canica, sed in timore & opere in scientia Scripturarum. Quamuis sit aliquis (vt solent illi apparere) ~~κακός~~; si bona opera habuerit, dulcis apud Deum cantator est. Sic canet Ierius Christi, vt non vox canentis, sed verba placeant, que leguntur: vt Spiritus malus, qui erat in Saule, eniaciat ab his qui similiter ab eo possidentur, & non introducatur in eos qui de domo Dei secnam fecere populorum.

Hæretici errorum suorum ebrietates canillant.

Tertio, cum ea canuntur, quorum recensio contra bonos mores est. Tales erant Donatistarum ab ipsis excoigitatae cantiones, ita Aug. Epist. 119. De hac re tam vitiis ad mouendum pie animum, & accedendum diuina dilectionis affectum, varia consuetudo est; & plerique in Africa Ecclesiæ membra pigmenta sunt: ita vt Donatisti non reprehendant, quod sobrie psallimus, in Ecclesia diuina cantica Prophetarum; cum ipse ebrietates suas ad canticum Psalmorum humano ingenio compositum, quasi tubas exhortationis instrumentum. Quia quidem in re nostra quoque pigritia lacrymis ploranda est, quod cum Anabaptista, Lutherani, Calviniani, Ariani, hymnos suos moribus & fidei aduersos tanta contentione proclament, nos negligenti, & languida cantillatione multis in Ecclesijs respondemus. Cum tamen cantio Ecclesiastica, vt docet Iustini, exciter volupitate quadam animum, & flagrans ad eum q; carmine celebratur desiderium: affectiones & concupiscentias carnis sedat, cogitationes malas inimicorum, quos certare non est, suggestione oborientes amolitur; mentem ad fructificationem diuinorum bonorum riget, pietatis decertatores generosos, & fortis, per constantiam in rebus aduersis efficiat, omnium rerum, quo in vita tristes, & lucido accidenti, p;is adserit medicinam. Hujuscemodi corruptio[n]es cantionum fuere olim apud Arianos ad foradios modulos ab ipso Hæretiarcha compositæ, de quibus S. Athan. orat. 2. contra Arianos. Hos imitati sunt Meletiani, qui profano manuum plausu, & saltatione quadam hymnos concinebant. Paulus etiam Samosatenus mulieres docerat loco Psalmorum laudes sibi in Ecclesia canere. Ita Synod. Antiochen. ad Dionys. Roman. Similia deinde conatus est impios psalmos compонendo, (vt Epiph. hær. 67.) Apollinaris Laodicen. vt Synod. Laodicen referit c. 59. Eos gaudierunt nostri temporis seculi; nulla enim ferè est, quæ non orgia sua concinat, & vocum blanditiae impiecatem, quasi Enthusiasmo propaget. Hinc omnes canendi illecebros in cœtus suos induxerunt, vt veteres Ecclesia hymnos, psalmiodiamque exterminent.

Primitiva Ecclesia cur musica instrumenta minus vsa.

S. 7. Musica omnia instrumenta in cantu Ecclesiastico rite & legitime usurpantur. Nam hoc nos Psalmi frequenter admonent, psallere citharis, cymbalis bensonantibus, in chordis, & organo, in psalterio deccordo. Non tamen illis magnopere vñ est Ecclesia initio Euangelij, tum quod in priuatis aedibus fere parvus ille grex conueniret, tum quod omnia illa organorum, & fidium genera tam gentium obscenitates, quam idolatria contaminavit. Adeo vt cantio parum honesta videretur, si accederent instrumenta, quorum tum in lasciuia tantum pene erat usus.

Sonus orga Concil. Seneçone prouincial. Organorum sanctorum tanctum usum esse jubet. Organorum usum Ecclesia à Patrium spiritibus ad cultum seruitum, diuum recipit. Nolumus itaque, talia sonet, quod organicus instrumenta in Ecclesia impudica aut lasciuia

melodia: sed sonus omnino dulcis, qui nihil preter hymnos diuinos & canica spiritualiare representet.

§. 8. Cantandi uilitas varia est; quam Chrys. ho. 41. in Psal. exposuit. Nihil animam aque erigit, & elatam quodammodo efficit, & à terra liberat, & exoluit à vinculis corporis, & amore sapiente afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat, perficit, vt versus modulatus, diuinū cantum numero compositum. Nostra certenatura vsq; adeo delectatur cantica & carminibus, & tantum cum ei habet necessitudinem, & conuenientiam, vt vel infantes ab vberibus pendentes, si fleant & afflictur, ex ratione opiantur. Nutrices quidem certe, que eos gestant in vlnis, sœpe abeunt & redentes, & quedam puerilia eis carmina decantantes super cilia corrum ita sopiunt. Quocirca sep̄ quoq; viatores meridie agentes iugalia animalia, hoc faciunt, canentes, itineris molestiam illis cantibus consolantes. Nec solum viatores, sed etiam agricultores, in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcumq; aliud opus facientes, sœpe cantant. Nauta quoq; rem impellentes hoc faciunt. Nam vero meliores quoq; texentes, & confusa stamina radio discernentes, sœpe quidem & perspice singule, sœpe a. omnes concorditer vnam quandam melodiam concinunt: hoc a. faciunt mulieres, & viatores, & agricultores, & nauta, qui ex opere faciendo suscipitur, laborem caute consolatores: vt pote quod anima, si carmina & canticum audierit molesta & difficultas sit facilis toleratura. Quoniam ergo hoc genus delectationis est anima nostra valde cognacum & familiare: ne demones laicis meretricia cantica introducent, omnia cuerterent; Psalmos Deus construxit, vt ex ea resumul caperetur voluptas & virtutis. Et pote multa de utilitate psallendi, hoc addit: Hec dico, non vt post tantum laudent, sed vt filii & vxores doceant, talia cantare cantica, non solum in texendo, aliisque opere faciendo, sed maxime in mensa. Quando enim Diabolus vt plurimum insidiatur conuictis, cum & ebrietatis & ingluicis risusq; profusi & remissi animi auxilio, vitetur: tunc maxime oportet & ante mensam & in mensa sumere psalmorum prefidio, & simul cum vxore ac liberis surgentes conuicio hymnos sacros Deo canere. Vtinam sacrae cantiones in locum leuum, vecordium, spurcarum cantilenarum apud omnes succederent. Vtinam saltem de festo psallentium pietas auditetur.

§. 9. Non tamen facios SS. Episcoporum, aut Doctorum hymnos Ecclesia respuit. Fuerit tempore Honorii Papæ I. qui eos rejecerent. Concil. Tol. 4. c. 2. os Sanctorum approbat & recipit. De hymnis etiam canendis & Salvato hymni caro & Apostolorum habent exemplum: nam & ipse Dominus nend. hymnum dixisse peribebitur, Matthæo Euangeliſta reflante: Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. Et Paulus Apostolus ad Eph. scripti dicens: Implementi spiritu, loquentes vobis impensis in Psalmis, & hymnis, & cantibus spiritualibus. Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei atq; Apostolorum & martyrum triumphos compositi esse non scuntur, sicut hi, quos beatissimi Doctores Hilarius atq; Ambros. ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo quod de Scripturis S. Canonis, vel Apofolita traditione non existunt, respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico priuatoq; officio, in fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui S. in secula seculorum, Amen. Nam & ille hymnus, quem nato in carne Christo, Angelice cecinerunt, Gloriæ in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bona voluntatis, reliqua quæ ibi sequuntur Ecclesiastici Doctores compoſuerunt. Ergo nec ipsi in Ecclesiis canenda sunt, qui in S. Scripturarum libris non inueniuntur? Componuntur Missa, sive preces, vel orationes, sive commendationes, seu manus impositiones, ex quibus si nulla decantentur in ecclesia, vacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hec fieri, atq; hortatur Timotheum Apostolus dicens: Obsecro ergo primo omnium fieri observationes, orationes, postulationes gratiarum actiones pro omnib; hominibus, pro regibus & pro omnibus qui in sublimitate sunt. Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum ulterius impetrabit, sed pari modo in Galicia, Hispaniaq; celebrant, excommunicatione plectendi, qui hymnos reuocare fuerint auf.

§. 10. R. 2.

Canendis
ratio in eccl-
esiā consti-
tuenda.

§. 10. Rectissime itaq; ab Ecclesia olim statutum est, vt certa psallendi forma in Ecclesia vteremur, ita Conc. Tol. 4.c.2. vnum orandi modum atq; psallendi retineri jubet. Ita Conc. Bracarense c.10. quod regnante Ariamiro celebratum, & Venetum sub Leone I. c.15. Gerundense sub Hormida c.1. Epaunens. sub Gelasio I. c.4. Omnia demum in optimum ordinem redigi jussit Conc. Trid. Egregie etiam Conc. Senente c.17. Et cum in Ecclesiā Dei Psalmodia cantanda pricipiatur, vt fidelium deusorū excitetur: in hoc nocturnum diurnum, officium & Missarum celebitates aſdiū clero ac populo, sub maturo tenore diſtinctā gradatione cantentur, vt eadem diſtincione collabent, & maturitate delectent. Propterea precipimus, vt in ecclesiā ſunt musici cantus diſtincti, ac discreti, mouentes cor ad devotionem compunctionē. Porro in Ecclesiā p̄textu musici cantus, non ſunt audiēda publica cantilene, & laſciā. Neg. enim (inquit Hieron.) in tragediarum modum, guttur & fauces medicinam ſunt leniēda: ne, dum blanda vox queritur, congrua vita negligatur.

§. 11. Inſignia ſunt de canto Ecclesiasticō documenta Concilij Mediol. 5. que à sanctissima Caroli Bortoniā anima manarunt. Monet vero. Primo vt ſtudio quodam intime pietatis, cuius ſplendor foris etiam elueat, ynuſquī ſe vel Canonicus, vel alijs minifex, quicunq; ſit, qui chori officiis aſtridus eſt, ad chorū diſciplinam ſe inſtruat.

Antea vero, quam co conueniat, paululum attente ſecum cogitet & loci illius sanctitatem & conuenienti cauam, & diuinarum laudum, quarum munus Angelorum eſt, officia, que caſtiſſime ab omnibus concelebrari oportet.

Hac ipſa in cogitatione firmiter inberens, nec quicquam in Deo ſit, ab eius loci religione alienum, ne dum ager, quod Derocularis offendat.

Paret ſe propterea etiam, atq; etiam diligenter sancta intimi animi meditatione, & religioſa oratione, vt exteriorem cultum diuinorum officiorum ſalutariter exequatur.

Superpellitum purum, qui amictus ex teli linea candida conſtat, induit, cogitet, quam personam ſuſtineat, nempe à tatu inſig- na.

Cum atmuciam pelliccam, quod inſigne canonicorum eſt, humeris, vel brachii, prout moris eſt, canonicus imponit, eam cogitationem ſuſcipiat, in ſe refindat, ac plane mortuas eſſe oportere rerum mundanarum affectiones, atq; cupiditates, vt eius rei ſignificans eſt illa animalis inter mortui pellis, quam de more induit.

Si vero, vt pleriq; in Ecclesiā iſtituti, conſuerudinis eſt, cappam induit, qua humeros contegit, & brachia quaſi deuin- cit, ex eo amictū intelligat, ſe expreſſas, quaſi deuinctas habere oportere appetitiones, ac ſe toru ad Dei voluntate accommodare.

Cum agitur ibi chori uestibus indutus, alium uestitum, quo foris vtritum conterget, ſicq; aliam personam habitu gerat, caueat, ne quicquam etiam in ſacrificia, agat, admittatur, quod cum actione non recte conueniat, ob quam illum habitu induit.

Non in colloquiis quidem ab ea actione alienus ſe occupet: niſtice preſit, que id neceſſarium poſtuleret.

Ablſtineat aliam ſemper, ſed maxime dum chori uestibus indutus eſt, vbi ſit, vel in ſacrificia, vel alio loco, à iocu, à ridi- cule dicili ſacrifis, à calumnationibus, à verbis futilebus, atque inanibus, qua temere, & imprudenteſſe ſuſtunduntur.

In chorū ne properantem, quaſi diſtributionum queſtu incitatus accedat, ſed grauitate inceſſu.

Dumq; ad chorū procedit, quanquam aliis comes adiunctus, at quaſi ſolus accedit, in ea meditatione fixus; vt ſecum cogitet, ſe ad chorū, nempe ad sancta ſanctorum, vt canone antiquo cantum eſt. & ad publica orationis ſacrificiu accedere.

Cum in choro eſt, animum, mentemq; ab omnibus curis, perturbationibus, & cogitationibus à rei, que geritur, ſanctitate alienis, quoad ciuiſ ſieri poſtet, abducat, ſe ſeq; torum in Dei cultu colligat.

Illud etiam cogitet, quā ob causam eo ſe contulerit; ita ſibi ſtatuat, ſe in conſpectu Dei omnipotētis, & in corona immarabilium Angelorum & Sanctorum eſte.

Qua in cogitatione videat, perpetuoq; reputet, ſe eo loci con- reſt.

ſiſtere, vt Deo ſanctissimum cultum, & reverentiam tribuat, Chorus do- atq; ab eo, & ſibi & aliis omne bonum deprecatur.

Consideret vero ipsum Deum, tanquam patrem, & redem- ptorem amantissimum, optimum, sapientissimum, misericor- Deus om- diſſimum, quig; omnia intuens, ybiq; & ſemper eſt.

Tum cordis caſtitatem beneq; orandi donum, & gratiam à dib. interest

Deo ſupplex petat, orationisq; ſacrificium ſimil cum meritis Iefu Christi, & ſanctorum eius praefertim cuius memoriam ec- cleſia illo die celebrat, ad gloriam ſancte & individua Trini- tatis, & ad ſuam, proximorumq; utilitatem dirigat.

Cum psallendum eſt, primum psalmi argumentum mente, animoq; concipiat.

Obferuet præterea, quis in psalmo loquatur, an Deus, an Ec- cleſia, an penitens, an affirans ad perfectionem.

Attendat item, ad quem precipue ſalutarem affectum psal- mus referatur.

Cum ita ſe religioſe pararit, magna animi attentione ſe ad verba, ſentientiasq; psalmi accommodet, ita ut laudet, gemit, extimescat, ſicut psalmorum voceſ indicant: & quod denique orationis sacrificium cum Christi

meritis of- ferendum.

Obſeruet præterea, quis in psalmo loquatur, an Deus, an Ec- cleſia, an penitens, an affirans ad perfectionem.

Attendat item, ad quem precipue ſalutarem affectum psal- mus referatur.

Cum ita ſe religioſe pararit, magna animi attentione ſe ad verba, ſentientiasq; psalmi accommodet, ita ut laudet, gemit, extimescat, ſicut psalmorum voceſ indicant: & quod denique psalmorum

oratioſe profert, animo primum concipiat.

Tum verba ſingula note, interpretationem ſtudio aſsequa- tur, vnde mens, animusq; ad aliquem ſalutarem affectum in- cendatur.

Ad verba etiam adiungat animo cogitationem vel amoris, vel reverentie vel humilitatis. Atq; ita quidem affectum ali- quem excitet, vt ſi de virtute verba psalmi profert, defiderio ac-

cendatur imitationis, ſi de peccatis, intime doleat, quod in eo

ſtatū ipſe fuerit, aut certe proximi eius. Et ſic de aliis item, qua

Psålmo ſignificantur.

Eam porro attentionem initio vniuſ cuiusq; psalmi, oratio- nis, & aliarum diuinis officiis partium, tum singularum hora- rum canonicarum renouare, atq; excitat ſtudeat, praefertim citet, ſepe dum illa verba, que ad ſancta orationis ſpiritu inflammatum valent, pronuntiat. Deus in adiutoriu meum intendere, &c. renouer.

Itidem faciat, cum aliorum ſe cogitationibus diſtrahi a nimaduerit.

In fine etiam vniuſ cuiusq; psalmi ſe excite illis verbis, Gloria Patri, &c.

In concluſione item orationum, cum dicitur, Per Domi- num nostrum Iesum Christum, ſe ſancta erga illum redemptio- nis noſtra auctoře ſe confirmet.

Et quoniam attentione valde admodum excitatur, ſi que quif- que profert, recte intelligit: ideo ea potissimum expositio- ne psalmorum ſuſtinetur, que non variaſit, ſed que tota in telligentis ſtudeat.

Cum autem magnus psallendi fructus in Psalmorum af- fectionibus ſuſtinetur, ſue quis in choro ſuſpiciat, ſue ſubmiſſa, ſue alta voce oret: idcirco certos ſibi locos Psalmorum pra- priaſit, quibus omnis hac ratio concludatur.

Loci precipui præter cateros hi ſint, vnde ſalutares affectus exiſtunt, laus Dei, memoria bonorum noſtrorum, commemo- ratione noſtra misericordie, & reprehēſio male agentium.

Psalmorum verbis, cum Dei bonitas predicitur, ad illius aſſectionem, & ad gratiarum actionem de beneficio, que a di- uina benignitate proficiuntur, ſe toto animo accendat. Cum illius infinita ſapientia, potentia, commemoratur, admiratione afficiatur: tum intime gratuletur, cum aliquid Dei au- xilio bene geſtum narratur.

Cum bonorum memoria recordatioq; Psalmorum vocibus excitatur, defiderium quoddam concipiat illa ſibi, & alia con- sequenti, tum illa eadem à Deo petat, tum in Deo ſiem ani- dia, dolor, mo capiat fore, vt diuina eius ope, non modo quā bona ſunt, timor, ca- quaſi ſalutaria, ſequatur, ſed quā mala, ac quā perniciem ritas. afferunt, vitet.

Aliquando etiam intime in Domino gaudeat, ſe bona, Deo iuuante, adeptum eſſe, & mala cauife.

Ex misericordiis commemoratione timorem concipiat, dolorem, ac humiliatiem, cum ſuas cognofit infirmitates.

Ex reprehēſione male agentium, agnoscat zelum diuina vindicta, & indignationem contra nequitiam. Atq; ita qui- dem ex ſalutaribus hiſ ſe affectibus fructum psallendi vberri- um capiet.

No*z* igitur
a*ste* finem
excurren-
dum.

P^reroratio Psalmita, *absoluto* canonarum horarum officio, paululum tacitus consitat; genibusq; flexis veniam deprecetur & negligenter, & diffractionis aliisque culpe, quam in eis preicatione officio admiserit: tumq; hoc oret, vt pro Christi totius Ecclesie meritis orationis sue obsequium, ac ministerium gratum sit, atq; acceptum.

In eo psallendi officio, cum ea mentis attentio, & salutaris affectus, tum corporis decens compositio requiretur.

Ceremoni-
arum decen-
tia sit lite-
ris descri-
pta.

Ideo, preter ea, que de genibus flectendis, de capite inclinando, de stendo, de sedendo, ac de ceteris partibus in primo Concilio constituta sunt, quadam etiam in choro cauemus; qua, utpote minus decentia, & loci illius cultu aliena, vitari oportet: ea vero tabella descripta sunt, que cura nostra edetur, ac in singulis sacrificiis Ecclesiarum, tum cathedralium, tum collegiarum, tum parochialium affixa perperuo sit.

Cur non &
in choris
Germaniae
suffenda-
tur.

Tum vero etiam hac ipsa monita, alia tabella descripta, itidem in singulis sacrificiis habeantur.

Non in sacrificiis, & tabulis duntaxat, sed in tabulis cordis carnalibus: quos sum enim omnis templorum ornatus, cärimoniarum apparatus, nisi ut animis integris Deo seruitur? Si tamen prælatis visum fuerit etiam in choro hac monita suspendere, pijs incitamentum adferent, negligenter, & rerum sacrarum fastidiosis pudorem injicient. simul eos, qui beneficia libera, & sine onere fructus sagacissime vestigant.

Puniendi
qui in cho-
ro negligit
ordinem &
decorum.

§. 12. Quam ob causam euim qui Choro præsident grauiter officii admoner Concilium primum: In cathedralibus, & collegiatis Ecclesiis, qui choro presider, viglet diligenter, ne quid prætermittatur, in diuini officii institutione, vel progressione, vel in reliquis, que ad probatum Chororationem pertinent, & alis, que communibus, vel propriis constitutionibus, in diuini officiis obeundis prescribuntur. Neve absurdè, indecorè, vel prepotente quicquam fiat. Si qui suo officio non satisficiant, eos grauiter, & amanter obiungent; si non respiciuerint, tubeat punctatorem in libro illos describere, & ad Episcopum deferre, cui dignas penas pendas. Sim spē in suo munere obeundo negligens fuerit, ab Episcopo, vel ab alio, qui Ecclesia præst, puniatur.

Indeuti
Deum prin-
cipi postpo-
nunt.

Si que autem Ecclesia non habet, qui huic muneri nominatum præpositus sit, vel si habet, is non adsit in choro, prædens officio fungatur, qui primo chori loco tunc sedet ex iis, qui dignitates, aut Canonicatus in ea Ecclesia obtinent.

§. 13. Necminus accuratè Concilium Basiliense omnes instruxit scil. 21. *Si quis Principem seculi rogatus, habitu honesto, gestu decenti, prolatione non precipiti, sed distincta, attenta quoq; mente, seipsum verbo studet componere, quanto diligentius in sacro loco omnipotentem oraturus Deum, hac omnino facere curare debet:* statutus igitur sancta Synodus, vt in cunctis cathedralibus ac collegiatis Ecclesiis, horas debitis, signis congrua pulsatione premisis, laudes diuine maiestatis per singulas horas non cursim ac felimantur, sed ad-

Tractum &
intelligen-
ter canen-
dum,

tempore ac regionum diuerstatem, Ecclesias ingrediantur, cuuslibet versiculi Psalmorum, debitam faciendo inter solenne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus perfoluntur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari, ac super pellicios mundi ultra medianas tibias longi vel cappis, iuxta

Fabule in
templo in-
terdicta.
Deo.

temporum ac regionum diuerstatem, Ecclesias ingrediantur, non capucia, sed almucia vel byrrata tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus, & officium exigunt, non in simili ac cum aliis consubstantes seu colloquentes, aut litera seu Scripturas alias legentes. Et cum putaretis de psallendi gratia ibidem conueniant, iuncta ac clausa labia regniorē, quā nere non debent, sed omnes, presertim qui maiori funguntur honore, in Psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulentur. Cum dicatur, Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum iudicium nomen Iesu, in quo omne genu flectitur, celestium, terrestrium, & infernorum omnes caput inclinent. Nemo ibidem, dum horæ publicè cantantur, legit vel dicat priuatim officium.

Nam non solum obsequium, quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite obseruantur, aliisq; ad dñini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus, Decanus, vel cui onus incumbit, diligenter inuiglet, hinc inde ne quid inordinate fiat, circumficiens. Horum autem transgressores, illius hora in qua circa prædicta excesserint, vel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plecentur pena.

Hæc si serio, prout debent, æternæ salutis discrimine, prælati current, breui aliam Ecclesie formam intuebimur.

§. 14. Eadem etiam sessione de præsentia in choro ea docuit, quæ neglecta clerum perdidereunt, & haereses nouas adscivereunt. *Qui in matutinis ante finem Psalmi, Venire exultemus, in aliis Horis ante finem primi Psalmi, in Missa ante ultimum Kyrieleison, vñq; in finem diuino officio non interferunt, nisi forte necessitate cogente, ac petitæ & obtenta à Preside thori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, saluis Ecclesiarum consuetudinibus, si que forte circa hoc arctiores existant.* Idem in his obseruetur, qui in principio vñq; in finem in processionibus non permanerint. Pro cuius executione deputeretur aliquis, omnes habentes notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes, iuramento ad strictius agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc sancta Synodus, quod in illis Ecclesiis, in quibus singulis horis certæ distributiones statute non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, (si opus sit) depertentur, vt iuxta mensuram laboris plus minusque quisque capiat emolumentum, tollens prorsus absum illum, quo in una duntaxat hora præsens, totius diei distributiones usurpat: & illum, quo Propositæ, vel Decani, aut alii officiales ex hoc solum, quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate Ecclesia non absint, quotidiana distributiones percipiunt.

Ex quo certo colligimus. Primo. Grauiter eos delinquere, qui canendi partes landesque Dei celebri in Ecclesia, cum viuant, & lape laute viuant de Ecclesia, tanquam sua dignitate inferius arbitrati, pauperioribus Sacerdotibus, vicariis, studiosis, conductis cantoribus delegant. Non ita David noctes & dies Deo concinens, non ita Carolus Magnus qui canendi modis ipse tradidit, non maximi, sanctissimiq; Pontifices, qui cum Regibus & Imperatoribus munificentissime Ecclesiis dotarunt, vt à viris doctissimis, illustrissimisq; publice diuinum numen coleretur. 2. Constitudinem, opinionemque eorum damnabilem esse, qui cum beneficia Ecclesiastica possideant, vel raro adeundum templum sibi arbitrantur, vel solam præsentiam ad redditus accipiendo sufficiuntur. Cum enim beneficium detur propter officium, ocio solo fructus suos facere non potest, multo minus negocio, quod ocio pejus est. Quis enim credit, vel mentem fundatorum fuisse, vel Deo cura esse prauissimum morem eorum, qui in perystilo, vel ipsa Ecclesia inanibus sunt fabulis intenti, dum alii officia diuina decantant?

Nunquid domos habent, & xystos, & hortos ad ambulandum, & fabulandum, & Ecclesiam Dei contemnit? Ecclesiam Dei, unde vobis præstatur, vt ocio fabulati possitis? Quo autem vultu alios cives vestros, qui decimis collationibusq; Ecclesiæ conseruant in eo templo orate, pfallereque cernitis, quod vestris fabulis personat? Sacerdos, Canonicus, Diaconus, ridendo, gariendo, in conspectu angelorum, inter Psalmos & tremenda mysteria, in medio templi, in conspectu S. Eucharistæ, cum eorum officium modestia, denotionis, reuerentia erga Ecclesiam exempla cunctis dare; magno omnium scandalo presentis est, sacerularia negotia forte nugatoria tractat, q; si forte aliquando de pietate loquitur, quia tamen loco fit nō concessio, culpa novacat, quia domū orationis, sacrarium Dominici corporis facit domum negotiationis, recreationis, discursationis, nugarum.

3. Hinc ortam esse tot malorum caussam. Quia dominus Dei a suis ministris contemnitur. Aggæi c. 1.

Damnata
confusa
in Ecclesia
fabulandi.

Canonici
Ecclesiæ ex
qua viunt
contemnit
merito ab
omnib; con-
temnuntur.

v. 2.

Deus malitiam beneficium adere non solet.

v. 2. Deus causam malorum esse ait, sacrorum neglectum. Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini adificanda. Et factum est verbum Domini in manu Aggei Propheta dicens: Nunquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et nam hac dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras: seminastis multum, & intulistis parum: comedistis & non estis satiati: bibistis & non estis inebriati: operauistis vos, & non estis facti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum perthusum. Hec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras: ascendite in montem, portate ligna, & edificate domum, & acceptabili mihi erit, & glorificabor dicit Dominus. Respxistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulisti in domum, & exuflavi illud: quam ob causam dicit Dominus exercituum? quia dominus mea deserta est, & vos festinatis unusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt celine darent oreum, & terra prohibita est ne daret germen suum & vocata siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quecumque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum.

Nunc vero non tantum dominus dei non aedificatur, sed quae est aedificata in yisu profanos veritutem: ideoque ubi tantum inualuere mali mores, ut ordinaria potestate non possint emendari, clerici templi sui coetector eradicabitur, quod jam multis in locis factum est. 4. Reformatio facilis, si velint illi, qui velle debent. Quis enim si superioribus dispergire videat, in re, cuius emolumenit nullum est, inuercundare offendere audeat? Deinde ut absens distributionibus priuatur, ita ambulones illi multa duplii puniantur, ut & careant distributionibus, & pro fabrica Ecclesiae sumptum pendant. Neque enim licet, sed deuotione tanta templo extirxit majorum nostrorum, religiosa magnificencia. Verum de hoc errore iterum rediturus est sermo, quia saepe est reprehendendo, quod saepe peccatur.

CAP V T VII.

Horas Canonicas, & Vigilias in Ecclesia visitatas fuisse, & esse.

Ordo precum olim in Ecclesia, ut & in templo Salomonis.

Signo dun- taxat pos- sunt ista e- mendare prelati.

§. I. **H**ora Canonicae in Ecclesia instituta sunt; ut Dei ministris certo ordine, diuina laudes canantur, dicantur. Postquam enim Sacerdotibus Christianis alimenta statuta sunt, etiam laudum diuinorum, & precum certa pensa definita sunt; Quae priscis temporibus, quanquam certo Psalmorum, & orationum, lectionum numero non continerentur, majora fuere, quam nostris.

Antiquissima igitur res est, horarum Canonicae in Ecclesia, cantio, recitatioque. Imo vero initia sunt in Iudeorum Ecclesia. Tertullianus contra Pyschicos c. 10. Porro cum in eodem commentario Luce, & tercia hora orationis demonstretur, sub qua Spiritu sancto initiati pro ebris habeantur; & sexta qua Petrus ascendit in superiora, & nona qua templum sunt introgressi, cur non intelligamus salua plane indifferentia semper & ubique, & omni tempore orandum: tamen tres ista horas, ut insigniores in rebus humanis quae diem distribuant, quae negotia distinguunt, que publice resonant, ita & soleniores fuisse in orationibus distincti: quod etiam suader Danielis quoque argumentum ter die orantis, utique per aliquarum horarum exceptionem, non aliarum autem quam insigniorum exinde Apostolicarum, tercia, sexta, nona.

Tres igitur horas visitatas inter Christianos, & horas precum insigniores, que solennius agnoscit Tertullianus. Eadem eodem modo probat Cyprianus l. de orat. Dominicana. Verba sanctissimi martyris, & praesulsi adducere in animo est, ut cognoscat Clerus Christianus, quo studio oporteat sacra officia pergere, nobis a tam veneranda antiquitate commen-

data intelligent, & irratores precum nostrorum haereticis, & cum vetustate, & sanctis vniuersis pugnare. Ita igitur Cyprianus l. citato. In orationibus vero celebrandis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros in fide fortis, & in captivitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet Trinitatis; que in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, coniunctum numerum Trinitatis ostendit. Itemq; ad sextam quartam procedens, declarat alteram Trinitatem. Et quando a septima nona compleetur per ternas horas Trinitas perfecta numeratur: que horarum fratratiam priden spiritu-aliter determinantes adoratores Dei statutis & legitimi ad precem temporib; seruiebant; & manifestata postmodum res est, sacramenta olim fuisse; quod ante sic iusti precebantr. Nam super discipulos hora tercia descendit Spiritus sanctus, qui gratiam Domini a reprobatione impleuit. Item Petrus hora, sexta in teclis superius ascens, signo pariter & voce Dei momentis instructus est, ut es ad gratiam salutis admittret, cum de emundandis gentilib; ante dubitaret. Et Dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & vt redimere & vivificare nos posset, tunc victoriem suam passionem perfecit. Sed nobis, fratre dilectissimi, preter horas antiquitas obseruatas, orandi nunc & spacia & sacramenta creuerunt. Nam & mane orandum est, ut resurrectione Domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus sanctus designabat in Psalmis dicens: Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine: manus exaudies vocem meam: manus assistam tibi, & contemplabor te. Et iterum per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me dicentes: Eamus & reuertamur ad dominum Deum nostrum. Recedente item sole ac die cessante necessario rursus orandum est. Nam quia Christus Sol verus, & dies est verus, sole ac die scilicet precedente, quando oramus & petimus, ut super nos lux denou veniat, Christus precamur aduenienti luci eternam gratiam praebitum. Christum a diem dictum declarat in psalmis spiritus sanctus: Lapis, inquit, quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli: a Domino factus est iste, & est admirabilis in oculo nostro. Iste est dies quod fecit Dominus, ambulemus & iucundemur in eo. Item quod Sol appellatur sit, Malachias Propheta testatur dicens: Vobis a. qui timetis nomen Domini orietur Sol iustitie, & in celis eius curatio est. Quod si in Scriptura sancta Sol verus, & dies verus est Christus; hora nulla a Christianis excipitur, quo minus frequenter & semper Deum debeat adorari, ut qui in Christo, hoc est, in sole, & in die vero sumus, infiamus per totum diem precibus & oremus: & quando mundi lege decurrentis vicibus alterius noctis revoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnum potest, quia filius lucis & in noctibus dies est: Quando enim sine lumine est, cui lumen in corde est? aut quando Sol ei & dies non est, cui Sol & dies Christus est? qui autem in Christo, hoc est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus.

Horis igitur Tertullianus Cyprianus adjungit matutinam, vesperitam, nocturnam. Hieron. Epist. ad Demetriadem, & Lætam sui etiam temporis consuetudinem eam fuisse ostendit. Non est ergo hoc constitutum Damasi, Hieronymi, Ambrosii, nisi quod magis ordinari autem horum consilio, iustiusq; in ordinem omnia sint redacta, atq; ita Siegerbertus in Chronicis, & Radulphus Tungensis intelligendi sunt, cum hos patres institutores horarum nominant.

Antiquore horarum fuisse ratione docet Athanasius de virg. Orients Sol videat librum in manib; tuis. Post tertiam synaxes conficis; quoniam ea hora defixum est lignum stericu crucis. Sexta hora absolves deprecationes cum Psalmis, plorationem avarat, & supplicationibus; quoniam hac hora plementum pendit Filius Dei in cruce. Nona hora rursum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confessione peccatorum tuorum Deo supplicabis; quoniam haec hora Dominus in crucem redidit spiritum: & post Synaxin hora nona comedere panem tuum. & post nonnulla: si, inquit, ingredieris in templum duodecima hora, maiorem & longiorem facies synaxim cum virginibus tecum concordibus: quod si nullam habess

Hora sacra
mento Tri-
nitatis di-
stincta.

baveas concordem, sola Synaxim absoluas, Deo presente & audiente, Bonum autem est lacrymas effundere coram Domino, menoremque, (se duodecima hora, quod in illa Dominus ad inferos descendit.) inferius vero hanc addit: Media nocte exercitaberis, & hymnis celebrabis Dominum Deum tuum: ea hora surrexit a mortuis Dominus Deus tuus, & Patrem suum hymnis celebravit, atque ideo nobis iniunxit, ut eadem hora hymnos Deo diceremus. Cum primum surgis, hunc versum recitas: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicium iustitia tua, & precare, & incipere recitare Psalmum quinquefimum, donec absoluas. Autem etiam de regulis breuioribus interrogat. Hieron. ad Eustochium. In Daniel c. 7. Epist. 7. & 37. de his agunt.

§. 2. Porro quo animo etiam nostro seculo fuerint SS. Concilia docent, id quod Treuiris sub Reuerend.

Deum irridēt, qui alia cogitan respallunt.

atque illuſtrissimo Ioanne celebratum est, Anno 1549. Omnes qui horis Canonicas persolwendis deputati sunt, dene operam, ut collectis animis, quoad fieri potest, debitum pensum absoluant, nec ita se habeant, ut dum vox psallant, quidvis potius quam Deum animo cogitare videantur, semper cauenies, ne Propheticum illud audiant: Labii quidem me honorant, cor autem eorum longe est a me. Quid autem est, vox quidem psallere, mente a domum aut forum circuire, nisi homines saltare, & Deum irridere? Graue admodum est, quod Scriptura dicit: Maledictus qui facit opus Dei negligenter. Statutum proinde, ut laudes diuina per singulas horas non cursum, ac semper, sed traditum, seruatis interuersus decentibus, ratione dierum festorum ac profestus intermedio fecernendorum, habita, reuereenter & alacriter absoluantur, nequaquam sublatio in altum clamore, ne vel insaniare, vel animi lascivia gestire videantur potius, quam feruore spiritus exultare, semper versicolum decantatissimum animo volentes.

§. 3. Ad horas obligantur Clerici majoribus ordinibus iniciati, religiosi professi, qui chorus habent, beneficiari. Ita Canon. Presbyter. de celeb. Miss. & can. Siquis presbyter. dist. 92. Item c. dolentes. de celeb. Miss.

§. 4. Magna diuino nomini, Ecclesiastis, injury infertur horarum canonistarum omissione; Quod ita emendari poterit. 1. Si pleraque beneficia in distributiones quotidianas praesentium, canentiumque conferantur. 2. Si pueris non ita facile beneficia conferantur: aut fane dum literis operam dant, legere doceantur, & legant accurate. Nunc enim experientia docet, vel optimos, vel nequissimos esse eos, qui adolescentes beneficij grauantur. Si enim indicis cum attentione ac douotione pensum precum persoluant, magnos in pietate, & literis progressus faciunt. Si vero sacerdotiorum censibus fruantur, & preces negligant, quandoquidem graui se quotidie peccato obstringunt nihil mirum est, a gratia diuina relictos, evadere pessimos, sunt enim quasi aerarii Ecclesiastici depeculatorum, qui velut ex Ecclesiastico bonorum rapina viuunt; officium vero ob quod bona illa dantur, omnino subterfugunt. Verum de horis plurimas Canonistarum, & in utilissimo suo libro, de statu Ecclesiastico Collega meus P. Gisbertus Scheuickhauius, quem Sanctorum Patrum ore loquentem audire merito debent, qui loca functionesque Sanctorum Patrum tenent.

CAP V T VIII.

Ecclesiasticos posse rerum, & controuersiarum ciuilium esse iudices.

§. 1. **M**agnum hoc Ecclesia priuilegium est in medio Romani Imperij, aliorumque regnum proprium tribunal erigendi potestas. Hoc tamen legitimum est nos Doctor gentium Paulus docuit. 1. Cor. 6. 1. & scq. Audet aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? an necessitas, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? & si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? ne fisis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis

secularia, secularia igitur iudicia si habueritis: contemplibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad vice*re*curiam vestram dico. Si non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum, sed frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles. Nam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuria accipitur: quare non magis fraudem patimini, sed vos iniuria facitis, & fraudatis, & hoc fratribus.

Christians quidem sic affectos esse Apostolus desiderat, ut pati injuriam, quam inferre malint, quia tamen in magna multitudine non deerant; qui sua pertinaciter tueri, aliena avide appetere solebant, judice opus erat. Ne vero inter Ethnicos lis agitaretur, in Ecclesia judices legendos censuit. Hoc igitur est regale sacerdotium, cui cedere debuerint gentilium Caesarum leges. Si igitur Apostoli in ciuitatibus tribunal engere, judices constituere potuerint, quis dubitet eos quoque judicasse, multo magis judicare potuisse? Dare enim potestatem judicandi, plus est, quam judicare; est n. Architectonica potestatis.

Apostolus
cum iudi-
candi dat
potestiam
etiam iudi-
care potest.

§. 2. Iudices Ecclesiasticorum sunt Ecclesiastici tantum; ita cau. 11. q. 1. c. 15. Experiencia tua praesentia autoritate mandamus, ut in causis, in quibus quilibet Ecclesiastico officio persona loco petitori existat, quemquam lacum Ecclesiastico pulsatur apud suę prouinciam iudicem suas proponere actiones non deserat. In iis vero negotiis, in quibus Ecclesiastico officio persona pulsatur, totius submittit pulsationis obstaculo, ad Episcopi, vel presbyterorum in loco, ubi quæstio vertitur, confitutorum occurrat indifferenter examen. Et can. 2. Nullus iudicatur, neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum vel laicum, aut iuniores Ecclesia sine licentia Pontificis per se distinguit, aut condemnare potest. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui iniuriam irrrogare dignoscitur, tamdiu sequestratus, quo usque suum agnoscat & emendet.

Et can. 5. Continua lege sancimus, ut nullus Episcopus, vel eorum, qui Ecclesia necessitatibus seruunt ad iudicium, sine ordinariis suis extraordinariis iudicium perfringatur. Habent illi ius iudicis; nec quidquam his, publicis est commune cum legibus. Item. Constantinus Imperator presidens in sancta Synodo, qua apud Nicam congregata erat, cum querelam quorundam conficeret coram se delata, ait. Vos a nemine diuidicari potestis: quia ad Dei solius iudicium reseruamini. Sed haec res ad exceptionem pertinet, de quaquo loco.

§. 3. Iudices in Ecclesia contemplibiles colloqui jubentur; Non ut quilibet iudex esse possit; Illa n. mens Pauli non est. Nam sapientem requirit, qui possit iudicare inter fratrem, & fratrem. Contemplibiles v. appellat, quia ad vicecuriam eorum loquitur, cum sit confessus Sanctorum, minimus v. videatur sapientior gentilium sapientib; ad quos lites suas deferebant. Itaque iudices esse posse eos, qui sunt conditionis vilioris, ut si quis dicat ex vilioribus Academia posse iudices constiuti in oppidis, pagisque.

§. 4. Olim cotan cleris Christiani iudicio experiebantur. Clem. 1.2. Conf. c. 49. Iudicia vestra sunt in secunda Sabbati, ut si qua controuersia ex sententia vestra oriatur, v. q. ad Sabbatum libera sit vobis facultas, quia possitis controuersiam illam componere, & pacem conciliare inter eos, qui litigant. Adiit a. iudicio Diaconi, & presbyteri integre iudicatur, veluti Dei homines, cum iustitia. Cum vtrumque persona venerit, prout lex subet, ambo quilitigant, statuantur in medio tribunali: iisq. auditis, sancte iudicium pronuntiate, studentes ante sententiam Episcopi eos conciliare, ne exeat supra terram iudicium in peccatorum. Hoc Chrysostomus ergie exponit, ut de Sacerdotibus interpretatur.

οὐδὲ λέγει οὐδὲ εἴπει: Καὶ τοῦτο φέρεται πάντες γένετο, καὶ διὰ μηδεὶς ἡ Κοφός, Φύλακας, τοῖς ἐλαχίσιοις σπιτεστέπει. Τέτοιος δέ προς εὑρετικοὺς γίνεται λέγω: Ἐλέγοντος εἰς τὸν τάπανον αὐτούς τοὺς, οὓς Καῖσαρις θεωρεῖ. Λέγεται δέ εἰπεῖν τοὺς οὐτε Κοφός οὐτε Φύλακας εἰς: Ταῦτα

Caūtū

**Ecclesia ius
tribunalis
habet.**

**Cur pueri
Canonici
optimi, vel
peccimi
evidunt.**

**Concilia
genti
distributiones.**

**Vocis mo-
deratio in
horis.**

*Cœti, φησιν δοτεται; τοιαντων ανδρων ζωες
τῶν παρισιν, οὐκέπαγον δε μετονομα την πληγην
εχει. επειδή, επειδή οὐκ είναι: Καφος είναι ωδε εἰς, επάγαγον.
Οι διωνίζεται διακέπει αι μετέχοντες αδελφοί αι
ταῦ. Οι γεωδελφοί δικατηται μετέχοντες αδελφοί, ωδε
δέπτη της ζωεστων, οὐκέπει δεντρόν Θεού μετέχοντα της
δικης, της διαβεσεως, καὶ της διαγνειας πολλα ζωπειάτες
της προστηλούνται τοιαντης φιλονομίας.*

Fortasse dicit quispiam nullum esse inter vos sapientem, neq; qui ad discernendum & iudicandum sit idoneus. Et quid tuum? Nam & si nullus, inquit, sit sapiens, vos minimi permitte. Ad verecundiam vestram dico. Est refellentis eorum obiectio nem, ut qua sit excusatio & praetextus supervacaneus. Et ideo subiunxit, Sic non est inter vos sapiens quisquam. Tanta est, inquit, inopia, tanta apud vos raritas virorum intelligentium: Quod autem subiunxit, maiore insert plazam. Nam cū dixisset, Sic non est inter vos sapiens quisquam, subiunxit. Qui posset iudicare inter fratrem suum: Nā quando frater cū fratre iudicando contendit, intelligentia & solertia nō est opus litii arbitrio, cū effectio & cognacio magnā opere afferat ad soluendā huiusmodi contentionē.

Eadem est sententia Aug. ep. 47 ad Proculian. & de opere monachorū c. 29. Testem in uno super animam meam, quoniam mallem per singulos dies certi horis, quam in bene moderatis monasteriis constitutis est, aliquid manib; operari, & certas horas habere ad legendū & orandum, quā tumultuosissimas perplexitates causarum alienarū pati de negotiis secularib; vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis. Quib; nos molestius id afflxit Apostol. non vtq; suo, sed eius qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipsū perpessum fuisse, nō legitimus: alter n. se habebat Apostolus eius discursus. Nec dixit: Secularia igitur iudicia si habueritis, ad nos deferre, aut nos constituite ad iudicandum: sed eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos, inquit, collocate. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non est inter vos quispiam sapiens, qui posset inter fratrem suum iudicare: sed frater cum fratre iudicatur, & hoc apud infideles. Sapientes ergo, qui in locis constituebant, fideles & sanctos, non qui hac arque illa propter Euangelium difcurrerant, talium negotiorū examinatores esse voluit. Vnde nunquā de illo scriptū est, q; aliquando talib; vacauerit, à quibus nos excusare non possumus, etiam si contemptibiles nos simus: quia & hos colloqui voluit.

§5. Exempla sanctissimorum ac laboriosissimorum episcoporum iudicariam potestate nobis ostendunt. Greg. Nyssen. orat. de virtut. Greg. Thaumaturgi Ep̄i Neocesariensi. Ne secularium quidem ac temporalem controveneriarum aliud vilium iudicium sibi magis ratum ac firmum, maiorijsq; autoritatis esse probabant: sed omnis questio disceptatioq; & omnis intricatus difficultisq; negotiorum nexus illius consilii & admonitionibus resolutebatur & dirimebatur. Vnde cum communiter vniuersit, tum singulis illius beneficio, tam equitas rectaq; iuriis constitutu, quam pax erat.

Deus vero cordi libi esse oī natum in sedendis discordiis miraculo demonstravit. Nec ille tamē in oratione, lectione, operibus misericordia, doctrina negligens, 17 Christianos cum Episcopatum accipiet, inuenit, 17 gentiles, cum moreretur reliquit.

Ambro. eodē labore occupatus fuit Ambros. Ita litibus diiudicandis occupatus fuit, vt neget eum Aug. respirare potuisse l. 3, conf. c. 3. Non n. querere ab eo poteram q; volvam sicut volvam, secludentibus me ab eius aure atq; ore caterius aegrotiorū hominum, quorū infirmitatibus seruebat. Cū quibus quando nō erat, q; per exiguum temporis erat, aut corpus reficiebat necessariis iustitieculis, aut lectione animum. Et paulo post: Et consecutabamus eum parvo illo tempore, quod reparanda mentis suā nancisebatur, seriatim ab strepitu causarum alienarum, nolle in aliud accendi, & cauere fortasse ne auditore suspendo & intento, si qua obscurius posuisset ille quem legeret, etiam exponere necesse esset, aut de aliquibus difficilioribus disceptare questionibus, atque huic operi temporibus impensis, minus quam vellet volumen euolueret. Tam multa tamen fecit, dixit, scripsit Ambros. vt eius opera insipienti in summo ocio viisse videbitur posset.

Nec sponte se tam laboriosa, tamque odiosa prouincia mancipauit, sed indurum illa necessitate se Beati Pauli auctoritate scribit ad Marcell. epistol. 49.

Ambrosij discipulus Augustinus loco supra citato.

Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, vt causas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audiimus: Dic homo quis me constituit iudicem, aut duisorem inter vos? Constitut n. talibus causis Ecclesiasticos Apostolus cognitores. Quæritur ille frequenter de negoziū multitudine; sed tñ facetur, se nō conteri ab fidelibus ligando, sed eos potius obtéperando ipsum cōsolari.

Exstat querela Synesij, quia ad Episcopatum compellus est epistola 57. Oto opus est ei qui cum t̄ philosophia sacerdotio fungitur. Non condemnō Episcopos qui in rerum negotiis versantur, sed magis miror eos qui vtrumque possunt: mea facultas non est duobus dominis seruire. Si vero sunt alioqui, qui neque à confessu leduntur, poterunt sane & sacerdotio fungi, & cuiusdam prefecti esse. Radius enim solus si cum sacerdoce versabitur, purus manet, non inquinatur: ego vero cum iam hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.

Sed iudicaret tamen debuit. Videatur epistola 58.

§. 6. niurius est igitur in viros sanctissimos Beza in notis ad cap. 6. Corinth. primæ. Iste modi audiendis disceptationibus minime adhibendos esse ministros, quorum longe diuersum sit manus, sed alios potius quo suis, ex iis quos posse Laicos vocarunt, in aliis utilioribus rebus minime omnium occupatos. Sic enim r̄s iēs u. hyperbolice dictos interpretor, non qui maxime sint imperiti, vel qui sint virtuosi. Hec ille est igitur Apostolica doctrina ipsius CHRISTI & mandato, & exemplo plurimi loca confirmata, nem̄ ut vtrumque gladium seu Petro, seu aliis a Petro vllis floribus conceperit, quod si attente, vt oportuit, à veteribus illis Episcopis, ab ambitione fateor, que mox illos secutae est, procurerem, sed tamen ab apostolica regula deficientibus suis se considerant, neque se ipsos tot laboribus fatigassent, de quibus alacribi conqueritur Augustinus, neque posteris inuidende Magistratum potestati autrum tertio cum humani generis exitio tandem sequenturo patefecissent.

At Episcopi illi sanctissimi laboriosum, odiosum que negocium, pietatis causa suscepserunt, & ab Apostolo libi inpotium arbitratim.

Nihil tñ hic verius, quā ministros Caluinianos ad controvenerias diiudicandas non esse adhibendos; Apostolus tamen Episcopos sic obligauit, non contra Christi, aut Petri praeceptum. Non illi contra normā apostolicam iudicarunt, multo minus tyrannidem occuparunt, sed oppressis contra potentiorum violentias subuenierunt. Quod Silvianus vir sanctissimus Troados Episcopus clericis suis iudicandi potestate eripuit, signum cūt fuisse eam penes illos potestatem, qua cum abuterentur, cum decesserit idonei clerici, fidos laicos constituit. Nicephorus enim mundanationem instituisse, Socrates ait, eos quasdam ex litigantium controveneris scisse. Nec mirum, pars illa Asiae varijs heretibus agitabatur, & Clerici tam in fide, quam moribus sinceritas, ac constantia labefactata erat. Neque tamen idcirco ordinis iurisdictione non debetur, si vnius Ecclesiæ Episcop⁹, iudicia ad Laicos trastulit. Quia male iudicabat clerici. Quin omnino iudico in clericos iudices diligenter annuatimq; inquirendum, & si a iustitia declinarint severissime puniendos.

§. 7. Tandem vero Concil. Trident. (scil. 13. c. 1. de reform.) reos criminum varie constringit, qui episcopalia iudicia evadere fatigebant. Itaq; negat finuolæ appellationi deterendum. Cum rigitur rei criminū plerumq; ad euitandum pœnas, & Episcoporum subterfugienda iudicia, querelas & grauamina finulent & appellationis diffaglio iudicis processum impediunt, ne remedio, ad innocentia præsidium instituto, ad iniuriantis defensionem abutantur, arg. 70

*Apopholus
confituit
Ecclesiasti-
cos cognito-
res,*

*Synesius in-
dicarere cu-
sauit.*

*Sed iudica-
re tamen
debit.*

*Beza ambi-
tus san-
ctos viros
accusat.*

*Clerici iudic-
ces Troade
à iudicando
prohibiti.*

Tridentina huic modi eorum calliditati, & tergiversationi occuratur, ita finodus Episcopale iurandum statuit, & decrevit: in causis visitationis, & correctionis, siue habilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus, ab Episcopo, seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitam sententiam, ab interlocutoria, vel alio quocumq[ue] gr[ati]u[m] amine, non appelleretur: nec Episcopus, seu Vicarius appellationi huicmodi, tanguam friuele, deferre tenetur.

§ 8. Causa cur id vtile Reipublice sit multæ sane fuerunt, hodie que manent.

Sacerdotes
sacerdotiū in-
dicant.

1. Quod sacerdos causa tractentur à Domini sacerdotibus, & ministris, quam à profanis iudicibus. Nam iustitia, & qualitatibus regulam apertorem artus custodiunt. Quæ etiā causa est, ut populus ipse, ad à identiam episcopalem appellari. Quemadmodum enim leges ciuiles debent Ecclesiasticis arteperari, ita quoq[ue] iudices sacerulares audire par est episcopos & sacerdotes. Constitutiones imperatorum vim legis obtinunt, sed firmiores canones apostolorum. Hinc factum ut verè Innocent. dixerit Ecclesiam mundans legibus non constringi. Et Hier. in Epitaph. Fabiolæ, & ep. 30. ad Ocean. Alie leges Caesarum, alie Christi: aliud Papianus, aliud Paulus præcipit. Quo factum est ut Constantinus sancrit; Praesidum sententias posse ab Episcopis reficiendi. quod à se factum, testis iste Ambrosius l. 2. off. c. 29.

2. Minore sumptu apud Episcopos litigabatur. Minore sū-
ptu causa agitur apud Episcopos. Nam erant iudices illi tum pietate, & scientia insigne, tum vero plerūq[ue] diuines, & in pauperes liberales, vt nullo modo probabile videbatur, eos hoc age re, vt possessiones eorum ex libtibus crescerent. Nunc quoq[ue] ex Ecclesia viuunt, nec heredes habent, quo rum causa iustitiam violent, sententiamq[ue] vendant.

3. Civilis Ecclesiae potestas in tanta hominum In multiu-
dine, nisi suū compescendos necessaria videtur; ideoq[ue] merito cō-
ficiens sit po-
testas, qua
coerceat,
grauia in-
commoda
oriuntur. malitia, arrogancia, subtilitate, pertinacia ad errores cœlestis episcopis. Ante Constantium plutes emerſere heretices, quia nulla vi comprimebantur, & sub blasphemis imperatoribus hereticarum blasphemiarum lumma libertas erat, vt grauius domesticis dissidiis, quam persecutione Ecclesia scinderetur.

§ 9. Quod si dominum civile recte Ecclesia pastoribus conceditur, vt est à me in Coronide Jubilorum probatum, illi in hærens, & connexa iudicaria potestas etiam concedenda est. At dominum hoc olim à multis datum, acceptumq[ue] fuit, hodieq[ue] retinetur, nec ab illis tātum, quorum virtus in dubium vocari possit, sed omnibus omnino, qui eas ecclesiæ adepti sunt. De quibus eruditissime egit Joann. de Polcmar archidiaconus Barcinonensis in Concil. Basileensi: cuius haec verba sunt. sic vero ait, Impiam ab Ecclesia Moguntina. Ecce S. Bonifac. qui tante fuit auctoritatis, quod tempore suo dicebatur Apostolorum temporare diuīsse, hic sua predicatione multis prouincias illuſtravit. In eadem Ecclesia S. Lullus Confessor. Item Rabanus magnus Doctor quotidie allegatur. Item in eadem Moguntina Ecclesia Bardo Archepiscopus, in eadem VVilligis. In Ecclesia Treuerensi, quā Helena mater Constantini, que de Trevera fuit oriunda, pluribus donauit reliquias, & bonis temporalibus, adiicio prima donationi, fuerunt nonaginta nouem Archiepiscopi vñq[ue]; Treuerenses ad Dominum Ottom̄ ultimo defunctum, ex quibus viginti quinq[ue] sunt Sancti, vt habetur in Calendario Archiepiscopi Colonienſis Baldvini, quod in ipsa Ecclesia seruat. In Ecclesia Coloniensis episcopi cau- B. Seuerinus, qui multis claruit, & claret miraculis. Item S. fias iudica- Remedius, item S. Cunibertus, item S. Haymo, Agolofus martyr, item Euergis filius martyr, item Heribertus, omnesq[ue] fuerunt sancti Archiepiscopi Colonienses. In Ecclesia Leodiensi, que opulentissima in temporalibus est, S. Maternus, S. Huber- Item Leodi- enus, S. Theodardus, S. Seruatus, S. Lambertus martyr, S. Gere- gis filius, Episcopi omnes. Item in Ecclesia Laureacensi fuit S. Laureacen- Maximianus, a sancto Sixto consecratus Episcopus, circa an- ses. num Domini CC. XXIII. qui patrimonium dicta Ecclesia contulit, quod nunc Anafum dicitur, cum omnibus vicinis op-

pidis & iudicis secularibus, quæ manent usq[ue] ad presens in Austria, & obtinet illa Patauenis Ecclesia. Item Sanctus Adalbertus Ecclesiam Pragensem magnifice dotatam feliciter rexit pluribus annis. Item Sanctus Procopius opulentissimum Monasterium in Bohemia habuit, cuius possessiones inquietantes diuinam interdum ultiōnem in se experti sunt. Item Sanctus Guoſgangus in Ratisbona. Item S. Corbinianus Frisingensis Episcopus predia pro eadem Ecclesia hodie nota comparavit. Item Sanctus Vdalricus Auguſtensis Ecclesiam opulentam predias & ciuilibus dominis rexit. Item Sanctus Conradus Constantiensis Episcopus. Item Sanctus Virgilius Ecclesiam Salzburghensem dominiis dotauit. Fuit quoq[ue] sanctus Virgilius Episcopus Tridentina Ecclesia, ciuili domino opulenta. Pretermittendum non est de sancto Stanislao Cracoviensi Episcopo, qui passus controversiam super villa Ecclesia, a sepulchro eum, qui ante per triennium mortuus fuerat, resuscitatum, ad indicum duxit in testem. Possem sine falso, si bene quiescere, etiam multo plures reperisse sanctos Episcopos & Abbates, qui prefuerunt ecclesiis & monasteriis habentibus temporalia & ciuilia domina. Exhortent utq[ue] plures audire in dubitatione deduci, an licitum sit, quod à tanta sanctorum multitudine per tanta curricula temporum pro loco habitum fuit, practicatum & obseruatum.

Atq[ue] hæc exempla recentiora, & transalpina, quem tamen factis vetustissimorum, & sanctissimorum virorum nituntur, ita enim idem Archidiaconus. Incipiat a B. Sylvester, de cuius sanctitate & doctrina vñlis Isidorus fairaps, sive Catholica exalatio testimonium praebet. Sub hoc Nicenum primum sacram & venerandum Concilium fuit, & post donatione Ecclesie, ex quo satis autorizatur factum Constantini, quoriam similitudine fuisset, reprobatet hoc tam celebre Concilium. Sed & habeo testimonium beatissimi Ambroſii, de obitu Theodosii Imperatoris, dicentis: Constantium magni meritum apud Deum, qui a primis Imperatorum creditit, & post se hereditatem fideli & devotioni principibus dereliquit. Et Isidorus noster Hispanus idem in suis Chronicis attestatur. Et Graci quiunc erant Catholici, ipsum Constantium Catalogo Sanctorum annumerant, & festum de eo cum solemnitate agunt 21. Maii. Peſte dicam de sancto Marco, sub quo sicut celebrata sancta synodus Nicena, & claruerunt eius tempore & post sanctos Athanasius, Eusebius, Nicolaus & Hilarius, & Iohannes Chrysostomus. Item sanctus Leo Papa, qui fuit XLI. post sanctum Petrum. Item Felix secundus, qui Martyrio coronatus est. Item Damasus primus, sub quo synodus Constantiopolitanus 330. Patrium, cui Hieronymus illam scriptit epistolam: Quoniam vetus Oriens inter se furore collitus indecisis Domini tunicam desuper textani ministratim per frusta decerpit. Etiam petens ab eo sue fidem confessionem approbari, & alias multas epistolæ. Item Cyriacus qui cum undecim milibus virginibus in Colonia martyrio coronatus est. Item S. Symmachus Papa, de cuius vita & miraculis Vincentius in historiali libro 23. cap. 1. & 2. Item S. Iohannes Papa, de quo in eodem Vincentio codem libro cap. 33. Item S. Agapitus eodem lib. cap. 61. Item S. Gregorius vñs de quatuor doctribus Ecclesie, cuius sanctitas & doctrina nota est. Item S. Martin. de quo Vincent eod. lib. 23. c. 84. Item S. Stephanus Papa, de quo idem Vincent eod. lib. 167. Item Honor. Papa misericordia fuit, cuius tunica demonicus quidam induitus fuit, & liberatus est. Item S. Seuerinus benignus amator cleri & pauperum, & possessiones Ecclesiarū ampliavit. Item Ioann. I. V. thesauros Ecclesie distractis multa milia hominū per Histriam & Dalmatiam redemit. Item S. Martin. Tuderinus, cuius festū celebratur crastino S. Martini Turonensis Eugenius I. hic omnibus benignus & amabilis, maximeq[ue] sanctitatis. Agatho dum quandam leprosum oscularetur, mundatus est. Ioann. natione Gracis, hic martyrio coronatus est. Paulus mitissimus & misericors, nocte cum paucis familiarib[us] ibat ad visitandū pauperes & infirmos, & eis ministrandū. Leo IV. multe patientie, multaq[ue] humilitatis, fecit mirabilia in vita sua, cuius festū celebratur 17. Calendas Augusti. Nicolaus post hunc vir fuit sanctus, cui post Mag. Greg. vix in sede Romana simili. Omnes predicauit in sede Româ, post donationem Ecclesie viri sancti, appro-

Synodus Nā
cenā pre-
bantur.

bate sanctuarium fuerunt & plures alij virtutib. & scientia clari, sicut Innocentius III. qui tam reverenter allegatur in tractatu de Missa & alijs operibus. Petrus de Tarantaso dictus Innocentius V. Doctor clarissimus, & multi alij, quos nominare logum esset. Voluunt solum predicatos exprimere, qui sancti intitulantur, alii multis omisunt. Sed hoc unum nolo omittere, quia ad propositum valde facit, quod narrat Vincentius in historiali libro vigesimo quinto, cap. 25. de Gregorio Sexto, qui magna studia & labores impedit ad recuperandum temporalia bona Ecclesie à tyrannis occupata, & cum nec hortacionibus, nec censuris posset hoc efficere, vi armorum hoc fecit, vnde Cardinales cum virum sanguinarium, dicentes: cum infirmitate decubueret, de qua decebat, dicebant eum non debere sepeliri in Ecclesia S. Petri cum aliis Pontificibus, quod cum ipse intellexit, vocavit Cardinales, & habito cum eis colloquio, tandem dixit: Quoniam nostra & vestra cogitationes falli possunt, committamus omnia diuina examini, corpus meum antecessorum meorum more compositum ante ianuas Ecclesie sistere, & firmetur ianua serena & repagulis, si Deus voluerit, ut ingrediar, applaudat miraculo; si minus, de cadavere meo faciat sicut vobis placuerit: sic factum est. Mox enim & corpus eius ante portas Ecclesie serena obclusus possum est, turbo ingens diuinitus emissus, repagulorum obstacula dirupit, & ipsas valvas vehementi impetu patefactas, ad parietem cum magno fragore impulit.

Pontifex & Petrus & Constantinus ob causam Bern. l. 4. ad Eug. discipulum de confid. In his successisti non Petro, sed Constantino, & lib. 2. Esto, ut alia quacunq; ratione hec tibi vindices, sed non iure Apostolico. Bono jure possideri illa tum hæc docent, tum vero orbis Christiani consensus, quo ea defensa sunt. Romani cum pristina libertatis, & maiestatis intemperie desiderio omnia quondam suaeditio regna in suam potestatem redigere satagerent, etiam Pontificem in ordinem redigere, omniaq; regalia admovere conati sunt; sed eos Franci & Germani Imperatores, ut etiam Longobardos puniuerunt. Viderunt Pontifici ecclesiam rectuoro sceptri, & principatus dignitatem esse opportunam. Bono jure sua possidente Pontificem Barretus l. 2. c. i. docet, quamquam alioqui regum adulator. Imo addit, Iura antiquiora, & quiora (quod semper spectandum) Deinde posteros Constantini potius accusat, quod detinuerint, quam Pontifici jus derogat. Constantinus opes, honoremq; dedit. Carolus restituit; addita alia sunt; Alpes, Cottiae, Exarchatus, Beneuantana dictio, Sicilia, Tuscia, Liguria, Apulia, Ferraria, aliaque dominia.

Pontificalis decor iustitia praesidium um. §. 10. Tandem concludo Reipublicæ singulari emblemata fieri, ut Episcopis & Sacerdotibus magna iudicandi gubernandique potestas permittatur. Frustrus esse debet, ut facilius verbum Dei audiant, audito obtemperent, mores corrigan illi qui emendabiles sunt, contumaces terreatur, si non ab inualido, & contemptibili Sacerdote, sed regio Pontifice mysteria tractentur, doctrina explicitur. Illam Constantinus causam ipse donationis sua adducit, ut non viles at Pontificalis apex, sed magis, quam terreni imperii dignitas, gloria, & potentia decoretur.

Non tamen honor ille finis primarius est, sed Reipublicæ salus. Vnde enim judices peritiores, & equiores, pecuniae minus egentes, minus appetentes munera, haber possunt, quam in Episcoporum honoratissimo cœtu, in Prelatorum Ecclesiæ multitudine? Hoc nunc in præcipuis Europæ partibus, Germania, Gallia, Hispania obtinet, imo & in ipsa Britannia, quæ Episcopis in rerum ciuilium administratio ne vtitur.

CAPUT IX.

Contra sectarios Prelatorum iurisdictionem ciuilis defendit.

§. 1. **L** Egitimam, justam, viitatem, utilem Reipublicæ, ostendi Ecclesiasticorum gubernandi, & juris dicundi potestatem esse. Nunc quia in eam vehementer haeretici insurgunt, illis quoque, ex lege diuina, humana, proba consuetudine respondeamus.

Primum eorum axioma est, Papam, Episcopos omnes, prelatosq; nullam ciuilem administrationem habere posse. Hoepclericu vehementer inclamat, longa disputatione id agit Scharpius quæst. 6. de Antichristo. Cum enim ibi obiecisset, Ecclesiasticos habere jurisdictionem dono Principum, Respondet: Littera controversa sit antecedens, ut supra dictum, tamen negat sequi, quia tum acceptatio Pape, tum donatio Principum fuit contra ius Diuinum, ut & etiam contraria Pontificum: nam in Decretis Canone Dicenti 25. quæst. II. Pelagius Papa aut Rescripta que surreptione, aut falsis precibus impetrantur nullum ius asserre, & in glossa. Clericos qui in viuntur, officios, & beneficis expoliando, Laicos vero excommunicando esse, ac Principum rescripta, quibus Papa iurisdictiones obtinuit, erant subrepitia, si non ratione scriptio & expeditionis, saltem ratione causa in ius allegata, que fuit, quod pietas Christiana posceret, ut illis donis & privilegiis ornarentur Episcopi, expesse contra Dei verbum.

Et paulo post ait non aliter quam per latrocinia Papam acquisuisse temporalem potestatem. Deinde pergit: Alexander III. Papa rescriptione in capite Vigilanti. Et Innocentius III. Papa in capite, Si diligenter. Et Concilium Lateranense in capite, Quoniam, & in canone, Placuit 16. quæst. 3. Canonista aiunt, sicut in malæ fidei possessore, tempus non tollit obligationem, negat, ius aliud acquirit, ut bona fide Principatus illos Episcopi non obtinerunt, qui contra Christi institutionem ut supra: recte ergo Bellarm. ius Papa cum regno per latrocinia acquisito cōparat.

Denique Principes qui Ecclesie bona donarunt, accusat: Principes, inquit, qui Ecclesie donarunt, vnde Paſtores se alere possunt, laudandi sunt, at qui immensas illas opes tradiderunt, vnde sumptuose & otiose vivunt, male fecerunt, quia ita Ecclesiam corrumperunt, ideo recte illud: Religio perpeti ditiuitas, sed filia devorauit matrem: habebant quidem Principes zelum, sed non secundum scientiam, qui vero iurisdictiones temporales contulerunt, impie fecerunt, quia Christi institutionem violarunt, nec Papa Christi exemplum sequi sunt, qui quam inde illum Regem constitueret vellent, fugit: Ioan. 6. 15. Vide Bernard. in libris de consideratione.

§. 2. Hinc facile patet si sententia prædicantium res decidatur, omnem iurisdictionem temporalem Episcopis, & Prelatis auferendam, nam impie donata, & acceptam arbitrantur, per latrocinia acquisitam, & nunc nullo jure præscriptionis, sed tanquam à malæ fidei possessoribus, & latronibus injuste teneri, id eo a Principibus sacerularibus data occasione eripi omnino posse.

Nec credera villa, aut pacta posse obſistere, vel leges imperij, quia aut esse contra legem diuinam. Hinc clarum est, fieri non posse, ut quamdiu haereticis ista dominatur, pax constitutatur, cum altera pars alteram licet donationis, emptionis, præscriptionis jura prætentendum inique possidere, & latrocinio tueri fe arbitretur, hinc legum, & judgmentorum omnem vigorē necessaria consequentia extinctum eunt: quicquid enim pro Ecclesiastico quocunque Iudices Camerae Imperialis decernunt, id illi impostores contra ius & æquum pro latrone decretum esse affirnant. Si Princeps sacerularis Episcopi alicuius opes ditioinemque inuidat, atque occupet, vindicias a latronibus iure captas pronunciant.

Hæc opinio luminam inter status diffidentiam, & bellum aorividov efficit, quod esfi non semper gerantur, semper tamen timetur, & paratur. Nec fecerit Princeps illus Episcopus esse potest, si suis ministris aliquando credant Principes sacerulares, quos spe opum Ecclesiasticarum in cædes, & exitia patriæ agere

Episcopis ne
gant ius ad
ministran
da Rep. vē
eos spolient.

Episcopos &
Papam per
latrocinia
obtinere,
nec prescri
bere aiunt.

Adulatores
Principum
illius spolia
Ecclesie con
cedunt.

Haereticis illa
pacem tol
lit.

Causa dif
fidentia in
ter Princi
pes.

agere furor ministrorum assidue conatur. Subactis vero direptisq; Episcopatibus, fugatis, aut cæsis Episcopis, Pastoribus, Doctoribus libere hæresin suam exultare posse, graffariq; confidunt. Sed errant, & errorem illorum Deus mundo jam dudum ostendit.

Iure naturali regnum, & Sacerdotium non pugnat. §.3. Certum est, iure naturali sacerdotium & regnum, seu jurisdictionem ciuilem non pugnare. Nam in lege naturæ ijdem & Reges & Sacerdotes erant. Gen.14. Melchisedec, Moses Ex.18. est judex & Pontifex, & Heli. 1. Reg. 1. Maccabæi Principes fuere & Pontifices. Respondet Scharpius illa tum licuisse, nunc minime, deinde fuisse illa extra ordinaria.

Hoc primum nobis omnino satis est, scil. príogenitos simul Principes & Sacerdotes fuisse, duoque illa officia Patriarchas, Prophetas, aliosq; usurpasse. Alterum falsum est: Nam in lege naturæ ordinariæ fuere Principes ijdem, & Sacerdotes. Deinde Maccaebæi ordinarij Pontifices, & Principes fuere.

§.4. Deinde. Non est in N. Test. cautum lege aliqua, ne idem Princeps sit, & Episcopus, seu iurisdictionem habeat ciuilem, & Ecclesiasticam. Nam leges quas in hanc sententiam allegat, nihil pro ea faciunt, & argumenta sunt friuola, quæ perpendere opera precium fuerit, tantum ut seditionis ruditas, & ingenij imbecillitas appareat.

Arg. 1. *Quæ Deus separauit & distinxit, illa non sunt ab hominibus confundenda.* Matt.19.6. at Deus munera ciuilia, & Ecclesiastica, tam sub V. quam sub N. T. distinxit, personis administrantibus, causis, legibus, peniis, &c. (nisi extraordinarie & certis temporibus) vt 2. Chron. c. 19. Matth. 18. 15. Ergo in persona vnius hec simile esse non possunt.

Olim iuncta fuere officia Ecclesiastica & ciuilia. Respondeo: Matt.19.6. Icriptum est, *Quæ Deus coniunxit, homo non separat:* agit autem de matrimonio. Deinde 2. Par.19. Iosaphat officia templi: & ciuilia distinxit. At vero non est ratione contentaneum, ut quamvis aliquando illa separata sint, ut nunquam conjungi queat. Sunt enim talia, ut pro ratione temporum mutentur, in Mose, Heli, Samuele, Maccaebæis vtræq; potestas conjuncta fuit. Quin & Eleazar filius Aaronis Ios. 14. 1. partitur terram filii Israël, & Iosue filius Nun, dare vero terram, ut ibi scribitur, ad secularis pertinet jurisdictionem. Quæ v. species est argumenti: Deus matrimonio conjunctos separari non voluit, non ergo Episcopus potest esse judex in causa ciuili, aut administrare partem Reipublicæ, ne pagum quidem?

Arg. 2. *Quod Christus ipse ad seperiuerere negat & recusat, id ad illius successores & ministros pertinere non potest,* quia nullius potest esse maior autoritas, quam Christi, Matt. 10.24. at negot Christus, iurisdictionem ciuilem ad seperiuerere, Luc.12. 14. Ioh. 6. 15. & c.8.11. ideo recte Chrys. hom. 4.2. in Ioh. hoc fecit, ut admoneret de humanarum dignitatum contemptu, & offendere se nullis secularibus rebus indigere. Ergo.

Respondeo. Luc. 12. 14. Fugit Christus officium judicandi, *Homo, qui me constituit iudicem aut diuisorem super vos:* Iohan. 6. 15. Fugit cum vellent eum facere Regem. Ioh. 8. 11. querit ex adultera: *nemo te condemnavit, & respondenti: nemo.* Nec ego, inquit, te condemnabo.

Christus alicuius non obligant. Sed nihil haec conficiunt contra jurisdictionem Episcoporum temporalem. Christus enim diuisionem illam rejecit, non quia judicare non potuit, sed quia omisit, que legitimam ob causam noluit; nam primo habebant illi suum magistratum: deinde ex illa diuisione Pharisæi calumniandi, magistratus & sacerdandi occasio dari potuit. Deniq; non venerat ad agellos diuidundos. Quod si hoc factum ita accipitur, ut omnis jurisdictione, & ciuile officium ab Episcopo auferatur: non poterunt Ministri Euangelici, vel diuidere agros, vel arbitri esse, aut testes rerum politicarum. Quis enim eos constituit diuisiones? Fugit Christus regnum, quia honores fugiendos exemplo docuit. Fugerunt reg-

na, & Episcopatus viri multi, sancti, & prudentes: alij tamen eadem sine fraude, sine culpa acceperunt. Si datum exemplum obligat, omnes igitur regno arceret. Fugiendum est enim quod Christus fugit. Nam Donatistæ, Libertini, Anabaptistæ his verbis contra Magistratum vtuntur. Munus enim imperandi in se magnum esse ajunt. Atq; vtinam ministri exemplo Christi potius, quam suis moribus viuerent. Christus enim non habuit ubi caput reclinarer, Christus vxorem non duxit, nec ramen haec tenus è ministris imitare inuenit. Fugiant igitur possessiones, & vxorem, quia Christus fugit.

Arg. 3. *Si regnum Christi non est ex hoc mundo, non circa res huic mundi, tum nec officium Ministrorum debet esse circa res politicas & principatus ciuiles, at prius.* Ioh. 19.36. 1. Cor. 4.1. 2. Cor. 10. 4. ideo recte Ambroſius, non conuenit vni diplomatic habere possessionem: & Lyrain c. 6. Ioh. Christus non acceptauit honorem, dans exemplum fugiendi honores.

Resp. Regnum Christi non erat de hoc mundo, vt mundana potentia, & opibus fulciretur, venerat enim vt non modo regno non vteretur, sed ne possessiones quidem haberet. Non tamen vetuit Christianos habere regna, quamvis Episcopi sint, sicut nec habere possessiones, & possunt circa negotia ciuilia, immo interdum debent occupari, si ita salus Reipubl. & religionis causa postulet. Sane si nobilis, si baro, si comes, si Princeps aut Rex ministerio le Ecclesiastico mancipare vellet, si per impositionem manuum ordinaretur, jure non possent cum jurisdictione, & regno priuare. Cur enim tanta cum poena dignum arbitrarentur, vt fe, filiosque, suscipiendo munere prædicantis exueret? Potest igitur Superintendentis Calvinianus, aut Lutheranus vtramque jurisdictionem tueri, cur igitur non poterit Catholicus?

Arg. 4. *Quod Apostoli veritum fuit, qui erant primarii post Christum Ecclesiæ Ministri, id alii non licet, at principum exercere Apostolis simpliciter veritum fuit.* Matth. 20.25. Marci 10.43. Luc. 22.25. ideo recte Tertull. de idolatria, c. 18. Christus gloriam seculi sibi & suis alienam esse iudicauit, & Bern. l. 2. de confid. c. 4. Apostolis interdiscit dominatus, ergo tu usurpare aude, aut Dominus apostolatur, aut Apostolus dominatur, plane ab utroq; prohiberis: & Cyrillus in Ioh. l. 3. c. 20. honor & gloria mundi fugienda sunt in, qui volunt gloriam Dei consequi. Ergo.

Resp. Locum Matth. 20.25. esse fulcrum, sed ruinosum hæresis cauillatricis, scitis (ait Dominus) quia omni super-Principes gentium dominantur corum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, &c. Verum testas nego nihil ad rem praesentem: Illis enim verbis durus, & da Episcopū imperiosus dominatus, qualis est hominum sua commoda quærentium prohibetur, hoc est enim, καταργεῖν, dominatu violento premere, hoc est, κατεργεῖν, potestatem in subiectos cum fastu exercere. Itaque non imperium, sed imperii abusus, violentia & superbia verbis illis reprehenditur.

Objiciunt eundem locum contra magistratum Anabaptistæ, quibus respondet Scharp. Christus enim distinguit ministerium à dominatu ciuili, etiam legitimo, quia non vult ministros dominari in Ecclesia, ut reges in regno. Adendum ut reges gentium in regno, ut illo tempore Herodes, Tiberius, alii.

Arg. 5. Christus non mitit Pastores ad aliud munus exercendum, quam illud ad quod missus fuit à Patre. Ioh. 20. 21. at Christus non fuit missus ad politicum principatum exercendum, ut Bell. concedit supra c. 4. ideo recte Chrysostom. hom. 11. in Epifol. ad Ephes. sermonis doctrina nobis commendata est, non potestatis autoritas.

Resp. Pastores à Christo mitiād munus spirituale exercendum, nec illa missione ciuile imperium dari: sunt enim distincta imperia, & munia. Non tamen prohiberi, quo minus ad salutem Ecclesie, & Reipubl. etiam curam ciuilem suscipiant pastores. Sane per periodum magistrali.

Honores fu-
giendi sunt
omnib. nisi
legitimade
causa ad-
mittantur.

Nobilis si
predicans
fuerint, iure
suo excedat

Dominati-
onem a
cauillatrici
scitis (ait
Dominus) quia
omni super-
Principes
gentium domi-
nantur corum,
& qui maiores
sunt potes-
tatem exer-
cent in eos.
Non ita erit
inter vos,
&c. Verum
testas nego
nihil ad
rem praesentem:
Illis enim
verbis durus,
& da Episcopū
imperiosus
dominatus,
qualis est
hominum
sua
commoda
quærentium
prohibetur,
hoc est enim,
καταρ-
γεῖν,
dominatu
violentio
premere,
hoc est,
κατερ-
γεῖν,
potestatem
in subiectos
cum fastu
exercere.
Itaque
non imperium,
sed imperii
abusus,
violentia &
superbia
verbis illis
reprehenditur.

Apostoli o-
mnia reli-
querunt, i-
deo ne re-
gna habue-
rant.
Quis pre-
dicantum
relinquo-
mnia.

Missio fi-
xata ex fi-
ritate &
non est iur-
dictum in
magis-
tralib.

magistri discipulis constituuntur, ut eorum ingenia explorent, moresque forment, non tamen vetantur etiam eorum causas agere, sanitati, victui, habitatio- ni consilere. Imo id sapientiam necessarium est.

Quamvis igitur missio ad munia sollicitudinei p[ro]p[ter]e ciuilium non obliget, cetero tamen est utilis ea cura, interdum necessaria, non autem verita. Nisi quispiam forte Ambrosium reprehendat, dum periculosa legationes pacis causa obit, aut alios Episcopos, suorum salutis inuigilantes condemnnet. Quid porro facient Episcopi Germaniae Lutheranis Lutherani, aut Caluinianis in Anglia Caluiniani, qui non modo late imperant, sed regia etiam officia in aula ad ministrant?

Arg. 6. Si officia necessaria etiam naturalia sunt omittenda, ut officio Ecclesiastico ministri fungantur, tum multo magis debet minister abstinere ab officio & Principatu politico: at prius. Luc. 9. 6. ideo recte Concil. Calcedon. can. 7. vetat ne Episcopus, sub pena excommunicationis, recipiat facultates honores: & can. 3. nullus Clericus suscipiat in se titulam & curam Orphanii.

Vocationi
cito est pa-
rendum.

Resp. Naturalia officia Christum non vetuisse: Vocabat discipulum, ille veniam peti sepieliendi patris, idilli negat Christus sine, inquit, mortuo sepelire mortuos suos. Tu autem vade, annuncia regnum Dei. Dilationem, & inducas ille postulabat, & quidem incerti temporis, ad mortem vsq[ue] patris; quid si enim pater vitam non in longum modo tempus, sed etiam ultra filij annos produceret? Hæc tarda molimina Christus abscondit. Necenim pater mortuus erat, sicut nec illi mortui, qui mortuos sepulchro mandatur erant, sed mortui fortasse, quia vitam gratiae amiserant. Ita sane Beza interpretatur. Vera videlicet vita expertes, & doctrina de vita aeterna contumaciter resistentes. Quod si haec sententia Christi Domini iubet ministros Ecclesie ab omni naturali officio abstinere, adeo ut nec parentum funeri intereste possint, quis excusare tentabit predicantes, qui parentes funerant, hæreditatem audeant, cum alijs sepe litigio & jure diuidunt? Imo matrimonia inceunt, alijsq[ue] procurant, filias nuptui dant, filiis vxorem deducunt domum. An non sunt ista saecularia?

Milites qua-
dem ciuilia
exercere pos-
sunt.

Augustinus
causa: tu-
diciunt.

Arg. 7. adducit exemplum de militibus, qui se non implicant negotiis saecularibus; An neficit haec o[ste]no noxia, dum impediunt spiritualia, alioqui utilia & diuina esse? Ciuilia negotia a viro spirituali ad gloriam Dei possunt spiritualiter agi. Certe Augustinus modo causas judicavit, sed id moris esse significat. Epi. 147. Et homines quidem causas suas saeculares apud nos finire cupientes, quidam ei[us] necessarii fuerimus, si nos sanctos & Dei seruos appellant, ut negotia terre sue peragant: aliquando agamus & nos negotium salutis nostra, & salutis ipsorum, non de auro, non de argento, non de fundis & pecoribus, pro quibus rebus quotidie submisso capite salutamur, ut dispersiones hominum terminemus, sed de ipso capite nostro tam turpis inter nos, & permitios a dispenso est.

Verum haec ita tractanda sunt, ut secundaria, atq[ue] ut spiritualia non impediant. Sanctum esse, atq[ue] utilissimum opus Reipublica ciuilis, controuerterisq[ue] audi- dire, & finire, nemo est, qui non intelligat, nisi adeo contentious sit, ut discordijs, litibus delebetetur.

Arg. 8. Quototus debet esse in lectione & predicatione, tem- pestive, intempestive, ut possit animarum rationem reddere, is non debet præter officium Ecclesiasticum, etiam ciuilis exercere; at, talis debet esse Minister Dei. Rom. 12. 17. 1. Tim. 4. 15. 2. Ti- moth. 4. 2. ideo recte Carthag. Concil. 4. c. iubet Episcopum attendere solum predicatione, lectione, precatio[n]e: & Cano[nes Apostolorum iubent, excommunicari Episcopum, qui saecularibus rebus se implicat.

Prædicatio
non im-
pedi omnia
officia.

Resp. Apostolus inquit, haec meditare, in his esto. Et, praedica verbum, &c. Episcopis omnibus haec dicta. Verum ita, ut nec hospitalitatem, nec alia omittant. Pos-

sunt vero ista praestare, & haec non omittere. Nonne potuit David in lege Domini meditari die ac nocte, & tamen bella gerere, regnum administrare, vicinas gentes subigere? Nonne multi sancti Reges id egerunt, quamvis multis, maximisq[ue] regnis imperarent? Cur igitur Episcopus aliquis diriunculam administrare nequeat, & simul animarum saluti inuigilare? Tria regna magna Britannia Rex in unum corpus redacta administrat, & est tamen caput Ecclesie, cur non Episcopus Cantabrigiensis aliquot oppida curare possit? Nec queri hac de re ministri possunt, qui domesticis publicisq[ue] reb[us] impliciti meditationi rerum diuinarum minimam temporis partem assignant.

Arg. 9. Si Apostoli, qui multis Ecclesia ministris, donis inferiores non fuerunt, non poterant, duo Ecclesiastica munera exercere, inter quae maior est affinitas, quam inter Politicum & Ecclesiasticum, tum multo minus possunt alii ministri principatum ciuilium & Ecclesiasticum administrare; at prius, Act. 6. 2. & 4. ergo.

Resp. Apostolos inter magistratus Iudeorum, & gentium versantes nullam jurisdictionem ab illis accepisse: Potuisse tamen eos judicare. Imo Paulus Apostolus quod plus est, quam judicare, nouum tribunal erexit. 1. Cor. 6. 4. Secularia igitur iudicia si habueritis: contempnib[us] qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ecce ipsis in scio Cesare, in media Ecclesia iudicces rerum saecularium constituit. Si sine jurisdictione, cur id fecit? si cum jurisdictione, potestatem igitur habuit hoc imperandi. Duo igitur munia illa ab uno possunt exerceri; cur igitur unus Pastor minimi pagi, non posset eundem & ciuili & spiritali jurisdictione regere, cum unus Rex tot regna administret?

Ad argumentum 10. & 11. jam responsum, cura pastorum spiritalis tantum spiritalia, ciuilis etiam ciuilis officia exercet.

Argumentum 12. Si nemo est idoneus ad solum munus spirituale exercendum, tum qui ad illud est vocatus, non debet aliud ciuale exercere: at prius, 2. Cor. 16. Ergo.

Respondeo. Nemo plane ciuale imperium nisi vocatus administrat, quicunq[ue] enim Episcopi saecularia suarum diocesis negotia tractant, ad hoc legitima electione vocantur.

Arg. 13. Si licet ministerio exercere Principatum politicum, tum licet politico Magistrati fungi officio Ecclesiastico, quia horum pars est ratio: at consequens est absurdum, ut ex Scriptura patet: nam qui hoc sibi arrogant, grauerter a Deo puniti fuerunt, vi in exemplo Ozia Regis, & aliorum videre est, ergo.

Resp. Longe diuersam esse rationem: Quia multo eminentior est sacra, quam ciuilis potestas. Deinde legitimis sensu hoc concedi potest. Quemadmodum Episcopus ciuitatem politice regere potest, si hoc ei regimen offeratur, ita Princeps si sacris initiat potest saecularem jurisdictionem retinere. Non enim certis familiis Sacerdotium Christianum continetur, quemadmodum Leuiticum, itaque ad hanc rem nihil facit Ozia Regis exemplum.

Ad arg. 14. responsum est. Episcopum ex vocatione, & officio non sunt judges rerum saecularium, aut Reipublica reatores, sed donatione & vocatu Princeps, quamvis Ecclesia iussu Episcoporum sumam habeat in judicibus constitutis quandam libertatem, ut ex S. Paulo docui. In prima vero Ecclesia Principes non fautores, aut patroni, sed carnicies erant Episcoporum, nec dignitate illi eminebant, sed in speluncis & cauernis terra delitescebant.

Hæc ille non modo contra Catholicos, sed Luthe-ranos & Caluinianos, qui varijs locis Episcopatitulo, & potestate tam saeculari, quam spirituali, sed magis saeculari vtuntur. Objiciunt alij multos abuti opibus Ecclesie. Verum est, sed abusus ad vitia hominum pertinet, non autem ad ordinis confusionem.

Paulus tri-
bunalia co-
stituit.

Princeps or-
dinari po-
test, nec deo
principatu
amittere.

Multi

*Abusus operum
est etiam in
secularibus*

*Scharpius
Mennoni-
zat.*

*Magistra-
tus politici
autoritate
tollunt.*

*Pradian-
tes omnia
iudicia tol-
lunt.*

*Omnis lex
obligat.*

*Magistra-
rus loco Dei
imperat.*

*Si conscienc-
ian nulla sit,
aut susi-
nent.*

Multi diuturni lasciuant in luxurij suis, non tam
men ideo rerum suarum Domini esse desinunt. Sici-
ps Scharpius de magistratu, q.1. obj. 7. argumentum
Anabaptisticum proponit. Multi Principes abutuntur
potentia, & pauci fuerunt boni. Respondet: Est captio ab
Accidente, quia vita persona non vivit officium, simile est,
Iudas fuit malus, ergo Apostolicum officium reiiciendum. Ne-
gatur sequi, Deinde plures fuerunt boni reges.

Idem plane sibi responsum putent qui res ipsas
propter abulum sublatas cupiunt.

§.6. Alterum Sectiorum axioma est. Leges ci-
uiles, seu leges magistratum non obligare in consci-
entia, ita de Magistratu Scharpius quest. 2.

Hinc consequitur primo. Ex sententia aduersario-
rum omnem vim legum, auctoritatem qui; magistratus
eneruari, atq; abjici. Si enim conscientiam leges ci-
uiles non constringunt, ergo nec imperium magistratu-
tus. Nam legem ita definit Scharp. q. 1. Lex nibil a-
liud, quam regis iustitia. Si igitur pricipia iustitia, que fe-
rendis legibus constat, non obligat conscientias sub-
ditorum, multo minus alia, que minore studio, so-
lennitate, cura qui; promulgantur. Secundo. Hinc ori-
ginem videmus conturbatae pacis in Germania. Post-
quam enim sine crimen leges ciuiles migrate se posse
audierunt homines, quos ante leges vix regebant,
quicquid moliri contra leges potuerunt, id licitum
duxerunt, hinc contemni edita Cæsarea, eludi judi-
cium Camera, vexari leges omnes, sententiae qui; judi-
ciorum, si enim conscientiam non obligat legislator,
nec metus vindictæ incumbit, cur patent illi legib.
Quibus id damnosum est? Huic igitur sententia dis-
cordias, & clades tribunalium debemus, hinc tot ex-
ortæ lites, & causarum pendentium ac revidendarum
rixos immortalitas.

Quam vero illi perniciose, grauiterque, errent, mul-
ta nos docent. Nam legis communis est ratio, vt ob-
liget, non modo ad paenam, sed etiam ad culpam, nisi
speciatim id excipiatur. Nec rationem eleuat Schar-
pius, cum ait, Ius in conscientiam habere neminem, nisi so-
lum Deum. Quia jus hoc in conscientiam à lege Dei di-
manat, si enim magistratus vicarius est Dei, ergo loco
Dei imperat, obediendum est igitur tanquam à Deo
missio, ideo qui; peccant, quilli repugnant. Deinde q. 2.

licet, inquit Scharpius, patris familiæ liberos, & servos
disciplina regere, castigare, premij afficer, ergo &
magistrati, qui est pater Reipublica. Conclude amplius, ergo & obtemperandum est subditis, sicut filiis.
Inter grauia enim peccata filiorum refertur parentibus non obediere. Hinc idem Scharp. q. 1. Magistratus
dicuntur Dei, quia à Deo instituti Dei locum tenent iofua 10.
15. 10. 5. & 45. 1. 16. 27. 6. Ez. 29. 20. Dan. 2. 34. & alibi, ergo.
Et deinceps pricipit in N. T. vi magistratu nos subi-
ciamus vel Ethnico Matth. 22. 21. Rom. 13. 1. & seq. Tit. 3.
1. Pet. 2. 13. Ergo multo magis licet subesse magistratus Christi-
ano, & si licet subesse magis quam preesse, ergo subesse magis con-
trariatur libertati Christiana quam preesse, qui autem Deus
principit, est bonus, & inter Christianos tolerandum, ergo.

Cum autem lex sit iustitia magistratus omnino ob-
tian nulla sit, ligat, quamvis sit de re alio qui indifferente. Exem-
paenam fa-
plo sit lex Anglicana, Ne die mercurii carne vescantur in-
cile eludent cole, finis potest ad hoc obligare conscientias Rex,
aut susi-
nent. clam igitur omnibus liberum est, quemadmodum
ante legem, vesci carnis, nec quicquam juris in a-
nimis Rex obtinet.

Non est dissimulanda Satanæ in subiunctendo ordi-
nne, & disciplina consilium. Initio turbarum, Prä-

latorum Ecclesiæ auctoritatem, potestateque, & leges disputando conuellebant, Magistratum politi-
cum tueri se profitebant, imo multum etiam juris in Ecclesiam vltro largiebantur. At vero vbi Ecclesi-
asticas leges vi, arte, vitisque oppresserunt, Politicas aggrediuntur, carumque neruos dissoluunt. Minus
enim illis, quam Ecclesiasticis tribuunt. Sic enim
Scharp. q. 2. Si leges Ecclesiasticae non obligant conscientiam
extra casum scandali, & contemptum, tum multo minus ci-
uiles. Ecce tibi, leges ciuiles infra Ecclesiasticas po-
nunt, quid aliud supereft, quam ut quemadmodum
Canones Luther, in cinerem redigit, ita quoque Pandectas, Codicem, omnes Nouellas, omnia Germania-
jura totam Cameram, atq; adeo justitiam ipsam
exurant?

Tertium axioma est; Licere magistratus ipsis occidere. De quo errore in libro de Syncretismo actum est à me, sed à quodam anonymo quædam sparsa intellexi, de quib; alibi breuiter lector instruendus est.

CAPUT X.

Vita Ecclesiasticorum laudabilis com- mendata.

§.1. **M**ores Sacerdotum ad Reipubl. salutem, vel Mores sa-
uerionem valere, omnis etas docuit. Ex-
empla enim potentum in vulgo manant, exempla fa-
pulum tra-
cerdotum perrumpunt. Qualis fæderos talis popu-
lus, quin imo vulgus Deum tam arbitratur, quales
vidit illius administratos. Deos adulteros, homicidas,
fures, perjurios antiquitas fixxit, vt cœlestium exem-
pli sua sceleris excularet, inde in theatro spuria, in
circo furoribus, in amphitheatro crudelitate, vbique
scelerib; celebantur. Dæmonum assecæ, & ministri
ipsos Deos suos proxime moribus exprimebât. Orbi
quidem vniuerso sacra exempla debent Sacerdotes,
Deo autem omnia, tanto impensis, quanto arctius
illi conjunguntur.

Hoc nos jura nostra docent caus. 2. q. 7. can. 41. Nos
si competenter aliquid egimus, & subditis infâlegis transitem Error Sa-
non conservauimus, vltro ac missorum vestrorum cuncta vo-
cerdoti po-
lum emendare iudicio: quoniam si nos, qui aliena debemus puli per-
corrigere peccata, peiora committimus; certe non veritatis di-
scipuli, sed (quod dolentes dicimus) erimus præ ceteris erroris
magistri; Inde magnitudinis vestra magnopere clementiam
imploramus, vt tales ad hec, que diximus, perquirenda Missos
in his paribus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cum
cuncta quemadmodum se vestra præsens fuisse imperialis gloria
diligenter exquirant; & non tantum hac sola, que superius di-
ximus, querimus, vt examinum examinemus: sed siue minoria,
sive etiam maiora illi sint de nobis indicata negotia, ita etorū
cuncta legitimo terminentur examine: quatenus imposternum
nihil sit, quod ex ea indiscutsum, vel indefinitum maneat.

§.2. Cum igitur omnes cauta cur bene viuendum
sit, in Clericos conueniant, illis tamen illa, quæ ad ex-
empla pertinet, est peculiarissima. Nam cum in alto
loco sint, cum arctiore disciplina viuant, cum primo
motori immobili propinquius hærent; conpectio-
ra sunt eorum errata, magis deflectunt, & efficiacius
omnia conturbant. Nec tamen ita famam vereri de-
bent, vt etiam conuictia, & calumnias vitare se posse
confidant. Recete hac de re nos canones instruunt.
caus. II. q. 3. can. 55. Inter verba laudantium, sive vituperan-
tium ad mentem semper recurendum est, & si in ea non inuen-
nitur bonus, quod de nobis dicitur, magnam trifuritiam gene-
rare debet: & rursus si in ea non inuenitur malum, quod de
nobis homines loquuntur, in magnam debemus latitiam pro-
fessare: Quid enim, si homines laudent, & conscientia nos accuset?
dantes, &
aut que debet esse trifuritia, si omnes accusent, & sola conscientia
liberos nos esse demonstrat? Habemus Paulum dicentem
(gloria nostra hac est, testimonium conscientia nostra) Iob quo-
quedicit. Ecce in celo testis meus. Si ergo est nobis testis in celo, index eis.
tefis

Inter laudantes, & reprehendentes sola conscientia iudeat. testis in corde, dimittamus fultos foras loqui, quod volunt. Quid alius derrabentes faciunt nisi in puluorem sufflant, atq; in oculos suos terram excitant: vi vnde plus derractionis perflant, inde magis nihil veritatis, videant vocandi ramen etiam sunt ipsi & tranquille admونendi, eisq; satis fieri modis omnibus debet, scientes quid de Iudeis veritas dicit. (ne forte scandalizemus eos) si autem satis fieri sibi ex veritate voluerint, habebet consolationem, quam in S Euangeli conficias. Cum enim Domino dictum suisset, sic quia Pharisaei audito hoc verbo scandalizatis sum: respondit, sine illis; caci sunt & duces eorum. Paulus quoq; Apostolus admonet dicens: Satis fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, dicatur quippe pacem cum omnibus hominibus, quia hoc difficile esse prospexit, premisisti fieri potest. Sed tamen adiunxit, quod posset fieri, cum dixit, quod ex vobis est. Quia si nos in mente charitatem erga oidentes seruare cupimus, & si illi nobiscum pacem non habent; nos tamen cum illis sine dubio habemus.

Vita Clericorum à Paulo descripta.

§ 3: Clerum nobis Christianum Apostolus Paulus describit, a cuius lege ne latum quidem vnguem recedat Ecclesia, necesse est. 1 Timoth. c. 3, v. 1. & seq. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, vniuersi vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, honestum, doctorem, non vinolentum, non peruersum, sed modestum, non licetum, non cupidum, sed sua domini bene prepositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Et v. 12. Diaconi sint vniuersi viri: qui filii suis bene presint, & suis dominibus. Qui enim bene ministraverint gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide, queest in Christo Iesu.

Et 2. Timoth. c. 2, v. 1. Idonei alias docere, bonus miles Christi, & v. 15. Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Et Tit. i. v. 5. Huius rei gratia reliquie Crete, ut ea quae defuit corrigas, & constitutas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Si quis sine crimine est, vniuersi vxoris viri filios habentes fideles, non in accusacione luxuria, aut non subdatos. Hic Clerus sit Christianus, haec sors Domini: Nos singula seorsum inspiciamus, & quanquam superius de virtutibus profundis, virtusque fugiendis a nobis abunde tractatum sit, non tamen locus hic præteriri potest, quo minus breui compendio vita clericorum describatur. Haecigitur scita Pauli sunt.

§ 4. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. & appare, cu*m* gradus est, non ambitione honoris, nam laboris hoc fanum desiderium esse debet. Olim facilius purum esse trium, erat gloriosum.

§ 4. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. & appare, cu*m* gradus est, non ambitione honoris, nam laboris hoc fanum desiderium esse debet. Olim facilius purum esse trium, erat gloriosum.

Innocentia episcopalis. § 5. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse. Quod hic in Episcopo requirit, idem in Titiana in presbytero postulat. Non enim in Episcopo sufficit malum non esse, sed non esse quā optimum, plurimum nocet, & illis quiillo meliores, & qui deteriores sunt; In persone luttum non offendit, in purpure dilutior color contemnitur. Necesse est tigur ut sit ἀετιανός; quomodo corriget, qui suam censuram ipse redarguit? Tit. i. v. 5. vocat ἀετιανόν. ut accusari legitime non possit.

§ 6. Vniuersi vxoris virum. Non exigit ab Episcopis matrimonium, ut rem necessariam, ut contra quosdam fuorum recte Caluinus docet. Junius tamen Caluinianus teneri eum semper vxoret habere, ob significacionem mysterij contendit, qua sententia Paulum Episcopatu deicxit; Imo illi ad continentiam hortanti. Cor. 7. contradicit. Denique c. 20. num. 7. Liberum coniugium Episcopis esse vult. At sensus est Episcopum, nec simul, nec successiue plures vxores

habere posse, & si quis plures habuerit, ordinari non debere. ita Tertul ad vxorem, Epiph. hæres 59. Chrysost. Theoph. Occum. in hunc locū. Amb. l. 10. ep. 82. & l. 1. de offic. c. vlt. l. de dignitate sacerd. c. 4. Aug. de bono coniugii c. 18 & l. 22. contra Faustum c. 47. Hieron. epist. ad Oceanum. Cyriacus Papa ep. i. c. 11. Leo ep. 58. Gelaf. ep. i. c. 5. Innoc. epist. 27. Ratio eorum est, quia semper illa legis in Ecclesia praxis versata est, confitudo autem optimæ legis est interpres. Nec illo tempore fuit inter Christianos polygania, qua plures vxores simul haberentur vñata. Ad sanctitatem sane diuinorum officiorum, quietemque, & studia scripturarum castitas faci dotum utilis est. Atque etiam eum in finem, ne vxoris sumptuosa cura, filiorum educandorum, ditandorum que cupiditas, ac sollicitudo horas doctrinae ac precationi debitas sibi vindicet, hospitalitas negligatur, pitorum elemosynæ in luxum domesticum vertantur. Eius rei magna esse pericula, temporum vita demonstrant; multi enim de bonis Ecclesiæ nepotes, cognatosque saginatos inferis destinant; quid illi facerent, si filios, hoc est, intimos affectus haberent?

§ 7. Sobrium Episcopum & presbyterum esse vult, Sobrietas inq. εποίησον: est enim magnæ curæ & vigilatæ necessaria sobrietas, quemadmodum ferre luxus, & ebrietas Clericorum ex ocio nascitur. Sobrietas & vigilantia indiuidualiunt comites. Vinum bibere vetabantur Aaronici sacerdotes cum faciat pergerent; & nostra quoque sacra inq. εποίησον sunt. Ebriosus sacerdos, res monstrosa est. Quantum obsecrariis recipibiliæ suo loco docui. hunc de Clericis dicendum, in quibus illa in Germania non punitur, quia ad eo exlex est, ut crebro laicis necessitatē porandi adserat. Firmitatem, & nostris vitis in concusâ manet lex Dei, ore apostolico promulgata; 1. Cor. 5. Si quis nominatus frater fuerit fornicator, aut adulterus, aut ebriosus, cum eiusmodi nec cibum sumere, sed etiam (inquit Chrysostomus) πόσον επέκειται, quiescere & mōto & gaudere tuis misericordiis, οὐδὲ τὸ περιχωρεῖται τοῦτο τοῦτο μεθοῖται. Papa quanta accuratio. Nos vero non solum non fruginis ebriosi, sed etiam acceditus, una sumptu que ab ipsiis.

Minime decet eum crapula & ebrietate grauari, cui mens semper in oratione veritati debet. Itaque nec ordinandus est quidem ebriosus, nedum fine pœna relinquendus. Nam I. Canones Apostolorum 42. & 43. deponunt. Επίσκοπος, οὐ πρεσβύτερος, οὐ διάκονος καὶ οὐ συγκέτερος, οὐ μέλεις, οὐ ταυτοδοτοῦσα, οὐ πατερική θεοφορία. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus alea, vel ebrietati seruans vel cesser, vel damnetur, seu deponatur. Et can. 43. οὐ πρεσβύτερος, οὐ διάκονος, οὐ πατερική θεοφορία, οὐ πρεσβύτερος οὐ διάκονος. Hypodiaconus, aut psalter, aut lector, similia faciens aut cesser, aut communione priuatur, similiter & laici. Nunc menie Clericorum, Laicorumque plena sunt vomitus sordidumque, quas si disciplina non absterget. Tu corum δοις iā & abstinentia euertet. Turpe adhæc est, & inoxium. Hieronym. ep. epist. 83. ad Oceanum. distinct. 35. cap. 4. Ecclesiæ principes, qui delicijs afflunt, & inter epulas, atque lascivias pudicitiam seruare se credunt, propheticus sermo describit, quod eiendi sunt de spatio sis domibus, lautisque communis, & multo labore epulis conquistatis, & eiendi propter mala cogitationes & opera sua. Et si vix scire quo eiendi sunt; Euangelium lege: in tenebris scilicet exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. An non confusio, & ignominia est, Iesum crucifixum, magistrum pauperum, atque eum in eum farsi prædicare corporibus? ieiuniorumque doctrinam rubentes bucas, tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conuersationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

Sivero non modo vinolentum sacerdotem damnat Apostolus, sed etiam lex veteris Nüm. 6. Leuit. 10. seruientem altari prohibet sacerdotem bibere, quia sta-

Episcopusest
seniores
sophores
vixores ha-
bituit.

Sobrietas
follicitudi-
ni sacerdo-
tali neces-
saria.

Clerici e-
brioi in Ger-
mania puni-
endis sunt.

Clerici e-
brioi officio
priuandis,
& beneficio.

Prelatorū
delicijs bel-
la infidel-
ium finiunt.

Graue est
sacerdotem
inebriari.

tum mentis euertit; quanto magis noui Testamenti Sacerdotes odisse conuenit ebrietatem? Nonne si crimen est inter nidores bubularum, & ouillarum carnium, inter cruores hircorum, & vitulorum, inter ignes, & farragines ebrium versari; eti men non erit, ebriosi ructibus sanguinem filii Dei, sanguinem Testamenti misere? Deum ac Dominum inter virorum postridiana incendia manducare? Egregie institutum Concilium Agathenle cap. 4. Ante omnia Clericis vietetur ebrietas, quo omnium rituum fomes ac nutrix est. Itaque eum quem ebrium fuisse confiterit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spacio a communione statutum submouendum, aut corporal subdendum supplicio.

Ebriosus ex
communi-
catur.

Ebriosi ine-
mendabiles
morte mul-
tandi.

Prudentia
publica per-
fona nece-
ssaria est.

Negocioru-
m cognitio E-
piscopis ne-
cessaria.

Simplicitas
impedit ab
Episcopatu.

Ornatus E-
piscopi est
modestia.

Hos canones in vnum reduci velim; nam si prisca disciplina non modo laxatur, sed etiam dissoluitur, quid tandem sperandum est de morib; Quantam olim in Christianis temperantiam fuisse credendum est, Cum Eutychianus Papa ediceret. Magnum ebrietatis malum, unde omnia vita pullulant Christianis, omnibus modis cauere pricipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decernamus, usque ad congruam emendationem. Et tunc conatus viris magnis non defuit. Otto Cardinalis Episcopus Augustae Vindelicorum, Anno 1548. Synodus celebravit, in qua ita statuitur. Item quebretat, & erupit, & commissariis perpetuo dedi sunt, & inherent, & maxime qui festi dies, aut noctes in tabernaculis exigunt, illis post factam confessionem venerabilis huic Sacramenti sumptio ne per triginta dies est interdicendum, vti ab his ritus se emendent. Quod si facere nolint iuxta canonum decreta etiam morte multandi sunt. Non est nimis severa illa censura. Nam Deuteronom. 22. 18. ita D e u s iudicauit. Si genuerit homo filium consumacem & proterum, qui non auctor patri aut martri imperium, & coercitus obediens contempserit: apprebendit eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicis, dicentes ad eos: Filius iste noster protinus & consumax est, monita nostra audiire consernit, commissariis vacat, & luxuria atque consuui: lapidibus cum obruet populus ciuitatis: & morietur, ut asperatis malum de medio vestri, & vniuersis Israel audiens pertimescat.

§ 8. Prudentem, σοφεια vocat Græcus, quod temperantem aliqui interpretantur. Temperantia priusque prudentia exigitur, hic prudentiam inteligo, nam de temperantiae partibus sapientia mentio fit. Non sane sufficit ad Episcopatum recte gerendum sancta simplicitas, sed magna circumspectio inter tot malos necessaria est. Oportet ordinandum esse prudentem, quod contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam Sacerdotum. distinctione 39. Sacerdotum labia custodian scientiam, & legem requirent ex ore; Verum hoc loco de prudentia gubernandi agi constat, quæ interdum eximiis, & sanctis alioqui doctoribus deit. Ideoque & saecularium negotiorum peritus esse debet; nam illorum tractatio ad pietatem sapienti, interdum est necessaria. ita Gregorius, Clero & nobilibus Neapolitanis epistola 40. libro 8. Petrus Diaconus (distinctione 39. capite 1.) quem a vobis electum afferitis, omnino (vt dicitur) simplex est: & nos, quia talis hoc tempore in regimini debet esse constituti, qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca subiectorum utilitate, & cautela sciat esse solitus.

§ 9. Ornatum, κοσμον, compositum ali vertunt, seu habitu composto. intelligo eum, qui vietum, habitatione, vestitu, decentem modestiam praefecit, qui verbis moderate viritur. Plato lib. I. Polit. vocat κοσμους, qui faciles sunt, & ευκαροι, affabiles, comes. Medium enim multorum omnibus accommodare se, omnibus prodest oportet. De hac κοσμων, seu modestia ornatus, accipio tot canonū præceptiones di-

stinctione 41. capite 5. Parsimoniam cum reple humilis (Concilio Granatenſ. capite vltimo.) non reprobamus, sicut etiam ornatum propter curam corporis non superfluam (ἀπειρον) laudamus: dissipatos autem, & fractos in vestibus incessus non recipimus. Et aurea est regula Concilio Carthaginensi. 4. Clericus professionem suam & habitu, & inſu proberet; & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorum querat. Non enim venerat Concilio in mente periculum postumas vanitates predamnare. Incompositio corporis inqualitatem mentis indicat. Mutabilis ille est, & conscientia affligitur, cuius modo est cirrus, modo tardus inceſsus.

§ 10. Hospitalitem, Diuitem igitur esse oportet; aut à populo accipere, vnde hospitalitatem seu φιλαξια perseueranter exercere possit. Hospitalitem vero (distinctione 42.) sacerdotem oportet esse, ne sit in numero eorum, quibus in iudicio dicetur. (Hospes eram, & non suscepisti me.) Qui enim Apostolam fecerit, alios ad hospitalitatem debet inuitare, quemodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui dominum propriam hospitibus claudit? Si enim sacerdos primum a seipso, & a domestica Ecclesia sua debet exigere, quod postea populus impetrat. si primum, Christum imitando, ipse debet facere, qua postea populum doceat, necesse est, ut pauperes hospicio recipiant, quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahant.

Zelandum esse pro hospitibus, quia hospitalitas etiam apud barbaros iniabolis custoditur, nos monent canones, 32. quæst. 7. officebat. Imo 16. quæst. 1. quoniam. Res Clericorum vult esse communis maxime ad suscepionem hospitalium. Maxime tamen prælatis eavirtus conuenit, quia cum habeant vnde possint esse liberales, debent & velle distinet. 89. volumus, & 12. quæst. 1. quia. Olim sane tantum ea res fuit, ut Gregor. Archidiacono Florentino neget confirmationem Episcopatus, si tenax sit, ut eius domum nullus amicus introcat. dist. 85. Archidiaconum. Hospitalites igitur esse conuenit, qui alios cohortari ad hospitalitatem ex officio debent. Utinam nunc in Clero sit ea φιλαξια, quæ olim in laicis fuit. Carolus Rex Sveonum, eius, qui ter hospitium negasset, domum incendi iussit. Joannes Magnus l. 4. c. 2. Neque dubito, quin multæ prælatorum domus, multa monasteria in flamas abiuerint, quia adulatoribus, non hospitibus patuerunt.

§ 11. Doctorem, ut potest exhortari in doctrina sua, & eos, qui contradicunt, arguere. Ita tunc explicatur quod in græco legitimus, διδακτον, noster legit διδακτων, eodem sensu, quemcum vere doctorem agit, ad docendum aptus sit, necesse est. Olim in Latine fuit, docile quod merito Hieronymus reprehendit. Maxima est, sanctissimaque functione Episcoporum, docere: id ipsi per se præstare debent, si non ex ambo, idoneos suo loco collocare tenentur, ut quodrum errant ipsi sint lucuri.

§ 12. Non vinolentum. Græcum textum, οὐ μετανιών, Chryſotomus interpretatur, qui vino ardens effervescit, & bacchatur; Syrus vinifectatorem, Beza vinosum, quasi vino assidentem. Apostolus v. 8. Non multo vino deditum interpretatur. Est vero οὐ μετανιών per vim, & lasciviam, contumelias iniuriaeque adferre. Hinc apparet ναγισσις ebriosi peiores esse, cum ebrierati contumelias in alios adiungant.

§ 13. Non percussorem. οὐ μετανιών, Chryſotomus: de Percutenti maledico, & conuiciatore, sed non de verberum iniurii intelligentem est Pauli dictum. Sed distinctione 86. cap. non licet, vetatur percussione suis manibus, etiam eos in quos corrigendi potestatem habet. Et distinctione 45. capite septimo. Deiici iubetur Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, percussio fideles delinquentes, aut infideles inique agentes. sic enim vitia non corrigunt, sed odio se, & timent.

Vanitas cle-
ricorū quo-
randam.

Hospitali-
tate debet,
esse debet,

Prælatiho-
spitalisjan-
to.

Inhospi-
tatu pena.

more subditos onerant. Deponendi igitur illi qui Clerici militiam sectantur, qui noctu urbium plateas infestant, obuiosque cedunt. Quos potius domesticos, & urbicos latrones, quam Clericos dixit.

Clericorum factores eliminandi.

Si enim Clericus in sacris ordinibus, non protestesse tabellio in causa criminali, ut est libro tertio decret. Necleric. &c. capite octavo. sicut te. Si Clerici nec dictare, nec proferre sententiam sanguinis debent, nec quicquam exercere per quod ad sententiam sanguinis tendatur, ut hoc loco tradunt, si Clericus arma portans priuilegio Clericalem excidit post trinam monitionem, de sentent. excommunic. cap. In audiencia. Quid illi merentur qui per iniuriam alios percutiunt?

Tacillis sit clericus, & cedat.

§ 14. Sed modestum. *επιστολην*, & quum, de suo iure facile remittentem; nihil enim grauius, quam rigidi iuris exactio, si in principe sit. Nam inde contentio, odiumq; nascitur. Ideo & Dominus fratri septuages septies vñque remitti imperat.

Pacificus sit clericus.

§ 15. Non litigiosum. *επιστολην*, à contentionibus & pugnis alienum. contra eos distinctione 46. capite primo. Ecce, quare litigiosi prohibentur in episcopos ordinari. Est & alia causa huius prohibitionis. Litigiosi nam j; vel adulatioibus animos principum sibi conciliant: vel fratribus suis derribendo, infamie notam ingenerunt; vel inter fratres discordiam seminando, seditionem numquam facere cessant: que omnia in prælatis dannabilia esse probantur.

Denique distinctione 90. Litigantes in concordiam vocare Sacerdos, non ergo ipse litigare debet.

Clerici cupiditas praepedit.

§ 16. Non cupidum. Non turpe lucrum sectantes; in iherosolima, non turpilucrum, ut loquitur Hieronymus ad Heliodorum. Cupido Clericos secularium auidos negotiorum facit, in quibus nonnulli pro dolor ipsis secularibus sunt versatiore. omnia ista complexa est Moguntina Synodus sub Carolo Magno capite decimo quarto. & sub Rabano Episcopo capite decimo tertio. recitatur libro tertio decretal. titulo quinquagimo. Multa sunt negotia secularia de quibus panca perstringamus, ad que pertinet omni carnalis concupiscentia. Quicquid plus iusto appetit homo, turpe lucrum est: Munera iniusta accipere, vel etiam dare: Pro aliquo seculari quaestu, precio aliquem conducere: Contentiones, vel lites, vel rixas amare: In placitis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum: Conductores secularium rerum, aut procuratores esse: Turpis verbi vel facti esse ioculatorum, vel iocum secularium diligere: Aleas amare: Ornamenta inconveniens proposito suo querere: In deliciis vivere velle: Gulam & ebrietatem sequi: Pondera iniusta, vel mensuras habere: Negotium in iustum exercere: Nec tamen iustum negotium est contradicendum propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolorum negotiatos fuisse: & in regula Beati Benedicti precipit prouideri, per quorum manus negotia monasterij procurarentur: Caneas & aues sequi ad venandum: & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia, ministris altaris DOMINI, necnon & monachis omnino contradicimus; de quibus ait Apostolus: Nemo militans D E O, implicat se negotiis secularibus. Et in Concilio Lateranensi vetatur esse procurator generalis principis, vel iustitiarius. In Concilio Londinensi. luci causa negotiatio prohibetur.

*Domi-
cūs foris o-
culatus non
erit.*

§ 17. Sua domui bene præpositum. Ut bene præfit domui sua, opus est, vt neque res suas dissipet, nec malis artibus adaugeat, deinde ut domesticos in officio, disciplina que contineat. Quomodo integrum diæcesis administrabit, qui viuis domus potens non est? quomodo tot viris prudentibus, nobilibus, addo callidis, malitiosis imperabit, si domitorum eget? Si domui sua præsse non nouit, id

vel ab insigni negligentia, vel imprudentia procedit, quorum utrumque Reipublicæ noxiū est.

§ 18. Filios habentem subditos cum omni castitate. Si qui filios habens fideles, non in accusatione luxuria, aut non subditos.

*Ecclesiast. regere non
potest, si fili-
los exleges
effessint.*

Castitatem nostram interpres intellexit per *συρόντα*, quia accusationem luxuria remouet: Si vero filios, hoc est, si uim sanguinem neglit, quomodo Ecclesiæ curam habebit?

§ 19. Non neophyti. Non vetat iuuenem eligi, sed neophyton, recens conuersum, & religione imbutum: ne in superbiam elatus, incidat in iudicium, & damnationem, qua diabolus damnatus est, qui de celo propter superbiam cecidit. Pulchre omnino Gratianus distinctione quadragesima octaua.

Prohibentur etiam neophyti in episcopos ordinari, ut qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Episcopus; qui heri erat in theatro, hodie non sedeat in Ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministret altario: qui dum fuerat fautor bisfrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem huius prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam religio Christiana plurimum eo egredietur, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus namque Sacerdos nescit habere humilitatem, obseruare modos personarum, vel se contemnere: non ieunauit, non fleuit, non se correxit, non pauperibus ergauit. In arrogantium (qua est ruina diaboli) incidunt, qui pondo horæ needum discipiuli, sunt magistri.

Concilij Niceni canon ille est. *Quoniam multa si-
ue per necessitatem, sive ex quacunque causa contra regu-
lam gesta sunt, ita ut homines ex vita Gentili nuper adhuc
catechizati, vel instituti, statim ad spiritalem baptismum
venient, & continuo cum baptizati sunt, etiam ad epi-
scopatum, vel ad presbyterium prout est, recte igitur
visum est, de cetero nihil tale debeat fieri.* Nam & tempore opus est, ut sit catechumenus; & post baptismum multa probatione indiget. Evidens namque est Apostolicum preceptum, dicens: Non neophyti, ne forte elatus, in iudicium incurrat, & laqueum diaboli. Si vero procedente tempore aliquod peccatum admiserit, & conuictus duobus vel tribus testibus fuerit; cesseret a clero qui huiusmodi est. Si quis vero preter hac facit, tanquam contraria statutis Sancti Concilij gerens, etiam ipse periclitabitur de statu sui cleri.

§ 20. Oportet autem illum & testimonium bonum habere ab ipsis, qui sibi sunt; ut non in opprobrium incidat, fama cleri & laqueum diaboli. Optime Hieronymus ad Oceanum. Quale principium, talis est & clausula qui irreprehensibilis est non solum a suis domesticis, sed ab alienis consono ore laudatur. Tanta olim fuit estimatio Episcoporum, ut ipsi gentiles frequenter causas suas ad eos deferrent.

§ 21. Diaconus similiter pudicos. *συρότες*. Pudicos animo, deinde corpore, 32. questione quinta. itane. Nam pudicitia non est in corpore, nisi in spiritu sit insita castitas. Neque casto spiritu, vel lingua, vel oculus est impudicus. *Σεμινάριον* alioqui est virtus speciosa, castitatis comes, in verbis gestibusque decens verecundia grauitasque omnino talis, qualem in familia, filioque ingenuo, pudiceque educatis securus pater amat, & probat. Arist. Rhet. 2. *Σεμινάριον* est μαλακή καὶ εὐχέμων θεσμός; grauitas non aspera, aut superba, sed bene morata.

§ 22. Non bilingues. *μὴ διλόγος*. Os bilingue Deus detestatur. Proverb. 8. 13. Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & vitam prauam, & os bilingue detestor. Et 18. 8. Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa peruenient usque ad interiora ventris. Et Ecclesiast. 17. Super furem enim est confusio & paenitentia, & denotatio pessima super bilinguem. Et 6. 1. Noli fieri pro amico

*Sinceritas
diaconorū.*

inimicus proximo : impropterum enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Et 28.
15. Susurro & bilinguis maledictus : multos enim turbabit pacem habentes.

Non igitur mirum est, si Apostolus diaconos requirit non bilingues, cum homines quoscunque bilingues diuina sinceritas detestetur.

§ 23. Verum in diaconis causa peculiaris est. Minister est sacerdotum diaconus, distinctione 99. Dominus, sed tamen honorior plebe; non aliter plebi, alter sacerdoti loquendum, ne schisma faciat; oculus est Episcopi oberrans, & circumlustrans, 93. distinctione, itaque magna opus cautio, ne vel incaute notet, vel indiligeret, aut praeferat, ex monitore delator. Assistit Episcopo praedicanti, ne ab æmulis infestetur, distinctione 93. diaconi qui. Praefit Ecclesia fratres, ideo sapientia supra sacerdotes & Episcopos se extulerunt diaconi, captato populi fauore, quod maximè bilingues facit, dum hinc ambitione populo, inde fallaci adulatio Episcopo se insinuat. Jam olim se quidam presbyteris aquabant. Concilio Niceno capite decimo quarto. Et Toletano quarto, capite trigesimo octauo. & Hieronymus ad Euagrium Epistola octuagefima quintra. sinceritas itaque in diacono requiritur, ut Deum, Episcopum, presbyteros ex animo honoret, illis ministreret, nullo modo obrrectando matoribus, ipse maior fieri conetur.

Quid igitur os bilingue? Hebreus vocat ἡράπετρον quod apud 70. veritur διατριβής εδές κανόν, peruersa via malorum, alij os peruerstatum, os versuvarum, Theodosius σώμα τρελόν, intortum os. Noster omnium accuratissime. Os bilingue nam ἡράπετρον est vertere, conuertere, in aliam formam mutare. itaque 70. vertere solent : στίχων, διασχέψων, μετατρέψων, μετατρέψων, κατεύθυντο, κατεύθυντο. & quod hic ponitur ἡράπετρον, Proverb. 23. 53. σκολια. & Proverb. 17. 21. dicitur ἡράπετρον Αἴσθησις, μετατρέψων, vir intrans, versatilis, vir mutationis; propriæ vir contrarietatum. nam ἡράπετρον, vel ἡράπετρον, est contrarium, vel contrarietas. Ezechielis decimo sexto, trigesimo quarto. Peruerstitates igitur significat, cum contraria in corde vestis, & varie loquitur, quod est proprie διαλογον esse, seu διαλογον, lingua illa serpentum est bisulca, veneni inflata, lingua illa διαδρυθεσ, dicitur Gracis. que vel ita fallit, ut sermo prolatus discreperet ab interno, & qui apud alios atque alios, alias sit, atque alias. Ecclesiastici decimo octauo, decimo sexto. vocatur γαστρον λέιμη. lingua tertia, quod inter duas quasi media vtrinque discordias separat. Vide doctissimum Delrium in sacris ad galibus. Sunt vero linguae peruerstatum, cum veritatem inuertunt, vane promittunt, laudanda culpant, prava dilaudant, presentibus adulantur, absentibus rodunt, ad graniā audientium contraria loquuntur.

§ 24. Habentes mysterium fidei in conscientia pura. Non monet ne effarent, quæ domi geruntur, hoc enim non est habere mysterium in conscientia pura, sed credi sacris mysterijs ab illis omnino vult; cum diaconi potestate accepta docere possint; deinde quia conscientia relicta, vel suppressa fidei naufragium iminet. Neque enim haec tenus res vlla apostamat fecit, nisi conscientia scelerum perpetratorum, vel speratalientia faciendorum.

§ 25. Hi autem probentur primo, δοκιμάσθων τρόπον. Nuncho negligitur, & quod dolendum est, vbi vigerat etiam disciplina, non satis probantur ordinandi. Hinc omnium malorum origo, dum ad ordines sacros admittuntur indigni, si non pecunia, saltē fauore, ignorantia, probationis omissione. In Ecclesiis nonnullis scrupulosisissime nobilitas queritur, virtus negligitur. Hoc quam-

*Cur adeo
diaconis fin
ceritas com
mendatur.*

*Lingua bi
fusca ser
pentum est.*

*Fides & mo
res coniun
gendi.*

*Probatio or
dinandoru
neglecta, fa
cit ut impro
bi ordinem
euz.*

diu non corrigitur, non est speranda reformatio, quia turpis ejicitur, quam non admittitur clericus. Neque de hac neglectione villa species execrationis adduci potest, cum sint tot canones, qui probationes & testimonia exigunt. Haec res materiam obloquendi cunctis heresibus dedit, immo heres creavit, dum in sacrarium Domini admitti vident eos, qui sinistra fama in mundo vixerunt. Quid heretici obijcant omnium inuestigiae clamant, Specimen dabo ex Erasmo eorum prodromo. In capitum Timothei. Quin illud magis mirum, cum tot dinati heres creant. Improbitus dotes requirat Paulus in Episcopo, ceteris prater misis, solius xvoris habetur ratio. Admittitur incestus, admittitur homicida, admittitur pirata, admittitur sodomitæ, sacrilegus, parricida, denique quis non solus digamus excluditur ab hoc honore, qui solus nihil admisit. Mirum est autem ut quadam virgineamus ac plusquam modicu teneamus, ad quadam prorsus connuentes. Si quia perpendat horum temporum statum, quotam portionem hominum monachorum greges occupent, quotam sacerdotum & clericorum collegia: deinde perpendat, quam pauci è tanto numero vere seruent vita castitatem, tum in qualibet innumeris genera quam innumeris deuergant, quanto cum probro complures palam incesti sint & impudici, fortassis iudicabit magis expedire, ut ius priors non continent, ius fiat publici matrimonii, quod absque mala fama, pure sancte colant, potius quam infelici ac turpiter libidinentur. Nunc cœlibes habet mundus quam plorimos, castos perpaucos: quanquam nec ius castus est, qui venerem non attinet, quia non licet. Sed etiam atque etiam vereor ne census Ecclesiastici cœlentur hodie clericos veracius quam pietas, dum metuimus, ne quod tenemus intercipiantur, aut certe nihil accedit.

Hyperbolice virtus extollit, ipse apostata & decessor, qui bene loqui de illis quos male deseruit, non potuit, ne fugam suam accusaret. Hoc tamen verum est, in sacerdotibus DOMINI suis Officiis, & Phincas, Jafonas, & Caiphas, nec magis mirum id longo seculorum tractu aliquoties contingit, quod tempore DOMINI accidit, ut Judas proderet, discipuli negarent. Remedium tamen est, ante datos ordines instituta probatio, qua neglecta Episcopi, prælatique causa malorum sunt, & quamvis ipsi mysterium conseruent in conscientia pura, si tamen citio manus imponant non probatis, communicant peccatis alienis, illis tanquam suis damnandi, quia negligentia, & cooperatione sua fecerunt. Verum de illis alio tempore agam. Neque enim dissimilandum est, quod publicum & notorium est.

§ 26. Nullum crimen habentes. Si quis sine crimine est, εἰναιάρτος vocat, quorum ea sit non modo integritas, sed etiam fama integratatis, ut crimen illis imponi, & in iudicium vocari non possint. Est enim εἰναιάρτος atrox iniuria, propter quam prætor actionem dare solet. Si Clericus infamia laborat, nec conuici potest, iurecurando se purgat, 15. quæstione quinta. infamis, & 3. quæstione quarta. nulli, & quæstione quinta. omnes. 4. quæstione prima. diffinimus; quomodo Clericus infamis esset? cum infamia Clericorum propter aliorum scandala maxime postulet purgationem? 2. quæstione secunda. presbyter.

§ 27. De dispensatore. Est enim D E I dispensator, bonorum maximum, hoc est cœlestium dispensator. Secundaria igitur de rationibus, commodisque sit cura, oportet. De officio Episcopi in dispensandis rebus externis constituit Concil. Antiochenum, 12. quæst. 1. cap. 23. Episcopus Ecclesiasticarum

*vt maledi
cta essent
tollatur os
cifio.*

*Examina
tores ordi
natorum
malorum
peccati ut
sui dam
nantur.*

Ecclesiastum laudabilem ad disputandum erga omnes, qui in-digent, cum summa reverentia, & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indigerit (si tamen indigerit) tam in suis, quam in fratribus qui ab eo suscipiuntur, necessarijs vobis profuturis, ita ut in nullo qualibet occasione fraudentur, iuxta sanctum Apostolum sic dicentes. (Habentes vitum, & tegumentum his contenti sumus.)

Quod si contentus istius minime fuerit: conuertat autem res Ecclesie in suos vsus domesticos, & eius commoda, vel agrorum fructus, non cum presbyterorum conscientia, diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per huiusmodi personas occulte res ledantur Ecclesie, synodo prouincia panas iste persolutat. Si autem & aliter accu-setur Episcopus, aut presbyteri, qui cum ipso sunt, quod ea, que pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel alia qualibet Ecclesiastica facultate sibi videntur ita, vt ex hoc affligantur quidem pauperes, criminatio vero, & blasphemiam tam sermo predictio actionis, quam y, qui dispensant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, sancta synodo id, quod concedet, appro-bante.

§ 28. Non superbum. & v. 2. vocant, praefractos, & iudicio suo nimium inimicos. Vitium enim hoc est τὸν ἐργάζοντα, non κατεργάζοντα, qui enim scipis contenti, in consilio aliorum non degunt, facilius praefracti euadunt. Itaque humilitas facerdoti commendatur, ne nouas opiniones ex scriptura configat dist. 30. haec autem, ne austere, sed mansuete subditos corrigat. dist. 4. 5. licet non manuquam.

§ 29. Non iracundum ἐργάζοντα, iracundiæ fons est superbia, est enim opinio contemptus. Magnum vitium, quia iratus putat omne iustum, quod facit. de hac vide 11. q. 3. ira. & 5. q. 1. velut. & 5. qu. 2. Irati enim dum aliena peccata corrigitur, grauiora com-mittunt.

§ 30. Benignum, οὐαίστον. Ad res & personas refe-runt. Rectius ad personas: est enim Episcopi insigni ornamentum erga viros bonos benignitas; erga improbos, leues, auaros, austeras probatur. Nemo enim talibus viris deditum, esse probum arbitratur. Nam suspectus Clericus, aut laicus domum Episcopalem infamat, Judæus detestabilem facit. Praeclarè statutum de Episcopi familia 2. q. 7. can. 58. Cum pa-toris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerumque clericis, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam, vt dictum est, seculares pueri sciunt. De qua representi decreto consti-tuo, vt quidam ex Clericis, veletiam monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequatur, vt is, qui in loco regimi-nis est, tales habeat testes, qui vitam eius in secreto conuersatio-ne videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant.

§ 31. Iustum. Justitiam non in vita modo, sed in iudi-cio; cum enim tanquam Dei loco iudicet, cum à partibus crebro arbiter deligatur, omnes iustitia numeros accurate cognoscere, & seruare stu-deat.

§ 32. Sanctum, θεον. Duplex est in sacerdote san-ctitas, prima sacramentalis, altera vita innocentia. 1. q. 1. Dominus. Nobilis est sententia distinctionis 40. cap. 3. Nos qui presumimus, non ex locorum, vel generis dignitate; sed morum nobilitatem innotescere debemus: nec urbiuum claritate, sed fidei puritate. Et 2. Non est facile stare loco Pau-lio, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium: quia hinc dicitur, non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum. Et 12. Multis sacerdotes, & pauci sacerdotes; multo nomine, paucis opere. Videtur ergo quomodo seditis super cathedralam; quia non cathedrala facit ac-cerdotem, sed sacerdos cathedralam; non locus sanctificat hominem, sed homo locum; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sederit super cathedralam, honorem ac-cipit ab illa; qui male sederit, iniuriam facit cathedralam ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non digni-tatem. In iudicio enim sedens, siquidem bene vixeris, & bene

docueris, otium iudex es: si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator eris. Nam bene vivendo & bene docen-do, populum instruis quomodo debeat vivere: bene autem do-cendo, & male vivendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. Frustra de ordinibus sibi gratulantur, qui vitiis suis eos infamant. August. ad Valerium, epist. 148. dist. 40. ca. 7. Ante omnia peto, vt cogite religiosa pru-dentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius, & letius, & hominibus acceptabilis Episcopi, aut pres-byteri, aut diaconi officio, si perfundorie, atque adulatore res agatur; sed nihil apud D. & V. M. miserius, & tristius, & dan-nabilis.

§ 33. Continentem, εὐεργέτη, de Clericorum conti-nentia multa statuta à patribus in conciliis, vt Niceno can. 3. 32. dist. interdicit. Nannetenii cap. 3. Trident. sess. 28. de reform. cap. 14. Nicolaus 5. cap. 2. de vita & honestate Clericorum ita statuit. Si diligenter attendimus vitia singula, que in conspectu populi, decus vilescere sa-ciunt clericale, quam odibiles sit incestus in clero, crimen ince-stus huiusmodi, quod plerique propter illius impunitatem, sibi blandiuntur minime verecundum, imo quasi non foret pecca-tum non immerito cobire compellimur, & presertim eo pro-pensus in curia nostra, quo illud ibidem videtur scandalosius, & ab aliis periculosus trahitur in exemplum. Hinc est, quod nos praesentis constitutionis editio, ynuersis & singulis sedis Apostolice officialibus, necnon quevis Romane curiae officia exercientibus, etiam ratione officiorum huiusmodi ipsius sedis officiales non censeantur, & aliis quibuscumque clericis eadem curiam sequentibus, districtus inhibemus, ne quisquam ex eis concubinam publice in domo suo, aut alibi, vt illius turpi commercio liberius vtatur, teneat, seu quicunq; mulierem ad alio-rum turpem usum huiusmodi, vt quicunque mulierem in praesenti arum tenerit, nisi post presentium publicationem in valuis Basilice principis Apostolorum de urbe, & in cancellaria nostra faciendam (quam etiam vim habere valamus mo-nitionis peremptoria) infra nouem dies ab huiusmodi excessu realiter & cum effectu desfiterit, ac concubinam seu mulierem ipsam penitus & omnino dimiserit, quodque quis in antea concubinam vel mulierem talem tenere presumperit, omnibus beneficiis suis ecclesiastici, necnon que in dicta curia obtinent vel exercent, officiis sint ipso facto priuati, illaque ex tunc pos-sint per quoscumque alios libere impetrari, iidemque priuati, necnon quicunq; alii concubinas & mulieres huiusmodi, contra presentem cobiunctionem, tenere praesentem, inhabiles censeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curia officia huiusmodi exercenda, nec illorum capaces efficiantur, nisi in-habilitatem suam antea, per dicta sedis litteras, obtinuerint aboleri, & interim per eos in predictis gesta habeantur pro infectis.

§ 34. Amplectentem eum qui secundum doctrinam est, si-delem sermonem. Recte tractantem verbum veritatis. Quod posterius sumptum est à sacrificiis, θεοτοπού τὸν λόγον τῆς αὐλῆς, recte secantem verbum veritatis, cura, vt re-que madidum in victimis omnia recte fecabantur. Et nimirum verbum Dei recte legat, recte interpre-tetur, non de suo sensu commentatus, sed ex contex-tu, patribus, conciliis, Ecclesia. Proverb. 11. Σκουπίν αὐτοὺς δεθομένοις θεούς. iustitia inculpat recte vias secat. Ma-gnum vero studium requiri, hoc ipsum ostendit, quod ait, οὐτιχλευον, contra conantes cripare, tueri, & defendere.

§ 35. Bonum Christi militem. Duplex militia est, spiri-tualis, & secularis; spiritualis omnes militant, nisi qui vieti, hostium captiui sunt, sed Clerici militiae il-lius duces sunt, & antesignani; qui si Leones se pra-facent, totum exercitum facile conferuant. Quomo-do militabunt? arma nostra sunt orationes, & lacry-mae, 23. qu. 8. cap. 19. Reprehensibile valde constat esse, quod subintulisti dicendo, maiorem partem omnium Episcoporum die nocturna cum aliis fidelibus suis contra piratas mariti-mos in uitigine, ob idque Episcopi impediantur venire; cum mi-litum Christi fit Christoferru: militum vero facili seculo,

Bene do-ce-re, & male vi-vi-are est se-con-dare.

Si angelo castitatis careas, oīa per terram trahis,

Concubina-rii statim be-neficiis pri-uantur.

Inhabiles censeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curia officia sunt ad omnia beneficia.

Clerici du-ces sunt mi-litia spiri-talis,

Prosternit pau-cos esse bo-nos sacer-dotes, quam multos, qui scandali-zant.

Et 2. Non est facile stare loco Pau-lio, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium: quia hinc dicitur, non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum. Et 12. Multis sacerdotes, & pauci sacerdotes; multo nomine, paucis opere. Videtur ergo quomodo seditis super cathedralam; quia non cathedrala facit ac-cerdotem, sed sacerdos cathedralam; non locus sanctificat hominem, sed homo locum; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sederit super cathedralam, honorem ac-cipit ab illa; qui male sederit, iniuriam facit cathedralam ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non digni-tatem. In iudicio enim sedens, siquidem bene vixeris, & bene

Secundum quod scriptum est, (Nemo militans Deo implicat se negotijs secularib.) Quod si scutuli milites seculari militiae student, quid ad Epos, & milites Christi, nisi ruracent orationib?

S§ 36. Solliciti carent seipso probabiles exhibere Deo. Nā reuera facerdotium peccandi licentiam non admitt, sed coercet. Cum honoris augmento cura quoq; sollicitudinis debet accrescere dist. 10 o. rationis. Cura firat se Deo probent, & ut alios Deo lucentur.

**Sacerdotii
honor curā
rectē viuen-
di auget.**

S§ 37. Operarium inconfusibilem. ἀνεπίστροφον, qui non erubescat. S. Ambrosius impudoratum vocat. Eo modo quo Paulus gloriatur, cum ait: non erubesco Euangelium. Quod nō est magnum cum inter Christianos honorant Christi antistites, sed cum vel inter gentiles, vel hæreticos, vel impios Catholicos Christi impropterum ferendum est. Primo inconfusibile est, qui vincens inanem pudorem nullam officij partem pratermittit. Deinde qui in illis contumelij, sannis, & irrationibus ab opere impeditur. Olim magnum periculum vereundiae erat, & nunc inter hæreticos est de Euangeliō; quia religio humiliatorem requirit, quā contemnitur. Nec frustra Paulus Rom. 1:16. Non erubesco Euangeliū. Cur non potius gloriatur in Euangeliō? Quia Iudeis scandalum, gentibus erat ludibrium.

CAPUT XI.

Reformationem Cleri ad normam Apostoli- cam serio urgendam esse.

**Vetuska in-
nouanda.
funt.**

**Reformatio-
nis nomen
eniuīsum.**

**Cum leges
victis sunt
exitia pro-
pinguant.**

**Cum magi-
stratus vi-
tia dissumu-
labit, per-
bit orbis.**

**Timiditas
quorundā
prælatorum
pernicioſa.**

S§ 1. REFORMANDA sunt, quæcumq; negligentia, improbitate, temporum lapsu, & ipsa vetustate facta sunt deformia. Hoc velle, conati, efficere à primo Ecclesiæ capite omnes, vtque ad infimum facilius, a Cæsare Augusto, vtque ad minimum minimi pagi prætorum pro officio, viribusque debent. Impiis, rerum sacrarum fastidiosis, saginam ex crucifixi patrimonio querentibus inuisum est nomen reformationis, res ipsa abominabilis, quia venter aures non habet, nec quæ sub ventre intelligentiam. Sed vigena tamen, & omnino perficienda reformatio.

S§ 2. Causa primaria est, & se debet summo Pontifici, Episcopis, Prælatis, obligatio, qua seuerissima tenetur, de qua alias dicam. Altera quia visu, & tota historia antiquitatis cognitum est, tum publice punicas prouincias, & regna euerfa, vastatione, & cedibus deformata; cum ita vita inalteretur, vt legum potestas illis cederet, nec illis eliminandis magistratus insudaret. sic diluvio mundus primogenitus periret, sic Sodoma in flammas subsedit, sic Chananæ ad summum ductis iniquitatibus extirpati sunt. Hæc est enim vicissitudo rerum, hic orbis calamitarum, non fortuito transiunt, sed diuino iudicio meritas peccatum exigentium Babylonii Assyrios, hos Medi & Perse, illos Macedones, hos Romanos, Romanos omnis barbaries euerterit, idq; eo tempore quo quæq; gens vitiosissima fuit. Consulatur Augustin. de Africa contra Vandals lucta, Prosper de Gallis & Hispanis; Videantur præsentia, & his proxima, nonne Vngaria pars magna frenum Turcicum recepit, finitimosq; aut crudeli, aut infida pace infestat? Locum habet hoc præcipue in populo Dei, quem beneficio ingratu celeri pena clementer levius numinis prouidentia reuocare confuevit. Legantur Judicium, & Regum libri pro moribus semper fortuna fuit. Erat & in Christiano orbe, qui seruabatur, quandiu vita puissant, quandiu virtuti studebitur, si effrenatus erumpant, euerteret, vel mutua cede, vel potentiore hoste. Vitia aut reformatione præsidū extirpabuntur.

S§ 3. Dammabilis est, & aeternis ignibus vindicabitur quorundam prælatorum ambitiona, segnitess, qui molibus verbis eneruant animos, vitisq; sua sponte crescentibus spacia cocedunt. Aut illi, alia esse nunc tempora, dissimulanda, quæ vix emēdari queunt, ca-

nونum rigorem esse relaxandum. Reformationes adferre in commoda, hærefes impidere disciplinā. Exi-
tioſa sunt haec verba, atq; impia. Non enim temporib;
sed animis leges statuta sunt; nec vita temporū
communia excusat singulorum delicta. Nulla tem-
pora adeo vitiosa fuerunt, vt legibus, non obstringerentur. Emēdari autem possunt, qui mutari possunt;

In gratiam redemptoris sunt iniurii, qui de correptione
desperant. Nonne Deus Ecclesiam suam vsq; in finem
secularum custodiet, & mundabit fibi Ecclesiæ
acceptabilem? Quomodo igitur peccata membrorum
eius si non omnino tolli, saltem minui non poterunt?

Vnus Esdras, unus Maccabæus, quā multa correxit?
cum tota gens, in gentium mores, vitiaq; ruitura fa-
tisceret, ad pietatem reduxit partem maximam. Non
est abbaciata manus Domini, vt saluare non possit,
sed hominum est præcisæ voluntas, vt saluati non la-
borent. Tot millia gentium barbararum cum ab uno
seculo Christum agnouerunt, usq; cædibus, poly-
gamia, anthropophagia abdicata, Christianis le morti
bus formandas vtræq; Indiae, & perustæ solib; Aethio-
pum plagiæ tradidere; cur nos igitur negemus, eo po-
pulum, clerumq; Christianum posse redire, quo bar-
baries illa præcessit, vienies ab Oriente, & Occidente,
& recumbens cum Abraham, & Isaac, & Jacob, & filiis
regni in tenebras exteriores protæctos demirans?

Ignorare non possunt, sanctissimos canones, ad quos
reformatione in exigere, non modo ab optimis, sed etiam
mediocribus posse seruari, quiq; eos fecerunt, eorum
obseruationem serio præcepisse. Multæ fuerunt
intra paucos annos prouinciales synodi, omnium v-
na vox est, Canones in vñm esse reuocando;

**Corrigito:
test, qui cor-
rumpit po-
tuit.**
**Barbari. o-
verti po-
sant, Euro-
peirenti
no pessum:**
**Frigida ca-
nentes statu-
untur si ser-
nariorum**

Quod si numerum inire sit animus, haud pauciores Conciliorum canones reperiemus, quibus priscos canones seruare iubemur, quam sunt illi canones, de quibus seruandis agitur.

Quod si etiam proprius orbem nostrum inspicere possunt.
lubet. Jam multa penitus emendata sunt, vt reliqua
præriora videantur. Ante annos centum magna or-
bem ignorantia tenuit, nunc artibus, ingenii, dispu-
tatoribus fere laboratur, nunc vna aliqua ciuitas A-
cademica plures eruditos habet, quā olim tota Ger-
mania. magnæ ergo prægredições sunt factæ. Itaque
tum, vt primum hæc concipiuit digitis, dimidia-
pene Cleri, & religiosorum pars respexit retro, & la-
tas, debellataq; seculi vias in gressa est; nunc quāvis
preciosi sunt in castris seclitorū, tari sunt tñ apofata.

Minor, sed aliquis tamen in moribus prægressus est, nam & veteres familiæ religiosorum pristinam in-
Morettia
meruditio-
nem magna
est.

Mores
est.

Reformatio
meruditio-
nem magna
est.

magisq; efflorefcunt, magna pce meliorum temporū,
cum tam sancta, fortia, Deo sacratissima pectora cali-
ginoso mundo demonstrant contènere seculi pöpas,
& se pro nobis apud Deum interponant. Et nou-
rum turba selecta primitias spiritus præferentes sene-
cienti orbi auxiliari conantur. Vrgenda igitur illa res
est, curandumq; vt ea quæ desunt, addantur. Desunt
vero quibusdam in locis plurima, in aliis paucissima,
prout Episcoporum diligentia, aut incuria fuit.

CAPUT XII.
**Reformationis ratio facilima est dele-
tus ordinandorum.**

S§ 1. CVM in beneficiis Ecclesiasticis ea, quæ hæ-
ritaria successione imaginem referunt, la-
cris constitutionibus sint odioſa, & patrum decretis
contraria, vt est in Concil. Trid. fess. 25. c. 7. hinc fit, vt
nullus Clericus malus nascatur; si igitur contra cano-
nes quispiam viuit, vel ex eo est, quod malus electus
fit, vel postquam ordinatus est a virtute desciuerit,
quorum virtutis sagace cautela Episcopi impedit.
Vix enim quispiam diu malus est, vt nemini constet,
aliquo se iudicio semper malitia prodit.

Nemo de-
rucus nasi-
tur, si eligi-
tur malus,
culpæ et-
ligentia.

§ 2.

Definitio § 2. Causa plerumq; cur mali clericu[m] euadant, sunt parentes, magistri, tutores, cognati, quia aut negligenter, aut vane educantur. Quocirca improba sunt facultatum de vitis Clericoru[m] querelæ. miraris filium esse vanum, superbum, ebriosum, patrissat; vita tua ex patria auctoritate haec est; aut dicit sane, quid fecit, q[uod] domi tu[n]o didicisti, aut inter familiares, quibus cum addixisti? si tamen ex te non didicisti esse malum, videt an tua indulgentia, morositate, imprudentia factum sit, ne maneret bonus.

§ 3. Qui idonei non sunt, nullo modo sunt admittendi, ita ius, & concilia, aureus canon est Concilii Mediolanens. 4. Pro auctoritate, canonum iure, & a Concilii Trid. sibi tradita, Episcopus, si idonei non compererit, a patro[n]is etiam quibuscumq; presentatos, ne prober, admittatur, neue instituat, nec vero eis viu quoque nomine prouideat, sed plane illos repellat. Idoneos porro ne censeat, quos experimento examiniu[m] interrogatio[n]ibus diligenter facta, & doctrina, & canitu peritia, & aliu[m] qualitatibus, ad recte iure, obeunda munera, eo beneficio, ad quod presentatur, incumbentia, coniuncta necesse satis, praeudos esse non viderit.

Ordinator indigni deponitur. Porro ordinator indigni iure canon deponitur. dist. 50. c. 55. ex p[ro]m[iss]ione. & dist. 59. c. 1. Qui Ecclesiastici disciplina[m] submittit per ordinem novem, & temporum approbatione diuinu[m] stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiastici ordinis aspirare presumat: & non solum in eo ambitione officia habeatur; verum etiam in ordinatore eius, ut carceretur eo ordine, quem sine ordine contra precepta Patrum creditur presumendum.

Hic reuocandus canon est, si sacerdotalis pietas, sinceritasque restituenda est.

Modus etiam & ratio de idoneis statuendis, ex dist. 77. & aliis colligitur.

§ 4. Quia maior est dignitas ordinis, ad quæ quispiam assumitur, eo maior est cura habenda facultati, & virtutum eius, qui est ordinandus; Episcopis eligendis prima cura impendenda est. Non enim in membris lana Ecclesia esse potest, si laborat in capite. Quâ obrem electores Episcoporum grauiissime delinquunt, cum munere iurationem non dicunt.

§ 5. Anaorum quidem ratio in ordinibus obseruat, sed tamen non veteri more. Sexta synodus c. 15. Subdiaconus (dist. 77. c. 4.) non minor 20. annorum ordinetur. Si quis vero in aliquo ordine sacerdotali præter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

Diconus 25. annorū. Presbyter 30. fr. Et Carthag. 3. c. 4. Placuit, ut ante 25. annos etatis nec diaconi ordinentur, nec virginis consecrantur, & ut lectores populum non saluent. Idem statuit Agathens. c. 16. & 17. Episcopus benedictionem diaconatu[m] minoribus, quam 25. annorū penitus non committat: sive si conjugati iuuenes coniungerint, ordinari etiam vxori voluntas ita requirenda est, ut sequitur manjona cubiculo, religione promissa, postea quam pariter conuersti fuerint, ordinentur. Presbyterum vero vel Episcopum, ante 30. annos, id est, antequam ad viri perfecti etatem perueniat, & diaconos ante 25. nullus metropolitanus ordinare presumat, nec per etatem (quod aliquoties euenit), alicui errore culpetur. In sacerdote requirunt annos 30. dist. 78. c. 4. Presbyter ante 30. annorū etatem non ordinetur, quomodo sit probabilitas vita: sed obseruet vsq[ue] ad presumtum tempus. Dominus enim noster Iesus Christus 30. anno baptizatus est, & tunc praedicavit. Eadem sunt in nouellis in authen. de sanctis. episcopis. §. Clericos. & apud Leon. ep. 83. c. 1. ad episcopos Africanos. Zachar. tamen Papa in necessitate an. 25. permisit ordinacionem presbyteri.

Ordines ex auaritia, fe[n]sati, improbos, mōres genere, rū. Ego arbitror in tot casib[us] iuriorum sacerdotū expedit, ut maior etas constituantur, præferunt cum abest necessitas, cum diaconatus, aut subdiaconatus non ex necessitate, sed cupiditate ampliorum reddituum petuntur. Nā ea etas, quæ nunc est sacerdotalis ex dispensatione, & necessitate Ecclesiæ permittentis, non ex libero iudicio talis est. Deinde in minorib[us] ordinib[us], non puto magnopere laborandum, quia non obligat ad calitatem perpetuam. Alia tamen ex causa noxia est

properatio, cū lectors exorcistæ, acoluthi constituuntur, qui nec legere, nec quid illi ordines sibi velint suscipiari possunt. Nō sic Petrus fuit, veterumq; norma duodecim in his annos leges requirunt, sed eos idonee instructos esse presumunt. sic n. dist. 28. c. 5. Deus,

quos voluntas parvum a primis insensu annis clericatus officio mancipavit, statutus obseruandū, ut mox detonsi, vel ministerio lectorū traditi, in domo Ecclesie sub episcopali presencia a preposito sibi debet erudiri. At vbi octauum decimum etatis compleverint annū, coram totius plebisq; conspectu voluntas eorum de expetendo coniugio ab Episcopo perscrutetur:

quibus si gratia castitatis, Deo inspirante, placuerit, & promissione castitatis sua absq[ue] coniugalitate responderint seruatores; h[ab]it[ur] anquam appetitoris arctissima via, leuisima Domini iugo subdantur; ac primo subdiaconatus ministerium habita probatione professioni, sic a 20. anno suscipiant. Quid

si incipit abilitas, ac inoffensa 24. annum etatis sua peregerint, ad diaconatus officium (si scienter implere posse ab Episcopo cōprobantur) promoueri debent. Caecundū tamen est his, ne quādusua spousis immenses ad terrenas nuptias, aut ad furtivos concubitus plura recurrent. Quid si forte severint, vt sacrilegitate ab Ecclesia habeantur extranei. Quibus autē voluntas propria interrogations tēpore desiderii nubendi persuaserit, concessam ab Apolo licentiam afferre non possumus; ita ut cum proiecte etatis in coniugio positivrenuntiatus separi cōsenfū operibus carnis responderint, ad sacros ordines adspicient. Omnino maturitatem, & constantiam requireo, præferrim cum in mundo victuri sint, & inter quotidiana castitatis pericula, & naufragia decertatur.

§ 6. Nemo sine legitimo examine in clerū admittatur dist. 24. c. 2. Nullus ordinatur clericus nisi probatus fuerit, vel episcoporū examine, vel testimonio populi. Quero in quibusdam locis quis ita ordinetur? Vbi si morū & doctrinae tanta ratio, dist. 24. c. 4. Episcopi iudicio metropolitariorum, & eorum episcoporū, qui circumcircu[m] sunt prouenient ad ecclesiasticam dignitatem, ut videlicet quipplurimo tēpore probantur tam verbo fidei, quam rebus conuersacionis exemplo. Nam reuera doctorem virtutis, etiam ductorem esse oportet, si fal infatuatum fuerit in quo saluerit.

Modus examinis est ibid. c. 5. Quando Episcopus ordinatores facere disponit, omnes, qui ad sacram ministerium accedere volent, serua quarta ante ipsam ordinationem evocandi sum ad ciuitatem vnam cum archipresbyteris, que eos representare debent: & tunc Episcopus a latere suo eligere sacerdotes, & a latos viros prudentes, gñatos diuino legis, & exercitatos in ecclesiasticis sanctioribus: qui ordinandorum ritu genus, patriam, etatem, inlustritionem, loci, ubi educati sunt, si sunt bene literati, si in structi in lege Domini, diligenter inelligent, ante omnia; si fidem Catholicū firmiter tenent, & veribus simplicib[us] assere queant. Ipsi autē quibus h[ab]et cura committitur, cauere debent, ne aut favoris gratia, aut cuius[que] muneris cupiditate illecti a vero denient, ut indigne, & minus idoneum, ad sacros gradus accipiendo, se p[ro]p[ri]e manib[us] applicent. Quid si fecerint, & ille, qui indigne accessit, ab altari removetur; & illi, qui donum S. Spiritus videret eonari sunt, coram Deo iam condonati ecclesiastica dignitate carbunculi. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & si sabbato, qui probati inueniuntur, episcopo represententur. Nō examinantur tamen, si Clerico testimonium Episcopus, monacho Abbas dederit. Nisi forte Abbas ipse iudicetur imperitus, sic enim testimonium elicet ipsum. 16. q. 1. si quis. Ratio veri examini de cibis in Concilii Mediolan. 5. Quæ ad beneficiorum collationem attinet. Cum aliquis examinatur ad aliquod beneficium Ecclesiasticū, cui prouidentum sit, de eo experimentū fiat examinare non solum in litterarum scientia, sed etiam in cātis peritia, ad illius beneficis functiones rite, & recidē obeendas, tū præterea in r[ati]o, ac notitia, quā in reuādiis diuini officii horariis precib[us] habet. Vbi præbēda, vel Theologalis, vel penitentialis vacauerit, ēt si illius conferenda ius ad alium, quā ad Ep[iscop]um, præterquam ad sēde Ap[osto]l. pertinet, adiecū de more pponatur, quo ad cōcūsum e[st] nobis tū, quicū; sī, q[uod] illi mō. Prebendariis causa examen subiaceat, alio sive nominare, quis subeant, per concusso autem constituti tēporis spatio, vniuersitatis q[uod] sive sūmā, qui illo nomine sunt danda.

Testimonium in cruditate inefficax.

In cātis etiam examinandi sunt.

Mores ordinis non iustificat no[n] instru- cōs dandi sunt.

Ratio insi- tuendi no- uos canonico- cos.

Examen e- ruditio[n]is, & morum est primum.

Quomodo examinan- di clericis?

Nominē conuenient, periculum experimentum in litteris & doctrinis omni vel diligentissima percundatione, questione ratione, fiat; Episcopus, adhibitis sibi pro arbitrio suo aliis peritis, probisque viris, tum etiam de illorum vita, moribus, etate, gradu, ordine, & terisque conditionibus ad tale munus necessariis, accurate perquirat. Tum denum Episcopus ipse solum rebus iis omnibus accuratè perspis, mature in Domino deliberet, & liberè deligat, quem pro conscientia sua religione dignorem aptiorēmque existinet, cui tale munus, tantique ponderis recte committatur. Quia in re deliberatione, idem videat, ut quod praesertim ad penitentiarium attinet, sum peritiam necessariam spectaret, tum maximè vita innocentiam, morum gratuitatem, spiritualium exercitationum studium, & vsum diuturniorem in audiendis confessionibus exercitatiōrem prudentiam, ceterasque religiose pietatis virtutes perpendicularat. Tu Deus magne da nobis in Germania talē Carolum, non qui constituat tantummodo, sed qui exequatur; nunc enim præbendas doctorum, & numerosas parochias, pueri, nobiles, scribæ, idiorē frequenter obtinent, ad certissimam sui damnationis, aliorum perniciem.

§ 7. Quia vero crebro quæstiones iactantur, quid quemque scire oporteat, multæque latent eo sub prætextu fraudes, & machinæ quaruntur eludendi examinis, vīsum est mihi rationem examinis quam Concilium 5. Mediolani habitum prolixe conferūt, exhibere ita vero habet.

DE EXAMINANDI RATIONE.

In Ecclesia administratione, ut necessarium, ita multiplex est examinis de literarum peritia, & disciplina officium: modo namque ad Episcopo, cum ab eorum qui ordinis sacramento initiandi sunt, tum etiam ad concionatorum, confessariorumque approbationem adhibetur; tum præterea ad indagandam proficiendamque cleris in literarum studiis rationem progressionem: ad alia que item multa a Episcopo idem adiumento, atque vīsu est: modo autem non solum de illis, qui ecclesiis parochialibus, aliisque curam animarum habentibus, proficiuntur, illud instituitur, & conficitur, sed de iis etiam, quibus beneficia ecclesiastica cuiuscunque generis, vel literarum Apostolicarum, que forma, DIGNVM, conscribi solent, auctoritate, vel alio iure conferuntur, quiae ad ea presentationis, nominationis, electionis nomine instituuntur. Quamobrem, ut omnis, quacunque causa suscipitur, hec examinandi ratio per examinatores, ut fieri potest, quam rectissime conficiatur præter aliqua, qua praesertim Concilio provinciali quarto enucleatis decretis sunt, has etiam instructiones conficiendas censimus, que partim ad vnuersum hunc examinandi modum pertinent, partim vero certorum examinum proprias sunt.

Atque iis quidem omnibus pro sua quisq; pietate Episcopus, & prudentia, alias etiam instructiones adiungat, aut de iis aliiquid remittat licet, prout est sue diæcesis rationibus atq; vīsu esse viderit.

Quæ instructiones, ut in morem & vīsum inducantur, cura sit eiusdem Episcopi, & Vicarii, qui examini præft.

Porro in primis examinatores in synodo diæcesana consti-turi, cum eorum, qui Ecclesiis parochialibus proficiendi sunt, examen inueniunt, iurisfuerandi, quo publicè in synodo, quo pri-mum tempore delecti sunt, se obstrinxerint, memoræ, vide-ant, ut omni humana affectione deposita, munus & se susceptum recte current, atq; administrarent, ne quod sancte religiose spoponderint, violent, ac propterea periculis faciant.

Examinis causa, occasioneue, nihil quicquam, ne minimum quidem, neq; ante, neq; post accipiunt: aliqui sciant, qui dant, se simone crimen ex sanctione Tridentina subisse, nec vero præterea se neq; adeo illos, qui dant, absoluere, nisi dimissis beneficiis ecclesiasticis quecumq; obtinent, ac inhabiles item factos esse, quibus in posterum ea vel alia conferantur.

De omni vero culpa, in suscepto manere commissa ii ratio-nem etiam in Synodo provinciali reddant, in eaq; grauiter

autoritate Tridentini Concilii puniantur.

Nec vero item qui examinatores libere pro arbitratu Episcopi ad alios quocunq; nomine, causa examinando sciuntur, examinis occasione vñquam quicquam, ne esculenta quidem, pociuent aucti capiant. Qui contra fecerit, cum indigenus deinceps censeatur, qui id muneris gerat, tum alia pena arbitrio Episcopi afficiatur.

Omnis vero examinatores, quicunque sint, nouerint sibi munus vīsq; adeo graue committi, vt si negligenter aut male se vīlo modo gesserint, Deo in primis culpa in eo munere admisse, exactam rationem redditur sint.

Quare non spē, non metu, non præmio, non personarum ratione, non alio affectu ducti, muneris sibi commisitum gerant.

Propositio sibi in primis timore Dei, ne quemquam, quem indignum norint, probent: rursus, quem experimento periculoue facto, idoneum dignum, comperuent, ne reiciant. Itaq; grauiter, mature, prudenter recteque, tum de probando, tum de reiciendo deliberent.

Cum in locum conuenient, vbi moris est, clericorum experimentum fieri, priusquam aggrediantur, a statu a prece, oratione, congregationum vīsupræscripta, quam de libro pronuntiet, qui examini presidet, initium faciant, hoc p̄t intimeque precantes, vt Dei ope illud in primis recte, prudenter, diuineque voluntat congenitent conficiant.

Ne quenpiam, de quo examen periculumque fiat, examinat, aliis collegi, vīla ratione commendet.

Ne ad alium examen accedat, nec vero suffragii ius habeat, nisi Episcopi, Vicarii iussu ad illude vocatus.

Si quis quenpiam priuatum docerit, qui examen subiurus est, cum id subiicit, ne presentis quidem ille adsit, ne dum ad examen adhibeatur, sed alius in eius locum, Episcopi, Vicarius iussu tunc vocetur.

Cautio diligens sit, ne alterius nomine quis examen expeririatur, experimentumque subeat, quod aliquando sacrum esse compertum est.

Queratur item diligenter de iis, qui ad examen subiendum accelerint, an alias instituti de more examinandi questionibus, experimentum periculumque sui fecerint, anq; si quid extet, quod de illis compertum vel deliberatum sit.

Ne examinans initium fiat, nisi presentes adiutum tum Episcopus vel Vicarius, tum examinatores ex præscripto Concilii Tridentini, ad minimum tres, cum de beneficio curato quavis ratione conferendo examen instituitur. Id quod locum etiam habeat deinceps, cum vīde aliquo maioribus ordinibus initiando, vel de concionatore, confessarioue approbando examen conficiatur.

Cum quis in examen venerit, eius vultus & habitus corporis, & vestitus, & incessus, & gestus & sermo inspiciatur diligenter.

Si quis vel clericali vestitu deformi ab ordinis ecclesiastici decole aut disciplina alieno induitus, vel sine congrua præsū status & ordinis ratione tonsura accesserit, nec ad ullam examinam experimentum rationem ei adiutoriat, nisi decenti veste amictus & tonsura præscripta ad illud redierit.

Ne de vīlo quoq; initiando, si modo non aliter Episcopus aliquando censuerit, examen, experimentumque ante a fieri, quam etatis, natum aut dispensationis concessio, beneficij Ecclesiastici, vel pensionis patrimonii testificationes scriptas, easdemque à Vicario Episcopali recognitas, illiusq; subscriptione signatas ac probata attulerit, exhibuerit, nisi aliquando Episcopus eas post examen adhiberi recognoscere iussit.

Neg, item, nisi alias præscriptas decretis provincialibus, editio Episcopali testificationes dederit.

Nec vero propterea, nisi de eo à Cancellario Episcopali examinatores audierint cognoverint, quecumq; Episcopi iussu inquisitiones de eo facte atq; ex officio præcripta, aliorum lice-ri significate, vel denunciante, vel delata sint.

Testificationes vero omnes, tum ab eo qui intiandus est, tum ab alio quoq; occasione examinis exhibita, Cancellario Episcopali restituantur tradantur.

Quius sit illas ipsas in codicem certum, eo nomine conseru-

et

etum, summatum referre, eundemque in Archivio Episcopali asseruare. Verum testificationes etatis, natalium, ac si de eo, qui materialibus ordinibus initandus est, agitur, patrimonij, beneficij, & Ecclesiastici idem Cancellarius afferret: ai literis publicis, quas de eo qui ordinem suscepit, conficeret, de illius pro ratione sibi prescripta testatione faciat.

Cum examen igitur illius, cui in curam certa Ecclesia parochialiter tradenda est, instituantur, videant ante examinatores, qui, qualis & quam numerosus populus sit, cuius parochialem curationem ius suscipiet.

Quia sane re diligenter explorata, in examine quod inibunt, sibi proponant accurate perspicere, an de eam curam suscipienda gerendam idoneo omnino ille sit.

His omnibus ita prescriptis, examinatores ordine ad interrogations questiones veniant. Atque, in examine quidem ex ratio incaetur, ut interrogations questiones ex examinatore proponat, quem pro via studiorum ratione & pro doctrinae discipline genere, modo hunc, modo illum in eo ipso examine Episcopus Vicarius, examinius precus interrogari iussit, ut ne vnu alterum vario multipliciter interrogationum modo certum interpellet.

Interrogationum porro & questionum rationem examinatores ita teneant, ut illius inter se distributis, examinis institutis rationibus, prout oportet, cumulate sati factum sit: atque eorum vnu quisque quo de genere querere instituerit, ita de eo quae rat interrogat, ut quemadmodum pars est, illius generis questiones interrogatio sua sati explicata sint.

Silento dum examen habetur, vtiantur: nec inter se colloquia confabulationes esse habeant: nec mutuas itidem questiones dubiorumque explicationes sibi proponant: sed ad illius, de cuius doctrina interrogacionibus queritur, responsones attenti, animum attentionis studio eidem addant, ad recte explicandas propositas sibi questiones. Nec vero examinatores, loco suo interrogantem, aliud interruberent: sed vnu quisque, expectante, dum sibi ordine per questionis generis ratione interrogare cotigerit.

In questionibus interrogacionibus proponendis, non verbis, non aspectu, non villo modo severos vehementerque se prebeant: vi quae examen subvenit, severitate deterriti, animum ne despondent, memoriaq; languecent, ac vacillent non sine aliquo dedecore: at benigni, gratiique, animi significantes illos vel differentes vel respondentes audiant: nec vero quibusdam interrogatiuncula altaria villa ratione interpellent.

Si quid autem in differendo, vel in legendo, vel in pronuntiando, vel in respondendo, eos offendere animaduertierint: ne tunc illos doceant obvigeant, ac ne monent quidem, nisi quid ad examen recte in institendum perficiendum pertinet: sed examine peracto eos breui admoneant doceant, si quid necessario tunc illos admonendos docendosque duxerint.

In omnibus porro & singulis examinis interrogacionibus spectetur non solum vnu cuiusque eorum qui examinantur scientia: sed etiam ius, iudicium, ingenio vnu ac solertia.

Examinis autem omnium ea ratio instituta sit.

Vt primo de voto, vita, statu, genere, patria, domicilio eius queratur, qui examen sibi.

An impeditum aliquid habeat, quo irretitus vel iniurii vel beneficium Ecclesiasticum, cuius nomine experimentum fit, vel predicatione minus, vel confessione audiendi, suscipere ac exercere non posset. Quo impedimento si quis etiam occulte illegatus tenetur; id plane Episcopo saltem patefaciat, ne quisquam illegitimi vel iniuriantur, vel beneficium conequatur, vel aliud munus suscipiat geratue.

An in orationis sancta studio vsuque versatus.

Quibus meditationibus instructus, Deum tacitus ore.

Qui orationis modus.

Qui illius fructus, queae virtutes.

Quot, quibusque partibus illa conficit.

Quot regule preparationis ad orationem, & cetera multa eiusdem generis, prout prudens priusque ex examinatore pro ratione aut persone, de qua queritur, aut caritate, ob quam sit examen, opus esse viderit.

Hisperquisitis, examinatores ad scientia, eruditione ex experimentum descendant. Vt autem in certam sibi formulam proponant, qua illorum, qui examinantur, & literarum doctrinam, &

vite clericalis disciplinam, & rei Ecclesiasticae peritiam experientur, in omni experimenti, examinis ueratione, sacris Biblia, Catechismo Rom. in primis Conc. Tridentorum canonum decretis, & alius Pontificis constitutionibus, synodisq; tum provincialibus, tum diocesanis vtantur, unde suas interrogations hauriant, quibus prout est illorum ingenii captus, explorent eorum scientiam vnuque, teneat, ne aliarum rerum difficultum interrogationibus tempus conteratur.

Rursus cum quempiam, quanta doctrina, & vsu literate peritus sit, exploratum erit, non est cur pluribus interrogatio- nibus secum dimitus agatur.

Nunc igitur vnu se infra prescribemus, quae ad rationem pertinent vnu cuiusque; examinis eorum, quivel Ordinis Sacramento initiantur, vel parochialium Ecclesiarum curam, vel alterius beneficii minus suscipiant, vel sacra confessionis audienda officium sumunt, vel ad verbi Dei predicationem mittuntur. At vero specialiter longe plura, atque adeo pauciora, prudentum examinatorum, ac presertim Episcopi, eiusque qui examini praefit, iudicio relinquuntur, & pro eorum captu, qui ad examen accedunt, & pro ordine, quo quis initandus est, & pro ratione locorum, qui mittuntur, & pro genere doctrinae, quam proficiuntur.

Qui vero earum rerum, quae certis interrogationibus demonstrantur, in hac instructione continentur, se minus eruditos esse ostenderint, eos Episcopus admoneat, ut diligenter in posterum in doctrinis incumbant, atque harum ipsarum rerum in primis peritiam, & scientiam percipiant, ita, ut cum visitatio- nis munus, aliae eorum studii & progressus in literis recognitio adhibebitur, recte periteque, omni eo doctrine genere instructi competantur.

Ac primo quidem eum, de quo examen faciendum est, legere examinatores inbeant, quoad experiendo videant, an ille recte explicatus, legat.

Post, si ordinis, aut beneficii, aut recognoscenda clericis cuiusquam in literarum studio progressionis causa experimentum fit, grammaticorum more, verborum constructionem proponat: quo in genere si quid est errat, labitur, ita ut ne pro grammatica quudem ratione, illorum vnu, per iritatem teneat, ne propterea cum interruberent, interpellentur, aut impediant, quo minus ad propostum grammaticae instructionis modum redire posse.

Tum verboru, quae legerit, construeritque, sensum ab eo querant: quem ut recte eliciat atque exprimat, quae legendum proponit, eiusmodi sit, quo tota scientia, leniusque, perfectius concludatur, nihilque in se habeat, quod sub historicis intelligentiam cadat, aut ex antecedenti, consequenti, alio capite explicatio existat: deinde ad alia grauiora eius doctrinae, discipline ex experimenta examinatores progrediantur.

Qui primam tonsuram, aut minores, maioresque ordines suscepunt, ad experimentum examen accident, ab uno quoque eorum vnu se ac signatam queratur prater, an impedimentis, quae Concilium provincialis quarti decreto de initandis, com memorata sunt, irrestiti teneantur, ut pose, an scilicet sint.

Maiores natu.

Rudes, & ignari.

Criminosi.

Solemniter penitentes.

Neophyti.

Ebrietatis, & gula dediti.

Impudici.

Lapsi post ordinem susceptum.

Periuri.

Vsurarii manifesti.

Infames.

Ratiocinii obligati.

Scrivi.

Corpo vitiati.

Insigniter deformes.

Illegitime nati.

Peregrini, & ignoti.

Bigami.
 Irregularis quoque alio modo.
 Quoq; in genere cautio sit, ut præter alia, speciatim perquiratur ab eo.
 An stipendium belli fecerit, unde cedes hominum extiterit.
 An indicis criminalis in foro laicali officium gesserit.
 An sententiam capit stulerit.
 An criminis, cuius nomine capit quis damnatus sit; acta, sententiam, testificationesq; dicuntur, aut conscripsert.
 An in eo procuratoris, ad vocatijs, officiis mun' administrat, aliaq; exercuerit, unde irregularitatis macula contraxerit.
 An iuspiensi.
 An interdicti.
 An excommunicati.
 An amentes.
 An morbo caduca laborantes.
 An energumeni.
 An vero non examinati, & probati.
 Exploretur item, an furtum, per saltuum ordinem suscepit.
 Innefugetur preterea, cum quis ordinem aliquem suscepturus, ad examen venit, quamdiu est, quo alium ordinem suscepit, ut nemini ad altiorum gradum pateat a sensu, nisi in singulariis alyis inferioris ordinis gradibus congruo temporis spatio perficerit ad prescriptum Tridentinae sanctionis.
 An vim, & naturam, mysterijs ordinis, quem suscepturus est, norit.
 An item ritus, & ceremonias que ex libro pontificali adhibentur, cum initiantur.
 An corum item significaciones sanctiores.
 An sacrarum vestium, quibus induuntur, mysteria item, & significata.
 An functionum notitiam habeat ordinis, quo quisque intendus est.
 An earum usum, exercitationemq; recte teneat, cum in literis, tum etiam in cantu: in quo experimento adhibeantur cantus periti.
 Hac generatim ab omnibus & singulis explorentur. Nunc præterea sequuntur, quæ signatim cuiusq; ordinis propria, suo loco prescripta, perquirenda sunt: ita tamen, ut examinatores pro prudentia suæ ratione, que in ordinis inferiori examine exploratione requirantur, aliquando etiam perquirant ab iis, qui superiore ordine initiantur.
 De iis qui primatos sibi initianti sunt queratur & investigetur primum, quam ob causam se clericos fieri velint.
 An secularis iudicium vitandi causa initianti carent.
 An contentijs libibus implicati.
 An rixam simulatatemq; exerceant.
 Quod item artificium teneant, quæcumque in arte, quoue in vita generi hactenus versati sint. (fore)
 Ante tales sunt, qui sibi præbeant, Ecclesiæ ministros utiles se a quo sacerdote, sanctioris vite magistro, instituti sunt ad clericalis vite modum.
 An legere, & pronunciare, & scribere norint, tum in vitroq; genere de iis periculum fiat.
 An doctrina Christiana præcepta institutaq; sciant.
 An Epistle intelligentiam habeant.
 Præterea an sacramentum confirmationis suscepint.
 De iis vero, qui in minoribus ordinibus adscribi volunt, queratur, experiendoq; cognoscatur.
 An saltem primordia grammatica, & linguam latinam intelligant.
 An scientiæ spes tales eos ostendat, qui digni sint ut ad maiores ordines aliquando ascendant.
 Qui vero sacerdos ordinibus, ut pote subdiaconatu, diaconatu, sacerdotio initiandi sunt, cum ornati, exultiq; in virtutibus esse debeat, que in clericis inferiorum ordinum requiriuntur, sicut ad altiorem ordinis gradum ascendunt; ita virrum, & probitatis & doctrinae quodam quasi ascensu prestare debent.
 Quomodo hoc in primis examinatores videant, an qui ordinis sacramento initiantur, per singulos illius gradus & in vita spiritualis disciplina maiorem progressionem fecerint.
 An breuiarium, anq; sacra Biblia, an item sanctorum pa-

trum volumina, Conc. Trident. & provincialia quoq; synodos Episcopici diœcésani, Catechismum Roman. rationale diuinorum officiorum, & libros aliquos, de vita spirituali rationibus conscriptos, sui munera vñsi accommodatos habeant.
 A subdiaconi potissimum de ordinum minorum queratur, & maiorum differentia.
 An in minoribus ordinibus probatus sit. (etiam q;)
 De votu item continentie, q; subdiaconatus ordini coniunctus sacramentorum etiam doctrina, saltem generatim. Tam eorumdem periculum, experimentumque fiat in officiis diuinis recitandis.
 Diaconorum examen experimentumque fiat, præterea aliquanto digestus de sacramentorum doctrina.
 Experimentum item aliquod fiat in concionibus habendis, ex ratione concionatorum examini infra prescripta.
 Ab iis, qui sacerdotio initiari volunt, hac signatim studio perquirantur.
 An pie & fideliter in ministeriis ante actis se gesserint.
 An specieata pietate, anq; castis moribus.
 An præclararum bonorum operum exemplum & vita documenta ab eo exspectari possint.
 Hac præterea queratur.
 Quid sit Missa sacrificium.
 Quis illius sacrificii effectus.
 Quæ eiusdem partes.
 Quæ mysteria in eo insint.
 Quæ sacrarum vestium significaciones.
 Quæ in eo officio offrendo requirantur.
 Vbi & quando iudicierit non licet.
 Quæ dubia aliquando incidere possint.
 Quæ explicatio opus habeant, ut illud rectè fiat.
 Tum experimentum eorum ex prescriptis infra regulis fiat.
 An sacra confessionis aliquam peritiam habeant. (int.)
 An ad alia item sacramenta recte riteq; ministranda idonei.
 An eorum cognitionem explicatiorem habeant, ex interrogacionum prescripto, ut infra de Parochio.
 An doctrinam item teneant, qua verbum Dei rectè tractare, concionemque habere possint.
 Anq; de sacra, de Christianarum virtutum officiis, atque de omnibus ad salutem necessaria apte populum injuriare aut docere possint.
 Cum vero à ceteris omnibus, ut prescriptum paulo ante est, qui clericali militiai adscribuntur, de vita spirituali sanciōrisq; instituti atq; exercitationibus perquiratur, tum maxime ab iis, qui vel sacerdotio iniiciantur, vel parochiale curam suscipiunt, vel sacra confessionis audiendæ munus sumunt, vel in tractatione verbi Dei sacrificij, concionibus versari volent.
 A quibus omnibus & singulis, cum ad examen venient, præter cetera quæ ad sancti spiritalis vita usum pertinent, ea maxime explorentur, que de orandi modo, deq; omni sanctuarum meditationum celestiumque contemplationum exercitatione ab aliis, qui in eo genere religiose ex exercuerunt, tractata sunt.
 De iis vero sacerdotibus, qui Ecclesiæ parochialium in curationem suscepunt, queratur præterea, experiencingo, cognoscatur in primis.
 An apti ad sensus percipiendo, non solum qui ad grammaticam & intelligentiam sumuntur, verum etiam interioribus, sanctioribusq; tam de Christi Ecclesiæq; mysteriis, & ad spiritualis vita modum pertinentes.
 An sermones contexere habereue sciant.
 An si quos habuerint, unde sumperserint, aut quam illis contextendis conscribendis rationem adhibuerint, & vero si quos apud se conscriptos tunc habeant, eos ostendant atq; tradant.
 An in eo genere aliquid ex tempore possint; tunc ex tempore breuiq; sermone periculum fiat, quantum concionando valeant.
 Atque si tractationis quidem verbi Dei ipsius peritorem parochium, Ecclesiæ parochialis, qua committenda est, ratio deposita; examen aliqua ex parte, que potior examinatorum iudicio videbitur, inceatur ad interrogacionem normam, concionatorum examini infra constitutam.
 Quaratur præterea, an alias vñquam animarum curam gesserint;

gesserint; quod si affirment; tum interrogentur etiam, & vbi gesserint & cur inde dicesserint.

An intelligent quanti id sit, animarum curam suscepere, rursusque gerere, queque partes ac virtutes illa sunt, quibus bonum & vigilante animarum curatorem preditum esse oportet.

An item norint impedimenta omnia, quorum causa interdictum est, ne quis sacramenta ministret & ne quis suscipiat.

An sacramentorum, presertim vero quorum ille minister est, vim & naturam intelligent: atq; hoc sigillatum in primis interrogentur.

Quae vniuersitatis sacramentorum materia, que forma ite.

Quaeorum officiis causa est principalis.

Quae causa officiis instrumentalis.

Quae causa finalis.

Quae eorum differentia.

Qui effectus, quae fructus.

Qui eorum ritus, quae ceremonie.

An maxime omnium peritiam teneant audiende sacra confessiones.

Quos huius generis libros, atq; adeo summas habeant.

Tum periculum fiat, quam valde casuum conscientia vsum perit, quamque cum in illis, tum in aliis id generis perite veritati, praesertimq; in Ecclesiastico constitutionibus, que ad rectum vita vsum, populus Christiani mores & virtutes pertinent.

An nouerint casus, sanctissimo Papa & Episcopo item à iure & ab homine reservatos.

Atq; adeo diligentius, prout opus erit, de singulis interrogentur que infra prescribent ratione examinandi confessarios sacerdotes.

Videant preterea examinatores, an aliquam sacrorum canonum notitiam habent, & precipue quod ad Tridentinum, & provincialia concilia, synodosq; diocesanis attinet, an illi hac norint que sequuntur.

An scilicet doctrinam de precipuis Christiane Religionis articulis, quos ecumenica illa synodus Tridentina contra Heresios definit.

An item que de residentia prescribitur.

An que etiam de parochiis parochialibusq; Ecclesia, & de diuinorum officiorum cultu ceterisq; eiusdem generis statuit.

An quo præterea de clericorum honestate sancnit.

An ex altera denuo, quævel ad cleri, vel ad populi disciplinam, vel ad aliarum rerum reformationem constituit, que parochi scire bene; nosse interfit.

Ex præiudicib; conciliis sigillatum querantur.

Quæ de clericis vita honestate & de parochiorum officiis constituta sunt.

Quæ item de sacramentorum recta administratione, que Missæ sacrificio, que præterea de diuinis officiis.

Quæ etiam de sacramentalibus, & que de se forum dierum veneratione, que de Ecclesiastico cultu, que de scholis doctrinae Christianæ, que de populi Christianæ institutione morumq; disciplina, deq; aliis ad parochialis vita munus potissimum pertinenteribus, sancnitur sunt.

Ex synodis diocesanis, eam ipsam certis capitibus distinctam, examinandarationem in eam, prout genus decretorum est, que in illis Episcopos conficit.

Qui causa beneficii, cuiusvis generis, quod tamen curatum non sit, ad examen accedit, de eo hec inuestigentur.

An canonum horarum officium ex Breuiarii instituto, rubricisq; recitat secat.

An doctrina disciplinalis omni instructus quæ ordo depositit quo initiari debet, pro beneficii offici, dignitatisque ratione, cuius causa examen instituitur.

An peritiam item teneat functionum, quæ illius beneficii, dignitatis manerisque ratio possit.

An teneat que scitu necessaria sunt ad functiones illas vel beneficii regule ritusq; prestantias, etiam que ad recte canendi modum, rationemque pertineant.

Atq; hoc quidem sunt que ad examini instructionem pertinent, eorum, qui aut Ordinis sacramento initiandi sunt, aut

ecclesis parochialib; perficiendi, quibusue beneficia conferenda.

Nunc vero sequitur examinatio confessariorum, de quibus preter cetera, que cum sacerdotis & parochi officio munere coniuncta ipsi sunt, hac etiam sigillatum atq; exploratio ratione perquirantur.

De Sacramenti Penitentiae necesse sunt.

Quære institutum sit hoc sacramentum, & à quo institutum.

Quæ forma.

Qui illius effectus.

Qui Minister.

Quæ conditiones in eo requirantur.

Quæ regale ad diagnoscendum & distinguendum peccatum mortale a veniali.

Quæ penitentia partes.

Quæ earum partium ratio.

Quid Contritio.

Quæ ad veram contritionem sint necessaria.

Qui contritionis fructus & utilitas.

Quæ quisquam ratione se ad contritionem exercere posset.

Quæ ligna sint verae contritionis.

Perquiratur item que confessionis, que secunda pars penitentia est, natura sit atq; substantia.

An diligenter inquirere solet & peccatoris circumstantias, & peccati item.

Quæ mutent speciem peccati, & que in confessione explicanda sint.

Quæ restitutio ex postulet, que radices causae restitutio.

An dubios suspectosue contritus norint, aut saltem de iis dubitationes & questiones influere in iure sciant.

Quæbus criminibus annexa sint censura.

An item illarum peritiam & vim teneant.

An casus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.

An saltem in iis omnibus, & aliis que ad verum perfectum huic sacramenti penitentie ministrum pertinent, sciant dubitare & nouerint consulere peritos, quomodo agendum sit id, de quo in dubitationem adducunt.

Quicquid ritus & sacra ceremonia confessionis.

Quæ conditiones ad confessionem veræ penitentie necessariae.

Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat, quando item confessionem iterare.

De satisfactione, que tertia pars est penitentie, queratur.

Quæ satisfactionis partes.

Quæ satisfactionis finis.

Quæ fructus, quæ utilitates satisfactionis.

Quæ in satisfactione requirantur.

Qualis & quanta penitentia penitenti imponi debeat.

An salutares & convenientes satisfactiones pro gratitate criminum & penitentium facultate inungere sciant.

An item ex Innocentio III. prescripto, more periti medici sciant infundere vinum & oleum vulneribus fauciatis, ac quale debeat præbere remedium aut consilium.

An præterea canones penitentiales recte teneantur.

Quæ differentia sit satisfactionum, penitentiarum, &c.

De absolutione indagetur.

Quæ verborum formula requiratur.

Quæ precies, orationesque præterea adhibeantur.

Quæ ordo seruandus in absolutione tam a peccatis quam ab excommunicatione suspenzione.

De sigillo item confessionis plura querantur, ac presertim quæ vis & quanta sigilli.

Quæ sub illud cadunt.

Ex sanctis Ecclesiasticis, Trident. Concil. synodis tum provincialibus, tum etiam diocesanis indagetur, que in illis constituta ad penitentia sacramentum pertinent, queq; de cleri, & populi disciplina, & moribus constitutas sunt, ut paulo ante in parochiorum examinare demonstratum est.

Sed hactenus de ratione interrogacionum, que examinandas confessariis sacerdotibus adhibentur.

Iam est locus examini concionatorum, & sacra scriptura interpretum, à quibus hac queratur,

Primo de doctrine articulis, dogmatibusue Concilio Tridentino explicatis, utrumque de canone scripturae, de peccato originali, de iustificatione, de sacramentis, & generatim sacrificio Missae, de purgatorio, de invocatione, & veneratione Sanctorum, de sacris reliquiis, de imaginibus Sanctorum, de indulgentiis, potestate, & auctoritate Papa, de ieiunio, & diebus festis, & reliquis multis.

An præterea habeat reliquos Theologiae notos, & tractatos locos.

Quem in scholasticis presertim auctorem familiarem habeat.

An sepius sacrorum bibliorum volumina cum glossa, alioquin commentario studiose euoluerit; anq; in uscīpsū ita diligenter versatus, ut inde locos facile apteq; promere posset ad omne sacra tractationis genus.

An fauētūrām interpretationum vsū literate versatus.

An ex antecedentibus & consequentibus verum scripturæ sensum clicere norit: anq; item hac Evangelistis, in eodem narrationis genere versantibus.

An rursus temere, pro suo q̄ libito sacram scripturam à reverentia detorquet.

An tropologicos, moralesue sensus, cum liberali sensu non coherentes, commentetur.

An explicandis parabolis rectum, precipuumq; rerum sensum spectet, prætermis explicationibus, quæ nihil ad propositionem faciunt.

An in traditionum apostolicarum, Ecclesiasticarumq; notitiātēm habeat.

An in sanctorum Patrum scriptis, atq; sermonibus perite versatus sit.

Quem item è Patribus maximè in concionando sequatur, atq; imitetur.

An sacrorum mysteria temporum norit, anue sacrorum rituum significations habeat.

An rerum, in Ecclesia sancta gestarum, & Conciliorum presertim vniuersalium cognitionem teneat.

An Sanctorum vitas, historiamq; veram norit.

An congrua canonum scientiam teneat.

An summorum Pontificium curia, atque instituta sciat.

An conciliorum, prouincialium præsertim, & diocesanorum decreta in promptu habeat, ut in parochiorum examine præscriptum est.

An casuum conscientie doctrinā instructus sit.

An Theologie illius mystica, qua tota in spirituali vita constitutis tradendis, queq; purgandis affectibus, in reformatione que interiori versatur, præcepta atque exercitationes bene norit.

An deniq; sanctorum meditationum, orationisq; mentalis ysum habeat.

An morum doctrine, Christianæ discipline locos, non solum ordine collectos, sed recte notos habeat.

Quos locos teneat, quibus auditorum animi excitantur, vel ad Dei amorem, vel ad celestis patriæ desiderium, vel ad virtutum studium, vel ad delectationem sclerorum, vel ad misericordiam, vel ad certas præterea affectiones, qua ad cœlū excitata, Christianas virtutes parvunt.

An apti demissi sint, atq; idonei ad concionem concipiendam, & explicandam, non solum Theologie locorum tractatione, sed similitudinibus, que ad agricultura, vinca, semenza, alijsq; rebus ducuntur, que sub sensum cadunt, atq; intelligentiam, præfertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

An ad concionis ingressum, recta ratione vtatur, & ab iis iuris refugiat, que pleriq; eo in genere admittunt.

An totam concionem recte, ordineq; disponat.

An dilucide, distincteque enaret.

An bene pronunciet.

An illius verba pondus habeant, anque vim item, ut non solum audientium aures attingant, sed animos intime penetrant.

An in tota concione, pro cuiusque rei, de qua agit, ratione, recte, apte, decore, & congruenter agat.

Quo in genere omni, & perquirendo, atque explorando, tum

in aliis diligentius indagandis, examinatores, prout occasio tulit, quam diligentissime instrunctiones adhibebunt, que de concionatoribus ad prouincia vniuersalium ex Concilio prouincialis auctoritate, iussu nostro editis sunt.

Cum non certa cura, alteriusue beneficii, vel officii, munierit, sed doctrina tam, aut in litterari studiis progreßionis recognoscenda causa, examen aliquius instituitur, diligenter iam illa, præcipue disquisitione, & interrogacionibus supra varie descriptis, pro vnu scilicet conditione indagetur illius doctrina, & in ministeris Ecclesiasticis peritia atque vñus.

Horum vero classes quatuor saltem, vel etiam plures confititui poterunt, quibus pro peritia ratione, experimento illorum pacto, ascribantur.

Prima classis ascribantur, qui & perfecte concionandi peritia, & conscientie casuum explicationibus se tales ostendant, quā aliis multis prodejte, atque præesse possint, prout deinde donec sint, non modo ad parochi, ed etiam ad Prepositi, Vicarii foranei, vel visitatori munus, vel ad pœnitenti etiā, aut doctoralis, aut Theologalis præbende obœnde officium, dignitatemque, in Ecclesia cathedrali assequendam, atque ad alia id generis.

Secunda classis erunt, ascribantur, qui si minus, ut illi concionari perficie, at mediocriter, tum etiam de suggerito possint; quique in casuum conscientia summis studio pergit, atq; in vero Catechismi Romani doctrinam diligenter teneant.

Tertia, & erunt classis, qui intelligentie, i. autum assequuntur, ut si vnius accurata, & oculaque concione, at sermonem de altari saltēm habere, ac Evangelium, prout vñus tenerit, enarrare, & explicare possint; & administrationis Sacramentorum, & casuum conscientie vñus ita periti sint, ut qui frequentius incidere solent, eos aliquo studio adhucito evadere, atque explicare apte queant.

Quarta classis, qui si non magno litterarum studio, aliquot tamen vñus aperte sunt ad aliquam Euangelij breuem explicationem; & notitiam quandam habent rerum ad docendum populum, que saluti necessarie sunt, & ad Sacramentorum administrationem, casuumque conscientiae explicationem pertinent: ita vt ijs ob sacerdotum paucitatem, necessariamq; causam, aliquando curatio aliqua spiritualis pro locutione præsertim ad tempus committiposset.

In inferiori classe reliqui ascribantur, quorum nulla ratio omnino habet debeat in curatione animarum committenda, sacramentique administrandi facultate, neque in sermonibus ad populum habendis.

In omni hac examinandi ratione Cancellarius pro sui officiū munere hec presiet.

Certum librum habeat prouisionum Ecclesiistarum parochialium, aliorumque beneficiorum, que examine adhibito, etiam ex literis Apostolicis, conferenda sunt.

Quo in libro recte, atq; ordine ab eo notentur hec.

Acta examinis, que in singulos dies, prout examinandi occasio tulerit, sunt.

Dies vacationis certi beneficii, & modus item, vacationis alias, id generis.

Discretam promulgationis, aut prorogationis editi, quod de concurso proponi solet; cum beneficii vacationis ratio ad postuler, & reliqua etiam, que ad prouulgationem pertinent.

Nomina quoque examinatorum quos Episcopus certi illius beneficii vacantis nomine ad examen concionandum nominavit delegere.

Nomina etiam eorum, qui eo nomine examinandi propounderunt.

Dies præterea, quo quisq; examen subiicit.

Nomina etiam examinatorum, qui interfuerint.

Approbatio, aut reiectione, quam eorum iudicio singuli tulerint.

Nomen item, & cognomen eius, quem Episcopus anquam aptiorem, magisque idoneum delegebit, cui beneficiam ab eo conferatur, ad quem spectat.

Cui libro alia præterea ascribat, que Episcopus censuerit.

Librum alterum conficiat, in quo omnes, & singulos, quos vel concionandi, vel confessionis audiendi, vel sacra lectionis interpretanda causi Episcopus adhibito examine vel probat, vel improbat.

In hoc

In hoc ipso libro notet etiam, & nomina examinatōrum, & diem, quo exāmen confecerint, & cauſas item repulſas, si quam aliquis tulerit.

Id ipsum de certo die, exāmine, probatione, aut reiectione eorum seruit, quorū experimentū sacre ordinationis causa fit.

Tertium librum habeat, in quē exāmina referat, que generatim insituantur, atq; adeo cōſiderantur ad cleri progreſſionem in literarū studiis inuestigandam, atq; explorandam.

Videatur, & concilium Coloniense, anno 1549. Estque ea mens Concilii Tridentini ſeff. 7. cap. 13. Preſentati, ſeu electi, vel nominati à quibusvis ecclēſiaſtis personis, etiam ſelbſi, Apoſtolica Nuntiis, ad quās ecclēſiaſtis beneficia non inſtituantur, nec conſirmentur, neque admittantur, etiam pretextu cuiusvis priuilegij, ſeu conſuetudinis, etiam ab immemorabili tempore preſcripte, niſi fuerint prius a locorum ordinariis exāminati, & idonei reperi. Et nullus appellatione remedium ſerueri poſit, quoniam exāmen ſubire teneatur. Preſentati tamen, electi ſeu nominati ab vniuersitatib; ſeu generaliſtudiorum excepti.

Simoniacus §. 8. Ordinandus non eſt Simoniacus, cauſa prima tota ea in re verſatur, ſemperque contra hoc viatum pugnat Ecclesia, & pro eo arma gerit mundus. Mihī ſententia S. Greg. Ep. 110. lib. 7. probatur. Quisquis per pecuniam ordinatur (i. q. i. c. 5.) Ea que à ſanctis patribus de Simoniacoſt statuta ſunt, nos quoque & iudicio ſancti ſpiritus & Apoſtolica auctoritate formamus. Quidquid ergo vel in ſacri ordinib; vel in ecclēſiaſtis rebus, vel data vel promissa pecunia acquiſitum eſt, nos irritum eſſe, & nulas inquam vires habere, censemus.

Et cap. 6. Quos conſiderit indigni meriti ſacram meritos eſſe prelio dignitatem conuictos oportet arceri, non ſine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem pariter & accipientem damnatio Simoniacoſt, quam ſacra lectione teſtatur, inuoluit.

§. 9. Nec inuitus, nec ambiens ordinetur. i. q. 6. Sic ut. Inuito enim ordines dati non poſſunt, ambiens non debent.

§. 10. Ordinari non poſſunt homicidae, diſtinct. 50. c. 4. miror. Imo milites, & alii diſtinct. 51. cap. 1. ratiocinuntur. Aliquantos ex hiſt, qui poſt acceptam baptiſti gratiam in forenſe exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſcepunt, accitos ad ſacerdotium eſſe conperimus, e quorum numero, Rufinus, & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia, qui cum potestib; obediuerunt, ſeua necessario precepta ſunt executi: aliquantos ex curialib; qui dum parent potestib; que ſibi ſunt imperata, ſecerunt: aliquantos, qui voluptates, & editiones populo celeberrarunt, ad honorem ſummi ſacerdotij peruenient, quorum omnium neminem, ne ad ſocietatem quidem ordinis clericorum oportuerat peruenire. Quis ſi ſingula diſciplina mandemus, non modicos mortis, aut ſcandalis Hispaniensibus prouinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus: idcirco remittenda potius hac putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis reſtre matutinis prouidere debet, vt tant' exortatione ſaltem numeri neceſſarius imponatur: eo videlicet conſtituto, ut quicumq; tales oratiſſimi ſuerint, cum ordinatorib; ſuis depontantur.

Et c. 2. Designata ſunt genera laicorum, de quibus ad clericatum peruenire non poſſunt, id eſt, ifi quis fidelis militauerit, ſi quis fidelis cauſa ſeruerit, hoc eſt poſtulauerit, ſi quis fidelis ad ministraverit. De curialibus autem manefita eſt, quoniam etiſi inueniantur huiusmodi viri, qui debeat fieri, tamen quoniam ſepiuſ a curia repetendum, cauendum ab hiſt propter tribulationem, qua ſe de his ecclēſia pronenit.

§. 11. Nec ordinandus Clericus ex pœnitentibus diſtinct. c. 15. Ex pœnitentibus, quoniam ſit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit: deponatur a clero: quia ſe ordinationis tempore non prodiit fuſſe pœnitentem. Si autem ſciens Episcopus ordinauerit tamē, etiam ipſe ab Episcopatu ſuo ordinandi duntaxat potestate priuetur. Simili ſententia ſubiacet Episcopus; ſi ſciens ordinauerit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam, uxorem habuit, aut ſecundam.

Et c. 57. & 58. Idem Canones Niceni, qui ab infimis etiam clericoruſ officiis pœnitentes excludent. Hęc autem de publice pœnitentibus, quorum ſceleribus tre‐ meſacta eſt ecclēſia, intelligentur; quam humilimam pœnitentiam vocat Augustinus Epift. 54. quam deſcribit Agathenſe concilium c. 15. Mitigatum eſt hoc decre‐ tum in concilio Tolet. i. diſtinct. 50. c. 68. Placuit vt pœnitentes non admittantur ad clerum, niſi tantum ſit neceſſitas, aut viſus exegerit, & tunc inter oſtarios depentur, vel inter lectors, ita vt Euangelium, aut Epiftolam non legant. Si qui autem ante ordinati ſunt diaconi, inter ſubdiaconos habeantur, ita vt manum non imponant, nec ſacra conti‐ gant. Eum vero pœnitentem dicimus, qui poſt baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus, grauiſſimiq; peccatis publicam pœnitentiam gerens ſub cilio, diacono fue‐ rit reconciliatus altario.

Cauſa quę patres mouit, vt pœnitentes ſolenniter excluderent, fuit, quod eos qui in Ecclesia doce‐ re, sacramenta administrare debent, nollent ex grauiſſimi peccatis, ob qua pœnitentia imponitur pu‐ blice notos, & quodammodo infames eſſe. Tanto magis nunc aduigilandum, ne non modo pœnitentes, ſed etiam impoenitentes, poſt grauiſſima peccata in Ecclesia locum honoratum teneant.

§. 12. Non admittendi viſurarii, diſtinct. 47. cap. Viſurary nō ordinandi. Nec modo non admittendi, ſed nec retinen‐ di, ſed deiiciendi de gradu merito iudicantur. Initia‐ ſta eſt illa cupiditas, & alieni ſubtilior, ſed nequior inuasio, quam furtum, aut rapina. Nunc quoque cum omnia peſſum eunt, cum Iudeorum viſuras in‐ ſtruant, animantque Christiani, vt multarum vr‐ bium ſit illa negociaſio, ac ipſe ſenatus multris Germaniae locis Societatem cum viſurariis Iudeis iniſſe videatur, miſeriſque illis veſtimentis vtatur, hinc in‐ quam ad aliquas etiam Clericorum aedes penetran‐ t Iudei, quāmuis & ſine Iudeis nonnulli aurum ex‐ auro generent. Hos ſi Clerici ſint, depoñendos cen‐ ſent canones, ſi laici non admittendos ad ordines. Mifer ſa‐ tuſ Germa‐ niae.

Leges ciuiles etiam infames habent, nec vellum licet in tenatore eligere, feneratore, multo vero in‐ dignius eſt, ipſum ſenatum aerarium ſuum viſuris, hoc eſt, ſubtilioribus, & nocentioribus furtis implere. Eiusmodi vero ſenatores catifa cognita, dignitate, & officiis deiici oportebat. Verum de viſura mihi aliud dicendi locus eſt. Nunc quisque conſideret, quam turpe ſit in ſeruo Dei, quod leges puniunt in pro‐ ceribus mundi.

§. 13. Apostata etiam ad clericatum non admittuntur. Si enim primam Deo fidem irritam fece‐ runt, quomodo eos Ecclesia, vt fidos Dei ministros honorare, atque iis ſe credere potest? Ita ex concilio Arelat. diſtinct. 50. c. 69. Hi, qui poſt ſanctam reli‐ gionis profeſionem apostatam, & ad ſaculum redeunt con‐ uerſationem, & poſtmodum pœnitentia remedia non requi‐ runt: ſine pœnitentia conuincionem penitus non accipiant. Quos etiam inueniunt ad clericatus ſufficiū non admitti. Et quicumque ille ſit, poſt pœnitentiam ſecularem habitum ac‐ cipere non praefummat. Quod ſi preſumpferit, ab ecclēſia alienus habetur. Muſto minus ad curam animatum ad‐ hibendi ſunt, qui animam ſuam tam temere abieci‐ runt: aliorum exemplo perdidérunt.

Laudabile eſt itaque Moguntiacensi in Academia Theologica Theologicae facultatis ſtatuum, ne ad gradus Theo‐ facultaſ logicos, aut in ſenatum admittantur apostata, quoniam nulli apo‐ uis poſt pœnitentiam in aliquam Ecclesiam incep‐ ſtate hono‐ res conſert.

§. 14. Serui & curiales excluduntur. Nam liber ordinatione efficitur, domino itaque nocetur. Ita Serui non Leo Epift. ad Epift. camp. prima diſtinct. 54. c. 1. 2. ordinandi. Serui ſi ad ſacerdotium latenter irrepit peculi amione multandus eſt, & manet ſeruitio obnoxius. cap. 9. & 10. Imo nec ad religionem potest admitti. Si domino

praesente, nec contradicente ordinetur, manet illi ordinis dignitas, & consequenter libertas, non tamen vel praelector, vel Episcopus ordinator impune ferent, in duplum enim restituere teneantur. Seruus autem liber efficitur. distinet. 4. Si seruus. Imo videtur confentire dominus, nisi iustum silentii causam attulerit.

Libertus potest esse clericus. Libertate igitur donandus est, libertus enim clericus fieri potest. Olim cum seruorum esset multitudo, Ecclesia plurimos, & seruos, & libertos habuit, ex quibus idoncos saepe in clerum allegit: De liberis faciendis, defendendis, &c. Vide Tomos Concil. Binianos. T. 2. p. 2. f. 372. & 335. c. 1. c. & 566. f. & 357. a. b. & 38. c. 2. f. & 32. e. f. & 499. c. i. d. & T. 2. p. 1. f. 555. c. 1. f. & 267. c. 2. c. & f. 356. f. & f. 280. d. fol. 516. F. Tom. I. p. i. f. 197. f. Tom. I. p. f. 767. c. 2. C. & Tom. 3. p. 2. f. 650. c. 2. d.

Hæc de seruis; de Bigamis iam supra dictum est.

Illegitimus non ordinandus. §. 15. Illegitimi ab ordinibus excluduntur. distet. 56. & multis deinde praceptis; Concilio Pietatis sub Paschali, Presbyterorum filii, & ceteri in formatione nati ad ordines non promouantur, nisi aut monachi sint, aut in congregacione canonica regulariter viventes, prelaturarum tamen omnino iubentur esse incapaces.

S. 16. Nec ordinatio sine titulo facta probatur. Ita Chalcedonens. c.6. dist. 70. c.1. Neminem absolute ordinari presbyterum, vel diaconum, vel quemlibet in Ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi manifeste in ecclesia ciuitatis, sine possessionis, aut in martyrio, aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinacionis publicate vocabulum. Eos autem qui absolute ordinantur, decrevit sancta synodus vacuam habere manus impositionem, & nullum tale factum valere ad iniuriam ipsius, qui eum ordinavit.

In latino obscurum est, & nullum tale factum valere,
Cur sine ti- in græco clarum, ὅταν μὲν διάρρηξις, non posse
tulo nemo efficax esset, non enim licet ut ordine sit accepto.
ordinetur. Titulus igitur necessarius est, vt vel in Ecclesia titu-
lum habeat, & sustentationem, vel fane ab Episcopo,
aut iis sit facultatibus, ut ex patrimonio suo sufficien-
ter possit vivere. Ne vagabundus obserret, & pau-
peratae presulsi ad illicita conuertatur.

Raptorum filij, non ordinandi. §. 17. Filii raptorum virginum non admittuntur ad Ecclesiam. Concil. Meldensc. c. 64. Nisi forte eos vel maxima Ecclesiæ necessitas, vel utilitas, postulerit, vel cuidens meritorum prærogativa commandet.

Eunuchi nō §. 18. Eunuchi ad ordines non admittuntur, nisi
ordinan- morbi causa sit, aut violentia aliena factum. Canon
tur. primus Concilii Niceni ita habet. *Ἐις τὸν κύνοντα ὑπὲρ
ιατρῶν ἐκεχειρώθη, ἢ τὸν Βαρεῖδαν ἐξετελέσθη, εἰ
τόν μάρτυρα τῷ κλήρῳ, εἰδίπλως τὸν κύναντα εἰσω
ἐξετελέσθη, διόν γε τῷ κλήρῳ ἐξετελέσθαι πεπαιδεύθη.*

αποστοκει. ου και το δενδο μηδενα των ηγετων χρημα.
Nisi morbi αποστρεψθ. απερ ου θρι απειδηλοι, οτι τει των θη-
causa, vel vi τηδειωτων το απειχμα ου γεμωντων ειναις οπτε-
actum sit. μεν ειρηητη ετων ει πινες των Βαρβαρων, η δε σο-
των ειναιχθιουσ, ου λογοτερον ηλλων αριστων, της ηγε-
τως εις ακλησιον αποστοπη το καναν. Si quis autem medicis pro-
pter languorem defecitus est, aut a barbaris abscessus; hic in
clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscedit, bun-
& in clero constitutum abstinere conuenit; & deinceps mid-
lum debere talium promoueri. Sicut autem hoc claret, quo
de his qui hanc rem affectant, audentique semetipso abstin-
dere, dictum sit; Sic eos, quos aut barbari, aut domini ca-
strauerunt, si inueniuntur alias dignissimi, tales ad clerum
suscipit regula.

Leontii furor in amore. Canonis causam Leontius dedit, qui iussu consortio suspectæ iuuenculæ desistere, seipsum castrandum dedit, ne ab ea sciungatur, & tamen suspicio nem fugeret, sed tamen ille depositus est, & indigna-

tione victus quasi pro vindicta ad Arianorum castra defecit. Canon Apostolicus quem citat Concilium Nicenum est 22. Verum audire Apostolorum verba præstat.

Canon. 21. Ἔντεκα εἰ μὲν ἐξ ἀπογείας αἴθιστοι
ἐγένοτο τις, οὐτὸν διαχειμώνιον ἀπορρέει τὸ ἀνδρεῖον, οὐτὸν ἔφη,
καὶ εἴτινας ἔχει, γνένεσθαι. Eunuchus si per insidias hominum
factus est, vel si in persecutione eius sum amputata virilis,
vel si ita natus est, εἰ δignus, efficiatur Episcopus.

Canon 22. Οἱ ἀκρατεῖσταις ἐπιτόν μὴ γένεθλια κληπ-
χός. αὐτοφευτὸς δὲ ἐστὶν ἐπιτόν, ὃς τῆς τοῦ ἀνθρώπου Eunuchus
ἐκβέβης. Si quis abscedit semetipsum, id est, si quis ampu-
tauit fibi virilium, non fiat clericus, quia siuis homicida est, mortus.
& Dei conditionis inimicus.

Canon. 23. Εἰς κληρὸς ὧν, ἐντὸν ἀκρομεῖσται,
παθεῖσθα, φορεῖς τὸν ἁγίον ἐντὸν. Si quis cum clericis
fuerit, abscederit semetipsum, omnino damnatur, quia suis
est homicida.

Canon. 24. Λαϊκῷ ἐμπτὸν ἀκριβεῖσιν αὐτοὶ γένοισι
ἐπι τεῖχος ἐπίστελλοι τοῖς ἐπιτηδεῦσιν τοῖς λόγοις. Laicus semet-
ipsum abscondens, annis tribus communione priuetur, quia
sua vita insidiator exitit.

Nec differt ab hoc mandato Apostolico, quod
Deut. 23. v. i. Non intrabit Eunuchus, attritus, vel
amputatis testiculis in Ecclesiam Domini. Illa in
Ecclesia puto, etiam si naturae vitium, aut hominum
iniuria factum fuerit, nihilominus fuisse in lege pra-
scriptum, ne sacerdotio funderentur; at in noua de
voluntaria abscessione agitur, qualem experiri voluit
Origenes, qui ab Alexandrino Episcopo Demetrio,
ea de causa fuit depositus. Euseb. l. 6. c. 7. & 17.

Cur tantopere rem illam canones detentetur,
causa complures sunt. Primo quia magno vitæ per-
iculo ea mutilatio peragitur, ideoque tales ut ~~et~~ ^{et} ~~et~~
~~zigeos~~ homicidas sui ipsius habentur. Deinde quia vi-
gor etiam mentis interit, & malignitas quedam, pu-
fillitasque accedit, ipsa corpora deteriora fiunt. Id
quod in belluis quoque cernimus. Tertio, ne sic
quidem tentatio vitatur, neque voluptatum volun-
tas excinditur. Quarto, erat etiam vetitum civili-
bus legibus; harēl. 64. Epiphanius. Iustinus oratione
ad Antoninum refert adolescentem ut omni motu
carnis irrationabili carereret, libellum Felici Augustali
profecto obtulisse, ut medico id facere liceret. Idem
peccarunt duo monachi Ægyptii quos Theophilus
Alexandrinus eiecit, Epiphanius vagantes, vndique
eiegos admonuit, & emendauit. Quinto, Contumeliosum erat tot virginibus, & continentibus, si ca-
stitas ferro quarenda Christianis, non de gratia domini
crederetur. Sexto. Ministri Cybeles, aliqui
acuta sibi filice pondera demebant, ut ille loquitur
& crudeli, stolidaque superstitione dæmoni serue-
bant, alii plumbi, & cicutæ frigore continentiam
breuem mentiebantur; itaque noluit illis Ecclesia
suos filiales vel esse, vel videri, memor continentiam
esse donum Dei, quod seruata operis Dei inte-
gritate, nos auætoris suo consecerat.

C A P V T X I I I .

Doctrina, aliæque dotes ordinandorum.

S. I. **D**E L E C T V M igitur in hac sacra militia ac- Delegatur
curatissimum; contra quam nunc multis in dinandorum
locis fit, postulo. Ille vero secundum illa quæ dixi Ecclesia est
institutetur, ut absint crimina, defectusque canonici, reformatio-
nem ad sint virtutes illæ, quas Apostolus requirit. Quod
si pueri, aut adolescentes Ecclesiastico ordinu depu-
tentur, sint ea indole, ingenio, moribus, ut virtutis,
& eruditiois quam capacissimi iudicentur.

§. 2. Praeclara eruditione sint clericci; at vero Episcopi, quique eius sunt in Ecclesia Cathedrali quasi *clericorum* Doctoris affectio-

peritos esse
oportet.

Episcoporum
est docere.

Abusus stu-
diorum cle-
ricalium.

affessores, & collegæ, prelati, & canonici, quique in Ecclesiis illis concionantur, & in Academias docent, tantum emineant in Ecclesia vera sapientia, ac scientia, quanta illis necessaria est, qui doctos clericos instituunt, ac regunt. Hos omnes doctorem nomine compellabo, nam horum præcipuum est munus docere. Nam Episcoporum proprium munus est docere; Canonicorum cathedralium pro Episcopo suo docere, monere, concionatorum, & Academicorum instituere seculares & clericos, explicare scripturas, quæ omnia sunt munia Episcoporum, & ostendunt hoc lucubrationes eorum, qui Episcopatum gessere. Plerique enim doctores Episcopi veteris Ecclesia fuerunt, nec mutatum est, nisi postquam crevit regendi, & dijudicandi lites occupatio, docendi functio in alios velut subsidiarios transfuisti. Ita veterum leges, distinet. 36. c. 2. Qui Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendis eruditus, nequaquam ad sumnum ecclesie sacerdotium aspirare presumat; & non solum in eo ambitio inefficax habeatur, verum etiam ordinatores eius careant eo ordine, quem sine ordine contra precepta patrum crediderant presumendum. Indignitateque ad Clerum irrepunt, qui de beneficiis hincinde in Academias luxuriantur, donec biennalis octi testimonia ad Ecclesiæ suas perigrinis vitiis infecti attulerint.

Turpissima
effigoriantia
doctorum.

Episcopos scire tota biblia iubet conc. 7. c. 2. dist. 38. c. 6. Omnes pallentes reprobantissimus Deo. In iustificati-
bus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos. Quod omnes quidem Christianos observare saluberrimum est: sed præcipuus hos, qui hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Unde definitus, omnem, qui ad episcopatus prouehendus est gradum, modis omnibus p[ro]alterium nosse; vt ex hoc & omnibus cleris, qui sub ipso fuerit, ita monetur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolitano; si in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitorie tam sacros canones, & sanctum Euangeliū, quam diuinī Apostoli librum, & omnem diuinam scripturam; atque secundum mandata Dei conuersari, & docere populum tibi commissionem. Substantia enim summi sacerdotij nostri sunt eloquia diuinis tradita; id est vera diuinarum scripturarum disciplinis, quemadmodum magnus peribet Dionysius. Quod si disceptauerit, & ita libenter facere, & docere minime sponderit; nullatenus consecretur. Ait enim propheticus Deus. Tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

8. 3. Non sufficit Ecclesiæ cognitionis Theologicae aliqua mediocritas, sed hoc curandum est, ut quantum fieri potest, sint quam plurimi excellenter docti. Itaque in eam rem incumbens Episcopus necesse est. Ratio manifesta est, quia quemadmodum mediocritas vni, aut parti sufficere potest, ita excellētia aliquorum toti corpori est necessaria: In regime politico vnius, aut paucorum summa potestas requiritur, in bello quoq[ue]rundam summa exercitatio atque industria. Nam si difficultates oboriantur, que mediocres vires exuperent, omnes stupent. Deinde si nemo mediocritatem supergrediatur, non erit spes vlla excellētiorum, raro enim erit discipulus supra magistrum. Hinc ingeria mediocria non excitantur, insignia torpescunt, aut nimium extolluntur; nam magna pars excellentium ingeniorum labores fugitant, & mobi-

les habent affectus. Denique non potest sati obſisti hærefibus, nisi sint multi ita docti, vt & Theologiam intelligent, & aduersariorum argumenta solide refutare queant. Quemadmodum in nouis, periculisq[ue] ægritudinibus opus est sagacissimo, doctissimo, expeditissimoq[ue] medico, ita multo magis in tot errorum venenatissima colluvie, opus est in lignibus Theologis qui antidota, & soteria pharmaca perire erogent.

§. 4. Hinc Concilium Tridentinum horratur vt insignium collegiorū Canonicī sint graduati less. 24. c. 12. de reformat. Horatur etiam sancta synodus, vt in provinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, & saltē dimidia pars canoniciū, in cathedralibus ecclesiis, & collegiis insignibus conferantur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel iure canonico. Preterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canoniciatus, praebendas, aut portiones, non liecat vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudini, ultra tres menses, ab eisdem ecclesiis quilibet anno abesse: saluus nihilominus carum ecclesiæ constitutionibus, que longius seruit tempus requirunt: alioquin primo anno priuetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam praebenda, ac residentia fecit suos. Quod si iterum eadem v[er]sus fuerit negligētia, priuetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumacia, contra eos, iuxta sacerorum canonum constitutions, procedatur.

Cui præcepto obstat Academiarum quarundam leuitas, perfidaque, quæ accepta pecunia quoslibet insignibus honorum exornat, quo factum est, vt facilius fit titulos doctoratus, aut magisterii in viuenteritatisibus adipisci, quam in tribunis factorum, aut sutorum. Hinc comites, barones, nobiles, eti cruditinem habeant, titulos tamen, vt dubia testimonia cruditionis aspernatur.

§. 5. Ratio vero vt studia florent illa est, vt præmia sint laborū, & diligentie; non inanes tituli Academiarum, sed multo magis praebendarum collationes. Excitat honos, & virtutes, studiū. Proutsum huic rei à Concilio Basileensi less. 31. anno domini 1438. de qualificationibus, & ordine conferendi beneficij.

Primo cum per generalis Concilii statuta sancte ordinati existat, quod qualibet ecclesia metropolitanateneatur & debeat habere unum Theologum, qui sua doctrina & predicationibus fructum salutis afferat. ordinatus hec sancta synodus, quod extendatur etiam huiusmodi ordinatio ad ecclesiæ cathedrales, taliter videlicet, quod quilibet collator ipsarum praebendarum teneatur, & debeat canonicius & praebendam, quam primum facultas se obtulerit, & inueniri poterit, magistro. Licentiatu vel in Theologia bachelore formato conferre, qui per decennium in Vniuersitate privilegiata studuerit, & onus residentie ac lectura & predicatione fibire voluerit, quid[er] bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas cessante legitimo impedimentoo, legere habeat: & quoties ipsum in huiusmodi lectura decifere congerit, ad arbitrium capituli in subtractione distributionum totius hebdomade puniri posit. Et si residentiam defuerit, de alio prouideatur. Verumtamen vt liberius studio tur.

Decem annorum stu-
dio praeben-
dium conser-
tur.

vacare posit, nihil perdat, cum absens fuerit ad diuinum. Insuper quod in qualibet Ecclesia cathedrali vel collegiata, ultra predictam praebendam Theologo (vt premittitur) assignandam, tercia pars praebendarū conferatur graduatis alias idoneis modo & forma infra scriptis, sic quod prima vacatura huiusmodi graduato, & deinde post alias duas sequentes modo conferatur, & sic deinceps, videlicet magistris aut licentiatis seu baccalaureis formati in Theologia, qui per decennium in aliqua vniuersitate privilegiata doctoribus seu licentiatis in altero iurium vel medicina, qui per septem annos in sua facultate studuerint. Tertia pars in vniuersitate, vt supra, magistris seu licentiatis in artibus, praebendarū cum rigore examinis, qui per quinquennium in aliqua vniuersitate a logicalibus inclusis & supra in artibus, vel in alia su- danda.

alias

alias autem per quinquennium consimiliter in aliqua vniuersitate priuilegiata ad minus suum studium fecerint, qui de predictis gradibus, tempore & nobilitate supradictis fidem facere tenentur collatoris per legitima documenta. Exhortamur tamen ordinarios collatores, quod in conferendis beneficiis huiusmodi, præferim quo ad dignitates, respectum habeant singulariter ad magistrorum, nec non licentiatos & baccalaureos formatos in Theologia. In dignitatibus vero non electiis, personatis, administrationibus & officiis dictarum Ecclesiæ, idem ordo, modus & forma in omnibus obseruentur. Quod si quis ex dictis qualificatus, tempore vacationis præbenda seu dignitatis huiusmodi, alias duas obtineat præbendas, seu dignitates & præbendas, vel aliud seu alia beneficium aut beneficia, quod vel qua residendo in altero ipsorum, & horis diuinis inter effendo, valeret seu alerent utique ad summam seu estimationem ducentorum florenorum camere, similiiter quicunque duas præbendas cathedrales obtinuerit, nullatenus in ipsa tercia parte includi seu comprehendendi censeatur. In ecclesiæ autem parochialibus, qua in ciuitatibus aut villis muratis existunt, instituantur personæ sic, ut supra, qualificati, aut ad minus qui per tres annos in Theologia, vel in altero iuriis, seu magistri in artibus, qui in aliqua vniuersitate priuilegiata studentes fuerint, & huiusmodi gradum adepti fuerint, si tales potuerint inueniri, qui voluerint huiusmodi beneficium deseruire. Et ut facilius inueniri possint, statutum hac sanctæ synodus, quod quolibet anno, durante tempore quadragessima, omnes & singuli hoc modo qualificati, de ipsa diecezi & alijs qui voluerint, habeant per se vel per procuratorem sua nomina exhibere illis, ad quos beneficiorum curatorum collatio vel presentatio spectat, seu eorum vicariis. Quod si non fecerint, collatio seu presentatio vel dispositio altera quæ (ut premittitur) facta, non propter hoc irrita censeatur. Et similiter in collatione tercia partis præbendarum superius memorata, intelligatur, si tot graduati seu qualificati modo premisso potuerint inueniri, teneantur, (ut premittitur) ipsi graduati & qualificati sua nomina tempore predicto ipsi, ad quos beneficiorum dispositio spectat, seu eorum vicarius exhibere per se vel per procuratorem. Quod si non fecerint, collatio seu presentatio vel dispositio altera quam (ut premittitur) facta, non propter hoc irrita censeatur. Si autem illi ad quos beneficiorum quævis dispositio spectat, contra supradictarum qualificationum designationem & ordinem aliquod beneficium contulerint, seu ad ipsum præsuerint, vel quomodo libet disposerint, sit ipso facto irritum & inane, velut superius premisum est. Et nihilominus per concilia prouincialia cum in his descerint, aut etiam personis non idoneis quoquo modo prouiderint, iuxta tenorem constitutionis Concilij generalis, quæ incipit, graue de præbendis, corriganter & debite puniantur. Illi vero ad quos beneficiorum regularium spectat collatio seu dispositio, prætermis indignis, eadem religiosis idoneis conseruant & assignent. Quod si aliter fecerint, per eorum superiores & capitula prouincialia corriganter, & debite puniantur.

Sic Concilium Aquileiense cum Tridentini decreto induxit, ad monasteria idem extendit. In monasteriis etiā scriptura exponenda sunt. In omnibus ministris. In Gymnasio etiam publicis, si hactenus sacra scriptura Academii pta lectione instituta non fuit, ad Catholica fidei conseruationem, nem, propagationem, & defensionem quamprimum institui, lectio sacra & si instituta foret, & negligetur, restitu ex Tridentini scriptura. Concilii decreto omnino debet; ne, si artem & scientiarum principia, & documenta studiose p̄passim tradantur, vi nihil ad perfectam cognitionem desideretur, neglecta iaceant sacra scriptura studia, Euangelici verbi pabulum, diuinorum eloquiorum maiestas, & promissorum coelestium amplitudo,

quod est vnicum presentis vite subsidium, & futuri facili argumentum.

§. 6. Altera ratio est, ut scholæ, & seminaria Clericorum instituantur. Extat hac de re in Synodo Treverensi anni 1549. sub Ioanne Archiepiscopo celebrata canon de scholis. Ita caus. 12. q. 1. can. 3. Necessaria etenim res exigit, ut iuxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis videntur. Itaque omnibus vnum sit reectorum, ac dormitorium, seu cetera officia ad usum clericorum necessaria. Ministri vero post episcopum suos semper eos eligantur, quorum vita, atq; doctrina illos potius exornet, quam dehonesta.

In Concilio Parisiensi supplicatum Ludouico à patribus c. 12. ut scholæ publicæ ex eius auctoritate fierent, saltem tribus frequentissimis imperii Franci locis. Verum de Gymnasiis à me dictum est l. 4. Bibliotheca

§. 7. Quandoquidem multorum Clericorum studia remorant penuria librorum, huic quoque rei prospicendum est. De Bibliotheca etiam supra egi, verum ut Episcopi, & collegia canoniconum formam habeant constituenda Bibliothecæ, modumque augenda, proponant hoc loco Concilii Mediolanensis 4. decretum de Bibliotheca: Sicut in libris sacris voluminibusque sanctorum, & aliis Ecclesiasticis cuiusvis generis codicibus, copiose, sumptuoseque comparandis diligens fuit, accurataque maiorum industria; ita & pti libri in ipsis afferuandis, illorum, qui successerunt non negligens preciosi. studium, nec vero cura minor esse debet: cum ex manu scriptis, replete exaratis voluminibus, in tanta librorum corruptela, his prestitum temporibus, per hereticos introducta, plurimum adiumenti rebus ecclesiasticis publicis afferatur, & ad catholica doctrina veritatem tuendam, & ad coagulandam illorum, viciose illa deprauantium temeritatem.

Bibliotheca igitur ecclesia, vbi ecclesiastica volumina, alijs libris codices sunt, certus locus, vbi nullus constitutus, in Episcopatu, libris, aut in canonicalibus, aliisque ecclesia edibus, curante Episcopo constituiratur.

Quo in loco armaria aliquot extruantur, eaque sibi distincta, in quibus codices, & volumina, quæcumque ibi existant, non acruatim, sed ordine disponantur.

Index præterea fiat, in quo pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione volumina singula notentur.

Isque index certo loco in perpetuum afferuetur, notatis etiam deinceps ordine aliis libris, quæcumque in posterum eidem bibliotheca, quoquis modo accesserint.

Cum igitur plerique priuatorum desint idonei ad instruandam bibliothecam sumptus, publici id munieris esse debet. Vt scilicet omnibus quibus animus est, & ingenium, copia discendi non defit.

§. 8. Primum est quo studia incitantur, honos, & utilitas; itaque in prouinciis, quibus præbenda, & sacerdotia probæ eruditio per concursum dantur, ingens est copia vitiorum doctissimorum: at vero vbi vel generis, vel fauori tantum locus est, caret adiutorio sapientia, ideoque lento gradu procedit, aut alio migrat. Quo enim argumento adolescenti honeste nato, ingenioso, studioso, persuadebimus, ut Theologicis studiis serio incumbat, nisi præter celeste præmium habiturus sit etiam dignum in Ecclesia locum: præsertim cum aliorum philosophia parum capaces sint adolescentes; crebro etiam minus id velint parentes. Nonne in oculos incurrit non facile solubilis obiectio. In opimis Ecclesiæ diuitium stupidæ proles, magnatum scribae, prælatorum assentatores, canoniconum cognatuli saginuntur, si ipse Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Aquinas, Suarez adesset, cedendum esset fauori. Que enim beneficia conferuntur eruditis, quia eruditæ sunt? Hoc igitur reformatum est, excutienda est ignavia, & præclare copium a multis collegiis continuandum, quæ non nisi aliquo gradu infinges admittunt. Sed quia Academia multa fallunt, alio examine præterea opus foret.

forer. Hæc itaque vbi vel in vsu non sunt, vel language, & prævaricatore tractantur, subsidiis aliis sustentanda sunt. Quod in Germania fit seminariorum clericorum institutis; experientia sane docuit, e modo & literas, & religionem refloruisse; imitantur etiam hoc sectari, qui phrontisteria & mandras suas habent, in quibus ad infame mentiendi, Ecclesiamque oppugnandi ministerium seducta iuentus depravatur, & acuitur. De seminariorum Concil. Trident. sess. 23. c. 18. sic statuit. Cum adolescentium etas, nisi recte instruatur prona sit ad mundi voluntates sequendas, & nisi a teneris annis ad pietatem & religionem informetur, antequam vitorum habitus totos homines posideat, nunquam perfekte, ac sine maximo, ac singulari propensodam Dei omnipotens auxilio in disciplina ecclesiastica perseveret: sancti synodus statuit, ut singula cathedrales, Metropolitanae, atque his maiores Ecclesie, pro modo facultatum, & diaecesis amplitudine certum puerorum ipsius ciuitatis, & diaecesis, vel eius provincie, si ibi non reperiuntur, numerum in collegio ad hoc prope ipsius Ecclesias, vel alto in loco conuenienti, ab Episcopo eligendo, alere, ac religiose educare, & ecclesiastis disciplinis instituere teneantur. In his vero collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint: a legere, & scribere competenter noverint; & quorum industria, & voluntas sibi afferat, eos ecclesiastici ministerii perpetuo inseruituros. Pauperum autem filios præcipue eligit; nec tamen ditorum excludit: modo suo sumptu alantur, & studium præferant Deo & Ecclesie inseruendi. Hos pueros Episcopus in tot classes, quorū ei videbitur, diuersis iuxta eorum numerum, atatem, ac in disciplina ecclesiastica progressionem, partim cum ei opportuum videbitur, ecclesiastorum ministerio addicit: partim in collegio erudiendos retinebit, aliosque in locum eductorum sufficiet: ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit. Ut vero in eadem disciplina ecclesiastica, commodius instruantur, tonsura statim, atque habitu clericali semper videntur: grammatices, cantus, compari ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discent: sacram scripturam, libros ecclesiasticos, homiliae sanctorum, atque Sacramentorum tradendorum, maxime que ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum, ac ceremoniarum formas edificant. Curet Episcopus, vt singulis diebus Missæ sacrificio interficiat, ac saltu singulis mensibus confiteantur peccata: & iuxta confessori iudicium sumant corpus Domini nostri Iesu Christi; cathedrali, & alias loci ecclesie, diebus festi inseruant. Que omnia, atque alia, ad hanc rem opportuna, & necessaria Episcopi singuli cum consilio davorum Canonorum seniorum, & graviorum quos ipsi elegent, prout spiritus sanctus suggererit, constituant: eaque ut semper obseruentur, sibi visitando operam dabant. Dyscolos, & incorrigibiles, ac malorum morum seminatores ariter punient, eos etiam si opus fuerit, expellendo; omniaque impedimenta afferentes, quacunque ad conseruandum, & augendum tam piū, & sanctum institutum pertinente videbuntur, diligenter curabunt. Et quia ad collegij fabricam instituenda, & ad mercedem præceptoribus & ministris soluendam, & ad alendam iuentutem, & ad alios sumptus certi reditus erunt necessarij, ultra ea, que ad instituendos vel alendos pueros sunt in aliquibus ecclesiis, & locis destinata, que ex ipso huic seminario sub eadem Episcopi cura applicata conseantur: uidem Episcopi cum consilio duorum Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur: itemque davorum de Clero ciuitatis, quorum quidem alterius similiter ad Episcopum, alterius vero ad Clerum perireat: ex fructibus integris mensis Episcopalis, & Capituli, & quarumcunque dignitatum, personatum, officiorum, prebendarum, portionum, Abbatiarum, & Prioratarum, cuiuscumque Ordinis, etiam Regularis, aut qualitatibus, vel conditionis fuerint, & hospitalium, quod dantur in titulum, vel administrationem, iuxta constitutionem Concilii Vienensis, qua incipit: Quia contingit: & bene-

ficiorum quorumcunque, etiam Regularium, etiam si iuri patronatus cuiuscumque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius diaecesis, vel aliis ecclesiis monasteriis, & hospitalibus, & aliis quibusvis locis pīs, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis ecclesiastarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuscumque ecclesiastici redditibus, seu prouentibus, etiam aliorum collegiorum: in quibus tamen seminaria discendent, vel docentium ad commune Ecclesia bonum promouendum actū non habentur: hac enim exempta esse voluit. praterquam ratione redditum, qui superflui essent ultra conuenientem ipsorum seminariorum sustentacionem, seu corporum, vel confraternitatem, que in nonnullis locis schola appellantur, & omnium monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacunque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solvi solent, & milites cuiuscumque milie, aut ordinis, pertinentibus, fratribus sancti Ioannis Hierosolymitani dumtaxat exceptis, partem aliquam, vel portionem detrahent: & eam portionem sic detractam, nec non beneficia aliquot simplicia, cuiuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam praestimonia, vel praestimoniales portiones, nuncupatas, etiam ante vacacionem, sine cultu diuini, & illa obrivitum presidio, huic collegio applicabunt, & incorporabunt. Quod locum habeat, etiam si beneficia sunt reseruata, vel affecta: nec per resignationem ipsorum beneficiorum, uniones, & applicationes suspensi, vel illo modo impediri possint, sed omnino quacunque vacatione, etiam si in curia effectum suum sortiantur, & quacunque constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem soluendam, beneficiorum, dignitatum, personarum, & omnium, & singulorum supra commemoratorum possessorum, non modo pro se, sed pro pensionibus, quas alii forsitan dictis fructibus soluerent, retinendo tamen pro rata, quidquid pro dictis pensionibus, illis eri soluendum, ab Episcopo loci per censuras ecclesiasticas, ac alia iuri remedia compellantur: etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachii secularis, quibusvis, quoad omnia & singula supradicta, privilegia, exemptionibus, etiam si speciale derogationem requirent, consuetudine, etiam immemorabilis, quibus appellatione, & allegatione, quo executionem impedit, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiatur: tunc portio ex singulis beneficiis, vt supra, detraha, & incorporata ab Episcopo, prout res ipsa exegerat in totum vel pro parte remittatur. Quod si cathedralium, & aliarum maiorum ecclesiastarum Prelati in hac seminariorum erectione, eiusque conseruatione negligentes fuerint, ac suam portionem soluere detractauerint: Episcopum Archiepiscopum, Archiepiscopum, & superioris Synodus provincialis acciter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat: & ut quamprimum hoc sanctum, & piū opus, vbiuscumque fieri poterit, promoueat, studiose curabit. Rationes autem redditum huius seminariorum Episcopus annis singulis accipiat, presentibus duobus à Capitulo, & totidem à Clero ciuitatis deputatis. Deinde, vt cum minori impensa huiusmodi scholis instituendis prouideatur; statuit sancta Synodus; vt Episcopi, Archiepiscopi, Primate, & alii locorum Ordinarii, scholasterias obtinentes, & alios, quibus est lectionis, vel doctrina munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos, per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem scholasticis eligendos, & ab ordinariis approbandos, etiam per subtractionem fructuum, cogant, & compellant. Quod si iudicio Episcopi digni non fuerint: alium, qui dignus sit, nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint: Episcopus ipse deputet: docebunt autem predicti, que videbuntur Episcopo expedire. De cetero vero officia, vel dignitates illæ, quæ scholasterie dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris aut Licentiatis in sacra pagina, aut in iure canonico, & aliis personis, idoneis, & qui per se ipsos id munus explore possint conferantur: & aliter facta prouiso nulla sit, & inutilida: non obstantibus quibusvis privilegiis, & consuetudinibus, etiam

immemorabilibus. Si vero in aliqua prouincia ecclesia tan-
ta paupertate laborent, ut collegium in aliquibus erigi non
posset: Synodus prouincialis, vel Metropolitanus cum duobus
aut antiquioribus suffraganeis in ecclesia Metropolitana, vel
alia prouincia ecclesie commodiori vnum, aut plura colle-
gia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum, aut
plurium ecclesiarum, in quibus singulis collegium commode
institui non potest, erigenda curabit, vbi pueri illarum Ec-
clesiarum educentur. In ecclesiis autem, amplas dioceses
habentibus, posset Episcopus vnum, vel plura in diocesi, pro-
ut fibi opportunum videbitur, habere seminaria: que tamen
ab illo uno, quod in ciuitate eretur, & constitutum fuerit,
in omnibus dependeant. Postremo, si vel pro unionibus,
seu proportionum taxatione, vel assignatione, & incorpo-
ratione, aut qualibet alia ratione difficultatem aliquam
oriri contigerit, ob quam huius seminaria institutio, vel con-
seruatio impeditetur, aut perturbaretur: Episcopus cum su-
pra deputatis, vel Synodus prouincialis pro regionis more,
pro ecclesiarum, & beneficiorum qualitate, etiam suprascrip-
ta, si opus fuerit, moderando, aut augendo, omnia & fin-
gula, que ad felicem huius seminarii profectum necessaria,
& opportuna videbuntur, decernere, ac prouidere valeat.

**Seminario-
rum profe-
ctus.**

§. 9. Maximas illa res Germaniae utilitates attu-
lit, eaque re multas Germaniae Ecclesias Gregorius
XIII. restituit. Nunc vero ita seminaria profecerunt,

vt cum initio pueri duodenies admitterentur, vt li-
citem est ex concilio, tandem eo sit ventum, vt etiam
philosophia & studiosi, & Theologia recipiantur, in
quibus tanto maior est utilitas, quanto celerius in
messum domini admitti possunt.

**Ociisorum
beneficia in
seminaria
conferenda.**

In ditione Mediolanensi omnium beneficiorum
decimas, etiam mensarum Episcopaliu[m] eo retule-
runt, sed in plerisque locis tot beneficia detinentur
ab ociis, vt facile confici sumptus possit.

In eadem ditione singulis mensibus Episcopus se-
minarium visitat. Concil. Med. 2. decreto 26. & 5.
conc. iubetur duos canonicos eligere, quorum con-
silio in administratione vtatur.

**Sine semi-
nario cleri-
coru[m] Eccle-
sia consi-
stire vix po-
test.**

Concilium Aquileiensis anno 1596. celebratum
existimat, sine seminario clericorum hoc tempore
confistere Ecclesiam vix posse. Seminariorum, inquit,
institutionem, conservacionem, & promotionem in Dei Eccle-
sia summe fructuosam, quo clericalis militia propagatur ordo,
& progressus, tantopere necessariam, visitare Ecclesiastica di-
sciplina, sine illorum subsidio, & administratio vix posset, in pro-
vincia Aquileiensis ciuitatibus audiuimus, & incredibili in-
cunditate vidimus; dolimus autem Metropolitanam Eccle-
siam nostram propter maximas difficultates hactenus semi-
nario caruisse, quo tamen modo latamur, nunc ita carere,
vt habere pene dici posset.

**Vbi disci-
plina vigeret,
eo se appli-
cant bona
ingenia.**

Atque haec de electu, institutioneque clericorum, in quo omnia pene sunt, poteritque integritas
seruari, si modo conciliis canonibusque Episcopi ob-
temperent. Multae religiones, vt Carthulensis in-
stitutionum suum tot annos inuolatum retinent, de ri-
gore nihil remittunt, orationes priuata manentibus
publicis, quotidie crescunt, nec tamen defillit multitu-
dine iniquum adolescentum, & virorum, quotidie angustas portas ad celum in illa Eremita quaren-
tium; Quid hoc prohibet fieri in Ecclesia Christi,
quod fit in Carthusia, quae est nobilis quidem, sed
parua tamen portio Ecclesie Christi? Vnde hoc illis
diuturnum ac perseverans bonum? Primo ex
accurata regula sua obseruantia, & institutione.
Nam vbi facile, & felix iter ad aeterna gaudia Deus

**Si canoni-
cus in ma-
iore salutis
periculo est,**

aspicit, eo vocat electos suos, itaque ibi gratia, ibi
vitæ honestas florat. Deinde quicunque salutis pro-
prio desiderio tenentur, eo, vbi illius expeditior ra-
tio cernitur, conuolant. Hoc in Ecclesia fieri oportet;
sit illa disciplina custodia, sacrarum legum vi-
gor, quæ Episcopos, canonicos, omnifque in quo-
cunque ordine constitutos facile ad virtutem indu-

cat, colloque traducat. Sit illa Collegiorum Cano-
nicorum facies, modestia, institutio, cura, vt facilis
sit canonico saluari, quam seculari. Hoc quandiu
non agitur, nunquam is fructus erit, quem Ecclesia
spectauit. Nam vt nunc res habet. Quotus quisque
canonicarum appetit, vt facilis salutis viam ha-
beat, non autem vt quietius vivat?

Si autem magno
delectu in clerum admittantur, admissi summa cura
ad pietatem erudiantur, incorrigibiles, aut pernicio-
re sciantur, vt Ecclesiastica ceremonia, religiosa ca-
ritas, deuotio que vigeat, ad Ecclesiam salutis causa,
non opum cupidine venient, eritque Clerus sanctus &
pius, monasteriorum etiam optimorum sanctitatem exuperans. Clericorum enim status dignior est,

quam monachorum in Ecclesia, est & sanctior sacra-
mento, utriam ad sua primordia reuocetur, vt si etiam
spiritualiter. Nunc pro dolor in media Ecclesia, in
ipso sacrario Christi, in medio sacerdotum domini
mundus est; & quod dolenter dico, mundus maiore
periculo regnans, quam in mundo: multi enim ita
Ecclesiæ opibus fruuntur, vt non fugile mundum,
sed mundum quæsiles in domo patris coelestis, in cru-
cifixi patrimonio, in sanguine eius qui vicit mun-
dum, videantur. Vnde seculares sacerdotes, & esse
& dicigantur; merito, qui domum domini, in mun-
danum palatum quotidie vertunt. Verum hæc mit-
tam, qua piis quotidie plangenda sunt, prelati
emendanda. Aduigent, ne per quos iustitia doce-
tur, per ipos peccati morbus obrepat, & mors ad
plebem pertransieat. Quod nunc pro dolor quoti-
die dolenter videmus, & eo dolentius, quod reme-
dia alibi inefficacia, alibi nulla, paucis locis viætricia.

CAPUT XIV.

Visitationes frequentes esse oportere.

§. 1. **T**ANTA quidem est sacerorum Christiano-
rum maiestas, vt facile homines Deo dicato
ad virtutem integritatemque adducant, nec arte
opus esset, nec pena ad Christi sacerdotes regendos;
quia tamen natura fragilis est, & magni interest, pie-
tatis duces pios esse, nulla remedia spernenda sunt,
quibus & religio inducatur, & foueatur, virtusque ar-
ceantur. Quorum primum esse arbitror crebras Epi-
scoporum, aut ab eis delectorum, seriasque visita-
tiones.

§. 2. Visitas esse omnino Ecclesiarum visitatio-
nes, eaque ad Episcopos pertinere omnia pene nos
religionis Christianæ monumenta docent. Aetorum
9. 32. Petrus transit viueros; Paulus ipse tantum
curæ habuit, vt conuersos inuisiceret, & confirmaret,
quantum, vt gentes conuerteret. Canon etiam S.
Concilii Nicæni visitationem Episcopis committit.
Athanasius Ægypti monachos visitat, anno 382. Pa-
tri modo Ecclesias suas Chrysostomus; Augustinus
iussu Zosimi interiora Africa; multaque corrigit,
anno 418. Cyriacus Gallias, & Hispanias anno 599.
Bonifacius Gregorio promisit, se Ecclesias visitatu-
rum, & difficultates maiores, ad pontificem remisili-
rum anno 740. Ludouicus Archiepiscopos cum co-
mite ad visitandum misit anno 819. Carolus anno
853. Facile enim abusus irrepunt, quos inspectio,
instruacio, pœnaque emendant.

Ex antiquo usu est igitur lex illa 10. q. i. c. 4. Relata
est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sint qui-
dam Episcopi nolentes ad predicandum, vel ad confirman-
dum suas per annum parochias circumire: qui tamen exi-
gunt, vt mansiones, quibus in proficatione eti debuerant, ali-
quo pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infi-
mia, negligencia, & auaritia sancta synodo magno sui horro-
ri. Statuerunt itaque, ne quis ultra exercet id cupiditatem in-
genium, & vt solliciti sint episcopi de suis gregibus visitandi.

§. 3. An-

*Virtutis no
opum causa
ad ecclesia
eundum.*

*Eo fine ac
cipiendus
canonica-
tus, quo
Carthu-
sis.*

*Cætus sa-
cerdotum
domini
mundus est,
si pietas ab
est.*

*Nihil omni-
tendum quo
virtus ac-
ceduntur.*

*Visitationes
olim visi-
tatione.*

*Fragilitas
hominum
visitatione
requirit.*

*negligentia,
& prælia
requirunt.*

*Annuia sit
visitatio.*

§. 3. Annuia debet esse visitatio, 10. q. 1. c. 10. Decre-
tum, ut antiqua consuetudinis ordo seruetur, & annuis vici-
bus ab Episcopo diaecesis visitentur, & si qua forte basilica fue-
rit reperta destruta, ordinatore eius reparari pricipiatur: quia
tertia pars ex omnibus per antiquam traditionem ut accipiat
ur ab Episcopo nouimus esse statutum.

Quod si ipse morbo detentus, aut alio modo occu-
patus non possit officium visitatoris praestare, alteri commitendum est, 10. q. 1. c. 11. Episcopum per cun-
dias diaecesis, parochiasque suas per singulos annos ire oportet,
ut exquirat, quo in quaenq[ue] basilica in reparatione suis indiget.
Quod si ipse aut langore detentus, aut aliis occupationibus
implicatus id explore nequirit; presbyteros probabiles aut
diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparations &
ministrantium vitam inquirant.

Idem seuere vrst Concilium Aquileiense.

§. 4. Tam necessaria iudicata est visitatio, ut ne-
minem canones exceptum velint, omnes exemptiones,
tergiuersationes, appellations praesciderint. Ita Tridentinum Sels. 24. c. 8. & sequentibus. Ius illud ad
omnia monasteria extenditur, si modo a suis prelatis
non visitentur. Ita & vetus ius, 18. q. 2. c. 28. Nec pre-
scriptio admittitur ut in Conc. Rauennate 2. sub Cle-
mente 5. rub. 8. Item statuimus, & auctoritate eiusdem Con-
ciliū prohibemus: quod nulli religiosi, vel seculares predicit
provincia Reuennat. prætextu, seu occasione lapsus temporis,
desuetudinis, vel prescriptionis suis ordinariis, & prælatis vi-
sitantibus, seu visitare volentibus repugnare, contradicere au-
deant, vel præsumant: alsoquin preter ponas a iure statutis in
personas contradicentium, & eisdem scienter facientium, ex-
communicationis in Ecclesiis vero interdicti sententias, aucto-
ritate praesentis Conciliū proscrivimus.

Merito; omnis enim anima subdita debet esse po-
testatis, nec quicquam magis infreget Ecclesiæ mo-
res, quam exemptiones. Omnes vero Episcopi iure
communi post Concilium Tridentinum sunt legati
pontifici quoad visitationem, ita omnia constituta,
conventiones, ordinationes contra hoc visitandi,
corrindi, puniriendi ius, quocunque modo illicita
sunt, nec admittere, nec exigere possunt, & si facta
sunt utrumque remitti debent, quia sunt colligationes
impeditas, quibus impunita licentia quæritur. Con-
sulatur & Concil. Triden. sels. 14. c. 2. Imo Episcopum
negligenter Synodus excitare debet.

§. 5. Visitations incommoda sunt, nimius rigor,
& sumptus eorum qui visitantur. Ad utrumque quod
attinet, Rigorem misericordia temperatum requirit
Concilium Tridentinum, & sumptuum moder-
ationem.

Sels. 24. c. 3. Visitationum autem omnium istarum pre-
cius sit scopus, sanam, orthodoxamque doctrinam, expulsis
hereticis, inducere, bonos mores tueri, praus corripere: popu-
lum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pa-
cem, innocentiamque accendere: cetera prout locus, tempus &
occasioferet, ex visitantibus prudentia ad fidelium fructum
constituere. Quo vt facilius, felicisque succedant: monentur
predicti mones, & singuli, ad quos visitatio, ut paterna carita-
te, Christiano zelo omnes amplectantur: ideoque modesto
contenti equitatu, famulatuque, studeant quam celerrime de-
bita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absoluere. In-
teriorique caueant, ne inutilibus cuiusq[ue] graues, onerosae sint:
neue ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procuracionis causa
pro visitatione etiam testamentorum ad pios ysus præter id
quod ex relictis suis iure deberunt, aut alio quovis nomine, nec
pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque
offeratur, accipiant non obstante quacunq[ue] consuetudine etiā
immemorabili: exceptis tantum virtualibus, que sibi ac suis
frugaliter, moderateque pro temporis tantum necessitate, &
non ultra erunt ministranda.

De sumptu etiam cautum est, multis canonibus.
Valentianum Concilium sub Leone 4. c. 17. Ut ipsa
visitatio plebiuum, & parochialium fæderotum, tam modera-

te, & quantum fieri potest iuxta canoniam institutionem fiat,
ut manifestum sit, sive per nos, sive per nostros, sola bi anima-
rum lucra perquiri, nec aliquem importunitate, & nimietate
graui, & contristari, ne verbum Domini, & doctrina blas-
phemetur. Placet firmatum. Particulatim autem expres-
sum contra sumptus in Lateran. Concil. sub Alexan-
dro 3. c. 4. Cum Apolosse & suos propriis manibus decreue-
rit exhibendos, ut locum prædicandi auferret Pseudoapostolis,
& illis, quibus predicabat, non existet onerosus: graue nimis,
& emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fra-
trum, & coepi coporū nostrorum ita graues in procuracionibus
suis subditis existunt, ut pro huic modi causa interdū ornamente
Ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi tempo-
ris victrum breuis hora consumat. Quocirca statuimus, quod Ar-
chiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum,
& facultatibus Ecclesiæ, quadraginta, vel quinquaginta
evectionis numerum non excedant: Cardinales vero, viginti
quinq[ue], non excedant: Episcopi, viginti, vel triconta nequaquam
excedant, Archidiaconi, quinq[ue], aut septem. Decani constituti
sub ipsis duobus equis, existant contenti. Nec cum canibus venato-
ria, & aubibus proficiuntur: sed ita procedant, ut non quæ
sunt sua, sed que Iesu Christi, querere videantur, nec sumptuo-
sas epulas querant, sed cum gratiarum actione recipiant quod
boneste, & competenter fuerit illi ministratum. Prohibemus
etiam, ne subditos suos tallius, & exactioribus Episcopi grauare
presumant.

Quod de epulis dictum est, etiam monetur ea de re Episcopus Vigilensis ab Alexandro. Nihilominus (in appendice Lateran.) necessaria permittuntur. Cum sit Romana Eccles. cui licet immeriti profidemus, ma-
ter Ecclesiæ omnium & magistra cognitio ex debito suscep-
tio honoris & regiminis, prout Dominus nobis dederit, respondere
consultationibus singulorū, ut dubia questiones. Apostolica sedis
prudentia erodentur. Qua si quis aut frater Episcope, tue fra-
ternitati rescribi, utrum pro Ecclesiæ consecratione quic-
quam preter procuracionem moderatam habere debeas, cum A-
postolus dicat, nemo cogituri suis stipendiis militare, ab eadem
Ecclesia exigere potes. Sumptuaria etiam leges facte sunt
pro ipsis monasteriis in Conc. Salzburg. sub Frederi-
co Archiepiscopo, tempore Martini 4. ita ait. item ne
monasteria, immoderatis visitatorum sumptibus grauiter o-
nerentur. statuimus, ut quilibet Abbas, qui pro tempore vi-
sitor fuerit, vel etiā capitulū generale accesserit, octo evectionum
numerum non excedat: inferiores vero Abbates paucioribus
fint contenti.

Quomodo enim iejunium, & pœnitentiam præ-
dicabant, si splendor & delicia aliena monaste-
ria grauant? Non enim cogenda pietas, sed suadenda.
Nec sperandum est, ut inter Abbatum luculenta cō-
uinia, fratribus maneat atēa paupertatis, & ieiuniorum
amor, domellico prælatorum exemplo concus-
sus. Tota res à Tridentinis patribus est definita: Sels.
24. c. 3. quo lectorē remitto.

De munieribus iam ante cauerat Concil. Lugdu-
nense sub Gregorio 10. c. 24. & censibus & procura-
tionibus. Sed omnia magis restrinxerunt Concilium
Mediolanense 5. & Aquileiense.

§. 6. Visitator ipse sit forma vita Christianæ, de-
inde familiam suam prius visitet, ordineque. Aurea
sunt monita Concil. Aquileiensis. Cum ad visitationem
egredi Episcopus animus induxit, parumper se ipsum col-
ligat, ac meditetur profectio sua causam: si enim cogitatione
perplexerit, se aliorum vitam, mores, actiones examinandas
suscipere, vt corrigit, emendet, restituat: certe ipse sat intelli-
get, a domo, & familia sua visitationem instituendam, cuius
exemplo vel tacitus prædicabit reliquis Christianas virtutes:
vt si domum, & familiam non bene compitam, orio, & leu-
itate affluentem pro negligencia alii præbuerit videndum;
fructum vniuersa visitationis perdiderit. quod licet videatur
simpli quodam sermonis contextu propositum, ad duo tamen,
qua maxima sunt, in hoc genere pertinebunt.

Primum est, ut talen se forma vita, famularius, & familia

Mores eme-
dandi in vi-
sitatione,
sumptus
temperan-
di.

Moribus o-
fendat vi-
sitor vir-
tutem, quā
docet.

Qui suorū
domesticō-
rum curam
non habet,
est infidelis
deterior.

modestia Episcopis praebeat, quem habere populus exemplaris ad imitandum proposito loco posset.

*Iterum, itemque E-
rurumque E-
piscopi, nū-
cii Apostoli-
ci ista le-
gant.*

Alterum pertinet ad ipsam visitationem: quid enim si Episcopus castitatem, modestiam, pietatem, omnes Christianas virutes indicat, predicit, inculcat, in domo vita vigeant, petunt laetitia, lascivia, temeritas: quod si suos correxerit, ac bene compulerit, omnes in Dei opere adiutores habebit.

Detectanda est igitur quorundam visitatorum malitia, qui ipsi aquari, ebrofisi, in populo, & clero nihil emendant, satis arbitrati si nummos corrogent. Sed si sal infatuatum fuerit, in quo salietur?

CAPUT XV.

Ratio visitationis in Concilio Mediolanen-
si 4. prescripta.

*Visitatio
tollat come-
stationem,
non adfe-
rat.*

*Visitatio
medicina
est.*

*Episcopus
per se annue-
rit, si fie-
ri potest.*

*Canonicos
adiutores
habebunt.*

*Homines
10. iumen-
ta 7. habe-
re poterit,
ita ut ipse
sit decimus.*

*Mensafit
modesta, fru-
galis.*

*Notarii
munera ne
accipiant.*

S. 1. LVCRA aut comedationem in visitatione queri, turpe est, ac plane peruersum, salus igitur animarum ad diuinam gloriam scopus est visitationis. Mirum est haec in Ecclesiam vitia irrupisse, in signe specimen est, ex Concilio Tol. & 4. sue ex Triburienfi 10. q. 1. c. 9.

Verum parum est via visitantium abesse, nisi corriganter mores cleri, & plebis; Medicus enim vt bonus censeatur, haud satis est, vt sit ipse sanus, sed opus est insuper, vt faciat aegrotum. Multis modis visitatio a Concilio Mediolanensi 4. describitur, habitum est illud a S. Carolo Archiepiscopo tempore Gregor. 13. anno 1573. Hanc reddere operae precium duxi, vt praefules ad eum modum, demptis, additis, mutatis pro temporum, locorum, negotiorum varietate quibusdam, suis discipulis accommodant. ordo visitationis iste est.

S. 2. Necessarium illud ac plane debitum visitandi munus, quod ex sanctione Tridentina prestari oportet, prouincia nostra Episcopi, ita solite exequantur, vt sua quinque urbis ac diaecesis visitationem singulis ipsis annis, aut si per diaecesis amplitudinem non possint, biennio ad summum ipsi per se conficiant. Si vero legitima occupatione, causaue impedit, id numeris aliquando per se ipsum obire nequeant. Vicarios generales, visitatores, alios, huius rei vsi peritos atque idoneos adhibeant, qui visitationis officium sedulo, vt par est, prescripto tempore exequantur.

Cum vero visitationis manus ipsis per se obeant, vel vnum, vel duos canonicos, vel alios quo scunque homines Ecclesiasticos, quos vsi & adiumento sibi fore viderint, prout maluerint, secundum ea visitandi cura adhibeant.

Ne deinceps plures quam homines decem, & iumenta secundum ad summum secum in visitando ducant, suppata hoc numero Episcopietiam persona, ac illius Ecclesiastici viri, que ex huius Concilii decreto Episcopus quisque aliquando premiter: suis tamen propriis sumptibus licebit eis plures conducere. At vero, qui Episcopus gradu inferiores sunt, in visitatione longe pauciores homines, & iumenta adhibeant.

Hocque decretu derogatum fit alteri, in Concilio primo prouinciali edito.

Laicorum hospitia, eo que magis conuiua, vt maxime possunt, omnes fugiant; sin autem ad illos diuertere aliquando necesse erit, cum cetera seruent, tum imprimis caueant, vt ne extra mensa Episcopalis & clericalis modum, regulasque in visitatione prescriptas, quisquam omnino ab hospitiis apparetur, apponaturue.

Notarius autem cancellarius sue, ne quicquam pro visitatione ab iis qui visitantur, vlio quo quis nomine exigat, neque villam doni, etiam pufilli quocumque modo oblati, genus accipiat, acne item pro decretorum, ordinacionum in visitatione consularum actione vel conscriptione, earumue exemplo, etiam singulis vel Ecclesiis, vel clericis, vel aliis qui visitantur, iisli visitantis edicto. At pro opera labore, quem alterius, cuius interest, illarum exempla alio deinceps tempore perentis,

causa in in exscribendis posuerit, mercedem capiat, licet, pro taxe in foro Episcopali prefixa aut presgenderatione.

Episcopi, qui cateris omni bene, sancteque agendi exemplo praive debent, antequam cleri populique visitationem incant: a se suaque familia visitandi iniurum vititer facient; quo reliqui omnes domestica illius visitationis actione executioneque incitati, pastoralia inssa qua ipsi visitando prescriberint, promptius ac studiosius exequantur.

Diligentiam vero omnem visitando adhibeant, non modo in Ecclesiarum cultu & ornamento ruendo, augendoue, sed maxime in omni & cleri & populi pristina Christiana disciplina restituenda; in virtusque item moribus cognoscendis, ifdemque depravatis corrigendis. In eaque vel visitatione, vel morum correctione etiam tanquam sedis Apostolica delegati, auctoritate Tridentini Concilii statuant, moderentur, puniant, & exequantur ad sacrorum canonum prescriptum, quacunque illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, & diecesis sua utilitate necessaria videbuntur. In iis, neque villa inhibito, appellatio, aliudque quicquam impedit, aut retardat executionem eorum, que ipsi mandarint, aut iudicauerint, decreuerintue.

CAPUT XVI.

Clericorum delitta severius punienda quam
Laicorum.

*S. 1. VISITATIO duo proposta habet; nempe Clericorum corrigere peccata commissa, & praeuertere unius puni-
secutura, nunc de correctione seu pena dicendum endi.
est, quam in peccatis Clericorum esse grauorem o-
porteret.*

Neque obstat canon 77. Conciliis Nicenii, in quo Episcopus deprehensus in adulterio deponitur in perpetuum, non tam communione priuatur, quod etiam can. 25. Apostolorum statuitur. Causa adseritur, quia non est eadem ratio peccati sacerdotis, & laici. Non enim leuius peccatum sacerdotis dicitur, sed diuersa spectatur ratio, si poenam species; Nam officio & dignitate in aeternum priuari Episcopum, dignitate magna pena est, idcirco ea contenti canones fuere, deictio gratia docet S. Basilius, excommunicatio Laicorum penitentiam requirit, qua peracta in ordinem suum societati Ecclesia restituntur. At Clerici si in adulterio deprehensi fuerint, reparari non possunt, distinet. 50. si quis. Nam clericus de adulterio coniactus, toto vita tempore in monasterio retruditur, distinet. 51. Si quis Clericus. Si igitur rem speciemus grauor est pena clerici, quia perpetua, Laici temporaria; ita quoque in Concilio Romano I. in causa Lapsorum a Cornelio habito. Constitutum enim est, vt sacerdotes praeuia poenitentia, & satisfactione, ad Ecclesiam recipiantur, sed omnino functionibus sacerdotali bus abstinentur.

Cyprianus Epist. 67. & Epistola 52. Nam & de Trophimo, de quo tibi desiderasti, non ita res est, vt ad te perculit rumor, & mendacium malignorum. Nam sicut antecessores Trophimus nostri saepe fecerunt, colligendis fratribus nostris, carissimus frater noster Cornelius necessitatibus succubuit: & quoniam cum torreductus, Trophimo pars maxima plebis abscesserat, rediit, nunc ad Ecclesiam Throphimo, & satisfaciens, & poenitentia de- menbori preicationis errorem prisum confiteente, & fraternitatem restitutus, quam super abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione renocante, auditae sunt preces eius; & in Ecclesiam Domini non tam Trophimus, quam maximus fratribus numerus, qui cum Trophimo fuerat, admisus est: qui omnes regressari ad Ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante venissent. Tractatu ergo illic cum Colle- gis plurimi habito; suscepimus est Trophimus, pro quo satisfaciebat fratribus reditus, & restituta multorum salus: sic tamen admisus est Trophimus, vt Laicus communicet, non secundum quod

quod ad te malignorum littera pertulerunt, quasi locum sa-
cerdotis usurpet.

Depositio
toto orbe v-
sita fuit.

Idem Epistola 68. Frustra tales episcopatum sibi usur-
pare conantur, cum manifestum sit eiusmodi homines nec Ec-
clesia Christi posse praesentem, nec Deo sacrificia offerre debere. Ma-
xime tampridem nobiscum. & cum omnibus omnino Episco-
pis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega nosfer
sacerdos pacificus ac iustus, & martyrio quoque dignatione
Domini honoratus, decreuerit eiusmodi homines ad peniten-
tiam agendum quidem posse admitti, ab ordinatione autem
clericorum atque sacerdotiali honore prohiberi.

Et Stephanus apud Euseb. de Episcopis Nouatiani
ordinatoribus, vnum ait se ad communionem laici-
cam recepisse. Eodem modo Conc. Sardicens. c. 1. &
Agath. 33. & Concil. Tol. 1. c. 4. Abstinentia biennio (sub-
diaconus) postea inter laicos reconciliatus per penitentiam
communicet. Poenitentiam itaque agebant grauiorem
quam laici, deinde perpetuo ordinum carebant fru-
ctu & honore. Non excommunicabantur, ne tripli
grauior esset pena.

Cause cur
laicorum
delicta dis-
similiter,
impedita
clericorum
locum non
habent.

distant.
43.c.1.
commessa-
tiones.

Laicitate
randi &
monendi.

Quorum
pacata tra-
exempla non de-
bent tolera-
ri.

Praelati pec-
cantes mul-
itis digni
mortibus.

Episcopus
non corri-

§. 2. Clericus peccans impune nunquam ferre
debet, nec dissimulatione vtendam, qua in laicis fe-
re locum habet. Nam malum in Ecclesia tolerandi sunt:
quia bonus exercet, & per malos ad meliora exci-
tantur boni, sed Clericorum peccata bonos seducunt,
& malos obducent, ideo nunquam tolerari debent.
Non asperre, non dure, non imperiosè peccata mul-
titudinis aut prava confutundinis corripienda sunt:
Quia, quicquid multis peccatur multum est. At Clerici co-
patatione cetera multitudinis pauci sunt, ideo faci-
lme puniri possunt, modo in vindicta manufectudo,
& Ecclesiae bonum, non ostentatio potestatis valcat.

Multa etiam peccata Laicorum dissimulant leges,
qua in Clericis acriter puniunt. De malis laicis recte
dicitur: tolerandos, & afficiendos, quamdiu de iplo-
rum correctione non desperatur, 23. q. 4. c. 1. Tolerandi
sunt quidem malum pro pace, nec corporaliter ab eis recedatur;
sed spiritualiter exire est facere quod pertinet ad correctionem
maiorum, quantum licet pro gradu cuiusque, salua pace di-
splicere est non tangere. Non enim propheta, qui hec dicebant,
populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos in-
crepabant: vnum templum cum eis intrabant, eadem sacra-
menta celebrabant. Hoc est exire, ore non parcer: hoc est im-
mundum non tangere, voluntate non consentire.

At in Clerico id locum non habet; quia ille cor-
rigere alios verbo & exemplo debet.

§. 3. Grauiorem poenam merentur peccata sacer-
dotum quia plures offendunt. Grauius igitur puni-
enda sunt. Nam reuerenti superioris inferioribus exem-
pla dare tenentur. 8. q. 1. qualis, 12. q. 1. nolo. Seuera
comminatio est, sed vera tamen, 11. q. 3. c. 3. Principie
Gualdrada pellicis tuae, & iam dudum à tercipiatate commu-
nione de cina: excommunicata est enim, & visque ad presen-
tiam nostram ab omni Christianorum contubernio sequestra-
ta. Quamobrem caendum est, ne cum ea pari mucrone per-
cellaris intentio, ac pro riuus muliercula paixone vincitur, &
obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in Dei
oculis prati delinquent: ac per hoc ipsi crudelius, quia catere
panuntur, et ait Beatus Gregorius, si creerimus prialati debent,
quia si peruersa vnam perpetravit, tot mortibus digni sumi,
quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde
necessitatis est, ut tanto se cauiscet & culpa custodiant, quanto per
prava, qua faciunt, non soli moriuntur. Ceterum pracaue, ne
quando nobis secundū Domini praeceptum duos aut tres testes
adhibeamus, ino vero, ne hoc sancte Ecclesia dicamus, & (quod
non optamus) de cetero sias cunctis sicut Ethnicus & publica-
nus. Eadem 2. q. 7. Paulus, & distin. 93. leges inculcant.

§. 4. Quia meliorem vitam proficiunt, & tan-
quam magnates honorantur, ideoq; violenter ad ex-
emplum culpam extedunt, distin. 83. Nemo quippe in
Ecclesia nocet amplius, quam qui peruersa agens nomen vel or-
dinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo

redarguere presumit; & in exemplum culpe vehementer ex-
tenditur, quando pro reverentia ordinis, peccator honoratur.
Episcopus itaq;, qui talium crimina non corrigit, magis dicen-
dus est canis impudicus, quam Episcopus.

gens pecca-
ta Cleri, ca-
nis impu-
dicus.

Quid igitur mirum est, si grauius punitur, quando
peccatum eius grauius: sic 17. q. 1. Qui bona agunt, si me-
liora agere deliberant, & post deliberata non faciunt, licet in
bonis prioribus perseverent, in conscientia tamen Dei ceciderant
ex deliberatione. (Item paulo superius) sunt qui cuncta relin-
quere & Dei servitio se subdere, & freno castitatis se refringe-
re deliberant, sed cum post castitatem alios cecidisse conficiunt,
se retrahendo, meritum perdunt.

§. 5. Quia maior in illis sciencia, instructio, gratia. 6. Scientia &
q. 1. c. 21. Quaro ergo, quis peccet grauius, an qui ne sciens in ha-
gratia facit
refus in currere, an qui sciens ab auaritia, id est ab idolatria peccatum
non recesserit? Secundum quidem illam regulam, quia peccata inexcusabi-
scientium peccatis ignorantium preponuntur, auarus cum ci-
entia viuat in seculere. Sed ne forte hoc stat, facit in barefis seculeris
ipsius magnitudo, quod facit in auaritia scientis admisso, vt ha-
reticus ne sciens auarum scienti coequetur. Item c. 20. eiusdem libri.
Vtrum autem Catholicum peccatis moribus aliqui hereti-
co, in cuius vita, prater id, quod hereticus est, non inueniunt
homines, quod reprehendant, preponere debeamus, non audeo
precipitare sententiam, ita Augustinus.

Cui autem plus datum est, plus requiretur ab eo. Sacerdos
peccans, de-

§. 6. Peccata sacerdotum canones ordinarie gra-
uius puniunt. Nam in plenisque officio depositur,
distin. 50. c. 7. Si Episcopus presbyter, aut diaconus capitale
crimen commiserit, aut chartam falsauerit, aut falsum testi-
monium dixerit, ab officio honore depositus in monasterium re-
trudatur, & ibi, quamdiu vixerit, lacum tantummodo com-
munionem accipiat.

Auctoritate tamen plurium canonum distin. 50. in pristinum gradum vere poenitentes restituuntur, quos non satis conciliant, qui vere poenitentes
restitu, siue simulantes non posse restitu censem. Nā
de vere poenitentibus canones loquuntur. Dicendū
itaq; est, I. Ius hoc esse vt nō debeant restituti, & quā-
tumvis Ecclesia videat eorum diuturnam, humiliā
que poenitentiam, non tamen eos in pristinos hono-
res restituere tenetur. Idq; ea causa ne spe restitutio-
nis simulent poenitentiam. 11. In publicis & dete-
stabilibus peccatis, quae vehementer infamant, man-
tine infamia, non restituendos. talia sunt haeresis, apo-
stasia, homicidia, adulteria. Ita canon 34. dist. 50. De
his vero visum est nobis scribendum, qui sacros ordines haben-
tes, ante vel post ordinationem contaminatos se esse in capitali-
bus criminibus constiterunt. In quibus vt mihi videtur, hac di-
stantia esse debet, vt hi qui reprehensi, vel capti fuerint publice
in peruvio, furto, atq; fornicatione & ceteris huiusmodi crimi-
nibus secundum canonum sacerorum instituta, a proprio gra-
du decidunt: quia scandalum est populo Dei tales personas sa-
pra sepositas habere; quas ultra modum virtuosas esse constat.
Nempe inde retrahuntur homines a sacrificio Dei (sicut quon-
dam, Heli filius peccantibus fecisse leguntur) & rebellis hinc
atque contraria existentes, eorum prauis exemplis quotidie peccato-
res sunt. Qui autem de predictis peccatis absconditæ se admis-
sis, per occultam confessionem coram oculis Dei presenti etiam
sacerdote, qui eis indicatur est poenitentiam, constiterunt, & se
metipso granter deliquisse queruntur, si se pericula, & ele-
moynas, vigiliasq; & sacras orationes purgare certauerint, his
etiam gradu seruato, ipses venia de misericordia Dei promis-
ta est. Neq; tamen dubito, quin illa crimina, quibus
poena depositionis, cum annexa clausula de non re-
stituendo imponitur, seruari debeat, nec sine legitima
causa tolli. Haereticus depositur, aliam fidem docens deponit
ur. De his multi canones, & difficilime recipiuntur,
non item alii, qui in errore educati, magna infeli-
citate veris doctribus caruerunt. Iurans deponit, si
per capillos Dei, ita decretis Pii 7. & quis per capillos.

Periurus etiam deponit: videatur appendix Cō-
cilii Lateranensis de iuramentis seruandis.

Homi-

Homicida distinctio. c. 5. Etiam si se defendens paganum occiderit, suadetur, ne sacerdotali munere fungatur. Episcopus 15. sacerdos 12. lex his tres annos in pane, & aqua, diaconus 10. in pane & aqua pœnitere iubetur distinctio. c. 41. Si quis homicidium fecerit, si Episcopus est, 15. annos pœnitentia, & deponatur. sanctos quoque dies vita sua peregrinando finiat, presbyter 12. annis pœnitentia, tres ex his in pane, & aqua, & deponatur superioris sententia. Diaconus 10. annis pœnitentia, tres in pane & aqua, & ad gradum cuiuslibet sacerdotis accedere non presumat.

Fallarius beneficio priuat, ita his appendice Lateran. Conc. 113. Qui literas pontificis falsam in monasterio districte religionis debet intrudi, beneficio, & officio spoliatus, ita distinctio. c. 50. si Episcopus.

Et distinctione 19. c. 3. In memoriam. Si vero, (inquit) quod non decet, quilibet, siue si presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguant falsam ab Apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit, salua fide, & integra circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas, utrum cum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, usquequo per Epistolam, aut per idoneos sua partis legatos Apostolicam interpelat sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statutus definiat, ut & is corrigatur, & ceterus modus imponatur.

Concubinatus deponitur, eorum concubina ex urbibus propelluntur, vide T. 2. p. f. 36. c. 2. c. Ipsa damnantur. T. 3. p. 2. f. 393. c. 1. c. & seq. Vide & t. 4. p. 2. f. 555. c. 1. d. c. & seq. & f. 234. c. 1. d. editionis Biniæ.

Vsurarius distinctio. 47. degradatur, c. 5. siue suo, siue alieno nomine id faciat. In his & similibus non decet pena secularibus, sed tamen nulla par pena Clericorum, qui ferre deponuntur, est vero grauis depositio, cum enim sit ignominiosa, etiam facultates vitae afferat.

S. 7. Leuiores etiam culpæ, quas leges in ciuibus non puniunt, in clericis tamen grauiter puniri solent quia non potest in eo statu esse aliquid leue, quod in iuriis est malorum ingentium.

Nempe 1. aduocato regulari nihil accipere licetum est, seculari multa, 15. q. 2. obseruandum.

2. Episcopus rapere dicitur, cum nihil donat, 1. q. 2. Si quis proper.

3. Clericus aliena rapere conuincitur, qui sibi ultra necessaria retinere probatur. At Laici patrimonia sine nota augent.

4. Sacerdos si fuerit de collegio, si in aduersitate ab Ecclesiâ se auxilio subtraxerit, magis schismaticus, quam sacerdos iudicatur, 3. q. 1. nulli. At timore fuge re non datur Laicis vitio.

5. Qui comam nutrient inuiti ab Archidiacono, si deponere noluerint, derideantur. Quis Laicorum comas censura dignatur.

Clericus tabernam exhibens deponitur. 6. Tabernas intrare non licet Clerico. distinctio. c. 3. Nulli clero licet tabernam, aut ergastarium habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi prohibetur, quanto magis alius ministrare in ea? si quis vero tale quid fecerit, aut cesser, aut deponatur.

At seculares hac in re ne appellantur quidem.

7. Distinctio. 44. 1. & seq. Non licet; si commissariates Laici dammabiles sunt, quanto magis Clericis.

8. Curiositas in lectio philosphorum & poetarum punitur, distinctio. c. 37. sacerdotes.

9. Ignominiosum est Clericis affluere deliciis, & Christum pauperem prædicare, distinctio. c. 35. Ecclesia.

10. Deponuntur & degradantur prælati, & clerici post admonitionem frequentantes domos faminarum, 8. distinctio. Clericus; causam suspicione tam niunt leges, grauiter leges puniunt:

11. Aleatores, ebriosi, & in honestis ludis dediti Aleatores, deponuntur, 35. distinctio. Episcopus. ebriosi, & deponuntur.

12. Dilapidator rerum Ecclesiasticarum deponitur, 10. q. 2. & 12. q. 2. diaconi, nec depositus vivere debet seculariter, sed agere debet pœnitentiam. Hoc Dilapidator, Iudo quidem graue est, sed si de eo agit lex, qui suos fructus dilapidat, de tali delicto decernit, quod lex civilis servientes de raro punit.

13. Irreuerentia depositione punitur, 11. q. 1. quis.

14. Episcopus, presbyter, vel diaconus ludo de seruens, nisi desinat est deponendus, 35. distinctio. Epi scopus, & distinctio. 6. 4. Clericum.

15. Negotiator Clericus, vt pestis fugiendus est. Negotiator, distinctio. 88. Negotiatorem. Atalios negotiari facile patimur.

16. Venatio Clericis prohibetur, & pœna impunitur. Decret. l. 5. t. 2. 4. c. 1. Episcopum, presbyterum, aut diaconum, canes, aut accipitres, aut huiusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sepius detenus fuerit; si Episcopus est, tribus mensibus est co munione; si presbyter, duobus; si diaconus, ab omni officio suspendatur.

Et cap. 2. Omnibus seruis Dei venationes & syluaticas vagationes cum canibus, & accipitres aut falcons interdicimus.

Cum igitur Clericorum vel parua, vel maximis minora delicta grauius puniantur, quam Laicorum; non est illa pars disciplinae negligenda. Vbi vero contemnitur non potest stare morum integritas. Non est disciplina, a caritas, sed languor, vbi mali mores non corrigitur, 23. q. 1. loqui existionis putet. Addam ego, saepe est ambitio, ideo enim multi prælati non corrigit, quia offendit mentem timent, ne suffragia sibi ad maiorem dignitatem obsecraretur, speritatem discipline denegentur; imo multi ita gerunt, quasi probatores sint vitorum, quæ a subditis committuntur, ne timeantur ut censores, si ad Episcopatum euehantur. Quia in re prelatus incerta Ambitio dignitatis certam damnationem acquirit, & ordinariæ Deus tam improbam præsumptionem plectit connivens, & repulsa.

Deinde subditos perdit. Nam non corrigeret malos, ne cetera, sed fouere, est eos occidere, 23. q. 5. qui virtus, dist. 45. & tempore illud. Multi etiam propter obloquia officio defuntur. Nam falsa & periculosa misericordia malis indulgens, cum propter asperitatem, vel blandimenta lingua, Timor ob delinquentium correctio postponitur, distinctio. c. 50. Si diaconus. At verus prelatus malorum laudes amare non debet; quia virtus erit, neque eorum verecundia obloquia, quia laudationes sunt audita, in quos iurauit, canones Episcoporum, inquit illi, qui criminis non corrigit, non Episcopus, sed canis dicitur impudicus. dist. 73. nemō. Non enim crudelitas crimina pro Deo punire, sed pietas.

C A P V T XVII.

Ad bonos mores Ecclesiasticorum facere plurimum vitam communem.

S. 1. IN Ecclesiæ moribus & disciplina præcipue est Communis spectanda antiquitas, omnia enim quo pro vita antiputis a suo principio abfuerunt, sinceriora fuerunt. Initialis vero Christi Ecclesia recens de sanguine redemptoris sui purpurata, communem vitam in Apostolis, deinde in fidelibus post Domini ascensionem approbavit. Ita Clementis Epistola. Dilectissimis fratribus & condiscipulis, Hierosolymis cum charissimo fratre L. Communi cœpiscopo habitantibus, Clemens Episcopus: communis vita laudata, Fratres, omnibus necessaria est, & maxime ha, qui Deo dabis, pro irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam apostolorum, prietas rerum eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim vitæ omnium, que sunt in hoc mundo, omnibus esse honinibus debuit;

sed

sed per iniuriam alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta diuisio est.

Denique Gracorum quidam sapientissimus hac ita sciens esse, ait: communia debere esse amicorum omnia. Et sicut non potest (inquit) dividari aer, neque splendor solis, ita nec reliqua quae communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debere, sed habenda esse communia. Vnde & Dominus per Prophetam loquitur, dicens: (Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in unum.) Iste etiam consuetudinis more retinet, etiam Apostoli, eorumque discipuli: ut predictum est, vna nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Vnde (vt bene nos sit) erat multitudinis eorum cor vnu & anima vna: nec quisquam eorum aut nostrum de his que possebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis & nobis erant communia, nec quisquam edens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros possebant, vendebant eos: & preciis eorum, & reliquias res quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes Apostolorum, sicut nobiscum quidam vestrum cognoverunt & viderunt: & diuidebant singulis prout cuique opus erat. Ananias autem vir austerus, & Saphira uxoris eius, qui menticium Apostolis de precio agrorum suorum, quos rediderant, nobis presentibus, in conspectu omnium circumadstantium, a conspectu Apostolorum, propter peccatum eorum & mendacium quod fecerunt, mortui delatis sunt ambo. Ceteraque que de aliis cognouimus & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quia propter haec vobis caueda mandamus, & doctrinam & exemplum Apostolorum obedere pricipimus: quia hi, qui mandata eorum postponunt non solum rei, sed excorres sunt. Que non solum vobis caueda, sed & omnibus predicanda sunt.

Authenticam vero Epistolam esse docemur ex Euseb. lib. 3. histor. c. 32. Hieronym. in Catal. & in comment. ss. Ita cap. 10. Epiphani. heret. 30. Fuitque ea consuetudo iuu Ierosolymis.

Faultu[m] posse[n]tes date sunt Ecclesie vi ex iuuuentu[m].
Urbanus primus testatur, postea facultates fidelium Ecclesiae delaras, vt ex ipsis postmissionibus viuerent. Ita Epist. Videntes ergo sacerdotes summi & alti, atque Leuita & reliqui fideles plus utilitas posse afferre, si hereditates & agros quos vendebant, Ecclesie, quibus praefidebant Episcopi tradarent, eo quod ex sumptibus eorum tam praeferibus, quam futuri temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidibus communem fidem ducentibus, quam ex prelio eorum: ceperint prada & agros quos vendere solebant, matribus Ecclesie tradere & ex sumptibus eorum vivere. Ipsa vero res in ditione singularium parochiarum, Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, crant, & sunt vndeque adduc, & futuri semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius poruerint, vt nemo in eis egens inueniatur. Ipse enim res, fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Non ergo debent in aliis vissibus, quam Ecclesiasticis & predicatorum Christianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad predictum opus excludendum Domino tradita.

Res Ecclesie Clericis & pauperibus qui Christi seruit Ecclesie, interpretetur primo vocabulum suum: & nominis definitione prolat, mutatur esse, quod dicitur: Si enim n[on]n[on] Grace, forsitan appellatur, propterea vocantur clericis, vel quia sunt de parte Domini, vel quia Dominus fors, id est pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem haberet: talem se exhibere debet, vt ipse posse deat Dominum, & possideatur a Domino.

Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit, pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quippe alii habuerit praeter Dominum, pars eius non erit Dominus verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellec[t]um, cum ipsis partibus Dominus fieri pars eius non dignatur. Si aut ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis eius, nec accipio partem inter ceteras tribus: sed quasi leuitas,

& sacerdos viuo de decimis, & altaris seruiens, altaris oblatione sustentor. Habens victimum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequor.

Et Gregorius, Augustino Episcopo Anglorum resp. 1. & 2. Quia tua fraternitas monasterii regulis eruditæ seorsum non debet fieri a clericis suis in Ecclesia Anglorum, qua auctore Deo nuper ad fidem perduta est, hanc debet instituere conuerstationem, que in initio nascientis Ecclesia fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex iis, qua possebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illic omnia communia.

§. 4. Communem viuendi rationem Clericorum Restaurata S. Augustinus, & Ambrosius restaurare conati sunt, vt trebro Clericis in eorum vita & libris clarum est, magnam eius rei virtutem Augustinus libro de cuncti vita Clericorum ostendit. Marcus Alexandria omnes Christianos ita instituit, vt testatur Hieronymus de script. Eccles. in Marco. Idem tamen Augustinus suis Clericis de proprio viuentibus, id permisit. Quia, inquit, Augustinus maluit eos celos, & claudos habere quam mortuos. Qui enim suaderet, non Hypocrita est, mortuus est, magnum vero ab hypocrisi cogit ad vi periculum illis erat, qui inuiti socialem cum Augustinum comitatem viucent. Itaque necessitatem simulandi illicis abstulit.

§. 5. Cum igitur Clericis licet habere propria, habitarie suis in ædibus priuatim, & in communi plurimum societate; hoc secundum Ecclesiam, moribusq; virtutibus esse arbitror. Ideoque adlaborandum, vt quantum Ecclestatum eius fieri poterit, simul habent Ecclesiastici. Id si statim.

eo quod semper in Ecclesia viri sanctissimi & desiderarunt, & fecerunt, id nunc quoque faciendum est. Itaque contra ius commune, ideoque ipso iure irrita sunt statuta quae communem habitationem clericorum impediunt; nec cogi possunt nulli, vt domi suæ soli habitent, focus habeant, sint familiæ suæ procuratores, sed apud quemlibet Ecclesiasticum viru honestum, prope suam Ecclesiam, apud collegas, aut prelatos habitare possunt nisi euidenter ostendatur leprosationis necessitas, de pueris, & adolescentibus statutum est in concilio Aqui granensi c. 135. Sed cause in omni æate valent, ita Concilium censuit. Solerter, Hac cura rectores Ecclesiarum vigilare oportet, vt pueri & adolescentes iunioribus qui in congregatione sibi commissa nutritur, vel erudiuntur, canonice, ita iugib[us] Ecclesiasticis disciplinis corriganter, vt eorum laicatu[m] sciuas, & ad peccandum valde proclu[m], nullum posset reperire locum, in quo peccati facinus prorut. Quapropter in huiuscmodi custodiendis & spiritualiter erudiendis, talis à prelatis constituiendus est vita probabilis frater, qui eorum curam summa gerat in industria, eosque ita arctissime constringat, qualiter Ecclesiasticis doctrinis imbuti, & armis spiritualibus induiti, & Ecclesia utilitatibus parere. Ad gradus Ecclesiasticos quandoque digne possum promoveri. Libuit præterea ob adiunctionem congruam, & instructionem negotiis de quo agitur, quandam sanctorum patrum sententiam huic operi inferere, quia ita se habet. Prona est omnis etas ab adolescentia in malum. Nihil incertius, quam vita adolescentium. Ob hoc constitendum oportet, vt si quis in clero puer est, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commonetur: vt lubrica & mal educata annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, Juniores subprobatisse stant, omnes in uno conclavi atrii commonetur: vt lubrica & mal educata annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, di. deputatis probatisimo seniori, quem & Magistrum doctrine & testimoniis habent, &c. His ita premisso, oportet vt probatisimo seniori pueri ad custodiendam, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero cuius cura committitur scorum curam parcipenderit, & aliud, quam oportet, docuerit, aut ei in aliquo cunctilib[us] laisionis macula[m] ingererit, severissime correptus, ab officio amoreatur: & fratris alti id committatur, qui eos & innocentia vita exemplis informet, & ad opus bonum peragendum exciteat.

§. 6. Atque vt proprius rem attingam, de canoniciis, & eorum vicariis loquar, quanquam olim vicarii eo modo, quo nunc sunt, nulli fuerunt; & expediti, atque omnino ad Dei maiorem gloriam est; canonicos, quoconque natalium, vel dignitatum splendore fulge-

Vicariorū nomen per canonicorum ab undantia.

fulgeant, omnia diuina officia peragere, & Deum totto corde, atque intima humilitate colere, quos Deus tam splendide in Ecclesia sua conseruare, atque alere dignatur. Hoc tamen vel omnes vel plures simul habitare, vna cibum capere, legere, conuersari velim;

Canonici ex instituto simul habitarunt. Hoc enim fuit eorum primeum institutum. Legatur cap. 117. Concilii Aquitanensis sub Stephano tempore Ludouici pii. Prepositorum officie est, ut subditorum metos sanctarum scripturarum lectionibus assidue maniant, ne lupus inuisibilis aditum inueniat, quo ouile Domini ingredi, & aliquam ouium subripere valeat. Et quanquam ab his hoc instantissime fieri alter fieri oporteat, necesse est tamen, ut claustra in quibus clero sibi commisso canone viuendum est, firmis vndis, circundent munitionibus, ut nulli omnino intrandi aut excendi, nisi per portam, patet aditus. Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & cetera habitations, vibus stratum in vna Societate viuentium necessaria. Qui vero hec, que permissa sunt, iuxta quod possibiles suppetit, agere renuerit: impar minusque idoneus ad cetera officia Ecclesiastica peragenda habendus est. Et quanquam diuina vltione dignus, Synodal tamen est sententia feriendum.

Hic clericis vetantur induere vestem monachalem. Ecce canonorum non modo coniunctionem, sed claustrorum munitionem, firmat Concilium, & ne monachos esse suscipieris, cap. 115, & cap. 123, eos a monachis dispicit.

Nec enim monachi erant, qui vestem monachicā induere, diserte prohibentur, nisi & monachorum propositum velint assumere. Non itaque nouum collatum scribo, sed ad vetera & probatoria digitum intendo.

Societas suis §. 7. Canonorum mutua cohabitatio ad studia literarum, rerumque diuinarum est utilissima. Nam & in eodem loco habere Bibliothecam possunt; deinde alii altos consulere, inquirere, disputare, omniaque exercitamenta doctrinarum in societate iucundissima vspare, incitant aliorum profectus, prouehit caritas, perficit eruditio. Neque enim haec tenus vidimus vllos, quos solitaria studia in summa eruditionem adduxerint. Variam enim agitationem, multorumque iudicia, & disceptationem postulat eruditio, ideo res publica est, & quo magis in publico, eo magis viger, floretque.

Quod de studiis vel liberalioribus, vel philosophiae, & aliarum scientiarum dico, idem de sapientia, prudentiaque & agendi comitate asseruo; huius enim in multorum consortio primarius est fructus. Quemadmodum enim metalla mutuo atritu splendescunt, ita animus humanus, dum solitarius est, aut cum uno altero duxata viuit, quodammodo torpet, & aeruginem trahit; dum in societate multorum agitat, multa videt, plura audit, ad prudentiam, viuendique familiaritatem ac comitatem mirabiliter expolitur. Quia vero iuniores maturis, & senibus in coniunctum dari vellem, vilissima haec societas erit. Vere Seneca Epist. 11. *Omnium societatum nulla prestantior est, nulla formior est, quam cum viri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.*

§. 8. Vel vnum hoc commodum, omnibus quae in societate fingi possunt incommodis praeponderat; quod suspicione ex anticipi cohabitatione, vera pericula, occasionesque delinquendi, & ipsa peccata vitantur.

Plurimorum casus luget Ecclesia, plurimorum cognitorum pudet viros bonos, de scandalis plurimorum firmatur, & augetur haeresis, non alia de causa, q̄ quod coniunctus, hospitiū, sodalitas, occasionem peccandi, cum spe latendi obtulit. Magnam habet occasio vim, quae subito animos bene compositos deturbat, & antequam periculum videatur, inuoluit. Olim nonnulli præpositi plures canonicos congregabant, vnam gloriam ab hominibus captantes, vt numerosam cleri congregationem viderentur habere, cui nec

corporis, nec anima solatia curabant exhibere, vt queritur Concilium Aquitanensis. Quid inde secutum? Explicatur eodem Concilio cap. 118. *Hi namque taliter aggregati, dum à prælati stipendia necessaria non accipiunt, neque canonicum seruant ordinem, nec diuinis officiis insunt, claustra, societatemque ceterorum relinquentes, efficiuntur vagi, & lascivii, gulae, & ebrietati, & ceteris suis voluntatibus dedit, quicquid sibilatum est, licitum faciunt. Tantum malorum causa erat, claustra, & societatem reliquise:* *Quidam sperandum de clericis, qui canonicum ordinem non seruant, non insistunt diuinis officiis, extra consortia bonorum cum improbis, aut suspectis viuunt, & ingentes redditus ab Ecclesia percipiunt, quos aliqui vna se deambulatricula promerent vanissime credunt. His solitudo, opes, ocium, quanta incitamenta ad flagitia præbeant multorum ruina testatur. Quas omnes occasions tollent; si viatum, habitationemque apud aliquem è prælatis, aut maturioribus confratribus sibi compararent. Hoc enim ago, ut si in vnam alteramue domū conuenire multi nondum consentiant, id tamen aliqui faciant, tres quatuorue canonici, toridem vicarii, illorum studium commendetur, & prælati approbent. Omnis clericus habeat vitam suam testem clericum.*

§. 9. Periculum dixi in promiscua habitatione Clericorum & Laicorum, quia vita testes non habent, nisi eo tempore, quo in Ecclesiam conueniunt, ita mecum sensit S. Carolus Borromaeus, & Concil. 1. Mediolanense, atque ex eo sensu leges bonas dedit, de ædibus Clericalibus. *Quoniam non solum malum caure, verum etiam omnem mali suspicionem fugere oportet, ne Clericorum in cuiusquam offensionem incurramus, in ædibus ad canonicos, aliorumque clericorum domiciliū, & vsum adficatio-* *ades ne se- fum, minime in- aut alii, in quibus ipsi habitant, feminas quacumque, etiam grediamur.* *quo quis anguinis cognitionis, aut affinitatis vinculo coniunctas habitare prohibemus, nisi Episcopus in aliquo urgenti necessitate alter faciendum esse duxerit; cuius conscientiam in hoc valde oneramus.*

Ne parochi, aut omnino clericis, quavis etiam dignitate prædicti, Ecclesia, etiam si commendata sit, ades, aut earum partes in vrbe, aut in oppidis positas, in quibus ipsi habitare soleant, non locantur, aut debeat, vlo modo laico locent, nisi Ecclesia magna pre- matur inopia, & ea domus commode Episcopi iudicio diuidi possit.

Si vero ades extra vrbum, & oppida ruris sit, & sint, locandi facultatem habent, modo eorum diuiso eiusdem Episcopi iudicio recte & commode fieri possit.

Caveat etiam Episcopus, ne in vrbe, aut extra, huiusmodi ades, vel alia ab Ecclesia se invenieta, vel etiam si patrimonii sint, ac proprie, locentur iis quorum fidem, vitam, moremque suscep- close esse iudicauerit.

§. 10. Quam vero honestum sit Canonico iuniori cum prælati suis, virisque Ecclesiæ sua spectaculis mis viuere, adesse ei, quem vereatur, nemo est qui non intelligat, imo quodam, quorum nobis virtus ignota est, magni facimus, idcirco quia cum bonis versantur. Imo si maculam aliquam contrixerint, ea coniunctu, & familiaritate gratuum virorum deterrit, eluiturque; Nulla res magis animos in honestos, & in prauum inclinabiles, reuocat ad rectum, quam bonorum virorum conuersatio. *Paulatim enim descendit in pellora, & vim præcepti obtinet, frequenter affici, frequenter audiri.* Cum enim sint inter eos colloquia pia, honesta, crudita, ingenuæ recreations, ipsi lusus, & relaxations animorum liberalibus iocis, mature hilares, non dissolue, animus haec ita combilbit, vt totus ad honestatem transeat. Testimonium vita sua habet, verecundiam retinet, ipse mox altis verendum.

Decorum vero est, & prælatorum dignitati, & senioriorum venerandæ canitiei, turbam iuniorum, aut honestum etiam

Pericula peccandi per vitam communem vitantur.

In vita com- munipruden- tia di- scitur, & exerce- tur.

Pericula

peccandi

per vitam

commune

vitanter.

fratres
conducere
habere.

eriam fratrum coæuorum trahere. Publice viuere, & omnium actorum, verborum, imo processuum habere testes. Eam esse de se opinionem, ut honestissimus quisque conuersationem eius familiaritatemque optet. Non est indignum prælato conuictores habere Ecclesia Clericos, quos confratres appellare consuevit. Non enim lucri cupiditate, sed amore discipline domum aperit, tanquam refugium alias periclitatur, & palæstram studiorum, & virtutum, alias minus profectus. Concilium Mediolanense i. §. de familia Episcopi. Eum autem vehementer hortamus, ut in familia, quam plurimos posse, habeat Clericos, qui non nisi clericali vestiti vrantur, & in illis si commode fieri possit, nimur duos sacris iniciatos, & bona existimationis, qui vigilant, orantem, in opera misericordia incumbentem, ac diuinarum literarum mysteria scrutantem Episcopum studiosus attendant, eis que actionum, & sanctæ conuersationis quasi testes sint, & imitatores. Habeat deinde Ecclesiastica personam, spectaculam & probatam, que praefecta sit moribus familia, ac de omnium salute sollicita, spiritualiter vitam sustineat, eamque bonis & piis artibus, ac literis, præsertim sacris, pro cuius sensu, & intelligentia, erudiendam curet.

Si honor est Episcopi Clericorum multitudine, cur non in Germania prælatorum, aut insignium canonorum.

Coniunctio
multorum
celebriora
reddit offi-
cia diuina.

§. 11. Fauere autem huic rei omnes Collegas oportet, nam & bonum inde nomen Ecclesia conciliatur, & frequentia maior in officiis diuinis erit. Si enim decem cum aliquo canonico alii habitent, non facile cum præsentes aliorum diligentiam intuerunt, ipsi aut domi remanebunt, aut alio se conferent; facit n. verecudia, vt raro delinquit, rara delinquētia inducit usum vitutis; quia rarus malum non est, nisi cū spillo bono. Nunquā decem omnes simul emanebunt, tum quia bonos esse statuimus, tum quia in negligientia culpabilem nunquam omnes consiprabunt. Quin ipse tam honoratae societatis parentes habent, non æquo animo feret, eorum, quos domesticos habet, ignauiam. Aberunt etiam illa mala, & pericula, quæ diuinis officiis omnino auocant.

Sumptus
declinatur,
ri super se
pauperibus.

§. 12. Quantum vero sumptibus detrahatur, id maxime sentient illi, qui communis vita dare volunt. Pro decem focis lucebit unus, non supellestis, non tartorum teatrorum, non famulantium vel periculosa castitati, vel infidelia patrimonii obsequia alenda, non conuiorium sumptus, non contractuum; nec tamen deserit hospitalitatem necesse fuerit, erit enim illa communis, plusque conferre singuli hospitalibus poterunt, quam nun faciant uniuersi.

Ne vero haec res in dubium vocetur; Aio nunc furto, & malignitate familia, canonici ditionibus plus periire, quam in annum viatum impenderent, si plures simul habitare vellent. Quid vero, dices, opulentia illa sacerdotali facies? Respondeo restitutas opes Christi. Bonum factum; parce viuere, vt pauperes liberaliter pascas. Hoc qui negat suæ dignitatis esse, ille æquum putat, esuriente Christo, se laudem esse.

Aegri par-
ua solatia
inter secu-
lares, vel so-
litarie ha-
bitantibus.

§. 13. Hanc denique coniunctionem plurium suadet ipsa necessitas, vt ægri sibi mutuo, morientesque solatia præstent; nam dura est profectio eorum conditio, qui ægri vix fida adiutoria habent, quorumque res inter ipsa funera rapiuntur. Quod non modo canonics, sed Episcopis & Cardinalibus interdum contigisse constat.

Itaq; consultu foret, sumptu, priuilegio, fauore que eos iuuare, qui vel in collegiis Ecclesiarum confratres suos æquo precio ad mensam suam adhibere, vel aliorum conuictores esse volunt.

Possentque cum in finem laxioras ædes, horrique concedi.

Vbi autem fieri potest, id agendum, vt plerique simul, aut sane nemus inter seculares habite.

Nec quicquam obstat, quo minus statuatur, vt omnes, qui capitulares non sunt, nec in studiis versantur, non libere, & suo arbitrio sibi diuersoria eligant, sed statuto capitulari apud virum aliquem grauem propriæ vel alterius Ecclesie habitare iubentur, & vita sua testimonium admittendi ad capitulum adferre.

Imo statu
iuniorum
necessarium
est tale sta-
tutum.

Possent autem iudicio capituli, aut Episcopi designari viri prudentes, graues, bonique exempli. Nam absolutis, aut abruptis studiis, in summa libertate iuniores canonici facile aberrant.

Nec modo id in iunioribus, sed adultioribus etiam sensim inducendum arbitror, quamuis ad lenatum seu capitulum sint admissi. Salubrissimum decreto licentia freni iniicienda. Quid enim graue fuerit, si tale statutum fiat? Quandoquidem multorum casus pro dolor nos docuerunt, in promiscua habitatione lene, & vita cum secularibus magna pericula esse, multoisque boni propositi iuuenes, & viros mala societate à pietate abducens; capitulum pro suo officio, volens omnium & singulorum saluti consulere, irrefragabiliter statutum obseruandum.

P R I M O, vt Iuniores canonici, qui studiis operam dant, siue in urbe sua residentiae id faciant, siue disstis Academiis, hospitium non nisi cum Scholastici consensu & approbatione accipient, & si ei vi sum fuerit, mutent, certo scientes, fore vt pro toto tempore, quo non obtemperauerint, fructus illis tanquam fulpensis negentur. Statuet vero Scholasticus, vt non nisi apud parentes, tutores siue sint, vel in seminaris, vel apud exemplaris vita, modestæque familia Ecclesiasticum diuersentur, qui etiam de domestica conuersatione capitulo rationem reddere tenebuntur. Quod si apud honestos, piosque ciues habitate voluerint, id non sine capituli consensu permitetur. Idem statutum est de illis, qui studiis non vacant, nec in capitulo tamen sunt, quos omnino prope templum, apud confrates habitare volumus. Denique idem consenserunt de omnibus, qui intra annum viceustum sunt, quos senum exemplo in pietate proficere, nec rerum domesticarum cura occupari conuenit.

Hæc aut similia, vel strictiora, vel laxiora, si sensim inducantur, absque labore reformatio sponte sequetur.

De parochiis dicam peculiari loco.

CAPVT XVIII.

Capitula discipline causa instituta esse, & eorum modus.

§. 1. **C A P I T U L U M** voco selectum Ecclesiæ selectum iure & ordine congregatum, duplex vero est Cathedrale, & Ecclesiarum priuatarum, nam de religiosorum capitulis modo non agimus.

§. 2. Capituli nomen à religiosorum capitulis fluxit, cum enim plerisque in Ecclesiis vbi nunc Clerici, seu canonici degunt, fuerint religiosi, hinc factū est, vt nomina quædam & ceremonias religiosorum retinuerint, postquam in canonicos mutati sunt. Restamen antiquissima est, nam Episcopi olim cum fratribus suis, hoc est, confilio presbyterorum res arduas deliberabant, & eorum concilio exequabantur, ita normam habemus Apostolicam. Nam Apostoli loco Episcoporum, presbyteri vero sacerdotum loco fuerunt. Erant vero tum presbyteri siue senioris, qui Actorum 5. in concilio cum Apostolis se dent;

Capituloru

causa.

Plerique
canonici &
Monachis
sunt.

Capitulum
refert con-
cilium pref-
byterorum.

dent; Conuenierunt *Apolloli*, & seniores videre de verbo hoc Item non modo *Apostoli*, sed & seniores scribunt Antiochenis. Hieronymus etiam tradit communis presbyterorum consilio Ecclesiastis gubernatas, postea tamē oboris schismatis presbyteri tantum aslesores Episcoporum fuerunt. Episcopi tamen iudices presbyterorum fuerunt. Sic *Tim. 5.* *Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Poterat igitur apud Episcopum accusari presbyter, iudex ergo presbyteri Episcopus. Hoc ergo presbyterorum consilium nobis capitula referunt, quamvis sacerdotes omnes non sint, qua quidem in re vñs obtinuit contra veteres canones, vt etiam subdiaconi, & diaconi sacerdotibus aequaliter, quoad gubernationem, archidiaconi etiam saepe in sacerdotes potestatem exerceant.

§. 3. Magna nunc est in Ecclesia auctoritas Capitulorum praesertim cathedralium, eaque utilis, & Ecclesiarum conferuatrix. Nam capitula disciplina negligunt, cum Episcoporum absentia, negligunt, occupatio valetudo eam curare nequit. Monet Cöcilius Colonense 2. anno 1536. celebratum, cap. 14.

Capitula
disciplina
sunt obser-
uanda.

Quidagen-
dum in ca-
pitulis.

Mona
steria
ad prima-
uam regula
reforman-
da.

De monachorum capitulis pari modo Concilium Augustanum anno 1548. celebratum c. 12. Monasteria cuiusunque ordinis, secundum regulas quas profecti sunt, reformari, ipsoque monachos in obedientia & religione sui ordinis contineri, Capitulum disciplina frequenter seruari, vita illuc quotidie subnascientia seueriter corrigi, cultum diuinum reuerentes & debite seruari, concubinarios, adulteros, ebrios, criminosos, infames, suspectos de heresi, aliusue criminib⁹, penitus debitis castigari, habitationes, studiorum, scriptoriorum, & bibliothecas studiose curari, prædia, census, & iuris conferuari precipitamus, repugnantes aut reformatione impatiens seuera coercitione debitissime castigaturi.

In capitulo In singulas hebdomadas canonici cuiusvis Ecclesie Capitulum habeant, in quo cum quatuor temporalibus ratione seruentur, an superioris Concilii decreta de diuinorum officiorum agatur nisi in Capitulo ne quidquam aliud quod ad rerum temporali curam, ac procurationem pertinet, prius agatur, & ratiōne, quam ea tractationis ratio habeatur, qua tota in rebus spiritualibus posita sit.

Imitamini hoc omnes Ecclesiae; nam Ecclesiae va-

stitas, ornamentorum multitudine, iura, opes, nobilitas eo omnia referuntur, vt pietas vigeat, vt diuini of-

ficii cultus, cum deuotione, & animorum puritate peragatur.

Episcopi in
capitulum,

§. 4. Omnino expedit ut Episcopus in capitulum magnam potestatem habeat, & capitulum vicis-

sim in Episcopum. Non est illa sibi contraria, sed bono publico salutaris, & disciplina Ecclesiastica necessaria potestas. Primo de capitulo cathedralis potestate dicam.

Prima est: Posse ab eo sede vacante hæreticos excommunicari. ita decret. l. 5. t. 7. c. 9. *Vniuersus, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metunt, quam facro sancta Romana Ecclesia predicat & observat. & generaliter quo scumque eadem Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi per dieceses suas cum consilio clericorum, vel clericis ipsi sede vacante cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum, hæreticos iudicauerint: vinculo perpetui anathematis innodamus:*

Secunda, ut collegarum singulos arceat à sacris, fructu priuenter, ita omnibus in locis. Et pulchra est Delinquen- constitutio Synodi Coloniensis anni 1549. *Si quos de- tes corrigan- canus rebellis cernat, si diuini cultus atque suis officiis negligenter tenetur, si rixosus, si litigiosus, si percufores, si aleatores, si sorta superius, fouentes, aut aliis publicis criminibus irretutus, atque hi fratrem correctionem audire recusauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Peccantes coram omnibus argue: Tum si respicere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructu, donec ad meliorem vite frugem revertantur, sic tamen, vt hic seruet regula Apostolica: Corripite iniquitos, consolamini pusillanimos, patientes estote ad omnes, & ne que ira, ne que o- dium, neque rancor vilis fibi partes vendicet. Nam illa proposita si Archidia- storum sollicitudo est utilis, illa cautela est laudabilis, in qua coni- dactum ratio agit, & furor nihil fibi vendicat. Ita enim sepius, si Capitu- etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim iusto amplius lumen in di- irascimus, & volumus aliena coercere peccata, grauiora com- sciplinam ne- negligentes.*

Per haec tamen nostris, ac Ecclesiarum prouincia nostra propriis Episcopis, ac legi misericordiis consuetudinibus, & praesertim moris ac mœni cor- consuetudine, que in aliquibus Ecclesiis est, (nempe ut casu agi- discipline per diaconos diuidentur) nihil praecudit amus: mo- do tamen diaconi, ad requisitionem Decani, suo officio gra- uiter ac strenue incumbant ac satisfaciant. Quod si Decanus & Capitulum, negligentes, aut eisdem criminibus irre- ti fuerint ad iuris communis dispositionem redire necesse

T E R T I A, ad fideliter pronunciandam senten- tiam, aliaque iuramenta capitulares, praesertim ad obediendum Decano astringere. Id quoque in y- su est; sed interdum nimium multa exiguntur iu- gunt juos, menta, quod Synodo Coloniensi merito displicuit, sed parciat c. 20. Et quum Christus tanto serio iurando facultatem prohibuerit, vt nisi necessitate veritatis, alioquin periclitante, co- gamur, omnino iurare non debeamus: coercenda est illa im- moderata in Capitulisi iuramentorum exactio, per quam ne- cessitatem, ut multi in anticipata periuaria corruiant, quorum non tantum illi qui petierant, sed & qui causam periuaria temere exigendo prestant, rei sint. Nam Christi verbum est: si verbum rejstrum, Est, est: non, non: quod amplius est, à malo est. Et in Ecclesiastico legimus. Vir multum iurans, replebitur iniuste- te, & non discedet a domo eius plaga. Si nos sijs diiudicaremus, non vixque iudicaremur.

Q U A R T A, qua plurimum capitulorum cathedralium circuit auctoritas, est Episcopos, Archiepi- scoposque eligendi potestas; cum enim frequenter pontifici obreperant callidi homines, cum populi electio tumultuosa esset, cum prælatures venderent Imperatores, deuoluta est ea potestas ad capitula, quæ electiones fidelius, sincerius, constantiusque tenuerunt. Et tanquam optimates Ecclesiæ sacerdo- tem eligere solent. Non ignoror quorundam capitulorum pudenda fuisse errata, dum fibi, vel suis vitis Minus- commodum Episcopum, Ecclesiæ vel inutilem, vel rāni capi- perniciosum elegerunt. Nec horum dedecorum ex- empla nostris temporibus defuerunt; sed multo pau- ciora, & minus nocentiora fuerunt, quam vetera. Flores. Neque

Neque enim in vnum improbum facile capitulares omnes, cum inter eos multi boni, docti, prudentesque viuant, conspirabunt.

Porro electio Capitulis conuenit has in leges.
1. Canonici eligant prælatum, nisi alteri id iuris conueniat. 2. Pueri, qui subdiaconi non sunt, ne elegant. 3. Nec excommunicati, suspensi, heretici, absentes, nisi legitima sit causa absentia. 4. Si non eligant prescripto tempore, & modo, ius eligendi ad superiorem proximum deuoluitur. 5. Si scientes indignum eligunt, ut concubinarij, ius eligendi amittunt, idque ad pontificem transfertur. 6. Qui indignum eligunt triennio inhabiles sunt ad pauciū vocem, non enim eligi debent, qui improbum, aut indignum elegerunt. 7. Electus vero confirmationem à pontifice habeat, oportet. 8. Ante omnia iuratis suffragium dant, & sua consuetudine plerisque in locis sumpto Eucharistie sacramento. 9. Electum, aut eligendum nulla promissione contra canones obstringant.

QUINTA, possunt etiam prælaturas quasdam tollere, sed opus habent confirmatione facti. Ita Tullenenses Canonici primiceriatum sustulerunt, redditibus inter canonicos distributis. Quasdam etiam præposituras in Ecclesiis tenuibus duiserunt nostro tempore, quod negarent, sibi opus esse præposito.

SEXTA, possunt canonici certum numerum canonicorum in capitulo constituere, non tamen præbendas diuidere, aut supprimere. Possunt facultatibus auctis plures canonicos admittere. Ut vero non possunt supprimere præbendas, ita nec accidere, onera noua imponere, siue corporalia, siue pecunaria, nisi ea, quæ in communi sunt, ut omnium beneficia æquabil proportione grauentur, alioqui iuniorum quotidie deterior conditio redderetur. Qua de re passim multa sunt iure constituta, contra qua nihil facit ius priuatum, seu statuta capitularia. Irrita enim sunt ipsi iure, quæ in præjudicium iuris communis à paucis constituantur.

SEPTIMA, vocem, seu ius suffragii nemo, nisi subdiaconus habeat. Ita Trident. Sels. 22. *Quicunque in cathedrali, vel collegiata, seculari, vel regulari Ecclesia diuinis mancipatus officio, in subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit: vocem in huicmodi Ecclesiis in Capitulo non habebit: etiam si hoc sibi ab aliis libere fuerit concessum. live-ro, qui dignitates, personatus, officia, præbendas, portiones, ac qualibet alia beneficia, in dictis Ecclesiis obtinent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, ut alii missas, alii Evangelium, alii epistolæ dicant, seu cantent: quoconque ipi præiuglio, exemptione, prærogativa, generis nobilitate in signiti: teneantur, iusto impedimento cessante, infra annum ordines sufficiere requisitos: alioquin ponas incurvant, iuxta constitutionem Concilii Viennensis, que incipit. Vt ita, qui: quam præsenti decreto innouat: cogantque Episcopi eos diebus statutis dictos ordines per seipso exercere, ac cetera omnia officia, quæ debent in cultu diuino prestare: sub eisdem, & aliis, etiam gravioribus, pœnis, arbitrio eorum imponendis. Nec aliis, impostorum fiat prouiso, nisi ita, qui iam etatem, & ceteras habilitates integre habere dignoscentur: aliter irrita sit prouiso.*

Ita per statuta Ecclesiarum omnium, quas quidem memini, & iura communia, consuetudo que corroborata.

OCTAVA, pratos domicellares arceret à capitulo possunt, nec potest eos Episcopus cogere, ut recipiant. Moguntinum Concilium anno 1549. sub Sebastiano celebratum, ita statuit.

Hactenus in Ecclesiis cathedralibus & collegiatis (saltem in ea parte, qua Maiores nostri, non sine magnaratione, juniorum Canonicos, quos Domicellares vocant, non statim ut beneficia accepissent, ad Capitula admitti, sed ad tempus sub iugo

prælatorum detineri voluerunt) satis negligenter adiugatur, non sine Ecclesiarum pernicio sentimus, dum hi, quibus ea cura incumbit, ad studia & mores Domicellarium parum attendentes: si modo Domicellares certum tempus in beneficii posse, & one exegissent, aut pecuniam pro emancipatio-ne confirmitat numerasset: sine ampliori delectu quo suis ad Capitula admiserunt, etiam eos, quos nec vita honestate, nec doctrina satis idoneos, aut Ecclesiis vires futuros norint. Vnde sit, ut interdum Ecclesiæ minus virili Canonicorum turba onerata, nec in spiritualibus, nec in temporalibus, debitibus obsequiis administrantur.

Quarum indemnitati consulere volentes, Prælatorum, Capitulorum & aliorum, quorum interest, conscientias duximus onerandas, hisque districte præcipiendo inungimus, in posterum, non secundum præteritam consuetudinem (que vi in hac parte, ut Ecclesiæ perniciofa, irrationabilis, aut potius corrupela censenda est) quolibet, sed secundum conscientiam idoneos tantum & dignos, ad Capitula, præsterni Merropoliticum & Cathedralia, admittant. Prauis vero moribus dedicatos & ignavos, tantisper à Capitulari dignitate & emotu mento reante, donec emendatione vite locum hunc mereri videbuntur: aut si contra omnem emendationem præstati, & incorrigibiles se exhibere perseverauerint, ad dimissionem beneficiorum remedius iuri, tanquam inhabiles & insufficientes ac minus idoneos, prorsus cogant. Quia constitutione nostra, & ipsiis Prælatis & Capitulis, ut officio suo diligenter in vigiliacuratu, & iuuentuti Ecclesiastica, ut vita ingenique cultum & accuratio studio tapessant, occasionem, præstari arbitramur.

NONA, Alienario Episcopi sine consensu capitulo irrita est, ita Concilium ad Valentiam, & decret. l.3.t.10.c.1. *Irrita erit Episcoporum donatio, & venditio, vel commutatio rei Ecclesiastice, absque collaudatione, & subscriptione clericorum.*

Legitima ratio est, & ex æquitate; cum enim res Ecclesiastica sint tales, quibus ministri, Ecclesiæ, pauperes, iustitia defenditur, farta tecta templorum restaurantur, non debent alienari ab ille scientia eorum, quorum interest, leges vero illas multorum præsulium vita fecere, qui bona Ecclesiarum agnaris, ministris, affluentoribus dare, aut exiguo precio diuendere solebant, ad eas res comprobandas non facile capitulo adduci potest.

DECIMA. Imo eadem de causa nec publica Ecclesiæ negotia sine consilio capitulo tractare prælatus debet.

Statuit Alexand. 3. hanc legem. Decret. l.3.t.10.c.4. *Nostris tua discretioni prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, & illi membra esse probantur, unde non decet te omisis membris, aliorum consilio in Ecclesiæ tua negotiis vti: cum id non sit dubium, & honestatis tua, & sanctorum patrum institutionibus contrarie. Innovavit si quidem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum, abbates & abbatis, & alias Ecclesiasticas personas instituimus, & defitius: & infra adeoque id auctoritate Apostolica prohibemus: & infra. Nos enim tales institutiones & defitio-nes carere decernimus robore firmatas.*

ET C. 5. Fraternitatibus mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus, & aliis Ecclesiæ tua negotiis, fratres tuos requiras, & cum eorum consilio, vel seniori partis eadem peragas & pertractes: & que statuenda sunt statuas, & errata corrigas, & euellenda dissipes & euellas: Absentium quoque fratrum nomina inscribi non finas: quia talia munimenta irrita sunt & falsa, & tu exinde questionem falsi poteris merito formidare.

V NDECIMA. Nec sine capituli consensu alias Ecclesiæ, aliis dare potest. Ibidem c.8. *Adieciſi etiam, virum Episcopo vel Eleſeo, cum solo Archidiacono præter assenſum maioris Ecclesiæ, cum ab ipſa eligatur Episcopus, & archidiaconus assumatur de ipſa, cōnobis vel Ecclesiæ conuen-tualibus, ad quas ius pertinet patronatus, liceat conferre per-petuo vacantes Ecclesiæ baptismales: & infra: Alterius etiam*

Pernicies
Ecclesiarū
ex Domicel-larum ad-miſſione.

Praui &
ignavi ad
capitulum
non admittantur.

Domicella-res inmen-dabiles pri-
ficio.

Largitiones
ex bonis Ec-
clesiarum
irrita.

Negocia pu-blica Eccle-siae cum ca-pitulo tra-ctanda.

questionis solutio ex Epistola Leonis Papa colligitur evidenter, in qua legitur: Ne quid Episcopus de rebus Ecclesie quicquid donare, vel permutare, vel vendere audeat: nisi forte aliquid horum faciat ut meliora proficiat: & cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesie profuturum. Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiastice, erit absque conniventia & subscriptione clericorum, per hoc enim nouera solutam secundo loco propositam questionem: cum concessiones Ecclesiarum perpetuas, ad alienationes non sit dubium pertinere.

De VerO Eccl Ima Con Secundu Mo Antiquissima. Valet tamen concessio Episcopi, si capitulum postea ratam habeat, ibidem cap. 3. Certum est, de rigore iuri concessionem illam non tenere, quia reclamante capitulo per praedecessorem tuum constat factam fuisse. Nisi etiam ratam postmodum habuisset.

Olim taciturnitas capituli ratam faciebat, ibidem cap. 2. Nunc merito ex statutis apertum, & scripto cōsignatum consensum requirunt. Leges enim bonae ex malis moribus factae sunt.

De Con Ima TerTia. Capitulorum Cathedralium priuilegium est, vt ad Synodos prouinciales admittantur, ita decreta. l. 3, c. 10. Prouincie Senon. capitula Cathedralium Ecclesiarum ad nos queremoniam transmisserunt quod Archiepiscopus Senon. & eius suffraganei, procuratores eorum nuper ad prouinciale concilium conuocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: & infra. visum fuit nobis & fratribus nostris, vt capitula ipsa ad huiusmodi concilia debeat inuitari, & eorum nuntii ad tractatum admitti: maxime super illis, quia ipsa capitula contingere dignoscuntur.

Hinc itaque appetit optime ordinatam esse Ecclesiam, in qua plurimum potest ad aedificationem antifites, vt tota disciplina sit in eius manu; nec ab ea nullus appellare posse. Minimum vero ad destrunctionem, in iuribus, bonisque vendendis, donandis, aut quocunque titulo alienandis, in canonice sine legitimo examine admittendis.

De Con Ima QuartA. In capitulo pars maior & sancior praeualeat, nisi minor cum ratione contradicat. Ita decret. l. 3, t. II, cap. 1. Cum in cunctis Ecclesiis quod pluribus & senioribus fratribus visum fuerit, in cunctis antebeat obseruari: graue nimis est, & reprehensione dignissimum, quod per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate, ad ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocirca presenti decreto statuimus, vt nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & ostensum, appellatione remota praeualeat semper, & sum coniunctu effectum, quod a maiori & sanciori parte capituli fuerit constitutum: Nec constitutionem nostram impedit, si forte aliquis ad conservandam ecclesie suacostitudinem, se iuramento dicat astrictum: Non enim iuramenta, sed potius periuria sunt dicenda, que contra utilitatem ecclesie & sanctorum patrum veniunt instituta. Si quis autem huiusmodi consuetudines, qua nec ratione inuantur, nec sacris congruent institutis, iurare presumperit: donec dignam egerit penitentiam, a perceptione sit Dominici corporis alienatus.

Itaq; si maior capituli pars Episcopum indolum, amarum, concubinarium, aliisque vitiis infamem eligeret, minor pars cum ratione, & canonum auctoritate contradicet, & faciet electionem irritam.

Quod vero de iuramentis, ait periuria esse. Ille sensus est: Iurare in id quod contra canones est, aut iustitiam, tam est peccatum, quam perjurium: nec magis seruandum quam perjurium. Consultum itaque foret, omnium capitulorum iuramenta in Synodo prouinciali proponi & excuti, atque de iis confirmandis, vel abolendis constitui, nec venientibus noua fine publica auctoritate imponi. Deinde multos abusus mutua conniventia induxit, vt de distributione prouentuum, qui magni absentiis dantur qui-

busdam in Ecclesie, vt queritur Concilium Moguntinum sub Sebastiano c. 70. Pernicious abusus est, cum Inique con- pudendo cleri dedecore, & animarum periculo, gravique eccl- siarum detimento coniunctus, quod in ecclesie quibusdam cathedralibus & collegiatis, potissima prouentuum portio canonice etiam apud ecclesias non residentibus, nec quicquam virtus aut necessarii ministerii exequenter distribuitur: vicariis, qui diurna & nocturna fatigazione omnes ecclesie functiones sustinent, vix tenui consu, & qui ad vitam misere sustentanda agere sufficiat, relicto. Hinc capitula & canonicos ecclesiarum in Domino exhortamus, vt aquitatis & rationis olim Deo reddenda memores, ad functiones ecclesie suis necessariis, his quies gerunt, de fructibus ecclesiarum sufficientem & honestum viatum deputent: ne causam prebeat, de ecclesiarum prouentibus necessario aliter disponendi.

Et sane Tridentinum nuper, & Deus ab eterno aliter dispositus. Cuius hoc est: Qui non laborat, non manducet. Hanc ob causam tam multa rapit fiscus, miles, praedo, quia pro eo quod reliquum est, nondum sat laboratur, & laboranti minima portio distribuitur, non canonomi iure, sed prauo contra canones abuso.

S. 5. Magna quoque & ordinaria potestas est Episcopi in capitulum, & capitulares omnes, eaque Apostolica. Ita Concil. Trident. Ses. 6, cap. 3. Ecclesiarum pralati ad corrigendum subditorum excessus prudentius diligenter intendant: & nemo secularis clericus, cuiusvis personalis, vel regularis, extra monasterium degens, etiam suis ordinis privilegiis prae-textu tutus censeatur, quo minus, si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc a sede Apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat.

Etc. 4. Capitula cathedralium, & aliarum maiorum eccliarum, illorumque personae, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, iuramentis, concordiis, quae tantum suos obligent autores, non etiam successores, tueri se possint, quo minus a suis Episcopis, & aliis maioribus pralatis, per se ipsum solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adiunctis, iuxta canonicas sanctiones, toties, quies opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica, possint, & valeant.

Nulla igitur exemptio nullum capitularem potest a correctione Episcopi tueri; omniaque in hunc finem statuta irita sunt, quia contra ius; addo contra iustitiam. Nam Episcopus est etiam capitularium Episcopus, vt coeteri Cleri, & Laicorum; eidem igitur incumbit, visua in eos potestate; alioqui sine spirituali capite essent. Quod si forte praeendant se sub solo pontifice immediate esse, quemadmodum multi sunt; non tamen sic a iurisdictione Episcopi sunt exempti; nam ille legatus est pontificis, contra quem omnino exceptio, exemptione inutilia est. Itaque in capitulo etiam exemptio morum censor est Episcopus; itaque rectissime statutum est in Concil. 3. Mediol. Quo facilius Episcopus in Ecclesia sibi commissa, & diuinum cultum augere, & canonorum concordiam, mutuamque charitatem conseruare, & canonalem disciplinam tueri possit; singulis mensibus, aut saltem sepe in anno, canonicali capitulo interesse studeat, veleo loco, ubi haberi solet, vel alio, quo illud is ad se conuocare maluerit: conuocet autem cuiusvis rei causa, ob quam expedire iudicarit. Quo in capitulo aliquando videat, an qua de diuinorum officiorum cultu prescripta sunt, recte, rite, ordine, atque cum dignitate gerantur.

Nec eximit exemptum; nam adiungit. Quod si capitulum exemptum sit, posset Episcopus ex decreto Concilii Tridentini, illud conuocare arbitrio suo, eo solo casu, quando ipse vult aliquid Canonice proponere in re, que ad suum suorum comodum non spectat, & tum in loco duntaxat, in quo ante solutum fuit Capitulum conuenire.

Itaque exempto capitulo interesset, mores compone, corrigerem malos, ea quae ad diuinum obsequium

Non seruādas sunt immixtia iura- menta.

Episcopus in ipso capitulo de moribus & gat.

quiū pertinent, statuere potest, hoc enim non est agere de suis suorumque commodis, sed communis; nam ab exemptis capitulis fere dependet Ecclesiastica disciplina.

Clericus exemptus ab Episcopo, ut est Episcopus subiectus Episcopo, poterit esse legatus Apostolicus.

§. 6. Neque ad capitulationes, & pacta recessum potest; nam Episcopus ordinarius est iudex, & superior sui Cleri. Deinde quocunque modo exceptus Clericus precepto concilii generalis subiicitur, quoad visitationem, correctionemque Episcopo, non ergo possunt vills se pactis aut constitutionibus eximere.

Quod si ante electionem Episcopi omnes iuramentum praestent; selectus fuerit, iuro me nullum capitularem monitorum, curatur, iudicaturum, omnem illis libertatem permisurum: Iniquitas est hoc iurandum; quia iurat se non functionum officio boni viri, ne dum boni Episcopi. Possuntque omnes tale iuramentum exigentes, aut praestantes iure electionis priuari. Verum & de his plura, cum de Episcopis agendum est. Nam ex hoc abusu sequitur quidam canonicos vix illum superiore agnoscere. Pontifex procul abest, a nuncius Apostolicis tui sunt, Episcopum non curant, itaque nonnulli quos obedientiae specimen præbere omnibus oportuit, suo penitus arbitrio viuunt, & quicquid libitum est, licitum putant. Hoc autem contra ius naturæ est.

CAPUT XIX.

Varii Ecclesiasticorum ordines.

Nimia exemptionis malum.

Varii ordines ad Eccl. **S. I.** BI FARIAM Ecclesiastici diuidi solent; Prima diuisiō est quasi essentialis, ratione ordinis, sumpta ex ipso sacramento, ut sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum, &c. Alii ratione officiorum, instituto vita, fine proximo; si est Pontifex, Patriarchæ, Metropolitanus, Archiepiscopi, Episcopi, Archipresbyteri, Archidiaconi, Canonici, Monachi, Sacellani, Vicarii, de singulis breuiter, quantum ad Ecclesias, & Reipublicæ corpus attinet, dicendum; disputationes enim Theologicae alium locum posulant, vti & alium scopum habent.

§. 2. Septem ordines sacri in Ecclesia numerantur, sacerdotium, diaconatus, subdiaconatus, deinde minores ordines, Lectorum, Acoluthorum, exorcistarum, ostiariorum. Quos omnes esse unum sacramentum genere, sed specie diuersum docēt autores; de minoribus nonnulli dubitarunt; Verū hęc Theologis & illis qui controversias tractant consideranda relinquo. Mihi de hisce agendum practice, vt ad constituantam Rempublicam Ecclesiasticam conueniant. Itaque de ordine Hierarchico præcipue quo gubernatur Ecclesia in foro externo vt vocant agamus. In eo primum locum tenet Episcopus, Episcoporum vero una est ordinis potestas, sed varia in gubernatione, aliisque aliis præsunt, vt Episcopis Archiepiscopi, his Patriarchæ, omnibus Pontificis modo & ordine, ea Reipublicæ utilitate, vt nihil mirabilis vñquam mundus asperxit, nihil ad mores, & quietem Reipublicæ conuenientius.

De hoc igitur ordine dicimus.

49 (**) 50

CAPUT XX.

De Pontifice Romano.

S. I. DE Pontifice Romano sine stomacho hæticorum nemo Catholicus loqui potest; *Omnis haec nec hoc nouum est, in eo unitas Christiana necatur, res à Simon Magno* & fides fundatur, non vt in causa principi, sed vt vicario summi pastoris. Non tamen mirum esse debet, *vsque se omni fæctario nomen Pontificis esse odiosum, ipsam Pontifici opposuit.*

Quod si ante electionem Episcopi omnes iuramentum praestent; selectus fuerit, iuro me nullum capitularem monitorum, curatur, iudicaturum, omnem illis libertatem permisurum: Iniquitas est hoc iurandum; quia iurat se non functionum officio boni viri, ne dum boni Episcopi. Possuntque omnes tale iuramentum exigentes, aut praestantes iure electionis priuari. Verum & de his plura, cum de Episcopis agendum est. Nam ex hoc abusu sequitur quidam canonicos vix illum superiore agnoscere. Pontifex procul abest, a nuncius Apostolicis tui sunt, Episcopum non curant, itaque nonnulli quos obedientiae specimen præbere omnibus oportuit, suo penitus arbitrio viuunt, & quicquid libitum est, licitum putant. Hoc autem contra ius naturæ est.

Vel hoc argumento est Inter veritatis cathedram, & errorum subsellia, non quam potest esse concordia. Nemo reus contumaciam suum amauit: non est nouum igitur Pontifices nostros omnium fæctarum odium sustinere, hereticos, cum omnes eorum antecessores, martyres & confessores sui temporis hæreticorum calumniis, infideliis, armisque appetitis sint.

§. 2. Pontificiæ potestatis finis est, vt sub uno capite auctoritabile, vicario Christi tota Ecclesia regatur, & schismatis tollatur occasio. Eam ob causam *Vnus pastor* *vritatis est* *nostros electarios esse* *fundamenta* in pontificis electione est omnino abominabile. Nam caput in quod mens & sensus Ecclesiæ conuenit sine pernicie magna non scanditur. Hinc tot legibus caurum est, ne duo capita eligi videantur, dubiumque sit, cui parendum sit. Schismata omnia Deo iniusa, mortalibus exitiosam sunt. Chore, Darhan, Abiron terra dehinc absforbit. Num. 19. Vestem scindere pontifici non licuit, Leuit. 10. Tunicam domini incōsūtilem ne miles quidem discidit. Primum schisma fuit, cum Episcopi tres Nouatianum clandestine, in Pontificem Romanum elegerunt, & ordinariunt. Ita in Epist. 48. & 52. Cypriani, & Cornelii ad Fabium, aut Flavianū Antiochenum: fecuta sunt deinde alia, atque alia. Ingens illud fuit, & diuturnum; cum factione gentium diuersi eligerentur, cum Itali anno 1376. vt Blond. decret. 2. l. 10. Vrbanum sextum Neapolitanum suæ nationis Pontificem; Galli Clementem septimum elegerunt, quod schisma post annos 39. in Concil. Constantiensi sublatum est. Quod si nullum unum sit caput, nullus religionis magister, omnia dissidiis miscentur, omnes enim hæreses in cunis bella gererunt, vt in libro de Synodo Euangelicorum, & pace Germaniæ, atque adeo Iubilo Iubitorum docui.

§. 3. Elec̄tio summi Pontificis vt poterit aqua Ecclesiæ dependet salus, magnæ semper cura fuit antistitibus, imo & principibus. Populus eligendi Pontificum & Episcoporum iure diuino potestatem non habet. Nam Christus ipse Apostolos elegit, ipse se p̄tuaginta discipulos constituit, Apostoli per diuersa loca Episcopos & presbyteros constituerunt. Populi munus est audire, & palci, non ordinare præsides, idem constituit Concilium Nicenum, ne turbis permitteatur facere electionem eorum, qui sunt ad sacerdotium promouendi. Ita can. 13. Nicenum. Verum hac de re sunt propositiones Bellarminianæ l. i. c. 7. &

Schismata ex multitudine exorta.

Magna cura eligendus cui cura omnium committitur.

se quentibus, de Clericis, ab Catholicis probatae, à priscis Conciliis sumpta. *Propositio Quinta.* Ius eligendi summum Pontificem, ceterosque Ecclesie pastores, & ministros, Electio non non conuenit populo iure divino: sed si quid aliquando in hac est populi potuit, id totum habuit ex connuentia, vel concessione Pontificis.

Pontifex E- *Propositio Sexta.* Electio Episcoporum non pertinet iure di- pscopos eli- uino ad Clerum, sed ad summum Pontificem, ut vel ipse eligat, git.

Propositio Septima. Ratio eligendi summum Pontificem per solos Cardinales, est omnium optima, & merito conservanda, et si absolute posset Pontifex eam mutare si vellet.

Propositio Octaua. Si nulla extaret Pontifica constitutio de electione sum. Ponti, vel casu aliquo omnes electores à iure designati, id est, omnes Cardinales simul perirent, ius electionis ad Episcopos vicinos, & Clerum Romanum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio generali Episcoporum.

Verum ea de re existant multorum disputationes, neque nunc mihi propositum est, de iure agere. Sed id quod paci Ecclesiæ conduceit, exponere.

§. 4. Hinc constat Electores constitui ab Ecclesia posse; & idcirco in electione sepe variatum est, qua de re eruditissime Greg. Tolosanus. A quibus autem (Syntagma iuris l.1, c.3, a. §.19.) A quibus autem eligatur summus Pontifex, quod temporum haber distinctionem. Et Sacra fætua Romana & Apostolica, non ab Apostolis primum, sed ab ipso Domino & Salvatore nostro primatum obtinuit, h. nam Beato Petro Apostolo dixit: (Tu es Petrus & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, &c. i.) subinde q. D. Petro dist. can. ita in sede non successerit, & ipso volente ante illum eandem tenuerint Linus, Cletus seu Anacletus I. Eo quod vivente adhuc D. 19. dist. Petro Linus & Clerus adiutores adsciti sunt in administratio- i. D. Match. nem bonorum exterorum, qualem diacones habebant, & nūc 6.16. camerarii Papa. m. Fuitque Clemens secundum electionem q. D. Petrus secundus, sed in administratione quartus summus Pontifex. fibi in sede Deinceps quia exemplum perniciuum visum est, ut quis deligeret de legit suc- sibi Episcopum successorem, & que Dei sunt ab hominibus cessorum dari o alia formula eligendi summum Pontificem compro- Clementem, & a solis Ecclesiæ fætis electus. Ecclesia postea pacem k. quam- ad apta interfuit populus, & secuta Imperatorum comprobatio, seu authoratio: p. omnis Imperatoris comprobatio in elec- tione Pelagii q. & Gregorii I. r. Benedictus II. sum. Pontif. statuit in posterum deligi summos Pontifices per Cle- k. Si Pe- rum & populum Romanum sine consensu Imperatoris. f trus &c. prohibitus de hinc Laicis, ne se immiscerent Pontificum elec- vnde ipse. tioni, & ab Adriano S.P. & in 8. Synodo: n. neus consensu Clemens, 8. Imperatoris adhiberetur, & ne electio ab imperatoribus facta q. i. Clemens rata esset, cautum est ut quamvis placuerit aliquando & Episc. ad la- plebem electionis adesse. x. Sub Agathone sum. Pontifice Sicu- cobum fra- lo Imperatori dabatur certa pecunia pro ordinatione Pontifi- tre Domini cis, & id eius requirebatur authoritas, & sub annum Do- Euseb. 3.c. minii 680. Quia & Stephani Papa extat decretum, ut pre- 11. Tom. i. sentibus legatis Imperatoris ordinaretur summus Pontifex concil. in videlicet ut coercerentur scandala, quæ solent in electione in- Clementi. teruenire.

m. Can. fi Adrianus primus, qui adeptus est sedem Apostolicam Petrus iun- anno Domini 772, cum eiusrogatu Carolus magnus ad de- flag. pen. 8 fendas res Ecclesiæ venisset, habita Synodo cum 153 Patri- q. i. bus, electionem summi Pontif. Archiepiscoporum & Episcopo- n. In concil. rum, cum omnibus inuestituris Carolo concepit cum digni- Antioche- tate patriciatu. a Ludouicus primus, Caroli Magni filius, no. in can. ceptis hoc ius electionis in perpetuum Paschali primo, b. sum. Episcopo nō licet pro se concil. Martini Papa, C. Episcopo non licet ante 8. q. i. c. i. de concess. præb. o D. can. Episcopo non licet ante 8. q. i. C. remoto, 7. q. i. C. conuenior. 23. q. 8. p. Polydo Virgil. l. 4. de iuuentur. rer. c. 10. con. Episco- pos, & can. principali 63. dist. q. Platina in vita Pelagi. r. Platina in Gregg. r. f. Polydo Virgil. l. 4. de iuuentur. rer. c. 10. Platina in Benedict. 2. & Volater. t. C. nullus, C. Adrianus 63. dist. u. C. Valentianino & can. se- quentibus 63. distinct. x. C. plebs 63. distinct. y. Can. Agatho 63. distinct. z. c. quia sancta Romana 63. distinct. a. C. Adrianus 63. dist. Sabell. Ennea 8. l. 8. & Sigib. b. C. Egg Ludouicus 63. dist.

Pontifici qui sedet anno 817. & ipse ante à populo Romano si- ne consensu Imperatoris electus, c. Quare nec in electione c. Platina Adriani 11. adhibiti fuerunt Legati Caesaris Ludouici 11. Paschal. & quanuis tunc in vrbe essent, anno Domini 869. & si quædam usurpata consuetudo ante obtinuerit, d. Henricus V. Imperator, contendere de principatu & de inuestituris Episcoporum, cum Paschali 11. ausus, excommunicatus, tandem culpam deprecari coactus est, vt eius temporis author consignauit literis Gothfridus Viterbiensis libr. 17. histioria que e. Platina Pantheon inscribitur, in Henrico V. Adrianus III. qui sedet in Pontificatu anno Domini 886. primus ad populum retulit, ne in creando Pontifice consensus Imperatoris e. expectaretur.

Verumtamen Leo 8. sum. Pontif. qui sedet circa annum in Leone 8. Dom. 968. Ottoni 2. Imperatori, potestatem eligendi Pon- Albertus tificem renouare & confirmare, certis ab literis datis, que Krantius. tui se imperii hostibus opponere posset. f. Iuravit autem ante Othbo Ioanni 12. antecessori fidelitatem, & nihil suo consilio consensu, aut exhortatione perditur, nullumque placitum de rebus, quæ ad illum terram Sancti Petri sine consilio suo factum. g. Ex hi tandem variis concessionibus & remissionibus, & decretis nihil prater seditiones crebras & schismata Ecclesie accepit: donec Nicolaus 2. Sabaudus, qui sedet circa annum 1065. Ex concilio decreto, quod Mantua habitum est, statuit Pontificem summum a solis Cardinalibus eligendum esse, cum precedente tractatu. h. Ale- xander 3. Senensis rursum circa annum 1165. statuit addendo, ut dissentientibus inter se in electione Cardinalibus, valeat illius electio, quem ex tribus partibus Cardinalium ducelegerint: excepta causa necessitatibus, in qua non expectantur duo partes Cardinalium, uno & aliquando huic solenitate renunciare possint eligentes. k.

i. o. 1. Alex. 4. in c. licet de vitanda c. i. de electione apud Greg. d. c. licet in verbis à duabus partibus & ibi Gotfred. & Joan. Andreas.

§. 5. Anno 1059. in Concilio Romano Episco- porum 113. sub Nicolao II. ita statutum est.

Primo namque inspectore Deo est statutum, ut electio Ro- Cardinales mani Episcopi Pontificis sit in potestate Cardinalium Episcoporum sit, ita ut si quis Apostolica sedis sine præmissa concordi, & canonica electione eorum, ac deinde sequentiam ordinum religiosorum, clericorum, & laicorum consensu in bronziatur, & non Papav. Apostolicus, sed Apostaticus habeatur.

Vt moriente Romano Pontifice vel cuiuscunque ciuitatis, nullus presumat facultates eorum inuadere, sed successoribus eorum referentur integra.

Hanc legem multorum rapinæ exaserbant, qui morientur opes diripiebant, cum tamen Ecclesia sint, & pauperum, itaque neque eas nunc in propriis vissu vertere electores canonici possunt.

Totus autem ordo eligendi & conclavium descri- ptus est in Synodo Lugdunensi sub Gregorio decimo; nam additis illis ad constitutiones Concilii Late- ranen. l. & Alexandri tertii, perfecta est ratio. Quin & in Concilio Basileensi Sels. 23. multa ad electionem utilissima constituta sunt, requiriturque consensus, & professio Pontificis electi: plura etiam in eodem Concilio Sels. 37. Item Sels. 38. de electoribus, & confirmatione P. & P. A. Fatur Concilium variis suis eligendi modis, prout necessitas, & utilitas Ecclesiæ exigit, nunc vero ex Cardinalibus eligi solet.

§. 6. Mores Pontificis optimos esse oportet, ut ea omnia quæ de Episcopis & Presbyteris dicta sunt, tanto in Pontifice præstantiora sint, quanto ille omnibus Episcopis maior est; itaque cum in cæteris ve- ra solidæque virtutes, in Pontifice omnium virtutum apex exigitur.

Grandi autem scelere se Cardinales obstringunt, cum in supremam dignitatem, hominem haud satius probatum euohunt; quod cum factum est, magno motu concussa est Ecclesia, versique in deteriorius Cle- ri mores.

Cardinalia summa ob- ligatio est, ut optimi pontifices eligantur.

Pote-

Familia p̄tificis sit ex-
templo toti
orbis.

Potestas eius est, quae aliorum Episcoporum; sed eo maior, quod est in ipsis Episcopos; quod sine eo Synodus oecumenica cogi nulla possit. Cura eius vniuersalis, obligatio pro cunctis animabus. Sed maxima pro domesticis, & curia sua, quam omnes ita constitutre tenentur, ut in ea sit modestia, pudor, iustitia sacerdotis domui conueniens; si enim suorum domesticorum, iudicium, & officialium curam non habeat, fidem factis negat, & pastor omnium fidelium, est infideli deterius. Cum enim summa sit eius iurisdictio in terris, à qua nulla datur appellatio, cum eius iudicium sit à nullo retractabile, cum ad eum omnes undeunque appellant, causa Episcoporum, principum & regum, ad eum deferrantur, de omnibus iudiciis ille iudicet, ille à nomine iudicetur: vt autem iuste iudicet, afflentes, cognitores, subordinatos iudices iustos, diligenter habere necesse est.

Cum vero pietatis causa, & religionis, pontificem Imperatores venerentur; vt est in Epist. Nicolai ad Constantinopolitanum Imperatorem; neccesse est grauissimi scleris reum esse pontificem, cum officio suo deesse, & orbem Christianum frustrare incipit. Imo nisi maiorem zelum pro Dei honore quam careri Christiani præstat, prauaricator est. 32. q. 1. officii.

Qui iudice
in terra no
habet, Deo
iudici se
prober.

Quanta vero eius esse debet innocentia, qui non necessitate, sed propria voluntate se purgar ab obiectis criminibus? 2. q. 4. Mandatis. q. 7. Nos si.

§. 7. Huic tantæ potestati Christianam Ecclesiam decens, honor adiunctus est; Nam & diademate cingitur, & regum obsequiis colitur, demissione etiam ad oscula pedum procedente. Culpan hoc sectarii, & si fasu, non autem officio agatur, culpandum foret. S. Thomas 22. q. 20. ostendit honorem eum non esse inordinatum. Nam obseruantia, qua dignitate excellentes prosequimur, si publico funguntur munere, non ad eorum sed Dei, & Reipublica honorem pertinet. Honor pontifici delatus non illi, sed Christo cuius vicarius est, exhibetur, quo circa & crucem gerit, vt crucifix, non sibi honorem dari contetur; cum vero etiam sit totius Reipublica Christiana caput, ipsi Ecclesia honor in eius capite merito defertur, defendit olim in Concilio Basileensi Henricus Kalteisen, eam cærimoniam, neque nunc ullum, nisi hereticum offendit. Sanctissimus vocatur, quia sanctissimum est eius officium. Ipse interdum impius est, atque in æternum damnatur.

Beatus, bea-
tissimus di-
citur.

Idem titu-
lus Concilii
generalibus
tribus soli-
tus.

In vicario
suo, etiam
peccatore
Christus
honoratur.

Officium san-
ctissimum.

Ecclesia in
pontifice
honoratur.

Artes calu-
mniandi
Pontificem.
1. Vnus
peccata o-
mnibus im-
putant.

2. Figmen-
ta contra
Pontificem
colligunt.

Beatus, & beatissimus dicitur ex eadem excellencia potestatis, idem Henricus Kalteisen de libertate Euangelicae predicationis, in t. 4. conc. p. 339. sic exponit. Venerabilis Thom. de Wahlen, lib. 2. c. 36. sic & Concilia generalia dicuntur sancta & sanctissima, non à sanctitate personarum inibi existentium, sed ex plenitudine officij sanctificandi & inseparabili assistance spiritus sancti, sic & ecclesia Catholica dicitur sancta, non propter sanctitatem omnium existentium in ea, cum sint multi peccatores, sed propter sanctissima eius officia, propter sacramentorum sanctitatem existentium in ea, non enim talia dicuntur sancta ex opere operante, sed ex opere operato. Ideo S. Cyrius in epist. Synodica directa Nestorio, qui incipit: Religioso & Deo amabili; nominat Papam sanctissimum, & venerandissimum, similiter sacrum generale Concilium, similiter S. Hieronym. Papam vocat sanctissimum, gloriam sanctitatis sua magnificans in libro, qui initulatur: de gestis Romanorum pontificum, in principio scribens ad Damasum Papam. Tertium, quod Papa ratione officij sepe aptissime nominatur beatus seu beatissimus, non quasi extra statum via eternaliiter constitutus beatus, sed propter admirandam sua potestatis excellentiam, que prope Christum attingit,

quicquid enim potestatis, quicquid gratia sacramentalis, quicquid dispensationis cœlestis a Christo capite Ecclesia compissum est, ipsa Ecclesia dispensat, & Papa in fide non errante, totum est eius dispensationi commissum. Hinc B. Hilarius etiam Imperatorem Constantinum propter auctoritatem imperiale beatissimum nuncupavit in epistola sua ad eundem de fide. Et B. Ambrosius quibusdam scribens Episcopis & sacerdotibus malis, quos de symonia & multis excessibus redarguit, beatissimos & sanctissimos patres nominat in libro suo pastorali, quenos de obleruantis ipsorum iniuriantur. Quarto ergo dico, quod si Papa aliquid mandat faciendum, quod non est contra legem Dei expresse aut contra statuta aliqua sanctorum patrum, etiam si se literaliter in lege Dei veraciter non fundat, ei obedientiam est.

§. 8. Cum omnium cura pontifici incumbat, una tamen ratio est omnia curandi, si curiam suam vitiis liberet, si viros rerum, iustitiae, gubernandi peritos, vere pios, auraria munerumque osores circum se habeat, alioqui nec causas intelliget, nec recte judicabit. Curiam itaque conservat, & siopus sit reformare studebit. Nec exultationem ullam pretendere potest, si enim episcopos, principes & reges admonet, corrigit, puniit, non poterit ministros suos aut dimittere, aut ad honesta cogere? Aetum ea de re in Concilio Lateranensi, & extant Bulla Leonis decimi. Nec modo curiae ipsius, sed ficio omni Legatorum quoque pontificiorum, quorum cum monasterio sit Episcopalis, & interdum Cardinalitia dignitas, religiosior decet non modo mores esse probos, sed familiam est. etiam esse modestam: alioqui probra in ipsis, & secundum Apostolicam recidunt.

CAPUT XXI.

Immerito multi odio Romani pontificis à vetere Ecclesia secessionem fa- ciunt.

§. 1. Quidam ad omnes aetas pertinet, vt legatum in Ecclesia magistratum agnoscant, id in coronide mea contra eos, qui, cum ista scriberem, iubila sua declamatabant, conuersti, vt a calumniis falsis, verum Christianorum omnium, etiam regum pastorem vindicarem. Hoc etiam munus ad politicum pertinet, quandoquidem in Ecclesia est nostra respublica, & in hac illa.

Generatim hoc propono, quia maxima pars concionum conuicii contra pontificem infumitur, adeo, vt si maledicta illa demantur, ex multis tomis futurus sit libellus unus. Concionum plurimarum argumentum est, ex Danielis cap. 11. 31. & sequent. Apocal. 12. & 13. & 14. & 17. vt omnia quæcumque in Antiochum, & Antichristum scriptura vñquam dixit, Pontifici imputent. Ita Matthias Hoe concubiliana 3. Baldinus Fredericus, Wolfgangus Franzius, Erhartus Lauterbach, Michael Mulinus, Vincentius Schmuck, Paulus Laurentius, duabus concessionibus, Ioannes Pandochetus, sunt & a liorum theses, & declamationes.

In hisce tria notaui omnes facere. Primo quæcumque vñquam ab aliquo Pontifice male gesta sunt, toti ordini imputant, & exaggerant, vt si quis Achab vel Manassis sclera cunctis regibus attribuat, ideoque sceptrorum vim tollat, quia suis affectibus multi reges læpius, quam legibus obsecuti sunt. Secundo, quæcumque contra Pontifices vñquam ab eorum inimicis facta sunt, tanquam oracula cum auctario proponunt, quæ autem pro Pontifice dicuntur feruentur, illa in calumniam rapiunt. Vt cum dicitur Pontifici in terra datam potestatem sol-

Constanti-
nus vocatus
ab Hilario
beatissimus.

Inter o-
mnia nihil
efficacius,
quam curia
Romana
sanctitas.

Aula ponti-
fici omni
Legatorum
monasterio
religiosior
decet non modo
mores esse probos,
sed familiam est.

Nouatores
omnes in
Pontificem
infurgunt.

uendi peccata, sicut Deus in celo soluit, & iudicium Pontificis etiam Dei esse, mox clamant, Pontificem aquari Deo, Deum de throno deiici, & Pontificem extollit, Pontificem Deum a nobis statui, cum tamen particula sit, aut sicut similitudinis non minus, quam aequalitatis sit nota, cum aliud non doceamus, quam ea, qua Pontifex soluit aut ligat in terra legitima potestatis vnu, ea in celo solui vel ligari, & Christum habere serui sui, & Vicarri ratam sententiam.

3. Doctrinam oppugnant.

Purgatoriū
qui nouum
inuentum
aiunt, o-
mnia vete-
ra ignorat.

Tertio doctrinam Pontificis oppugnant, in quo certamine tria stratagema notaui. Primum est, imputare pontifici, & Catholicis ea dogmata per calumniam, quae expressissime damnamus, & anathematizamus. Alterum, qua antiquissima Ecclesia docuit, verbi gratia de purgatorio, ea velut noua Pontificis, Monachorum, & Iesuitarum inuenta traducunt v. g. Purgatorium figuramentum Monachorum aiunt, at Zanchius lib. 4. cap. 4. quest. 5. de natura Dei ita loquitur: Verum enim vero primum, nondum potui certi aliquid reperire. Est tamen antiqua consuetudo, & doctrina. Nam Tertullianus de eis precibus pro defunctis mentionem fecit, in lib. de cor. mil. Christi pag. 449. sed aperte inter ea numerat, quae ex sola confusione fluixerunt: minime autem ex scripturis desumpta sunt. De eadem re scribit lib. de monogamia pag. 578. item oblationum pro defunctis mentionem facit, lib. de exhortatione ad castitatem, pag. 564. Nunquam vero docet vel innuit, preces illas vel oblationes fuisse ex verbo Dei, aut etiam ex Apostolica traditione.

Dionysius, qui Areopagita dicitur, in lib. de Eccles. Hierarch. cap. vlt. & alibi. Cyprianus Epist. lib. 13. Epist. 6. item lib. 4. Epist. 5. & alibi sepe. Ambrosius T. 3. in orat. sun. de obitu Theodosii: item altera de obitu Valentini: & in orat. de obitu fratris sui Satyri. Chrysost. in Liturgia, & alibi. August. T. 1. confess. lib. 9. cap. 12. 13. rogat Deum, ut peccata matris defuncte remittat. item lib. de cura pro mortuis agenda. cap. 4. ait, non esse omittendas supplicationes pro spiritibus defunctorum. item Tom. 4. in 8. quest. ad Dulcium quest. 2. & alibi.

Exemplum exhibere volui artificiose & rudit malitia: Zanchius atque alii, qui aliquando veteres legerunt, fatentur iam Dionysii Areopagitae tempore & Tertulliani fuisse consuetudinem, citant Cypriannum, Augustinum, alias Patres. Itaque haec, cum parum ad odium Pontifici concitandum valerent, artificiose omittunt, & simul stolidae & ruditae: Etsi enim suis imponunt, & oratores videantur, conscientiam tamen Christiani orbis vereri debent. Tertium est odiosa facere Catholicam dogmatam, & sua horridiora mollibus verbis polire.

Odiosam
reddunt ve-
ritatem
daci.

Caluiniani
predicantes
archisynco-
phante.

Ius natura-
le varie di-
citur à iu-
risperitis.

§. 2. Odiosam nostram doctrinam faciunt interpretatione peruersa. Id cum olim cœperunt multi, praesertim scurra Anonymus contra Privilegia Caluinistarum à P. Martino Becano edita, quem secuti sunt Anonymus contra Vngersdorff, & nunc Iubilantes præfertim Zeæman, & cæteri qui nihil nisi suorum famosos libellos legere consueverunt. Verba scurræ de Oppenheim, qui se mendaciter Guilhelmm de Pratis indigitat, in eius Epistola legerunt. Papa, inquit, ille potest dispensare contra ius naturale, & Apostolorum. Nam Glossator Gratiani expresse scribit, 15. questione 6. cap. auctoritatem, d. 32. cap. presbyter. dist. 34. c. lector. Sed grandis est calumnia, nam Pontifex dicit anathema cunctis docentibus, Posse pontificem contra ius naturale dispensare. Itaque glossatoris culpa, non est pontificis, deinde glossa illa in iure canonico hodierno nulla est. Nec nullus horum glossam vidit, sed mendacium mutuo acceptum alias tradunt. Sed tamen sunt quedam, quæ iuri naturali esse Canonistar, & iurisperiti dicunt, quod iuri naturæ sint consentaneæ, mutari tamen

possunt, quia non omni tempore nec loco obligant, v. 9. Iuris naturalis est alienum reddere, ius ciuale præscriptione transferr dominium, ius Apostolicum est, ne Episc. sit neophytus, sit vnius uxoris vir, vt omnis vir oret, & prophetet aperto, & feminæ opero cap. In his tamen dispensare videmus omnes interdum Sebas, non modo Catholicos. Hac mente loqui aliquis glossator potuit, & in ipsis dispensari posse docet Parens in 1. Cor. 1. 14. Deinde calumniam retundit titulus Canonis, qui est: Apostolica auctoritas penitus illicita in rituum deducit iuramenta. At illicita iuramenta facere irrita non est contra ius naturale. Deinde ipse Canon qui est non modo Nicolai Papæ, sed veterum etiam. Auctoritatem venerabilium (15. q. 6.) prædecessorum nostrorum secuti, & nominatum beatissimi Papæ, & Impia iuramentis, & cuiuscumque modi obligationibus, quibus illi se se coacti violentia impiorum obligauerant, absoluimus: & ne illa serueratur, reuimus tam prefatum Archiepiscopum Treverensem, quam eius propositum, & omnes qui tunc temporis capti se illis quoquo modo obligauerunt: neque vilam eos proinde infamiam, vel calumniam, aut à suis bonis sequestrationem unquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, & nostris prædecessoribus sustinere permittimus: sicut per prophetam Dominus dicit. (dissolute colligationes impietas) Quinetiam prefato fratri nostro, filiique Treverensis Ecclesiæ, illiusque defensoribus hac in mandatis datum: ut spirituali finit, & materiali gladio tam diu malignos illos, eorumque fautores insequantur, quousque cum integritate possessiones, vel quæcumque res Ecclesiastice hoc facto vel quocumque pacto distracta, seu directa sunt, reuocentur.

§. 3. Nec tolerabilior calumnia est, cum dicunt, Panormitanum dicere c. fin. de diuortis, Papam contra nouum Testamentum dispensare posse. Hac scurra: & speciem habet calumnia, quia verba Panormitani sunt. Secundo nota, quod Papa ex maxima causa posset dispensare contra nouum Testamentum. Quomodo vero intelligenda sint verba dure sonantia, discendum est ex additionibus, quibus lector ibidem remittitur ad cap. 13. 4. qui filii sint legitimi. Vbi sic habet: Nec obstat, si dicetur Papam posse ex causa dispensare in gradibus diuina lege prohibitis, ut notatur per aliquos in c. literas, de refutat. Spoliator. quia illud verum, secundum eum disponendo, & legitimando matrimonium, ut ex nunc, non autem ex tunc, ita ut filij ante geniti censeantur legitimati.

Hac dispensatio non est in eo, quod simpliciter in nouo Testamento mandatum est, sed disponit circa aliquid, quod non est contra nouum testamentum. Agitur enim de rebus non omnino necessariis: aliquæ, quæ quale est illud, quod Ambrosius Neophytus contra in novo reuolum testamentum venit ad Episcopatum. Dein statu de ex ipso canores clara est. Panormitanus explicavit illud caput, in quo Innocentius tertius recens conuersis ad fidem, qui matrimonium contraxerant, cum relicta fratri secundum legem Mosis, propter infirmitatem permittit, ut eo matrimonio post baptismum vtantur. Non tamen licet baptizatis ita contrahere, deinde subiicit. Secundo nota, quod Papa ex maxima causa, posset dispensare contra nouum testamentum. Quod non est dispensare de aliquo, quod in nouo testamento scribitur seruandū, sed de aliqua lege Ecclesiæ, quæ in nouo testamento seruat: nam nulus apex est in nouo testamento quo vetetur aliquis viduam defuncti fratri domū ducere, in veteri testamento etiam lex erat, quæ matrimonium illud imperabat. Non igitur contra nouum testamentum scriptum, sed contra legem Ecclesiæ noui testamenti dispensabat. Nec obstat, quod Matth. 14. 3. Ioanne dicit Herodi, non licere habere vxorem fratris sui. De vxore enim viuentis agitur.

Vt Hie-

Vt Hieronymus, Beda, aliique testantur: Philippus enim anno Tiberii 20. mortuus est. Mens autem Panormitani eodem in loco, (nempe in c. finali de diuinitatibus, lib. 4. decretal. t. 19.) clara est, docet enim, non posse Papam contra leges diuinæ dispensare.

Idem secura, & ex eo Nouatores nudis quoque mendacis contra auctoritatem Pontificis pugnant, Idem dicit Bertachinus, inquit, in Repertorio dictioris Pape. Idem allegant Iubilantes. Sed in eo repertorio contrarium penitus reperitur. Papa non potest dispensare in prohibitis testamento veteri & nouo. Anton. de But. & Ioan. Andr. in c. super de rur. & Anton. de Prato in d. conf. II. col. nec contra Euangelium, nec ius diuinum 20. disinct. I. deinde 14. dist. sicut & glo. in cap. literas de restitut. spoliat.

Bertachinus igitur eos mendaci arguit, & auctores pro eare citat. Alia funr innumera, vt nos Papam facere verum Deum, & similia, quæ ab uno semel sine fronte dicta, ab omnibus deinde iterantur. In his itaque coram Deo & hominibus protestantur iniuriam fieri nobis, illi enim εἰ ταύτης ταλαιπωρίας οὐδεὶς εἴπερόντως, in auraria fictis sermonibus animas negotiantur. Vita eorum doli meditatio, & tritura mendacia:

Ψευδῶν διενεκτές, μηχανόφοι κακῶν ἐλεκτά.

Mendaciorum reges, Machinarum structores, malorum

Qui secum ita ratiocinantur: (volutabru.

Tὸ πέρι τῆς ἡδονῆς τοῦ Λευδῶν ἐν,

Lucrum dulce est, eti ex mendacio sit.

§. 4. Cum igitur errore magno deficiant à prisca veritate, consideranda sunt quæ proponunt. Nunc quia generatim ea de re agimus, hoc lolum protestamur, nullam fore excusationem illis, qui ob has causas desciscunt, non magis quam decem tribus, quia ab Hierosolymita templo defecerunt. Nam nullo vnuquam sacerdabo ab Romano Pontifice defecserunt, nisi qui heretici fuerunt, quos nostri quoque damnant. Deinde qui à nobis exierunt, à sé multo magis distant, quam à nobis plerique, alii in orientem, alii in occidentem traduci.

Sed nihil admirabilius in eorum erroribus, quam quod iam conuicti, eo deuenenterunt, vt veteres martyres in numero Antichristianorum habeant, quod impudentissime fecit Fredericus Braubomus in floribus flaminis, & refutauit in libro de incremento heresie, sed prolixissime Wolfgangus Franzius difseruit thesi. & sequentibus.

301. Tenuia quidem erant principia in Lino, Cleto, Clemente, & tamen ille ex sacris ordinibus bis in urbe habitis presbyteros decem & octo, Episcopos XI. creauit, quos sine dubio alibi preficeret, iste rediget in ordinem ex mandato Petri, vt dixit, 25. presbyteros, hic scriptis ad alias Ecclesiæ Epistolam, que non omnibus fuit probata, quemadmodum apud Platinam hæc leguntur.

302. Secutus Anacleto constituit, ne Clerici barbam vel comam nutrirent, Euaristus ne plebis in Episcopum accusatio reciperetur, Episcopos in diversa loca creauit. Alexander, vt aqua sancta, sale admixta interpositis sacris orationibus, & in templis, & in cubiculis ad fugandos demones retineretur, voluit quoque aquam admiseri vino in consecratione sanguinis Christi: Oblationem quoque ex azymo & non ex fermentato, vt antea, fieri mandauit.

303. Xystus I. constituit, ne Episcopi ad sedem Apostolicam vocati (Ecce & Nota Lector, Romanii Episcopi cito aucti sunt imperare exterris altiarum urbium doctribus) redeuntes à suis recipierent, nisi secum deferrent literas plebeas salutantes. (Ecce & Nota iterum lector, ita Romani Episcopietiam inter persecutiones aliorum procerum protectione confisi, tamen non tantum exteris Episcopis, sed & Ecclesiis se se insinuarunt pro capitibus) & vide exemplum in vita Xysti.

304. Telephorus constituit, vt septem hebdomadibus ante Pascha obseruaretur iejunum: Higynus Papa ne tem-

pla dedicarentur, ne augerentur, ne diminuerentur sine arbitratu Metropolitani vel Episcopi. Pius I. thermae Nouaci in vice patricij in honoratione sororis sua diuina Pudentiana dedicauit. Anicetus constituit, ne Episcopus crimen Metropolitani sui ad aliam quam sedem Apostolicam deferrat: item ne Episcopi omnes Patriarche vocentur. Soter, ne Monacha villa pallam attractaret, neve thus in acerram poneret, dum sacrificia fierent.

305. Eleutherius initio pontificatus statim Epistolam accepti à Lucio rege Britanno, qua rogabatur, vt se & suos in Christianorum numerum reciperet, quare Fugatum & Damianum eo misit, qui regem ac populum baptizarent. Hunc secutus Victor I. excommunicauit Episcopos Orientis, qui Pascha nobleant celebrare statim diebus Dominica. Zephyrinus I. ne Episcopus vel à Patriarcha, vel à Primate, vel à Metropolitano suo in iudicium vocatus sine autoritate Apostolica dannaretur. Callistus I. vt quatuor iejunia quatuor anni temporibus haberentur: adificasse dicitur in honorem Quia illi est B. Virginis Basilicam in Transiberina regione. Sed nolamus Christiani vterius progesi, quia (quantum pontificis est tribuendum nus, cui historicis) ex his vnguiis facile est estimare leonem, & intelligere quid sit, quod dicitur, illis temporibus fuisse operatum iniquitatis mysterium.

§. 5. Ecce lector Linus, Cletus, Clemens, Anacleto, Euaristus, Alexander, Xystus, Telephorus, Higynus, Pius I. Anicetus, Soter, Eleutherius, Victor I. Zephyrinus I. Callistus I. operabantur iam mysterium iniquitatis: quia illa fecerunt, quæ narrat homo hereticus: & quamvis vitam pro gloria Christi fuderunt, huic tamen sunt Antichristi, quia operati sunt mysterium iniquitatis, nec innocentes sunt, quia ascendere altius non potuerunt: sed Antichristi, quia tèdem eius appetuerunt, censendi sunt, si credimus hæretico. Absit vero vt primitiæ Ecclesia martyres Apostolicorum temporum coæuos, Antichristianismi damnamus, id potius gaudeamus, eos Quid mirū est, eos nobis infensos, qui beatos martyres calumni-antur.

De Clemente idem illi testantur auctores, ille Epist. 3. Millas sine Episcoporum licentia celebrare vetat.

Cumillo communicarunt tot millia martyrum primi seculi, quos iam Antichristianos appellant no-

uatores. Anacleti Epistola, quæ sunt in primo tomo

Conciliorum, ostendit illum esse nostræ fidei. Hic

Pontifex omnium antichristianissimus esse debet: Roma

Eccl. 3. ex instituto Romana Ecclesiæ primatum as-

serit. Hæc vera inquit, &c.

Euaristum Irenæus lib. 3. cap. 3. Epiph. hær. 27.

Optatus lib. 2. contra Parmenianum. Aug. Ep. 165. Martyres

martyrem Christi non Antichristum agnoscunt.

Alexander Epist. ad Orthod. in T. i. conc. & de

confec. d. 2. can. In Sacramentorum, in Eucharistia sunt.

corpus & sanguinem confici docet.

Xystus inter alia statuit de Episcopis euocatis ad

sedem Apostolicam, appellations recipiendas do-

cet, in T. i. Conc.

Telephorus Epist. ad vniuersos T. i. conc. & de

consecratione, d. i. can. Nocte sancta, missas cele-

brate iuber, corpus domini conficere. Idem ieju-

nium quadraginta ait 7. septimanis ante Pascha

obseruandum, carnis abstinentiam. Epist. ad vni-

uersos d. 4. can. statuimus.

Higynus omnes Basiliæ, inquit, debent cum

missa celebrari. T. i. conc. & de confec. d. i. can. o-

mnies Basiliæ.

Pius, in domo sororis Euprepiae missas agit, &

sanguinem domini conficit, vt constat ex Epist. ad

Iulium Viennensem Episcopum, de confec. d. i. can.

ii per negligentiam. Idem de cruce consecrata, T. i.

conc. & 22. quæstione 5. can. Romanam Ecclesiam

autem esse omnium Ecclesiarum caput.

Anicetus, Epistolæ eius, & decreta, quæ in T. i. conc. habentur, ostendunt, eum eiusdem nobiscum fuisse fidei.

Soter statuit, si vnu sacerdos morbo impeditus missam nō absoluat, ut alius perficiat, in Tom. i. conc.

Eleutherius Romano Pontifici reseruata ait definitua de Episcopis iudicia, alia eius decreta Catholica sunt, ad eum à Martyribus Lugdunensibus legatus venit S. Irenæus. Victor sibi de Episcopis ait iudicium reseruatum, contra Quartadecimanos egit.

Zépherini Decretales Epistola Tom. i. conc. plures leguntur, quibus nostram fidem astruit. Martyr egregius fuit anno 203. Euseb. l. 5. c. 27. Optatus. l. 2. Callistus anno 226. Martyrio coronatus est. De ieiunio quatuor temporum scripsit, nam ante Apostolica traditione tenebatur. Sed ut videtur in anno prius agebatur, quod illud, quod in quadragesimam incurrebat, non numerarent pro ieiunio quatuor temporum.

Nunc omnium conscientiam appello, martyres illi, eadem docuerunt, propera quæ nos ut Antichristiani damnamur, cur ergo illorum est melior conditio, quam nostra? nam illis nos potius credere par est, qui & Apostolicis temporibus vicini fuerunt, & fidem suam sanguine suo consecrarunt, & quia nem o vel in illa Ecclesia, vel sequente de erroribus eos appellauit. Cur ergo ab illis receditis? cur persecutores Nerones, Domitianos, Traianos, Nertus, Adrianos, Antoninos canonizatis, quasi Antichristianorum Pontificum iudices, & legitimo iure vindices?

§. 6. Sufficit illa Martyrum damnatio nostræ religioni, separari ab illis nolumus, cum illis in carcere, & mortem, imo in vestra odia, & contumeliosa iubilare libet. Si haec in illis fuerit venialia, nec celesti eos aspectu priuarunt, cur in nobis sunt tam mala, quam vos esse fingitis? Nolite ô Christiani audire Martyrum Christianorum posthumos calumniatores.

§. 7. Sed parum est in Martyres esse asperos, non Apostolis, non Ioanni Baptista parciunt. Horrendum auditum est, quod inter exultantes Iubilorum infanias in Academia Wittenbergensi defendere ausus est Wolfgangus Frantzius. Ille, ut opera supererogationis negaret, & indulgentiarum thesaurum è medio tolleret, Ioannem Baptistam accusat.

Theüs 191. Porro opera supererogationis augere cupit, Quid mirū, si Pontifex Antichristus audit, si Baptista damnatur. Ioannis Baptista, 1. asperima vita, de qua inter alia dicitur, nos in scripturis ostendere non posse, ubi Deus istam asperitatem imperaverit. 2. ex eiusdem scripturam & vita nouitate, qua ipse, qui nunquam à Deo alienus fuit, nunquam indigerit.

192. Quod attinet ad historiam de asperitate vita Ioannis Baptista, ibi non est queatio de facto, hoc enim concedimus, quia à sacris literis commemoratur, sed de iure, utrum recte talen asperitatem amulatus fuerit Ioannes.

193. Non recte fecisse Ioannem, inde patet 1. quia lex Mosis ceremonialis tum nondum erat abrogata. Et lex illa plures admittet cibos, quam quos solos Ioannes comedebat. Vnde Christus discipulos ad Iudeos emittens dicit eis Luke 10. 7. Quicquid vobis apponitur, edito, nimurum non prohibitum lege Mosis. 2. Quia illam rigidatatem Essæum & Phariseam pariter Christus ipse carpit Matth. 9. 16. 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. 39. Vbi doctrinam Pharisaicam, & Ioannis quoque de nimis ieiunii vocat vestimentum verus, utræ veteres. Legatur præ reliqui in hanc sententiam ista rectissime explicans Iacobus Faber Stapulensis in commentariis initiatoriis super 4. Euangelium.

194. Et istam prauam consuetudinem contrariam legi Dei & à Christo tum improbatam, contraxerat Ioannes Baptista inter Ezechios, siquidem tales fuisse mores Ezechiorum ex historico liquet, nimurum gaudebant esse remoti à frequentia, secessum, & solitudinum cultores, habere rictum herbarum,

& fructus arborum, fugere cibos animales, sicut antea fecerunt Pythagorici.

Quid mirum est martyrum & pontificum esse hostes, qui præcursum domini, quo non est maior inter natos mulierum, à Christo toties laudatum, qui erat lucerna lucens, & ardens, tam petulanter infectantur?

Historiam veram esse concedit, contra aliorū Lutheranorum vanissimas expositiones, nam quidam &c. &c., herbarum tenera, aut cancrios, Eremum villam suburbanam, vestem è pilis camelorum, damascenam togam interpretati sunt, ut cum Ioanni similes esse non vellent, illi sibi similem efficerent; maluerunt enim Ioannem deliciis solutum proponere, quoniam illius asperitate delectamenta sua turbare.

Sed rationes videamus. Lex Mosis plures cibos admittet, quam Ioannes edebat, male igitur Ioannes. Ut baptista, nisi

Veteres L. &
therani S.
Ioanni Lau-
tities affi-
nnari.

Non potest species argumenti sit, addatur maior. Quicunque non edit omnes cibos, quos lex permittit, ille contra legem agit. Vbi obsecro mentem reliquerunt, qui sic argumentantur? Qui inter legis imperium, & permissionem discrimen ignorant? Lex Christiana omnibus mullos, ostrea, Attagenas & quicquid est escarum permittit, nec tamen peccant, qui a plerisque abstinent. Nonne est virtus placitis abstinuisse bonis? Nonne in regio apparatu menstruum liceret uno genere cibi alterius contentum, paucis sedare faretur? at Christus discipulis dixit Luc. 10. 7. Quidquid vobis apponitur, edite. Esto sane, illi hac potestate vni sunt, Ioannes auctorem sibi abstinentiam legem indixit, non ideo peccauit Ioannes iuri suo renunciando, quia discipuli bene fecerunt utendo. Lieuit Apostolo Paulo de Euangelio vivere, quemadmodum & ceteris Apostolis, sed maluit sine sumptu ponere Euangelium. De altari vivere poterat, nec illi tritauranti os obturandum erat magis, quam fratibus Domini, & Cephæ, moritamen mauult, quam evacuari gloriam suam.

Quod vero ait Ioannis ieiunium à Christo reprehensum, calumnia est. Matth. 9. 16. & 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. Non enim Ioannis nimis dicit ieiunia, nec vocat utræ veteres, aut vestimentum vetus. Sed discipulos suos tirones, infirmos, nondum ad noua, & grauius toleranda duratos. Excusat igitur suos, non accusat Ioannem. Quod ex hoc loco constat: nam dicit, non esse conueniens, ut filii nuptiarum, aut thalami, quandiu est cum ipsis sponsus, ie- iunient, fore, ut postea ieiunent, quod eos præstissime eorum historiæ, & Epistolæ docent. Quod si utræ veteres, & vestimentum vetus vocantur ieiunium Ioannis, quid ergo est uter nouus, & vestimentum nouum? Deinde si vitiosum fuit Ioannis ieiunium, fuit & de obnoxietate, ab ipso male electum, non igitur verus Doctor Ioannes fuit, præfertim hæreticus, qui & de obnoxietate idolatrias comparant. Tertio, ieiunium Ioannis Christi ipse laudavit, cum enim Matth. 11. à v. 7. usque ad 18. Ioannem laudasset: subiungit: Venit Ioannes neque bibens, neque manducans, & dicunt, de- monium habet: ideo similem ait generationem illam pueris laudavit dicentibus, cecinus vobis & non saltans, lamentauimus & ieiunium s. non planxit. Tanta igitur asperitate penitentia, & quia monstrabatur, non tantum docebatur vita æterna, oportebat eos excitari ad virtutem: & quia nec seueritate Ioannis, nec benignitate Domini conuersi sunt, exprobrat illis contumaciæ.

At si contra legem Mosis fuisset illa vestitus, vi- etusque asperitas, merito dixissent Iudei, & demonium Id quod is habet, ut qui legem Dei violaret. At tam Lutherani, dicunt im- quam Calviniani fatentur Iudeos impudentissime, pudens- & calumniosissime, tam Ioannem, quam Christum misericordia- lugillasse, quibus nunc succedit Academicus Wittenbergensis, qui ut Papam euertat, Ioannem Ba- ptistam Christo opponit.

Deniq; Ioannem Essæum vocat, eorū moribus im- Effeniqua- butum, les.

butum, eorum discipulum. Essenos admodum laudant historiæ, liber hebræorum quem Iuchasini vocant, Essenos Nazaraeos appellat, quos 70. nominare solent *Ιουχασίνοις*, origo eorum ab Rechabitis, quidam eorum erant *Κοινότητες*, alii *μονάχοις*, ita Iosephus, aliqui. Abraham Zachutz, moribus optimis ait fuisse, odio habuisse lucrum, cauissimæ scortationes, & Iosephus *Καρυπεντής* fuisse *Φαλάτην*. & lib. 18. cap. 2. *βελτίστης ὁ ἀλλος ἀρδετος τον τερπτον*, optimis moribus præditos, cœlibes, agricolas, deliciarum, ut vñctio[n]is & ornatus exortes, de fato, quod illud crediderunt, bonum sensum habere potest. Si Esseni viri boni, & sancti fuerunt, non docuerunt Ioannem consuetudines legi Dei contrariae; si hæretici, vt fere sentiunt nouatores, Ioannem quoque eorum discipulum, & imitatorem hæreticum faciant oportet, ut cuius vita tota fuerit diuinæ legi contraria, & à Christo improbata: cum tamen de eo dictum sit, & tu puer Propheta altissimi vocaberis, præibilis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dandam scientiam plebi in remissionem peccatorum eorum.

Contumeliosa est laus eorum, qui tam sanctos accusant.
Hæc generatim monere volui, ne quispiam tot calumniis, quas plenis mendaciorum plaustris deuehunt, moueat, cum videt, non modo pontifices, & clerum, sed quod impium est, veteres martyres & eorum Ecclesiæ antichristianissimi accersi, imo S. Ioannem Baptistam, impietatis, & erroris accusari. Id Deum rogamus, ne vnquam illo ore laudemur, quo tam sancti tam impudenter accusantur, nec ab illis, qui non magis à nobis, quam à Baptista recesserunt.

CAPVT XXII.

Aliæ cause, cur à nobis recesserint, iniuste.

S. 1. O STENDI causam cur tanto odio in pontificem, Catholicosque ferantur, non esse in nobis, sed in malitia apostatarum, nam pari modo in veteres martyres, & Ioannem Baptistam inaudunt. Nunc causas speciales examinare placet. Causas tota[m] allegant, quot articulos à nobis diuersos tuerunt, sed eos singulatum deinceps explicabo, nunc quæ proprie in pontifice carpunt, videamus. Referti illa ad tria capita possunt, superbiam, quod se Deo æquet, Regibus imperet, duplice[m] potestatem usurpet, 2. libidinem, quod scortationem appetebet, quod impure vivat. Avaritiam quod fraudibus omnes circumueniens opes colligat. Hæc omnium argumenta sunt concionum. Legi potest vel unus Pandocheus, non quod reliquæ doctior, sed quod mendacia in concione velut in Pandocheo errabundus constituit. Aut Vincentius Schmuck in thesibus. Vel sane si varietas placet. Simon Stevnius poëta, qui ridiculo mendax carmen miserum in Academia Heidelbergensi disperdidit, ille saltem legenti gratias aget, & quidem carmine, quo miserimos versiculos conclusit.

*Quod reliquum est, auditorum, mea musa, corone,
Pro tanto sese gratam declarat honore,
Quod voluit presens decorare senem capularem.*

Quia vero ex Daniele & Apocalypsi omnes pontificem oppugnant, & scripturarum depravatione hæreses stabilire conantur, ego quoque loca illa explicanda sumpsi, ut omnibus conferset, quantum à vero aberrent. In quo iterum & merito, & serio protestor: Ex Apocalypsi non posse eos fidem firmare suam, cum illum librum primores Lutheranorum, & Caluinianorum repudiatint, & posteri certiores esse non possint, quam illifuerint. Secundo

Prophetias Danielis, & Apocalypses esse obscurissimas, ab interpretibus varie intellectas in pontificem intorquent, & catholicos omnes, & ex coniecturis leuisimis condemnant, & penas atrocissimas decernunt. Fateor, inquit Pareus (qui anno 1618. in cumulum iubilorum omnium edidit commentarios in Apocalypsin,) complures facili[n] nostri maioris nota Theologos, Lutherum, Melanchthonem, Bucerum, Martorem, Caluinum, Bezan, alios, ab interpretatione Apocalypses abstinuisse. Id vero neque auctoritatem libri diminuere, neque interpretibus alius praividucare potest. Quis sit enim obscuritate absterrit, an laborum mole, temporiisque angustia prædicti abstinuerint, cum de libri auctoritate minime dubitarent. Tandem fatetur illos commenta parum coherentia, aut de mentem Spiritus sancti quadrantia protrulisse. Factum inde, ut cumulati quidem in hunc librum commentarij exstant, quorum nullus non nouam lucem pollicatur, obscuritas vero eius non modo non fit immunita, sed densioribus alicubi tenebris inuoluta. Nihil unquam in his rebus dixit verius Pareus, & si ita pergit, aliquam tot mendaciorum veniam meretur. Ex his ergo tam obscuris damnari nos æquum non est. Sed rem ipsam videamus, ut magistratum Ecclesiasticum, sine quo nec concordia, nec disciplina consistit, stabiliamus.

Lucem promittunt, & tenebras cōdensant.

CAPVT XXXIII.

Angelus Apocalypsis 14. 6. Lutherus non est, nec is contra pontificem audiendus.

A Pocalypsis 14. 6. ita scribitur. Et vidi Angelum volantem per medium cali habentem Euangeliū eternum, ut euangelizare sedentibus super terram & super omnem gentem, & tribum & linguam, & populum dicens magna voce: Timete Dominum & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia que in iis sunt, & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, qua à vino iræ fornicationis sua potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos dicens voce magna. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & accepiterit characterem in fronte sua aut in manu sua: hic bibet de vino iræ Dei, quod misum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum & ante conspectum Agni.

Hic Angelus iubilantibus est Lutherus, non vestigatoribus Lutheranis, non Caluinistis. Multi hæc verba pro themate concionum visparunt, imprimitis Matthias Hoe Archiconcionator Saxonicus Concionibus quinq[ue] de Thaumasiandro & Triumphantore Luthero, cui video cateros blandiri, ut pote ex aulica potentia venerando. Mirum vero est, tot concionibus ne uno quidem eos argumento probare Lutherum esse angelum, sed tantum affirmare, & tanquam id certum sit, inde conjectaria deducere, epiphonemata proclamare. Sed ille adeo stolidus est, ut confessionem Augustanam tenere se putet integrum, aut ex opinionibus Lutheri se Euangeliū docere. Ideoque in concione prima in Caluinistas iracunde inuehitur. Plurimi alii in hoc argumento versati, hunc angelum de Luthero interpretati sunt. Quorum illa est ratio[n]atio. Angelus qui volans per medium cœli, fert librum Euangeliū æterni, is audiendus est. Sed angelus ille est Lutherus, igitur audiendus est Lutherus. Ig[ue]r est Antichristus Pontifex.

Lutherus angelus est Lutheranus,

Nemo non videt totam difficultatem in minore confitere, si enim ita est; omnibus nobis antiquis fide

migran-

migrandum est, Caluinianis quoque retro ad Lutheranos, vnde plerique recesserunt, vela dare oportet.

Primum itaque sedulo atque in timore Dei considerandum est, an in verbo Dei sit ille articulus: *Lutherus est angelus habens librum Euangeliū aeterni.* Quod si in sacris scripturis non est, an ex illis evidenti consequentia deducatur? Iubilatores nostri ridicule faciunt, dum hyperbolice contra verum, & supra fidem laudantes Lutherum, rem confecisse se putant, si aliqua in utroque similia commentari sint, ut maiore probabilitate olim Epicurum in hortulis suis porcelli illi dilaudarint, quem cœlo quasi lapsum arbitrabantur; quam haec oracula ad Lutherum transfrant Luthericolæ.

Cause curita sentiam sunt multæ.

Pauci Lutheri angelicum voluntum impunitant.

Prima. Quia nemo præter paucos Lutheranos ita prophetiam interpretatus est. Deinde illi nullo modo conueniunt. Nam Hutterus lib. de sacrificio Lutherum iudicat; alii primum angelum esse Lutherum, sed determinate ut contra indulgentias prædicauit, alium vero angelum esse eundem Lutherum cum Antichristum reuelat, & damnat. Tertium angelum esse Lutherum, & Lutheranos qui interim oppugnarunt, & omnes cum Papa collusiones. Tertio, Caluiniani Ioannem Wicelsum anglicum doctorem, esse hunc angelum Bibliophorum arbitrati sunt, ita Pareus in hunc locum.

Caluiniani *Hic angelus est Anglicus Doctor Ioh. Wicelsum in Oxoniensi Academia Professor publicus, vir toto orbe nominatissimus, illo dignatus qui cum totus Occidens beatam Romanam sequeretur admittitur honore.* *scriptis deponere capit, docens ex Euangeliō: Non debere esse in Ecclesia Christi supremum aliquem Episcopum: Papam non esse vicarium Christi, sed Antichristum, eius priuilegia, bullas, dispensationes & indulgentias esse otiosas, inutiles, impias: spiritualibus non esse dandum dominum politicum, &c.*

Cur nō potius Augustini, Vincen- *Cur nō potius Augustini, Vincen-* *tius Augu-* *suum, Sociniani Ostorodium, alii Swanckfeldium* *stini, Vin-* *nominaturi sunt, nemo certe aliorum Lutherum* *centiū, Do-* *tanto honore dignabitur. Non igitur hoc funda-* *minicūm,* *mento ad firmandam fidem nisi oportet. Cum res* *Ignatium,* *Vix igitur dubium est, quin eodem Anabaptista* *Xauerium.* *furos, Sociniani Ostorodium, alii Swanckfeldium* *notissima sunt, ex symposiacis, & turpiloquiis illius,* *Lutheri* *quæ totus mundus Germaniæ illi obiicit, quæ po-* *mores por-* *steri hincide verecundia tam magna οἰκεῖος,* *cis quæ an-* *deleuerunt. Hoc tantummodo rogo, vt legatur Lu-* *gelis simi-* *therus Angelicus, nulla alia oratione opus fuerit.* *liores.*

Lutherici *Secunda ratio. Angeli natura nimium quantum à moribus Lutheri disideret. Nolo illa referre quæ* *nominis* *notissima sunt, ex symposiacis, & turpiloquiis illius,* *parsparua* *Lutheri* *quæ totus mundus Germaniæ illi obiicit, quæ po-* *est.* *steri hincide verecundia tam magna οἰκεῖος,* *deleuerunt. Hoc tantummodo rogo, vt legatur Lu-* *theri* *therus Angelicus, nulla alia oratione opus fuerit.*

Tertia ratio. Non volat per medium cœli, & peregrinatur, hoc est loco conspicuo per totum mundum, sed in una parte, quæ mox tamen in particulas dissecta est, & nunc cære existinet etiam nomen Euangeli Lutherani, res enim dudum in nihilum abiit. Quantulum enim angulus est Germaniæ, in quo manet integrum nomen Lutherisimi? Et in illis ipsis angulis sub alienis heretibus miserime trepidat, imo ita contemnitur, ut nihil sit abiecius ministris Luthericolis, testem cito lenem Paulum Laurentium Misniensem concionatorem, conc. Iubil. 2.

Prædicantem esse a- *pag. quadragesima septima. Iam non adeo diligenter, nec pie tempora frequentantur, cōciones audiuntur; pastum haec se secum posse discere credunt homines; neque tantum nouas audiendi cupidi conionale officium ita saltidunt, ut multi filios suos in Concionatorum venire numerum profligant; multis etiam prædicantium filios, postquam ad alios honorum, & officiorum gradus sunt euecti, pudent patre se prædicante genitos. Non igitur ne Lutherissimi quidem suos prædicantes eiūmodi angelos arbitrantur, quos ut histriones, & mendaciorum factores contemptui, & ludibrio habent.*

Quarta ratio. Euangeliū Lutheri non est æternum; Nam ante Lutherum nemo illud norat, & illi fuit Lutherus superstes. Hoc si quis negat, necesse est vel unum ante Lutherum, vel cum Lutherio, vel post Lutherum nominare, Lutherio consentientem. Imo ostendendum Lutherum sibi constituisse; quod nemo ne Lutheranorum quidem credit.

Quinta ratio. Angelus hoc modo per cœlum volans, sine errore Euangeliū docet. Lutherus cum incepit, & aliquando docuit, se adhuc fuisse insanus Papistam fatetur. Pareus primis annis fuisse Augustinianum affirmat. Verba eius, l. 4. c. 13. de Cœna Domini.

Nec sumo mihi iudicium de tanto viro, & Dei aduersus Lutherum singulari organo. Saltem quantum ad hanc questionem dicam id, quod non semel interrogatus respondi, quodque scripta eius & historie comprobant, Lutherum à Lutherio distinguendum esse. Homo enim fuit, in contentione feruentior sepe (quod magnis ingenis contingere solet) quam circumspetior, aut veritatem seruantior.

<i>Augustinianum amplectere:</i>	<i>ad annum 24.</i>
<i>Synecdochistam ne tene:</i>	<i>ad ann. 29.</i>
<i>Concordiam eius suscipe:</i>	<i>ad ann. 43.</i>
<i>At parua confessum fugi:</i>	<i>ad ann. 44.</i>
<i>Rursus fatentem sustine:</i>	<i>ad ann. 46.</i>

Non estigitur Euangeliū aeternum, quod nunc est Augustiniani, nunc Synecdochistæ, nunc Zwingiano-concordista, deinde parua & prava confessi, denique fatentis errorem, nec sine errore tamen alio errorem confitentes.

Obiiciunt tamen nobis: Ideo Lutherum esse angelum, quia liber fuit eius volatus à iurisdictione Papæ. Verum non est nullus momenti hæc ratio, omnes enim quotquot olim, quotquot nunc ex orco emeruntur hæc fides, libertatem eam, licentiamque, alioquin mancipia peccati, vñparantur. Nec laudis est spero Ecclesia & antiquitatis iudicio, suis auspiciis, non visitata via ad gloriam tendere. Hanc vero ob causam Icarus volatus fuit, & decidit in Papatum Saxonum, vt Clebitius Caluinista scribit, queritur Melanchthon *pro iugulo ligneo ferreum impositum.* Quod si videre possent Ministri verum, certe animaduerterent, sole clarius, maiorem fuisse, & esse inter nos docendi libertatem, quam inter eos, qui tot catenis astricti, Dædalos se Apocalypticos esse imaginantur. Nonne à regibus, à curiis docendiges accipiunt? Videant obsecro acta Marpurgensia anni 1606. Antwort auf den Historischen Bericht der Marpurgischen Kirchhändel pag. 49, & 50. Vbi Illustrissimus Landgravius Hassia Lutheranis cedere Ecclesiis, & ministerio recusantibus ius suum expōnit: narrant rem ipsimet exiles hisce verbis: *Dass wir aber uns beschweren / unsere Diensten selbst den Fürl. Gn. aufzutragen / und zu resignieren/ käme Ihr das wunderbarlich für/da sie uns noch nie nicht angenommen / sondern es waren solche Aempler allbereits los gestorben mit dem Herrn/dem wir zuvor gedienet / und ipso facto uns resigniert. Qued grauenur ipsius nostra ministeria sua Celsitudini tradere, & resignare, id sibi admirabile videri, cum nos nondum acceptauerit, sed omnia illa officia cum domino priore defuncto, cui seruussemus vacua esse facta, atque exspirasse, atque ipso facto sua Celsitudini resignata. Ecce libertatem Angelorum per medium cœli volantium. Non modo dimittere, recipere, præcipere prædicatione posunt principes sæculares, sed ipsorum morte ut palatina officia scribarum, & equisomum, ita quoque prædicantium ministeria defunnt, nec nisi noui domini, voluntate, atque acceptatione rata sunt.*

Sexta ratio est. Non cōuenit oratio huius Angeli, & Lutheri; Verba angelii sunt. *Timete dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius, & adorate eum, qui fecit celum*

Luther. tibi cit iacum & terram, & mare, & omnia que in eo sunt, & fontes aquarum.

Lutberi verbum est, timorem Dei perniciosum esse, magis peccatores facere. Vetus considerari Christum ut judicem, & vindicem.

Deinde docet fiduciam, quae omnem timorem excludit. Angelus timeri Dominum jubet, quia venit hora judicij eius: At timere Dei iudicium, ac peccatis judicatio decretas & Lutherani & Caluiniani iudicant esse fremitum contra Deum, & ad desperationem deducere, hic autem Angelus ad crimina, & blasphemias nequaquam adhortatur.

Nec Angelus ille est Wicleffus, ut Pareus putat. Nam Angelus hic non docet haereses, ut Wicleffus multas haereses prostravit, quas etiam non potest inficiari Pareus esse haereses: In Concilio Constantiensi 8. & 45. numerantur articuli 45. quos Concilium damnauit, & Pareus ex his quoque damnare debet nonnullos.

Quartum articulum, si Episcopus, aut Sacerdos existat impetrata mortali, non ordinare, non consecrare, non confidere, non baptizare.

Sextum, Deum debere obediere Diabolo.

Decimum, Contra Scripturam sacram esse quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.

Vndeclimum, Nullum Prelatum debere aliquem excommunicare, nisi prius sciat cum excommunicatum a Deo. & qui sic excommunicat, fieri ex hoc hereticum, & excommunicatum.

Decimum quintum, Nullum esse Dominum ciuilium, nullum esse Prelatum, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali.

Decimum septimum, Populares posse ad suum arbitrium Dominos delinqentes corrigeri.

Vigescimum septimum, Omnia de necessitate absoluta eveneri.

Vicesimum nonum, vniuersitates, studia, Collegia, graduationes & Magisteria in eisdem, esse vanagentilitate introducta, & tantum prodeesse Ecclesie, sicut Diabolus.

Quadragesimum tertium, Iuramenta illicita esse, que sunt ad corroborandos humanos contractus & commercia ciuilia.

Quadragesimum quintum, Omnes Religiones indifferenter introduci asse a Diabolo.

Peterus Po- Alios colegerunt alii, ut Matrimonium lege diuina fices agno licitum inter fratres, & sorores, nec nisi humana ordinatio ad Vr- rione interdictum, ita l. 4. triologi c. 20. Et quod omnianum VI. no blasphemum est. Creaturam quamlibet esse ac vocari qui annum posse Deum, quod illius perfectio sit in Deo, ut in sua causa, & 1378. sedit. quidem modo idealis & exemplari.

Wickeff Quid vero illud? Quod v. q. ad Vrbannum veros Pontifices agno licitum, cum Caluinus Gregorium ultimum putet? Cum tholica do- alij à Lino & Cleto Antichristianos auspicentur. Ver- gmati re- ba ejus sunt errore nono, Post Vrbannum Sexum non esse imuit, ob alium Pontificem suscipiendum, cum Vrbano vero communiquando facies egnot, cum Caluinus Gregorium ultimum putet? Cum dicitur ad Vr- ratione interdictum, ita l. 4. triologi c. 20. Et quod omnianum VI. no blasphemum est. Creaturam quamlibet esse ac vocari qui annum posse Deum, quod illius perfectio sit in Deo, ut in sua causa, & 1378. sedit. quidem modo idealis & exemplari.

Multa ille Catholica retinuit, quae Caluiniani detestantur. l. 2. c. 4. meritum agnoscit. & l. 3. c. 2.

Eidem ponit in intellectu, & a se distinguit. l. 3. c. 2. quod est contra Caluinianos.

Fidem habere meritum, ibidem.

Fidem & spem tribus modis distinguit. libr. 3. c. 3.

1. Spes est folum de aeterno premio, fides de omni alia veritate. 2. Spes quietatur in quadam actu medio inter dubitacionem, & credulitatem. 3. Spes est tantum de bono possibili, fides de malo etiam, quae sunt contra Caluinum.

C. 3. l. 3. ait Deum approbare & necessitare ad peccatum, sic necessitare creaturam peccabilem ad peccatum. Hoc Caluiniani multi negant, & refutent.

Cap. 5. ait, peccato aliquo gratiam extinguiri. Rigidus igitur hac in parte est.

Cap. 6. Multos prescitos, hoc est reprobos, ait, esse in praesentia gratia.

L. 4. c. 1. Agnoscit septem Sacra menta.

L. 4. c. 20. Matrimonium vocat venerabile Sacramentum.

L. 4. c. 22. agnoscit purgatorium.

L. 4. c. 24. Contritionem vocat dolorem sufficientem ad peccati deletionem, & penitentia est peccata plangere, & plan genda non committere.

Hæc caliaq; tam docet aliena ab hodierno Caluinismo, ut mihi magis ridiculus sit vius Pareus, dum Wicleffum canonizat, & angelum facit, quam cum dixit, Caluinianos, & Lutheranos in uno tantum articulo, coequo non toto discrepare. Sed ex aeterrimo dampno Angelus fieri sine ingentibus mendacibus non potest.

Excusat se tamen Pareus: Non dispiacet Brichmanni conjectura, significari hoc volatu inter utrumque, imperfectionem doctrinae initio ab illis Doctoribus prolate. Liceat enim errores crassiores Papa viderent & reprehenderent: tamen aliquis adhuc de seibus terrenis in multis adhære sebat, ut non plenus alii se in summum celum effere possent. Ut enim qui in tenebris delitatus, repente prodiens in lucem omnium oculis caligantibus adspicit: ita qui in tot seculorum Papatus tenebris detentis fuerant, protinus haud poterant, nisi caligantibus oculis lucem Euangelij aspiceret, sed primum hoc absurdum est: Angelum esse tam ignorantem, tam blasphemum, & mitti tanquam Magistrum omnibus sedentibus in terra, super omnem tribum, & gentem & linguam, & populum. Angelum inquam generali mundi Doctorem, tenentem Euangelium aeternum tam solenniter a Deo missum, tot errores nomine Euangelii aeterni circumferre. Si igitur in tam multis Angeli aberant, non est causa cur illis credamus. Nam pluribus in rebus nobiscum sensit, quam cum Caluinianis Wicleffus.

Angelus ille cocutiebat, & caligabat.

Si Angelus tot modis errauit, cur non nobis ignoscunt, quos errare fingunt?

Cum vero Angelus ille venerit eo tempore, quo bestia secunda, fecit homines adorare imaginem prima bestiae, aduersariis autem prima bestia sit Imperium, tunc Imperator, altera Papa seu Papatus, & nondum Papa iusserit adorari imaginem Imperatoris, aut Imperii, aut gerere ejus characterem, ne cum etiam venit ille Angelus, non igitur Wicleffus fuit. Tres igitur illi Angeli tres erunt principi Doctores, Antichristi tempore, qui bestiae repugnabunt, qui veram doctrinam promulgabunt.

CAP V T XXIV.

Verbis Danielis c. 7. 21. & 8. vers. 23. non describitur Romanus Pontifex.

§. 1. **V**erba Danielis c. 7. v. 21. Aspicebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & prauelabat eos: donec venit antiquus dierum & iudicium dedit sanctis excelsis, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait: bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regni, & devorabit omnem terram, & conculcabit & communiqueret. Porro cornua decem ipsius regni, decem Reges erant: & aliis consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit. Et sermones contra Excelsum loquerat, & sanctos altissimi conteret: & putabit quod posset mutare tempora & leges, & tradentur in manu eius v. q. ad tempus & tempora, & dimidium temporis.

Verba Danielis Prophetæ c. 8. sunt. Et post regnum eorum cum creverint iniquitates, consurget Rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabit fortitudo eius, sed non in viribus suis, & supra quam credi potest, vniuersa va-

l. stabit,

stabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum secundum voluntatem suam, & dirige-
tur dolus in manus eius, & cor suum magnificabit, & in copia
rerum omnium occidet plurimos, & contra Principem Prin-
cipium conseruet, & sine manu conteretur. Et visio vestere, &
mane qua dicta est vera est. Tu ergo visionem signa, quia post
multos dies erit.

Et cap. II. 36. Et faciet iuxta voluntatem suam Rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum: & aduersus Deum Deorum loqueatur magnifica, & dirigetur, donec compleatitur iracundia, & perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit, & erit in concipi-
scientia feminarum, nec quemquam Deos curabit, quia aduersus viri eius consurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & Deum quem ignorauerunt Patres eius coler auro & argento, & lapide pretioso, rebusq; pretiosis. Et faciet ut muniat Maozim cum Deo dico quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terras diuidet gratuito. Et in tempore praeconiis prælibabit aduersus eum Rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum Rex Aquilonis in curribus, & in equiibus, & in classe magna & ingredietur terras & conteret, & pertransiet & intrahit in terram gloriosam & multi corruent. Hæc omnia inquit, facit Pontifex. Ex Paulo Laurentii referam nam nulli eadem scribunt.

**Calumniae
ingentes.**

e Primo ait conc. I. Pape legatum Tezelium docuisse. Rubram crucem cum Pape insignibus habere eandem vim quam habeat crux Christi.

Vnus au-
ctor ostendatur, qui
ita doceat.

Secundo. Indulgentias esse gratiam iustificantem.

Tertio. *Indulgentia sine pénitentia peccata dimitti.*
Quarto. *Etiam futura peccata seremittere. Hæc de doctrina.*

Supremus
iudex non
habet iudi-
cem. Facit
quod liceat.
Dei minister est.

Septimo. Scriptis Philippo Regi Franciæ, sicut
volumus quod in spiritualibus, & temporalibus nobis subes-
t. Quidam. Exter est ex à nemine iudicari vult.

Septimo. Scriptiphilippo Regi Francia, sciret
volumus quod & in spiritualibus, & temporalibus nobis subes-
Octavo, Exlex est, & à nemine iudicari vult.
Nono. Faciet quod volet.
Decimo. Elevabit se contra Deum.
Undecimo. Dicit se omnia posse, que Deus potest.

Duodecimo. *Deum se facit*, distinct. 96. c. 7. Satis
8° conc. 1.

Nihil par
sangueni
Christi Ag
nus sacra
tus ob pre
ces Ecclesi
per modum
imperati
onis aduer
sum pecca
tum est

Tertiodecimo. Dicit se Vicarium Christi.

Quattuordecimo. Agnum Dei equat sanguini Christi
Ita Urbanus V. ad quendam Græcia Imperatorem
misit, & scripsit, peccatum frangit, vt Christi san-
guis, & angit.

Quintodecimo. Matrimonium tollit, libidine
cæteras permittit.

*onis aduer-
sum pecca-
tum est.*

Sextodecimo. Mauzim colit, & idololatria efficitur.
Septimodecimo. Pius IV. octoginta Euangelicos occidi iussit, alii multas persecutiones instituerunt.

Reges illi virie accipiuntur

vii Porro cornua decem ipsius regni decem reges erunt, & aliud surget post eos, & ipse potentior erit prioribus; & tres Reges humiliabit.

Superabundance

olim dixit, esse Antiochum qui dictis est nobilis, seu Epiphanes. Ita & Bruchthonus, Iunius, Tremellius, quæ hæc decem cornua sic enumerant.

1. Seleucus Nicanor.
 2. Antiochus Soter.
 3. Antiochus Oëbs.
 4. Seleucus Callinicus.
 5. Ptolomæus Euergetes.
 6. Seleucus Ceraunus.
 7. Antiochus Magnus sive Hierax
 8. Ptolomæus Philopater.
 9. Seleucus Philopater.
 10. Antiochus Epiphanes.

Tres Reges humiliati ab Epiphane,
Ptolom. Philopater.
Seleucus frater Epiphanis.
Demetrius.

S. 3. Haec sententia facile refutatur omnibus illis argumentis, quibus probatur, ad quartam bestiam, quae est Romanum imperium pertinere parvulum cornu. Ille tamen error Caluinistarum pro nobis est, quia ex eo constat incertum esse de Pontifice conjecturam, cum illorum priiores eorum Prophetiam ad Christiana tempora nequamquam producant. Sed quia veritate non alieno errore nitimur, hanc quoque opinionem confutemus.

Primo *Avis* et illa sententia continet; vel enim cum decimum eum faciunt, enumerant solos Reges Syriae Seleucidas, &c modo octauus fuerit Epiphanius, si addunt duos Prolomaeos, Euergeten, & Philopatora; pari ratione Prolomaeus Lagi jungendus erit, qui ut auctor est Ioseph. l. 13. antiqu. Syriam, & virbem occupauit. Et Prolomai filius, qui dictus est Philadelphus, sub quo facta est conuersio 72. inter-
preibus.

Secundo in tribus regibus humiliatis non conuenient Porphyrius Philometorem, Euergeten, Agyptios, Artaxiam Armenum judicat. Caluinianum hunc Demetrium statunt. At non magnopere Agyptios humiliavit, nam infecte re discedere coactus est. Sed Epiphanes neq; Epiphanes reliquis potenter fuit, sed exhausto ariario miser, & egens, ut testatur historia Maccabaeorum. Certè Seleucus Nicanor victo Lysimacho latius imperavit, ipse etiam Antiochus Magnus, aliquie.

Altera sententia est: cornu parvulum esse Turcam, Luther. de
ita Annus, Pintus, Vatablus, ipse Lutherus & Strige-
lius. Sed tamen de tribus regibus quos Turca humili-
tarit res inter eos non conuenit: alii n. regnum Ara-
bicum, Agyptiacum, Asiaticum. Lutherus pro Ara-
bico posuit Gracum regnum. Additq; non plura de-
jecturum ante diem extremum judicij. Quod si ve-
rum est, nec Germani, nec Itali metu istius tyranni te-
neri possunt, ipsa etiam Panonia ejus vicinitatem nō
exhorrebet. Daniel hanc sententiam refutat, cum a-
it esse reges non regna, & reges dejiciendos. Quod
Luther. audacter pronunciat, Romanorum Monar-
chiam esse diu sicut in 10. regna, nempe, Syriam, Agyptiu-
m, Asiam, Graciām, Italiam, Galliam, Hispaniam,
Africam, Germaniam, Angliam, more suo libere ma-
gis quam considerate loquitur. Quid enim de Illyri-
co, Itrio; regionibus, atq; adeo Melopotamia dice-
mus? Deinde Turca plura regna tenet, Syriam, Agyptiu-
m, Asiam, Graciām, Africam. Ut rēceam Hispanias
quinq; igitur vel sex cornua dejecta sunt.

¶. 4. Impia est & blasphema sententia Iudeorū cornu paruum esse Christum Dominum, qui à partu ini-
tis cœpit, fabri filius, & latronum in cruce collega, &
Apostolipiscatores. Secundo, locutus est ingentia,
esse se filium Dei. Tertio mutauit tempora & leges
Quarto regnauit per tempus & tempora & dimidiu-
temporis, nā ab ejus baptismo ad crucē sunt 32 anni.
Quinto

Quinto contritum est cornu hoc à populo Sanctorum, à Synagoga, at eos Christiani & Turcæ sibilis excipiunt, vel eo maximè quod post hoc cornu contritum regnum non darur populo Dei, id est, Iudeis, sed excidium accidit, & tot sacerdotum captiuitas, deinde si cornu parvulum est Christianorum regnum, quomodo illud tria tantum regna in Imperio Romano obtinet? quæ illa tria, & quæ reliqua septem? deinde non sunt Christiani, qui Iudeam exciderunt, sed Christianorum hostes Vespasianus, Adrianus, alii, reliqua non conuenire in leuentium explicatio dicetur.

Hos imitantur nostri temporis Sectari, & quod in Christum conferre non audent, in ejus Vicarios euomunt.

Perum est Antichristus.
§. 5. Vera est igitur sententia Patrum plurimorum cornu parvulum esse Antichristum, Ergo dicamus, (inquit Hierony. hoc loco) quod omnes Scriptores Ecclesiasticæ tradiderunt, in consummatione mundi, quando regnum defruendum est Romanorum, decem futuros Reges, qui orbem Romanum inter se diuidant, tam undecimum Regem surrectum parvulum, qui tres Reges de illis septem separaturus sit, id est, Ægypti, Africa, Æthiopia Reges quibus interfictis etiam septem ali Reges colla victori submittent.

Vnus igitur Rex Antichristus, qui tres Reges eodem tempore regnantes subiecierit, vt reteat ait Theodoreetus. Quod si, inquit, non eodem tempore imperarunt, verum singuli superioribus succedentes, alius alii, quomodo iste tres superiores eodem tempore humiliabit? Græcerus in plaga c. 13. ait: Illud caput Ioannis dicere nos in acropoli Antichristi & conuenire cum cap. 7. Dan. Verum nihil ad Pontificem illa pertinere deserts verbis probo.

Pontifex
tres Reges
non humili-
hauit.
§. 6. Primo Pontifex tres Reges non humiliavit, vel enim loquimur, de ejus imperio temporali, & hoc parte latij non magis continetur, vel de potestate spiritali, & illa in omnes Reges, & regna Christiana semper fuit, non in tria duntaxat. Eam, adhuc Germania, Gallia, Italia, Hispania, Polonia, aliaq; regna agnoscunt. Itaq; nihil hac in parte coheret; oriaturque iniunctum argumentum pro Catholica fide. Pontifex Romanus post decem Reges, qui Romanum orbem tenuerunt diuism, non est exortus, nec tres ex illis Regibus humiliavit, non est ergo Pontifex hoc cornu parvulum.

Hinc ad alia gradum facio. Non est judicio plurimorum Pontifex hoc cornu parvulum, nec esse potest, non est ergo etiam rex ille de quo c. 8. agitur, nec bestia Apocalypticæ. Nam hoc cornu, & illum Regem, & bestiam Apocalypticam vnum regnum, seu Monarchiam sectarij affirmant. Si itaque hoc cornu nihil ad Papæ regnum facit, nec ergo illa bestia. Quæ enim non conuenient cum aliquo, etiam non conuenient cum illo, quod idem est cum aliquo.

Deinde n. 25. Et sermones contra Excelsum loquuntur, &c.

Pontifex
non dicit se
ad partem. vel ex parte Altissimi. L. XX. vertunt, λόγος πρὸ τὸν ὄλεον λαλήσει. Sermones ad Altissimum loquuntur. Symmachus teste Hierony. verit. Sermones quasi Deus loquuntur, vt qui Dei assumit potentiam, verba quoq; diuinæ sibi vindicet majestatis. 2. Theffal. 2. ostendit se tanquam sit Deus. Hoc Pontifex non facit; non est ergo cornu illud, de quo Propheta Daniel loquitur. Minor certa est apud omnes legitimos judices. Pontifex enim se hominem, peccatorē, seruum Dei, seruorum Dei seruum profitetur. Omni die peccata sua Deo confiteretur; sape etiam Sacerdotibus, in faciem eorum Deo protermitur. Quæ omnia hominis sunt, & hominis Deū cognoscens, suam imbecillitatem gementis, non diuinitatem affectantis.

§. 7. Hic insurgunt omnes. Primo, qui à nemine vult iudicari, ille se Deum facit, sed Papa à nemine vult iudicari, ergo

divinitatem affectat. Nam si Papæ innumeræ animas secum ad inferos trahat, tanta est eius superbia, vt nolit sibi à quocum dici cur ita faciat?

Integrum tibi locum ex Epistola sanctissimi Archiepiscopi Moguntini & Martyris Bonifacii ascribam, nam pars habetur dist. 40. can. 6.

S. Papa. Verba Bonifacii sic habent. Sancta Romana Ecclesia priuilegio specialis auctoritatæ diuinitus, & humanus caput omnium Ecclesiarum post Christum Iesum effecta,

secundum Antifitit, vel rectoris sui qualitatem, & valetudinem afficit totius Christianitatis membra, vt illius incolumitate sua respondant incolumitate, & congaudent: & nihil omnino eius languoribus suo languore consentiant: & sicut eius gloria iuxta Apostolum conglorificantur, sic eius deiectione deicuntur, vt illud Propheticum eo præcipue compleri deprehendatur (Omne caput languidum & omne cor mereans, à

planta pedis usq; ad verticem non est in eos sanitas) Et, revera tantæ reverentia apicem prefata Apostolica sedis omnes suscipiunt, vt non nullum Sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christianæ religionis institutionem magis ab ore praefessor eius, quam à sacris pagina, & paternis traditionibus expectant: illius velle illius nolle tantum explorant, vt ad eius arbitrium suam conuersationem & ipsi remittant aut intendant.

Quod si, vt summopere sibi, & omnibus expedit, zelo domini Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator &

prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem se conservare studuerit, vt sere fatear uniuersum

pene mundum, secum attoratum, & sollicitum post Deum currere facit; ex utroq; sexu populos diversæ professiones, conditio-

nis & etatis cateruatum in Domino suo super omnia bona ipsius constitutendum ducit. Si vero sue & fraternæ salutis negligens deprehenditur, inutile, & remissus in operibus suis, & in-

super à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus immutabilis populos cateruatum secum ducit,

primo mancipio gehenna cum ipso plagiis multis in eternum vapulaturos, cuius culpas iste redarguere presumit mortali-

um nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi forte deprehendatur à fide deinde: pro cuius perpetuo

statu uniuersitas fidelium tanto instanti orat, quanto suam

salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertunt pro-

pensis pendere. Salutem enim diuinae omnipotentie mysterio, vt

dignum est, loco ab ipso secundo illud B. lob non incongrue ap-

tari (sancte Romane Ecclesie potest: (si destruxerit, nemo est,

qui adficeret: & similiter hominem, nullus est qui aperiatur ei:

si continuatur aquas, omnia siccabitur: & si emiserit eas,

subvertent terram) nec immerito: cum ipsa specialius in Pe-

tro cœli, terræ, retenter habens. Hac cum omnium fidelium

in Christo spiritualis sit mater, nemo debet renuere illius feriæ

disciplina, vel emendari censura, iuxta illa Proneria Salo-

monius (Ne dimittas legem maritum tuum, ligam in corde tuo

ingratis: qui enim abiuit disciplinam, infelix es: & statim ho-

mo deficit matrem suam) & rursus (Et maledictus à Deo

qui exasperat matrem & maledicit matrem eradicat funda-

menta illa vitia, quæ arrogant, diuina à sede illius, cui dictum

est (Tues petrus, & super hanc petram adiutorabo Ecclesiam

meam) & super arenam concupiscentie carnalis, seu humanae

presumptionis probantr posita: cursus riuim minime prospera-

tur, si à suo fonte diuidatur.

§. 8. Hoc est, q; omnium libros occupat, quasi tan-

um jus Papæ tribuamus. Hic exclamaciones, & pe-

dum supplosiones sunt. Sed nos tamen auditias est.

Primo, Verba sunt Bonifacii virti sancti. Secundo sen-

sum verum verba habere possunt. Nam sensus est to-

tius canonis, quem titulus præferit: Damnatur Aposto-

licus, qui sua & fraternæ salutis est negligens. Nam anti-

thera duo sunt, primum est: Papa fidelis dispensator

mundum post Deum currere facit. Alterum est, si vero ne-

ligentiam pereunt multi. Damnatio igitur illi in-

cumbit, si negligens sit.

Moneri, &

Verum hoc offendit, quod ejus culpas nemo redar-

reprehendit. Hujus quoq; sensus non est. Nulli licere monere potest Pen-

Caluminia
orta est ex
verbis San-
cti Bonifac.
martyris &
Archiepi-
scopi.
Grauiſſi-
mus morb.
est qui à ca-
pite proma-
nas.

Exempla
Episcopipō-
pulus sequi-
tur.

Pontificem; nam multi viri graues multos mo-
runt, & exemplum Paulus dedit, qui Petro in faciem
restitit. Sane confessarius redarguere, & reprehendere
potest, nec minus Cardinales, Episcopi, & quo-
rum interest. Quid igitur est, quod redargui eum posse
negat Bonifacius? Hoc quod adjungit: Quia cur-
etos ipse judicatur a nemine judicandus. Quia non
est tribunus ad quod tanquam subditus citari possit.
Neque enim a subditis quisquam ex auctoritate ju-
dicari potest.

*Iuridicā
accusatio
volvitur.*

*Rex non iu-
dicator à
subditis.*

*Antichri-
stus conte-
ret sanctos
Altissimi.*

*Calumnia-
rum caput.*

*Cauī spīrāt
mendacia
folles.*

*Incendiarii
Lutherani
fuerunt.*

Arg: hoc est, quod causa 17. q. 4. c. 30. Nemini. &
caus. 9. q. 3. c. 17. cuncta. alijsq; locis dicitur. Iuridicā
enim redargutum tollitur. Nec hoc mirum videri
debet nostris eccliaris, qui ita omni iudicio reges exi-
munt, ut dicant eos esse Deo proximos, supra eos esse solum
Deum omnipotentem, vide Guilelmum Barret libris de
jure regio, in quibus veritatem & adulaciones juxta
ponit, vincitur tamen adulandi desiderio. Si igitur
reges non coguntur stare rei ad suorum subditorum
tribunalia, cur cogatur Pontifex? cum ille quoque
aliorum Episcoporum, & Regum subditus non sit?

§. 9. Obiciunt secundo, Antichristus sanctos Altissimi
conteret, hoc facit Pontifex. Ille igitur est illud cornu,
ille Antichristus.

Mihi vero filius ad innocentiam Pontificis in-
dicandam illa verba interpretari fas erit, & in adver-
sarios retorquere. Verba ipsa magnam persecutio-
nem indicant. לְקָרְשֵׁי עַלְיוֹבָרִי וּבְלָאָן Lekodesche
ghelionin jeble sanctorum Altissimi, siue altorum: ita
enim usurpat illud ghelionin, sicut Hebrei
אֱלֹהִים Elohim plurali numero. Itaq; non recte ver-
tunt nonnulli, sanctos altissimos siue supremos, qui
cum ad regimen non attenderint, non debuerunt se
preferre LXX. Interpretibus, qui verterunt τοὺς ἀρχέτους
τὸν πόλεμον. Conteret, Romana editio 70. habet παλαιῶν,
vetus faciet, seu vetustate consumet: Genevens. vero
πατέρων, deciperet. Iustinus 14756. 4. cuertet, alii παπετών,
humilabit. Hanc fecerit Pontifex queritur, va-
ria adferunt, sed exempla suorum, quid enim Luther-
ani de Caluinianis martyribus sentiant, & è contra-
rio, quid hi de illis, dixi in lubilo, & in instruzione,
de Chronologia.

§. 10. Præ omnibus hoc objicit Sigismundus Eue-
nius in palma faculari Lutherano-Evangelica p. 27.
a regibus hisce ad subditos descensione facta (sicut in-
nitro statim reformationis Pontificij, & Ann. 24. Ar-
chiepiscopus Moguntinus in hac etiam nostra Hala
in Evangelicos saeviū) persecutionem vnam ex altera
seuerunt, & martyria multiplicant sine fine, adeo
vt ab Anno 1550. ad 1580. triginta annorum spacio
non gentia hominum millia cesa, & ab Antichristo
trucidata sunt, ijsq; haud plebei omnes sed 39. Princi-
pes, 148. Comites, 235. Barones, 147511. Nobiles, reli-
qui ex plebe. Quid nuptiæ Parientes Anno 72. effu-
derint sanguinis Christiani ex historijs constat, vltra
30000. o. in illa laniana miserere occubuisse. Dux de Al-
ba valedicturus Belgio 1800. ob religione se oc-
cidisse jactitat spacio sexennij. Et viuentे adhuc Car-
olo V. ad quinquaginta milia Christianorum truci-
data fuerunt eodem in Belgio: item ab An. 76. vñq;
ad Gandavensem transactiōnem 30. milia Hispani-
ca tyrannide interierant. Nec in viuō modo feni-
tum, sed nec cadaveribus parsum est. Hinc Buceri &
Fagi corpora effossa cremata sunt Ann. 1556. Can-
tria in Anglia, pio prætextu, quoniam non solum
perniciosa ac erronea doctrinam sparsissent, sed
familiam inter sectarios ambo duxissent, non solum
ipsi ab Ecclesia Catholica aberrassent, sed & alijs ex-
emplum ab ea defiendo dedissent: Est contra sacra
decreta & disciplinam, vt vel eorum qui tales sunt
corpora Ecclesiasticae sepulture tradantur. Adjuncta
sunt incidia & venena, quibus certi emissarii hisce

laqueis liberatos perderent & trucidarent. Per Saxo-
niā varia exaudita fuerunt incendia, circa Ann. 41.
deprehensi deniq; ex incendiariis atque complures
capti, diversis locis: habita quæstione pleriq; testifi-
cabantur ad extreum vñq; spiritum, a præfectis &
familiaribus Heinrici Brunsvicensis (contra cuius
calumnias, quando scriptis inuestigis Ducem Saxo-
niæ hæreticum, seditionis Cainum, monstrum, A-
sopum, nulla nec corporis, nec animæ virtute predi-
tum proclamauerat, eodem Anno scripsit Luther-
rus) accepta pecunia se fuisse conductos atque sum-
missos, vt id facerent. Imo de Pontifice Romano

Vnum regi
adducatur:
mendacia
illa sunt pra-
dicantum,
vt odia con-
flet Ponti-
fici.

Antichristo, organo Sathanæ, Anno 46. quo bellum
vigebat protestantium, cuius ipse Papa auëtor pri-
marius, a fide dignis spargitur, cum non modo supe-
rioribus aliquot annis per incendiarios conductos
igni Saxoniam grauiter affluisse, sed tunc temporis
etiam emisse veneficos, qui puteos & aquas stagnan-
tes corrumpent, vt quod ferro supereret & armis,
hocisti veneno perderent. Itaque Protestantes mo-
ment in vniuersum omnes præsertim sua ditionis ho-
mines, dent operam, vt Commissarij illi comprehen-
dantur, & subiecti tormentis, cum de scelere consta-
bit, pœnam luant. Nuper enim, addit Ioannes Guil-
helmus Elektor filius, non procul à Vinaria oppi-
do Thuringiæ comprehensum esse quandam ex fu-
spicione Italum, qui sibi & nonnullis alijs Romæ da-
tam esse pecuniā fatebarur nomine Pontificis, vt in-
cendiis atq; veneno, quantum omnino possent, per
Germaniam damni darent. Nec Satan sui similis esse
cessat. Anno signidem proximo millesimo sexcen-
tesimo decimo, die vndeclima Iunij Monachus, qui
duos pagos ad magistrum Equorum Cæsaris perti-
nentes igni accensos deformauerat, captiuus Pragam
adductus & Archiepiscopo vna cum aliorum præte-
dictum de
rea Bohemia Procerum, quorum prædiles ignem sub-
Monachus,
sicere debet, reperta apud eum designatione tradi-
tus est. Taceo exilia, in quibus tanta tyranis occur-
rit, ex eo solo patet, quod, sicut Mauritus Dux Sa-
xoniæ ad ordines scriptis Anno quinquagesimo se-
cundo, Concionatores & Ecclesiæ Ministros extra
fines imperii pallium ejicunt, & non solum legitimi,
sed ne Pontifici quidem Conciliū decretū expe-
cēt, & ab ipsa statim executione rem ordiantur.
Taceo carceres aliaque sub & ab Antichristo Roma-
no intenta suppliciorum genera.

§. 11. hec ille, qui si consideret, Lutheranos, à Lu-
theranis, Caluinianis actos exilio, nihil omnino mi-
rabitur, id aliquando egisté Catholicos. Sed han-
ipse Edi-
tum iniquam esse accusationem res ipsa docet, ne-
que enim eos omnes Papa occidi justit, neque tam
multi sunt. Sed non fuisse sanctos altissimi, cum ple-
rique fuerint Caluiniani, hos autem non fuisse mar-
tyres ipsa palma faculari docet, pag. 55. ita habet:
Martyria visa tum infirmiora ἐθεοδοξία τεκνία, qua-
quippe hereticos & perditos nebulones haud raro inmolant,
tum Lutherana professionem ac abnegationi Tyrannidū Papae
Papæ, non Zwinglianæ nouitatis ac blasphemis illata. Leximana
vero opinionum quasi iactant stipulas seu festucas, trabes potius
crassissimorum esse errorum, ac blasphemarum in Dei omni-
potentiam, sanctitatem, misericordiam, Christi, meritum,
impunitum. Fucum deniq; in confessionibus & refor-
matiōnib; manifestorem esse quam qui diuinatione egerat, quem
quippe praxis haud raro hacenus derexorū.

Deinde de numero Martyrum credit Caluinia-
nis, quod facere non debuit. Cum in eadem palma
pagina quinquagesima quinta dicat. Ex mendaciorum
horum (quorum seges fertilis admodum apud gentem Sacra-
mentariam inuenienda, vt non immerito Beatus Lutherus
non mendaces amplius Zwingianos, sed mendacium
ipsum recandens arbitratus sit) censu primario fere illud,
Cet.

Tertia

Quales illi
Martyres
resti calu-
minatore.

Iconocla-
storum ra-
bies defri-
bitur à Lu-
therano.

Iconocla-
storum ra-
bies defri-
bitur à Lu-
therano.

Wilhem.
Auracius
Iconocla-
storum ra-
bies defri-
bitur à Lu-
therano.

Iconocla-
storum Mar-
tius Mar-
tius Mar-

Tertio idem ille noster accusator fatetur eos, qui ceci sunt, deliquisse. Secundo fuisse Sacramentarios. Tertio, ab ipsis sectarijs punitos. Quarto, illos sibi illa pericula accessiuissse. Quinto, impetuose egisse, & a plebe Lutherana punitos. Sexto, ipsos Caluinianos crudeliter agere, vbi rerum potiuntur. Folio 94. hæc omnia describit. Notum est, quomodo anno vigesimo nono initium reformationis Basileæ Sacramentarius Spiritus fecerit ab Iconomachia. Cum enim quidam hasta sua statuam alicujus Diui reueleret, sic ut in terram delapfa confringetur: ea occasione in plures deinde manus sunt injectæ, & armati ter centum ad templum missi, qui idola seu statuas passim in templis demolirentur. Cumq; Se-natus quidam accurrerent motus sedandi cauilla, respondent Iconomachi: quod vos totum jani triennium deliberatis, an fieri debeat, illud nos vna perficiemus hora, ne propter idola sit ullum posthac inter nos dissidium. Tertio die nouem componuntur stres ante primariam ædem & inflammatæ cremantur. Quod exemplum secuti sunt Waldenses Anno 61. qui similiter imagines ac altaria humi dejecerunt ac confregerunt. Simile quid in Delphinatu contingit Anno 62. vbi statuarum profligatores seditosos minime dicendos esse statuunt, qui cum veritatis patrocinio suscepérunt, sui officij esse dicant tam de-testandum, & pijs omnibus iniuribus spectaculum è conspectu hominum tolli. Cumprimis Anno sexagesimo sexto in vniuerso Belgio tanta Iconoclastarum vehementia inualuit, vt paucorum dierum spacio Antuerpiam ac vicina loca plurima tumultu maximo & magna celeritate peruerserit. Huic statuæensem in latus insigunt, illi securi caput amputant: pendentes è cruce Christi imaginem funibus è sublimi detrahunt, detractam in frusta comminuunt, altaria subuertunt, hierothecas, ornamenti, aliumq; sacrorum apparatum dejiciunt & explicant, ac deniq; patrant, quæ nemo sanus aut prudens homo vñquam probabit. Hæc Comitis adeo in statuas & idola populus exarferat, vt non quieturos se profiterentur, donec non tantum, quæ in templis supererant, sed & quæ in ædib; suis aliqui occultatas habeant, statuæ omnes in forum publicum allatae & frustulatim communata finem furorū facerent. Sed non caruit suo premio hæc temeritas ac seditione. Confœderati enim nobiles, alijq; Ecclesiæ Patroni odiosi Iconomachorum nomine appellari nolentes, factum illud dejectarum hoc modo statuarum non modo grauiter improbabant, sed collecto etiam ad has operas tumultuario milite complurimos vbi-que cœperunt, inque crucem variis in locis ege-runt.

Id quod Princeps Auracius Antwerpia etiam præstirit, primarios ex seditionis comprehenso die 18. Octobris in foro publico, vralij; terrori essent, in cruce agens. Quod si idem in Palatinatu, Anhal-tinatu, Hassia & locis alijs fuisset factum, minus certè periculi & turbarum suo cum magno malo tumultuantes Sacramentarij coacti fuissent experti. Anno certè millesimo sexcentesimo quinto, cum in Reformatione Marpurgensi articulo ex tribus pro mutatione doctrinæ & Ceremoniarum propotitis, secundo, statuas imaginesque ex templis ejiciendas esse statueretur, & die sexta Augusti pro Concione idem inculcaretur: secura sunt ex vnico hocce principio violento ejusmodi turbæ ac tumultus, vt Theologi Caluiniani ad mortem ferè ab insaniente plebe pugnisi & verberibus fuerint multstati, inquit Artus Tomo decimo continuationis Sleidanij libro 4. purgij dedit pagina 50. Ejusmodi catastrophæ scilicet rationes reformandi à verbo DEI alienas sequi necesse est.

Da man alles schnell Purdi / Purdi ansengt / mit
Fäusten/ hinein treiber / vnd so vnuorsichtig hinein
plumpet / vnd noch den Ruhm dauen haben wil/ als
sey man besser/denn ein ander. Hæc consequuntur cu
subito armis agitur, atque improuide ruitur, & ex eo
tamen, præ alijs excellentiæ quaeritur. Vti Lutherus
de Reformatione simili Carolostadiana scripto Anno
vigesimo secundo, sapienti addita emplor. Da hastu
weit gefehlet/du wili Gott dannit dienen/ vnd weist nit/
daß du eben des Teuffels Vorlauffer bist / der hat dich
auff das Kleinen Narrenwerk geführet/das Sacra-
ment anzugreissen/ vnd führt mich gleich an/ als hetten
diejenigen / si dieses Spiel angefangen haben / ihren
Ruhm gesuchet / so hat auch ihnen der Teuffel ihren
Lohn gegeben. Longe aberrasti ; Deo oblique
præstare voluisti, & ignoras dæmonis te anteambu-
lonem esse, qui eo stultitiae te redigit, vt Sacramenta
violares; Mihi plane constat, eos qui negotium incep-
parunt, gloriam propriam quasissæ; Itaq; Diabolus
mercedem illis dedit. Hæc Lutherus, adde carceres,
quibus saeuunt in contradicentes errori suo, vti An-
no 91. Crellius fecit, qui Doctori Martino Miro con-
cionatori aulico Saxon. carcere in arce Hohenstei-
nia parauerat: sed justo Dei judicio ipse, post mor-
tem Christiani I. accusatus, quod Duci Christiano
religionis in Saxonia mutandæ & introducendi Cal-
uinismi auctor fuisset, quodque omnes in hoc suo
proposito contradicentes è medio tollere decreuif-
set, &c. Currum ascendere jussus & spectante maxi-
ma hominum multitudine in hunc est compactus.
Quæ omnia & plura alia tanta sunt, tamque insidio-
sa & atrocia vt præcaueri, vitamque fortunasque sal-
uas, doctrinam vero ipsam illibatam ab ijs conser-
vanti plane sit ὑπεράνθετος: Dei vero gratia est, quod
non plane consumpti sumus, hic enim, licet ali-
quando oculis quali clausis connixerit, & fræna li-
bidini Sacramentariæ laxauerit: paternè at tandem
causa sua patrocinium suscepit, solus hostes fudit,
confudit & liberationem populo suo & Ecclesiæ ex-
optatissimam præstit: vt rueret Illum ingens, peri-
erit Troja magna momento vno & fabula sacramen-
tariorum in fabulam exiret, & desineret in lætam κα-
τασπερδρι quam ipsi exitu τρεψινωτηρι claudere in ani-
mum induxerant suum.

§. 12. Denique cur nobis objicit Lutheranus Cal-
uinianorum supplicia, quasi innocentum, cum sciat
eos in Gallia & Belgio immunitia ausos, qualia descri-
bunt Historici, cum illis de sua innocentia jastanti-
bus credere non possint.

Nam primo folio 55. Ex horum mendaciorum (quo-
rum seges felitis admodum apud gentem Sacramentariam
inuenienda, vt non immerito B. Lutherus non mendaces am-
plius Zwinglianos, sed mendacium ipsum vocando arbitra-
tus sit) censu primarium fere est illud, quo B. Lutherum certa-
minus sacramentarii auctoreum primum proclamare integro
fere hoc seculo non sunt veriti.

Si sunt ipsum, ipsum inquam mendacium, cur cre-
dis ipsi mendacio contra Reges Franciæ, Hispaniæ,
aliosq; Principes innocentiam suam asserenti? prius
acta judiciorum, & archiæ examina, nec ita odetis
pontificem vt mendacio ipsi non modo mendacibus
credere malis, quam eum, & Reges Christianissimos,
Catholicosque non infamare.

Sed domi tuae te conuenio, inter tua præsidia pu-
gnabis. Ajunt Caluinianis à Pontifice martyrio af-
fectos, hoc est, innocentes, pro vera fide occisos. Caluinia-
Hoc si credis, etiam testimonium contra tuos admitt-
norum ca-
te, cur enim sint fide digni contra nos Martyres, & si lunius
verba contra tuos faciant, sunt intestabiles. Sculpe- narrandis
tum Caluinianum pag. 59. jubet roforbere calumni nullus dies
am cum reliquis quam efflauit: Deinde pergis : De sufficit, re-
quibus (calumnis) si particulariter differere esset animus, dies sive Luthe-
citus raro.

citius me, quam oratio deficeret. Calumniarum compendium ostendemus. Ecclesiarum nostrarum Doctores appellarent homines stolidissimos, Fanaticos, Philautos, Theologastros, Matoologos, Sophistas nequissimos, Sycophantas, Theosophistas, Corporalistas, morosos, ambitiosos, proscriptores Pontificios, Homines Principum animos, suis calumnias in ignorantia detinentes, genitores Pandorae, peritos surore, oblitos omnis modestie & pudoris, superbos, ferocios, flagitiosissimos Dominatores fidei, Nestorianos, Eutychianos, Patronos Mahometini, consumaces, inuictores paradoxorum & scandalorum, inhumanos, odio & ambitione fascinatos, pendentibus in crucefelle mixtum acetum porrigentes, Patres ubiquitatis, novos Dogmatistas, Diplosophistas, Longodadalos, homines prater omnē modum contentiosos, & pertinaces, recentes Caperniatas, malignos veteratos, flagitiosē, impē leues, Vbiquistas, coniuratos veritatis hostes, impudentissimos cauillatores, Acephalorum & Eutychianae heresis renouatores, Phantasmaticos vera incarnationis Christi irrisores, conspiratam Schismatricorum factionem, Artolatrias instauratores, delitos Sacramentarios, sincera doctrina assertores de Cœna Domini, in starpiratarum per Ecclesiam nauigantium super ambitione & opinionibus, veritatem cum pace degradantes, homines odio & iniuria execratos, Sophistas nequissimos, nouos fideli Magistros, prestigiatores, veritatis & pacis hostes, coniuratos in oppressionem veritatis, impudentissimos cauillatores, rerum flagitiosē ignaros, manifestos hostes ac inficiatoriēs omnipotentiae Dei, Pseudo-Lutheranos at Flaccianam factorem, Avē θωποφάγες, κρεαφάγες, σφραφάγες, carnivoros: Doctrinam vero nostrarum Ecclesiarum Symboli Augustanae Confessionis ac Formula Concordiae comprehensam, flagitiosissimum errorem, sceturum infelicem, Pandoram, Phantasma & spēdram, larvam scēnicam, absurdissimam impietatem, putidissimam ac Sophisticam vanitatem barefīn mixtam ex Eutychiana, & Nestoriana, imaginaciones phantasticas, insensim sententiam, execrandam blasphemiam, libidinosum commentum, sacrilegiam impanationem, corporali presentie idolum & commentum doctrinam impostoribus, non Theologia dignam, nugatorum commentum, execrandam Theologiam, Nestorianum, Antichristianum cultum, idololatricum dogma, & qua sexenta huicmodi Epithera alia, fraterni erga nos affectio uhorum hominum inducia. Quo omnia si, vix par est, susq[ue] deg[er] seramus: En tibi paratas mīdias vita & Doctoribus Orthodoxis! vi-

Lutheranorum doctrina qualis
Caluinianis?

Nunc in rūnum iubilate.

Praxes Caluinianorū in Lutheranos.

Δωρα.

Calumnia Christianorum Principum in iniudicium vocas, quod justa vltione vigorem legum in eos exercerunt: si eos vere Martyres arbitrate, illa tuorum facinora agnosce. Eos vix clementiores in tuos ipso Antichristo predicas, & martyrum eloigna donas, & post Vbiquitatem Canonizas. Hac faceres si quicquam prudentiae reliquum tibi odia, atq[ue] inuidia reliquisset? Tu illorum acta lege; Vnus alterue annus plures Catholicos in sola Francia, Belgioq[ue], Caluinisticis furoribus macatos vidit, quam totos sexcentos annos in vniuersi reos Pontificia tribunalia fustulerint.

Martyres Euangelii non fuerū complendi. In completis per tot exilia & pœnas similes, quibus ipso Antichristo clementiores vix existerunt. Nota sunt Autlii istius verba res in tempore Christiani Primi Duci Saxonie: Si βασικοὶ isti molestib[us] esse perrexerint, eice illos, idq[ue] saltem ex hoc capit, quia Vbiquitatem canonizare conentur; & eiusdem alterum Apophthegma: Nunquam recte successura sunt res, nisi veterani, & quibus priorum temporum memoria constet, è medioriustollantur, Ne dicam de Personalibus Contentiobibus, Prouocationibus ad Synodus.

His talibus quomodo potest inferri injusta nex, aut tu qui tales eos judicas quomodo seueritatem Calumnia Christianorum Principum in iniudicium vocas, quod deinceps mente tuorū exercerunt: si eos vere Martyres arbitrate, illa tuorum facinora agnosce. Eos vix clementiores in tuos ipso Antichristo predicas, & martyrum eloigna donas, & post Vbiquitatem Canonizas. Hac faceres si quicquam prudentiae reliquum tibi odia, atq[ue] inuidia reliquisset? Tu illorum acta lege; Vnus alterue annus plures Catholicos in sola Francia, Belgioq[ue], Caluinisticis furoribus macatos vidit, quam totos sexcentos annos in vniuersi reos Pontificia tribunalia fustulerint.

Quod si vere tempora consideremus sanctos Caluinianorum inueniemus Berengarianos, Wicleffitas, Husitas, imo Copronymos, Leones Isauricos, Henricos, aliosq[ue] quos odio Pontificis canonizant. Itaque hinc ex Scriptura contra Lutheranos sic argumentor.

Cornu parvulum seu Antichristus sanctos Altissimi conteret, tantamque persecutiohem concitatib[us] quanta non fuit à tempore, quo homines esse cōpererunt; at Pontifex in Lutheranos tantam persecutiohem non instituit, multo enim plures morte, exilio, carceribus Catholicos afflixerunt, quam à nobis illi passi sint. Quot enim Lutherani propter fidem perierunt? quis Vbiquistarius sanguinem dedit? Nam de pure Lutheranis, & Lutheranis vniuersi gentis queri duntaxat poslunt; ceteris vero misericordie se alios nebulones fatentur. Nos vero de toto Lutherismo negamus. Nonne enim tota Germania fere dominata sunt, & tantas fecere strages, ut adhuc squealent Tristia semirutis altaria templis?

CAPUT XXV.

Papa non putat quod possit mutare tempora & leges.

§. 1. **C**haldaeus Danielis textus. Putabis mutare tempora, Græcus ἀπονέσῃ, existimabit, non enim poterit; ita Græci Scholiastes; προσδικήσῃ, δὲ εὐλογήσῃ δυνήσῃ. Quid sit autem ἀδικίου τε νόμος ex adjuncto intelligitur, quia dicit κακός & νόμος & leges. S. Hieron. In tantam erigetur superbiam, ut leges Dei, & coronas mutare conetur, & electur supra omne quod dicitur Deus, religionem cunctam sua subiecti potestari: Theodoreetus; Opinabut sepietatem, que tunc vigebit, funditus posse euertere. Illi igitur tempora intellexerunt Ecclesia immutationem. Qui de Antiocho sunt interpretati, nomine temporum intelligentiū Iudeorum solennitates, Sabbathā, Paschā, Pentecosten, festa tabernaculorum, dies expiationum, nouilunia, septennia, annos Iubilæos, & similia.

Quia

Quia autem de Antichristo loquimur, mutabit ille tempora, & leges, dies festos in sui honorem institui curabit, iam nonnulla indicia dedit Machometes, deinde Lutherani, sed efficacius Caluinista, ut appareat iam mysterium in praecursoribus incipere. Atque hic sensus est scriptura.

Calumnias à Pouello, aliisque mutuas accepterunt. Quia dicitur solutum legibus, transferre imperia, &c.

Solutum legibus Pontificis. §. 2. Respondeo non aliud per hasce res Pontifici concedi, quam quod suis Episcopis, & regibus proportione quadam ipsi permittunt. Primo quidem negamus leges diuinis villas Pontificem mutare posse; Anathema si quis Pontificem legibus diuinis solutum assuerat. Canonista qui id afflere dicuntur, partim mendaciter allegantur, ut supra probauit, partim alieno sensu. Mihi hoc certo constat, si quis dicat Papam posse unum iota de lege Dei tollere, fore ut is primum spirituali fulmine à Papa ferriatur.

Ab humanis legibus quomodo solvatur. Ad leges Ecclesiasticas, & ciuitatis, vbi Papa etiam temporale regimen tenet, ita obligatur, ut ad suas leges princeps, quem quidam omnino, alij ex parte legibus eximunt. Eas leges interdum mutari vtile est, ideoque tolli, & in meliores commutari possunt. Qui principem negant legibus subiectum quoad potestatem coactiuam, etiam negant eum ab alio iudicari posse, qui enim alium iudicem habet, is accipere, & subire sententiam iudicis debet. Hinc iniustum argumentum pro Pontifice facio.

Pontifex Romanus negat se legem Dei mutare posse, millies mortem oppetendam potius docet, quam ut lege se Dei exemptum dicat, omnes, qui id affirmant, sua damnant sententia; non igitur Papa est Antichristus. Haec est omnium qui Papam Ecclesia pastorem agnoscimus sententia. Papam diuinis legibus subiectum, quas si violet, grauissime peccare, & nisi a peccato suo resipiscat, in eternum periturum esse. Huic meae sententiae vniuersitas Catholicorum, atq; adeo ipsa curia Romana subscribit. Verum quid de Dei legibus sentiat Pontifex, exponit distincte.

Dei legibus 8. cap. 2.

semper, v- *temporibus, ab omni-* *nibus, par-* *rum, qd.* Qua contra mores hominum sunt flagitia, promorum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se ciuitatis, aut gentis confuetudine, vel legi firmatum, nulla ciuitas, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars ei suo vniuerso non congruens. Cum autem DEV'S aliquid contra morem, aut pactum quorundam libet, est inquam ibi factum est, faciendum est, & si omnis, instaurandum est, & si institutum non erat, instituendum est: Stenim Regi lucet in ciuitate, cui regnat, iubere aliquid, quod neque ante illum quisque, nec ipse vnuquam iussiferat, & non contra societatem ciuitatis eius obtemperatur, imo contra societatem non obtemperatur (Generali quippe pactum societatis humanae obdire Regibus suis) quanto magis De regnatorum vniuersa creatura sue, ad ea que iussurit, sine dubitatione seruendum est: sicut enim in potestatibus societatis humanae maior potestas, as minor ad obediendum preponitur, ita Deus omnibus.

Principes legibus suis parent. Et distinet. 9. cap. 2. Principes iubet obediere suis legibus: verba Canonis sunt. Iustum est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipsi sellis reverentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se conuenit posse damnare iura, que in subiectis constituant. Iusta est enim vocis eorum auctoritas, si quod populus probent, sibi licere non patiantur.

Romana se desprecia- *omnia cu-* *fodi.* §. 3. Paratione constitutiones Synodorum generalium præcipue seruandas docet Ecclesia Romana, causa 25. q. 1. cap. 1. Confidimus, quod nullus iam veraciter Christianus ignoret, vnuquisque Synodi constitutum, quod vniuersalis Ecclesia probauit assensus, nullam magis exequi

Sedem praecateris oportere, quam primam: quæ vnamquamq; *Synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatio* *custodit.*

Ea mente Gregorius Felici Episcopo lib. 12. Epist. 31. est causa 25. cap. 4. si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt: non constructor, sed eversor esse iuste comprobarer: testante veritatis voce, quæ ait: (Omne regnum in scipo diuisum non stabit:) & omnis scientia, & lex aduersum se diuisa destruetur.

§. 4. Quomodo autem nouas leges condere liceat Pontifici, est ab Urbano Pontifice expositum, causa 25. cap. 6. Sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Scindunt vero summopere est, quia inde nouas leges condere potest, unde Euangelista aliquid & Prophetæ nequam dixerunt. Vbi vero aperte Dominus, vel eius Apostoli, & eius sequentes, Sancti Patres sententialiter aliquid definierunt; ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli & Prophetæ, destruere (quod ab his) niteretur, non sentientiam dare, sed magis errare conuinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini Ecclesiam contra luporum infidias optime custodierunt.

Nihil vero contra leges diuinas statui posse doctetur causa 25. cap. 8. Omne quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Et infra. In iustum iudicium & definitio iniusta regio metu, vel iusta iudicibus ordinata non valeat. Nei quicquam quod contra Euangelica, vel Prophetica, aut Apostolica doctrinae constitutionem successorum eorum, sive sanctorum patrum actum fuerit, slabit: & quod ab infidelibus, vel hereticis factum fuerit, omnino castabitur.

Hinc igitur clarum est, non conuenire in Pontificem, quod de mutatis temporibus & legibus dicitur. *Ecclesia Roma-* *manæ anti-* *Non enim nisi necessitate, virilitate que exigente, ali-* *quo iuro* *qua mutantur in Ecclesia, optime enim dixit. Contra stat.* *statua patrum condere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest auctoritas: apud nos enim inconuulsis ra-* *dicibus viuit antiquitas, cui decreta patrum sanxere reue-* *rentiam.*

Quod si veros diuinorum legum abrogatores. *Legem mu-* *quæras, qui mutent tempora & mores, haud difficul-* *tatem, qui im-* *ter eos in castris aduersis reperies. Qui enim existi-* *possibilem* *affirmat,* *mat, se non nisi lege gratitudinis ad legem feruan-* *dam teneri, qui legem putat impossibilem obliterua-* *tu, quo ore, qua fronte Pontificem quasi legis viola-* *torem accusat? Quid durius illius Lutheri verbis,* *qui Christum ut legislatorem, & vindicem apprehendit, dia-* *bolum pro Christo apprehendit?*

Vnum quod hoc loco palmarium est, præterire *Maleficarū* non possum, est enim imperitia, & impudentia prædicantia luculentissimum testimonium. *Quadra-* *theranorū.* Temporum accusarunt Pontificem, quod astronomicos calculos errantis anni ad veram normam reduxisset. Ita in Academia Oxoniensi thesibus impressis Baccalaureolus Pouellus, quod magis miror, cum enim ex Anglia prophetæ exercit molesti Scaligero, qui de correctione Calendarij libros scribere potuerunt, monstrosimile est, ex Academia neminem produisse, qui Pouellum de tam rusticâ ignorantia comonaret; Quis enim non admiretur ea de re in illa Accademia eruditio simulatrice fuisse disputatum, in qua se pagani prædicatorum in Germania, non sine suorum irrisu impegnisse dolerunt, verum admirabilius quod magna pars Germania, Gallia, Hispania & Anglia, errorem calculi antecedentis agnoverunt, & nouam correctionem admiserunt.

CAPUT XXVI.

Tradi in manus per tempus, & tempora, & dimidium temporis ad Pontificem non pertinet.

Tempus &c.
3. anni, 10.
dies Iunio
&c.

CHALDAEVS textus habet: *חַדְּבָּרִים* tradentur: Quia id diuina prouidentia permittrit: Regnum & potestas traditur, qua deinde contra Sanctos abutitur. Junius, Tremellius sic vertunt: *Per tempus, & tempora, particulamque temporis*: eam vero particulam temporis, aiunt esse dies decem. Id est, inquit, *per tres annos & decem dies probant*, nam decimo quinto die mensis Cisleui, anno centesimo quadragesimo quinto regni Seleucidarum, hoc effectum est. 1. Machab. 1. 57. deinde vero die quinto mensis Cisleui anno centesimo quadragesimo octavo, legitimus Dei cultus instauratus. 1. Mach. 4. 12. *quamobrem prima vox, tempus, annum significat corruptum*, sine constantem ex diversorum diuorum annorum partibus, Tempora biennium iustum, particula temporis dies decem.

Fundamentum huius interpretationis, quod pertinet de prophanatione templi per Antiochum facta agi, & textus Chaldaeus non repugnat, nam *לֹא* est diuisio temporis, & pars: est enim frequentius medietatem significet, vt Jos. 10. Jud. 9. & in Syro פָּלָל in Euangeliorum titulis vñstratum, hanc tamen significationem non respuit. Quin & Pagninus vertit partem temporis.

Dimidium
temporis nō
sunt 10.
dies.

Hanc sententiam refutant omnes doctores silentio, neque ex nouis quisquam eam sequitur; nam & Munsterus, Lutherus, Pelicanus, Castilio haeretici veterum Græcam versionem quæ habet *וְעַד* sequuntur, Imo etiam Bruchtonus, alias sequi solitus Caluinianam communem, vertit hic, *dimidiumque temporis*. Et Tempus, inquit, hic annum significat, sicut *χείρος*, Tempus & tempora &c. id est, dimidium septimanam 42. menses, vt Josephus restatur.

Huic denique obstat, quod cap. 12. 7. codem modo accipiuntur verba tempus, tempora, dimidium temporis, nec est tamen in hebreo *לֹא*, diuisio, sed *לֹא*, dimidium, quemadmodum & in Apocalypsi est *יְמֵן*. Itaque de Antichristo illa rectissime dicuntur. Nam non recte dies decem dicuntur, dimidium temporis, vbi tempus annum significat.

Idem nume-
rus apud Da-
niel, &
Ioannem.

§ 2. Hoc ex loco Bellarmin. lib. 3. cap. 8. de Pontifice sic argumentatur. Antichristus regnabit per tres annos cum dimidio, hoc est tempus, tempora, dimidium temporis, at regnum Papæ est multo diuturnius, non ergo Papa est Antichristus. Minor est extra controveriam: maior vero probatur. Quia tempus, tempora, dimidium temporis, sunt tres anni & mediis. Nam ita veteres ab ipso Papia vsq; interpretati sunt, vt fatetur Jubilarius Parei commentatorius in Apocalypsin in cap. 11. v. 2. Deinde ex Apocalypsi cap. 11. v. 2. vbi Antichristus calcat templum & ciuitatem mensibus quadraginta duobus. Menses autem quadraginta duo sunt tres anni cum dimidio. Agi vero de codem tempore Pareus ipse fatetur, in 12. capite, v. 11.

Antiochi tē *Quamdui vero exulabit in deserto mulier TEMPUS TEM-
pus & tem-
pora, ET DIMIDIUM TEMPORIS.* Hactenus tri-
partita notatio sumpta est ex Dan. 7. 25. & 12. 7. vbi Antio-
fuerunt, iugi-
bus, typum Antichristi gerens, dicitur conculturus sanctos
per tempus, tempora, & dimidium temporis. Quid hic sibi ve-
lit, ex versic. 6. luquet. Pascent eam vbi diebus 12. 60. De his die-
bus dictum est capite 11. 2. Erat ibi tempus prophetae duorum
testium. Hic est tempus exili mulieris in deserto. Idem tempus
X LII, mensum vberat conculationis vrbis sancta: & erit
cap. 13. 5. graffationis bestie in sanctos. Eodem igitur tempore
Ecclesia exulabit in deserto, & vrbis sancta concubatur à

Gentibus; & duo testes prophetabunt: & bestia bello persequetur sanctos. Ibunt proinde hac paribus pafibis, que observatione multum illustrabit Propheetiam. Ex uno enim notiore patebunt alia ignoriora.

§ 3. Inuitam fecit ille senex contra se, & omnes Papæ calumniatores rationem Bellarmini: Nam Antiochus per tempus, & tempora, & dimidium temporis afflixit Ecclesiam, vt ipse docet, & idem tempus est sequentis Antichristi, non igitur diutius ille regnabit. Quomodo igitur Pareus multo longius facit regnum Antichristi? Respondeo quia quid dicat, nescit, quid dixit non meminit, errores multi multorum, plurimi vero proprijs ad insianam eum reduxerunt. Verba eius in cap. 11. v. 2. sunt. (*Mensibus quadraginta duobus.*) Hic est sapientia. Tempus persecutionis Antichristiana designari, manifestum est omnium prope interpretum consensu. Quale reus fuerat vero & quantum sit tempus, vbi principium, vbi terminus fignendus, obscurum est mibi & interpretibus alijs, & forte ab hominum indagine reconditum. Volut enim Spiritus, ad tempora quod attinet, nos quadam potius scrutari, quam nosse, quod & Dominus innuit dicendo discipulis, volentibus scire tempus occultum: Non est vestrum nosse tempora & opportunitates, quas Pater in sua ipsius autoritate posuit. Act. 1. 7.

Nihil igitur hac de re statuere potest, quia tempora, & momenta scire non potest. Veteres vt Hippolytus, Ireneus, Hieronymus, Augustinus, alij, quos refert Bellarminus nostrâ sunt in sententia. Cum illis sentiunt Junius, Tremellius, Bruchthonus Caluiniani: & Munsterus homo sui iudicij, non obligatus Lutheru.

§ 4. Deinde nemo ita respondet, vt non in plurima fallâ & *אֲשֶׁר* impingat: Chyträus apud Bellarminum incertum tempus esse ait, & idem probat Pareus, & concludit: de 42. mensibus nihil determinare habeo. Sed cum tot modis Daniel & Joannes determinent, non debemus incertum asservare, cum veteres omnes nobis certum exposuerint.

§ 5. Tertio. Quomodo cuncte hæc interpretetur, non possunt non offendere Papâ innocentem. Nam Pareus annos vaticinatur esse 12. 60. & incepisse ab anno 60. Christi, cum Bonifacius tertius Ecclesie præsideret, & haec tenus calcatum annis 1003. calcedum adhuc annis 257. usque ad annum Christi 1866. Expositio: incertum tamen sibi fatetur istum terminum, & à Deo propter electos decursum. Sed refutantem tum alia, tum vero quod tempus illius persecutionis Christus dicat breuissimum, & non est breuissimum, si est 12. 60. annorum; quod longius est eo, quo Saran ligatur, nam mille annis eius malitia constringitur, postea grastatur, sciens, quia modicum tempus habet. Apocal 12. Postquam autem mille annos fuerit ligatus, oportet eum solui modico tempore. Certe modicum tempus solutionis non est, quod longius est eo, quo ligatus dicitur Satanus.

Etsi enim mille anni sunt vt dies unus apud Deum, apud homines tamen longum tempus est, nec villo modo hic breve est, quia dicitur tempus modicum comparatum ad mille annos.

§ 6. Quarto. Qui accuratissime tempus hoc describunt, scđ dissumum in modum aberrant. Conradus Graferus in 12. Apoc. pag. 73. Certas Periodos annorum significat, Tempus à captiuitate Babylonica ad Christum, duo tempora ad seculum decimum sextum, dimidium temporis ab initio seculi decimi sexti, cum ruere coepit Papatus. Hæc monstrâ nunquam Lutherò in mentem venerunt, neque enim intercessione errorum contagia, paucis annis vulgata, putabat tam longam vitam, regnumque Papæ duratum. Et merito, nam omnibus interpretibus, Judæis, Græcis, Latinis, Seçtaris ipsis repugnat. 2. Nusquam in sacris literis, aut profanis, in nullo calculo, tempus quingentos, tempora mille annos significat. 3. Nihil

Graferus
contra om-
nes interpe-
testextus
rim facit.

Hec ad captiuitatem Babyloniam faciunt: Nam hoc cornu est in quarta bestia, at tempore captiuitatis, regnabat Chaldaea, & captiuitatem soluit Persica bestia, Cyrus videt. Pardus itaq; tum rerum portebatur. At cornu parvulum, non est in vertice Pardi, sed quarta bestia. Quod si quartam bestiam fingat esse regna Seleucidarum, & Lagidarum, nec sic quidem fabulam contexere poterit; vt non sua se prodat in concinnitate. Nam cornu illud à Romanis contritum, quomodo demum an Christi 500. renascitur?

*Moralia
unquam
tollerent.*

Pergit Graserus: *Ioannes intelligit tres res taxonidas post Christum natum, per tempus & tempora, & ab anno 1500. numerat annos 250.* Sed sibi repugnat, quia de re eadem loqui Danielem, & Joannem afferuerat; nunc diuersam materiam vtriq; tribuit, cum Danielis tempus à captiuitate Babylonica, Joannis à nato Christo auspiciatur. Deinde menses & dies nullo modo possunt huic rei accommodari. Multo minus ad bestias Apocalypticas, de quibus postea agendum est.

§. 7. Ecce in re grauissima, qua totus orbis Christianus iam à Christo nato exortens (nam supra ostendi, à multis primos Pontifices Antichristianos vocari) condemnatur, inter omnes est dissensio, nullus aptare textui suam opinionem potest, & ex re obscurissima cuditur articulus fidei, nempe iste. *Papa est Antichristus.*

Nec solos Pontifices calumnia ista petit, sed omnes martyres, confessores, doctores, ecclesias, que pontificibus communicarunt. Verum nihil mirum si hæc de pontifice iactentur ab illis, quibus est hereticus angelus ille magnus, Joannes Baptista.

§. 8. Obiiciunt tamen (nunquā enim deest garrula nequitia prætextus.) De tribus annis cum dimidio etiōnnū Monachorum, inquit Chyträus & Pouellus; & ex his Jubilantes.

*Cum p̄-
pheras &
paribus lo-
quimur.*

Respondeo 1. Eſe vetustissimorum & doctissimum Ecclesiæ doctorum, vt fatetur Pareus. 2. Blasphemum est in sacram Scripturam, quod aiunt. Dicit Daniel & Joannes, eſe tempus, & tempora, & dimidium temporis, eſe menses 42. eſe dies 1260. quibus prophetet testes, & mulier pascatur in deserto. Hæc tam signanter dicta, nos accipimus, eo modo quo dicitur sunt, nam menses quadraginta duo sunt anni tres, & dimidius, dies 1260. sunt anni tres cum dimidio & dies aliquot, quibus Ecclesia, occiso Antichristo, florebit. Quis ergo tam tyrannice imperiosus est, vt me dicentem eadem, que Propheta dicit, & Apostoli, somnari dicat, cum ipse immanissimo somnio, incertalentia, Pontificem omnibus suppliciis addicat?

§. 9. Obiicit Pareus Quæ de Antichristo dicuntur, non possunt tam breui ſpacio fieri, non ergo tam breue ſpaciū eſt. Verba Parei audiamus. Secum non confitit, quoniam qui fingunt, Antichristum suum efficere debere, ſpacio trium annorum cum dimidio cum confidere non magis eſt posibile, quam cochlearum tridiu ſpacio vniuerſum terrarum orbem perpetrare. Debet à gente Iudaica per vniuerſum orbem diſperſa, pro Mefia agnoscere. Debet ſedere in templo Ierosolymitano, quod tot ſecula iacet in cineribus: Debet tres reges Aegypti, Libia, Aethiopia trucidare. Septem alios reges ſubjugare: Romam à decem illis regibus exuſtam iſtaſtare, ibique Pontifice excusso Monarcha ſedere: Christianam religionem toto orbe persequi, delere Ecclesiam, denique & toto orbe imperium ſuę potestatis facere, &c. Quis quoſi hæc perſebrim ſomniet quadrienniuſ non integro futura? Quos ſigitur Antichristus mutet Mercurio: qui Iudaia toto orbe diſperſi adueniū ſui Mefia repente nuntient, perſuadeant? Templum ſeſcet tridiuo reedificabit, quod Solomon ex omni materia preparata ſepennio abſoluere, Zerobabel quadrageſta ſex annis iſtaſtare vix potuit. Turcam Syriam, Perſam Oriente, Chamum Septentrione, Prato Ioannem Aſtro vni-

verso Antichristus iſte quadrimulus momento nimis expellat. Quid nugacius? Adeone vero Imperatores & Reges Christiani omnes altum ſtrent, vt simul ruineri ab uno repente opprimantur? Itane Papa Romanus cum ſuis Cardinalibus vigilabit, vt Roma ex Catholica Gentilis fiat? Antichristo venient omnes Christiani temere manus dent? O nugax theatricaſ ſecum itaque hoc commentum nequitam conſtituit.

Respondeo. Contra lauas luſtari Sectarios. Nemo omnia illa ab Antichristo trahit in ſpacio, & ſex mensum facienda ſomnauit. Nemo tam multa facta quādriennio non integro aſcribit. Primo n. eſit cornu parvulum, cum tres reges ſubiecerit. Iudeos aſciuerit, templum extruxerit, imperium peſium deſerit, tum vero tot victoris exaltatum cor eius loquetur magnifica. Alexander non niſi multis victoriis inflatus Deus eſe voluit. Tum ſeuicet illa perſecutio, cum potestatem firmat videbitur, nam initio & progreſſu, opus eſt opinione clementia. Antiochus ipſe primo ſexenio egi minus tyrranicus, nam eſi crudeliter Jeroſolymam habuit anno ſexto regni, nondum tamen fastigium malitia conſendit, nam & ob necem Onieſteſt, recordatus defuncti ſobrietatem & fidem, & mortem eius vindicavit. At anno octauo feſtio typum Antichristi egi, & omnia violauit; itaque defolatio illa ab octauo Antiochi anno eſt inchoanda, non à regni exordio, parimodo Antichristi crescentis, & in culmine conſtituti tempora diſtinguenda ſunt. Itaque, hac quidem in re puerum ſe Pareus oſtentat, & tota illa Sectariorum reuia. Nam ſenſim alioſ atque alioſ vincit, & vicitoria vicitur, vt ab uno ad alioſ procedat, donec opprimat vniuerſos: Interim haec documenta ſunt certifimmo, prophetiam de Pontifice non agere. Non enim à Iudeis pro Mefia accipitur, non fedet in templo Jeroſolymitano, non trucidauit tres reges, non reliqua fecit, non eſtergo Antichristus.

§. 10. Pergit Pareus: *Scripturæ etiā ſacri variè repugnat, Docent haec, Antichristum non miſer vniuerſalem venturum apofteſiam à fidei. 2. Thess. 2.3. 1. Tim. 4.1. ſeruati ſatē electi in fronte ſignati. Quis vero dixerit, vniuerſos Christianos etiam Epifcopos, cum ſuo Pontifice intra quadriennium poſſe abduci à fidei.*

Respondeo: Non quadriennio abductos à fidei, ſed iam ante multos naufragium fidei feciſſe, multæ hærefes praieuerunt, vt genitale apostoliam conſiderent, eam ipſe complebit Antichristus. Ita quoq; abominatio, qua Antiochi tempore fuīt, diſpoſitiones & cauſas habuit. I. Maccab. 1. 11. Exiit ex radix perfidientia Antiochus Iuſtus, filius Antiochi regis, qui fuerat Roma obſe: & regnauit in anno centesimo triceſimo septimo regni Graecorum. In diebus illis exiuerunt ex iſraeli filii iniqui, & ſuauerunt multis, dicentes. Eamus & diſponamus teſtamenrum cum gentibus qua circa nos ſunt: quia ex quo recessimus ab eis inuenierunt nos mala multa. Et bonus rufus eſt ſermon in oculis eorum. Et deſtinaverunt aliqui de populo, & aberunt ad regem: & dedit illis potestatem, vt facerent iuſtiſiam gentium. Et adiutorum ſympathiam in Ierosolymis ſecundum leges nationum, & ſecerunt ſibi propria, & recesserunt a teſtamento ſancto, & iuncti ſunt Nationibus, & vnde uarii ſunt ut facerent malum.

§. 11. Ita nunc quoq; fi hærefeo multitudine, faſidatatemq; ſpeciem, facile omnia ad apostoliam para- ta eſſe inuenitemus. Nam ſi Pareum conſulamus, quātula pars hominum rigidum Caluñiſmuſ, cui ipſe initiatuſ eſt, agnoscit, & ſequitur, & in illo ipſo quanta ſunt diſlemmones, & qui ſinceroſes videntur Caluño iudice, ex illis vix decimus quīſque eſt non hypocryta. Tandem ita concludit contra Danielem, & Joannem. Teſtatur Scriptura diem, menſem & annum extremitate aduentus Domini omnibus creaturis ab conditum, ſoli D E O cognitum eſe: venturum vero Domini uirū repente inſtituit.

*Fingit ab-
ſurda, quā
oppugnat.*

*Antichrist
victor cru-
deliter.*

*Non qua-
driennio di-
ſiſtenti
mēs deſi-
cēnt, & tum
quaq; multi
perſiſſens.*

*Nuncius
Germania
tor hærefes
uſtendūt fa-
cilem eſſe
generalē
apofteſiam.*

*Mitum Pa-
triæ*

Universitäts-
bibliothek
Paderborn

si star nocturni furū, cum mundus dicer: Pax & tuta omnia.
At ex opinione posta dies, mensis, annus iudicij minimè foret occultus. Abortu enim Antichristi ad eius mortem restarent tres anni cum dimidio, ab eius morte dies X L V. ad iudicium. Expresso enim scribit Bellarminus, post Antichristi mortem futuros non nisi X L V. dies usque ad mundi finem. Cum igitur falsum ex opinione data sequatur: ipsa falsa sit necessaria.

Certitudo ex annis etiam colligetur.

Calviniani iam ante omnina defensione.

Respondeo. Constat Bellarminus ait, quia probabiliter interpretatione Danielis hoc modo quidam ratio cinantur, quia Dan. 12. 12. scribitur Beatus qui exspectat, & peruenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque. Quasi tum sit futura retributio bonis. At illa interpretatio non est certa, & à plerisque ignorabitur. Deinde si pro diebus annos ponant, certum quoque res certa, & praescrietur illa dies. Nam & Pareus usque ad annum Domini 1866. calcandam Ecclesiam vaticinatur, & cum ita de tempore, & temporibus, & 42. mensibus disperget, dubium esse non potest, quin pari gradu certitudinis de temporis dimidio conieceret. Braubomus sane nobis annos omnes in Floribus Flaminii proposuit, & se cognovisse iactauit, quamvis anima Christi non cognoverit. Tertio Beatus dici potest, qui eo usque peruerenter: quia iam tum celestine in præcipias partes mundi nunciata Antichristi morte, perfecitus cessabit. & horrore contabescit administristi, qui mortuum crediderint, quem credebant immortalem.

Hieronymus igitur potius audiamus hunc in modum loquentem. Tempus annum significat, tempora iuxta hebraici sermonis proprietatem, qui & ipsi dualem numerum habent duos annos prefigurant, dimidium autem temporis sex meses, quibus Sancti potestati Antichristi permittendi sunt, ut condemnentur Iudei, qui non credentes veritati suscepissent mendacium. Notandum est inquam, illud de duali non esse, neque hic, neque in cap. 12. nam utrumque pluralis est numeri, & Iudei ferè duali non nisi in rebus natura geminis vtuntur, nisi ea sit consuetudo, ut cum profuerint absens tempus, tempora, dimidium, dualiter accipiant. Non hoc ideo dicit Hieronymus, quod vel hic vel capit. 12. Danielis sit dualis, nam eo fere, non nisi in rebus natura geminis vtuntur Hebrei: quia tamen punctis illa ætas caruit, ille tam legere potuit. Moghedaim, duali, quam plurimi, Moghedim, plurali, nullum est enim distinctionem literarum sed punctorum.

CAPUT XXVII.

Capite 8. v. 23. de Pontifice non propheta Daniel.

S. I. VERBA Prophetæ sunt. Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, confugeret rex impudens facie & intelligens propositiones, & roboretur fortitudo eius, sed non in viribus suis: & supra quam credi potest iniuria vastabit, & in copia rerum omnium occidit plurimos, & contra principem principum consurget, & sine manu contemnit.

Ruente Græcorum Monarchia Antiochus regnauit.

Primo ait post regnum eorum, Nempe regum Syrie, qui fuerit numero novem & decem, inter eos nō ultimus fuit, sed octauus Antiochus qui dictus est Epiphantes, & ex moribus ἐμπαντες, furiosus. Post regnum ergo quorundam regum Syriæ regnare cœpit. Quia tamen generatio nostra interpres vertit: Post regnum eorum: & Hebreus textus, בָּאָתָרְתִּי, Bebarith, in extremo, & 70. ἐπάνω της βασιλείας αὐτοῦ circa extrema regni eorum, accurritus Spiritus sancti phrasim consideranda est. Nam reuera iam extrema regni Græcorum aderant. Cum enim regnare copit

Antiochus, iam Græcia atque adeo Macedonia erat in potestate Romanorum, magna etiam pars alienata erat, ante annos 16. tributum indicatum fuit Antiocho magno huius parenti, qui magna parte Asia, insulisque exutus fuit, arma, Elephants, classem tradere coactus, ipse rex modicis finibus cis Taurum regnare iussus est. Ipse Antiochus Epiphanes Romæ obles, & pignus seruitus fuit, nec Egypti melior conditio: nam Pupillum regem Romani tutati sunt: cum ergo tum regnum Græcorum in unica parte haeredit, nec liberum, sed obnoxium, merito dicit Spiritus S. post regnum illorum.

S. 2. Secundo dicitur causa tā magnæ persecutionis, cum creverint iniquitates: alij cum consummabunt de Calamitas. sectionem prævaricatores illi. Luther. Wann die Obel. tum cause thäter überhand nehmen / alij consummati sunt iniqui: sunt peccata que duplex interpretatio, Prima, Cum Deus consummit prævaricatores, nam id factum sub Antiocho, à Juda, aliisq; Secunda, quia est communis וְאֶתְנָתָן כָּלֵבֶת הַמְשֻׁעָד בָּהָרֶם Behaithem, Haphsheh him. Secundum consummandum prævaricatores, Noster legit mutatis punctis, הַמְשֻׁעָד, Hapesschaghim, hac explicatio clavis cap. 12. & cap. 1. l. Machab. v. 1. & cap. 4. 1. Mach. v. 7. & seq. & hoc indicat v. 12. robur autem datum est ei.

S. 3. Tertio, haec omnia Antiocho, nonnulla conuenient Antichristo. Nam primo Antiochus est cornu modicum. Cornu, qui rege patre natus, externis regnum inuiditibus ipse obtinuit. Modicum quia minor fratum, Romæ obles, omnes potentes adulatus seruitum tantum non seruerat, sed veniens ad imperium ab exilio regnavit sanguine multo.

Factum est grande, occupata Palastina, positis in Egypto prædictis, & vieta variis bellis, non tamet veterum regum potentiam æquauit.

Quarto. Rex impudens facie, פְּנַפְנָס, Ghazphanim, fortis facierunt, וְרָאָבֵד וְגֹזְרָא. Duo sunt facie in illa impudentia, ob quæ à Polybio, Athenæo, Cendreno, Gorionide vocatur ἐμπαντες: nam summa etat ambitio diuinitatem affectantis, & summa inuercundia, publicè enim & inspectante populo libidines explebat.

Quinto. Intelligens propositiones, Hebreus textus vocat חִידּוֹת Chidot, ænigmata, quidam veritate ἐμπαντες οὐκέται οὐκέται, agitans consilia tenebrarum, ad fraudes enim, & dolos insigniter eruditus est.

Sexto. Roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis. Hieronymus: quia propter populi peccata illa sunt permissa, cum alias non potuisse quicquam efficere, idque tam in capienda Aegypto, cuius rex omnino marcebat desidia, vi non modo regie maiestatis officia intermitteret, sed etiam sensu hominum nimia sagina careret, & parerat aule, procurum, & ciuitatum corruptio. Deinde pauca viribus, pleraque fraude, & peritio transgit.

S. 4. Septimo. Supra quam credi potest iniuria vastabit, & prosperabitur, & faciet, & interficiet robustos, & populum Sanctorum.

Hebreus vastabit נִפְלְאָת Niphleoth, admiranda, seu admirabilitates, τὸ δαρβαζόμενον, mirabiliter corruptio. Græcerus occultissime corruptum. Sed nec boni nec mali interpretis habet auctoritatem.

Octauo. Successus etiam tam praui hominis indicatur. v. 25.

Secundum voluntatem suam dirigeret dolus in manu eius, & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidit plurimos, & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.

Hebreus vastabit עַל שְׁבֵיל ghal schichlō, super intellectum eius prosperabitur dolus eius. Hoc est, vt ille Antiochus dicebat,

dicebat, dolos abstine trahit, & euentus felix erit. Interpretes 70. ita verrunt: **וְאַתָּה תִּתְבֹּשֶׂר**, iugum numellæ, seu supplicii dirigitur. Legentur illi propter literam illi affinem **עַל שְׁבָל** Ghal Schiblo, iugum vinculi eius. Nam **שְׁבָל** Schabal, vel **סְכָל** vinculum est, hinc Sibboleth **סְכָל** Societas. Sablonoth, ornamenta, catenule, annuli. Chaldaæ. Græcæ itaq; lectionis duplex est sensus. Primus, ut ipse Antiochus fit iugum vinculi; seu iugum hominis vincit, & obsidis, quod prosperatum est, cum ex vincitu factus est rex. Alter quod multos vincit, atq; in captiuitatem abduxerit, ut praedictio sit eius, quod 2. Macc. 5. 14. dicitur. Erant autem toto triduo octoginta millia intersecti, quadrageinta millia vinciti, non minus autem venundati, atq; haec vna clade contingunt.

Nos tamen hebraæ, & veterem interpretem sequuti, de temporaria Antiochi felicitate interpretatione.

§. 5. Nono. Cor suum magnificabit, quidam hebraæ verba **וְבֵלְבִּי** Vbelibbo, & in corde suo, iungunt cum præcedentibus, dirigitur dolum eius in manu eius, & in corde eius. Noster vero: *Et in corde suo magnificabit.* Hoc est cor magnificabit: cum dominum magnificare oportuerit. Sic 70. **וְאַתָּה תִּתְבֹּשֶׂר** וְעַל שְׁבָל. Et in corde suo magnificabitur. Id in Maccab. lib. 2. cap. 5. 21. narratur. Existimans se pro superbia terram ad nauigandum, Pelagus vero ad iter agendum, deductum propter mentis elationem. & cap. 19. 7. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum imperu cuncte de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videtur etiam fluctibus mari imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in flatera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatoria portabatur, manifestam Dei virtutem in jemelis contemptus. Ita vt de corpore impervimes scaturirent, a viventes in doloribus carnes eius effluerent: odore etiam illius & factore exercitus grauaretur. & qui paulo ante sidera celi contingere se arbitrabatur, cum nemo poterit propter intolerantiam factoris portare. Hinc igitur copia ex graui superbia deductus ad agitionem sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus, & cum nec ipse tam fortrem suum ferre posset. Ita autem, Instum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

§. 6. Decimo, & in abundantia occidet plurimos, Beschaluch, quod alii interpretantur, in pace: 70. **וְאַתָּה תִּתְבֹּשֶׂר** & dolo multos occidet. Omnia vera sunt: nam reuera ex Aegypto spoliata rediens cum rebus omnibus abundaret, cedes Jerosolymis, & alibi fecit: & in pace, non enim bellum erat, sed secessendi, rapiendi; occasionem quæsivit: denique omnia illa dolo sunt peracta. Nec repugnat Hebreæ dictio, nam **שְׁלָחָה**, est in pace agere, fortunatum esse. Jer. 12. 1. sic Psal. 7. Psal. 72. 21.

Vndeclimo. Contra principem principum consurgit, ita Hebreus. Editio Romana 70. non habet **επ' αὐχούτας** & **επ' αὐχούτας**, sed **επ' αὐλαίας πωλάν σινότας**, ad interiū multorum consurger. itaq; pro Reesch legit Daleth. ita alia quoq; editiones: Francofurensis, & aliae vtcunque ponunt, **επ' αὐλαίας πωλάν σινότας**, **επ' αὐλαίας σινότας**, at posterior ut legitima retinenda est, alia vero omittenda.

Sine manu conteretur. **§. 7.** Duodecimo, **αεὶ χειρὶ συντείλει**, ut non manu cōtereatur: nam lectio quam exponit Theodoretus, & libri Graci habent, **αεὶ ὡς συντείλει**, ut oua cōtere. Hebreum **επέκει** Ephes, quamvis varia sit significatio, pro quo tamen hoc solum loco accipitur: sed magis credo ex **επεκτύπτει**. Alioqui pro **επεκτύπτει**, & pro **επεκτύπτει** libbaschar passiu, **επεκτύπτει** libbaschar actuum. Ex quo apparet, quam necessario sit traditio cū scriptura iungenda: nam si absq; traditione punctorum fit, tam legam, conteret, quam cōteretur. De interitu An-

tiochi lib. 1. & 2. Maccabaicorum non habere contraria, ostendit Serarius lib. 1. c. 6. & 1. 2. c. 9.

Tertiodecimo. Hæc omnia mala Pontificibus eo quo supradixi modo aduersarii accommodare satagent. Sed argumentum nullum est, aut si quod est, in coscitor queretur.

Hæc in malos conueniunt.

Nam primo, omnia in quilibet impium regem dici possunt, in Mahometem, in ceteros. Secundo. Si acta Frâica, Anglicana, & Belgica legam⁹, sine dubio inueniemus omnia quæ Caluiniani crudeliter, sacrilegè, libidinose egerunt, Antiochenica hæc superare. Tertio. Queruntur Lutherani, ut ex verbis, quæ ex palma seculari citani manifestum est, Caluinianos in se vix esse clementiores, quam sint Pontifici. Quartu. Melanchthon ut ostendit in Jubilo, à rigidis Lutheranis iugum grauius imponi molibus, quam fuerit à Pontifice impositum. Queruntur Arminiani in Belgio Gommaristas in se maiorem tyrannidem exercere, quam fecerit inquisitio hispanica. Queruntur Caluinistæ Lutheranos in se arrociros esse, quæ sint Papistæ. Mutua igitur cum sint querela, non est causa, cur in Pontificis conferant viuersa. Quarto. Hic Antiochus rex vnum, è modicis initis progressus, impudens facie, &c. opponitur vni Antichristo. Vnus homo, vni homini, malus pessimo typus statuitur, non vnum integro regno, non vnum multis. Quæ est cauila, aut ratio similitudinis, ut Antiochus vnum è nouemdecim Syriæ regibus eligatur, qui typus sit omnium Pontificum, non omnes reges, aut regnum Syriæ, et si enim Antiochus palmam nequitie omnibus præcipuit, omnes tamen insignis improbi fuerunt, crudelisque & libidinosi, etiam Seleucus ille, qui vtcunque hostiis Deum coluit. Huic historiæ confederatio omnem vim tollit quam aduersarii in Jubili suis metiendo, & rugando allinere inuitæ historiæ conatur.

Vnus Antiochus vnum Antichristus designat.

Quinto. Scriptura quoque à Pontifice totam culpam amolitur, ita enim cap. 8.v.8. *Hircus autem caprorum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos celi. Deinde autem ex eis egressum est cornu vnum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem. Et magnificatum est usque ad fortitudinem celi: & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculeauit eas. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est contra iuge sacrificium, propter peccata: & prosteretur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et audiui vnum de sanctis loquentem: & dixit vnum sanctus alteri nescio cui loquenti, usque quo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis que facta est: & sanctuarium, & fortitudo concubatur: Et dixit ei. Usque ad vesperam & mane, duo milia trecenti: & mundabitur sanctuarium.*

Tempora desolationis, & tyrannidis describit Daniel dies 2300. vetos autem dies accipit, non anigmaticos. Cum vero aduersarii fateantur, de eisdem rebus, loqui Danielem & Joannem, oportet quoq; Joannem propriæ dies, & menes accipere; deinde hoc loco propriæ dies accipiuntur, ergo c. 12. v. 12. nec enim causa est, cur alibi anigmata, hic vero propriam locutionem accipiamus. Præterea cum eisdem de rebus sermo sit. Cumq; Antiochi tyrannis veris propriis diebus explicetur, non debentres Antichristi, quæ hisce significantur impropriis diebus indicari. Hinc est, quod fateretur Pareus nullos hæc tenus interpretes conterere potuisse, illam quæ est de Antichristo prophetiam, quia vel Danielem vel Joannem torquent. Porro dies illi non sunt inchoandi ab eo tempore quo Antiochus in templo posuit idolum abominationis, sed à tempore quo Jalon cædib. græfari coepit. Quod si hos dies de Antichristo anigmaticæ interpretentur, adhuc illi multos annos donent necesse

necessa est; nam dies duo millia trecenti totidem anni erunt.

Sexto, Antichristus sicut Antiochus sine manu conteretur, at iam omnes ministri suos reges hortantur, ut bello Papam persequantur, & carnes eius vorant. Frusta id suadent, si Papa manibus non est conterendus.

CAPUT XVIII.

Quae Danielis cap. II. vers. 31. & sequentibus dicuntur, ad Pontificem non pertinent.

§. 1. **T**EXTVS ita habet. Et brachia ex eo stabant, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iugum sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebat & faciet. Et docti in populo docebunt plurimos: & ruerint in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum. Cumque corruerint, subleuabunt auxilio parvulo: & applicabuntur ei plurimi fraudulenter. Et eruditi ruerint vi conscientia: & elegantia, & dealbentur usque ad tempus præfinitum: quia abduc aliud temporis erit. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabit aduersus omnem Deum; & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur ira undia, perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentia faminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia aduersus universa confurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerunt patres eius, colet auro & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis. Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatum in multis, & terram diuidet gratuitu. Et in tempore præfinito prælibabit aduersus eum rex Austra, & quasitemperas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equitibus, & in classe magna: & ingredietur terras, & conteret, & perransit. Et introbit in terram gloriosem, & multi corrent: hec autem sole saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon. Et mittet manum suam in terras: & Terra Aegypti non effugiet. Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Aegypti: per Lybiā quoque & Aethiopiam transibit. Et fama turbabit eum ab Oriente, & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna vt conterat, & interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inlytum & sandum: & veniet usque ad summum temere eius, & nemo auxiliabitur ei.

De quo illa dicantur intelligi non potest, nisi acuratè sensus intelligatur, qui idcirco apud multis dubius est, quia cui applicanda sint illa facta, nesciunt. Nam quidam etiam nouatorum ita omnia Antiocho accommodant, vt in eo sistant, alii alio furentur.

HUVERBIS describitur Antichrīſt⁹. 24. certissimum. Deinde in Antiocho, vt in figura describi Antichristum. Ita tamen vt nonnulla soli Antiocho, alia Antichristi soli conueniant, cum ramen Sectarii omnia facta Antichristo accommodent, nos eorum vestigia sequemur, & ostendemus ad Pontificem non pertinere. Non sunt illi solliciti vt Danielē exponant, sed vt verba illius proponant, & deinde collectis vindique famosis libellis, & publicis calumniis ea Pontifici impingant.

BRACHIA. § 2. V. 31. Et brachia ex eo stabant. Septuaginta habent ἀπέραντα, semina, quod interpretantur, de Eupatore Antiochi filio, qui Judæos etiam ipse oppresit. Legunt illi יְהוָה, Zarghim, semina, pro בָּרוּךְ, Ze-

rog him, brachia. Sed de Eupatore non puto accipienda esse, non enim ille abſoluti juge sacrificium, immo nec potuit restauratum iam erat, & se Macchabaei fortiter defendebant. Brachia igitur sunt quos Antiochus Judeis atrocissimos imposuit. Ita i. Macc. 5. 22. Reliqui autem propositos ad affligendam gentem, Ieroſolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorē, eo ipso a quo constitutus est. In Garizim autem Andromēcum & Menelaum, qui grauius quam ceteri imminebant cibis. Cumque oppositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Apollonium cui exercitu 22000. præcipiens ei omnes perfectæ atatis interficere, iuuenes ac mulieres vendere.

Horum facta sunt. Sanctuarium polluere, profanare: describitur res gesta 2. Macc. 6. & lib. i. cap. 1. à v. 40. Deinde שָׁמֶן Schickutz, Meschomen, dabunt abominationem desolationis, seu desolantem, seu obstupescientem. 70. vocant βέβηλον παραιρίων, abominationem non apparentem, ita Romanus habet codex, melius alia exemplaria, καὶ διεστοι έδειλι ματανόσα τούτων, dabunt abominationes eorum quæ è medio sublata sunt, simulacrum Iouis quod nihil erat, quia idolum nihil est. v. 37. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter, populus autem sciens Deum suum obtinebit, & faciet.

Hebr. verba sunt emphatica רַבְרִישִׁי בְּרוּךְ בְּחַלְקוֹת Vmarischige, Berith, Jahaniph, Bechalakoth, quod in Græco vertitur καὶ οἱ αὐτοῦ τέσσαρες εἰς λαϊς ματ. Hebreæ ad verbum ita verti posunt. Et peccatores testamenti faciet peccare, simulare, impie agere in blanditiis, Græca peccantes testamentum traducēt in ruinis, seu lubricitatibus, hoc est, lubrico casu. Noster legit, רַחֲנִיפֵר, Jachaniph, peccabunt, simulabunt, nam hoc verbum peccare significat, sed præcipue cum hypocrisi, & simulatione pernicioſa, eodem modo etiam Graci legerunt. Est vero Job. 34. 30. & 36. 13. חֻנָּה, Choneph, hypocrita. Sunt vero illi qui i. Macc. cap. 1. vers. 12. Disponunt testamentum gentibus, omnes deinde qui fraudulenter populum D. E. deceperunt, aut decipere sunt conati. Hoc etiam fecerunt Antiochus Eupator, libro i. Maccab. 6. 61. & cap. 7. 5. 10. & 28, Nicor. & cap. 9. 58.

§. 3. Hac profanatio, & abominatione non est in Pontifice, sed in ducentis factis, quæ à Pontifice defecerunt. Nos in prima religione permanisimus, nihil à prima fide mutauimus, vt ex ipsius aduersariis probau, qui à Martyribus tribus, & triginta Pontificibus aūspicantur nostrum, vt vocant Antichristianum. Si fraudulentes quærēs, vide testimonia Lutheranorum, & Calvinianorum contra se mutuo, nulla supererit dubitatio. Sacrificia sustulerunt, Sacramenta prophanaerunt, adeo vt non alio fere nomine à Lutheranis vocentur, quam Sacramentschēder, & Sacramentichyvermer. Sacerdotes occiderūt, ipsa factorum corpora effoderunt, atque in cineres redegerunt. Ad Pontificem & Catholicos id pertinet quod sequitur: Populus autem sciens Deum suum obtinebit, & faciet.

4. §. Ita populus fortis contra Antiochum viator in prælio, viator in tormentis, i. Macc. 1. 56. & seq. lib. 2. cap. 5. cap. 6. cap. 7. Nec aliter nobilissimi martyrum tempore Antichristi, si enim patrum memoria, & diebus nostris, theatrum crudelitatis Caluinistica in Gallia sustinerunt, & nunc adhuc variis in locis sustinent, si patientia fuis carnificum ingenia superarunt, cur non in summo illo grassantis Antichristi terrore, diuina virtute protegentur, vt tum quoque bestiæ cruentissimæ sece opponant? Maccabæi quidem lib. 2. cap. 2. 47. dicuntur perfeciuti filios superbiam, & prosperatum esse opus in manibus eorum, obtinuisse legem de manibus gentium, & de manibus regum,

regum, & non dedisse cornu peccatori. Agimus tibi gratias magne Deus, quod populus sciens D'um, etiam nunc obtinuerit, & faciat, & inter tot millia errorum in fide antiqua permaneat. Horreficit animus cuin video intra paucos annos innumerabiles haereses prodiisse, & ab una aliqua opportunum quemq; abreptum esse. Eas ipsas inter se collisae esse, & infestissime concurrisse. Interea tamen video in præfca fide Martyrum, in canone Apostolorum, in Ecclesiis quæ traducem doctrinæ, & Episcoporum, à primæna Ecclesia acceperunt manere tot millia, ex gentibus venire tot millia, ex errantibus redire tot millia. Benedictus Deus, qui fecit, vt populus suis faceret, vt non daret cornu peccatori.

§. 5. Versic. trigesimo tertio. Et docti in populo docebunt plurimos, & ruent in gladio, & in flamma, & capititate, & in ruina dierum.

Hæc quoque de Maccabœorum tempore, & Antichristiana persecutione accipienda sunt. Nam & tum in doctores populi præcipue rabies impiorum incubuit, & nos tro quoque tempore sacerdotum, monachorumque multa milia trucidata, & quidem nouo tormenti genere trucidata sunt.

Docti in populo, **רַבְשָׁבֵיל עַם** vmaschile gham intelligentes populi, vel eriam intelligere facientes populum, miris enim modis eos persequuntur, gladio, igne, ferro cum possunt, calumniis, cum non possunt. quis vñquam à condito mundo atrociores calumnias, quam illustrissimus, & doctissimus Bellarminus expertus est? Quis ordo hodie ita expositus est, quasi lignum ad sagittas, quemadmodum societas Iesu, cuius hoc institutum est, vt omni generi hominum, docendo proficit, ex qua etiam careri ordines refluuerunt, quam Clemens octauus societatem in geniorum appellare confuerit?

Hic iactantur, atque agitantur in rapina dierum, in Hebreis nonnullis additur, **רַבְשָׁבֵיל עַם** thabbim multorum. Ut vero lector iudicerit quæ quam partem persequatur, Ministrorum pseudo-Euangelicorum in Catholicis viribus libertate, & aliquando proteruiam perpende, at Societatis nostræ alumnis sine irisu, conuictis, interdum inquis detentionibus, lapidationibus, transire oppidulum vix licet, in quo regimen est prædicantium, nec iuuat pax religionis, nec magistratus verant auctoritas, ministerialis furor omnium odio veritatis, & vera docentium imbuat.

§. 6. Versic. 35. Et de eruditis ruent, vt consilientur, & elegantur, & dealbentur usque ad tempus prefinitum, quia adhuc aliud tempus.

Finis tribulationum est, profectus fidelium, & sanctorum. Ruent enim non à fide descendo, sed pro fide fortiter occumbendo, **לְזִרְעָפָב כְּבָשָׂמָה** Lazrophabem, ad conflandum in illis, quemadmodum Malachia 3, sedet Deus, quasi ignis conflans. Metalla enim igne mundantur, & fideles tribulatione. Stipula exuritur, aurum purgatiis exit. **וְלֹבֶשׁ וְלֹבֶשׁ** vlbachar, quod eligendi, & mundandi significacionem haber; Græcus textus εὐέλεσθαι.

Dealbare in Hebreis est, **וְלֹבֶשׁ וְלֹבֶשׁ** vleaban, & ad dealbandum, quædam Græca pro εὐέλεσθαι habent ἀποκαλυψθαι. Nuncilla incipiunt, sequente Antichristo, pii & constantes eximie proficiunt: cuius nunc quoque videmus exempla, quot enim fideles principes, nobiles, quot canoniconum collegia, quot monasteriorum cœtus sese reformarunt, & nouis legibus omnia vitiorum irritamenta excluderunt?

§. 7. Versic. 36. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur, aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata est quippe definitio.

Duplex est sententia, primū de solo Antiocho accipiendum, Bruchthonus, Iunius, Tremellius, alii

Caluminia ita interpretantur, vt ostendant frustra tchrifto eos laborare, qui hæc Pontifici aptare student. Pe- accipienda. licanus primum Antiocho, deinde Turcis accommodat.

Altera sententia de Antichrifo interpretatur, sed duplicit: Primo de Antiocho & Antichrifo simul, alii de Antichrifo solo: Catholici de vero Antichrifo, Antiochi antitypo, Sectariorum alii de Turca, alii de Pontifice Romano, alii de vtroque simul. Iubiliari p o suo instituto omnia ingenti maledicentia ad Papatum, hoc est omnes principes Catholicos referunt. Erhartus Lauterbach compendio referat alienas calumnias prima conc. **Quia nota gene-** Ex hoc loco **rali** est, inquit, Antichrifi, secundum suam voluntatem fa- **constat Pa-** ciet. Sic volo, sic iubeo, sit præ ratione voluntas, ita in iure pam no esse Canonico: **Pape in his quo vult, pro ratione est voluntas. Antichri-** Canones citat eo modo quo illi qui non viderint, stum. nempe distinct. 19. cap. si Romanorum caus. 9. quæst. 3. cap. Cuncta, & causa 16. quæst. 3. cap. nemini. In his non conceditur Papæ vt quilibet, sive æquum sit, sive iniquum sit, possit agere pro arbitrio, sed tan- tum suprema iudicandi potestas in spirituallibus, à qua non sit appellatio, quemadmodum in politicis regi eadem datur. Nec omnino aliud ex his verbis concludi potest. Itaque quod licite honesteque iubet, id lequendum: Papæ, si mala iubeat, non est parendum, & si iniuriam inferat, licita est contra eum inculpatæ tutelæ defensio, quam contra ty- rannum Iurisperiti, & Theologi concedunt, non tamen est iudex superior ad cuius cognitionem Papa citetur.

§. 8. Hoc igitur loco probatur futurum, vt alias sit Antichristus. Nam qui non secundum suam vo- **Voluntas** luntatem, sed leges diuinæ, canones, & statuta pa- **principis ex** trum Ecclesiæ gubernat, non est Antichristus. At **duobus vti-** Pontifex ita gubernat, & si quis ab ea lege recedit, à **libus vnam** Deo reprobatur, & Ecclesiæ turbat: **Quod vero** dicatur interdum pro ratione esse voluntatem: id non affirmant canones, sed quandoque dicunt iu- **conue-** risperiti, & eo sensu, quo in omnes iudices id conue- **nit. Nam qui expensis co*nt*roversiarum momentis** litem decidit, rationem non reddit; sed ex auctori- **deligit.** tate iudicat, ne perpetuo res agitetur, & contou- **rsæ** nunquam finiantur. Deinde in rebus adaphor- **is**, quas fieri oportet, sed diuerso modo, & recte quidem fieri possunt, sed opus est uniformi & con- **sentiente** agendi iatio: vnam determinare potest Papa bonam, honestam, sed quæ tamē ex natura non magis hoc quam illo modo fieri postulat. Sic in **Republ.** lex vocatur voluntas principis, qua multa conffituuntur, quæ alio quoque modo recte fieri possunt, sed tamen propter pacem, & quietem Re- **Carolus** publica voluntas principis tenenda est, nec debent eius iusto arbitrio rationes suas subditæ opponere. Sic intelligendus est Carolus Magnus in viginti tri- **tri** bus capitulis, quæ ad omnes prouincias misit, quæ sunt in Iuone, & Concilio Triburiensi, &c. & di- **fini**cit nonagesima cap. tertiio. **In memoriam beati Pe-** tri Apofoli honoremus sanctam Romanam, & Apofolicam Magnus ce- **sedem**, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitas, esse de- **set** non faci- **Ecclesiastica magistra rationis.** Quare seruanda est cum le damnan- **mansi** humilitas: **Vt** licet vix serendum ab illa san- **da** quæ Pon- **ta** & sede imponatur ingum, tamen seramus; & pia deuotione tifex sancit: **toleremus.** Si vero (quod non deceat) quilibet, sive fit presby- **ter, sive diaconus, aliquam perturbationem machinando,** & **nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apofo-** **lica fide detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non ve-** **nerit; salua fide, & integra circa Apofolicum hanilitate, pe-** **nes Episcopum sit potestas, vtrum cum in carcерem, aut aliam detrudat custodiā, usquequo per Epistolam, aut per idoneos sue parti legatos Apofolicam interpellat sublimita- **tem, vt potissimum sua sancta legatione dignetur decerpere,****

quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & ceteris modis imponatur.

Nam de illis quae iusto ordine lex Romana definit, quae sepe vix ferenda putantur illis, quorum est ante-occupata sententia vel voluntas, subditi non recte iudicant. Interim Pontificibus omnibus illa posita lex est: Causa vigesima quinta cap. nono. Prima salus est, fidei regulam custodire, & à constitutis patrum nullatenus deiuiare. Non igitur secundum suam voluntatem Papa agit, sed ad praescripta legum suam voluntatem accommodat.

Vana etia
ad subsidium
quarunt.

§. 9. Nec facit Pontifex quod de Antichristo Daniel Vaticinatur. Et eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum. In Hebreo est Vaijthromem, sese eleuabit, ιψωθιτας, quod predicantes quidam valde exagitant quasi in Romam, ipsam Roman teneant. Deinde Ιησος, & magnificabit se. Non videtur id conuenire Antiocho, qui Iouem Olympium, Liberum, aliosque Deos peruersissima superstitione coluit. Itaque Antichristi illa est infamia, qui nec veri, nec falsi Dei villius reverentia à sceleribus retrahet.

Calumnia.

Papam ait Erhardtus Lauterbach, nec Deum, nec damonem, nec caelum, nec infernum curare. Et Lutherum Roman audire hæc verba. Isti enim Helle / so sthet Rom drauff / si est infernus, super eum Roma adiuncta est. Probat vero: Quia mandat angelis ut animas Romipetarum celo inferant, cibos, dies prohibet, peccatum facit, quod non est peccatum. Deinde dicitur à canonistis Deus, Augustinus Boetius scribit illum omnia posse, quæ Deus potest. Itē Philippus Decius.

Antiochus
Deos coluit.

Hæc accurate consideremus. Ad Antiochum regem quod attinet, Deos ille coluit eximie, ita Polybius apud Athenæum, εν ταῖς περὶ τὰς πόλεις Δυσίαις καὶ ταῖς αὐτοῖς τοῖς δεύτεροι πάντες ταῦτα ἀπέδειχται, ταῦτα προμηθετο εἰς τὴν πόλιν διηγεῖται, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον εἶπεν οὐδὲν αὐτοῖς τοῦτον. Neque vero huius contemptus causa videtur sufficiens, quod nullius Dei reverentia, a sceleri abstinerit, nam & hoc athei, Epicurei aliique fecere permitti, immo sceleribus numina sua coluere. Videatur & alia apud Atheneum pars de pompa, quam duxit. πάντων γάρ τοι ταῖς αὐτεράστων λεγομένων, οὐ τοι μόνον δεύτερον, οὐδὲ τοῖς πολυτελεστοῖς παρέκειτο. deinde autem cum minimis faltafesse, καὶ μηδὲ τοῖς γενιτοποιοῖς. Tandem in fine additū iεροτάκεια καὶ τα πάντα τοῦτον pleraque tempora sacrilegio spoliauit. Ecce idem superstitionissimus esse videtur, & in Deos tamen maxime est impius.

Pontifex
Deum ne-
gavit.

§. 10. Verum Antichristus nullum Deum curabit, sed vt secunda Theſſalonicensis secundo, quanto dicitur. Qui aduersatur, & extollitur supra omnem quod dicitur Deus, aut colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens seipsum, tanquam sit Deus, & primæ Ioannis secundo, Negabit Christum.

Orat Ange-
los.

Pontificis igitur innocentia hoc loco valide comprobatur. Deum enim veneratur, seruum seruorum Dei se profitetur; Angelis non mandat, sed eos orat. Est quedam oratio amicitia fidentissima, & mandantis, ille omni die orat, Sancte Michael, sancte Gabriel, omnes sancti Angeli, & Archangeli orate pro me. & sacerdores.

Deus est vt
principes,
& sacerdo-
res.

Deus non vocatur nisi eo modo quo Principes Scriptura vocat Deos, & vicarios, eo maiore gradu, quo Spiritalis potestas sublimior est temporali. De Augustino, & Decio mendacium est luculentum. Deinde quis hominum est adeo rerum humanarum rufus, vt credat, aliquem dixisse, Papam omnia posse, quæ potest Deus? Hominem plerumque infirmum, senem. Fœda est calumnia à quibusdam facta, ab aliis arrepta. Nos Anathema dicimus illi; si

quis dicit Papam posse omnia, quæ potest Deus,

§. 11. Deus bone, si verba captari fas est, vt vetera taceam, quæ non hoc anno scripta sunt? Ecce tibi Scharpius rufus, & maledicus nebulo, vocatur Alcides, serenissimus Iacobus Rex magnæ Britanniae Britannus Iupiter, sic enim Stephanus Gilbertus legum doctor utrue adulatur hoc anno.

Quondam à supremo missus in terras Ioue

In festa teneris orbis incububilis

Portenta forti stravit Alcides manu,

Extrema terribus monstra qua languens dedit

Mundi senectus perdere BRITANNVS volens

IUPITER, benigno SCHARPIV M emitte finu.

M A C T E rediutus dominor, i tanto auspice:

Vaticana quicquid (certa Chrifticolum lues)

Splunca diuini prodidit, Cacos, Lycos,

Ipsamque septem capita pandente Feram

Et ferro & igne perdoma. Quanto hec noua

Peiora priscis, quippe non solum truci

Dedentia neci corpus, ast animam quoque,

Tanto Hercle nobis, maior antiquo venis.

Sed his omissis rem accuratius spectemus. Antichristus non factis modo, sed professione, & palam negabat Christum esse redemptorem, quia vero Christum oppugnabit, idcirco Iudeos sibi conciliabit, inimicos crucis Christi, hoc non fecit Pontifex, sed damnat, non igitur est Antichristus. Deinde Christum fatetur esse Christum, esse salvatorem, omnem se ab eo habere potestatem, sine illo nihil posse, illius sanguine se redemptum; ad Christum omnes vocat.

Tertio, Distinguunt ipsi Antichristum in eum, qui Antichristi communiter, & qui proprie dicitur Antichristus, sive compellens l.c.i. §. 3. Antichristum communiter vocant eum, qui quoquo modo Christo aduersatur, vt proprii sunt Iudei, Gentiles, Hæretici. Proprie regnum aliquod Christi regno oppositum, aut eius regni caput.

At illi quos impropri vocant Antichristos palam negant Christum, ergo & ille qui proprie dicitur Antichristus, cum sit illis & potentior, & deterior, & sedeat in templo, ostendens se tanquam fit Deus. Quarto. Ita S. Patres interpretantur: Hilar. lib. 6. de Trinit. Hippolytus ait, eius characterem fore, vt negent homines baptismum. Hier. in Dan. hunc locum simulaturum seducere esse foedus. Greg. lib. 11. Epist. 3. Coacturum Iudaizare. Quinto. Veniet in suo nomine, non igitur, Christum & Christi vicarium pretender suis blasphemis. Beata itaque recte in 2. Thess. 2. monet, Antichristum ad se translaturum non hominum modo honores omnes, sed etiam quicquid glorie cucurcum numini vsquam fuit exhibetum. Quod in Pontificem non conuenit, qui quotidie genus sua Deo flectit publice, & priuatim, qui non modo Deum vt summum initium, & summum bonum adorat, sed minore etiam cultu Dei amicos profecit. Exemplum est in Gregorio 14. ita de eo Cicarella. Singulis feris sextis ieunabat: & feris quartis à carnis abstinebat: nisi forte aduersa valetudine impeditur. Precum horariarum pensum, tam ordinariarum, quam de Domina (vt vocant) flexis semper genibus persoluebat. A somno mane surgens mox septem psalmos panitentiales incipiebat, & dum se vestiret, prosequiebatur. Meditabatur mane hora integra, legens opera melissi Bernardi, & si quos ex iis bonos erueret mentis conceptus, eos diligenter annotabat concinneg, scribebat. Quandiu sacerdos fuit, nullo die sacrum dicere intermisit: nullo non die confessus est, nisi infirmitas impediret, quo minus id facere posset. Cum autem infirmabatur, quotidie ab alterius manibus Eucharistiam suscipiebat. Quod si infirmitas lethalis fore videretur, cum multa quoque deuotione extrema se vntione procurari mandauit.

Nihil tale Antichristus, videbunt eum à toto corpore
et levare omni ēst Dei. Ostendentem, quod sit Deus. Iren.
l. 5. Amb. in c. 21. Lucæ, ait, eum ex scripturis disputatu-
rum se

Hoc anna

Scharpius

Hercules,

& serenissi-

mus Iaco-

bus Britan-

nus Iupiter

dicitur.

Ferro & i-

gne in Pa-

pam agen-

dum auct.

Maior

Scharpius

Hercule.

*rum se Christum esse. Theodor. 2. Thess. 2. Nominabit se
Christum. Nullo igitur modo effere se supra omne
celsum, quod etiam peruerso interpretantur Luthe-
ranorum rudiores, dum volunt significare cultum,
quos bene refutant Calvinisti dum numen vertunt.
Nam etiam Deum deum dicunt.*

9.12. Nec aduersus Deum deorum confurret, aut magnifica loqueretur, seu ἡρεμηνα valde sumpta, ut habent 70. quod in hebreo נִפְלַתָּה nipheleth est, hoc est mirabilia. Dei enim opera mirabilia profutetur, & eius omnipotencia docet omnia constare. Tertio omnes & Catholicos & haereticos, nunquam de Dei maiestate, potentia, bonitate, personis accuratius esse doctum & scriptum, quam ab illis qui in Papatu vixerunt, & viuent. Libri ipsi loquuntur. Cur igitur viri tam multi tam docti, qui infinitissimam Dei naturam ita scrutantur, & tam multa cognoscunt, ferre Papam possent, si Deo se quoconque modo anteponere, aut æquarent? Aut quomodo Papa ex Theologis assumptus sua imbecillitatis memor eos se erigeret, unde eum non modo scripta Theologorum, sed regum etiam gladii detrahent? Quod si Papam genibus nixum, aut humi stratum orantem audirent, miserere mei Deus, &c. Si confitentes peccata sua, & flentem viderent, an adhuc de ἀπόστολοι negocium illi facesserent? Confirmatur illa eadem ratio. Et Deum patrum suorum non reputabat, Hebraeus textus עֶלְלָה אֱלֹהִים ghal eloh abutau lo iabin. super Deos patrum suorum non intelliget, εἰς πάτας τοῦ θεοῦ τοῦ πατέρων εἰς συνέστι. Nec hoc tantum, sed nec quempiam deorum curabit, quia aduersus vniuersa confurret.

Nullum siue verum siue fictum Deum curabit
Antichristus, sed aduersus omnes Deos לְאַגָּדָה lith-
gadel, se magnificabit. si hoc facit is, qui proprie est
Antichristus, hoc est regnum Papæ, aut regni caput,
hoc est ipse Papa, id falso agant, ne nos multiplicis
idolatriæ accipient. Si enim nullum Deum cura-
mus, non igitur sanctos facimus Deos.

CAPVT XXIX.

*Ex eo quod dicatur Antichristus fore in con-
cupiscentiis fœminarum non recte pon-
tis ex accusatur.*

¶ §. I. **I**N Hebreo textu anceps est locutio, **וְעַל חִמּוֹת גָּשָׂם וְעַל לְאַלְפֵי יְמִין** veghal chembda neschim, veghal lo eloche iabin, super concupiscentias feminarum, & super Deum non intelliget. Græcus texsus aliud nō habet, de hac nota Antichristi, quam καὶ ἐνθυμία γυναικῶν, & concupiscentia mulierum. Ita hodierna lectio. Sed aliter habuisse 70. ostendit D. Hieronymus, cuius verba ponenda sunt. *Pro eo quod nos interpretati sumus, & erit in concupiscentiis feminarum 72. transstulerunt, & concupiscentiis feminarum non subiacebit &c.* Quia vero in Hebraico pro eo quod nos diximus, & erit in concupiscentiis feminarum, ambigue positū est, dicente Aquila, qui verbum expressit ē verbo καὶ ἐπὶ δέοντος πατέρων αὐτῷ σύννοει, καὶ ἐπιβιάζει γυναικῶν, καὶ ἐπὶ πάντων δέοντος σύννοει, quibus verbis intelligitur eum habere concupiscentias feminarum & non habere; si intellexerimus ἀπὸ κοινῆς, super concupiscentiis feminarum non intelligit. De Antichristo facilior interpretatio est, quod ideo simulat castitatem ut plurimos decipiat. Si autem legimus: & super concupiscentiam feminarum, ut subiatur, erit; Antiochij persona magis coaptabitur, qui luxuriosissimus fuisse dicitur, & in tantum deducet per suprad & corruptelas venisse regie dignitatis, re munis, quoque & scortis publice ungeretur, ut libidinem suam populo presente exploreter.

Si itaque de Antiocho intelligitur, satis intelligitur monstrum illud fuisse supra omnes alias *μυαλά*.

ueris, & mulierissimum, & non modo proflitare pudicitia, sed etiam pudoris; testantur historiae. Frustra igitur sunt, qui hoc de crudelitate interpretantur ex 2. Macc. 5. 13. Nam ne mulieribus quidem percipi: vertuntque, & nead teneritudinem femininarum quidem attendet; semper enim atrox visum est, esse crudele in feminas.

Nullum est enim memorabile nomen

Fœminea in pœna, nec habet victoria laudem.

Sed ad rem quod attinet, **הַמְרָב** chamad non est teneritudo, sed desiderium, pulchritudo, & non intelligere super desiderium, est non desiderare, sic & lob. 3. 1. **וּמָה אֶתְבֹּרֶכְךָ בְּגַהֲלָה**, vma Erhaben ghal Bethula? *Vt quid me facere intelligere super virginem?*

Mih sententia Pererii & aliorum non displicet, vt illud; super desiderium mulierum, separatum ponatur, & sit subaudiendum **תְּנַחֲזֵה** hu vel **תְּנַחֲזֵה ihise, ipse,** velerit: quomodo etiam Graci & Hieronymus expnunt. Nam primo, omnium etiam haeticorum est sententia, Antichristum libidinosum futurum, & quamvis initio casitatem simulabit, mox tamei Antiochum suum ad viuum exprimet, & equis præcurret albis. Secundo ex Apocalypsi ostenditur eius lasciuia. Tertio, non obstat crudelitas, nam qui crudelis est, ille & in venerei putris est, & qui libidinosus etiam crudelis, nam sunt viri que affectus signa physiognomica non diuersa. Denique diaboli instrumentum erit, quod non crediderim castum, & purum fore. Id præcipue cum Antichristi præcursores veteres & noui, venerei nepotes se vltro infamarint, Lutherum libidines transuersum egerunt, Caroldadius primas nuptias iniit, Calumi itgnatae, Bezae paradiem in se fuisse. Ochthae Polycarpianam in Sizilia.

§. 2. Obiiciunt Iubilantes ex Pouello not. 18. 27.

Papam vetare nuptias, & adiiciunt permittere eum scortationes. Exempla adferunt.

Respondeo. Matrimonium nulli prohiberi, nisi qui voto se castitatis obstrictus. Fidem castitatis Christi datam irritam non licet facere. Adulteria & scortationes grauior in hilbet. Sententia Papae variis locis proponitur, milii sufficit caufa 17. quæ&t;.cap.20. Nubendi licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel viduelam castitiam nequaquam proficiunt; quibusdam autem non tribuitur; illis videlicet, qui virgines, vel continentis esse decreverunt. Fornicatio autem nulli impunitur &c. c. 21. Meliore proposito lasfas: si nupserint, faminas a castitatis sanctiori, que venerunt Deo, adulteris esse peiores manifestum est.

De toto genere videantur canones causæ 32. q. 4.
item q. 5. 6. 7.

His enim matrimonium laudatur, adulteria, scortationesq; vetantur. At Pontificum non nulli impure vixerunt. Negare non possum; nec ad Ecclesiæ defensionem est necessarium. Non tamen ideo mini-
Adulteria, scortatio-
nesq; ve-
tantur.

stri excusandi. Qui ita argumentantur: **Pontifex aliquis est scortator, Antichristus est scortator, ergo Pontifex est Antichristus.** Quis enim non vider, hæc talia in multis eorum magnates conuenire? **Quis miseram consequentiam non videt ferula castigandam?** Si enim regum aut principium aliquis deliquerit, mox regnum est infamandum Antiechristianismu, nihil toto orbe sincerum est. Edité enim reguni aut principium innocentium seriem; etiam eorum qui à vobis docti non sunt, legem de adulteriis seruari non posse. Si ad rationem res veniat, vincemus. Ad exempla respondeo. **Quaedam esse perspicue falla, vt de Gregorio 7. aliisque, alia ab inimicis facta.** Quorundam ante Pontificatum licentiorem vitam fuisse, in summa dignitate corte etiam esse. Summum sex aut octo fuisse, quorum in tam sancta functione vita improba fuerit; de pontificibus loquor, nati pleito-
nas nihil moror, nisi magis quam Ieron. & Me-
Principum
peccata non
continuo re-
gnus faci-
unt Anti-
christianu.

Pontifices
pauci mali.

nelaos, qui veterem Ecclesiam turbarunt. Maxima gloria Ecclesia est, iam ducentos & triginta septem numerari Pontifices, inter eos tres & triginta continuos martyres esse, ex sequentibus tot martyres, tot sanctitate, & doctrina illustres, ut ne inimici quidem pro triginta castis, vnum impudicum ex eis nominare possint, & quidem omnibus omnium temporum calumniis adiuti. Regnum, principatum, comitatum mihi date, in quo tam multi boni, tam pauci mali. Scio non posse id à vobis fieri. Hæc est ramen perueritas generationis adulteræ, genimū viperinorum predicatorum, quorum mendacia damnationem habent, ut quæ ipsi faciunt, aliis impudent. Quis vero miretur de præcis illos fingere, qui in praesentes, scientes, volentes omnia fingunt: omnes Alexander sextum improbum quidem sed qui plura, quam fecit mala audire coactus est, in mediū producunt. Sed cur alios omitunt, quos eximie laudant historiæ, cur suorum sceleræ non meminerunt?

CAPUT XXX. Deus Maozim non est sacrificium Missæ.

Deus Mao-
zim à pon-
tificis co-
latur.

Deus muni-
tionum.

Antichri-
stii palam
non colet
Deū, clam
demonem
adorabit.

Caligula
Deus, &
ipſe ſibi fa-
cerdos.

§. 1. V Ers. 38. & 39. ita describitur ille Deus, Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & Deum quem ignorauerunt patres eius colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque preciosis, & faciet muniam Maozim cum Deo alieno. Hebreus textus haberet, וְאֶל־בָּנֵי־בְּנֵי־מָגְּבָעָת־בְּנֵי־כָּנָן. Deum Maghozim in loco, vel throno suo 70. vertunt δέοντας ισχυρούς. Deum fortissimum, Aq. δέοντας ισχύεων Deum fortitudinum, alii tamen legunt, δέοντας ισχύεων Deum fortis. Versum 39. sic verrunt Graeci, Καὶ ποίησε τοῖς ὄχυρομαν τῷ πατρῷ μηδέποτε, & faciet munitionibus refugorum cum Deo alieno. alia lectione: Καὶ ποίησε τοῖς ὄχυρομαν τῷ πάτερι μηδέποτε. Theodotion ita vertit: Καὶ ποίησε ταῦτα οὐ σεβάσκεται ὄχυρόμαν μηδέποτε. Et illa faciet ut firmet munitiones cum Deo alieno. Lutherus verrit: Aber an deß statt wird er seinen Gott Maufim ehren, & in v. 39. Und wird denen die ihm helfen stärken Maufim mit fremden Gott. Vbi quidem in vers. 38. sine intelligentia linguae hebraæ נַעֲלֵל ghal canno verrit, an deß statt/ loco eius, cum exprefſe sit, super loco eius, vel super loco suo. In vers. 39. si in verbo לְבִזְבּוּ בְּלִימִבְקֵר puncta mutauit, ostendit eaad scriptura essentiam non pertinere. Sensus verborum est; Fore ut Antichristus Deum Maufim, munitionum colat, Deum nouum quem veteres ignorauerunt, has autem munitiones firmabit cum Deo alieno; nam in munitionibus collocabit homines impios & supersticios, in illis colet ipsum diabolum. Nec mirum est eum nullum colere, & hunc tamen colere. Nam magus futurus est, se pro Deo palam venditabit, ut olim impii reges fecerunt, sed quia vteret ope demoniis, cum horrebit, & clam colet, etiam familiaribus eius in eadem Demonolatria occupatis.

§. 2. Varie tamen interpretantur Scholia Græca. τὸν δέοντα τὸν ισχυρόν, οὐ περιστεραῖς οἱ ιδεῖσιν οὐδὲδι, εἰ τῷ νεῳ δέκατῃ, οὐτε τῷ εἴτε αὐτῷ τῷ δέοντι ιδεῖν. Deum fortis, quem Iudei se colere simulant, in templo honorabili, quem quidem ipse ad decipiendos Iudeos erigit. Ita & alii, nam Deus verus dicitur in scriptura Deus fortitudinis. Psalm. 26. 1. & Psalm. 30. 3. Ita Hæretici Bruchthonus, Iunius, Tremell. qui vocant Deum Israelis. Theodoreus ipsum Antichristum dicit Deum Maufim, futurum enim ut se ipse glorificet; nam δέξεσθαι est in græco, & בְּנֵי iecabed in Hebraeo. Neque hoc mirum, olim tantæ infanæ fuere exempla, Caligula se cum Deum fecisset, ipse ſibi sacrificabat.

Lutherus in not. marginali vocat, Deum presidiorum, fed in prefatione. Deum munitionum afferit, effem templis, in monasteriis, que sunt instar arcuum, & munitionum, collegia, inquit, Pape seruant. Speciatim autem revolutione dicere Deum missæ, sed indignatione frigide vocabulum missæ, & vocasse Maufim, munire autem Maozim esse curare omnia, qua ad missam pertinent. Strigelius Lutheranus Maozim esse omnem cultum idolatricum, adorationem Eucharistie, probationem coniugiorum.

§. 3. Dicendum est, primo. Non esse Deum yesraelitarum: nam aduersus illum Deum, aduersus non est ipsa. Non est ipsa. Non est Deum Deorum confusus. Non igitur eum rūs Deum, venerabitur.

Secundo. Non est ipse Antichristus, quia cum Nō ipse An- coler auro, argento, quo modo ſe ipse nequam tichristus. colet. Deinde scriptura loquitur de Antichristo, & Deo illius tanquam de diuersis.

Tertio. Non est sacrificium Eucharistie, seu Christus in Eucharistia, vel, in missa. Quia non colitur in munitionibus, sed in omnibus templis, in plateis, deinde Christum sic coluerunt patres nostri. Tertio litor. Antichristus publice ipse supra omnem Deum colitur, non igitur publice Christum sibi Deum esse dicit.

Quarto. Deus Maozim non sunt ieiunia, celibatus, & similia. Primo, quia haec sunt cultus Dei, at nō sunt ieiunia, celibatus, &c. Maozim est ipse Deus, quod si Deus Maozim dicitur Deus munitionum, seu fortitudinis, ineptissima est interpretatio, si Deus fortitudinum dicatur, Deus delectus ciborum, celibatus, & similius. Secundo. Qui celibatus & ieiunia colit auro, & argento, & rebus preciosis: sic epula, & thalami coluntur. Tertio Virginum coetus, & vota castitatis iam olim in Ecclesiæ visitata sunt, & multa ieiunia, non sunt ergo noui dñi quos non nouerunt Patres nostri. Non ergo Deum Maozim Papa colit, vel munit.

Eftigitur Deus ille, Deus quem virum, & potentia sua auctorem conservatoremque Antichristus arbitratus cum suis colet magna cura, & sumptu, idque in locis munitis, in locis thelaurorum. Sacrificium iuge, agnus immaculatus tantum abeat à Maozim, quantum Christus à Belial.

CAPUT XXXI. Reges Austri contra Papam pugnaturi non sunt.

§. 1. V Ers. 40. Et in tempore præfinito prælia- bitur aduersus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet, aduersus illum rex Aquilonis, venies contra illum rex Aquilonis in carribus & equitibus: & in classe magna, & ingredierit terras & conteret & per transset, & introibit in terram gloriosem, & multi corruerint, he autem sole saluabuntur de manu eius, Edom & Moab & principum filiorum Ammon.

Plerique ministrorum hæc verba, & sequentia omittunt, quia nullo modo Pontifici accommodari posse vident. Quia in re conscientiam cauteriam orationem, que solvere penitus produnt. Si enim huic regi attributa non possum, conuenient Papæ, quo ore cetera illi attribuunt? non possunt, Sed tamen nunc inveniunt est, qui ſe opponeret, & diffundetiam hæc ipsa in Pontificem dicta afficeret, est vero lare. Paulus Laurentii, qui in prefatione copiam sapientia ſibi, ex veritate non ex humilitate deesse fassus, alterius prædicantis, qui conciones cruditas appellat, elogio ſtulte credit, & euulgavit. Audire igitur delirum iuuat, pag. 38. Tertio dicit Angelus apud Prophetam de eaſu huius idololatrie, qualcm finem habitura fit, nempe cum pompa & fastu illius in suffragio erit, cedere inciper & in nihil abire, de quo textus ita habet: Rex Austri aduersus eum prælibabit, & rex Aquilonis veniet contra eum.

Hic audi-

Nunc somnum de rege Austri & Aquilonis futurum sit.

Hic audimus impietatem hanc ad finem vergere, nam expressa in texu verbi (finis) mentio fit. In tali fine ita eueniet, ait Textus: Rex Austri aduersus regem Aquilonis præliabitur, apud illud prælrium mira videlicet, quia finis futurus fit.

Hic ante omnia interrogabis, quinam duo illi reges, qui aduersus se inuicem præliabuntur sunt, & si quis forsan regem Austri, Ptolomeum regem Aegypti suspicetur, & Regem Aquilonis Antiochum Epiphanem Syriam regem, quorum superiori capite mentio facta est, dicit tamen Angelus Prophetæ consignatos esse sermones, idcirco intelligi non potuit, quinam hi reges. Postquam vero implete fuerint prophetie, & prælrium peractum, tunc apparebit unde oriatur & quae causa accidat.

Nunc vero Dominus Deus Christianos homines excitauit, qui subinde immoderato Papa fastu se opponenter, & hominibus aliqua ratione monstrarent, quid de ipso sentiendum, & ita illum oppresserunt. Exempli causa, cum Pontifex Bonifacius Octauus omnino superbiret, ut se Dominum totius mundi appellaret, tam in spiritualibus quam temporalibus, & factotu mundo imperare vellet, Christus Dominus exuscitauit Philippum regem Francie occidentalis, qui anno millesimo trecentesimo tertio, Papam Anconitana obrubebat, captiuum ducebatur, itaque ipsum depræliabatur, ut paruo interiecto tempore emoreretur, de quo postea scribebatur diebaturque: Intravit ut vulpes, regnauit ut leo, mortuus est ut canis. Forte fuisse spiritum efflavit.

Viginti circiter annis post bunc Ioannes Papa huius nominis vigesimus secundus per literas publicas omniam auaritiam depositum est a pontificatu; Ioannes noninius huius viagesimus tertius anno 1415. variarum nequitiarum ergo a sede sua deturbatus est. Postmodum etiam Papa in Concilio Constantiensi haud leuis ictu inflatus est per Martyrem Ioannem Hus.

Omnium grauiissimum subiit Papa per Doctorem Martinum Lutherum ante annos centum qui contra ipsum concionatus est, & scriptis, ut integrâ iam regna & nationes ab ipso secesserint. Omnia ea, omnem doctrinam & scripta, quibus Papa manifestatus est, ictum lethalem accepit, ut cadere ceperit, Christus Dominus effectus, homines ad id efficiendum ordinauit, exsuscitauit. Quocirca Christus Dominus est rex orientis, qui Papa Massimi missa, ictum intulit. Nam Christus Dominus Sol est Iustitiae orientis ex alto, & lux vera quae illuminat vniuersum mundum. Ex aduerso rex Aquilonis qui aduersus eum præliatur, ipse Papa esse debet, nam nemo splendori lucidae aurore se opponit, nisi solus Papa, quod experientia testatum fecit, quod ipse in equitibus, curribus, & nauibus terra marique irruerit omnes sibi aduersarios perdere conatus, uno quam plurimos enecauit. Quod autem rex Aquilonis dictus sit, ideo sit, quia versus Aquilonem tenebantur, & ipse spiritualibus tenebris offuscatus est, a Deo tenebrarum diabolo agitatus. Et hic finis est Papa, incipit cadere sed vehementer rebellabit, & in terra inclita multos enecabit.

§. 2. Nos verba exponamus, deinde prophetiam & tempora perquiramus.

Circa finem prælrium hocceru. Primo. In tempore præfinito, בְּשַׁעֲדֵת Beghedketz, in tempore finis, קָרְבָּן קָרְבָּן Circum finem temporis, cum iam prope futurum est ne sit tempus amplius, Vatablus etiam tempore præfinito, quod est perinde ac si dicat, in tempore a Deo statuto.

תְּהִגְבָּחָה עַמּוֹ בּוֹלֶה Vaithgabbach ghammo melech hannegeb, סְנַאֲצָרָה שְׂנָאָתָה וְבָזָאָתָה & וְבָרָה. Cornu petreum rex Austri, neque enim regum quamvis exercitibus magnis præliantibus rixas pluris facit Deus, quam taurorum depugnantium.

Violenter Et quasi tempes̄ veniet contra eum rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur in terras, & conteret, & pertransiet. Hebreus עַשְׂרֵה וְאַשְׁרֵה, Hebraum est horribilare, mouere, stupere, turbinare, שְׁחָגָה Schagħar

pro יְהוָה positum putant, quod est deycere instar tempestatis, Græci verttere solent κατατίνειν, λημαῖν, ἐξαίρειν, φυάν, φθίνειν. Vide Ier. 23. vbi σεισμός 19. Zach. 9. 14. σύλλογος, Iob. 38. 1. καταλαύνειν Isa. 29. 6. Psal. 148. 8. τύφων. Psal. 54. 8. καταρίζειν. Magna igitur violentia rex Aquilonis ingreditur, & omnia diruet. Nunc qui sint illi reges, quamq; certa sit fides horum videamus, qui hac omnia de pontifice certo afferunt, & ludentes & nigmatibus, atque allegoriis mundum conturbant.

§. 3. D. Hieronymus circa consummationem ait, fore decem reges, qui orbem inter se diuidant, eorum tres ab Antichristo occidentes, Aegypti, Africa, Aethiopia, reliquos deinde se illi permisuros. Ministri clamant Papam ista fecisse, nos negamus, & contra dicimus. Papa non est rex Aquilonis, non irruit in regem Austri, non fecit illa, qua hic scribuntur, non igitur Papa est Antichristus. Lutherus illa allegorice interpretatur, ut iam ex eo Laurentij. Sed quia hoc ridiculum est, deinde textui contrarium, ceteros puduit. Denique ex tam inconcinnis allegoriis nihil in dogmatibus concluditur. Repugnare textui ostendo: Reges veros Persidis nominat vers. secundo, & tertio & versu quinto, & sexto. Sunt quoque Reges Austri, & Aquilonis, in omnibus pene verbis, nominatur & Aegyptus vers. octauo, & decimo septimo. Nec nulli venit in mente ut aliter intelligat Regem Austri, quam Aegypti, & regem Aquilonis, quam regem Syriae. Hic igitur in eadem singnificatione manendum est, ut veri Reges sint, alter Aegypti, alter Syriae, qui inter se pugnant.

Itaque tam pueriles nugas pertas Iunius Tremelius, Abbatus, Brughonus, Sutliuius, Danæus, omnino negant in Daniele quicquam agi de Antichristo, omnia hac ad Antiochi, Physconis, & Philometoris bella pertinere, cur igitur alii operosissime de Antichristo haec & Papa producunt, atque ad suum institutum torquent?

§. 4. Obiciunt Lutherani, Edom, Ammon, Moab, effugient Antichristi tyrranidem, sed non sunt nunc illæ gentes, ergo allegorice intelligendæ sunt. Sed eodem antecedente Caluinista diuersum cocludunt: Non sunt nunc illæ gentes: non igitur nunc est ille quem effugient: non igitur de Christians temporibus, sed Antiochiana agitur. Hi posteriores nihil contra Pontificem ex Daniele proponunt. Priora vero vehementer errant: nam ratione locorum ita vocantur, quamvis gentes magna ex parte desierint. Nam inter tot migrations, missiones, interneciones gentium, non potest facile statui de vilius nationis certis inititis, neque enim nunc villo loco puto esse ἀντράς, nisi forte in occidentali, reconditissimaque India. Neque vero iam tempore Antiochi gentium earum regna supererant, sed sparsæ reliquæ, David Ammonitas excidit, secundo Reg. vndecimo, duodecimo, vigesimo tercio. Ptolomeus Philadelphus Rabba occupauit, & Philadelphiam dixit. Sophonia quidem c. secundo verf. 8. Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorra, Superfuerunt tamen captiuitati, secundo Esdræ cap. nono. Nam cum Israelitis miscebant connubia. Fuerunt & filii Ammon i. Macc. quinto, v. sexto. Et transiit ad filios Ammon, Superfuerunt & Moabitides 2. Esdræ cap. 13. 23. Quin & 2. Macc. 10. 16. nominantur munitiones Idumæorum, & Herodes Magnus Idumæus fuit. Gentes itaque illæ numerosissimæ non ita deletæ sunt, ut non reliquia in eisdem locis permanferint, hodieque subservint, quæ Antichristi sauitiem euadent, montium credo, & latebrarum beneficio.

§. 5. Denique iam vanum est, quod mysterium Edom nō est in nomine fingatur, ut sint electi, qui semper typum typus mægisterunt reproborum. Ipse Edom certe non ita di-tyrum quæ-ctus est, ob martyrium, sed ex profana coctionis rusus, sic

Rex Austri
hic est rex
Aegypti.

Post capti-
uitatem re-
liquæ Mo-
ab, & Am-
mon & E-
dom fuere.

nec draco rufus in Apocalypsi. Edom est rupes reproborum.

rufa appetitione. Ammonites quoque & Moabitæ propter nominis incestam originem non ideo debent inter sanctos numerari. Quis semper hostes populi Dei fuerunt, & à Deo maledicti Deut. 23. 3. Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt in Ecclesiam Domini in eternum. In iuris sum itaque est, ex aliquius grammatica, seu Cabalistica interpretatione omnes Catholicos reges cum Pontifice & Episcopis Antichristianissimi damnari, propter Enthuasticam Edom, Moab, Ammon interpretationem.

Contradi- cunt sibi fi gmenta.

Denique non cohærent sibi, ne hæc quidem tam insulsa figura. Quomodo enim martyres euadunt eam persecutionem, cuius hoc loco mentionem Daniel facit? Nam de curribus, equitibus, classibus loquitur, hæc mala euident illæ gentes, at martyres exercitibus, & classibus Antichristi opprimentur. Multo minus hoc conuenit. Et introibit in terram gloriosam, & multi coruent. In Hebreo dicitur terra, יְהוָה יְהוָה יְהוָה, vel ἡγεῖον vocant. Schola Graeca interpretantur τὸν γῆν τὸν αἰδιότερον; ἀπό τοιούτῳ τῷ τὸν αἰδιότερον, cap. 8. 9. vocatur terra gloriola, vbi 70. verrunt δύο occidentem, accommodate, quia egressum est cornu contra meridiem, & orientem & fortitudinem, ut noster verit. Romana editio 70. habet, ἦσαν τὸν νότον, καὶ τοὺς τὴν δύναμιν ad austum & ad virtutem. Versu 16. hius capituli: Et stabit in terra inelyta. Hieronymus testis est septuaginta versiclo, terram voluntatis. Scholia Graeca ita in hunc locum habent. Ἀντοχὴ ἐν τῇ ιudeᾳ, αὐτὸν τὰς σῆρας τὸν νότον ἐπένθη χώρα τῆς Βασιλείου, δέκανος δυάρων, τύτων τὰς ἔπαντα τὸν οὐρανὸν επινένευεται. Ita altera lectio, quæ est apud Theodoretum ἡγεῖον, hinc corrugenda est.

Iudea terra Dei volun- tatis.

Hæc terra Iudea est, non Roma, historiam ita scribit Iosephus. Postea vero expugnatis in Syria ab Antiocho viribus, & Samaria, Iudei se sponte illi dediderunt, & vrbe excepta toti exercitu, & elephantis abunde omnia suppeditarunt, & oppugnante reliquo scopa præsidarios adiuerunt. Itaque cum Pontifex in Iudea non steterit, non potest hoc illi tribui: nam quod quidam ad sacram expeditiōnē ista retulerunt, admodum impium est, & in optimos principes contumeliosum, qui è manibus seūissimi tyranni terram sanctam cripuerunt.

CAPUT XXXII.

Pontifex non est collocatus tabernaculum inter duo maria, & capturus Egyptum.

S. 1. PROPHETAT in hunc modum Daniel: Et mittet manum suam in terras, & terra Ægypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus preciosis Ægypti; per Libyam quoq; & Æthiopiam pertransit.

Tentoria equitatus.

Nihil horum conuenit Pontifici, omnia autem Antichristo à Lutheranis & quibusdam Caluinianis tribuuntur, non est igitur Pontifex Antichristus. Semper est à nostris quæstum, quando Pontifex Ægyptum, Libyam, Æthiopiam occupat, quando inter duo maria tabernaculum fixerit?

Quod attinet ad dictiōnem Apadno, Graecus eam retinet ἀραδῶν, alia ἀραδανῶν. Symmachus τὸν ἀραδῶν πινακοτόν, & græca Scholia τὸν ἀραδανῶν interpretantur, τὸν πινακοτόν, castra equestris, regum sive comitatus equester est, & præcipua est in equitatupotentia. Quia vero Babylone Antichristus oritur, hinc Daniel cum de illius aula, castris domesticis loquitur vii dictiōne Babylonica voluit. Frequens est in Thalmidis eadem vox. Bruchthonus id fa-

ctum ab Antiocho vult, cum profecturus in Persidem Lyiae filium, & excidium Iudeorum commendauit.

§. 2. Vbi autem figet? In monte sancto, inter duo maria. Quem montem sanctum Daniel diceret, nisi quem omnes Iudei intelligent, montem sanctum, montem Sion, inter mare Tiberiadis, & mare Phœnicium. Non venit eo Pontifex.

Qui dicunt significari Ecclesiam nunquam explicabunt, cur inter duo maria ponatur, cum toto orbe sparsa sit. Verum, de his vide Bellarm. l. 3. c. 13. & eius defensorem Iacobum Gretserum.

CAPUT XXXIII.

Bestia Apocalypticæ c. 13. ad Pontificem non pertinent.

S. 1. MAGNA pars Florum Flaminiorum insimetur in capite 13. & 17. & 18. Apocalypses exponendo. Nam Papa ait datum os loquens ingentia. Papa tribuit characterem, numerum nominis, mulierem esse Romanam Ecclesiam, septem montes esse Romanos colles. Summa, omnia infusa esse Romanas. Occurredum est male dico coniunctatori, & hoc loco etiam ostendenda est, supra omnem retro seculorum malitiam, calumniam.

§. 2. Duplex est Apoc. 13. Bestia, prima septiceps, decicornis, altera adiutrix primæ, & assentatrix bicornis. Mihi probandum est nec Decicornem esse nosstrum Imperatorem, nec Bicornem esse Pontificem.

§. 3. Primo. Imperator non est Bestia Decicornis, Nam Apoc. 13. v. 2. dicitur. Et dedit illi Draco virtutem & potestatem suam magnam, & vi quædam græca adidunt: καὶ τὸν δέσποτον αὐτοῦ, & thronum suum. At non dicit Imperatori nostro Draco, hoc est Sathan virtutem διάβατον, sed Respublica, sed Electorum Reuerendissimum, & Serenissimum Collegium. Nam & aduersa Religionis Principes Sacrae & Sanctum Romanum imperium vocant. Graferus quidem necessario affligi ab eo Ecclesiam, & plenitudinem Diabolismi in eo habitate esse ferunt. Sed portento coniunctandi malignitate, quem etiam Serenissimus Angliae Rex abunde refutat, cum suis Imperatorem titulis appellat. Et anno 1614. liber de unione & Synodo Evangelicorum Heidelbergæ editus subscriptum habet. Cum gratia & priuilegio S. R. Imperii Vicarii. Falsum ergo quod Aretius ait: Diabolus affixit sua ornamenta imperio. Ratios clando, & principibus considerandum, quo illa tendant, relinquo.

§. 4. Secundo. v. 3. Et vidi unum de capitibus eius quasi occisum in mortem: & plaga mortis eius curata est: & admirata est vniuersitas terra post Bestiam, & adorauerunt Dracōnem, qui dedit potestatem Bestie. & adorauerunt bestiam, dicentes: Qui similis est bestie? Hæc in imperio non fiunt, non igitur est imperium illa bestia. Aretius tamen occisum caput ait fuisse in Julio Cæsare, vel Nerone, vel aliis Imperatoribus, à Longobardis, vel à Turca viciis, restitutum à Vespafiano, vel Antonino, vel Carolo Magno. Impia expositio, & sese euentis. Non enim adoratus diabolus in imperio, & restitutum imperium. Theodosius Magnus, Carolus, Othones, alii eodem crimen tenerentur.

§. 5. Tertio. v. 8. Et adorauerunt eam omnes qui inhabitant terram. At non omnes adorant Imperatorem, non igitur ille est bestia. Quantæ enim terra, & reges sceptro Romano liberæ & sunt, & semper fuerunt? quotarma à Persis, Gothis, Hunnis, Vandalis, Longobardis, Normannis, Saracenis, Turcis imperium afflixerunt, profecto quod tanto furore oppugnarunt, ex parte obrimerunt, non adorant?

§. 6. Quarto: In toto hoc genere coniunctandi fæde inter se dissident, Illyricus aliq; cum Imperio Romano

Vide de in- cremento barefœon.

Sedatio- scripta Cal- uinianorū imperium diabolus ad scribunt.

Magna cri- mine omnes Imperato- res accu- sant à Caluinitate.

No ador- imperato- rem uni- versitatem.

mano Turicum coniungunt; alii adorationem illam ingenti principum contumelia exponunt. Aretius in Apoc. 13. 7. Admirari Bestiam est imperii successum, & felicitatem admirari, Augustum, sanctum, sacrosanctum, immortale illud predicantes. Pergit Aretius: Secundo Adorauerunt Draconem, hoc est, diabolum in eius persona colunt, & adorat: Draco enim diabolus est, qui sua ornamenta affingit imperio. En quo vos odia inconsiderate professa propellunt? Papa vobis est Antichristus. bestia secunda; hoc vt miseros esse verum appareat, primam bestiam secunda nequorem decupo, Imperium Romanum esse statutum, adeo effrontes, adeo temerarii, vt cum secundam bestiam primam ancillantem occidem, tormentis lacerandam, exurendam dicteris, primam maiore pœna dignam non animaduertatis. Deinde vestris quoque principes facitis bestiæ adoratores, illi enim voce & diplomatis suis imperium sanctum, augustum, &c. nominat: Pergit ille: *Vide quid sit colere diabolum, hoc est, admirari nimium, maiestatem, & felicitatem imperii Romani, de reformato etiam imperio agere profitetur v. 8. & ad v. 2. in margine notat. Diabolus Romani Imperii oritur.* Deniq; adiungit, eos qui hac faciunt, non esse scriptos in libro vita agni. An igitur principes, comiteq; vestri ò Collegi Antibellarminiani, vestro iudicio, scripti non sunt in libro vita agni? An omnes subditos imperii excludunt celo? nam eo titulo imperium honorant, quem Idolatriam, hoc est, diaboli cultum Collega vester in Helvetia, vel urbe Helvetice confœderationis tanto studio, tanto odio de-narrat? sentire vos ita ideo dubitare non debeo, quandoquidem tantam inter vos dogmatum cœlitionem esse assertis, deinde alia ratione nocere Papæ non potestis; nisi per latus imperii Romani eum configatis, nec mirum, aut nouum est, si Papam pessimare licet, paratos vos esse nauem qua nauigatis per forare, Scio quo vos Consistorialis violentia trahat. Hac alterius disputationis sunt, questionem vnicam nunc propono. Disputatio aphoristica contra Bellarminum excusa est Heidelbergæ, typis Ioannis Lan-celli Academæ Typographi, cui subscriptum in hac verba: *Cum priuilegio Ro-ani imperii Vicarii. An vestra est haec, an typographi idolomania? nam sanctum dicere imperium, est diabolum colere, adorare draconem, ut vestri docent. An forte imperium Romanum, cum habet Vicarium caput, est sanctum, cum vero primarium, proprium, & sui nominis, est profanum? in quo, ut ait Graserus, sit plenitudo diabolismi?*

§. 7. Ludibrium debetis, non Turcis modo, & Peris, sed Francis, Italos, Hispanos, Polonis, cum vestrum imperium Sathanæ Auctori transcribitis. Multi vestrum in eo adlaborarunt, ut ostenderent, translationem imperii à Pontifice factâ non esse, non confirmationem, non coronationem, nulla ornamenta accipere à Sacerdote Romano, & cur obsecro? Vide te & doctrinæ, & coniuncti portento saim Imperiiq; legibus vindicandam malitiam, *Diabolus* (inquit Benedictus Aretius collega vester) *sua ornamenta affingit imperio, Diabolus Romani imperii oritur,* cooperator, adiutor. Tanti erat negare communionem Papæ, ut ornamenta tribuerentur Diabolo? Satis est, abunde est, odium sacerdotii Apostolici, amor est dæmonis. Horresco referens. In hoc laborarunt tam multa scriptorum vestrorum ingenia, ut Imperium omni iurisdictioni, quam vetustas dedit Pontifici, subducerent, non ut libera esset, & omni modo exlex illa maiestas, sed satanæ auctoratur. Ut excluderetur Vicarius Christi, Seruus seruorum Dei, *oritur,* & esset, & ornator, ille fratrum accusator, Christi aduersarius, Dæmon. Tam odio Roma, ut diadema malitiae tartaro? Suum itaq; & hoc loco fastigium tener impietas. Tantum progressa odio veteris Ecclesiæ, ut in eius locum Draconem tartareum cooptarit, regna illi tribuat.

Quid super est aliud quam ut credat dicenti: *mea sunt omnia regna mundi, & promittere: Hec omnia dabo vobis, si adoraveritis me, & conditionem spe regni expleant, cadant;* & adorent diabolum? nihil non illi facient, quibus imperium Romanum appellare sanctum, est colere diabolum. Et sanctum dicere Imperium est demonialitia. est ne peccatum libro suo subscribere, quod fecit vester pseudopropheta.

Anno

Matvres Centis sponsæ DIVæ?

Iterum quarto: si idolomania est *Augustum dicere Imperium Romanum,* ut vult Aretius Caluinista, anne eo se crimen obstrinxerit Beza, dum sub Augusto nomine Elisabethæ Britannicæ, noui testamenti versio nem edere se scribit. An nomen Auguſti in Augustali imperio est cultus dæmonum, in ditione vnius insulae *oritur,* & fidelitatis insigne?

§. 8. Tertio quarto. Anne Casparius Wæferus, qui plagam Regiam Graseri Serenissimo regi Britanniarum venditauit, sit idololatra, nam in illa præstatione, ait: *Tertium fuit Maiestatis tua auctoritas, que in ipso summa, ac plane divina residet, & talis iam olim residuebat in immensa magnitudinis, & claritudinis profatoribus tuis,* &c. pergit.

Quorum consideratio omnium, auctorem huiusc operis iustissime mouit, & permouit, ut ad sacratissimi patrocinii, & celissimi praesidii Maiestatis tuae aram istas lucrubationes quasi suspenderet. Nonne Maiestatis auctoritas plane divina, Immenſa magnitudo, & claritudo, sacratissimum patrocinium, Celissimum praesidium, maxime cum ara additur, in qua flamines Wæferus & Graserus adulationes sacrificant, nonne inquam defendunt ista verba tam ampla Germanos Principes, cum vocant Romanum Imperium sanctum? Cum Pareus l. de Vnione, & Synodo Euangelicorum, Serenissimum magnæ Britanniæ Monarcham vocet D. Iacobum VI. Si ille Diuus, cut non Imperator Augustus. Illud enim D. Diuus, non Doctorem significat.

Quorsum ista tendant vel cœcius viderit, utinam non interitu suo Germania nostra discat. Omnes reges sunt sacrosancti, coluntur a suis, in admiratione sunt, eorum laſa maiestas suppliciis rebellium se se vlcificit, an solum Imperatorem sacrosanctum dicere, colere, mirari idololatria est? an solum hoc regnum est diabolicum? Quid alius Prophetæ isti agunt, quam ut miseram Germaniam fraterno colligam duello, seruitio & libidini tyranni Mahometani contradant?

C A P T U R A XXXIV.

*De iisdem Bestiis, ex cap. 13. Apocal. à
versu 11.*

§. 1. **D**E altera bestia agitur à v. 11. ad finem capituli, quam Pontificem, seu Pontificatum *oritur,* vult noster propheta. Spiritus sanctus autem qui reseruit ora Ioannis Evangelistæ, ea symbola adiunxit utrius Bestiæ, quibus certo constet nec illam esse Imperatorem, nec hanc Pontificem.

§. 2. Ratio prima. Secunda Bestia *omnem potestatem prime facit in confectu eius,* v. 12. Eam potestatem non facit Papa coram Imperatore, non igitur est altera bestia, nec prior est Imperator.

§. 3. Ratio secunda. *Et fecit terram & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis.* Pontifex hoc non fecit, non ergo est altera bestia. Resp. Graserus: *Pontificem retinere homines in cultu prioris bestie, et si illam non fit.* Resp. o vice, tam clarum hoc esse mendacium, quia clarum est meridie liquere. Est n. adhuc Imperium Rom. omnesq; principes eius se ita nominant, & nominantur ab omnib; Relpondeo deinde Adorari bestiæ, non quæ non est, sed quæ reuera est, id enim Spiritus. spiritui mendaci opponit, *cuius, inquit, curata*

Minoribus
tribuunt
honorem,
quem ma-
gnis negat.

Aretio est
Imperator
persona dia-
boli.

Imperium
non est à
diabolo, nec
europa-
ritum.

Pontifex
non facit
potestatem
bestia pri-
ma.

Pontifex
non facit
adorari
Imperato-
rem cultus
latria.

est plaga mortis. Respondeo tertio, multum debere principes imperii, etiam suorum iudicio, Pontifici, qui tam sedulo auctoritatem illis conciliare conatur. Nam facere ut bestia adoretur. Nihil aliud esse vult Aretius, quam velle imperium sacro sanctum, augustum, & venerabile esse, priolim sub gentibus fuit; hoc vult Pontifex non tamen cæcitatem gentilium, vel Imperatorum *antecedentes* inducisti male nos, qui Imperium Sacro sanctum, augustum, venerabile esse volumus, si ideo antichristiani sumus, & morti destinamur ab iis qui sub eodem Imperio viuent, quid merentur illi qui viuent, Sacro sanctum, venerabile esse nolunt? qui humile, profanum, contemptibile esse volunt? tanto odio Germano-Romanæ Majestatis, ut extrema exempla meritos velint, si qui Imperio bene volunt? an alia vota in Mahometanorum Moscheis concipi, nuncuparique putamus? at maiore seclere nostri Caluinoturce, quia ciues, quia iuramenti sanctitate Imperio deuinerti.

Non possum hoc loco ridiculam Illyrici præterire delirationem, facere potestatem coram bestia, ut ipsa adoretur, interpretatur. Exercere potestatem inuitus Imperatoribus, subiucere Imperatores.

§. 4. Ratio tertia. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret, de celo descendere in terram in confectu hominum. V. 13. Nemo Pontificum ignis est ex celo deuocatione Imperatoribus adorationem conciliauit, non igitur Papa est bestia secunda, vel Imperator prima. Quis n. Pontifex quecum cogit titulum Imperii adorare? si adorare est dicere Augustum, inuidum quem etiam Britanni regni titulum adorat Walerus, vocat enim Augustissima auxilia, ipsum regem Inuidum i. t. et. et. et. et.

§. 5. Ratio quarta. V. 14. Secunda bestia dicit, ut faciant imaginem bestie, qua habet plagam gladii, & vixit. Quia imaginem Imperoris fieri, & adorari iussit Pontifex, quam illi vitam dedit? Imaginem bestiae formam reipublicæ Illyricus. Bullam auream Caroli quarti, eneruum imperii umbram, alii aliud interpretantur. Si ita res habet, non igitur iam viuum & verum imperium habemus, sed umbraticos magistratus. Deinde imago est bestia quæ reuixit, viua ergo est imago. Itaque Aretius, imaginem bestie, ait esse Imperatorem electum, vitam vero confirmationem esse. Sed blasphemæ, & stultæ, secunda enim bestia, & bestiam & imaginem simul adorari cogit, & imago bestie, & posterior ipsa bestia, deinde imago viuens & garrula, non est ipsa bestia, sed imago bestie, nouum enim erat loqui imaginem; nam bestia iam ante blasphemias elocuta fuerat, in Deum & Sanctos, V. S.

§. 6. Ratio quinta. Bestia secunda faciet omnes habere characterem primæ bestie, aut nomen, aut numerum nominis, hæc Pontifex non praefit Imperatori, non ille ergo secunda, nec hic est prima bestia. Quis enim virtus est emere vel vendere sine charactere Imperatorio? Dum characterem querimus, Bullinger est Christus, Chytrao iuramentum fidelitatis, Aretio utrumque etiam doctorum & magistrorum dum inaugurarunt. Illyricus extendit ad rafuram & characterem ordinis. Graferus characterem ordinis, exorcismum, sacramentum confirmationis. Sutliuus communem viuendi modum Papistarum, elidunt illa se mutuo, & a nostris saepe refutata sunt, mihi satis est insignem Sectariorum in conuictando ostendere instabilitatem; nil enim contra Pontificem omnia illa faciunt, quod in hunc modum irrefragibili *antecedens* demostro.

Quinque sunt quæ Euangælista, & Prophetæ Iohannes bestie Symbola proponit, Imago bestie, vita imaginis, character bestie, nomen bestie, numerus nominis bestie. Tria posteriora omnes Pontifici attribuunt, maxime nostrarum praefigator. Ut probent eum esse Antichristum, mira nomina singunt & refingunt,

quæ apud Lutherum, Chytrum, Graferum, & nostrum quem nunct refutamus prophetam inueniuntur, nam de charactere totum librum contextum implet. Characterem bestie ait esse nomen eius hoc proprium, vel numerus signatum, vel ænigmaticum, teder nugarum, ita ad explicandum argumentum procedo. Antichristus ille est, cuius imago character, nomen, numerus nominis in Apocalypsi describitur, sed illa non sunt Pontificis, non igitur est Pontifex Antichristus. Propositio controversa non est, utraq; enim pars illa Antichristo tribuit. Assumptio probatur. Imago, character, numen, numerus nominis sunt primæ bestie, seu primaria, non secundæ, quæ primæ ancillatur, sed iuxta coniuncta sectariorum, secunda est Pontifex, non prima, Imperium n. aiunt primam esse bestiam, non ergo character, nomen, numerus nominis ad Pontificem, sed ad Imperatorem, & Principes imperii pertinent, si illorum vera est heresis. Nunc itaque probandum est, hæc primæ esse, non secundæ bestie.

§. 7. Primo. Contextus ipse docet, eiusdem bestie esse imaginem, cuius est character, nomen, numerus nominis: Imago est prima bestie. Dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestie, qua habet plagam gladii & vixit. V. 14. Pergit v. 15. Et datum est illi, ut daret spiritum imaginis bestie, & ut loquatur imago bestie: & faciat, ut quicunque non adorauerint imaginem bestie occidentur. Nulla igitur controversia est, de Imagine, illa enim est eius bestie, quæ habet plagam gladii, & vixit. Sed eiusdem bestie est character, & nomen, quod probo ex v. 16. Et faciet omnes pueros, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis. Et v. 17. Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen bestie, aut numerum nominis eius. Non dicitur secunda bestia id agere ut imago, vel character suus habeatur, sed bestie, primæ scilicet, nec dicitur, numerum nominis sui, sed numerum nominis eius.

Secundo. c. 14. v. 9. 10. 11. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & accepit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & huic liber de vino tra Dei, &c. Nec habent requie die ac nocte, qui adorauerunt bestiam & imaginem eius, & si quis accepit numerum nominis eius. Clarus Spiritus S. dicere non potuit, eiusdem bestie imaginem esse, & characterem, imago prioris est, ergo & character, prior est imperium ex editio la lectiariorum lentiens. Character ergo est imperium, non pontificatus, omnis ergo calumniam & conuictiorum mephitis in Augustos, & Electores Imperii, principesque exhalat, quam merito subditu omnies abominarunt, liber autem est Pontifex.

Tertio. c. 15. 2. Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, & eos qui vicerunt bestiam, & imaginem bestie, & numerum nominis eius, stantes supra mare vitrum, &c. Non aliud bestie est imago, & alius numerus nominis, Imago non est bestia pontificis, ex confitu hoistum Pontificis, nec igitur numerus nominis, ita q; vanitas tot nominum in pontifices confectorum principes petit, ad eos enim primam bestiam pertinere ingredi & flagitiis subditi Caluinistæ calumniantur.

Quarto. c. 16. 2. Pœna reos secuta idem iudicat. Et secundum est vulnus saui & peccatum in homines, qui habebant characterem bestie, & in eos qui adorauerunt imaginem eius. Cuius imaginem adorauerunt? Eius, cuius erat, & character.

Quinto. c. 19. 20. Et apprehensa est bestia, & cu ea pseudo propheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui accepterunt characterem bestie, & qui adorauerunt imaginem eius. Pseudopropheta est secunda bestia, minor ipsa, quæ simpliciter bestia dicitur, ideo nec secunda dicitur Pontifex, ne quidem peruvaci malitia sectariorum, cum enim extollere illum dicant, se super omne oculum, quomodo sui negligens hoc agit, ut dicitur supra omnia, & Nequic-

Ministri
perduelles.

Impii mi-
nistri infor-
mant Re-
publica
Germania-
ca.

Character
non est be-
stia secun-
da.

Conser-
vanda
quid de-
muni-
tianum
Cali-
uniani.

Ne quicquam igitur tantis furoribus, tanto appa-
ratu, Charactet, nomen, numerus nominis iactatur
in Romanam Ecclesiam, frastra bella & cruenter cedes machinantur, non est illa, quam insequantur fera:
fragili carni, hoc est, clero, vt Graferus interpretatur,
quærent illidere dentem, solido autem infringunt,
hoc est, eodem interprete, Laicis. Miseratione potius,
quam infectione, vel risu digna, multorum Germanorum, etiam Principum simplicitas, qui cum numerum nominis 666, in vocula aliqua, a suis inueniunt
audirent, ut Ρωμαῖοι romiti, ut Αρχεινοί, aliud,
continuo ταχεῖς admirati, imperioso ostracismo
à Christiana republica omnes pontificios exilare
iussuerunt, ignari illa subtilitate Politicum Magistratum, Imperatorem, & nobilissimos imperii Dynastas, tanquam bestiam, in stagnum sulphuris, & ignis abici.

CAPUT XXXV.

Pontifici ad Consilia, gubernationesque iungi Cardinales.

S. I. Cardinalium nomen recens est, res antiquissima; sunt enim præcipius summi Pontificis senatus, sunt gubernatores, consiliarii, assessores. Ita dicti quod in illis, velut cardinibus Ecclesia negotia verientur, sicutque antilibites & duces religionis, ita Chalcondylas 1.6. vbi de Bessarione, & Isidoro in Conc. Florentino Cardinalibus electis agit. Qui tamen labitur cum triginta eligi tradit. Sylvestris in Romano Concilio, nominat presbyterum, & diaconum Cardinalē. 2. q. 7. c. 5. Presul non damnabitur nisi cum 72. testibus; nec presul summus à quaquam iudicabatur, quoniam scriptum est, non est discipulus super magistrum presbyter autem Cardinalis nisi cum 4. testibus non damnabitur: diaconus vero Cardinalis vrbis Roma nisi cum 27. testibus non condemnabitur.

Cardinales
Pontificis
assessores,
consiliarii.

Cardinales
omni infra
Episcopos.

Firmato
imperio
Pontificis
opere Cardi-
nali cre-
serunt.

luramentū
Cardinalium

in quibus forma iuramenti inserita sit, commissum fuerit) in
hunc modum: Ego N. nuper assumptus in sancta Romana Eccle-
sia Cardinalem, ab hac hora in ante aero fidelis beato Petro, v-
niversalis, & Romana Ecclesia ac sum. Pontifici, eiusq; suc-

cessoribus canonice intrantibus, laborabo fideliter pro defensio-
ne fidei Catholicae, extirpatione heresum & errorum ac schismatis,
reformatione morum, ac pace in populo Christiano. In
alienationibus rerum & bonorum Ecclesie Romane, aut alia-
rum ecclesiastarum, & beneficiorum quorumcumque, non consentia,
nisi in casibus a ure permisisti, & pro alienatis ab Ecclesia Ro-
mana recuperandis, pro posse operam dabo. Non confutam quic-
quam summo Pontifici, nec subscriptam me, nisi secundum Deum
& conscientiam meam. Quæ mihi per sedem Apostolicam com-
missa fuerint, fideliter exequar. Cultum diuinum in Ecclesia
tituli mei, & eius bona conservabo, sic me Deus adiutor.

Hodie quoque ita quandoque eliguntur, sed cum ar-
bitrio Pontificis nominantur, consensu aliorum Car-
dinalium adiungitur, estque una è precipuis Papæ vir-
tutibus, prudentia, sinceritate, bonis Cardinales co-
stituti. Non enim tanta dignitatis scopus est, vt in
purpura resplendat, sed vt sanguinem pro fide &
religione effundere sint parati. Itaque insignia sic ho-
noris esse voluit Ecclesia, vt simul officii commoni-
tionem habeant, toga purpurea, & pileus rubeus, col-
or regius est, sed & color martyrum, nam solennita-
tibus martyrum eo colore Ecclesia vultur.

S. 3. Numerus Cardinalium nullus est certus, plu-
rimos, si idonei sint, esse, optatissimum, atque optimum

est. Quod tempore Pontiani, anno Domini 234. di-
cantur a glossatore 236. fusile, non tam alienum à ve-
ro est, quia nonnulli arbitrantur, et si enim nomen de-
fuerit, consilium tamen Romani cleri magnum fuit,

& copiosum, Concil. Basileensem moderatum nume-
rū prescribit, Sels. 23. Cum summo Pontifici sancta Ro-
manæ Ecclesia Cardinales, in dirigenda Christiana Republica

collaterales assistant, necesse est vt tales instituantur, qui sicut

nominis, stare ipsa cardines sint, super quos olsua universalis

versentur & suscentur Ecclesia. Statuit igitur sancta Sy-
nodus, vt deinceps eorum numerus adegit moderatus, quod nec

si graue ecclæsia, (qua nunc ob temporum malitiam plerisque

granibus affligitur incommodis) nec superflua numeroſitate

vilescat. Qui de omnibus Christianatis regionibus, quantum

comode peripotest, assumentur, vt notitia rerum in Ecclæ-
sia emergentium faciliter habeatur, & super his matutinus delibe-

rariposet, si tamen quod numerum virginis quatuor inter

hos qui nunc sunt & assumentur, non exculant, ita quod de r-
e na natione ultra tertiam partem respectu Cardinalium pra-

tempore existentium, ac de una ciuitate & diaecesis ultra vnum

inde oriundum, & de ea natione qua nunc ultra tertiam par-

tem habet, vsque ad ipsius tertie paris reductionem esse ne-

queant. Sint viri in scientia moribusque ac rerum experien-

tia excellentes, non minores triginta annis, magistri, doctores,

seu licentiati, cum rigore examinis in iure diuino vel humano.

Regum filii
aut nepotes
pauci.

Si saltem tertia vel quarta pars de magistris aut Licentiatis in

sacra scripta. Inter hos autem virginis quatuor, esse aliqui po-

terunt admodum pauci filii, fratres aut nepotes Regum seu ma-

gnorum Principum, in quibus cum circumspectione & matu-

ritate morum competens literatura sufficiat.

Quidam 72. constituendo censuerunt, quod is Ex ordinis
numerus fuerit seniorum apud Iudeos, & discipulo- bus mendici-
rum Domini. Sixtus 5. decreuit ne plures septuaginta
essent, atque inter illos ad minimum quatuor Theolo- cantium
gicæ doctores ex ordinibus mendicantium afflu- Cardinales.

pti. Quid suadeam, si quæras, aperte dicam; Si multi

int sumptuosus, & parum gnaui, magno onere sunt,

grauantque Ecclesiam, & offendunt infirmos; si mul-

ti sint, & moderati, laboriosi, prudentes, non potest

esse tanta multitudo, vt non maior, sit melior. Salus si boni

enim Reipublicæ est multitudo sapientum; Eccle- sunt, multi-

sia etiam falsus est dignitas cum virtute, ybi enim duo sunt, simili-

illa iuncta sunt, summa est auctoritas, & illius vñus o- sunt, pauci

ptimus. aut nulli

S. 4. Non est tuimus hoc agendum, vt sint Cardi-

nales diuersarum gentium, quæ vt multi sint, & pro-

bati; Itaque prudenter Bessarion, & Isidorus in Floren-

tino Concilio ad uniuersitatem Græcorum retinendam

sint Cardinales.

ad nales.

adlecti sunt; nam non modo multa huius rei sunt cōmoda, sed necessitas pene videretur. Primo, ne in consistorio, & iudicio Ecclesiae, quod est omnium sanctissimum studia nationum sentiantur, ne vlla natio se contēptam arbitretur, ne decessē sibi apud Apostolosticum queratur patronum. Secundo, quia cum omnium gentium principibus, Rebus publicis, regibus agendum est, huic rei conduit, in consilio habere omnium gentium optimates; per quos negocia tractentur. Tertio, id quoq; cognoscendis causis, statuque gentium omnium necessarium est, neq; maiores in gubernatione committuntur errores, quam ignorantie Reipublicae; at fieri non facile solet, vt exteri omnia perspēta habeant, quæ ad alias gentes instruendas, conciliandas, gubernandas pertinent. Quam multi Italorum Germaniæ Episcopos suis pares in externa gubernatione arbitrantur, & myricis abientes conferunt? Quam non pauci Germaniam magnam urbem esse imaginantur? Quidam non ignobilis ex Germano quærebat; An Cæsar etiam multis habet pagos?

Tan̄ scđam historiæ, gentiumque ignorantiam in tanta dignitate esse non posse est probabile; ignorantur tamen alia, quæ non minoris momenti sunt, vt leges particulares, amulationes principum, ingenium, agendi modus, confuetudines, in quibus non tantum diuersarum gentium optimates aberrant, sed etiam Legati Apostolici cum alterius nationis sunt, interdum, impingunt, & quasi rerum pro quibus mutuntur ignari, perdunt auctoritatem; Cardinales igitur pro natione diuersitate varios esse oportet, atque ex omni gente selectissimos viros, multis etiam nobilitate, ac statu insignes, non modo sanctitate & eruditione, nam per eos frequenter res maxime conficiuntur, fœderata regum, pax, & tranquillitas Reipublicæ acquiritur.

§. 5. Quales vero Cardinales esse oporteat Conc. Basileense docuit. Sels. 27. decret. 2. Sint viri in scientia in oribus, ac rerum experientia excellentes, non minores tristitia, & Cardinalem ar- Pontificum & Cardi- naliū annis, magistris, doctores, seu licentiati, cum rigore examinis in iure diuino vel humano. Sit saltem tercia vel quartae pars de magistris, aut licentiatis in sacra scriptura. Inter hos autem viginti quatuor, esse aliqui poterunt admodum pauci filii fratres, aut nepotes Regum seu magnorum Principum, in quibus cum circunspectione & maturitate morum competenter literatura sufficiat. Non sicut Cardinales nepotes ex fratre vel sorore Romani Pontificis, aut alicuius Cardinalis viuentis, non illegitime nati, non corpore vivi, nec alicuius criminis, aut infamie nota reperi. Pradicò autem numero viginti quatuor, pro magna Ecclesiæ necessitate vel utilitate duo illi, in quibus vita sanctitas vel exercitium virtutes refulgeant, quæquam memoratos gradus non habent, ac de Gracis cum Romane Ecclesiæ uniti fuerint, insignes aliqui viri adiici poterunt. Non sicut Cardinalem electio solum per auricularia vota, sed illi soli assumi possint, in quos factio vero scrutinio ac publicato, maiorem partem Cardinalium per subscriptionem manus propria constituerit consenserit. De super etiam Cardinalium Apostolica litera cum collegialiter subscriptione consificantur, decreto huius sacri Concilii in quarta sessione solemniter publicato quod incipit: Item, cum multiplicatio Cardinalium in suo labore inutilabili permanens.

Potest sine dubio in hisce Pontifex habita ratione temporis, loci, & necessitatis aliter disponere; sed an ita expedit, diligenter perpendicularendum est. Id sane tenendum: Nunquam esse aliquem eligendum Cardinalem ut ipse electus ad honores, opes, potentiam eucuhatur, sed publici boni causa, ut utilitat, ac necessitati Ecclesiæ prospiciatur.

Cardinales Verum leges optimas Cardinalibus fixit Concilium Lateranense Sels. 9. (7. decretal. l. i. t. 4.) Cum sancte prælature Romane Ecclesiæ Cardinales ceteros omnes in ipsa Ecclesia ceant. post summum Pontificem honore ac dignitate praecedant, con-

ueniens ac debitum est, vt vita & munditia, ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quia propter non modo horum amicorum, sed monemus, verum etiam statuimus, & ordinamus, vt de cetero quilibet Cardinalium pro tempore existens, iuxta dictam nam Apostoli, ita sobrie, caste, ac pie vivat, vt non solum à malo sint piti, sed ab omni etiam specie mali abstineat, coram hominibus luceat, si, rebus Deum, in primis, operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac sacris in diuinis officiis, missarumq; celebrationibus intenti, habeantq; capellas suas in loco honesto, prout facere consuerunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, supplexq; non fastu, aut pompa, sine superfluo, superfluo rebus, neq; aliquo modo reprehensionib; ne peccat. canat, excedendis modū licentia inde�at, sed ut aquum est, modestie & frugalitati speculum dicere mereantur. Illi itaq; sint contenti, quæ sacerdotalem praeseriat modestiam, ac prælatos & quoq; cung; alios trahant, vivos ad Romanam Curiam venientes, benignè, honorificeq; tam publice quam priuatim tractent, & apud nos & successores nostros gratis, liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant. Præterea ministerium indecorum Episcoporum, Prelatorumq; in dominibus non habent, ne cateris præfice instituti, & sacro Charactere insigniti, in via descendenti ministeria, pastorumq; pastoralis officiis contemptu inducere. Eos itaq; quos vel nunc darent, vel imposterum sunt habituri, honorifice, vt fratres, ac iuxta eorum statutus condescendentia tractent. Cuiq; Rom. Pontifici communis omni Chrifi fidelium patri absunt, personarum acceptatores, vel adiutores fieri, valde inconveniens est. Præterea statutum, ne par- Certis pri- taliatum suscipiant aliquam, neq; principum, aut commun- cipibus ne- tatu, vel quorundamq; aliorum contra quemquam nisi quantum iustitia & equitas postulat, eorumq; dignitas, & conditio finit additio requirit, promotores aut defensores siant, sed à priuata omni paſſione se unici, sedandis & cōponendis inter quoscumq; habebit, omni diligentia vident, incumbantq; principum, & quorundamq; aliorum ac præsertim pauperum, & religiosorum iusta negotia pio promoveant affectu, oppressos & iusti grauatos iuxta vires suas, & officiis debito adiuvent. Tituli sui loca, si presentes in curia fuerint personaliter, si vero absentes, per Vicarium, ideoneum semel saltem singulis annis visitent, clericos & populos eccliarum titulo suo subiectarum, cum diligentia inquirant, vigilentq; circa cultum diuinum & bona dictarum Ecclesiarum, moreq; in primis & vitam clericorum & parochianorum solerter explorent, eosq; omnes & singulos ad recte, honeste, viuendum paterno monteant affectu. Pro augmento autem diuini cultus, & salutis animæ sue, quilibet Cardinalis, vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad presbyterum unum commode ibi sustentandum, vel si Ecclesia indiget a reparatione, vel alia subventione, tantum illa relinquat, vel donet, quantum conscientia sua videbitur. Et cum minime deceat, affines & consanguines praesertim bene meritos, & ope indigentes negligere, sed illis prouidere iustum & laudabile sit, non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel Ecclesiastis redditibus ita eos implere conuenire arbitramur, vt catere damnum ex huiusmodi largitionis intemperantia patientur, & inde secundum nascatur. Statutum itaq; ut Ecclesiarum bona temere non effundant, sed in iis & sanctis operibus exponant, quorum causa magis, & optimi reditus per sanctos patres statuti, & ordinati fuerunt. Volumus etiam, vt Ecclesia eisdem Cardinalibus commendatis, etiam si Cathedrales, Abbatialesque, aut Prioratus, vel quecumq; alia beneficia Ecclesiastica fuerint, absque omni prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo prouideant debite inseriuri Cathedralibus dignos & idoneos Vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenter mercere apponentes, reliquis autem filii commendatis Ecclesiis, aut monasteriis de iuncto Clericorum, vel Capellanorum, seu religiosorum, aut monachorum Deo sufficienter & laudabiliter seruientium, munere prouidentes adiicia quoque, possessio-nes, & iura quacunque in statu conuenienti conseruent, & diruta instaurent, sicut ad honorum prælatorum & commen-datoriorum officium spectat.

§. 6. Quemadmodum ex suo corpore Episcopum Pontificem Canonici, ita Pontificem eligunt Cardinales, estque eligunt, hoc eorum primum & excellentissimum officium; e- ligunt,

ligunt enim & eliguntur, idque crebro; cum non nisi prouectæ ætatis Cardinales in Ecclesiæ pastores elegantur, ideoque diu präsele non possint, rares enim in illa fede iuuenes Ecclesia confexit.

De ratione electionis, conclave, & aliarum circumstantiarum leges dedit sub Greg. 10. Concilium Lugdunense. Sunt vero etiam constitutiones iuris, distinctæ, in nomine, item distinctæ, per totum. &c. 79. c. 1.

Iuramentum Cardinalium de Pontifice eligendo.

Iuramentum illis exhibendum à Concilio Basileensi Sels. 23. tale proponitur. *Sequenti die Cardinales omnes coram his qui in conclavi fuerint, audita Missa de sancto Spiritu, sacram sument Eucharistiam. Et antequam scrutinum inchoent, antepositū sancti Evangelii, tarent super hac forma: Ego N. talis Cardinalis iuro & promoto omnipotenti Deo Patri, & Filio, & Spiritui sancto, ac beato Petro apostolorum Principi, eum eligere in Pontificem, quem credam Ecclesie universali in spiritualibus & temporalibus vitiæ, & tanta dignitati idoneam: nec illi vocem dare, quem verisimiliter iuenero, promitione aut datione aliquicui rei temporalis, seu prece per se vel alium interposita, aut alias qualitercumque directe vel indirecte, pro electionem procurare, electos, in Pontificem non prius obedientiam facere, quam iure iuxta formam decreti sacri Basileenjs Concilii, ita me Deus adiuvet, cui in die tremendi iudicis redditurus sum de hoc, & cuncto operibus meis rationem.*

Post hoc quilibet eorum schedulam dabit, in qua ultra tres non nominet, inter quos si ultra unum nominauerit aliquis, sit extra Cardinalium collegum. Neque una aut nisi unum fiat scrutinum, & immediate post Missam. Lectis iehediu, nisi duarum partium in una vota concurrant, mox comburantur. Ante autem sex completa scrutinia accessus ad quemquam iuri non posuit. Recognit eo tempore Cardinales, & attentamente considerent, quantum sibi ipsis meritum vel demeritum, quantumque populo Christiano fructum vel praeddicatum, bonum vel malum eligendo Pontificem facturi sunt. In nullaprofecto re magis Domini nostri Iesu Christi gratiam vel tram aequi possunt, quam cum de Vicario eius, sub proficieendo ouibus agatur, quas ita dilexit, ut pro ipsis & morti & crucis tormentum pati dignatus fuerit.

§. 7. Cum mortuo Pontifice interregnum est, omnia Cardinales administrant, eam penes Clerum Romanum fusile potestatem ex Epitola sancti Cypriani facile colligimus. Nam Epit. 29. Et dilectio communis, & ratio expozit, fratres charissimi, nibil vejra conscientia subtrahere, de his que apud nos geruntur. Et quod si ultra eorum temeritas, nec meis, nec vestris literis comprepta fuerit, nec consilii salutaribus obtemperari, agemus, &c. Sed minor tamen est, quam Pontificis potestas, cum sit primarius Ecclesie Christianæ Clerus, non ipse sit caput Ecclesiæ, sed Ecclesiæ caput eligere posuit.

Constituto Pontifice, sunt eius consiliarii, Legati, quae sunt autem Legati alii qui nati dicuntur; quia dignitati eorum annexum est ius legationis, ita olim Oxoniensis in Anglia, nunc Salisburgensis Archiepiscopus dicitur Legatus natus. Alii dicuntur Legati de latere qui fere Cardinales sunt ad regendas provincias missi, qui vero ad reges & principes mittuntur, vel dicuntur Legati de Latere, vel Legati simpliciter dicuntur; in quibus omnibus lumina prudentia, modestia, familiæ decens frugalitas requiritur.

Distinctio Cardinalium qua dicuntur alii Diaconi, alii presbyteri, nonnulli Episcopi, ratione titulorum est in scripta; nam eriam Episcopus si titulum habeat qui sit Diaconi Cardinalis, vocatur Cardinalis Diaconus.

§. 8. De Cardinalibus quæ statuta sunt in septimo, l. 1. t. 4. Statum eorum satis exponunt. Immunitati illorum Leo decimus ibidem prospexit. c. 2. Nam confitudinem, qua populus, Cardinalis, quem audiatur forte Pontificem, ædes diripit, omnino sustulit.

Pius 5. ex decreto Bonifacii Noni, eum qui per se, aliunque laetetur Cardinalem reum maiestatis pronuntiat. ita c. 3. *Infelicitascula pericula miserati, dolorem comprehendere non valamus. quod nefari homines, iustorum sanguinem sanguinifientes, ad illorum quoque perniciem infestore animo incumbant, quos Spiritus sanctus membra confundit. precipua Ecclesia Dei, quam suo sibi sanguine acquisiuit. Magna igitur ratione post alios felicis recordationis Bonifacius Papa V 111. de fratribus suorum consilio perpetua constitutione sanciuit, ut si quis sanctæ Romanae Ecclesiæ Cardinalem fuerit hostiliter insecurus aut percussus, aut cuperit, aut mandauerit id fieri, sic cuiusque fuerit faciens, factumue ratum habuerit, seu dederit consilium, vel favorem, aut receptauerit, aut defendenter scienter cundem, tanquam laesa Maiestatis reus, perpetuo fit infamia; & preterea diffidat, bannitus & intestabilis. Omnia eius & dicta ruina & perpetua subiacent, nullus ei debita reddere, multa ei in iudicio respondere teneatur, bonis omnibus fisco, vel reipublica applicatis. Idem etiam feudi, beneficii, & officiis spiritualibus, & temporalibus sit ipso iure priuatus, sed & ipse insectans, excommunicationis sententiam incurrit, quam Iouis Romanus Pontifex excepto mortis articulo, valeat relaxare, sed ne hec quidem constitutio, propter abditum consiliorum consilia, omnino satisesse noscitur ad huiusmodi sacrilegia amplius prohibenda. Qui enim alicuius inferre sibi proponunt, id secreto, in occulto, ut maxime machinantur, vel ut impium illud facinus indicat in personam dilecti filii nostri Caroli, tituli sancte Præredis presbyteri Cardinalis Borromæi, Ecclesiam Mediolanensem sanctissimum institutus studiose informant, proxime attentatum. Que res nos grauius commouet, vehementerque exigit, omnia exquirere, ut nobilitata corporis nostri partes vindique protegantur. Quibus enim praedium erimus, quibus suspectas afferemus, quos denique tutabimus, si templi Dei bajes, si clarissima Ecclesiæ lumina, si speciales plios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iustitia, pro unitate perugulant, multos dejeramus. Itaque sanctio predicatorum fratrum nostrorum consilio adiungentes, statuimus, ut quisquis, etiam a nudo consilio, aut simplici favore, aut omnino a ceteris predictis alienus, quempli auctorum, administrorum, vel consiliorum conuocationis, aut commissari, contineundis criminis in personam Cardinalis, illorumque factorum, receptorum, vel occulatorum, sive ex renunciatione sibi protinus vel per interpositam personam aut litteras faciat, cognoverit, sive ex scripteuris, cœtu, conatu, concursu, injidi, aliquo signo, & indicio qualcumque scientiam habuerit, vel etiam conicerit, quae horum quicquam intellectiverit, quæ tumcunque res alia occulta sit, quam primum id Rom. Pontifici in Curia fuerit, jn autem ordinario loci, vel si Cardinalis pse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo, & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet reuelare. Quicunque vero etiam non subditus, & omnino extraneus defecerit, cuusque dignitatis fuerit, predicto sit excommunicationis laqueo inmodum, parvusq; maiestatis reus infamiam, & omnes paenæ predictas eo ipso incurrit. Eadem nihilominus constitutione quoad reliquas eius partes, ac ceteris omnibus sanctionibus canonicos, & ciuilibus, ad talium coercitionem editis, in suo robore duraturis. Porro si quis ad sanitatem revertens, rem adhuc incognitam retexerit, omni noxa penitus liberetur. Ceterum loci ordinarii secreto casum ad se delatum, predicto Pontifici primo quoque tempore nunciare, & interim rem omnem ab ipsis perquirere, & si necessitas tunc postulet, seculare quoq; brachium adhibere. Dat. Rom. 14. Calend. Ian.*

1569.

Non immerito maiestatis crimen imponitur, cum sint principes Ecclesiæ, iudices, consiliarii, in partibus tibi cōmisi rectores, quos necesse est, si officio fungi velint, multis offendere. Cum autem parua predicta habeant armorum, quibus se tueantur, omni ratione coram securitati consulendum est. Interim & **Cardinales** illis ita vinendum, ne occasionem periculis suis sponte arcessant. Quod maxime modestia & frugalitate consequentur, qui enim sumptu, & magnificencia, suorum officia procedunt, multis inuidos, multis inimicos casio.

sibi

sibi cōciliant, Deo temerariam sacrarum opum prodigalitatem vindicant, ut dum splendorem principalem ambiunt odii, & periculis agitantur raro Ecclesiæ Cardinalis profuit, nisi modestus & frugalis, nimia opes obfuerunt sapienti. Ideo rectius honesti, & mediocres sumptus in plures, quam immodiici vnum conferuntur. De Cardinalibus si plura desideras vide Barbat. in tract. de præstantia Cardinalium. Hieronymum Munfredum in tract. de Cardinalatu c. i. Aliarum Pelagium de l. 2. de planctu Ecclesiæ, art. 26. Waldensem l. 2. doctrinalis fidei art. 3. c. 54. Ioan. Turricrematam l. 1. de Eccl. c. 8. 1. 8. 2. 8. 3. 8. 4. Dominicum Soto 4. sent. 2. 4. q. 2. art. 4. Martinum Landensem de Cardinalibus. Dominicum Iacobacium l. 1. de Conciliis a. 12. Hieronym. abbatem lib. de Cardinalibus. Onuphrium. Volaterranum, alioque. Quorum moribus, vigilancia, moderatione, potest Ecclesia stabiliri, ordines Clerci reformari, si voce, & exemplo præcent.

CAP V T XXXVI.

Patriarcharum dignitas proxima est Pontificie, deinde primatum, & Archiepiscoporum.

Patriarcha proximi Pontifici. §. 1. **M**INOR fuit in Ecclesia dignitas Cardinalem, atque etiamnum est, quam Patriarcharum, & primatum; nunquam enim Clericos Romanorum Papæ Collaterales Ecclesia Patriarchis preponuit, sed proximum locum dedit Patriarchis ipsiis, nūc cum fectionem fecerint, plerique sedium Patriarchalium præsules, ut in eorum officium, ita etiam dignitatis estimationem venerunt Cardinales; olim ut dignitate, ita sessione, ceterisque insignibus proximi erant Patriarchæ.

Archiepisco aliquan- §. 2. Patriarchæ quasi patres principum, seu Archiepiscoporum dicti sunt, distinct. 2. l. c. 1. Patriarchæ patrum princeps, *Ἄρχων* enim princeps. Est etiam de his disputatio Henrici Kalteisen de punitione peccatorum publicorum, in Concil. Bafleensi. Patriarchæ autem dicti sunt illi qui Archiepiscopos, & Episcopos sibi subiectos habuerunt, ut Constantiopolitanus, Alexandrinus, coeteri. Sed tamen aliquando latius nomen usurpatum est: nam in Concilio Matisonensi, quod anno Christi 588. est celebratum, sub Pelagio 2. Præfus Episcopus Patriarcha dicitur, sed ille Episcopus erat Lugdunensis, ut patet ex subscriptione, in qua primus ille est. Nomen igitur hoc Archiepiscopo interdum est tributum. Nam Gregorius Turonensis l. 5. c. 20. historia S. Nicetum Archiepiscopum Lugdunensem appellat Patriarcham. Conscientudo saeculi eius hoc tulit, quæ iam abolita est. Ariani ut se aquarent Orthodoxis, suos Episcopos primarios Patriarchas nominarunt, ut est apud Gergorium, & Victorem. Quin etiam Schismati Venciarum, Istria, Liguria Episcopi Paulinum Aquileensem præsulem sibi in supremum Patriarcham elegerunt, ut Paulus Diaconus libr. 2. de rebus Longobardorum. Sed nos propriæ de Patriarchis loquimur.

Patriarcha gubernante §. 3. Patriarcharum officium est, Archiepiscopos & Episcopos gubernare, ita ut ad ipsos grauiorum negotiorum causas deferantur. Rationem distinctionis ad fert Epist. 3. S. Anaeletus. Provincia autem multo ante Christi aduentum tempore diuisa sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est remota. Et in capite provinciarum, ubi dudum primates legis sedulierant, ac prima iudicaria potestas, ad quos qui per reliquias ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum configere non pote-

rant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressis vel iniustitiis suis: ipsi que appellabantur, quores opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat: ipsi quoque in ciuitatis: vel locis nostris, Patriarchæ, vel primates qui unam formam tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinae & Ecclesiasticaeponi & esse iussi, ad quos Episcopi (si necesse fuerit) configerent, eosque appellarunt, & ipsi primatum nomine fruenterunt, & non ali. Reliquæ vero Metropolitanæ ciuitates, que minores indices habebant, licet maiores comitibus essent, habebant Metropolitanos suos; qui prædictis iuste obedienti primatibus, sicut in legibus seculi olim ordinatum erat, quin non primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruenterunt. Et licet Metropoles ciuitates suas provincias habeant, & suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos, sicut prius Metropolitanos iudices habebant facultates, primates tamen (vt prefixum est) & tunc, & nunc habere infiant, ad quos post sedem Apostolicam summa negotia conueniant, ut ibidem, quibus necesse fuerit reverentur & iustificentur, & hi qui iniuste opprimuntur, iustificentur atque fulciantur. Episcoporumque causa & summorum negotiorum iudicia (salua Apostolice sedis auctoritate) iustissime terminantur. Hæc ab antiquis, hec ab Apostolis, hec a sanctis patribus accepimus, nobisque (ut postulatur) rimanda, & futuris tenenda temporibus, metimus, & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus: tradenda mandamus, ne pauperum imperitia, qui sequuntur, deteriores fiant, dicente Domino prophetam (ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam) quos rursus Dominus dñe statutus, dicens: Et tenentes legem ne scierit me. Ne sciri ergo veritas alius conqueritur, & ne scire se principatum ne scirent protestatur, quia profectio hi, quia ea que sunt Domini, ne scirent, à Domine o ne scirent Paulus testante, qui ait: si quis ignorat, ignorabitur.

§. 4. Sine consensu Patriarchæ non licet Archiepiscopum eligere. Hinc priuilegio Cyprus donata Archiepiscopo est, ne opus sit ad Antiochenum referre, sed possint ipsi Archiepiscopum eligere. ita in can. Conc. Nicen. senatus cap. 37. Si Episcopus Cyri diem suum obvierit, & populus non archon potuerint propter tempestatem mariis mittere Antiochiam, ut eligatur. Patriarcha Antiochenus ordinet eis Archiepiscopum, in locum mortui: debent scribere ad Patriarcham, & petere, ut vnuus aliquis fiat archiepiscopus, quem ipsi desiderant, neque debet hoc empta fuisse. prohibere patriarcha, cum ad eum scriptum fuerit. Quis enim scit an defuncto archiepiscopo, propter tempestatem byzantinæ capitæ remaneant, an aliquis fortassis ex tredecim Episcopis de vita decedat: atque ita patet, ut toto illo anno Archiepiscopo careant: ob hanc causam Synodus hunc canonem constituit, cui qui contradixerit, hunc Synodus excommunicabit.

Ephesina Synodus can. 7. idem finivit, ne integrum anno fine Archiepiscopo dñe eccl. illa permaneret.

§. 5. Patriarchæ ius habent Synodi conuocandum, cogunturque illis parere Metropolitanæ, ita Synodus octaua cap. 27. Sancta & vniuersalis Nicana prima Synodus antiquam conuentionem habet seruari per Aegyptum, & provincias quæ sub ipsa sunt, ita ut horum omnium Alexandrinus Episcopus habeat potestatem, dicens: Quia & in Romanorum ciuitate huiusmodi mos prevaluit: quia pro causa & hec magna & sancta Synodus, tam in seniori & noua Roma, quam in sede Antiochie, ac Hierosolymorum præscam conuentionem decernit in omnibus conseruari, ita ut earum præsules vniuersorum Metropolitanorum qui ab ipsis promouentur, & sive per manus impositionem, sive per palliationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habent potestatem, ridelicet ad conuocandum eos, urgente necessitate, ad synodalem conuentum, vel etiam ad coercendum illos & corrigendum, cum fama eos super quibusdam delictis forsan accusauerit. Sed quoniam sunt quidam Metropolitanorum, qui ne secundum vocacionem Apostolici præfus occurrant, a mundi principe se detineri spernatione causantur, placuit talem excusationem omnime disesse invalidam. Cum enim princeps pro suis causis conuentus frequenter agat, impinguem est, ut summos præsules ad Synodos pro Ecclesiasticis nego-

Ratio con-
stituendorū
Metropoli-
tanorum &
Archiepiscoporum.

tii: celebrandum impediunt, vel quosdam à concilio eorum prohibeant, licet tale impedimentum & fictam prohibitionem Metropolitanorum suggestione diuersis modis fieri didicerimus.

Inobedientem eadem Synodus segregari iubet, deinde, si in contumacia perseueret, deponit.

§.6. Pontifex Romanus cateros Patriarchas confirmat, c scriptum cap. 40. de electione apud Gregorium. Hinc & pallium accipiunt à Romana Ecclesia, ita in Lateran. sub Innocent. 3. cap. 5. Antiqua patriarchalium sedum priuilegia renuantes facia vniuersali Synodo approbat sancimus, vt post Romanam Ecclesiam, que dispensante Domino super omnes ditas ordinarie potestatis obtinet principatum, utpote mater vniuersorum Christi fideliuum, & magistra, Constantinopelana primum, Alexandrina secundum, Antiochenae tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, servata cuiuslibet propria dignitate, ita quod postquam eorum antistites à Romano Pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officii Pontificis insignie, prestito sibi fidelitatis & obedientie iuramento, licenter & ipsi sibi sufficiens pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicaem & pro Romana Ecclesia sponsonem obedientiae ab eisdem.

Hic eorum insignia, & ius crucis anteferenda etiam confirmantur. Obedienti esse illis, statutum est distincte. 99. Ex Epist. Anacleti.

Non audiunt causas nisi ex appellatione, ne propri Archiepiscopi, & Episcopi contemnuntur, & plus nimio Patriarche grauentur. Ita Greg. l. 1. decret. t. 31. c. 9. Consultationi.

§.7. Sedes Patriarchales ille definiuntur quas Petrus fundauit, fueruntque initio tres, ita Anacletus Ep. 3. Prima ergo sedes est cœlestis beneficio Romana Ecclesia, quam (vt memoratum est) beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrarent. Sic Roma quæ prius erat Cacodenonis artificio omnium errorum māter & altrix, excusis tenebris, & ratiis superstitionum ritibus abicit, filiorum Dei, exorto sole missis, facta est copiosa propagatrix.

Secunda autem sedes apud Alexandriam, beati Petri nomine, à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia ipse & in Aegypto primum verbum veritatis, directus a Petro, predicauit, & gloriolum suscepit martyrium. Cui venerabilis sucesus Abilus.

Tertia, autem sedes apud Antiochiam, eiusdem (id est, beati Petri) Apostoli nomine habetur honorabilis, quia illuc, prius quam Romanum veniret, habitavit, & i. nomen Christianorum novi. Ille gentis exortus est. Reliquas vero (vt prædictum) in quodam tomo, prolixitate vitantes epistole, vobis conscriptas direximus. Inde namque & beati Apostoli inter se fecerunt, vt Episcopi singulariter geruntur, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potius eorum solicito pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quedam fuit discrecio: Et licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerum, vt reliquias omnibus praeset Apostolis, & Cephas, id est caput & principium teneret Apostolatus: Qui & eandem formam suis successoribus, & reliqui Apostoli Episcopis tenendam tradiderunt.

Tres illæ à Petro Apostolo fundatae sunt, ideoque honorem antiquitus tenerunt. De hisce Baronius anno 112. num. 2. & Doctissimus Seuerinus Binius in notis ad Anacleti Epistolam tertiam. Tres Ecclesie: Romana, Alexandrina, & Antiochenæ, & quod à Petro Apostolorum principes fundata sint, sole ac semper patriarchales habita sunt, vt patet ex Concil. Nicæ. can. 6. Chalced. Act. 16. Item ex epistola 53. Leonis ad Anatholum: ex epistola Gregorii ad Eulogium, quæ est lib. 6. cap. 37. Hierosolymitana per annos fere quingentos non re, sed nomine, non potestate, sed honore duntaxat, quarta patriarchalis habita est, vt patet ex Nicæ. Conc. can. 7. Vbi decernitur vt Hierosolymitanus, quartum quidem patriarchalis sessionis locum ac honorem habeat, non tamen propterea à subiectione Cesariensis, quia Metropolitanana erat, eximis retur. Vnde B. Hieronymus in epist. ad Pamphiliū,

contra Ioannem Episcopum Hierosolymitanum, sic cum aliquid queritur: Tu, inquit, qui regulas queris Ecclesiasticas & Nicæ. Concilii canonibus veteris, responde mihi, ad Alexandrinum Episcopum Palestina quid pertinet? ni fallor hoc tibi decribatur, vt Palestina Metropolis, Cesarea sit, & totius orientis Antiochia. Aut igitur ad Cesariensem Archiepiscopum reserre debuerat, cui suffra communione tua, communicare nos noueras, aut si procul experendum iudicatum erat, Antiochiam potius litera dirigende. Sed noui cur Cesaream, cur Antiochiam nolueris mittere. Malnisi occupatis auribus molestiam facere, quam debitum Metropolitanu tuo honorem reddere. Patriarchatus Constantinopolitanus, (quia tempore Nicæi Concilii Constantinopolis urbis nondum dedicata fuit) hinc postea tempore nopolitani Iustiniani, post annum Domini quinagesimum opera Imperatoris, & Roman. Pontificum permisso accessa. in concilio chasco fā quidem Constantinopolitano primo, ac postea in Chaledonensi clausus. Constantinopolitanus non modo patriarchatus, verum etiam secundum locum obtinere conatus, sed (Pontificis reliquisque reclamantibus primatibus) frustra. Cur tres tantum predicta sedes patriarchales isto ordine collocate fuerint, nullus Petri Apostolorum principis prerogativa, agitata & primatus, velut propria & immediata causa honoris & potestatis efficit: quanquam Petrum in his sedibus eligendis, quod S. Leo in Epist. 84. ad Anaclasi docet, quandam rationem magnitudinis & nobilitatis urbis habuisse, negari non posset. Romana sedes primam dignitatem Patriarchalem obtinet, quia Petrus apostolus in hac, quam fundauit, vt inquit S. Greg. l. 6. Epist. 37. ad Eulogium Alexand. quicquid est & viam finire dignatus est. Alexandrinam sedem Patriarchalem decorauit (verba Gregorii sunt) in quam Euangeliastam Marcum discipulum misit. Tertio sedem in qua ipse septem annis sedidit, Antiochenam numerum firmauit, & sedis patriarchalis honore condecorauit ita Greg. predicta epistola, S. Leo Epist. 53. ad Anatholum. Sicut ergo maior est Petrus apostolus Marco Euangeliast, & Marcus Euangeliast Endio; qui neq; apostolus neq; Euangelista fuit, ita quoque Romana Ecclesia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate superat. Vide Bellarm. de Rom. Pont. lib. 1. cap. 24.

Idem dicti sunt primates, vt constat ex Epistola Stephani Papa 2. Nullum enim metropolitam, aut alijs Episcopos appellatur primates, nisi hi qui primas sedes tenent, & quorum ciuitates antiqui primates esse cenfuerunt. Reliqui vero, qui civitates metropolitanas ciuitates adepti sunt, non primates, sed aut Archiepiscopi, aut metropolitani vocentur. Urbes enim & loca, quibus primates praesidere debent, non a modernis, sed etiam multis ante adventum Christi sunt statuta temporibus, quorū primates etiam gentiles, pro maiori uoto etiam negotios appellabant. In ipsis vero urbibus post Christi adventum Apostoli & successores eorum patriarchas vel primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia, salua in omnibus apostolica auctoritate, & maiores cause, post apostolicam sedem sunt referenda.

Non dissimilans habet Nicæ. c. 39. Consideret Patriarcha, quia Archiepiscopi, & Episcopicius in procuratio sua faciunt, & si quid reperiatur, Iesus quia aportat factum, mutet, & disponat, vt sibi videbitur. Si quidem ipse est Pater omnium, & illi filius, & quanvis sit Archiepiscopus inter Episcopos tanquam frater maior, qui curam habet fratrum suorum, & ei debet obedientiam, quia p̄est, est tamen Patriarcha loco Patriarchi sub cuius dominatu ac potestate sum filius. Sicut p̄est Patriarcha iis omnibus, qui sub potestate eius, sicut ille, qui tenet sedem Romæ, caput est & princeps omnium Patriarcharum, quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes principes Christianos & omnes populos eorum, vt quis in vicarius Christi Domini nostri, super cunctos populos, & cunctam Ecclesiam Christianam. Et quicunque contradicterit, a Synodo excommunicatur. Hunc canonomem citat Augustinus Steuchus libro secundo de donatione Constantini, & Franciscus Turrianus l. de dogmaticis characteribus, & Alanus Copus in Dialogis, & extatias Arduice in Bibliotheca Marcelli secundi Romani Pontificis, numer. 44. in hunc modum. Veramur secundum scripturas, & canoniam definitionem, sanctissimum Romane antiquæ Ecclesia Episcopum, primum esse,

esse, & maximum omnium Episcoporum. ut autem cunctis distinctionis sua nationibus, imperat Patriarcha, & leges inducit: & ut à principio Petrus Christi Vicarius, Religioni, Ecclesiis, & terisque ad Christum reb. pertinentibus, praesertim, Principum Christianorum, Provinciarum & omnium genitum Dominus, & rector erat: ita ille, cuius Principatus Roma, Petro similis, & auctoritate par, Patriarcharum omnium dominatum, & principatum obtinet. Huic sanctioni si quis repugnauerit, & obisse re ausus fuerit, tatus Synodi decreto anathematis subiiciatur.

§. 8. Quamvis autem inter Patriarchales fides tandem collocata sit Constantinopolita, sero tamen id factum, postquam Constantinopolitana Concilium habitum est, ita c. 5. Constantinopolitanae ciuitatis Episcopum, habere oportet primatus honorē, post Romanum Episcopum: propterea quod sit noua Roma, dist. 23. c. 5. Eodem modo deinde decretum est in Synodo sub Iustinian. c. 36. dist. 23. c. 6. & cap. 7. Quibus autem in urbibus oporteat Patriarchas creare distinct. 8. o. i. ostenditur. Vrbes, inquit canon, quibus primates presidere debent, non à modernis, sed etiam multa ante adventum Christi sunt statuta temporibus: quarum primates etiam genitiles, pro maioribus etiam negotiis appellabantur. In ipsis vero urbibus post Christi adventum Apostoli, & successores eorum, patriarchas, vel primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia (salvo in omnibus Apostolica authoritate) & maiores causa, post Apostolicam sedem sunt referenda.

§. 9. Multitudine Christianorum crescente plures fides Patriarchales erectae fuere. Nam prater tres primas, ait S. Anacletus etiam alias fuisse designatas. Deinde postquam ille ordo placuit, ut post Romanam esset Constantinopolitana, deinde Alexandrina, tandem Antiochena, & ultimo nomine magis, & honore Hierosolymitana, nam Cæsareens Metropolita obtemperabat; aliaeque in institutæ sunt.

Nicolaus i.
ad consulta
Bulgaro-
rum.

Inter Canones Synodi Nicen. cap. 33, 34, 36. adduntur alii Patriarchæ, caput 33. Patriarcha si ciuitate Regia, ut sit honor ipsi & Regi, & alii simul presbyteris. Honoretur etiam Episcopus Helia plusquam alii Episcopi, quia ipse residet in sancta ciuitate, unde crux Dei Dominus nostri capit, & ubi est locus iudicii. Honoretur quoque similiter sedes Seleucia, que est ex ciuitatibus Orientalibus, qui debeant etiam appellari nomine Catholicorum & possit is ordinare Archiepiscopos, sicut facunt Patriarchæ, ut Orientales non patientur dampnum expectando Patriarcham Antiochiae, aut cundo ad eum, & Gentiles reperiant viam ad necessitates suas. Quia in hoc non sit iniuria Patriarchæ Antiocheno, siquidem ipse consenserit, postquam hoc ab eo Synodus petuit, ne de sublata a potestate ista conquereretur, que nihil aliud desiderabat, quam ut illius provincia fideles pace & quiete finierent, simul etiam ut in quiete sedem Seleucie nomine Catholicorum honoraretur.

Caput 34. Si acciderit, ut necesse sit conuenire Episcopos Gracie, & fuerit praesens Prelatus Seleucia, quem diximus, qua Seleucia est Provincia Babylonica in regno Zabur, & bodie est Ciuitatula, oportet honorare eum multum & magnificare, atque extollere supra omnes Episcopos Gracie. Siquidem ipse tenet locum Patriarche in Oriente, & sedes eius in Concilio debet esse sexta post Episcopum Hierosolymitanum, & quicunque hanc constitutionem violauerit, Synodus eum excommunicat.

Caput 35. Non permittit magna Synodus, ut congregentur in provincia Persidis ad disponendum aliquid ad ordinem Ecclesiæ pertinentis, sine consensu & auctoritate Patriarchæ Antiocheni, quia quamvis praelatus Persidis sit loco Patriarchæ, & non querat aliud, præterquam quietem & tranquillitatem ipsorum Persarum, tamen non licet immittentes ad constitendum ordinem Ecclesiæ, sed potius in omnibus sint Metropolitanus Patriarchæ obedientes, & qui contradixerit, Synodus eum excommunicat.

Caput 36. Ut non possint Aethiopes creare, nec eligere Patriarcham; quin potius eorum praelatus sub potestate eius sit, qui tenet sedem Alexandria. Sit tamen apud eos loco Patriarchæ & appelletur Catholicus; non tamen ius habeat, consti-

tuendi Archiepiscopos ut habet Patriarcha, siquidem non habet Patriarchæ honorem & potestatem. Quod si acciderit ut concilium in Gracia habeatur, fueritque praesens hic prelatus Actiopum, habeat septimum locum post prelatum Seleucie: & quando facta fuerit ei potestas constituendi Archiepiscopos in provincia sua, non licet illi constituere aliquem ex illis, & quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

Hic ergo Ecclesiastum ordo fuit. Romana, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, Seleucienis, Aethiopica. In hunc ordinem consenserunt etiam Graeci in Concilio Florentino, licet de Seleucienis, & Aethiopico solliciti non fuerint, ita ipsi scribunt. Περὶ τῆς ἀρχῆς Ἐπάτα, ὅρολογον αὐτὸν ἄρχον δέχεται καὶ ὑπέρσηστον, καὶ πρότιτλον καὶ βασικον Ἐπέτη. ποιήσατε καὶ οἰδηπολεῖον πατέντας τετράκινδινον, ἐλαύαντες καὶ κυβερνάντες ὁ ὄπλητος Κιανὸς θεός, Κωλυρύνων τὰν ταρσονίαν καὶ τὴν Διονύσιον τῶν πατέρων τὸν αὐτοῖς οἶνον τὸν Κανέντανην πόλεων οἰκτερον εἶναι μὲν τὸ πατέντα, εἴτε τὸ Αλεξανδρεῖας, τὸ Αιγαίοντος μὲν οὖτον, εἴτε τὸ Ιεροσόλυμον. De primatu Papæ, fatemur ipsum summum Pontificem, & procuratorem, locum gerentem, ac Vicarium Christi, pastorem & doctorem omnium Christianorum, regentem & gubernantem Dei Ecclesiam, saluis priuilegiis & iuribus Patriarcharum Orientis. Et Constantinopolitanum quidem secundum esse post Papam; deinde Alexandrinum; post hunc esse Antiochenum; postremo Hierosolymitanum.

§. 10. Primates vocatos esse Patriarchas dixi, sed tamen prater eos quos propriæ Patriarchas nominare consueimus, alii etiam primates dicuntur. Protest enim esse Primas etiam sub Patriarcha, & ad quæ Archiepiscoporum causæ deferantur. dist. 99. c. i. dicuntur à Gratiano Primas & Patriarcha diuinorum nominum, sed eisdem officiis, ab Archiepiscopis autem ait ad primates appellari.

Primates nec tamen Patriarchas appellant, qui sunt immediate sub summo Pontifice, Lugdunensis, Toletanus, Bituricensis, Aquileiensis. Non enim sub illo Patriarcha sunt, ita & Archiepiscopi Germania, nullum enim Patriarcham agnoscunt prater Romanum Pontificem. Quod si tamè hoc ad primatem requiritur, ut ad eum appelletur ab Archiepiscopis, ex his fere nullus est primas. Alter sane Constantinopolitanus dicitur Patriarcha cui 26. Archiepiscopatus subiecti fuerunt, tempore Pipini, & Caroli. In orientali iure l. 2. recensentur 80. Ecclesiæ Metropolitanæ, & 39. Archiepiscopi. Antiochenus habuit sub se Archiepiscopatus 12. deinde 13. Guili. Tyrius l. 4. de bello sacro c. 12. Nam Aegyptius, seu Alexandrinus propter adiunctam Lybiam multo latiorem ditinem habuit.

CAPVT XXXVII.

De opinione Sectariorum ordinem Hierarchicum vel admittentium, vel reprehendantium.

§. 1. Nulla res magis obstat licentia, nouitati, selectioni, quam fundatus legibus, iudiciorum, gistraturum ac magistratum ordo; contra quem stare necesse est inimicus eum, qui noua dogmata inducit. Ea causa supra dixi omnes lectarios contra magistratum Ecclesiasticum insurgere, qui omne quod eorum libidini contrarium est, tyramnicum clamant, & omnem potestatem velut superbam tradunt. Horum nonnulli ut Genueenses inter ministros æqualitatem vident, non presbyterum imperare presbytero, non Episcopum, non Archiepiscopum. Atque ut omnem tyrannidis suspicionem amoliantur, ipsa officia è medio tollunt. Alii cen-

Nomina
vetusta rei
cium nostri
Seccarii,
Angli reti-
nent.

Magnum
scandalum
tollerare
scapatus
cesset Cal-
vinianus.

Odio tyran-
nisi potes-
tatem tol-
lere, & sum-
mam ty-
rannidem
inducere.

S. 2. Potestatem hanec retinendam Philippus Melanchthon censuit, ad Lutherum sic scribit: Non credis, quanto in odio sim Noricis, & nescio quibus aliis, propter refutatam Episcopis iurisdictionem. Ita de suo regno, non de euangelio dominantur sicut nos. Amicus quidam scripsit, me si qua-
ta voluisse maxima pecunia à Romano Pontifice conductus essem, non potuisse meliore rationem suscipere refutanda do-
minationis pontificia, quam hanc esse, iudicent homines, quam
instituimus.

Et alio loco. Quidam legati mirifice mihi succenserunt, quod videor restituere Episcoporum regnum: Sacrae neutrum amanter de eare expulsa sunt mecum, noua quadam & inusitata ysis verborum acerbitate: sic est ut scribit Thucidas, τὸν μέσον διαφορόν τετίνωται. Vtiam id mihi accidisset iam olim, ne nunc videre hac via partium cog-
erer, &c.

Insigne testimonium illius, qui suam partem optime norat. Non enim Euangelii causa instituta fuit, sed licentiae tanta tragedia, & anomiae, anarchiaeque seruitura.

Dere con-
traversia eis
cum Rigidi.

Eadem esse aliorum mentem multis contra Be-
zani probat Saravia, pag. 236. & seq. Hinc ait idem al-
lios retentare mutatis nomina, pro Episcopis creas-
te superintendentes, & pro Archiepiscopis, Generales,
aut prouinciales superintendentes, quasi de nominis
bus, non de sit controuersia, pag. 5.

Bona om-
nia, sed in
omnibus
articulis
confessio.

S. 3. Consensum itaque veteris Ecclesie probant;
Saravia in prol. p. t. Contravnaminem, & constantem om-
nium parvum veteris Ecclesie consensum, nihil sine expresso Dei
verbo est nouandum. Hoc enim libere dico: Quisquis parvus
omnem auctoritatem admittit, ipse sibi nullam relinquit.

Et: Mos populi Dei ab omnibus totius orbis Ecclesiis rece-
ptus, immutabilis quadam lex est. Verijmille non est vniuersa-
lem consensum omnium Ecclesiarum, & temporum, sine ver-
bo Dei, aut Apostolica traditione accidere posuisse. Et tan-
dem subdit. Olim Episcopos, & Archiepiscopos ne-
mo bonus improbat.

Hunc consensum quem tantifaciant Angli c. 20.
sic probat Hadrianus Saravia, cuius verba idcirco
ponam, quia in omnibus articulis fidei controuersis
esse vñi possunt.

Episcoporum
dignitas ca-
nonibus A-
postolorum
probata.

Quod inde ab Apostolorum temporibus, à paribus per vni-
uersum terrarum orbem factum in omnibus Ecclesiis legimus
vsque ad nostra tempora canorem Apostolorum immutabilem
esse iudico. Non parua res est abrogare, quod tanto, tam vni-
uersali consensu receptum fuit: à quo recessisse præterquam quod

censuram morum ad politicos magistratus relegant. Ceteri retinent rem ipsam; nomen respunt; vo cant enim superintendentes, & superattendentes genera-
les, non Archiepiscopos, aut Patriarchas. Deniq; pru-
dentiores & rem, & nomina retinent, vt Britanni, vt
quorum sunt Primates, Episcopi, & in summo fasti-
gio, sive supremat, vt vocare consueuerunt, rex ipse
collocatus est. Britanni igitur maximis hanc rem faci-
unt, & cardinem Euangelii sui in ea ponunt: ita Adria-
nus Saravia in præfat. ad Episcopos Anglicanos. In
meo tractatu de diuersis ministrorum Euangelii gradibus, qui-
quid homines cogident, non tantum vestras dignitates defendere in animo habebam, sed omnium Ecclesiarum Christi tam
Gallicam quam Germaniam Episcopis, & alii viri doctis, &
principes ecclesie & gubernationis non ignaris, datas offensiones a no-
stris hominibus pluribus in locis, si non tollere, saltem minuere,
& vulnus (quod nunquam sanabunt qui infixerunt) lenire,
& quantum liceret remoras propagationis doctrine euangeli-
ca amoliri conatus sum.

Idem in prologo causam tanti erroris esse, quod odio tyran-

nidis potes-
tatem tol-
lere, & sum-
mam ty-
rannidem
inducere.

¶. 4. Eos grauiter Puritanis reprehendunt, qui no-

minalia Episcoporum, Archiepiscoporum, Metro-
politanorum, Patriarcharum conuictis lacerant. ita
Saravia c. 25. Hec non esse superba, nec contra Con-
cilii Carthaginensis canonem, qui est dist. 99. Prima
sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel sum-
mus sacerdos, vel aliquid eiusmodi, sed tantum prima sedis E-
piscopus, nec dici aliquem επίσκοπον, esse contra bonorem
Christi, nam non maior est in hiis quam similibus superbis,
cum architectus, archiatros quipiam nominatur, non enim
Archiepiscopus simpliciter dominum Episcoporum significat,
sed certo modo. A Principis nomine se abhorre negat, & Pa-
triarche; imo malle modestie causa Archiepiscopos, & Patri-
archas, quam επίσκοπον appellare. Non tamen prin-
cipis nomine quenquam offendit oportere, cum Ambro. c. 4. ad
Ephes. scribat: In Episcopo sunt omnes ordines, quia primus sa-
cerdos, hoc est princeps sacerdotum, & Propheta, & Euange-
lista. Nec obstante, quo minus tamen Christus sit επίσκοπος
καὶ επίσκοπος, hæc ille. Ad principis nomen quod atti-
net, erat eo tempore Emphaticæ significationis, atq; ita
Imperator fere vocabatur, ut videre licet, in historiis,
idcirco à modestis aliquando reiectum; ita nomi-
num ratio mutatur. Nunc Cæstrem, aut regem His-
paniæ, Franciæ, appellans in consuetudinem lo-
quendi peccarem, si dicem: ô princeps, filios co-
rum, aut præfectos de more sic nominarem, at o-
lim nomen principis haud facile summi principis co-
mitibus tributum est. Inuidiosum itaque rum erat,
quia potentius, & absoluti dominii erat nomen prin-
cipis.

¶. 5. Docent magnum signum iræ diuina esse, quod no-

men Episcoporum in odium non modo apud aliquos è vulgo,

sed etiam Theologos venit, in præf. Quia scilicet Episco-

patus diuinus est pag. 4. Et primatus, apostolatus o-

lim dicebatur. Non enim absque hisce teneri con-

cordiam posse, in præf. ita pag. 278. & 405. Prophe-

tat quidem Saravia à pag. 397. non fore firmum regi-
men, nec diuurnam pacem in omnium paritate, & ve-
rum id fuisse, Hollandorum Remonstrantia. Con-

traremonstrantæque docuerunt, & docet ipfa male

coactæ Synodi Hallucinatio. Quid enim facient

pauci, quamvis confirpare possent? Sed audire ad-

uersarios placet.

Sed age, inquit Saravia pag. 397. cogitemus nullos illis

seculis fuisse Episcopos, nec Archiepiscopos, & circularem fuisse

presidentiam, & presbyteratum annum, ut dominus Beza

vult: num cūquam rerum humanarum perito, & peruersio-

tatis humani ingenii gnaro persuasum esse potest meliori loco

futuras futuras fuisse? Sant in hac urbe, & eius suburbis, pau-

lo plus minusq; ducenti verbi Dei Ministri; non minor fuit

Constantinopolana, nec Romana, nec Alexandrina, nec An-

tiocene Ecclesiarum cleri numerus, sed longe maior, age, pa-

res illi fuerint omnes, & equalis authoritatis sine Episcopo, quib;

hanc multitudinem auctoritate contineat, & in unum veluti

corpus recolligat: quem statum huius Ecclesie futurum, aut il-

Defendunt
vetusta or-
dinis Hier-
archici vo-
cabula.

Principes
sacerdotum
bono sensu
dici potest
Episcopus.

Principis
nomen a-
pud Roma-
nos honoris
summi.

In paritate
non est pax.

Nisi Episco-
pi fuisse,
Ecclesie o-
lim perif-
fent.

larum fuisse verisimile est; diuersis heresibus in ipsis visceribus harum Ecclesiæ graffantibus: Absit ut cum domino Beza sentiam: credo enim Ecclesiæ illorum temporum sterisse, & ab interitu defensas fuisse secundum Dei gratiam solo vigore & virtute Episcopalis gradus & autoritatis supra reliquam presbyterorum turbam.

Solo vigore
Episcopatu-
m Eccle-
sie steterit.

Deinde, secundus à Caluino nunc Beza Geneuensem regit Ecclesiæ, in parua republica, cum collegiū numero paucis, nempe ad summum octodecim, si cum pastoribus doctores numeres: & exinde illic hebdomadica est, & circularis; & presbyteri & diaconi noui & annui, quādū in tranquillo statu degitur; omnia quidem bene se habent. Sed si quando acciderit disjunctum inter Ecclesiæ ministros, qui populo & magistrati gratiosi erunt, facile in partes dividetur cunctas quo modo nullum potest accidere grauius: eadem facilitet dividetur & presbyterium: & semel diuisum vulgus tumultuabitur, & partes souebit. In hoc casu qui certe non semper vitari potest, quid fieri? Magistratus interponet suam autoritatem. Bene quidem: sed in quam partem inclinabit? Imperatores Rom. suā autoritatem interponere disjunctis Episcopis coadi sunt: sed non semper eis datum fuit, saevore melioribus factiones & factiosi tutai sunt. At nihil huiusmodi sub hoc regime adhuc experitum sumus: experientiam igitur magistrorum queritis: si citrapericulum & irreparabile damnum, eius magisterium haberis posset.

Et: Cogitemus Galliam reiectis Romanis superstitionibus, puram recepisse filii Dei doctrinam; & eam (quod absit) gubernationis ecclesie formam, quam dominus Beza opinatur esse diuinam admisisse: num calamitatibus, quibus omnes omnium aculorun ecclesie fuerunt subiectæ, quarum causas inefficere non putat Episcopi, liber as fore crediti? & si tunc, quando Episcopi potuerunt, reliquam ministrorum verbi Dei multitudinem in officio concomodo tinebant, vt Synodos legitimas nullas convocare possent, cogendum multi bant tamen Synodi contra Synodos, & quod sanxerat una, dannabat altera: si tunc concubabant hic illuc Episcopi, quid non fecissent, si paries omnes fuisserint presbyteri Episcopi, & Episcopi patriarchi? Si pauci paris potestatis agre pacem & doctrinæ concordiam retinere potuerunt, potueruntne pro uno sexenti, aut bis terue mille eiusdem autoritatis ministri?

§. 6. Docent etiam nullo modo potuisse propagari Ecclesiæ, si potestas Apostolica cum illis in cœlum migrasset; li non Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ curam generalem Ecclesiæ habentes, nouas fundarent, plantarent; presbiteros, qui rigarent, constituisserent. Nam constitutis, inquit Sarauia, pag. 264. sive Ecclesia non in oriente sive occidente Ecclesiæ, circumcur sare, & aliena pœna constitui rochias & provincias inuadere, earumque negotiis se immisce sine Episco- re, & auctoritate porro & fuit, & ambitio hominis. Nemo qui se p̄ non posse alii particulari Ecclesiæ deuinxit, stationem propriam defere potest, vt alio pro sua libidine se transferat: tamen quia propagandi Euangeli cura ad ecclesiæ pertinet, deligat operet viros ad eam rem, quanduncunque alicubi oportunitas erit predicandi Euangeli oblatæ. Hos D. Beza doctores, & pastores tantum esse vult, ego cum tota antiquitate Episcopos, quales sunt Titus & Timotheus. Nam pastores particulares Ecclesiæ non creantur, nisi iam constitutis & fundatis Ecclesiæ. Qui fundaturus est Ecclesiæ, superiorē esse oportet ius presbyteris, & Episcopis, quos constituet: sic fecere Apostoli, & sic faciendum patres exemplo docuerunt.

Quin ultra quoque concedam id fieri non posse; que eriam causa est vt inter gentes fidem suam haetenus haeretici non sparserint. Hoc insuper addo, hac argumentatione vnius primatum probari. Nam generalis cura incumbit illi, qui in nouas regiones fidem prædicaturus, & pastores constitutus proficiuntur, aut ab eo qui generali curam habet, mitti debet. At Archiepiscopi eam nō habent; nam quemadmodum Episcopiad suos Episcopatus, & pastores ad parochias, ita Archiepiscopi ad Archiepiscopatus alligati sunt, neque vnuus alterius prouinciam inuadere potest.

Nam quod Beza ait, pag. 275. Neque vero nobis hic cu-

rioſe inquirendum puto, num ad omnes gentes peruenierent A- postoli, nec etiam nunc magis opere nobis de legatione ad remo- tissimas aliquas gentes laborandum, quam nobis domi, & in propinquos sit ſatis ſuperque, quod nos & posteros noſtros exer- ceat.

Hoc inquam impium recte iudicat Sarauia, & ab omni Christiana caritate alienum. Et merito; nam Apostoli hoc fecerunt, quibus Dominus dixerat, vt docerent omnes gentes, & promulgit fore vt Euange- lium predicetur in vniuerso orbe, itaque ab Ecclesiæ laborandum est, vt hoc ad finem deducatur.

§. 7. Omnia Ecclesiæ præfulum nusquam sanctam paritatem, pag. 213, & 254. demonstrat Sarauia. Nulla lex Nam cum vetat more regum gentilium dominari; iubet omnes de imperio tyrannico agi, aut politico etiam mode- rato, quod in Episcopatu non datur. Quamvis pag. 221. adiungat. In altero quidem tractatu, defendo eundem hominem, (ſi interficit regni, vel Republica) duplē posse ſu- Episcopus ſinere personam, & id à me factum eſſe, fierique meliori con- principiſſe Scientia, & magis ad Ecclesiæ edificationem, quam ab aliis potest. impignet, mibi teſtem aliquando Deum futurum credo.

§. 8. Neque ideo non eſſe constituendos Archi- Multis Epis- copos, quod multorum Episcopatum cura ſu- scopatibus pra vires vnius hominis ſit, contra Bezam vere de- vnuſ praef. monstrat Hadrianus, pag. 413. Nam Iudeorum fa- cerdos ſumimus omnibus preterat, deinde vni regi multa regna ſubiecta ſunt. Duodecim Apostolis totus orbis ſubiectus fuit. Nam adiutores habent & co- operatores. Deinde ad eos generalis cura magnarum rerum pertinet.

§. 9. Qui vero negant illam Hierarchiam, hoc pre- cipue argumento mouentur, quod aliter Pontificem Romanum excludere, ab illius primatu nequeant. Ita Beza apud Sarauiam, pag. 408. Certe vero ſi ad conseruandum in sacro ministerio conſenſum neceſſario fuit conſtituenda Episcopalis Diœceſana ſupra cōp̄reſbyteros, & Chor- episcopos: Metropolitana ſupra prouinciales Coepiscopos: Pa- triarchal is quadruplex ſupra Metropolitanos Coarchiepiscopos: dominatio: eadem certe parique ratione Monarchicum ſu- pra Compatriarchas imperium, ſue Catholicum ſupra Catolicam vniuersam Ecclesiæ dominium ſuit erigendum. Quod enim hic obiicit ad hoc eludentem argumentum, Sarauia, paonib. nullus eſt momenti. Nam plurimum quidem intereft, vt ture- te dicas, inter prefecturam vnius gentis & regionis, ac totius vniuersitatis orbis, nempe quod ad menſuram ditionum, non au- tem quod ad rem ipsam attinet, ſue ordinem, ſue gradum bic ponamus. Non igitur propere quod iſta prefectura equalis non ſunt inter ſe mensurae inde conſequentur nullam conſtituendam vniuersalem, cui anguſtores illi ſunt subordinate.

Conatur quidem Sarauia hunc iustum exire, sed improuiso ſe in ipsum gladium induit. Nam negat ſequi Sarauia, quemadmodum non ſequitur, singularum regnum regorum eſſe ſingulos reges, ergo vnuum poſte constitui vniuersitatis. Sed Beza ait, hoc eſſe eludere argumentum: nam ille hoc modo procedit. Si potest ſi in eccl- eſſe Ecclesiæ Tetrarchia, vt totam regant equali iure ſi potest eſſe Romanus, Alexandrinus, Conſtantinopolitanus, ſe Terr- Antiochenus, cur non etiam ex his quatuor vnuſ po- chia caro- teſt ceteris imperare? aut eſſe inter eos præcipue au- Manarchia toritatis: Caſula reddenda eſt, cur antecedente con- cesso, conſequenti negetur. Si dicat vnuum hominem tantæ curæ imparem eſſe, id iam ante ſoluit, cum vni regi plurima regna tribuerit, cum cooperatores, cum confiliarios habere poſſit, cum generali cura conten- tuſ eſſe valeat, & ſumma rerum tantum iudicare. Deinde rationes Sarauiae hoc euincunt; nam inter Patriarchas Conſtantinopolitanum, & Alexandrinum, inter Antiochenum, & Alexandrinum neceſſe fuit lites componere, vnitatem ſeruare, cum ſinguli ſuos particulares Patriarchatus habuerint, quemadmodum inter alios Episcopos. Nonne quemadmodum inter 24. Anglicanos Episcopos poſte eſſe contentio ab

Cura gene-
ralis ad v-
niū pertinet.

Curæ gene-
ralis ad v-
niū pertinet.

ab Archiepiscopis finienda, ita inter duos Episcopos Cantuariensem, & Eboracensem, quos in rebus Ecclesiasticis, ad regium tribunal mitti non oportet; alium ergo judicem sibi legant, oportet. Ut ergo concordia teneatur vnum esse sacerdotem necessè est, qui confratres omnes dirigat; Quin etiam eosque procedit Saratia, pag. 85. vt Petrum Collegio Apostolorum praefuisse scribat. Verba eius. *Quod Apostolos attinet qui simul aliquandiu Ierosolymis vixerunt, certum est à Domino non fuisse creatus ut simul eodem loci, sive regionis vnius, sive urbis, manerent: quamobrem collegio aliquè praefisi nihil necesse fuit. Tamen quandiu finali vixerunt Ierosolymis, vnum quicquid tunc praefuisse collegio duodecim Apostolorum, non est absurdum: quod dum obstinatus negatur, nihil bona causa contra Romanum Episcopum iuvatur. Quis vnguam conuentum vidit aut cœtum conuenisse, in quo non aliquis præfederit, qui qua agenda essent proponeret, & sententias rogaret, atque suffragia colligeret? Quod etiam Petro delatum fuisse ad collegium Apostolico, cum præfisi patribus camamus, nil ea re causa Romanum Episcopum datur, unde suam tyrannide stabilitate fuit etiam hoc in Petro temporarium, & dispersis Apostolis finitum.*

Hic notandum. 1. Non absurdum vnum præfuisse. 2. Imo absurdum, si nemo præfesseret, quia nullus tam absurdus est certus, in quo non aliquis præfideat. 3. Id Patres facti Petro collatum. Hæc vera sunt, & contra hæreses multas, itaque huic homini necessitas verum extorsit. 4. Hanc Petri præfeturam facta dispersione finitam. *Quod falso est. Nam à Christo illi data est, deinde patres quos testes præfecturae Petreæ producit, eam temporariam negant, & ad successores deriuatam concedunt. Tertio, Tam erat neccassaria in dispersionibus quam coniunctis. Nam sicut opus est præside in congregatis, ita opus est conuocatore in dispersionibus, alioqui nemo fuisse, qui Apostolos omnes, vel aliquos conuocare posset. Quod si omnino paritas seruanda est, nemo ulli, non multi paucis, non pauci multis imperare possunt. Quandoconque enim par pari imperat, tyrannis est. Quam ob causam ridicula est, quæ nūc tentatur Synodus Dordraci; nam esti præsidem eligunt, non tamen auctoritatem habent, & ipsa Synodus nil tot fratum suorum millibus, omni modo patibus imperare potest. Curenim pauci in plures viupræfent iubendi potestatem? Quod si dicant: Eam potestatem à magistratu politico factam, iam maiori tyrannis oritur, quam in villa vnuquam Ecclesia probata sit; nam ipsi Ordines, & eorum præses Archiepiscopos, & Patriarchs faciet, tum prædicantes alios imperare, alios patere iubebit. Quod si vnum omnibus præficiat erit is Patriarcha Hollandia, si idem faceret Rex quispiam potens, aut imperator vnum omnium regnorum Patriarcham constitueret. Atque ita dum Monarchiam fugiunt, singuli tyrannisci inueniuntur. Verum hac de re alias actum à me.*

Nunc hoc moneo, ita Patriarchs, Archiepiscopo, posque insituendos, vt in mores, & disciplinam maxima cum potestate possint inquire, & corrige. Minimam autem in thesauris, opibusque potestate habeant, minime etiam obesse possint.

CAPUT XXXVIII.

Metropolitanorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Choropiscoporum officia moribus & Republica necessaria, utilia.

Metropolitani & Archiepiscopi propter iure accipi solent. 9. q. 3. & in fin. §. de Monarchis, & in §. non autem, de non alienandis rebus Ecclesiasticis, in authent. ita Rebuffus, in §.

i. Institut. Gregorius Tolosanus. Illis autem in urbibus collocabantur, quæ præfectæ, & primariae erat, in quibus prouinciarum rectores residebant. Contrarium tamen sensit Henricus Kalteisen in oratione de punitione criminum publicorum in Concil. Basileens. id que ex Rabano L. de instit. Cler. c. 5. Ordo Episcoporum quadripartitus est, id est, in Patriarchs, Archiepiscopos, Metropolitanos atque Episcopos. Patriarcha Graecalingua interpretatur summus Patrum, qui primum, id est, Apostolicum retinet locum, & ideo quod summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Rom. Antioch. Alex. Archieps. grato vocabulo dicitur, quod si summus Episcopus; tenet enim vicem Apostolicam & præsidet tam Metropolitanis, quam Episcopis ceteris. Metropolitanus autem à mensura ciuitatum vocati sunt, singulis enim prouinciis preeminez quorum auctoritate, & doctrinae ceteri sacerdotes subiecti, sine quibus reliquis Episcopis nihil agere licet solicitude enim totius prouinciae ipsius communissima est. Omnes autem superius designati ordines, uno eodem vocabulo Episcopi nominantur, sed ideo priuato nomine quidam vtuntur, propter distinctionem potestatum quæ singulariter accepérunt. Patriarcha pater principum, & *z. 10. 10.* enim Princeps, Archep. Princeps Episc. sicut Metropolitanus à mensura ciuitatum.

Archiepiscopos Metropolitanis anteponit, quasi sint nonnulli Metropolitanus, qui Archiepiscopi non nominantur, nominantur, inquam, vix enim credidero vocari Metropolitanum, cui officium Archiepiscopi non conueniat, nisi quod loco citato, vt & distincte. Cleros. Archiepiscopus dicatur etiam præsidere Metropolitanis. Quamvis in Germania apparatio distinctionis alia; nam Metropolitanus dicuntur ab urbe principe vnius prouinciae, Archiepiscopi diuersarum sub le prouinciarum Episcopos habent. V.G. Archiepiscopus Moguntinus, Spirens, Curiens, Halberstadiensis, Wormatiensis, Argentoratensis, Paderbornensis, Würzburgensis, Werdensis, Constantiensem, Eistadiensem, Hildesheim, Augustanum, Moguntia non recte, Metropolis more veteri respectu harum prouinciarum dicebatur, cum alijs sint prouinciae, aliaeque Metropoles.

Budæus originationē, & vetera temporare spexit, cum Metropoles nominat eas urbes ex quibus deducuntur Colonie, nihil enim hoc ad Archiepiscopatus, & Metropolitanos nostros. Imo nec ad tempora imperii. Nam Colonie plerique Metropoles luperarunt. Tyrus, Sidonis fuit, Tyri Carthago, & Carthaginensis tamen Archiepiscopus Tyro nequam tam tuberculatus erat, sed hic Antiochenum agnoscebat Patriarcham. Metropoles igitur sunt, quæ non origine, sed cura, sollicitudine, auctoritate, potestate materna alias regant Ecclesias.

Que Metro poles.

§. 2. Archiepiscopus olim eligebatur ab omnibus sua diotionis Episcopis, ita Anicetus Papa. Sed crescente Archienumero Episcoporum, nisi necessitatibus interuenierit, debet etiam scipum eliplures augeri, id est, si Archiepiscopus diem obierit, & alter ordinandi Archiepiscopus electus fuerit, omnes eiusdem prouinciae Episcopi ad sedem Metropoleos conueniant, vt ab omnibus ipso ordinetur. Oportet autem vt ipse, qui omnibus præfessus debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero comprouinciales Episcopi, si neceſſe fuerit, ceteri consentientibus, à tribus, sussu Archiepiscopi, consecrari possunt Episcopis, sed melius est, si ipse cum omnibus, eum qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter sacrauerim Pontificem. Et lucet istud, neceſſitate cogente, concessum sit; illud tamen, quod de Archiepiscopi consecratione predictum est, atq. præceptum, id est, vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præfessus ab omnibus Episcopis, quibus præfessus est, debet constitui. Si alter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius secus acta ordinatio. Ipse autem Archiepiscopus nihil de eorum causis, aut de alius communibus, iuxta statuta Apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio: nec illi,

Archiepisco pi Germania eos sub se habent Episcopos, quorum urbes non sunt ciuitates sub Metropoli.

nisi quantum ad proprias parochias pertinet, sine suo: quoniam talis gaudet concordia Altissimus, & gloriatur in membris suis.

Renouatum est hoc in Concilio Aurelianensi 2. anno 536. can. 7. Inordinandis.

Archiepisco §. 3. Sine consilio aliorum Episcoporum agere nihil debet. Idem Anicetus. Ipse autem Archiepiscopus nihil de eorum causis, aut de aliis communibus, iuxta statuta Apostolorum nihil rum absq; cunctorum illorum agat consilio: nec illi nisi quantum ad proprias parochias pertinet: sine suo: quoniam tali gaudet concordia Altissimus, & gloriatur in membris suis.

Idem recte etiam statutum legibus Franciae l. i. c. 8. tempore Caroli magni. Nam opus est Episcopo sua ad gubernandum auctoritate, & libertate, si aliquid prudenter nouandum arbitratur, id Metropolitano indicet.

Archiepisco §. 4. Primates ne vocentur, idem Anicetus. Nulli Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primae tenent ciuitates, quarum Episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter Patriarchas & Primates esse constituerunt, nisi aliqua gens ad fidem convertatur cui necesse sit, propter multitudinem eorum Primatem constitui. Reliqui vero qui alias Metropolitanas sedes adepti sunt non Primates, sed Metropolitanani nominentur. Si autem aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium provincialium presentia vel consilio Episcorum, aut eorum, aut alias eau^s, nisi eas t^atum, que ad propriam suam parochiam pertinet, agere, aut eos grauare voluerit, ab omnibus districte corrigitur, ne talia deinceps presumere audeat. Si vero incorrigibilis, eisq; inobedientis apparuerit, ad hanc Apostolicam sedem cu[m] omnia Episcoporum iudicia terminare precepta sunt eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperiatem, graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit, tunc ad eius Primate causa deferatur, & penes ipsum huius sancta fidei auctoritate iudicetur.

Roma pallium accipiunt. §. 5. Romanæ Ecclesiæ fidei professionem faciunt, palliumq; perunt ita Ioan. Wiliberto Agrippin. Epif. dist. 100. c. 4. Optatum tibi pallium nunc conferre nequimus: quia fidei tua paginam minus, quam oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam sanctarum vniuersalium Synodorum, in quibus fidei nostra Symbolum continetur, nec decreta Pontificum Romanorum constitutorum secundum morem feceris mentionem: sed nec illam propria subscriptione munieris, nec aliquam, qui hanc iure uero firmarer, miseri.

§. 6. In aliena ditione nihil tentet, ita Cœlestinus ad Episcopos Galliarum. Primum, vt iuxta Canonum decreta, vnaqueq; prouincia suo Metropolitanu[m] contenta sit, vt decessoris riso nostri data ad Narbonensem Episcopum continent constituta, nec usurpatio[n]is locus alicui sacerdori in alterius cœcedatur iniuriam. Sit concessus sibi contentus vniquisq; limitibus: alter in alterius prouincia nihil presumat, nec emeritis in sua eccl[esi]is clericis peregrini, & extranei, & qui ante a ignorari sint ad exclusionem eorum, qui bene de suorum ciuium merentur testimonia, preponantur ne nouum quoddam de quo Episcopi siant institutum videatur esse collegium. Nullus inuitus derit Episcopus. Cleri, plebis & ordinis consensu ac desiderium requiratur. Tūc alter de altera eligatur Ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenerit nō credit^r) poterit repertiri. Primum illi reprobus sunt, vt aliqui de alienis eccl[esi]is merito preferantur. Habet vniquisq; clericorum sua fructum militia in eccl[esi]a, in qua sit per omnia officia transfigit atatem. In aliena stipendia minime alter obrepatur: nec alii debitam, alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prouocari: & quo sibi ingredi ex transuerso agnoverint, non timeant refutare.

Et paulo post: Subequitur & supplet Apostolus, eodem locutus spiritu, vnius virorum debere Episcopum conferare, ad hanc ergo elegantur formulam sacerdotes: & si facta sunt ordinationes illicita, remoueantur, quoniam stare non possunt, nec discussione nostram subterfugere poterunt, quamvis latere se existimant, qui taliter peruenirent, vt nulla religionis reverentia, obscuritate fuscetur. Non sit vana gloratio pallialis. Episcopale morem, qui Episcopi sunt, sequan-

tur. Daniel, vt diximus, qui accusationem pontificali honore subterfugere posse credit, & ad fastigium tantum, accusatores suos latendo, peruenit, a sanctitatibus vestris & cotius interim se noverit segregatum, qui se nostro iudicio debet obiciere, si conscientia sua nouit confidentia se habere. Massiliensis vero Ecclesia sacerdotem, qui dicitur (quod dictu nefas ē) in necfratris tui taliter gratulatus, vt huic qui est sanguine cruentatus aduenierat, portio nem cum eode habiturus occurreret, vestro eū audiendū collegio delegamus. Dat. 7. Kal. Aug. Felice Tauri viris clarissimis Cos.

§. 7. Singulis annis Synodus celebratur, ad quā venire omnes cōprouinciales tenentur, ita Aureli. Syn. 3. an.

540. celebrata, capitulo 1. Primum, vt vniquisq; Metropolitanus in prouincia sua cum cōprouincialibus suis singulis annis Synodale debeat opportuno tempore habere Concilium. Quod si illum infirmitas aut necessitas certa tenerit, vt ad alium cōstitutum locū adesse non posset, ad suam ciuitatem suos uocet fratres. Quod i[m] intra biennium diuinus temporā tranquillitate concessa, admonitus prouincialibus, à Metropolitano Synodus inducta nō fuerit, Metropolitanus ipse pro euocatione tarditatem anno integro Missas facere non presumat. Quod si euocati, non corporali informitate detent, adesse sua abusione despicerint, simili sententiæ subiacebunt. Qui tamen & hanc excusationem sibi nouerint esse sublatam, si absentiam suam diuisione fortis crediderint excusandam. Eadem & plura in Conc. Emetitanico c. 4. 5. statuitur. Hoc eius munus esse vt moribus inquietet, & per Synodos omnia corrigat, etiam alius multis concilii statutum est. Tarraconeſi c. 6. & 13. Epistole tales per fratres à Metropolitano sunt dirigēdæ, vt non solum cathedralibus ecclesiæ presbyteris, verum etiam de dieceſianis ad Concilium trahant, & aliquos de filiis ecclesiæ secularibus secum adducere debeat.

§. 8. Episcopi tenentur agnoscere Metropolitanum, & nihil sine eo agere, id renouauit Bracaren. Conc. 2. Per singulas prouincias oportet Episcopum cognoscere primatum Metropolitani Episcop. & ipsum primatus curam suscipere: nihil aut agere reliquos Episcopos prater eum, secundum quod antiquitus à patribus nostris constitutum continuetur in canone. Propter quod & Merropolitanus Episcopu[m] nihil sibi presumptive assumat abſq; concilio ceterorum. Nihil noui in sua parœcia Episcopi constitutre sine conscientia Metropolitani queunt; nam Metropolitanorum auctoritas pre cipua est in Episcopos subiectos. Ideo Synod. Antiochena iubet Metropolitanos respicere.

§. 9. Abulus Metropolitanoru[m] munia sua Episc. delegantiū reprehendit, & cōdatur in Synod. 8. gener. actio. 10. c. 2. 4. Diuina scriptura dicere maledictus omnis homo, qui facit opus Domini negligenter, quidam Metropolitanorum in extremâ negligentia & desidia delapsi, præceptionibus suis subiectos ad eadē adducunt Episcopos, & cōmittunt eis ecclesia propria diuina officia, & litanias, & cuncta omnino sacra, quæ ad se pertinent, ministeria, ita ut per illos celebrant omnia, quæ per semet alacriter agere debuerint, ac per id eos, qui Episcopale dignitate mercurūt, quodammodo clericos sibi subiectos exhibent. Vacat aut idē præter Ecclesiasticas leges secularibus curis, atq; dispositionibus, dimittentes perseverare in orationibus & obsecrationibus pro suis delictis, ac populi ignorantia, quod nūquam ad aliquos penitus impenitent, cum sit canonice nimis contrarium omnino preceptis: & quod scimus est, quæ suis stipendiis distinctas mensum vices precipi dicuntur predicta perficere ministeria, quod ab Apostolico munimine modis omnibus ostenditur alienū. Hac aut omnia magnis & multis ac vehementissimis damnationibus dignos huiusmodi situunt, probantur tales per hec, quæ faciunt etiā satanica iactantia & superbia lèguere. Quisquis ergo Metropolitanu[m] post hanc sancti ac universalis Synodi definitionē, eadē audacia, vel superbia, & contemptu abusus, non per se cum timore, & alacritate seu conscientia bona, debita ministeria in propria ciuitate, sed per suffraganeos Episcopos suos efficeret auerit, pœnas exsoluat coram proprio Patriarcha & aut corrigerat, aut deponatur.

§. 10. Precipua cura est illi, de sua ordinaria diocesi, quam gubernat; secundaria; sed necessaria; tamen sollicitudo aliarum ditionum: Itaque cognoscit contouerſias, & Episcoporum suorum negligē-

Suis omnes
limitibus
sunt con-
tentii.

Singulis an-
nis Syno-
dum cele-
brent.

Episcopus
nil noui
sine auto-
ritate Me-
tropolitani
agit.

Metropoli-
tanis Episco-
porum ope-
ra abusi-
na debent.

gligentiam supplet, dum quod sponte facere Episcopus debuit, ipse facit 9. q. 3. Cum scimus debitores omnes sacras regulas custodire, & eam, que dicit in unaquaque ecclesia economos esse debere, modis omnibus iniolabilem custodiare debemus. Et, si quidē unusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit economū, bene rit, est. Sin autem ex auctoritate propria Constantinopoleo episcopi licentia est preponendi economos in eius Ecclesia. Similiter & metropolitanus, si episcopi, qui sub eis sunt, non sacerdant economos statuere in suis ecclesiis. Id ipsum autem seruandum est, etiam in monasteriis.

Hinc dioceses suorum obit, visitat, inquirit, emendat subditorum vitam, quam ob rem vicissim illi subvidia debentur, c. cum ex officio de prescriptio. c. 10. 14. can. cum nuper de censib. ap. Greg. Hac in visitatione omnibus pontificis vti insignibus, benedicere populo, crucem præferri iubere potest. Clement. Archiepiscopo, de priuilegio.

Hæc ita à patribus constituta in vnum omnino reuocando sunt, ad disciplinam ecclesiæ restituendam, neque ullius potentia tanta esse debet, vt ordinem hunc immutet. Non potest vniuersitas, & vita integrata confernari, si sua in diocesi quilibet Episcopus velit esse Papa.

CAPUT XXXIX.

Episcorum officium summe necessarium, varium, eius dignitas, &c.

Episcoporum nomine o-
mnes veni-
unt, etiam
Papa &c.
§. 1. EPISCOPI vocantur Papa, Patriarchæ, Ar-
chiepiscopi, verum cum illi iurisdictione dif-
ferant, alioqui par sit pene atque idem officium, vita
integritas ab omnibus requiratur, pauca nunc de
Episcopis dicenda; pleraque enim in superioribus
sunt exposita.

Prebyteri aliquando
diuini Epis-
copi.
§. 2. Episcoporum nomine aliquando etiam pres-
byteri, dicti sunt. Acrius quod Episcopatu arceatur,
negavit illa diuera esse officia, ita Epiph. hæresi 75.
de qua re Baronius in anno Christi 58. copiose dispu-
tat. & ex hereticis Sarauia diuera gradibus mi-
nistrorum, praesertim à pag. 334. Initio quidem A-
postoli foli erant Episcopi, & presbyteri, tandem
crescente multitudine fidelium fecere etiam presby-
teros, & Episcopos, quibus diuinae sue admini-
strationes assignarunt.

Episcopi no-
n populo.
Populus sa-
pe flagi-
tum Episo-
copum.
§. 3. Hinc constat Episcopos constituendos non
ab populo vel regibus, sed Apostolorum successoribus
pontifice, Archiepiscopis, Episcopis; quamvis
enim aliquando populi, vel principes electioni fure-
rint ad uncti, primarium tamen ius penes clerum, &
Episcopos est, non modo vt ab Episcopis consecra-
tur, sed etiam designantur. Populus sape flagitabat
Episcopum, etiam usque ad seditionem, Nicolph. l. 1.
c. 30. hist. eccl. Diu tamen ea res durauit in ecclesia,
Videatur Athanasi de persecutione ad orthodoxos.
Eadem pene fuit electio Ambrosii. Theod. l. 7. vide
& distinctione 23. illud. & 64. c. 1. de electione Epi-
scoporum, vide T. 4. conciliorum, p. 1. p. 402. & 571.
& 749. 729. 630. Maxime tamen semper curarunt, vt
electiones seditione vitarentur. T. 2. conc. p. 2. p. 405.

S. 4. Ad electiones igitur cauendas aliquando bo-
nis, & bene meritis imperatoribus concessum est pro-
ponere Pontificem, & Episcopos, vt Carolo Magno
circa annum Domini 780, in Concilio Romano di-
finit. 63. c. 22. Adrianus Papa Romanum venire Carolum re-
gem ad defendendas res ecclesiæ postulauit. Carolus vero Ro-
manum veniens Papam obdidit, ibique relato exercitu in sancta
mane & resurrectione ab Hadriano Papa Roma honorifice susceptus est.
In uestitura Post sanctam vero resurrectionem reuersus Papam, cepit De-
siderium regem: deinde Romanum reuersus constituit ibi synodum
cum Hadriano Papa in patriarchio Lateranensi in ecclesia san-
cti saluatoris: que synodus celebrata est à CLIII. episcopis reli-
giofis, & abbatis. Hadrianus autem Papa cum vniuersa sy-

nodo tradiderunt Carolo ius & potestatem eligendi pontifi-
cem, & ordinandi Apostolicam sedem. Dignitatem quoq[ue] pa-
triciatu concesserunt. Insuper archiepiscopos, & episcopos
per singulas prouincias ab eo uestituram accipere definiuit:
& vi nisi à rege laudetur & uestiatur, episcopos à nemine
consecratur: & quicumque contra hoc decretum ageret, ana-
thematis vinculo eum immodauit, & nisi respiceret, bona eius
publicari precepit.

Multis canonibus hoc quoq[ue] constituitur, in qui-
bus, vel designatio, vel uestitura, vel consensus im-
peratoris requiritur, vtc. 15. 16. 17. 18. 21. 23. 24. 28. que
potea tamen sublata sunt. Cum tamen ea res impe-
ratoribus, & principibus, suas vtilitates, non ecclesiæ
commoda, populice salutem spectantibus, male
administrat, iterum se ecclesia in libertatem vindicauit, & more veteri electionem fecit. Nam postea
de ea re longa fuit lis inter pontificatum, & impe-
rium. Quod prospicentes Romani, tempore Lu-
douici primi Hadrianum secundum sine præsentia
legatorum Cæsareanorum elegerunt, cap. 29. Ludo-
uicus id ipsum approbat.

Potesta Henricus quartus nundinator Epis-
copum nequissimus à Paschali 2. captiuo vt enimq[ue] ex-
torxit eam potestatem, sed restitit concilium Roma-
num, totumq[ue] imperium se in imperatorem flagiti-
fissimum commovit. Nec alia ratio fuit in oriente, vbi
anno 965 Phocas legem tulit, ne sine imperatori cō-
senfu Episcopi eligerentur; ita in lib. iuris orient. 4. tit.
Causa tot pugnarum opes ecclesiæ, ad quas anara au-
llicorum ambitio anhelabat, Phocas certe è suis mi-
nistris aliquos ecclesiæ immittiebat Episcopos, qui
bus demensum aliquod constituebat, reliqua in
fua præmia conuertebat, quam rapinam Basilius
abrogauit, ecclesia priuilegiis restitutis, sed vergen-
tibus semper in peius Græciæ rebus ea omnia Alex-
ius Commenus concussit, synodo refragari non au-
dente. In Gallia multa quoque regibus delata sunt,
qua anno 1560. moderatione magna ne in vnius
potestate essent omnia, temperata fuere.

§. 5. Episcopis honor magnus, p[ro]cerus, & in-
terdum maior exhibitus est, præcipue cum dignita-
tem ornauit sanctitas, Martino sane imperator non
modo assurrexit, sed etiam seruuit. Omnino vero
conuenit, vt velut publicus, & à Deo constitutus
censor morum, & doctor à cuius audiat.

§. 6. Officium & finis Episcopalis, vt ecclesiarum
ministri, clerici, populusque diocesos recte, ordine,
in rebus spiritualibus gubernetur. Quæ igitur cura la-
tior est in Archiepiscopo, & Patriarcha, latissime pa-
tens in Romano pontifice, eadem in Episcopo est
ad diocesos propriæ administrationem restricta.

1. Omnim Ecclesiarum sua diocesos, omnium
monasteriorum cura & sollicitudo ad Episcopum
pertinet. 2. Clericorum institutio, gubernatio,
correcțio, reformatio, censura, iurisdictio in foro exte-
riore, & interiore. Conuocatio Synodi, consecratio
ornamentorum Ecclesiæ, & Ecclesiarum ipsarum de-
dicatio. Chrysostomus confectio, confirmatio, aliaque
minora quorum multa aliis committuntur.

Sunt & alii, qui Episcopi dicuntur, nempe suffra-
ganei, & Chorepiscopi. Sunt vero suffraganei impro-
prie dicti, quos nunc ita nominamus, nam suffraga-
neos vocavit antiquitas eos qui sub Archiepiscopo
aliquo fuis dioceses administrabant. Nunc ita vo-
cantur, qui proprie, vereq[ue] sunt Episcopi, & Episco-
patus sibi assignatos habent, sed quia illi detinentur
à Saracenis, Turcis, vel Schismatics, & hereticis, ipsi
aliо loco degunt, & Episcopos aliorum locorum adiu-
uant. Nā quilibet Episcopus potest in alio Episcopatu
cū Episcopi confessu munia Episcopalia exercere.

Cum igitur vere sint Episcopi vrbium in Gracia, Suffraganei
Asiaque constitutarum, si spes aliqua effulget illis vere Epi-
scopis in locis

Ecclesia ist-
rum se in li-
bertatem
vindicat.

Henricus
quartus
frustra ex-
torxit.

Aulici an-
belant ad
opes ecclæ-
siae.

Suffraga-
nei veteres.

scopi, &
quando ad
oues suas
profici*si*
teneantur?

Episcopis a-
ceris officiis
fungantur.

Chorepi-
scopi.

Chorepi-
scopi retin-
ti.

Chorepi-
scopi sunt
presbyteri.

Chorepi-
scopi sunt
adiutores
Episcopo-
rum.

in locis Euangeli predicandi, omnino eo profici*si*, & requiri oves tenentur, nec eo casu mortem recufare, si modo premium periculi sit. Sine causa enim & spe emolumenti spiritualis in discrimen se dare prudens Antistitis non est.

Horum Episcoporum opera Archiepiscopis, & Episcopis in Germania praecipue concessa est, ob dictiorum amplitudinem, in qua tamen hoc requiro, ut ipsi Episcopi principes ciebro sacerdoti consenserent, aliaque faciant, quae ostendant, ipsos non tandem rerum spiritualium, sed occupatione coactos, sibi adiutores adsciuisse. Fuerunt Chorepiscopi antiquitus, & nunc in Treuirensi Archiepiscopatu, & nescio, an aliis quibusdam locis, perseverant.

De his extat Damasi Epistola ad Numidiam Episcopos. In qua primo, ait se reperiisse a praedecessoribus decretum, Nihil eis ad veniam reseruari, quam priuationem sacri ministerij, quod illicite assumperunt, quia prohibiti tam ab hac sacra sede, quam a totius orbis fuerunt Episcopi. 2. Nihil eos de summo sacerdotio munere posse presumere. 3. Presbyteros esse, non episcopos. 4. olim propter studium pauperum constitutos, 5. dielectos esse, quia illicita presumebant, & quae solis pontificibus conueniebant, faciebant. 6. Eis a quibusdam Episcopis ocio torpibus gregem commissum fuisse. 7. Tales torpidos Episcopos esse metrictibus similes. 8. Nullo modo esse Episcopos. 9. Aliquis tamen postea in locis quibusdam vere creatos Episcopos; hoc enim ait Damasus in can. esse. estque in Antiochen. c. 10. 10. dici Episcopos villanos, hoc est enim χέρια; itaque sunt regionarii Episcopi, non enim a choro, sed ἄντες χέρια, hoc est regione dicuntur. 11. Si presbyteri esse despiciunt, cum Episcopi non sint, nihil esse. 12. Eos, qui manu propria confirmauerint se tantum presbyteros esse, posse manere in eorum catalogo; qui Episcopi esse volunt, omni honore priuandos. 13. Non licere eis sacerdotes consecrare, nec diaconos, aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut sacrare, nec ecclesias dedicare, nec christina conficerre, nec christiane baptizatorū frontes signare, nec publice quidem in Missa quemquam penitentem reconciliare, nec formatas epistolatas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio aut sacrario intrare, nec presente Episcopo infante tingere aut signare, nec penitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo presente, nisi illo iubente, sacramentum corporis & sanguinis Christi conficerre, nec eo coram posito populum docere aut salutare, nec plebem exhortari: que omnia solis pontificibus deberi, tam ex superioribus, quam ex aliis patrum constitutis, aut sacra canonibus, edicti est.

Hinc duo apparent in his reprehendi, primum est. Præsumptio Chorepiscoporum, alterum negligientia Episcoporum, suos labores illis demandantium.

§. 7. Quodnam eorum officium fuerit, colligi potest ex canone 54. Nicæno. Eligat Episcopus ex bonis religiosis, qui habitant in deserto, aliquem, qui sit doctus, & optimis moribus & maxime omnium, qui in vnuersitate illa congregatione sunt, intelligens, qui nihil de electione sua cognoverit. Et qui sunt illius congregationis, debent presentare eum. Et unus Diaconus congregationis alta voce dicat: nos eligimus talen in Coepiscopum (forte Chorepiscopum) qui habeat totam potestatem in nos, vt sciant omnes electum esse eum in eo gradu. Et debet episcopus recitare super electu orationem consuetam, & benedicere super eum, dareque ei nomina omnium ecclesiastarum & monasteriorum, quae sub potestate eius sunt, vt eligat ipse, vt melius ei vistum fuerit, eos qui sunt idonei & in sermone suo constantes, quos ecclesia & monasterii preficiat. Et eis qui curam habent ecclesiarum, ne imponat curam monasteriorum, & eis qui prefecti sunt monasteriorum, ne tangat curam ecclesiastarum: obligetur eos ad ea loca, quae eis data sunt, & eat postea ad visitandas ecclesias & monasteria. Qui in aliqua ecclesia, aut monasterio aliquid deesse, aut supra quam opus sit, abundare

repererit; oportet quod uno in loco superfluit, apponere ubi debet, id quod cum timore Dei & adificatione illorum locorum fieri debet. Et si fuerint pauci sacerdotes, debet augere numerum ex illis, qui sunt illius loci. Et si inter eos non fuerit aliquis idoneus, illius castelli, ut ordinetur: debet sumere aliquem ex monasteriis vel ecclesiis, & curerit, vt sicut sacerdos: ut oratio sit aſſidua, & non cesset ministerium altaris, defituanturque tempora oratione & missa; & Christiani non habentes pastorem, nomine & opere sint sicut gentiles. Item curerit, vt in omni castello, & parva villa sit aliquis, qui colligat prouentus Episcopo secundi vires cuiusque loci, & afferantur ad eum. Si quidē ad eum pertinet, ut faciat elemosynas pauperibus, & peregrinis & recreet sacerdotes egeis, ut maneat inter eos charitas.

§. 8. Fuisse minorem dignitatem Archidiacono constat ex can. 58. Quando Chorepiscopus & Archidiaconus in ecclisia, nullus sacerdos, neque Diaconus ecclisia, nego cuiusvis gradus alterius clericorum audeat sedere supra illos; praterquam episcopus, quia hi sunt tanquam due manus, & duas alas, quibus episcopus volat. Sed quando episcopus ambulat sive in ecclisia, sive foris: oportet ut Archidiaconus sit ad dexteram, & Chorepiscopus ad sinistram, & Episcopus sit inter eos, tanquam pater in medio filiorum. Et quicumque non paruerit, synodus eum excommunicat.

§. 9. Non tamen continuo nomen sublatum; Nomen quamvis enim Episcopos non esse tradant, nisi paucos quoddam presbyteros tamen Chorepiscopos fuisse certum est, etiam post Damasi decretum, immo iterum episcopalem gradum ambivisse. Nam Ioannes 3. circa annum domini 566. de his ita scripsit Episcopis Germania & Gallia. Perlatum est ad sedem Apostolicam, emersisse, & denuo reuiniscere prohibitum, & funditus extirpatum, tam a sancto Damaso, quam a S. Leone viris Apostolicis, atque ab vniuersi synodaliter autoritate episcopis, reprehensibilem, atq; oppido inolitum vsum, eo quod quidam chorepiscopi (qui & a predictorum antecessorum sanctorum apostolicorum patribus & viris apostolicis, & ab ipsis, sive a nobis sunt prohibiti, sicut eorum hactenus testantur decreta ultra modum suum progredientes, donum sancti spiritus per impositionem manuum tradant, & alia, que solum pontificibus debentur, contra fas per agant, præsertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum speciem in ecclisia gerunt legatur, donum spiritus sancti per manus impositionem, tradidisse. Quod autem solis Apostolicis, eorumque successoribus proprijs officijs tradere spiritum sanctum, liber actuum Apostolorum docet.

Itaque cum haec tam clara sint de Epistola secunda Nicolai I. valde dubito, quae est Cordesii studio in lucem edita.

§. 10. Synodus diœcœlana Dilingæ habita, anno 1548. Chorepiscopis tribuit Archidiaconorum, & Decanorum ruralium officium; ita c. 7. & Archiprefbyteros iisdem consociat. Itaque nomen Chorepiscopi retinere, non est contra canones, modo episcopalia munia, ut ordinandi, & similia non exerceant, sed suo munere contenti intra terminos præscriptos se contineant. Quod si vero aliquis, quos nunc suffraganeos dicimus, in aliquo episcopatu etiam ad gubernationem adhibeatur, poterit ille dici Chorepiscopus, & esse verus Episcopus; Chorepiscopus in illa diœcesi cuius Episcopum adiuvat: Verus Episcopus sua ditionis, ad quam accessus illi negatur.

C A P V T X L

Præpositorum, Decanorum, Primiceriorum,
aliorumque munia.

§. 1. M VITA in Ecclesia non dignitatum modo, sed etiam officiorum nomina, quemadmodum in militia sub imperatore legati, tribuni, primi pilii, centuriones, optiones, decadarchi, ita quoque in hac sacra militia Ecclesiae variis sunt ordines, & magistratus subordinati. Ideo & castrorum acies ordinata dicitur.

§. 2. Pri-

Prepositorū magna di-
genitas, eritā
seculariū.

§. 2. Primum locum tenuere prepositi, qui tam olim duplices fuere, vel ex corpore cleri, vel seculares; De secularibus intelligo cap. 50. statutorum Concilii Moguntiaceni sub Richolpho Archiepiscopo anno 813. *Omnibus igitur Episcopis, Abbatis, cunctoque clero omnino precipimus, vice dominos, prepositos, aducatos, sive defensores bonos habere, non malos, non crudelis, non cupidos, non periuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus iustitiam diligentes. De iudicibus autem vel centenariis atque tribunis seu vicariis, dignum esse censemus, ut si mali reperti fuerint, de ministerio suo abiciantur.*

Seculari-
bus preposi-
tis institu-
ti ecclesi-
sticis.

§. 3. Præpositi seculares cum minus fideles essent, constituti sunt ex ipso clero viri zelosi, prudenter, in agendo dexter, qui iura, possessiones, redditus singulorum, atque omnium curarent. Atque in monasteriis ipsis ex religiosis sita est in Concilio Aquisgran. sub Steph. 5. Ludouico 1. c. 139. *Quamvis omnes qui presunt prepositi sint dicantur: vñstamen obtinuit, eos vocari prepositos, qui quandam prioratus curam sub aliis prelatis gerunt. Hi tamen, qui iuxta hanc morem prepositi vocantur, tales & tam strenui à prelatis sunt constituendi, qui & vita probabilis sint, & ea que sibi inimicata sunt, fideliter humiliterque explent. Et pro eo, quod aliis prelati sunt, nequam parvus pendant canonica instituta: sed quanto plus implicantur in fratrum cursu, tanto magis studiant coelestibus obtemperare monitus. Debent igitur cunctæ congregati prepositi, esse utiles & de ministerio commissio fideliter prodeesse. Ea vero, que fratribus dare debent, cum charitate tempore opportuno incurrunt, anter probent, quatenus à Domino de fidei administratione gradum bonum acquirant. Erga huiuscmodi vero delinquentes, & obedientiam sibi commissam bene non administrantes, modus superius comprehensus, tenendus est.*

Prepositi
monasti-
riorum in
ordinem
redacti.

Verum cū multi ex præpositis tam in clero, quam monasteriis rerum suarum fatigentes, communium negligentes, viderentur inutiles, querelæ exortæ sunt; & præpositi quidem monasteriorum in ordinem fere redacti. Nam qui solitarie habitabant, eos ad claustra reuocari sub Concilium Lateranense, monachos Episcopos ut Abbates ad hoc faciendum impellant.

Laudabilis est constitutio Concilii Coloniensis anno 1536. celebrati, part. 10. c. II. *Habent quedam monialium monasteria sumptuosos prepositos, sub quorum patente state quam omnis bonorum administratio sit, ipsi de redditibus monasticis luxuriantur. Et qui monastica cōuerstatione exemplum esse debuerant, ad mundi delicias revoluuntur: fastidientes interdum similiam & mellam, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoq; virginum monasteria, vbi non est victimæ & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quātū in longe sacratori coniugiō damnauit) quotidiana, nempe quod inaqueque suum cibum presunxit ad manducandum: & alia quidem efruit, alia vero ebria est. Quis abusus tollere necessarium putamus, videlicet vt in illorum deliciarum præpositorum locum, probiœ economiæ nobis comprobandi (quorum virtus sit monastico similis) surrogent, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integrum reddere.*

Prepositi
ecclesiarij
omnes præpositos admonet. Querela est collegiorum,
ad officium præpositos quoq; dam, ad quos præfito iuramento pertinet iura
statutis Ecclesiarij tueri, atq; defendere, nihil agere minus:
sed percipere tantum amplos fructus; ceterum ecclesiæ, qua-
rum causâ illos percipiunt, relinquerre indefensas, immemores iurisfundi, & eius quod beneficium propter officium datar. Hinc decernimus & statuimus, vt si siusmodi præpositi à suis collegiis, ac bonorum, iurum & statutorum defensionem, expensis capitulorum, necessitatis tempore vel imminente discrimine, requisiti, muneri suo satisfacere neglexerint, & inde Collegium seu Ecclesia illa damnum accipiat: pœnam in-

cident, pro danni accepti magnitudine & præpositi negligencia, ab Episcopo seu superioribus taxandam & moderandam.

Hoc Coloniensis Synodi decretū ad omnes ecclesiæ pertinet, quia iuramentum omniū codem tendit.

§. 4. In decanum eligi nemo potest, nisi ætate & moribus maturus, distinet. 60. *innouamus, Concilium Lateranense, sub Alex. 3. c. 3. decreuit, vt nemo de canum suscipiat, nisi annum 25. attigerit, quiq; sit scientia & moribus commendandus, nisi sit presbyter, idem eadem distinctione; quod si diaconus electus sit, nisi presbyter ordinetur, honore priuat. Ibidem. Eodem modo Lateran. sub Callisto secundo: Nullus in prepositum, nullus in decanum, nullus in Archipresbyterum, nisi presbyter, nullus in Archidiaconum, nisi diaconus ordinetur. Eadem in Concil. Pictaviensi anno 1100. sub Paschali 2.*

§. 5. Decanum in Ecclesia sua sedere necesse est. *Aureus canon Concilii Coloniensi. anno 1549. Vi-*
deamus Decanis absentibus, vel officio suo segniter perfungentibus leuisimorum quorunque canonorum & vicariorum insolentiam præualetere sere aduersus meliores, pietatem & zelum bonorum haberi ludibriis, officia negligi diuina, neq; rite neque ab omnibus persoluti, tantum præcipitari, vita & morum honestatem pericitari, disciplinam prorsus nullam esse: breuiter, licet praus quibusque quicquid libeat. Præcipimus idcirco & mandamus, vt Decani apud suas Ecclesiæ personaliter resideant, & officio suo per se ipsos strenue perfungantur, excessisque subditorum quoties opus erit, castigent, sub pena priuationis fructuum decanalium, pro rata temporis, quo absque causa rationabilis moniti non resederint, fabrice, aut pauperibus applicandorum, vbi alias non est pona digna contra non residentes decreta, nisi forte necessitatis causa contigerit eos abesse: Quo casu, capitulari alicui, qui suscepti offici rationem reddere posit, quemque inferiores reuereantur, vires suas committant, nisi talem absentis vicarium peculiaria collegiorum statuta designent.

Eodem anno Synodus Moguntina etiam sanctius constituit, & latius legem saluberrimam extendit. Cap. 71. *Cum confiteretur, harum dignitatibus officia maiores nosfros ideo in ecclesiæ instituisse, ut essent, qui disciplinam Ecclesiasticam, tamquam inspectores & moderatores, conservarent: iam vero videamus, ea ab his occupari, qui dignatum titulos tantum gerunt, & emolumenta gaudent, & tanen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus quam appellationibus suis respondentes. Quare statuimus, vi posthac omnes, qui vel Prepositorum, Prelato- vel Decorum, vel Scholasticorum, vel Cuspidum, vel Cantorum dignitatibus (quatenus haad nostram aut comprouincialium nostrorum dispositionem pertinent) iam præfulgent, aut porro ornandierunt, præsentes suis ecclesiis, vires & nomine dignam operam praefent: Non absentes, fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti, vilam harum dignitatium gerere: sed quisque tali titulo insignitus, sua ecclesiæ non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo præsens ipse inseruerat.*

§. 6. *Officia decanorum ista à conciliis præscribuntur. Concil. Coloni. anno 1536. c. 2. Porro quum col-*
legiate & ecclesiæ secundarie sunt post cathedrales, & instar illa-
rum (quod ad ordines ministrantium, diuinumque cultum attinet) constitutæ, virtoique Decanis curae erit, vt clericos
suos ad observationem piorum rituum prouocent ac reducant,
vt ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur,
ac impellant, vt à negotiis, à tumultibus mundanis reuocent,
ne magis seculi, quam Christi milites videantur, vt commis-
sationibus, ebrietatibus, ac omni luxui interdicant, denique vt
suo officio satisfacere compellant.

Augustenensis Synodus anno 1548. c. 9. *Decanus Col-*
legij sui clericos & familiam in officio quemque suo contineat,
exemplo alios præcedat, vita morumque honestatem in habitu
& disciplina, debitumque in diuinorum officiorum perfolu-
tione & ceremoniis exigat: Ebrios, aleatores, percussores,
scortatores, & officiis suis immemores corripiat, sacris abigat,
& pro iure sibi competenti multiter.

Decani &
tas & mo-
res.

Decani of-
ficium.

Iterum Colon. c. 9. *Quo ergo hac que diximus, repurgentur, ac debite simul cum omnibus aliis ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus obseruentur, Decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circumspiciens, ne quid inordinate fiat.*

Et c. 25. Eius officium cum potestate sic describitur. Si quis Decanus rebelletur, si diuini cultus atque sui officij negligentiores, si rixosissimi, si litigiosi, si percursores, si aleatores, si scorta fouentes, aut alii publici crimini bus irretitos, atque hi fraternam correctionem audire recusauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Peccantes coram omnibus argue: Tum si respiscere nolint, arceat a sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vita frugem revertantur, sic tamen, ut hic serueretur regula Apostolica: Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, nequeodium, neque rancor villosum sibi partes vendicet. Nam illa prepositorum solicitude est utilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim saepe iam innocentes ad crimen inducit. Dum enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus. Per hec tamen nostris ac eccliarum prouincia nostra priuilegiis ac legitimis consuerudinibus, & praesertim mori ac consuetudini que in aliquibus ecclesiis est, (nempe ut cause discipline per Diaconos diuiduntur) nihil praedicanus: modo ramen diaconi, suo officio gnauiter ac strenue incumbat ac satisfaciat. Quod si Decanus & Capitulum, negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communis dispositionem redire necesse erit.

Grauissima est igitur prouincia Decanorum, ut ad quos totius Collegii, disciplina, mores, cultus diuini ratio pertinet; nisi enim pius, prudens, vigilans, fortis, ad monendum interitus est, si vita, absusque dissimilat, omnium animarum sanguis de manu eius requiretur. Ille in omnium ore psalmos precipitat, omnium linguis fabulatur; Quod enim ex officio tenetur, ex auctoritate potest emendare, censetur facere, si negligit.

§. 7. Habent & parochi in vicis, pagis, oppidisque suos decanos, seu praesides, quos rurales appellant. Horum officia Synodus Treurens. anno 1548. expont. Archipresbyteri vero, qui & Decani rurales appellantur, quum ad synodi confessum admisi sint, etiam & cum paeforum, & turpiforum officij rationem reddere Reuerendiss. domino nostro subveniunt: quandoquidem ad eos pertinet, publica subditorum delicta corripiere, animarum curae consolare, omnes pura verbi Dei doctrina paefere, miseris atque calamitosos consolando sustentare, Ecclesie in omnibus bene praefere, denique ipsos sanaviendi exempla, verbo, & opere exhibere: quod qui faciunt, eos duplice honore dignos Apost. iudicat. Nam turpissimum Ethnicus esse censet, committere, quod doces alios, non esse committendum. De iis igitur, tum etiam de aliis sacerdotibus dignis cursus, respondere sua Reuerendissime gratia debent, quo cognoscant illos in administrandis officiis integratatem. Eo sane nomine bonis ac lubenter paritur gratiam & laudem referri: malos vero & reprobos, cuiuscunque conditionis fuerint, ignorantes & pena posthac Ecclesiastica censura vigore, affici imperabat.

Qui nunc decani vocantur, olim videntur archipresbyteri fuuisse, est enim veterque princeps sui collegii, primarii viri enim decani etiam dici solent, & honoratus est numerus denarius, adeo ut decumanus dicantur, quae magna sunt. Nunc tamen archipresbyter & decanus diuersas functiones habent; & archipresbyter quidem ordinario iure in gubernatione subditur archidiacono, decanus nequaquam. Archipresbyter fere vices Episcopi absentis gerit. Vide Leon. const. vlt. de officio archipresbyteri.

§. 8. Scholastici officium est, vel instituere, vel curare ut instituatur iuuentus. Praefest ille domicellaribus quos vocant, qui nisi omni cura instituan-

tur, ad officia diuina exerceantur, spes bonorum Ecclesiasticorum in ipsa herba praeceditur. Metropolitanus vero scholastico generalis scholarum inspectio, commissa censetur.

Aliud etiam ei dignitati adiunctum est officium, nempe ordinandos examinandi, praefidet enim exanimi scholasticus cathedralis ecclesiae.

De omnibus hisce uno verbo pene Coloniensis Synodus c. 3. Sunt in hisce Ecclesiis diversi ministrantium gradus: nempe Prepositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cantores, qui & Chori Episcopi, Thesaurarij, qui & Sacrista seu Custodes, Canonicj & Vicarij, atque genit. alij. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse, quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, vt quum nostra, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

§. 9. Primicerius est quicunque est πρωτης τεκτον. Primicerius, primus in ordine, sive dignior ceteris πρωτοι. In cera autem scribere moris erat. Plin. l. 2. Epist. Erat in proximo non venabulum, aut lancea, sed stylus aut pugillaris: meditabatur aliqua annotabamque, ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Primicerius autem qui in prima cera, hoc est, primus in choro inter cantores scriptus erat, in ima cera apud Suetonium qui in extremis. Eius officium describitur l. 1. decret. t. 25. cap. 1. Ut primicerius sciat Primicerius se esse sub archidiacono sicut archipresbyter: & ad eius curam specialiter pertinere, ut presit in docendo diaconis, vel diacono, reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis: ut ipse disciplina & custodie insitiat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus: & ut ipse diaconibus donet electiones, que ad nocturna officia clericorum pertinent: & de singulis studiis habeat, ut in quacunque re capacem sensum habuerit, absque villa vacas negligientia, aut a quo ipse usserit instruantur.

Et dist. 25. c. 1. Ad primicerium pertinent acolythi, exorcista, psalmista, atque lectors, signum quoque pro officio clericorum, pro vita honestate & officii meditandi, & peragendi sollicitate letiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quibus clericorum dicere debent. Ordo quoque & modus psallendi in choro pro solennitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, que sunt in vrbe, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus ieiuniiorum pro parochianis per ostiarios ipse dirigat: clericos, quos delinqueret cognoscit, ipse disstringat: quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agitionem episcopi deferat: basilicanos ipse constitutat, & matriculam ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea quae predicta sunt ipse exquirat, qui ei aut legeproximus est, aut eruditio. Ad thesaurarium pertinet basilicarum, & ostiarii ordinatio, incensio preparatio, cura chrisimatis conficiendi, cura baptisterii ordinandi, preparatio luminariorum in sacro & in sacrificio.

Beneficium & dignitas fuit primiceriatum, cum i- Primitaque officio non fungeretur primicerius, Tullensis riatus sub canonici, ut est in rescripto Innocentii tertii, hoc officiatus. cum sustulerunt.

§. 10. Sunt & alii officiorum, & dignitatum genera. Tolosae & alibi summa dignitas est post pra- Cancellarii positionum Cancellarii Academici, qui & ipse canonici est, Colonie ipse praepositus Metropolitanus est Cancellarius, Moguntiae custos Cancellarium constituit. Vide de his l. 5. decret. de magistris, c. quamvis. Officialis.

Officiales & Vicarii Episcoporum iurisdictionem vice Episcopi exercunt. In noua. 16. q. 7.

Thesaurarius est regunatex, qui preciosa custo- Thesaurarij, qui & custos alibi nominatur.

Sacrista supellectilis sacræ, luminariumque cu- Sacrista, ram habet; l. 2. decret. 26.

Custos Sacristæ minister est. ibidem c. 1.

Oecono-

Oeconomus qui res Ecclesiae dispensat, pauperum dispensator.

Vicedomi-
nus. Vicedominus ille in Episcopatu-
m clesiis particularibus Oeconomus.
Sudicus qui lites persecutur

syndicus. Syndicus qui lites persequitur, & iura Ecclesiæ controuersa defendit.

Cellarius. Cellarius cui vini dispensatio, & crebro frumenti, aliarumque rerum est commissa.

Parochi, Vicarii. Sum & Parochi, Vicarii, Capellani, Pensionarii, Orphanotrophi, qui omnes ex necessitate, & vilitate Ecclesiae constitui debent. Sed de his speciatim agendum est, quemadmodum de Canonico.

C A P V T X L I .

*Canonorum instituta in ecclesia laudabilia,
& leges de illis salutares.*

S. I. C^ANONICORVM officium est canonice
Canonici viuere de consecrat. dist. 5. c. 34. In omnibus
et canonice igitur (quantum humana permittit fragilitas) decreuimus,
vt Canonici clericu^m Canonice viuant, obseruanies diaina
scriptura doctrinam & documenta sanctorum patrum: & ni-
hil sine licentia episcopi sui, vel magistri corum in composite a-
gere presumant, in quoque episcopatu^m si mul mandent
& dormiant, vbi hⁱ facultas faciendia d^{icitur} suppetit: vel quo de
rebus ecclesiasticis stipendiis accipiunt, in suo claustro manent:
Officij ca- & singulis diebus mane primo ad lectione^m veniant, & audiatur
nonicorum, quid eis imperetur. A mensa vero similiter lectionem audi-
ant, & obedientiam secundū canones suis ministris exhibeant.

Canonicí clericotú honoratores sunt; dicti sunt, vel quod secundum canones Apostolicos, & conciliorum vivant, vel quia relati sunt in canonem greci ēi "εν κανόνι", hoc est, in album Ecclesiæ relati, ut flatam annonam consequantur, vocemque & ius dicenda sententiæ in capitulo habeant; κανονοί harmonici, qui primas partes ratione tribuebant, à pythagoricis dicebantur.

Dicuntur iidem præbendati, quamvis præbenda
latrius pateat, quam canonicatus. Præbenda olim di-
cebantur, quæ Parochi legatis publice missis præ-
bere tenebantur, Horat. ser. Satyr. 5.

Præbenda Præbenda igitur dicitur in Ecclesia ius Ecclesiasticum, (nam de laicalibus præbendis non agimus) recipiendi certos prouentus annuos in Ecclesia, propter ministerium diuinorum officiorum, quod obit, is qui fructibus præbenda vinit. Huic iuri cum est adiunctorum ius suffragii in capitulo, si reliqua adsint,

adiucentium ius fuit in capitulo, et in qua admittitur, vocatur præbenda canonicales; quamvis enim canonici aliqui non sint in capitulo, habent tamen præbendas canonicales, sed aliqua causa obstat, quo minus admittantur.

Ad præbendæ fructus igitur legitime incipie-
dos opus est habere titulum, & legitimam possessio-
nem, deinde ut diuinis in officiis, quibus deputatus
est, versetur. Beneficium enim datur propter offi-
cium. Ita omnes fundationes, omnique canonies.

§. 2. Canonis solene tricilia stipendia dari:
Nam vel annua sunt, & corpus vocant; vel diurna,
quas præsentias appellant; quæ solis præsentibus di-
stribuuntur. Denique sunt quædam collectæ à capi-
tulis, prater corpus, & præsentias, quas fructus men-
se nominant, hæc distribuunt pro arbitrio canonici-
orum. Quia vero quorundam auaritia tanta est, &
cum auiditate iunctus torpot, vt omnibus in locis
venentur præbendas, uno quidem in loco residant,
ad alia collegia colligendorum fructuum causa pro-
fificantur, confutum foret, quandocumque, & vbi-
cunque fieri potest, corpora in præsentias commu-
nate, aut saltē minucre corpora, augere præsentias.
Verum de hisce deinceps agam.

§.3. Canonici, & præbendæ in viuitur sum du-
plices sunt. Aliae sunt Cathedrales, aliae secundariæ
ecclesiæ, vnde in ualuit illa distinctione, ut dicatur
Clerus primarius, qui in æde cathedrali Deo seruit,
secundarius qui in aliis collegiatis Ecclesiæ. Solent
etiam præbenda & canonici vocari beneficia; quia
benevolio dantur ab Ecclesiæ, & gratis, cum gudio
recipientis, & dantis, duo autem continent, ius fructuum
recipiendorum, & obsequii Deo exhibendi obliga-
tionem. Datur autem beneficium propter officium.
Ideo cum cessat officium, subtrahitur beneficium; &
cum retinetur abdicato officio, iniuria Deo, & Eccle-
sie inferunt. Ego in paucas leges totam rationem
conferri posse puto.

Lex 1. In beneficii collatione nihil collator sibi
retineat, nihil speret, non obsequium, non pecuniam. Gratis dez
de praben-
da.
Quia Deo ministrum constituit, non debet in re sa-
cra fenerator esse, & sibi partem ex patrimonio Ec-
clesiae vindicare, multo minus serui Dei officia cum
Deo dividere.

Lex 2. Resideant in suis ecclesiis. Ideo enim &

fundata sunt, & priuilegia acceperunt ab Imperatoribus, tit. de clericis non residentibus. Hoc loco horis esco referens, quando fraudes, qua Deum miseri homines circumuenire satagunt, recordor. Iam olim hoc malum ceperit, ut magnos prouentus parum, aut nihil a gendo conquererer cupiditas. Quotus quisq; debet more pafens est? Sed audiamus patres nostros, anno 1286. in concil. Ratennati sub Honorio quarto ita definitum est. Rub. 5. Dignum est, ut quos ad vita deco-

*Qualis res-
dientia.*

ta de inimicis christi; & dignis erit, vi quos ad vita devo-
rata, domestici laudis exempla non renouant, saltem correctionis
medicina compescat. Sane relatu conperimus plurimorum, in
nonnullis ecclesiis nostrae provincie, consuetudine obseruari, &
in aliquibus alio constitutione firmatum, ut prae ter redditus be-
neficiorum, & probendarum, de quibus nihil ad praesens volu-
mus immutari; prout quotidie resident, redditus aliquo alio,
tantum in eccl[esi]a residentes, pro rata residens, quam in eccl[esi]a
faciunt, percipiant: & quod ad huiusmodi consuetudinem &
statutum, quidam prava interpretatione obaudientes, ac mi-
nus, que Dei sunt, cogitantes, in animarum suarum periculo;
dum tamen in camera sita resideant, dato quod intrent in ec-
clesiam ad diuinum officium celebrandum, tantum semel in
mense, ipsos redditus specialiter ob sauorem residentia deputatos,
ut Deo, & eccl[esi]e seruiatur, & divina laudis organa, in ipsa,
horis singulis decantentur, sibi usurpant: propter que generatur
grande candalum proximorum, qui eccl[esi]a militant, prout
debent, ac refrigerent in eis laudabile propulsio, quod habebant.
Ne iugiter culparum illorum efficiantur participes, ipsa prava
interpretatione summa, ac tali consuetudine obseruata, fla-

*In camera
residentes
acepero
fructus*

Si sacramentum in ecclesia publice celebratur, et in eiusdem ecclesia sacerdotem ordinatur, et statuendo declarantur, ut illi tantum dicantur in ecclesia residentes, quoad premissos reditus, qui distribuantur, prout quotidie resident, eus est bladum, seu vinum, que sunt pecunia, vel alia bona; qui in ecclesia sua confratribus suis horis debitis pensum servutus nostrae, videlicet matutinum, laudes, primam, tertiani, sextam, nonam, vespere, comploratoriumque, per solerint: alsoquin percipiunt ex ipsis reditus, nisi prout feruerint ecclesia, iuxta ordinacionem nostram, intraproxime annotatam. Et ut hanc constitutio inutilabileretur, volumus, & sub excommunicationis pena mandamus, ut infra duos mensis a die publicationis presentis concilij contundantur, omnes & singuli clericis ecclesiarum nostrarum provincie, si bi sunt plures clerici ordinati, & tales sunt reditus, de quibus supra primis annis, hanc teneantur constitutionem sacramento firmare, & omnemque quoniam posterum afflentur, ante quam ad reditus admittantur. Vbi vero in ecclesia reditus tales non sunt, dioecesani locorum in synodis suis, quas eos contigerit celebrare, prouideant, prout secundum Deum melius poterunt, ne in ipsis ecclesiis, horis canoniciis, officium negligatur. Quod si maior de Capitulo, vel vii omnes sunt pares, qui proximo ipsis clericis presi, non fecerit hoc sacramentum prestari sui beneficii periculo subiacet, multitudinis per prouinciale concilium, et superiori ipsius, vel per aliud, qui hoc posset.

Proximum supra scriptum Concilium, in quantum rite possumus, ordinare & declarare volentes, statuimus, ut infra duorum mensum statuum, à die publicationis huius Concilij ordinetur, quot, & quantum habere debeat, qui matutino interfuerit, & alia horis Canonici, ex creditibus, de quibus supra proximo Concilio est promissum, vbi tales sunt redditus. Et quia in specie dare in hoc doctrinam non possumus, cum aliique Ecclesie plus abundant, alia vero minus, prout possumus, prouidemus hoc modo, videlicet, ut qui matutino interfuerit, duplum eum habeat, quod habebit, qui erit in Missa. Qui autem Tertia, & Sexta, medietate eius habeat quod ei fuerit datum in Missa: Et idem in Nonा seruetur, quod est in Tertia & Sexta promissum. Qui autem in Vesperis, & Completo, tantum habeat, quantum qui Missa interfuerit, secundū promissa. Ut clare intelligas, suppone quod decē sint denarii, distribuendi indies pro quolibet Canonico: de ipsis decēnū denariis dabis ei, qui interfuerit matutino, denarios quatuor: qui Missa, duos: qui Tertia, & Sexta, unum: Et unum, qui Nonă: & qui Vesperis interfuerit, & completo, dabis duos denarios, ut dedisti in Missa. Verum quia nec sic est, secundum quod promissum est, ad plenum contra dolos prouisum, qui venire possent ab horas Canonicas, non tamen hora debita, & si in hora debita, non tamen starent, quoque officium completeretur, contrā eos statuimus, ut is dicatur matutino interesse, qui ad Ecclesiam venerit, antequam, Venite, cum hymno cantetur, cum hymnus dicitur: alias cum dicetur, Venite, cum primo psalmo; ex quo hymnus tunc non cantatur, & stenterit, quoque Prima completa fuerit. Qui Missa, antequam canteret Kyrieleison, & stenterit, quoque fuerit finita Missa, qui Tertia, Sexta, Nonă, Vesperis, & Completo, antequam psalmi incipiuntur, & stenterint, quoque die horae fuerint perfecte, aliter nihil percipiunt. Quicunque autem contra fecerit, prater reatum perirej, teneatur ad duplum illius, quod percepit, restituendum Ecclesie, cui servitum debitum est subtractum, conuertendum in ornamenta ipsius Ecclesie.

Eadem deinde anno 1517. multo vehementius in Rauennate Concilio tractata, & definita sunt.

Totius officio interfit, qui absens estimari non vult.

Non possum quin Concilii Basileens. sess. 21. verba adscribam: *Qui in matutinis ante finem psalmi, Venite exultemus, in aliis horis ante finem primi psalmi, in Missa ante ultimum Kyrieleison, usque in finem diuinum officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente, ac petita & obtenta a preside chori licentia, di cedere oporteat, pro illa hora absens censetur, saluis ecclesiastarum consuetudinibus, si que forte circa hoc arciores existant. Idem in his obseruetur qui a principio usque in finem in processionibus non permaneserit. Pro cuius executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes, iuramento adstrictus agere fidelter, & nulliparcere. Inbet etiam hac sancta synodus, quod in illi ecclesiis, in quibus singulis horis certe distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossa fructibus, si opus sit, depitentur, ut iuxta mensuram laboris plus minus usque capiat emolumenti, tollens proſus abusum illum, quo in una duntaxat hora praesens, totius dies distributiones usurpat: & illum quo Propofiti, vel Decani, aut alij officiales, ex hoc solū, quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesie non absint, quotidiana distributiones percipiunt.*

Iam supra mentionem feci concil. Moguntini sub Sebastianio anno 1549. in quo c. 72. his verbis res imperatur. *Cum Apostolus virtutem adeoque ipsa vita, indigneos inducit homines ociosos, qui panem non labore suo parodi confitunt, cum grauamine aliorum edunt: quanto grauiori indignationi diuina eos subiacere putandum est, qui census Ecclesia, sanctorum Martyrum patrimonia & donaria pia plebis, ad diuinū Ministerū sustentationem collata, otiose absunt, pro iis debita ipsi ecclesie obsequia rependere non curant? Nosigitur periculo animarum obviare, & necessitatē ecclesiastarum consulere volentes, presenti statuto decernimus & ordinamus, ne posthac in Metropolitana, Cathedralibus, Collegiatis, aut quibuscumque aliis nostris, & nobis subiectis ecclesiis, per viuerciam prouinciam constitutis, quotidiana distributiones ad brevissima quadam momenta, puta ad lectionem*

Epistole, seu vnius Psalmi, aut Responsorij: sed integris actotis officiis, & horis assignentur, & ius modo tribuantur, qui officiis diuinis, de quibus emolumenta dantur, ab initio ad finem interfuerint. Hi vero qui excursus & recursus suos ita partiri consuecerunt, ut de laboribus minimum, de emolumentis autem plurimum perciperent: in posterum nisi integris officiis, & horis interfesse studeant, illius officiis aut horae fructu in totum multentur, quibuscumque irrationabilis aut prauis consuetudinibus (que potius corruptela censenda sunt) non obstantibus. Si qui tamen in firmitate aut legitime causa impediantur, apud Prelatum aut alium, cui de Ecclesia consuetudine competit, se excusent, & veniam absentie sua impetrant: Canonicos vero, per actus Capitulares ab ingressu chori, quadiu Capitulū interfuerint, & non diutius, excusari volumus. In qua re Decanos ecclesiastarum, aut quibus ea cura pro tempore incumbit, monemus, eisdem precipientes, ne, extra necessitatem, Capitula indicant in eam horam, qua diuina officia peraguntur: cum possint aut maturius, aut serius Capitula haberi, ut ipsi etiam Prelati & Canonici diuinis officiis commodius interfesse queant. Quos vtique, supra chori officia, que ipsis incumbunt cum vicariis communia, ad eum Capitulum labor gravare non debet: cum supra communies distributiones, de prehendis suis ampliore etiā emolumenta potantur.

Simili modo distributiones, que de processionibus percipiuntur, his modo dari volumus, qui eisdem ab initio ad finem praesentes interfesse perferentur.

Et ne beneficia per ecclesiastas debitis obsequiis fraudentur, omnibus beneficioribus, sub amissione beneficiorū, iniungimus, ut ordines, quos eorum beneficia requirunt, si nondum habent, proximis temporibus à iuri statutis recipient: Ad quod etiam Canonicos Ecclesiastarum, pro suo quemque ordine teneri volumus, ut obsequium, quod quisque pro officiis exigentia ecclesie debet, cū res postulat, per se prestare queat.

Eodem modo Mediolanem, s. c. de residencia multa grauissime sanctissimeque sanctificat. & Medioli. i. de rehidentia. Videatur de hīce sessio 6. Trident. synodi.

Lex 3. A Laico beneficium nemo accipiat. Cum secundum Apostolum, nemo sibi debeat honorem assumere, crum dare nisi tanquam Aaron à Deo fuerit vocatus, hoc minus considerant, & attendunt, sua salutis oblitū, qui cōfūtrādūt ad dignitates Ecclesiasticas, vel beneficia, & eligi & intrudi procurant per potentiam laicalem: Volentes igitur talibus & similibus remedii quibus possumus obviare, statuimus & distriictius prohibemus, ne quis talia de cetero proficiat, attentare, vel attentari suscitare, vel procureret. Et si quis contra fecerit, non solum non conseretur, nec instituatur, sed omni spe promotionis, in tota Rauennate prouincia, per diocesanum similiter excludatur: & nihilominus ipso facte sit excommunicatus, & omni privilegio Ecclesiastica protectionis, ac defensionis exutus sit.

Lex 4. Non modo pro beneficio nihil petatur, sed nec sponte oblatum recipiatur; nec ea conditio oblatum ne vt is qui accepit, ad nutum vel dantis, vel alterius cedat. Medioli. i.

Lex 5. Qui si dederit, iure dandi, nominandi, accepienti presentandi priuat, imo & eligendi; qui accepit, nisi iure fructus suos non facit, Medioli. i. s. Que pertinent ad priuat, beneficiorum collationem.

Lex 6. Acceptum beneficium iure iurando Simoni niacis se non egisse, affirmat. Sic est in Medioli. i. s. Neminem autem vel presentatum, vel nominatum, vel electum, vel ab inferioribus prouisum prius admissum, aut instituant Episcopi, quam infra scriptum iusfirandum ab eo exegerit. Ego N. presentatus, vel electus &c. ad beneficium N. iure per sacrosanctā Dei Euangelia, que meis manibus tango, neque me beneficium obtinendi causa, aut ut ad id presentarer, vel nominarer &c. neque quemquam alium meo nomine aut consentiente, vel sciente me, quidquam collatori, patrono, seu alii cuiquam ea de causa promisisse, aut dedisse, aut compensasse, aut prius datum confirmasse, vel apud quemquam deposituisse.

Neque mutuo dedisse, vel locasse, vel prius mutuo datum commodā-

commodatum, locatum, aut quoconque modo debitum remis-
sse, aut relaxasse. Nec de domibus, terris, praediis, redditibus
eius ecclesie, fructibus sue, decimis, aut oblationibus eiusdem pre-
terit, presentibus aut futuris donationem, remissionem, lo-
cationem feceisse, promisso aut iniuisse; aut alium, man-
dante, vel consentiente me, promisso, fecisse, aut iniuisse. Ita
me Deus adiuvet, & hac sancta Dei Evangelia.

Lex 7. Internunci Simoniacorum plectantur,
notarii, aduocati, procuratores, interpositores, fide-
iulsores, ibidem.

Lex 8. Ambitus petens biennio caret, item que
qui nondum vacantia postularint.

Pluralitas
beneficiorū
vetita.

Lex 9. Vniplura nē dentur. Antiqua & sēpe re-
petita lex, sed quae sēpe violatur; multi possident
plura, pauci sunt, qui non cupiant plura.

Iam viginti
titulos ha-
bent.

Plura cu-
ratabens

Vbi de duobus curatis tantum agitur, non simpli-
cibus. At Concil. Salzburg. sub Greg. 10. de omnibus agit. Cum in prouincia Salzburg. diuersi clericis scu-
laribus non ponentes termini avaritia, nec salutem propriam pre-
tendentes, onerare se pluribus beneficiis ecclesiastica non formidi-
unt; nos, qui aliorum indigentis, & saluti occurrere cupimus,
& ecclesiasticis necessitatibus prouidere, auditoritate presentis
Concilij firmiter & districte precipimus, ut singuli plura bene-
ficia possidentes, aut recepto ultimo sint contenti, aut in ipso
proximo prouinciali concilio seu Episcopali Synodo, quem ter-
minum ipsi peremptorium assignamus, legitimis documentis
edoceant, secum esse per eum, qui de iure hoc facere potuerit, dis-
pensatum, alioquin nos tam formam Canonum, circa hoc
traditam, quam statutum bona memoria Domini Guidonis
Cardinalis quondam in prouincia nostra A. S. L. prouidere
curabimus beneficis & personis.

Eadem mente Auguſtana anno 1548. c. II. Quicquid,
vel cupiditate vel quoquis etiam honesto colore impellente, plura
beneficia ecclesiastica obtinere, hoc nostro mandato iubentur,
sicut districte precipiendo mandamus, ut retento quod ex illis
maluerint unico beneficio, cetera intra annum resigant, aut
nobis vel deputatis ad hoc nostris, dispensationum suarum pri-
uilegia huiusmodi ostendant. Quod nisi debita obedientia pre-
sisterint, sciant se ex nostra diligentia in recta & vera ecclesi-
astica beneficiorum dispensatione adhibenda, inobedientia
aut cupiditatis sua panis legitima suscepuros.

Pluralitas
beneficiorū
est ecclesia

Et Moguntinum sub Sebastiano c. 64. de curatis
potissimum agit. Res ipsa loquitur, plura beneficia, potissi-
num quibus animarum cura submissa est, non sine graui ec-
clesiarum damno ab uno obtineri, cum unus in pluribus eccl-

siori officia persolueret, aut rebus earum necessariam curam
impendere nequeat. Nos igitur, iuxta reformationis commoni-
tionem, contra hanc ecclesiarum calamitatem relut salubre
remedium, illud Lugdunensis Concilij decretum opponentes,
singulos eiusmodi curatorum beneficiorum detentores mone-
mus, & districte eis precipiendo inungimus, ut intra trimestre
tempus, post huius Synodi provinciali exitum, nobis aut com-
prouincialibus nostris, locorum ordinariis dispensationes, qua-
rum praetextu eiusmodi beneficia obtinent, exhibeant. Quod si
fecerint, talia beneficia quae eo ipso illicite obtineri conuin-
cantur, post trimestre tempus elapsum, per eos, ad quos collatio
eorum pertinet, aliis personis idoneis conferri debent. Quod si
dispensatio aliquius legitima & sufficiens videbitur, is be-
neficia sine molesta retinebit. Nihilominus tamen prouidebit,
per idoneorum vicariorum deputationem, & congrua portionis
fructuum assignationem, ne cura animarum in his ecclesias ne-
gligatur, nec ipsa beneficia debitis officiis fraudentur: Alioquin
negligentia eius, per ordinarium de fructibus beneficii suppleri,
& ipse insuper subtractione certe portionis reliquorum fru-
ctuum, pro arbitrio ordinarii, puniri debet. Si dispensationes
invalidae, aut non satis legitima visa fuerint, si quae earum
praetextu plura beneficia curata obtinuit, vno retento, cetera li-
bere resignare recusauerit: causa illius ad sedem Apofolicam
referatur, eiusdemque iudicium expectetur, quem sui beneficij
modum esse velit. Quod si quis in diversis dieceesis eiusmodi
beneficia curata obtineat, a quolibet ordinario ad talem exhi-
bitionem compelli debet. Et si legitima dispensatione munitus
non fuerit, ultimo quod accepit beneficio retento, cetera resi-
gnet: cum iuxta iuris communis dispensationem, per subse-
quentis beneficij curati acceptationem, quod prius obtinebat,
ipso iure vacare dignoscatur.

Eodem modo Concilium Tridentinum sess. 7.
c. 2. 3. 4. Nemo, quacunq; etiam dignitate, gradu, aut preemi-
nentia prouulgens, plures Metropolitanas seu Cathedrales eccle-
sias, in titulum, sive commendam aut alio quouis nomine, con-
tra sacrorum canonum instituta, recipere & simul retinere
presumat. Cum valde felix sit ille censensus, cui vnam ecclesi-
am bene ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum sa-
lute regere contigerit. Qui autem plures ecclesias contra pre-
sentis decreti tenorem nunc detinent, vna, quam maluerint,
retenta, reliquias infra sex menses, si ad liberam sedis Apostolica
dispositionem pertinente, alias infra annum dimittere teneantur:
alioquin eccliesia ipse, ultimo obtenta duntaxat excepta
eo ipso vacare censemur.

Inferiora beneficia ecclesiastica, presertim curam animarum
habentia personis dignis, & habilibus, & quae in loco resi-
dere, ac per se ipsas curam exercere valeant, iuxta constitutio-
nem Alexandri tertii in Lateranensi, que incipit, Quia non
nulli; & aliam Gregorii decimi in generali Lugdunensi Con-
cilio, que incipit, licet canon, editam conseruantur. Alter au-
tem facta collatio, sive prouisio, omnino irritetur: & ordi-
narius collator p̄nas constitutionis concilii generalis, que in-
cipit, graue nimis, se nouerit incursum.

Quicquidque de cetero plura curata, aut alias incompatibili-
a beneficia ecclesiastica, sive per viam unionis ad viam, sive
commenda perpetua, aut alio quocunq; nomine, & titulo, con-
tra formam sacrorum canonum, & presertim constitutionis
Innocentii tertii, que incipit, Qui multa, recipere ac simul re-
tinere presumperit, beneficiis ipsis, iuxta ipsius constitutionis
dispositionem, ipso iure, etiam presentis canonis vigore, priua-
tus existat.

Idem Concilium tamen sess. 24. de omnibus sic
statuit c. 17. Cū ecclesiasticis ordo pervertatur, quando unus
plurium officia occupat Clericorum, sacris canonibus cautum
fuit, neminem oportere in duabus ecclesias conscribi. Verū quo-
nam multi improba cupiditatis affectu seipso, non Deum de-
cipientes, ea, quae bene constituta sunt, variis artibus eludere, &
plura simul beneficia obtinere non erubescunt: sancta Synodus
debitam regendis ecclesias disciplinam restituere cupiens, pre-
senti decreto, quod in quibuscumque personis, quoquam titu-
lo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant: mandat obseruari,
statutis ut in posterum vnum tantum beneficium ecclesiasti-
cum fin-

Si vnum non est sufficiens aliud ad addi potest. cum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam eius, cui conferitur, honeste sustentandum non sufficit: licet nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hacque non modo ad cathedrales ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia, quam regularia quacunq; etiam commendata, pertineant, cuiuscunque tituli, ac qualitatis existant. Illi vero, qui in praesenti plures parochiales ecclesias, aut unam cathedralem, & aliam parochiale obtinent, cogantur omnino, quibuscumq; dispensationibus, ac vnonibus ad vitam, non obstantibus, vntantum parochialis, vel sola cathedrali retenta, alias parochiales infra spaciun sex mensium dimittere: alioquin tam parochiales, quam beneficia omnia, qua obtinent, ipso iure vacare censeantur; ac tanquam vacanta libere alias idoneas confertur: nec ipsi ante illa obtinentes, tutu conscientia, fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliquaratione, prout summo pontifici videbitur, prouideatur.

Leges illae obligant.

Dispensari potest in hac lege.

Multi sine legitima dispensatione plura habent.

Dispensationes examinanda, quia causas semper adiungunt.

Et addit, si qui vero post hac sedis Apostolica dispensatione plura beneficia obtinuerint, compertumq; a nobis fuerit, eidem sedi (qua in literis, concessionibus, priuilegiis, que suis rationes causasque honestas & necessarias, prout suggestum ei fuerit, sequi consuevit) illus ab imprestantibus fuisse, hi sciant nos sanctijs domino nostro melius informato dispensationem huiusmodi revocationem procuravimus. Vnde statim & ordinamus, vt in posterum nullus, cuiuscunque gradus, aut dignitatis fuerit, ad alterius aut plurium beneficiorum possessionem admittatur, nisi nobis tanquam ordinari loci, dispensatio eiusmodi literas, pro sedis Apostolica dignitate conservanda inspiciendas prius exhibeat, Bonifacij IX. & Leonij X. maximorum pontificum constitutionibus, semper salutis. Et si dispensatione dignus videbitur, nihilominus statim, vt tales, aut alij quicunque ecclesiarum rectores & beneficiari, vicarius suis tantam ex fructibus portionem relinquant, quanta ad hospitilitatem seruandam, ad iura Episcopalia & Archidiaconalia persoluenda, aliaque onera ferenda sufficiat. Alioquin a suis beneficiis, reseruato tamen vniuersaliter patrono aut collatori iure suo, decernimus amouendos.

Fraudes dispensationum.

Merito sane; Dispensationum enim importuni efflagitatores faciunt, vt nulla sit, quam accipiunt, dispensatio. Vidi diplomata dispensatoria, quorum initia, indicabant, ob magnam eruditorem, multosque labores pro Ecclesia toleratos, meritaque & vitam exemplarem, de benignitate Apostolica, cuius in tales viros precipua debet esse affectio, cum venerabili domino N. dispensari. At venerabilis ille dominus puer erat indoctus, praua indolis, nec recte instituebatur a suis, hic nulla fuit dispensatio, sed artificiosum sacrilegium, quo se parentes obstrinxerunt, non puer; ille enim inficius, per procuratores tanquam minorenem beneficio onerabatur.

Quamobrem prudentissime de hac re statuit Cöcilium Coloniense anno 1536. part. I. c. 31. Odiosa sem-

per apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neque sene generalibus Concilii damnata. In Chalcedonen. enim inter alia caustum est, clericum in duabus ecclesiis conscribi non oportere, quod difficile videatur, vt una viciem duorum sustineat: & absurdum, si promiscuus artibus rerum turbentur officia. Id vero in primis noxiun est, vbi plures parochia, seu dignitates vni presbytero committuntur, quod solus per omnes Ecclesias, nec officium persoluere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotiis eiusmodi disponendi potestate habent, quam qui ea causa cupiditate ducti ambunt, communites volumus, vt suos affectus canonici instituti submittant. Qui vero dispensatione Apostolica aduersus hac seruari velint, videbunt, vt causam dispensationis obtenta, Deo comprobent. Neque enim sublimes, atque admodum litteratas personas suo priuilegio nundamus, modo illo recte & secundum Deum vtantur.

Dispensationes vero excutiendas docet c. 33. Quam impudentia plerique diplomatis ac dispensationibus apud secundum Apostolicam extortis, prater summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa, non ad destructionem, sed ad edificationem vti) abutantur, nullus est qui ignorat. Non prohibeo (inquit, quidam vir pius) dispensare, sed dispare. Dispensatio quidem credita est, sed hic iam queritur inter dispensatores, vt fideli quis inueniatur. Quanquam apud illos maxima culpa pars residat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa, supplicatoris precibus inserta, dispensationis lectorum tandem elicunt, quos apud Deum, qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur, securos quis dixerit? Nemo ibi ait idem ille quem iam citauimus) de dispensatione Apostolica blandiatur, cuius conscientiam diuina sententia tenet alligatum. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra autoritate pro sua libidine paucim abutuntur: sit, vt Lugdunensis Concilij, sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum aduersus insolentiam eiusmodi hominum, in usum revocare cogantur: quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus litteras suas nobis exhibendi, visuris, num rite impetraverint, ac recte impetratis videntur. Et vt quam maxime robuste sint dispensationes iste, cur abimus tamen, vt menti canonis ac summi pontificis satisfiat: Videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personalibus seu dignitatibus, quas sub hoc pretextu occupant, negligatur nec beneficia ipsa debitis obsequiis difraudentur.

Statuto itaque, dispensationum, vtrata sunt, legitimam debere esse causam, idque in lege, quæ tot causis nonibus, tot concilii firmata est, quæ consensu ordinariis, & coniicio flagitatur, cuius seruanda causa manet, manebitque semper, concludemus raro, vera, & que in celis acceptata sit, dispensatione plura beneficia permitti.

Quod si quispiam ex me querat, quæ vera & legitima sit causa d'ispensandi, respondeo, hasce esse.

Primo. Necesitatem Ecclesie: Nam Ecclesia obseruat, in periculis constituta, potest sibi potenterem Episcopum vicinum, aliumque postulare, vt defendatur, sumptu lehietur, in integrum restituatur, inobedientes conuertat. Idem dicendum in magna Ecclesie utilitate, & euidenti.

Nam quamvis illi praetato commoda accedant, omnia tamen ad Ecclesie utilitatem redundant. Hac tamen in re duobus modis peccatur: 1. cum euidens aut probable periculum non est, & ab alio caueri, & propulsari potest. 2. cum ille potentior qui electus est, non praestat id propter quod electus est, nec ideo acceptat, vt hoc praestat.

Ad hanc necesitatem, & utilitatem causam refero; cu[m] electione vnius, alter non idoneus, vel minus idoneus repellitur. Multi enim suscipiunt magistratus politicos, & pralaturas, non quia desiderant, sed ne eo indigni prouehantur. Poterit itaque dispensatio legitimate peti, & dari, qua Titius beneficium accipiat, ne Caius haeticus, concubinarius, indoctus, ebrios, dilata-

fis, dilapidator, iracundus illud innat. Verum hæc sincere coram Deo, non amore sui, aut odio aliorum facienda sunt.

Secundo. Necesitatem eius, qui plura accipit, legitimam dispensationem esse affirmo. Si enim unum ad honestam sustentationem non est sufficiens, duo, aut tria etiam habere concessum est. Nam iustum est, ut qui altario seruit, de altario viuat. Hoc ad eos sigitur restringo, qui in Ecclesia vigilanter deseruiunt. 1. q. 2. clericis & distin. Et. 8. Non satis. His igitur virtus & velutius debetur, & ille honestus, ut fenus Dei, ut pote presbyteris, ut hospitalibus, ut pote qui elemosynam dare debeant. Olim illis quoque opulenta erant patrimonia, Ecclesiæ beneficia non dabantur. 1. q. 2. Clericos: autem illos conuenit ecclesiæ stipendium sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragant bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si, quod pauperum est, accipiunt, sacramentum profecto comittunt, & per abusum talium, iudicium fibi manducant & bibunt.

Opulentis
sacerdotibus
olim be-
neficia non
dabantur.

Hæc canon ille & sequentes inculcant, at constituto ecclesia ordine, vium est, etiam diuites, si labores pro ecclesia subeant, si diuinis officiis vigilanter inserviant, ab ecclesia accipere remuneracionem.

Necessitas
beneficiati
ex circum-
stantiis spe-
ctanda.

In hac necessitate est expendenda conditio persona, loci, aliaq; quæ ad rem pertinent. Beneficiū enim quod ciui sufficit, nobili viro non sufficit; & quo nobilis honeste, & decenter viuire posse censemur, committi, vel duci parum fuerit. Possunt enim, imo debenti eiusmodi plures sumptus facere; quia vero & talium opera indiget ecclesia, ita eorum obsequia compensat, ne statu abdicare se, aut agnatis pudori esse cogantur; cum enim Episcopi, atque adeo Respublicæ in nobiliores exules liberaliores esse debeant, cur non etiam in sacerdotes generis claritudine fulgentes, quibus cum una præbenda non sufficiat, plures concedi possunt, ut conuenienter generi, statuque domum & familiam instituere valeant.

Scopulus
nobilitatis.

Verum hic iam late via panditur, ad beneficiorum aceruum, cum nobilitas extollitur, & dignitati nihil sati esse videtur. De quo ita iudico. Ad viuum hæc, & teruncium recidi non posse, nec debere, nec enim ecclesia rationum severa exactrix est, nec pontifex r. u. i. v. e. s. n. e. vt minima quaque rescindat; quandoquidem enim Episcopi consiliarii, & satrapas splendidius alunt, non debet nobilia sua membra velut mercenarios alete Christi ecclesia.

Quo com-
muniter
nobiles sta-
tui conve-
nienter ri-
vire pos-
sunt, id suf-
ficiens cen-
setur.

Generatim igitur nobili canonico satis fuerit, quo alii nobiles canonici se honeste alunt, hospitalitatemq; exercent, eo quoq; ille contentus esse debet. Vbi igitur ecclesia cathedralis, vel collegiatæ sunt, in quibus nobiles uno solo beneficio contenti decenter vivunt, non possunt alii nobiles eiusdem status plura obtinere, & dispensatio ratione sustentationis causa carebit, ideoq; erit apud Dei tribunal inualida. Eadem ratio est baronum, comitum, ducum, quamvis vix sit ecclesia quarum una præbenda illorum statui sufficiat. Non igitur tuta sua dispensatione esse possunt, qui quina aut sena beneficia opulenta tenent, quorum quodlibet viro nobili decenter sustentando fatest. Sex enim nobiles seruire pro uno possunt ecclesia. Multo vero grauius delinquit, qui negligeret ecclesiæ deseruit, aut opes illas in res superfluas, ut splendorem domus, ditandam familiam, ædificationes impedit.

Beneficiis
plura
dari pos-
sum.

Tertio. Legitima etiam causa est dispensandi, eius, cui dispensatio conceditur, meriti, imo & parentum. Quo in genere multa sunt: Si ille vel parens in defensione ecclesiæ damnum fecit, si lucra commodaq; deseruit, si legationes obiuit, si alia præstitit, quæ vel ad spiritalem, vel temporalem utilitatem ecclesiæ monumentum attulerunt. Nam Ecclesiam benemeritis gratiam reddere honestum est; cum vero suis patro-

nis, militibus, ducibus integras regiones in feudum concedat. Cur non etiam ecclesiasticis plura beneficia permittar, si id illi meritum sint? Addo sic plurimi ad bene merendum animos accendi.

Quarto. Poret etiam insignis aliquius eruditio id mereri, ut pluribus instruerat ecclesia emolumen; nam dantur illa in diligentia, & laboris præmium, & ad alios incitando; cum evidens sit, ecclesiæ sine accuratissima studiorum diligentia non posse consistere. Laborem autem, & studia compensari oportet. Itaq; canonico nobili si Theologus, si iuri spitus sit, si eloquentia polleat, si in variis linguis sit versatus, quamvis ex una cathedrali præbenda viuere sufficienter possit, modo vir prudens, & vitæ inculpatæ sit, aliud etiam cathedralे beneficium ultra offerri cum dispensatione poterit; non modo ob præmium tam honeste colloccatae iuuentis, & incitamentum aliorum, verum etiam, quia eiusmodi consilio, opera que plurimum prodeſſe possunt, ornamento sunt ecclesiæ, earumque dignitatem tueruntur. Idem etiam iudico, de aliis aliarum ecclesiæ canonicis eruditis: De eruditis, inquam, non qui doctoratum bulas imperitiae sua præpandunt.

Extra hos casus nego vel centum pelles diplomatum quietam reddere conscientiam posse. Ino in hisce iplis probo auream medio critatem. Neque enim fieri potest, ut legitime in aliquem canonici quamvis nobilem aut doctum, aut bene meritum decades opinorum præbendarum conferantur, cum eruditio avaritiae conciliatrix esse non debeat, & nobilitatis in erogando, non acquirendo decus eluceat, merita autem, quæ ecclesiæ grauant, amittantur. Qui igitur per hebdomadas beneficia disponit, qui soli redditus capiunt integræ ecclesiæ colligatae, eos non modo ratio honorum ecclesiasticorum, sed fraus extortæ dispensationis illaquebit. Quo enim iure ab ecclesia unus homo tantum capit, quanto viginti illi pares possent honeste sustentari? Scio offendum ire quodam, & magnos quidēs, sed veritas apud magnos & paruos eadem est. Ideo Concilium Tridentinum expresse omnes quacunque dignitate fulgeant, etiam nominatim S.R.E. Cardinales complectitur; quo ostendit ne illos quidem per villam dispensationem posse grandes opes possidere. Nam mediocres quodam redditus sufficiunt cardinalitatæ dignitati, probant multorum Episcoporum, & Archiepiscoporum moderatae possessiones & sumptus, imo multorum cardinalium. Ut vero unus cardinalium tantum possideat, quantum decem alii, idque ex bonis ecclesiæ, nec æquitas admittit, nec dispensatio efficere potest.

Hac itaque res pernicioſa est, de qua sine detestatione canones nunquam loquuntur. Nam ecclesiæ ministri subtrahuntur, pauperum alimena vertuntur in luxum, animæ accipientium percutunt.

Remedium est, ut latè a patribus leges seruentur omnes; sed præcipue, ut cuī quispiam dispensationem postulat, atatem, genus, beneficium, redditus eius quod habet, & quod petiit, minutatim describat. Deinde causam adiungat, cur in lege tam leuera petat dispensationem, camq; probet: Qua examinata, si dispensatio detur, tum demum Episcopali iudicis res permitatur, ut videat in loco, vbi beneficium, aut dispensationis solicitator est, an vera causa sit pontifici proposita; Quod si Episcopo, aut commissariis nolit pontifex rem committere, possessio tamen ne detur, donec ecclesia plene Pontificem informarit. Quod si causa Pontifici redditum, non probetur, non modo à beneficio repellatur, sed insuper etiam multetur, ut qui iniq; dispensationis solicitator fuerit.

Mihi cum hanc sententiam dicere, non nemo obiecit multis in locis consuetudinem diuersam esse, canones se- & hac ipsa duriter accipienda; sed cuī dicere etiam ueri sum, posse

Eruditio
possunt plu-
ra dari, cu
dispensa-
tione.

Causa legi-
time dis-
pensandi
intra me-
diocrita-
tem ma-
neant.

Magna opes
damnatae.

Remedia
contra au-
ritiam cle-
ricorum.

& seruandi posse mandari, vt reddant, qui plura obtinent, negatamen sunt. uit id fieri posse, sed cum extrauag. de præbendis & dignitatibus ostenderem tit. 3. sententiā approbavit. Quam ob causam eam huic loco adscribam. Execrabilis quorundam tam religiōrum quam secularium ambitio qua semper plus ambiens eo magis fit infatibilis, quo sibi amplius indulgetur, & improbitas importuna petentiū à nobis & predecessoribus nostris Romanis Pontificibus non tam obtinuisse, quam extorisse plerumq. nesciuntur, quod vnu inter dum eriam ad vnum beneficium ecclesiasticum minus idoneus in diversis ecclesiis nedum vicinis, sed etiā ab initium longe distansibus, immo nonnunquam in diuersorum regnorū partibus situatis, duas aut tres, aut plures dignitates, personatus, officia seu Prioratus: aut diuersa ecclesiastica beneficia curam animarum habentia posse dispensatione (cum alias non licet de iure communi) recipere, & simul liceat retinere: Vnde inter cetera ēconvenientia subscripta sequuntur: quod videlicet inter dum viii, qui vnicum quamvis modicum vix officiū implere sufficeret, plurimorum sibi vendicet stipendia que multis litteratis viris vite puritate ac testimonio bona fama pollutibus qui mendicant, possent abunde sufficere aqua distributione collata habentibus ipsa paratur vaganti materia, diuinus cultus ministratur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non seruatur. Et dum non sunt sui in quaquam, regione restores ecclesiasticos detrahunt commode & honori, que parentes defensorum auxilio in viribus suis & libertatibus multipliciter collabuntur, & ruinie patent edificia nobilia que magnificientia exirruerat decessorum & (quod amarius est dolendum) animarum cura negliguntur, & viatorum sentibus fomentum periculoso preberetur. Nos itaq. tor tanti sibi discriminibus occurrere cupientes omnes & singulas dispensationes super receptione aut retentione plurium dignitatum, personatum, officiorum, Prioratum, aut beneficiorum quibus cura animarū sit annexa, sub quacunq. forma vel expressione verborum à nobis vel predictis predecessoribus, cuiuscunq. persona concessas (cardinalibus tamen sancte & Romana Ecclesia qui circa nos vniuersali Ecclesiā seruendo singularium ecclesiistarum cōmoditatibus se impendunt, ac regum filiis, qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt potioris prerogativa gratia attollendi, duxtaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenter de ipsis fratribus consilio & ex certa scientia nostra in forma subscripta duxit & taliter moderandas quod per moderationem nostrum effractam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem refrenamus, ipsi sibi imperrantes fructu dispensationū huiusmodi totaliter non frustrarentur. ¶ Statutus itaq. & de fratribus ipsorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex dispensatione legitima pluralitatem huiusmodi dignitatum, personatum, officiorum aut prioratum seu beneficiorum que alias abs dispensatione obtinere nequivant, vnu tantum ex dignitatibus, personatis, officiis, prioratibus, ecclesiis vel beneficiis huiusmodi, quibus cura imminent animarum cum dignitate, personatu, vel officio, prioratu, ecclesia vel beneficio sine cura, qua habere maluerit, praetextu dispensationis sufficiētiē circa id eidem induit, possint licite retinere: Quia tamen teneantur eligere intra mensē numerandū a tempore notitia constitutionis istius: ceteris beneficiis cum cura vel sine cura, qua ipsius dispensationis praetextu tenent, & qua aliter non poterant de iure abs dispensatione licite retinere, quia nos ex tunc vacare decernimus, coram ordinario sub testimonio publico infra idem tempus verbaliter & realiter cū effectu dimisi, absq. eo quod ad illa nonnquam sine nota collectione ab eo qui facere poterit facienda, redire aut eorum administratione immiscere presumant: Alioquin tam his quam omnibus aliis beneficiis, que virtute huiusmodi nostri moderaminis retinere poterant (per prefertur) sim ipso iure priuati, & propterea inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iū quae dignitates, personatus, officia vel alia beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, que ius tributū iuxta nostram moderationem prescriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrorum, vel alias corammodum predecessorum auctoritate litterarum expectant: Cum quibus est, vt illa cum vacauerint, recipere, & vna cum obtinentis reineri licite paleant, dispensatum, notum est de-

rogari, quin ea cum vacabunt infra dicti temporis spatium possint eligere, & dimissis aliis recipere in forma prescripta, ac licite retinere: panas similes incursuri, si hinc nostrae contrarie presumperint sanctioni. ¶ Porro quia quorundam oculos sic auaræ cupiditatis vitium excecauit quod plurima talia beneficia simul abs dispensatione canonice retinere presumunt: Nos de illis presenti decreto statutimus, vt omnia & singula beneficia sint detenta, illo tamen retento, quod vltimō repererunt, dummodo in eo ex collatione canonica competit at ius eisdem, intra tempus (vt prescribitur) limitatum verbo & factō ac sine fraude coram ordinario sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, etiā illo sint ipso iure priuati, in quo ius eius alias cōpetebat, & inhabiles penitus ad quacunq. obtinenda beneficia ecclesiastica cōfessantur. ¶ Qui vero deinceps reperierint dignitatem seu personatum vel officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso iure postquam secundū possessionem haberint, vel per eos omni dolo & fraude cessantibus quo minus habeant sletterit, priuati no[n] cunctur abs mora & dispensio) in ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: Alioquin ex tunc sint ipso iure secundo priuati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiā ad habendum quocunq. beneficium ecclesiasticum inhabiles reputentur. Que omnia & singula beneficia vacatura (vt primitur) vel dimissa nostra & sedis Apostolicae dispositione de ipsis fratribus consilio referuamus. Inhibentes ne quis prater Romanum pontificem quacunq. sit super hoc auctoritate munitus de huiusmodi beneficis disponere, vel circa illa per viam permutationis, vel alias immutare quo modo præsumat. Non enim si secus actum seu attentatum fuerit, irruit decernimus & inane. ¶ Ceterum ordinarios intelligimus in casibus supradictis episcopos in quorum ciuitatibus vel diecesis consuntur beneficia seu aliquod eorum, qua debent secundum præmissa dimitti, aut ipsi qui ea debent dimittere commorantur, vel ecclesiis cathedralibus vacantibus capitula eorumdem: & hi de beneficiis tam dimisi quam (vt primitur) perditis, nos vel Apostolicam sedem certificare studeant quamprimum commode poterunt indilate, vt de illis salubriter disponere valeamus. ¶ Quantum autem ad modificationem attinet ante factam: illa dunitaxat & non alia beneficia ecclesiastica quocunq. nomine nuncupentur, curam animarū habere censemus, que parochias habent, in quibus est animarum cura, nō per vicarios perpetuos, sed per rectores aut ministros beneficiorū ipsorum vel illorum temporales vicarios exercenda: nec non & illa quorum ministris ratione beneficiorum huiusmodi competit visitare, inquirere procuraciones, recipere, suspendere, excommunicare seu ab excommunicationis & suspensionis sententiis absoluire de consuetudine vel de iure iuribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robre quo ad cetera permanans. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostrorum moderationis statutorum, constitutionum, reservationis inhibitionis, & voluntatum infringere vel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare presumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se feruerit incursum. Datum Auinio 13. Calend. Decembris, anno secundo.

Lex 10. Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficiū possit obtinere. Sancta lex, ut non servetur, episcopatū in cunis, & vagitu suo parentes cōdemnare. Vide Trid. s. 23. c. 6. Regula Cancelleriae est, ne cathedraliū prouisiones ante t. annū valeant.

Lex 11. Omnes fidem profiteantur iuxta Trid. & liber ea de re scriptis in cathedrali ecclesia assueretur. vt in conc. Aquiliensi de fide profitenda. Hoc enim Germaniam corruptit, quod sine morum & religiosis examine ad beneficia admitti sint canonici.

Lex 12. Omnes qualcunque, officia, & ordines quos debent, percipiōs exercere teneantur Concil. Trid. s. 22. c. 4. Si enim indignas preces, cantus, cōsimoniarumque humilitatem sua maiestate cōfessant, cur aliis ista facturis indigne fructus præcipiant? De Christi,

Christi patrimonio splendidi esse volunt, & ob hunc splendorem, indignum suæ dominationi, nobilitati, spectabilitati arbitrantur, si Christo, à quo pascuntur, seruant.

Lex 13. Concilii Basileensis sess. 31. decreta seruentur, quæ salutaria, & multa in eo legantur.

Lex 14. Omnes præbendæ cathedrales habeant annexum ordinem maiorem. Quod iam fere in omnibus obtentum est, cum ad consilium, sive capitulum admittuntur.

Lex 15. Cathedrales Episcopo subiaceant quoad censuram morum, alioqui eorum iurisdictio, bonorum administratio intacta illis relinquatur. Qua de re supra dictum est.

Lex 16. *Quicunq;* (Concil. Basileensi. sess. 21. de his qui tempore diuinorum vagantur per Ecclesiam) in Ecclesia beneficiatus, præfertim de maioribus, diuinorum temporis per ecclesiam vel foro circa ipsam deambulando, aut cum aliis colloquendo, vagari visus fuerit, non solam illius hora, sed tunc dies presentiam in ipso facto annuitat. Qui si senec correcsus, non defterit, per mensim distributionibus careat, vel grauori (spermatia exegerit) pana subiecta, ita ut tandem defterere cogatur. Prohibetur etiam, ne diuinæ officiæ tumultu quo-ranunque per ecclesiam disserens impedian, aut perturbent. Regulares quin in conuentualibus ecclesiis circa predicta excesserint, graui superiori arbitrio castigentur.

Lex 17. Non sunt elocanda beneficia.

Quoniam enim quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctiorum Paxum constitutions inualuit, ut sub anno pretio sacerdotes ad ecclesiarum regimen constituantur: id ne fiat, modis omnibus prohibemus. Quia dum sacerdotium sub huiusmodi mercede venale disponitur: ad eternæ retributionis premium consideratio non habetur.

Lex 18. Annatis non grauanda, multo minus pensionibus, reseruationibusque. Extenuant enim fructus beneficiorum, ut cum maxime egerit clericu, frui illis non possint.

Lex 19. Nō diuidenda, nisi vbi ingentes redit⁹ pro vno, tenuis pro reliquis. Multis quoq; monet Alexander 3. vni plura beneficia non cōmittenda, nec vnum inter plures diuidendum. in app. Lateran. 3. parte 30.

Lex 20. Turnorū licentia omnino corrigitur, vt est in sess. 24. Trid. c. 14. Imo omnes Turnarri iurent, se legē (quæ est 8. q. 1. Moës) seruatores, & in beneficio potius vitæ meritum, quam consanguinitatis gradū spectatores; nunc crebro viri boni, quantum Ecclesiæ vita sua adificant, tantū agnatorum vitis destruunt.

Deniq; ad Dei gloriam hæc dirigenda sunt, ne que beneficia habenda, ut dona principum, aut patrimonialia, aut quasi tantum sint ad iuuentutis, aut nobilitatis alimenta à maioribus fundata; Nam omnes patres, concilia, canones, omnium fundationum diplomata, iuramenta canoniconum, statuta capitulorum, conscientia improborū diuersum omnino clamant. Testanturq; beneficiū dari propter officium: & tum demum iure fructus retineri, si in diuino obsequio seduli sint, & frequenter.

CAPUT XLII.

Opes Ecclesiarum magnas Religioni, & Politie viriles esse.

S. I. **S**ACERDOTIVM Deus in veteri lege honoratum esse voluit, quod decimæ concessæ distillimum fecerunt, alia quoque tam multa adiuncta fuerunt, vñsi legem Dei seruassent Iudei, nulla fuisse tribus felicior Leuitica. Rem facili methodo ob oculos ponam. Numerorum 3. Leuita recensentur viginti duo millia trecenti, quanquam enim v. 39. tantū dicuntur viginti duo millia, singulare tamen summae 7500. & 8600. & 6200. efficiunt 22300. At trecenti omittuntur quia primogeniti erant, nec redimere alios poterant. Numerus autem filiorū Israel erat sexcenta tria millia quingenti quinquaginta. E-

rant igitur Leuitæ respectu totius Israëlis, pars quævis vicetima sexta. Verū quia c. 3. num. Leuitæ numerantur ab uno mense & supra, reliquarum vero tribuum c. 2. tantum viri pugnatores ab anno militari, hinc consequitur, filios Israël, si ab uno mense numerati essent, maiore proportione superatueros fuissent, maximus enim puerorum numerus erat in gente, quam Deus cum Pharaone pugnans multiplicabat. Itaque nemo negabit Leuitas partem Israëlis trigeminam non fuisse. At huic parti Deus maximas opes contulit, ut cæteros præhis pauperes quasi reliquerit.

Huic tricelumæ parti Deus dedit non tricimas, sed decimas. Cum autem abunde vietus cæteris suppedaret, certe decimæ abundantis populi, decimæ parti sufficere poterunt, ut iam Leuitarū quisq; tres Decime pro vna partes tenebat. Ita Leuit. 17. 30. *Omnes decima Leuitis dæ- terre, sive de frugibus, sive de pomis arborum domini sunt, & illi sanctificantur.* Si quis autem voluerit redimere decimas suas addet quintam partem eorum. Nēc decimæ frugum duntaxat, sed boum quoq; & ouium, ut ibidem habetur, Sic Num. 18. 21. *Filiis Levi dicit se dedisse omnes decimas.*

Verum in decimis hoc quoq; considerandum. Primo, Leuitas nec agros colere solitos, nec vineas, itaq; de labore populi viuebant. Hinc multo melius fuit eorum conditio, quam si decimam agrorum partem accepissent, labore enim & impendiō opus fuisset. Secundo. Pecora educanda erant Israëlitæ, Leuitæ iā ablaçata recipiebāt. Terrio. Nec simplices erant decimæ, sed triplices vt doctissime interpretatur noster Cornelius à Lapide in c. 14. Deut. v. 22. Ex hoc loco & ex Iosepho colligit Theod. hic queſt. 13. Abul Oleaſt. & Caiet. duplex decimæ Iudei quotannis fuisse prescriptas. Prima erant omnium frugum terre, gregum & armentorum, quæ tota da- Triplices bantur Leuiti; neq; ferrebāt in ierusalem, sed Leuita ad quas decimæ, Le- ea pertinebant, colligebant eas per ciuitates sibi vicinas. ex hisce uitis date. decimis, Leuita rursum decimæ pendebant Pontifici & Sacer-dotibus, vt patet Num. 18. 26. & 28. ibi enim agitur de primis hisce decimis. Secunda decimæ erant illa quæ quotannis Hebreis separabant, post primam illam dictæ decimationem, ex nouem residuis sibi partibus accipiendo decimam, vt ex ea, euntis ad tabernaculum (quod ter in anno faciendū erat, vt patet Exod. 23. 17. & cap. 34. 23.) partim in itinere viuerent, partim offerrent hostias pacificas, de quibus comedenter coram Domino, vna cum Leuitis quos ad epulandum secuni inuitabant. quod dixi de hisce decimis, idem dico de primis: quia post primis que tota cedebant Domino separabat sibi quisque aliquid, tanquam primis secundas, quibus vteretur a censuris ad Dominum. Idem dico de primogenitis ouium & boum, videlicet post primogenitum Deo datum, Hebreos separasse aliud animal in hostiam pacificam. idem dico de votis & donariis. De hisce ergo secundis decimis loquitur hic lex, isque ad v. 28. de hisce etiam egit c. 12. 17. Tertia decima erant decimæ, que singulis trienniis separabant, & dababant pauperibus, viduis, pupillis, & Leuitis in modum elemosyna, ne ipsi ob paupertatem cogarentur seruire gentilibus à quibus facile induci potuerint ad idololatriam. De tertiosis hisce decimis agitur v. 28. vbi dicitur: anno tertio separabis aliam decimam. Vnde patet, hanc non eandem fuisse decimam cum prima, quasi decimæ que duobus annis Leuitarum erant proprie, tertio anno iubabantur esse communes pauperibus aque ac Leuitis, ut aliqui volent, sed fuisse alia, scilicet tertiam. ita enim vertit noster interpres. ita de Tobia dicitur cap. 1. v. 7. quod in anno tertio proflyris & aduenis ministraret omnem decimationem. Si Iudei triplices, quidni Christiani vnas & simplices Deo dent decimas? Si Iudei decimis suos alebant pauperes, quidni idem faciant Christiani? noui viros in republica magnos qui opum suarum imo omnis lucri sui decimas dant pauperibus, & ad id lege charitatis & reli-gionis putant se quasi obstringi.

Primæ igitur decimæ integræ cedebant Leuitis, quas in vrbibus colligebant. Ex nouem residuis partibus iterū decimas separabant, easq; vel preciū conferbant Ierosolymā, vt ibi epularentur, inuitatis tamen Leuitis, ita enim c. 14. 27. & 28. Et epulaberis tu, &

Copia Leuitarum.

domustus; Et Leuites qui intrarunt portas tuas est; caue ne derelinquas eum, &c: Erant igitur ea tempora conuiuitorum Leuitis, sed nec graue Israelitis hoc erat, cum decem viri, & forte triginta vix unum haberent. Tertio anno ex his decimatis alia decima domi separabant, quam cum Leuitis & pauperibus consumebant, ibantque tercio anno Leuite epulatum, instructumque populos, ut hoc modo domino iungerentur. Effe etius apparet 2. par. 31. 8. vident aceruos, & dixit Azarias leuites v. 10. Ex quo eaperunt offerri primitiis in domo domini, comedimus, & saturari sumus, & remanserunt plurima, eo quod benedixerit dominus populo suo, reliquiarum autem copia est ista, quam cernis. Itaque tum facta sunt horrea. Atque haec de decimis.

Oblationes. §. 2. Oblationes quoque eos reddebat diuites. Nam ex sacrificiis sacerdotibus dedit pectusculum, & armū qui separabatur iure perpetuo, Leu. 10. 14. non potest redditus ille parvus videri inter tot millia sacrificiorū, quæ ter in anno statis temporibus offerebantur, quæq; in singulis dies ob varias causas immolabantur. Deut. 18. 3. armū & ventriculum tribuit. Sed totum hoc genus videamus. Tria erant sacrificiorum genera, holocausta, pro peccato, pacifica. In holocausto omnia exurebantur, & sola pelvis erat sacerdotū, qui tamen in tot millibus holocaustum nō erat parvus redditus. In pacifica victimā armū & pectusculum, in Heb. Chald. 70. armū, genae, ventriculus; quod quidā interpretantur partes carnea quæ sunt circa armū, id est quarta pars animalis, sed exprefse est ἡρνέα ventriculus, & στομάχη maxilla. Vt cunq; sit, magnus est redditus: sed maior, cum facerent pro peccato, illius enim victimā tota caro erat sacerdotū, ut in tanto populo ex solis victimis viderentur posse vivere, sed erant haec addimenta quasi decimaru. Porro in victimis pacificorum non fuisse Israelitas in sacerdotes parcos historia filiorū Heli demonstrat, 1. Reg. 2. 16. Dicetque illi immolans. Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcunque desiderat anima tua, quod de holocausto non potest intelligi, quia nihil inde cedebat sacerdoti, nec de hostia pro peccato, quia tota erat sacerdotis, sed de pacificis.

Huc omnium rerum primitiæ, & primogeniti peccorum, achominū referuntur. De primitis Ex. 23. 19. & 34. 26. Leu. 23. 10. Num. 18. 13. Deut. 18. 4. & 26. 2. 10. de primog. Exod. 13. & 22. 29. & 34. 20. Num. 3. 13.

Magna erant ex omnium rerum primitiis in fertilissima regione compendia, cum frugibus omnisi generis, vino, oleo, pomis, melle omnia abundant. Primogenitorū ingens erat numerus, nam solus Ezechias 2. Par. 31. 29. habebat ouium & boum greges innumerabiles. Nabal habebat oves tria millia, & milie capras. Salomon maestauit boum 22000. & ouium 120000. nec tamen id magnum aut difficile fuit tanto regi, nam habebat 3. Reg. 5. 26. quadraginta millia equorum currilium, & duodecim millia præsepiorum, si ad unum præsepe deni equi; ingens numerus. Imo & si quatuor.

Maximi itaq; pecorum greges erant in Israel, ita ut dominus Ezech. 36. 11. promittat quasi antiquæ felicitatis redditum; Replebo vos hominibus, & iumentis, nam erant & in cultis viribus greges iumentorum, aut in suburbanis: cōstituamus itaq; in numerosissimo populo quotannis nasci centū millia primogenitorum, conferebant quingenta sicutorū millia sacerdotibus, num. 3. Pecorum tanta erat multitudo, ut in singulis annos facile decies centena millia primogenitorum ingens redi- fuissent. His adde tot sacrificia, pro variis deli- tis, Leuit. 3. deinde si tetigissent aliiquid immundū, ficio pro de- offert agnam, seu capitam &c. Leu. 5. at quoties hoc licto. contigisse verisimile est: & Leu. 5. 17. Si ignorans legem violaserit, arietem offerre iubetur, quid si singulis annis se- mel singuli rei fuissent: quot centena millia Arietum

sacerdotibus cederent? Qui depositum negauit, artem offert Leu. 6. 6. mulier pro purificatione agnum anniculum in holocaustum. Leu. 12. Pro peccato scortationis cum ancilla, postquam vapularunt ambo, aries. Leu. 19. offerendum erat.

Accedit & illud quod nullum holocaustum sine victimā pro delicto offerebatur, deinde quod lagana, simil & aque conspersæ oleo offerendæ simul essent cum aliis sacrificiis, & panes, ita de pacificis, Leu. 7. 12. Hæc magna erant præsidia viuendi sacerdotibus cōcessa, ut legi vacare, & sanctuario possent 2. Par. 31. 4.

§. 3. Præter illa tamē alia quoque assignata erant; nā hereditates suis in yribib⁹ retinebant. Leu. Deut. 6. Deinde domus Leuitarum alienari non poterant. Leu. 25. 31. Tertio, Iudices constituuntur 2. Par. 29. 13.

Imo summi sacerdotis præcipua erat dignitas in iudicando. Cum enim sacerdotes & Leuita immunes, quæ ceteris laboribus essent, tempus in studium legis, & sapientiæ conferre poterant, ideo ab ore eorum legem requirebant.

§. 4. Tantis opibus postquam eos dominus instruxit, quia ipse erat hereditas eorū, etiam de habitacione prouidit. Iosue enim locum illis assignauit, quem admodum Deus iusslerat. Num. 35. 1. Hæc quoq; locutus est Dominus ad Moysen in campis tribus. Moab supra Iordanem contra Iericho: Precipe filii Israhel, vt dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum & suburbanā earum per circuitum: vi ipsi in oppidis maneat, & suburbanā sint pecoris ac iumentis: que a muris ciuitatum forinsecus, per circuitum mille passuum spatio tendentur, contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & Septentrionalis plaga equalitermino finietur, eruntque vrbes in medio, & foris suburbana.

Statuamus itaq; vrbes 48. pro 24000. Leuitarum, vt in singulis sint quingenti, & in circuitu mille passus pro iumentis in tam fertili solo, non debet videri parua pars sustentationis; Eratque hoc magno illis commodo, quod sc̄ni quoque decimas ex vicinis locis recipierent, omnium enim que tellus fererat decimas capiebant. Quanquam autem non soli Leuita habitarent eas ciuitates, tamen ipsis datae erant, & in ditione eorum, id quod toties Iosue 21. scriptura indicat. Nam v. 10. Filius Aaron per familias Caath Leuiti generis (prima enim sororis illis egressa est) Cariatharbe patris Enav, que vocatur Hebron, in monte Iuda, & suburbanā eius per circuitum. Agros vero & villas eius, dederat Caleb filio Iephone ad possidendum. Dedit ergo filii Aaron sacerdotis Hebron confugii ciuitatem, ac suburbanā eius: & Lobsan cum suburbanis suis: & Iether, & Estemo, & Holon, & Dabir, & Ain, & Ieta, & Beth'sames, cum suburbanis suis: ciuitates nouem de tribubus, ut dictum est, duabus.

Deinde in suburbanis non tantum erant prata, intra mille passus, sed vineta, oliueta, aliaque, & horti. Tertio ciuitates illæ nobiles erant, secundoque loco.

Hebron,	Cibfaim,
Lobna,	Bethoron,
Iether,	Eltheco,
Esthemon,	Gabaton,
Holon,	Aralon,
Dabir,	Gelhemmon,
Ain,	Thanach,
Ietha,	Gethremmon,
Beth'sames,	Gaulon,
Gabaon,	Bosran,
Gabae,	Cesion,
Anathot,	Dabereth,
Almon,	Iaramoth,
Sichem in monte Ephraim,	Engannim,
Gazare,	Malal,

Abdon,

Aliorū im-
munes legi
studere pe-
terant.

Suburbana

Leuitarum.

Abdon,	Naalol,
Helcath,	Rammoth in Galaad,
Rohob,	Manaim,
Cedes,	Hesbon,
Hammothdor,	Iazer,
Carthan,	Bosor,
Zabulon,	Misor,
Iecnan,	Iazer,
Cartha,	Iethson,
Darma,	Mephaat.

Omnis Republica ad normam diuinam inservienda est.
Prefudia dignitatis deputat Ecclesia Deus.
 Quæ pleraq; locis opportunissimis, fertilissimis, saluberrimis sit & fuere, vt videri possint solæ alendæ multitudini sufficiens. Siigitur æterna sapientia inserviens Rempublicam, optimis legibus eam fundauit, omniaq; quæ ad virtutē, felicitatemq; temporalem ciuium, & magistratum prudenter, & sanctissime sanxit. & tamē tanta opes sacerdotibus suis contulit, vt fere vni plus quā ceteris quinis aut senis cōtulerit; non decet humana politiam aliter sentire, & religionis antistites, sacerdotefq; vagos, & mendicabula fingere. Nō est arctior inter magistratum & subditos nexus, quam timor Dei, & religio, illa autē florete non potest, nisi cū eius ministri & præfules in honore sunt. Cum enim salus & religio subditorum p̄dearab Episcoporum, & pastorum dignitate, noluit Dominus illos despici. Dicitur est in veteri testamento non alligabis os boui tritauranti, dicitum est de Aaronicis sacerdotibus, dicitur est teste Paulo de Christianis, quibus & ius est de Euangeliō viuendi. Nam si nostram Rempublicam cum Iudeorum populo cōparemus, quantum terminos eorum breviores cernimus, tanto maiores cleri esse opes intelligemus.

Audit Leuitus auditi filii Israel.
Diuinitate Leuitarum tempore Davidis.
 Non ignoro deinceps numerū Leuitarum auctum esse, nam 1. par. 23. 3. numerati sunt 38000. à triginta annis & supra, sed maiore proportione creuerant filii Israel. David n. per menses duodecim statuit duodecim principes, quorum quisq; 24000. habuit sub signis, & ministrabat regi. Et 13. Reg. 24. 6. de Israe fure oecingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium, & de Iuda quingenia millia, inter quos non est numeratus Beniamin, sed nec illa numeratio fuit perfecta, 1. par. 27. 2. 4. loab enim in iustus imperium regis exequebatur. Hic ingentem multitudinem considerare liber. Nam prope trecenta millia in armis erant, & ad seruitum regis, & illa decies & ter centena millia fortium virorum, & gladios educentium erant, & pugnatorum, quāta igitur multitudine adolescentū puerorum, senum, aliorumq; qui bello idonei nō erant? Ego vero sic statuo Davidem ex hisce suis militibus 28000. additis illis q̄ agris, oliuetis, vinetiis, pascuis regis seruabant tantū numerum concesisse, vt ex decimis, & oblationibus Leuitas facile alerent. Sed conditionem Leuitarum rēpō Davidis consideremus. Erant ter & decies centena millia Israelitearum negligenter numeratorū, addē tribum Beniamin erūt forte 14000. addē emeritorum 10000. vt conficias 15000. Illi si dent decimas triginta hominum millibus, habebit quisq; recipientum decimas, quinque partes, quibus superaberit eos, qui decimas contribūt. Magna igitur semper fuerit diuinitate Leuitarum.

Leuitarum exiguus labor.
 Prodiuitis, erat labor exiguis; David ordines eorum instituit, per vices 24. vt exiguo tempore in templo occuparentur. Interea variis se negotiis occupabant. Imo eorum opera vlus est David, 1. par. 26. 28. Isaaritis vero praeerat, Chonensis, & filii eius, ad opera formfecerunt super Israe ad docendum, & iudicandum eos. Et v. 30. Hebronitæ mille septingenti praeerant Israeli trans Iordanem ad occidente, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis. Et v. 32. Fratres eius robustioris etatis, duo millia septingenti principes familiarium. Preposuit autē eos David rex Rubenitis, & Gadditis, & dimidiatribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

Ecce tribus illas Transiordanianas reguat Leuitæ tempore Davidis; Israeliteæ etiā ad occidentem à Leuitis reguntur in omni negocio diuino, & humano. Certe Banaias sacerdos vnu est è duodecim principibus. Cur vero David regnandi peritissimus, & regnans inter fratres suos Leuitarum opera præcipue v̄lūs est? Caulis inuenio complures. Prima, quia legum diuinarum, & humanarū periti erant. 1. par. 25. doctores sunt ex iis 288. qui docebant Canticū Domini. Altera, quia sanctiores, & legum tenaciores erāt. Tertia, quia illis maxime proderat Israeliteæ esse iustos, & religioni deditos. Si enim auaritia tenerentur, primum omnī decimis primiisq; fraudarent Leuitas; sacrificolis peregrinis adhucereret, n̄ Idololatriæ fieret. Hinc mox positis vaccis in Dan; & Bethauen, Leuitæ in Iudeam configurerent. Quarta, quia cū nec agros colerent, nec vineta, aliisq; oneribus immunes essent, semel in anno in templo ministarent, ut illos occupari in honoratis regni negotiis potuerunt. Davidis igitur sapientissimi illa sententia fuit, rempublicam populi Dei per sacerdotes & ministros D e i optime administrari.

Quam vero tribui illi honorificæ fuerint, quamq; viles tot prefecturae, præfertur, cū sui generis regem non haberent, nemo nisi polices ignorare potest. Vlus est vero David eorum fidelissima opera; Banaias etiam erat fortissimus inter triginta, & super triginta erat, 1. par. 27. 6. Et illa 24. millia, quib⁹ imperabat sine dubio de Leuitis erant. Banaiam sacerdotē fideliorē David expertus est, quam loab agnatū, id eo & illi Banaias intelecto successit. Nam reuera regni, & sacerdotiū res ita coniuncte sunt, vt vna fine altera feruari non possit. Improba itaq; & infispiens eis eorum sapientia, qui Christianū sacerdotium ita super primendum censem, vt omnibus obnoxii sint, qui omnes docent, vt sint contemptibiles qui cultum Dei, sacrificium sanctum, ceremoniarum dignitatem tueri debent. Sacerdotorum diuinitas diuina auctoritate probauit, atque ex factis literis, virorum etiam sacerotorum in nouo testamento sententiam adferam, & ipsa ratione conuincam.

S. 5. Diuinitas primogenia Ecclesia sat amplas habuit, nam & eos qui Euangeliū annunciant, de Euangeliō viuere iuris diuini, & naturalis esse sciebant Christiani, nec magnum esse iudicabant ab illis carnalia sua meti, à quibus spiritualia acciperent. Neque sane viros sanctissimos, qui ad pedes Apostolorum omnia deiiciebant, qui flentes super collum Pauli abunde cinctebant, qui etiam oculos suos eruerent, & dare Paulo volebant, quibus gentium doctor acclamat. Habeo autem omnia, & abundo, repletus sum, acceptis ab Epaphroditō, qua misib⁹ odore suavitatis, hostiam acceptam placenter Deo, hos inquam auare maligneque Apostolis & successoribus victum suppeditasse nemō prudens credet. Nam Christianorum in Ecclesiam dona liberalissima fuerunt, atque amplissima, vt non modo eius ministri, & pauperes alerentur, sed ipsa infuper supellex preciosa inter persecutiones, & rapinas splenderet: ex vita S. Laurentii aureis scyphis sacram languinem exceptum docemur, Augustinus Epist. 265. ostendit argenteas lucernas fuisse, vafa Ecclesia magni precii fuisse dicimus ex Optato contr. Parmenianum l. i.

Possessiones Ecclesiarum fuisse iam ab antiquissimis temporibus certum est. Pius I. Ep. 2. qui decimus, vel undecimus post Petrum fuit, sub Antonino, cum itaque senex fuerit, Ioannem Apostolum nouisse poterat, monet ne prædia Ecclesiæ humanis vibus applicentur.

Ad sedem autem Apostolicam perlatum est, quod sint inter vos contentiones & amulationes: Et prædia, diuinis vibus tradita,

Principes belli erant.

Doctores 288. ex Leuitis.

Sententia Davidis de regno.

Sacerdotiū regno unctum res firmissima.

Christiani in primæva Ecclesia libera libenter suos alebat.

Primitiva Ecclesia diues.

Prædia Ecclesiæ saerabuntur.

dita, quidam humanis applicant ipsis, & Domino Deo (cui tradita sunt) ea subtrahunt, ut suis ipsis inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpatiorum contumelias depellenda est, neprædia ipsis secretorum cœlestium dicata, à quibus irrueribus vexantur. Quod si quisquam præsumperit, sacrilegus habetur, & sicut sacrilegus inducerur. Ipos autem qui hoc agunt, clericos, & Domini sacerdotes persequi, eosq; infamare audiimus, ut malum super malum addant, & deteriores fiant, non intelligentes quod Ecclesia Domini in sacerdotibus consistit, & crescit in templum Dei: & sicut qui Ecclesiam Dei visitat, & eius prædia & donaria expoliat, &c. Itaq; nihil contra legem Dei agunt, qui bona Ecclesiæ tradiderunt, quod & in veteri testamento vnu venit, ut constat ex Leuit. 27.14. Homo si voverit domum suam, & sanctificauerit Dominum, considerabit eam sacerdos vnu bona an mala sit, & iuxtagremium quod ab eo fuit constitutum, venundabitur: sin autem ille qui voverat, voverit redimere eam, dabit quintam partem estimationis supra, & habebit dominum. Quod si agrum possessionis sue voverit, & consecraverit Domino: iuxta mensuram sementis estimabitur preium: si tringita modius hordei feritur terra, quinquaginta suls venundatur argenti. Si statim ab anno incipienti subile voverit agrum, quanto valere potest, tanto estimabitur: sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum qui reliqui sunt numerum usque ad iubilem & derrabetur ex pretio. Quod si voverit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem, &c. Itaq; & nos videamus Christianos diuinarum & vitæ contempores in bonis Ecclesiæ cōseruandis fuisse vehementes, & pene contentiosos, quia bona Christi sunt, bona pauperum sunt.

Hinc Constantinus, alioq; restituì iussérunt. Verba legis sunt: At quoniam Christiani non solum ea loca, in qua conuenire solent, sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quæ non priuatum ad singulos sed ad ius totius ipsorum communiatatis, id est, Christianorum spectabant singulis, qui ea possident, mādes velim, ut omnia per legem, quam supra posuimus, absq; villa controversia Christianis, id est, societati ipsorum, & conuentui reddant. Et ad Annullinum. Quare volumus ut simulacra hæc literas à nobis acceperis, si quæ ex his possessionibus, quæ ad Catholicam Christianam Ecclesiam, in quibusq; ciuitatibus, aut aliis locis pertinent, &c.

Opes Ecclesiæ multis modis stabilitate.

Oblationis quatuor partes. 1. Episcopi. 2. Clerici. 3. Pauperum. 4. Fabrica.

Quemadmodum vero Episcoporum est perpetua succellio, ita bonorum, quorum Episcopi fuerunt dispensatores. Nec opus est plura de hisce adducere, cū omnia plena sint, non modo in iure canonico, sed etiam civili, quæ de ecclesiis, Episcopali audientia, c.r.t. 7. de Episcopis & Clericis, & orphanotrophis, ex Xenodochiis, & ptoxotrophis, & asceteris, & monachis, & de priuilegiis eorum, &c. Cod. r.t. 6. item nouell. 37. & 46. & c. 131.

De expendendis videatur 12. q. 2. c. 27. Quatuor autem tam de redditu, quam de oblatione fideliom, prout cuiuslibet ecclesiæ facultas admittit (sicut dum moderationib[us] est decretū) conuenit fieri portiones: quarum sit una pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quartæ fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integrum ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatam, sic clerus vltra regulatam sibi summanum nihil insolenter voverit expetendit. Ea vero que Ecclesiæ sacerdotis officiis attributa sunt, huic operi ver aciter prærogata locoru[m] doceat instauratio manifesta sanctorum; quia nefas est, si sacrilegii destitutis, in lucrum suum profid impendia sui deputata conuertat. Ipsam nihilominus ad scriptam pauperibus portionem, quamquam diuinam rationibus diffusa esse monstratur esse videatur, tamen iuxta quod scriptum est (vt videant opera vestra bona, & glorificant patrem vestrum, qui in celis est,) oportet etiam presenti testificatione predicari, & bona fame praconin non taceri.

§. 6. Consultatur & August. tom. 10. 321. l. c. 2. & 748. c. 2. & 173. c. 2. editionis Antuerpianæ.

Possessio clericorum Hipponensium inuidiose.

Narrat vita eius Possidius tempore illo fuisse magnas Ecclesiæ possessiones. Pauperum vero semper memor erat, eisq; inde erogabatur unde & sibi suisq; omnibus secum habitaibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionum ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fideliom. Et dum forte (ut ad-

solet) de possessionibus, ipsis iniuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei vivere, quia illarum possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum esse illis cedere, ut eo modo omnes Dei servi & ministri vivarent, quo in veteri testamēto legantur altari deservientes de eodem participari. Sed nunquam id laici suscipere voluerūt.

Domus eccl[esiæ] curani omnemq; substantiā ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat. Nūquām clauem, nunquām possessiones annulum in manu habens, sed ab eisdem domus prepositis cuncta & accepta & erogata notabantur. Qua anno completo eidē recitabantur, quo sciretur quantum acceptum, quantumq; dispenſatum fuisset, vel quicquid indispensatum, vel dispensandum remansisset. & in multis titulis magis illius præpositi domus sive sequens, quia probatum manifestum, cognoscēt. Domum vero vel agrum seu villam nūquā emere voluit, Verum si forte eccl[esiæ] à quoq; sponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi uidebat. Nam & aliquas eum hereditates recusat esse nouimus, nō quia pauperibus inutilis esse possent, sed quoniam iustum & aquum esse ridebat, vt à mortuorum vel filiis vel parentibus vel affinis magis considerentur, quibus ab eis deficiente dimittere voluerunt. Quidā etiam ex honoratis Hipponeſi apud Carthaginem viventes Ecclesia Hipponeſi possessionē donare voluit, & confessas tabulas fibi iusfructu retinet, vltro eidem sancte memoria Augustinus misit: cuius ille oblationē libenter accepit, congratulans ei quod eterna sua memor esset salutis. Verum post aliquot annos nobis forte cum eodem communis cōstitutis, ecce ille donator iter asper filium suum mittens, rogauit vt illa donationē tabula suo filio redderentur, pauperibus vero erogando direxit solidos centū: quo ille anc̄us cognitus, ingenuus hominē vel finix se donationem, vel eū de bono opere penitusse, & quanta potuit Deo suggesterente cordi eius condolenti animo ex eadem refragatione dixit, in illius scilicet in creationem & correctionem. Et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas confessim reddidit, pecuniamq; illam respsuit, atq; rescriptis cundem sicut oportuit & arguit & corripuit, admonens vt de sua simulatione vel iniquitate cū penitentia humilitate Deo satisfaceret, ne cū tam gravi delito de facilio exiret. Frequentius vero dicebat, magis securius ac tutius eccl[esiæ] legata a defunctis dimissa debere suscipere, quia hereditates forte sollicitas & dannosus, sp[ecie] legata magis offerenda esse quam exigenda. Commendata vero queq; ipse non suscipiebat, sed volentes suscipere clericos nō prohibebat. In iis quoq; que eccl[esiæ] habebat & possidebat intentus amore, vel implicatus cupiditate non erat, sed maioribus magis & spiritualibus suspensus & inherens rebus, vix aliquando se p[ro]p[ter] ad sua temporalia ab eternorum cogitatione relaxabat & deponebat. Quibusq; ille depositis & ordinatis, tanquam à rebus mordacibus & iam molestis, animi recursum ad interiora metis & superiora faciebat, quo vel de inueniendis rebus cogitaret, vel de iam inuenitis aliquid dictaret, aut certe ex iam dictatis atq; transcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die labranti, & in nocte lucubranti. Erant itaq; Africana Ecclesiæ possessiones ad iniuidiam magnæ, sed Augustinus, vt eam iniquam ostenderet, cedere paratus erat, & vivere oblatione plebis cum Clerico, quod tamen illi non iudicarunt expedire Reipublica, vel Ecclesia.

§. 7. Rationes vero in conspicuuntur. Nullo modo conuenit moribus, aut religione, vt præcipua pars Reipublica abiecitissima sit, id vero futuri est, si nulla ratio status illius habeatur. Si antistites fidei, si doctores, quorū officium est consolari, docere, increpare, punire, supplices esse oportet contumelioso populo, & diuitum fastidii? Deinde quotus quisq; cuius vita dependet ab aliena misericordia, eum à quo pascitur offendere audebit? Quis tam fortiter esse liber dicit, vt accipiendo beneficio, non sentiat venditam libertatem? Qui igitur inopes religionis præcones & antistites laudant, illi mancipia suarum cupiditatum, non strenuos motum censores querunt. Tertio. Iubentur esse hospitales Episcopi & prælati, at vero qui poterunt, benignitate alias alliceret, si velut errores, & parasiti alienum rodere panem necessitate habebunt: Quarto; Publicum dedecusest reli- gionis

Eos quig[ue] bernano o- portet non esse obno- xios.

gionis, eorum quillam docent, contemptus, at vero paupertatem contemptus sequitur. *Quicquid dicit pauper mendacium est*, dicebat non nemo. Quia eadem verba, non ex eodem ore, non idem valent. Quinto. Pauperrimas Ecclesiæ ad varias artes, & illicitas aliquando impellit; animos, cum necessitate, non voluntate toleratur, deiicit. Studia, zelumq; animarum excludit Sexto. Parentum, etiam piorum, hoc fere est desiderium, atque vniuersa sepe, nimia que cura filiorum dignitat, & splendor; vt consilans; *Quis ex milibus sumptus in studia filiorum facit*, vt pauper tota vitam Euangelium prædicet? *Quis diuitium se co-dmittere, vt ad paupertatem filios educeret?*

Similiter de publico aliquid est, igitur & faceret.

Speciosum iraque hoc Euangelicæ paupertatis studium, omnem Christianæ religionis disciplinam eruit. *Quod enim paucorum est*, hoc in vniuersum clerum inducere velle in sanum est; *modo iuiniis legibus repugnat*, non esse in Ecclesia unde ministri alantur. Septimo. Hanc ob causam venditores bonorum Ecclesiasticorum veritatem sunt. Concil. Ep. a. 12. & donationes c. 17.

Nunc viri prudentissimi Gregorii Tolosani l. 2. Syntagmatis, c. 28. sententia hæc consignare placet. Et proinde, inquit, *translata Ecclesia, Christiani didicunt, persecutionibus agitati sepe infidellum, culcum Dei vix restituere posse sine temporalium auxilio, & proinde in posterum non omnia oblatæ vendenda esse*, sed in Ecclesia conferuari voluerunt: *vt sedati persecutionibus, prædicta Ecclesiastica oblatæ & Deo consecrata, auxilio efficiunt cultui diuino. Neque etiam omnes basilicas vel tempora, vbi exhibetur cultus diuinus, decimas habent, sed tantum parochiales Ecclesie: quare oportuit & alia bona Deo consecrari, quibus qui ibi Deo continue inservirent, aleverentur, permisumque est ideo publico à Constantino Magno Ecclesiæ hereditates relinquere, & fana extirpare. Neque enim propter nouas Ecclesiæ priori Ecclesiæ decima sunt subducenda. Et ita probe statutum, ne post hac sacra aedes edificarentur sine convenienti dote, qua suos Leuitas posset nutritre. Statuit tribus, constitutionibus Emmanuel Comnenus Caesar orientis, vt Ecclesiæ & monasteriorum bona immobilia, intacta sint à manu scismati, sive cum titulo, sive sine titulo possidentur, quodque bullæ aures confirmavit. Idipsum fanciuit Alexius Comnenus secundus alius orientis Caesar. Inbet Theodosius Gotthorum rex, scribens ibi viro spectabiliter duci, possessiones Narbonensis Ecclesia, secundum Alarici preceptum à quibuslibet pernasiорibus occupatas, eriam manus militari resistiri. Idemque Adile scribens, specialiter, inquit, Ecclesiæ ab omni iniuria reddi cupimus alienas, quibus dum aquabila praefabatur, misericordia diuina acquiritur. Et anno Domini 1099. bellum in eos suscepimus est, qui sacerdotum ecclesiæ fundos inuaserant: apud Parisis, Bocchardus à monte Morentio: apud Bellonacos, Diocesis Montiacus: Rhenus, Elbo Rosiacus: apud Aurelios, Leonetus Magdalenensis: aliisque in locis à filio Francorum regis Ludouito, & Roberto Flamenca comite vieti subactus fuit, & ecclesiæ sue res quo in sua potestate erant, & ad ecclesiæ sub manu Pipini regis constitutas, pertinentes, reddere rectioribus ipsorum venerabilium locorum monitus per legatos recusaver, bellum monit: & contraria vnde copias Aquitaniam ingressus, bello se res & iusticias ecclesiæ ex dictum pronunciauit, & ita coagit imperata facere.*

CAP V T XLIII.

Contra Ecclesiæ diuitias quæ obici soleant.

Inuidia Ecclæ opes §. I. *Sic multos*, inquit Gregorius Tolosanus l. 2. Syntag. c. 28. rebus Ecclesiæ inuidit, & sibi magis facit maximam Deo, piorumque & suis male; ideo & profana quadam exempla in sua improbatus auctoritatem conorsisse, & pietatem quandam profuso obiecisse.

Quid igitur illi qui neminem præter se diuitem esse patiuntur? Primo Christum Iesum Dominum

nostrum pauperem fuisse Paulum manib; laborasse, viicitasse. Eo exemplo omnes Ecclesiasticos vivere oportere. Secundo. Ex diuitiis luxum ortum & superbiam. Tertio. Opes curam & sollicititudinem requirere, Clericos expeditos ad Dei seruitium constituendos.

§. 2. Optandum sane eos esse plurimorum in virtute progressus, rerum humanarum contemptum, ut singulis cōnon modo Dei præcepta, sed consilia etiam ample- mendata, Etentur, sed quia tanta virtus paucorum est, non sed non im- præcepit, sed fuit Dominus. Exemplo præiuit, inui- perata.

tauit, non coegit. Castitatem laudamus, nec tamen optamus in orbe Christiano nullæ esse matrimonia, alioqui qui castæ viuerent, nasci non possent. Itaque astro fidenter, Christum Dominum quamvis ubi caput reclinet, non habuerit, non tamen Ecclesiæ sive aut ministris eandem legem præscripsisse. Sed fastigium perfectionis ostendit, quod aliqui ascendere contendunt, ceteris vsum rerum suarum reliquisse. Cum enim sciret non omnium esse viam illam paupertatis asperam, sed diuitiarum præsidia multos retinere, noluit Ecclesiæ suam alteri instituere, quam ut inter homines, conueniebat. Itaque Episcopos, a liosque nisi illis auxiliis, & vt ad populorum gubernationem voluit, satisque habuit, si mente supra diuitias essent, quemadmodum Abraha, Ilaco, Daudi non obfuerunt opes, sed incitamenta & instrumenta ad bene agendum, & liberalitatem. Alioqui Christi Domini paupertas, ceteraque, quæ fecit, omnibus Christianis ad imitandum propria sunt, non solis Clericis; cur igitur hosce solos pauperes volunt esse, et non so-los quoq; castos, sobrios, iustos, veraces? Christus vi- Christi sa- tam pauperem egit? imo etiam Apostoli: sed tamen cerdotibus qui ubi pauperem videntur, cultumque elegit Deus, diuitia con- ministri sui veteribus dixit: *Omne medullam olei, & cessa-*

vini, ac frumenti, quicquid offerunt primiaturum Domino, de- ditibi. Num. 18. 12. Idem quoque noui testamenti sacerdotibus promisit: *fore vt reges sint nutriti eorum; A- połolorum etiam, huiusque tamen corporum species, fuit ea paupertas, que tamen ex Euangeliō viuere permetteret.* Non prohibuit Dominus ut diuitias quis ipse non habuit. Quanquam hæretici qui maxime offenduntur nostrorum Episcoporum famulitio & comitatu, id in suis probant. Adrianus de Saravia, de honore Episcopis, & presbyteris debito. c. 29. *Præterea, comitatus Episcoporum, & strepitus famulorum, non Heretici E- parum offendit quorundam oculos, quod similiter in ea re, du- plicorum & comites regni videantur imitari.* Rejb. hanc orationem probant esse populariem & vanam specie simplicium anum illudere. Nam pes. hoc audio afferere, comitatum Domini & Apostolorum tam honoratum fuisse, quam esse potuit, pro ratione temporis, & rei, ob quam in hunc mundum venerat: honoratior futurus, si Deus seruandi genus hominum aliud confilium probasset. Nam in suam familiam ultra 80. viros adiunxit, que cum comita- bantur quocunq; ibat, aut precedebant, quo erat venturus.

Et in Epist. dedicat. pro diueris ministris gradibus. Antistites Ciuilem societatem Euangelica doctrina non perturbat, nece- priuariis rum quescam, quod ad eam conservandæ pertinet. In qua cu rebus, qui vivant ecclesiæ pastores, ab eis rebus alienos esse, quibus rebus respon- spub. aut or natur aut defenduntur, nusquam Domi præcepit. Ho- blica defen- noris autem gradus diueri, sunt necessario vbiique constituti, ditur, non conseruande societas gratia: inter quos qui vix sunt posse dari debent.

Episcopis, cum virilate Ecclesia & republica, eos maiores nostri dederunt: & ut inter proceres reipub. censem perit, decere iudicarunt. Qui certe honor etiam & rogatius consulti, qui iuridicudo præsumt in curia cum tributatur: sacerorum & reli- gionis Antistites habere semper omnes gentes aquam esse cen- fuerunt. Vnde etiam fit conséquens, vt eum comitatū habeant & famulitum, qui ex vñ & conjectudine & soberis & mode- stis proceribus habent solet. Quid hic sit quod natio suspendat ad uno homines aut rerum humanarum ignari, aut certe ni- mism morosi, non video.

§. 3. Lu-

Abusus opū, non tollit ipsas opes.

§. 3. Luxum pariunt diuitiae, fateor, & ambitionem; Honorum cupiditas duplicitate cœbra titillatur cum in unum coniunctam animaduerit sacram, & profanam potestatem, sed non ideo ordo Hierarchicus, non ideo opum præsidia tollenda sunt, sed legibus bonis honestas & moderatus usus est præscribens. Bona Ecclesiæ in pauperes, in ministros Ecclesiæ, in doctores sunt expendenda. Episcopi qui principes non sunt, moderati utrūcomitatu, qui principatum Episcopatui connexum habent, non est illis de negandus ornatus ille, quo in Republica alii principes vntuntur. Nullius prodigalitatem probo, omnium luxum condemnem, decentem statum, magnificientiamque suadeo. Inter hæc censores Ecclesiasticorum opum miror; nam cum tot regum principumq; sæcularium, tot diuitium, tot nobilium infans sumptus, lasciuia; & delicias intueantur, non tamen detrahendas per vim opes censem, solis prælatis inuident, quorum tamen est insignis immoderatio, si cum aliis conferantur, grauius sine dubio peccant, qui de patrimonio Christi luxuriantur, cum tot canones rectum usum illius, & ipsa ratio imperet, sed virtus sunt hominum illa, non opum. Mihi fane videtur ambitione honore quidem accendi, sed tamen ea gubernatione, quæ est in sectariis Ecclesiæ non tolli. Nam & in parua præsidentia est æmulatio, coque facilior, quo communior est. Nonne in oppidis etiam paruis cum ambitione Consul eligitur? & in vicis prætorum filii magnifice se circumficiunt? Agnoscent factum, ambitionem, æmulationem suorum ministrorum multi haereticorum, & in his Episcoporum defensor Saravia, pag. 588. Miror si credat D. Beza minus ambitionis hodie minus uearitia, inter Ecclesiæ ministros, qui hebdodatim tantum præsident, & quorum tenuia atque accisa sunt stipendia: quam olim, aut inter prios Episcopos, aut inter eos, qui hodie Christum profitantur, & amplos habent redditus.

Non intelligunt illi se diuinam ordinationem reprehendere, quæ veteris testamenti sacerdotes, tot opibus instruxerunt, tot magistris ornauerunt, ac tandem gentis præfecturam & regnum dedit; quin & ipse rex Agrippa apud Caium proficitur, maius esse regno sacerdotium. De moribus dicere si vera oportet, nō est negandum malis agendi facultatem ab opibus præberi. Verum ita statuo, postquam legibus definita sunt omnia in Ecclesiæ, in ipsis diuitiis colli virutē à multis; nam paupertas etsi nō iūdem, magnis tamen virtutis occasionem præbet. Splendor diuitiarum fastum auger, sed ego Fabricium Romanæ virtutis exemplar, omnium itylo laudatum, tanto fastu coxisse rapa opinor, quanto Pirthus solium concidit: Malo diuitiis imperare, inquit, quam poscidere diuitias; An tibi imperator ille ab aratro parum ambitius es illi videatur, qui reges & magnates seruos habere optabat? Delicta libidinum fomites sunt; & tamen in sordibus prostibulorum, in schytarū barbarie, in occidentalium Indorū nuditate ista virtus inualuerunt. Si de Ecclesia agendum est, priscis tēpibus graviora scandala fuerūt, Simonianorum, Nicolaitarū, Gnosticorum, Carpocratianorum horrendæ obscenitates, imo omnino pluribus haeresibus tempora illa turbata, cum vel ambitione, & copum cupiditas secessionis anfan tribuit. At subsequentibus lœculis pauciores sc̄ctæ fuerunt, minusque sparsæ, & quæ hodierno tempore sinceritas priſcæ religionis est, Episcoporum potentia debetur.

§. 4. Non abs re dictum est;
Crescentem sequitur cura pecuniam.

Maior tamen illa est cura, cum & pecunia deest, & queritur; nam opes quæ sita occupant, dum queruntur autem, necant. Hoc igitur agendum est, ut cupidinum diræ radices euallantur, quæ cum perfeuerant, & per inopiam agitantur mirabiliter crescunt, totamque animimentem obtinent. Nam inops au-

ritia nihil turpe arbitratur, quod lucrum est. Denique iam adeo contempta est prædicantū auara pauperies, vt nemo honestus prouinciam illam ambiat, paupertas qua de re Beze, & Adriano Saravia communis est irridetur. querela p. 8. de diversis ministrorum gradibus. Sollitudinim tamē, & inutili occupationi subueniri potest per omnium Episcoporum Oeconomos, de quibus multa ius canonicum; per administratores, de quibus veteres, & recentes; per elocationes, per alia curarum compendia.

CAPUT XLIV.

Multitudinem Cleri probandam esse.

§. 1. **A** LIA est, eaque inuidiosissima querela de Ecclesiasticorum; postquam coram mulierem animo conceperunt, Ecclesiasticos turbam esse titudem inutilem, ociosam, ad pacitatem eam redigendam ob occi sufficiunt, nec eis ex Republicæ utilitate, tantas cionem ac opes in eos, qui in commune non laborant, absumi, cusant. Neque alia magis ratione Ecclesiasticos traduxerunt nouatores apud rude vulgus, quam occi accusatione.

§. 2. Nulla tamen Ecclesia suorum sacerdotum Occium à ocium probat, sed quicquid à rebus necessariis occi super est, tortum diuino honori, psalmis, hymnis, letioni, oratione, meditatione, docendis populis, hortando, consolando, iudicando, disordiis sedandas, operibus misericordia corporalibus, & spiritualibus impendendum est. Qua de re cum aliis locis à me copiose actum sit, non est necessaria repetitio. Carolus etiam Borromæus in suis Synodis statuit, vt visitatores inquirerent, quo modo tempus Clerici transigerent: Ad labores enim vocantur, quicunque in fortem Domini vocantur, qui in laboribus fuit à iuventute sua. In congruum est enim ociosum esse, & de alieno labore viūcum querere, sed habenda fedula ratione officii est, 13. q. 1. Ecclesiæ, & distincte de consec.

§. 3. Clerici noui testamenti officiis suis ita occupatur, vt Leuitæ in veteri testamento penitus occisi videri possent, si cum his conferantur. Qui igitur occi Ecclesiasticorum culpant, aut nimium esse queruntur, quod secundum canones nullum est, Domini institutionem reprehendunt. Leuitarum erant officia portare tabernaculum, & in eodem seruire, hæc in exodo. Prior occupatio non magna erat, nam tabernaculum distributum in plures facile portabatur; præsertim cum principes tribuum sex plaustra, & duodecim boves obtulerint, quorum præsidio vterentur; postquam officium in terram promissionis ingressi sunt, longo tempore Leuitarū mansit arca in uno loco, vi in silo, rarus itaque fuit portare transferendi labor. Postea ædificato templo penitus cam, & servit; Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus ure in Israël populo suo, & habitationem Ierusalem vsque in aternum, nec erit officium Leuitarum ut amplius portent tabernaculum, & omnia vasalia ad ministrandum, 1. par. 23. 25. & v. 27. Iuxta præcepta quoque David nouissima suppabit numerus filiorum Leuita viginti annis & supra. Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibili, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersitatem ministerii templi Domini. Sacerdotes autem super panes propositionis, & ad simile sacrificium, & ad lagana azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram. Leuita vero vt sicut mane ad confitendum & canendum Domino, similiterque ad vesperam tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis & Calendis & solemnitatibus vniuersitatisque rei, ingiter coram Domino. Et custodiante observationes tabernaculi sacerdos, & ritum sanctuaris, & observationem filiorum Aaron fratrum suorum vt ministrarent in domo Domini.

Hoc autem officium per vices exequabantur, vt supra

In paruo
magistratu
est emula-
sio.

*Paupertas
in Republi-
canon mi-
nus virtus
lignit, quæ
diuitia.
In egestate
fatus ma-
gnus.*

*In paupere
Ecclesia plu-
res herefes
fuerunt.*

Anapra-
dicantium
pauperes,
vt nemo honestus prouinciam illam ambiat, paupertas
qua de re Beze, & Adriano Saravia communis est irridetur.

Leuita occi-
spira nostro
Clero.

Nemo scie-
dum cano-
portare tabernaculum,

& in eodem seruire,

hæc in exodo.

nes ociosus.

Totum
run
non
vnu
ben

^{24.} ^{vnde erant} supra dixi, erant vices ratae; nam erant 24. nunc vero singulis diebus præter omnem alium laborem ad canendum, orandumque stare in conspectu Domini oportet; itaque si vetus respublica prudenter à Deo est instituta, habuitque leges, & iudicia sanctissima, multo magis id de noua dicendum, in qua pietatis multo etiam deuotior cura habita est.

^{rulgas la-} §. 4. Non est maligni, atque iniudi vulgi audiendum de ocio & labore iudicium; nam laborem non estimant, nisi quo corpus attenit; curas, studia, orationes, psalmodes, scriptiones in censu laborum non habet, cum tamen labore sit acerius, quiq; sine dolore sensim vitam erogat. Ocio non agunt tot centena milia variis artibus, scientiisq; studentiis, artes alias excentium; ut piatorum, sculptorum, aliorumque quorum labor ingenii potius vim, attentio nemque animi, quam lacertos postulat.

^{Obiectio} §. 5. Non tamen vel inuidia conquiscit; Quantū Reipublica prodeßent, si agrum colerent, ligna cederent, cetera opera mechanica ederent, quos nunc cantantes, orantes, ociosos regna multa sustentant? Imo quantum detrimenti Reipublica caperet, si Dei cult^m minueretur, ministris eius ad operas iſuiberales addictis? Venit mihi frequenter in mentem, hominū ingratitudinem admirari, & deflere; quibus omne quod Deo impeditur nimium viderit, cum à Deo tamen habeant omnia.

Grauiar Ecclesiasticorum multitudine rempublicam queruntur, nos videamus quisham eam grauet.

Vnde in regione numerum clerici videamus, & sumimus. Legi in observatione itineraria cuiusdam amici, qui in Hispania nouem Archiepiscopos numerauit.

Tota summa Archiepiscoporum, & Episcoporum est 1350000 ducatorum, cleri & monasteriorum duplan ponamus, erunt igitur millions quatuor, & 50000. quæ summa exigua est, si regnum magnitudo & opes spectentur, & magna tamen pars bono regni seruit. Exiguam esse summam alia me observatione amici docet, nam in duces, Marchiones, Comites annuos redditus insimi 3862000. ducatorum demonstrat. Alia summa ex aliis mihi tradita est in coronide Iubilorum, quo lectorem remitto.

^{Tot regno-} Nunc opus est docere, Clerici Hispaniae regno nō esse grauem, quamvis nulla politica officia patria praetaret. Nam pars exigua tanti regni est clerici. Vna ciuitas nobilis plus hominum, reique haber, quam Clerici vniuersi. Constituamus tane Clericorum esse centum milia in regni Hispaniae, non tamen centesimam hominum partem conficiet: Toletum aut Hispanis multis partibus superabit; quid vero magnum esset, si ex tot magnis ciuitatibus vna ex clero collecto confici posset?

Regna Hispaniae sunt, Murcia, Valentia, Catalonia, Aragonia, vraque Castilia, Naturra, Biscaya, Leon, Galitia, Asturia. Undecim regna sunt, & inæqualia, ex his vnum si signauero Clericis, minus dabo; quam olim Deus Leuitis; sit v.g. Regnum veteris Castiliæ, quod habet cum Metropoli, quam vocant Burgos, centum octoginta ciuitates. Harum decimam partem totius Europæ Clero non impleuero. Non igitur est Cleri magna multitudo, si cum aliorum innumerâ frequentia comparetur. Cum igitur in populo Catholico, & pacato, ubi numerosissimus Clerus est vix centesimam habeant, non est quod quisquam queratur, nimium multos esse qui Deo seruant.

Quod si Belgium spectemus quale ante Bella fuit, ducentas octo vrbes muratas, centum quinquaginta pagos instar oppidorum, præter ingentem pagorum numerum habuit. Clerus illius si in unum conueniret, integrum urbem ex decem maximis non conficeret. Nego enim vniuersum Belgum clerum numero pa-

rem vniuersitali esle. Gandaui, Insulis, Antuerpiæ, Ulrica, Amstelodami, Dordraci, Harlemi, Leovvardiæ, Atrebatii, Valencenis, Louani plures sunt incolæ, quam totò ex clero confici possint; itaque partem ducentesimam Clerus non constituit.

^{Balgijs totus Clerus non aquat vniuersitas incolas.}

At vero si ducenti, vel etiam centum aliant vnam facerdorem, non debet graue videtur, cum in Dei Republica decem, aut quinque potius, si redditum speciebus vnum aluerint. Impietatis ergo est tam iniqua querela, cum tam multa Rempublicam infestet, tantum in Dei seruos, & doctores virtutis, juris & æqui conferre culpam, qui ideo non grauant, quia pauci sunt, quia plurimum profunt.

§. 6. Si igitur queraris, qui hominum noxiū sint reipublicæ, dicitur libere. Primum, Iudei; Eorum numerus multo maior est vniuerso Clero, vnam, alteram vrbem nominare possum, quæ multo plures fuerit, quam sint Ecclesiastici in toto Archiepiscopatu Moguntino; sed non alius modo eos, sed ex fœnatre, fraudibus, flagitiis alius, & quod premit Rempublicam, ditamus. Secundo. Artifices superuacui. Si dubites circumspice nundinarum merces, inuenies magnam partem, quorum non indiget vius. Pudet dicere, tantum hominum vrbicorum ad luxum occupatur, quantum ad necessitatem, plures superbia, curiositasque occupat, quam vita. Illi si utilia tractarent, si agricultura, p[ro]fessione, ceteris occuparentur, duplo effet maior viuendi copia. Exemplum desiderans ante annos aliquot in ualit[er] insania sericorum legitorum, vt nulla vestis decora censeatur, nisi eam circa funiculi byssini discurrant, ita vt crebro materiam ipsa parerga superent, & iam luxus aurum, argentumque in fila deduxit: sumptum esse superuacuum nemo dubitat. At tu, qui pro Reipublicæ bono Cleri numerum minui iustum censes, cede abacum, rationes subduce: conuincam in Europa plus sumptuum in hoc duntaxat nugaram genus, quem in totum clerum impendi, totum, inquit, quoniam Europa est clerum: nec hoc modo; sed plures esse, qui contexendis non pannis sericis, sed blanctis illis destinatur, quæ fint in toto clero. Tertio. Ab aliis omnium artificiorum mechanicorum affirmo Rempublicam perfundari. Nam quæ minore labore fieri poterant, oporo sumptu ciues exhaustiunt. Ambito, luxus, nouarum rerum studium eo usque excrevit, vt ciuitas, quam ante annos centum farto decem vestierant, iam quinquaginta desideret: tot modis vestium simplex vius adulteratur. Quam multos video, quibus nihil in ueste integrum, ne incalceamentis quidem placet, adeo ipsa dama luxurie placuerunt. Quid igitur si dicani in superuacuum farto, sutorumque sumptum impendi tantas opes, quantis cleris, qui nunc est in Europa, posit ali? Mirum videbitur ignaro, verum si ad calculum veniat, ostendam, in Zonariis, Limbariis, acupitores, calanticarios, tintores, fibularios: & si pro fibulis nodos usurpemus, nodarios, impendi. Si enim ad fibulas, & vincos redire placeret, aliquot millionibus in Europa parceretur, quantum enim serici, temporis j; in nodos vestium quibus colligantur, ornanturque insunt magna pars hominum, neminem latet. Quarto. Omnes qui artes infames, leues, omnino inutiles profitentur, vt sunt coniectores, Ariolifacilitatores, petauristæ, histriones, saltatores, tibicines, totum hoc genus, quod alienis de virtutis viuit, si ad utilles res vocetur annonam leuabit. Quinto. De coquis, dulciariis, & toto illo genere artificum voluntariorum dicere supercedeo. Hac finio tentativa. In ciuitate duntaxat necessaria artes locum obtineant, & dimidio eius, quod nunc insumitur, rectius, quietius, iucundius, felicius viuetur. Huius dimidiū centesima parte ali clerici poterit.

^{Non clericis, sed aliis obnoxii sunt Reipublicæ Iudei.}

^{Inutilium rerum artifices.}

^{Sumptus in chordellis sericas.}

^{Atrium ab aliis Reipublicæ non sumus.}

^{Artes infames.}

Cleri potest
tia utilis
principibus.

Melius pau-
cos esse bo-
nos, quam
multos inu-
tiles.

Parochi à
prebendis
populo fa-
cru.

Olim curio-
nes apud
Romanos.

Perpetui
Vicarii ex
abusu.

Parochi re-
ditus & ho-
nos infra
canonicos.

Parochia
recte consti-
tuenda sūt.

Boni Paro-
chi collo-

§.7. Clerum igitur & diuitem, & copiosum esse sa-
luberrimum est reipublicæ; reges & principes eos
semper experti sunt fidissimos, arces, & urbes illis tu-
tissime commiserunt, exemplo Davidis. Quod si ta-
men multi sint inutiles noxiique, opportunis ratio-
nibus illi corrigendi, quod non difficulter consequen-
tur princeps, si vel unum bonum Episcopum, aut Ar-
chiepiscopum nasciscatur. De hisce placet Clementis
constitutio, quæ est distincta. 2. c. 3. Tales ad ministerium
ellegantur Clerici, qui digne posint dominica sacramenta tra-
tractare: melius est enim Domini sacerdoti paucos habere mi-
nistros, qui posint Dei digne exercere, quam multos inu-
tiles, quia nonnulli graue ordinatores adducant. Graue plane onus est,
qua aliqui inutiles, aut praui totum ordinem infamant. Sed propter vitiosos non est ordo abiiciendus,
sed reformandus, substitutis in eorum locum melio-
ribus. Neque enim magistratum è medio tollunt,
quia nonnulli vitiosi, sed idoneos in decedentium
loca subrogant.

CAPUT XLV.

Parochia augendæ, ornande.

§.1. Parochos quidam Paracos ἀντὶ ταξιδίων nominant; est enim ταξιδία vicinia, habita-
tio, hominumq; conuentus, sed malo vñum ē qui,
quam Budæum, qui in commentario lingua Græca
ita dicendum affirmit. Malo itaque dictos à prebendis
dō ἀντὶ ταξιδίων, quod sacra præbent populis, quē
admodum Parochi apud Romanos Græca voce no-
minamus, qui legis, & magistratibus præbent

Ligna saltemque;

Idem Curiones, sed rarius dicuntur, quod ē curii
Romanis olim qui sacris præfessi eligentur. Hi
præcipue in Christiana republica à cura animarum,
dicuntur, Curiones, Curatores, Curata beneficia pos-
sidentes. Rectores & Plebanos etiam iura appellant. Re-
ctores quidam perpetui, seu vicarii perpetui dicti
sunt, qui in locum rectoris ab Episcopo instituti sunt,
ne ad assiduam residentiam teneretur rector prima-
rius, quæ res leui initio introducta, nunc in diuites ius
parochiarum multarum transtulit, & vicarios substitu-
tit parum idoneos, deriuatis alio prouentibus.

§.2. In Ecclesiis Germanicis, parochiis præfertim
oppidorum, & pagorum minus commode prospectū
est. Defectus est in sustentatione Parochi: cum enim
neccesse sit Parochum esse doctum, laboriosum, vita
bonæ, cum magni sint eius in canendo, concionando,
hortando, ægros, etiam contagio infectos visitando
labores, periculaque, minor est tamen quam ca-
nonicorum prouentus, minor etiam dignitas asti-
matur. Graue itaque hoc est Ecclesiæ vulnus, & ab
animoso, fortique visitatore sanandum. Hoc erratum
est. Moritur canonicus, mox viginti ad collatorē con-
vulant, aliquando prelio redimunt. Ad parochos idoneos
habendos neccesse est seminaria instituere, spe
canonicatum, omnia aguntur, parochorum onera
plerique refugunt.

§.3. Parochorum bene constituendorum vna est
& facilis ratio, si parochia constituentur recte. Hoc
est eiusmodi sint parochia, vt tanto desiderio expe-
tantur, quanto Canonici. Sint laboris non omnino
fructus impares. Hoc potentius est remedium,
quam omnia alia, quæ usurpati possunt. Sunt parochi
quasi parui Episcopi, qui vere officium in suis po-
pulis presbyterorum exercent, itaque liberaliter
illis subueniendum est. Præfunt enim verbo, & o-
pere.

§.4. Cura illa ita est Episcopo demandata, vt nul-
lo modo salutem ipse consequi possit, nisi diligentes,

bonos, doctos, industrios parochos constituant; nam
parochi sunt, qui plebem instituant, exemplo praec-
vant. In eadem causa sunt, omnia capitula, & pro suo
munere singuli capitulares, abbates, monasteria
quibus ius est parochias conferendi; nam parochias
olim illi administrarunt, nunc alios substituunt, &
cura tamen ad illos pertinet, reddereque rationem
tenentur. Iraque cum sit peccatum mortale, indignū
parochum instituere, aut non punire, non amouere,
consequitur, non modo Episcopos, sed capitulares,
qui suo suffragio tales constituunt, aut tueruntur, aut
non agunt cum possunt, ut amouetur, peccare mortaliter.
Nam cum fere illi in locis decimas accipiunt,
sub mortali peccato tenentur illis prouidere, de idoneo
parochio, vel ex suo corpore aliquem delegando,
vel tantum parochio redditum concedendo, ut idoneum
habere possint; Timendumque est ne hac ne-
gligentia multi capitularium percant. Quod si etiam
pereant negligentia parochi, corum culpa percunt,
quorum est vigilare, ut parochi officio fungantur.
Nam reuera ut imperator fortis, ordinumque teru-
tes milites, & duces industrios, ita quoque exci-
tatos, & zelosos parochos conquirere debet. Episco-
pus, & capitula, eos excitare, vilitate, hortati. Sancte
in Mediolan. i. decretum est: Summam vim ac necessita-
tem habet illa Domini sententia: Speculatorum dedit te domum; ipsi inspi-
cunt, nec
Israel; & alio item loco, diligenter agnoscere vultum pecoris
tui, & considera super greges tuos, ut Episcopi quanta maxi-
parochos
ma possint, diligenter obseruent sibi commendatum gregem,
neque ab eo vñquam oculos deiciant, quid ei opus sit animad-
uertentes, ut ex propheta sententia contractas parties alligare,
infirmas consoladare, agrotas sanare, abiecas eius reducere,
perditas requiri & recuperare posint.

Deinde perpetuo eius oculos ponit Vicarios foraneos, ut
Episcopus in yrbe etiam externum gregem facilius quasi pre-
fens intueri & curare posset: delegat aliquot probatos sacerdo-
tes, quibus singulis, imposito Vicarii foranei nomine tribuat
certas regiones diaecesis sua. Id autem munus ad Archipresbyteros,
Archidiaconus, qui in diaecesis, & Prepositos, aliosque
Ecclesiastica dignitate preditos, quos idoneos iudicauerit, posse
sumit deferet, sin minus, ad alios Antiores, qui apti sunt ad
huiusmodi officium.

§.5. Quomodo igitur parochie instruuntur, ut idoneos habent pastores? Que quidem bonos redditus
habent, facile acceptantur, quin vltro ambiantur.
Tenues in vrbibus facile iuvantur, si opimus canonici,
vicaria, aliudque simplex beneficium illis incorporetur.
Nusquam sanctius de beneficiis disponit, ita Colonia, atque alibi factitatum, hic cele-
stissimi pastores illis in vrbibus verantur. Id maxime
prælati, & Pontifex orbisque suspirat, cum in
Cathedralibus, collegatiisque fini viri multi excellentes,
ne parochia destituantur, præfentias enim folas
parochio negant, cetera concedunt. Concil. Mediolan. 4. Parochus vero, qui canoniciatum dignitatemu, ac
simil Ecclesiæ parochiale legitime obtinet, residentie pa-
rochialis munus obit, ut literis Pia V. Pontif. Max. fons
est, illius vel dignitatem, vel canonicalis præbenda fructus redi-
tus capiat: at tercia eius partis ne participes sit, quecumdem
Tridentina sanctionis auctoritate, in distributiones conuer-
sa, sibi absenti obuenire non potest, nec debet, sed alii præsentibus,
chorisque officia obuenientibus, accrescat, aut Episcopi arbitra-
tu, fabrica Ecclesiæ, pisiue locis attribuatur, ad eiusdem. Conci-
lii Tridentini prescriptum.

Concilium Colonense anno 1536. ita de his sta-
tuit parte 8. Cum lex divina præcipiat non alligandum os
boui trituran, quod ritueros boum causa, sed propter nos
dictum Christus in Euangeliō explicat: Dignus, inquietus, est
operarius mercede sua. Ac Paulus ioto cap. 9. prima ad Corin-
confirmat. Quis enim militat suis stipendis vñquam? Quis
plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem,
& de lacte gregis non manducat? Neque enim magnum est, si
quis

Pauperias
anatos, &
viles efficit.
qui spiritualia seminant, carnalia etiam metant. Quamobrem
rem difficiendum est, ut parochis Euangeli predicatoribus,
certa ac competens submissario vietus & vestitus sit, idque
ad eum modum, ne in admisstrando sacramentis quipiam
exigendo oneri sint parochianis, aut cibum vita, atim disserendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut soridius.

In primis igitur, qui per vicarios seu vicecuratos Ecclesias
parochiales regendi potestatem a nobis acceperunt, iisdem vicariis tantum ex profectibus Ecclesie partem assignabunt, qua
vitam congrue sustentare possint. Quod nos inter visitandum
pro ratione locorum ac parochiarum vi sit, ordinabimus.

Ecclesie cathedrales ac collegiate, itidem monachis seu religio-
si, qui ecclesiasticales aut suis ecclesiis, vel monasteriis
sunt, aut regendas alii committunt, aut presentando
committit procurant: adeo interdum omnem prouentum emi-
gunt, ut resuunt reditus, qui rectoribus eccliarum permitiuntur,
nimis tenues sint & exiles. Quamobrem nostra cure erit, ut
tanta pars rectoribus istis assignetur, unde iura Episcopatia
solvere & congruam sustentationem habere possint.

Vbi vero reditus eccliarum non sufficiunt, iuri consilium
sequendum putamus, nempe vi duas vniuntur: aut si id gra-
uie videbitur, saltem una, aut plures etiam vicariae que ad altaria
in eiusmodi ecclesiis fundatae sunt, ipsi ecclesiasticales
(vt vocant) incorporarentur: sicutam, ut quoad fieri potest,
parochium officium, ob quod Vicario ille fundata sunt minime
negligatur. Porro decimas potissimum parochias ecclie mi-
nistris debet, non dabuntur. Nunc quoniam illa pars a laicis
magna ex parte resurpet, neque facile ex eorum manibus
diuelli possint: videlicet non dum diligenter cohortatione, aut alia
via iuriu confitentia, parochio, cive ecclie sedatus ad vicuum
non sufficiunt, hinc aliquid mendicari posse.

Iure naturae
plebi dant
decimas co-
unum, vt bo-
num ha-
beat anima-
rum cura-
turem.
Nec iniquum est, integras præbendas, etiam re-
moris in diœcesi parochiis incorporari, tum ratione
decretum est: quia iuris naturalis est, ut qui decimas
dant, in spirituibus sentiant subsidia, tum quia mini-
stri Ecclesie ita debent habere constituta officia, ut
quam maxime plebi consulari, itaque ad ditandas
parochias animum conuerteret, quisquis vere gregis
curam suscipit, & ingentem abusum, quo sit, ut diuines
parochiae, vel a nobilibus, vel opinis clericis be-
neficiorum voticibus teneantur, & vicecuratus te-
nui portiuncula a spegarunt, in viuierum tollet. Na-
ideo diuites factæ sunt parochiae, ut viros eruditione
vitaque eximios alant. Quod si beneficia defint, quæ
parochiis tenuibus incorporarentur, ex multis, aliis qd
reditibus pauperati parochorum succurratur.

Contra ius
natura est,
vlli, nisi 25. annum attigerit, ut decretales, & concilia
statuant.

Imo doctis tantum, & graduatis, ita Lateran. Con-
cil. Sels. II. Statutum quoque, quod parochiales ecclie in ci-
uitatibus aut villis muratis existentes, non nisi perfunis modo
præmisso qualificatis, aut saltem qui tres annos in Theologia,
vel altero iurium studuerint, seu magistris in artibus, qui in a-
liqua viuiesitate privilegiata studentes, magisteriu gradum
ad eftiuerint, conferantur. Monenius autem prefati regni vi-
nuiesitatem, sub paenitentiationis omnium & singulorum pri-
uilegiorum a nobis & sede Apostolica obtentorum, ne collato-
ribus seu parochiis Ecclesiastica habent aliquos nominare, nisi
eos, qui secundum prefatis temporis studuerint, & secundum
dilectionum viuiesitatem statuta, ad gradus & non per salutem
proiecti fuerint. Quod si fecerint, yltera nullitas ponam,
quam in prefatarum nominationum literis declaramus, vi-
nuiesitatem nominandi prout legio ad tempus, secundum cul-
pe qualitatem, suspendimus. Si quis autem graduatorum, aut
nominationum in mensibus deputatis, ac collatoribus ordinariis,
aut perfunis Ecclesiastica, beneficium vacans in vim gradus,
aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim
prefat gradus, aut nominationis in processu posuerit, & alter
mole fecerit, illum ultra expensarum, daniorum & interesse
condemnationem, a fructibus sui gradus & nominationis pri-
uandum esse decernimus: eodemq; vinculo collatores ordinarios

& patronos Ecclesiasticos, quibus graduati & nominati, debite
(vt supra) qualificati, suos gradus & nominationis literas insi-
nuauerint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel
presentationem spectentia, in mensibus graduatorum simpli-
cium & nominationum vacantia, flantibus prefatis graduatis
aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, alio
quam graduatis aut nominatis conferant, sub pena suspensi-
onis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad
collationem eorum, ac presentationem liberam spectantibus.
Statutum quoq; ordinamus, quod quilibet Rom. Pont. se-
mel dantax, ut tempore sui pontificatus, literas in forma man-
dati in ista formam inscribas annotata, & non ultra dari pos-
sit hoc modo, videlicet unum collatorem habentem collationem
decem beneficiorum in uno: habetem autem collationem quin-
quaginta beneficiorum & ultra, in duabus beneficiis dunta-
xat granare posse, ita tamen, quod in eadem Ecclesia Cathe-
drali vel collegiata, collatorem unum pro tempore in duas
præbendas non grauet. Et ut obvietur litibus, que occasione lite-
rarum mandatorum huicmodi oriri possent, mandata huic-
modi sub forma, quæ est in serius annotata, dari volumus, quæ
ad perpetuam rei memoriam in Cancelleria Apostolica publi-
cari, & in illis quinto anno registrari mandamus, declarantes,
prosequebuntur huicmodi mandata, quod ad beneficia sub illis
comprehensa, ordinariis collatoribus, & graduatis simplicibus
& nominatis preferendos esse, nosque & successores nostros iure
præventionis, dignitatis, personatis, administrationes & officia
ceteraque beneficia Ecclesiastica, secularia & quorū ordi-
dinum regularia, quecumq; & quomodo cumq; qualificata, tam
in mensibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus prefatis
assignari, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis compre-
hensa, libere conferre.

At nunc plerique parochiae adeo tenues sunt, ut
Grammatici, & Rhetorculi eas negligant. Sunt mæ-
cenates, non deerunt marones.

Si igitur serueretur Conc. Trident. constitutio Sels.
25. cap. 15. nulla querela futura est. Statutum sancta Syno-
dia, ut Ecclesiastica beneficia secularia, quocunq; nomine ap-
pellentur, que curam animarum ex primaria eorum institu-
tione, aut aliter quomodo cumq; retinent, illa deinceps in simplex
beneficium, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portio-
ne non conueruntur, &c.

E contrario simplicia in curata mutentur, illisque
addantur, nec illa modo, sed tot personatis, tot altera-
ria, quæ tenentur ab ociosis, & secularibus, imo mo-
nastrorum derelictorum, bona, & in variis usus, va-
riisque menas conuersorum ad parochias augendas
conferantur: quo fieri ut non modo multi adolescentes
se studiis accingant, sed canonici, & vicarii resignati
præbendis ad parochias transcant. Hoc est & e
Christianis, parochos esse eo loco, auctoritate, erudi-
tione, copiis, quibus nunc sunt Eccliarum colle-
giatarum prelati, sic enim utiliter munere suo fun-
gentur, nunc crebro a suis p̄alatis, parochianis que
contemnuntur.

Suggerunt hic parochorum aduersarii: opes pasto-
rum, eos lascivios efficiunt, pauperatas occasio virtutis
est. Ego primum quidem sentio falsum hoc esse; plu-
res inopia, & difficultibus domesticis lapsos. Nam
plures pauperes, quam diuites in fôrdibus illis sunt.
Deinde indigna est Ecclesiastico homine obieccio. Si
est parochis virtus pauperate extundenda est, si in li-
beraliori stipendio, in studio, & laboriosa vita, per-
iculum est tuinæ, curid non primum fugiant illi, qui
parochis tam scrupulose consulunt: cur illi aliquot
canonicatus possidet, pluribus inhant, parochus pro
integritate pauperiem delegant? Sed hic si sit. Ex pa-
rocho malo odium nascitur viuieri cleri, hinc heresi-
s, decimationum fraudatio, bonorum Ecclesiasti-
corum rapina, canoniconum eueratio.

Constituite parochos idoneos, qui duplii hono-
re digni sint, qui laborent verbo & opere, date illis
stipendia liberalia, qualia sunt vestra, & maiora ve-

Ratio au-
gendi pa-
rochias.

Pauperes
parochorū
maiore pe-
riculo agū.

Plurium
canonica-
tuum po-
fessores &
ociosi de sa-
lutaris pa-
rochis pau-
perate di-
spitant.

ſtis, ſi plus vobis laborant, & videbitis omnia melius
ceſſura. Hęc pro parochis, nunc de officio parocho-
rum dicendum eſt.

§.7. De vita parochorum aliud non habeo, quam
quaे in communi de vita Clericorum dixi. Niſi quod
hiſ magis cauendum eſt ſcandalum, ne eos à ſe homi-
nes alienent, quorum animas capere oportebat; nam
& inter agricolas, qui imperit, & imbecilles, offenduntur
citius, reconciliantur laboriosius, vitā agunt,
conſortio aliorum deſtituuntur.

Residentia
parochorū
est neceſſa-
ria.

§.8. Eorum hęc muñera ſunt. 1. Reſidere. Conci-
lum Senenſe, c.11. Reſtores Eccleſiarum (quorum ſingula-
ris eſt electa induſtria) compellantur per ſuffraganeos noſtrós
quaad fieri poterit, ad perſonalem residentiam: neque cum illis
de non reſidendo, niſi cauſa probabili intercedente, diſpenſetur.
Et in Eccleſia parochialibus per ſingulos dies dominicos, pre-
bysteri parochiales curati per ſe, aut vicarios eorum clara voce
& intelligibili ac verbi maternis annuntiant decem precepta
de calogli & articulos fidei. Et ſi quipuerint prebysteri, quibus
non ſuppetat doctrina, aut praedicandi gratia, elegant & decla-
rent predicitā die Dominica vnum capitulum Iohannis de Ger-
fon, in opere ſuo tripartito.

Monento-
mnes ſubdi-
tos.

2. Admonere omnes officii. Concil. Senenſe, c.12.
Admoneant frequenter curati ſuos parochianos, vt interſint
miſſe parochiali diebus Dominicis, & ſeptiſter hebdomadam
occurrentibus. Et vt ad omnia illa, qua per ſingulos dies Domini-
nicos in promis precipiuntur, diligenter attendant. Quod si legi-
timi ceſſante impedimento, abſque licentia ſui curati, per tres
Dominicos neglexerint interfeſe Miſſe parochiali denuntient
ſtatim promotoribus, vt pro menſura contempiſus vel offenſa
paniantur.

Arcen co-
munes in
corrigibiles.

3. Docere, arcere communione in corrigibiles. Sy-
munione in
nodus Auguftana anno 1548. c.8. Parochi de fide & reli-
gione noſtra populum ſibi commiſſum doceant, atque instruant,
ſacramenta ad miniftrant, eorum mysticam gratiam expo-
nant, publicis peccatis irretitos canonice, oculis vero delictis
oculite arguant. & ad penitentiam adducant. In corrigibiles,
noſtri aut noſtro in ſpiritualibus vicario indi-ent, vt vel publi-
ca ſatisfactione current, vel communione Catholica arceantur:
paruulos quoque & rudes quoque parochie, ſue doceant
certis temporibus Symboſum fidēi, Dominicam preceſionem,
&c. aut ea diebus Dominicis e ſuggeſtu diſerte pronuncient, vi
reuerā dupliſe honore digni habeantur.

Vita docere
debent.

4. Vita docere. Pelargus in Concil. Treuer. anno
1548. Prebysteros vos ipſe quoq; prebyster, obſecro: paſcite qui
in nobis eſt gregem Christi, curam illius habentes non coacti,
ſed volentes; non turpū lucri gratia, ſed propeno animo: neque
ceu dominium exercentes aduerſus Clerum, ſed ſic vt ſitis ex-
emplaria gregis. & cum apparuerit princeps poſterior percep-
tis immarcesciblem aeternae gloriae coronam. Certe vel hinc
colliqueſcit, non ſatis ſe cōmodo paſtori ad populum e ſuggeſ-
ſtu agere, niſi & vita ſeu conuerſatione ſtudeat aliorum animis
certam morum formam imprimente: idque non neceſſitate, aut
religione officii, neque queſtus gratia, ſed paterno ſynereoque
affectu.

Sed malo hęc atque alia Archiepifcopi, & Synodi
Mediol. 4. verbis proponere. Ita vero inter monitiones
habet.

Aurea mo-
nita Caroli
Borromei
ad paro-
chos.

Quicunque vero eſtis, qui inter canonicos, prepoſiti, aut Ar-
chipebypieri, aut alterius dignitatis nomen, gradum obti-
netis, ſicut honore, & dignitate prestatis, ita v̄ iuratum exemplis,
vigilantię, in veſtri muneri, curae partibus obeunis
ſollitudine prelucete.

Parochi p̄terea, & catere quicunque eſtis, etiam prepoſiti
Archipebypieri, aliue, qui animarum curam geritis, preter
ea, qua vos cum reliquo clero communia vniuerſe monuimus,
illa etiam, que p̄cipue de vobis decretata ſunt, p̄fate omni
ſollitudine.

In primis oves, vobis conredit, cognoscenda ſunt, & appelle-
landa nominatio, paſcenda & cuſtodienda item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad ſcri-
ptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirmantur, & com-
patrum etiam qui adhibentur, nomina deſcribite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochie veſtre in colarum vitam, & mores inueſtigate.

Indagare omni studio, ſi qui hereſi contaminati ſint, aut ſu-
ſpecti, aut ſi qui ſint, qui hereticorum libros habeant, vendant,
emanat, importent, vel legant, eo que ſtatim denunciare.

Monete etiam populum, ut idipſum etiam preſet, ad noſtri
ediſti preſcriptum: quod ſtatis reperibus de more promulgare.

Perquirire de dictis, & factis eorum, qui ex hereticorum
finibus veniunt.

Difſicie, ſi qui e parochia veſtre finibus ad loca profiſcan-
tur, vbi impune predicatorū, quod à Catholica fide alienum
eſt, tum etiam an iu profectione facultate impetrata agant ad
preſcriptum decreti in Concilio provinciali tertio promulgati.
Inveſtigate preterea de iis, qui in veſtri parochia docent, eorū
demque mores, vitam, & fidem obſeruate, reliqua de iis ipſis
preſlate, quod Concilii provincialibus preſcripta, inſuſe-
juntur.

Videſte, & caueſte, ne ſuperſitiones, magico cantiones, & e-
iusmodi diabolice ſuperſitiones in populo veſtro ſint.

Cognofcie publicos peccatores, corrupoſes aliorum, con-
cubinarios, adulteros, vſurarios, blaſphemos, & denunciate.

Cognofcie etiam alios popolorum corrupoſes, qui festi
diebus non Deo, ſed aleis, ludis, choreis, diabolis ſeruitunt, quiq;
ſeflorum dierum cultum quous modo violant, quales ſint, neg-
obſeruant pontificias, neque prouinciales de diebus festi colen-
dis conſtitutiones, aut ediſta Epifcopalia.

Iſtos ab ea male agendi corrupcia reuocare, ac detergere, o-
mni pietatis officio ſtudere, tum Epifcopo etiam, ſicut opus erit,
ſignificare, vt pro cura Epifcopalis officio ſalutare remedium
afferatur.

Rurſus agnoſcie etiam pauperes, viduas, pupilos, ceterosq;
aliena ope egenites, quibus & ſalutari confiſio, & conſolatione,
& re ſubuenite, aut ſi minus re potefis, cohortatione alios ac-
cedite ad eos ſubleuandos.

Sique illorum granior inopia depositit, festis etiam diebus à
pia fidelium libertate aliiquid in Eccleſia colligendum curate,
vt ab Epifcopo preſcribetur, quod ipſis in eleemosynam conſe-
ratur.

Seorū ſum etiam locupletes parochie in colas conuenire, qui-
bus pauperum egeſates proponite, & ſtendite eis diuitias à Deo
prepteræ etiam effe tributas, vt inopibus ſuccurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in cauſa aliqua oppreſſi
ſint, illos vniue, atque intime eorum patrocinio commendate,
qui vel ex iuſcepto officio id preſtare debent, vel quibus Epifco-
pus hanc curam dederit.

Paſcite in primis populum vobis commiſſum preda-
ctione verbi Dei, ſalutibus monitis, administratione item ſacra-
mentorum, exemplo, & oratione.

In verbo Dei exponendo plane obſeruate, que conſtitutiones
prouinciali, & aliis concionatoribus, & vobis preſcripta ſunt.

Pueri ſtis, dominici ſi diebus in doctrina Christiana
rudimentiſtis inſtruite.

roueſtioris etatis homines, ad eadem intelligenda inui-
tate.

Patres, Matresque familias monete, vt filios, filias, ceterosq;
quos in familiis habent, ad ſtatas doctrina Christiana ſcho-
las ipſi conducant.

Confratrum, qui iis ſcholis adſcripti ſunt, operam ad hoc
inſtitutum adlibere, curateque vt mutua inter eos charitas,
mortuorumque disciplina conſerueretur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores
redite, atq; excitate tum aſſiduis veſbris cohortationibus, tum
promulgatione theſauri ſpiritualiſtis indulgentiarum, iis con-
fetti, qui iis ſcholis adſcribuntur, in illisque operam nauiam.

Ne omitite diebus festi inter missarum ſolennia aliquid
ex iis, que in Miſſa leguntur, ſidelibus exponere, & ſanctiſimi
illius ſacrifici in ſtiterium aliquod explanaare, & aliquando
ſanctores illius ſacrarum ceremoniarum, rituum q; rationes,
& ſignificationes explicare, quo diligenter inſtructi indies ſa-
croſancti illi ſacrificio religiosius interſint.

Docere

Docete item, quomodo fideles signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sancte audiendam parent.

Curate, atque efficite perpetuis vestris monitionib[us] officiis, ut in illa viri aperto capite, mulieres velato. Et in omni eius parte ritrogenusflexo, præterquam in Euangelio adsint.

Instruere etiam eos, quam religiose non solum in Missæ sacro, verum etiam in diuinis aliis officiis versandam.

Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quam valde, dum illa sunt, celebrantur, fugienda confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, imo vero inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, & mysteriorum, que aguntur, contemplatione, religiose aquæ oratione animus distrahitur: quam denique studio evitanda reliqua omnia ab eorum officiorum sanctitate, & cultu aliena.

Rursum quam sancte item, quam religiose, & quam demissio, humilitate habitu in supplicationibus, litanis, & stationibus versandum.

Qua reverentia, quoque pietatis studio in ecclesiis, locis sue sacris manendum sit, que ab aliis procul absente debeant, idque ex sanctionibus pontificis, constitutionibus, conciliariis, Episcopatibus preterea editis.

Qua etiam, non solum intima religiose animi preparatio, sed externa etiam cultus, vestitusque modestia, humili genusflexione, & armis depositis, ad sanctissimam communionem, tam etiam ad certa sacramenta accendum sit.

Tum docete, ac monete, quomodo dies festi colendi & sanctificandi sint.

Ostendite indignissimum esse sacris illis diebus, non modo à nefariis operibus illicitisque negotiis non abstinere, verum etiam religionis, ac pietatis opera non praestare omni diligenzia.

Ac preterea nefas esse, sacros dies ad maxima Dei beneficia colenda, summasque ei laudes persolendas, ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, que ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choree, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus, salutis humana hostis, diabolus oblectatur.

Denunciate item flatas a scrorum temporum ieunia, docete quomodo ieunandum, que peccati grauitas in violandis scris ieuniis.

Qua preterea Christianæ pietatis officia in sanctorum viginis.

Quam sancte obseruandum quadragesimale ieunium.

Statim autem solennibus, vel aduentus, vel septuagesima, vel aliorum temporum celebritatibus premonete fideles, atque diligenter ex pastoratum etiam litterarum prescripta recitatione, ac ratione instruere ad sacra illorum temporum mysteriorum, sanctis pietatis officiis religiose colenda.

Vtque us omnibus pro temporum solemnitatum queratio ne illi instrui possint, saepe monete, vt dominicis, aliquaque festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina Synodus optat, ad parochialem Ecclesiam conueniant.

Quia in sepius monitionem pastoralem de genere frequenti populo legit.

Saepè autem, ac diligenter eosdem docete, quam assidue orandum sit.

Quomodo & tacita supplicis mentis meditatione, & piis statim orationibus precandum.

Quam studio, ac religiose suscipiendum vespertina communis orationis institutum, quam diligenter illud semel suscepimus, pie retinendum.

Ideoque cum alias saepe in anno eam orandi rationem cum indulgentiis concessis per summa capita explicare, tum praecipue diebus. Concilio provinciali tertio constitutis, in maxima populi frequentia descripto pronounceate, atque euulgate.

Dominicis diebus instruere populum, & monete, pro quibus ore, vt est in eodem provinciali Concilio deceratum.

Tum preterea, quas singulis hebdomadae seruis, principias precationes, Christianæ meditationes, atque in orando exercitationes sibi propositas in promptu habere posit.

Quam sepissime vero sermonibus vestris populo proponite locos perpetua Christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, & de premio Paradisi.

Monete preterea sedulo, ac frequentissime patres, matresque familias, vt liberos, familiamque suam ad pietatis, Christianarumque virtutum disciplinam religiose instituant.

Ad hoc preterea patres familias inducite, vt de vita spirituallis ratione, & piis exortationibus libros probatos domi sua habeant, in quorum lectione versentur, seque ac familiam instituant ad sancte agendum.

De patrum familias officio, familieque institutione, editam in Concilio tertio Provinciali constitutionem in parochiali conuentu legit, singulasque eius partes explicate.

Tum alia preterea docete, qua opportuna existimaueritis, quibus illi se, suamque familiam in Christianæ vita institutis, atque exortationibus conforment.

In officiis eriam, & tabernis disciplina, vitaque Christiana narratione obseruate, si quid autem vel ab artificiis, vel ab institutoribus, operariisque committi animaduerteritis, quod disolute discipline sit, id officinarum, tabernarumque dominos grauititer monete, ostenditeque ea in re officii sui partes.

Eftis pauperes, & socii laborum, curæq[ue], Episcopalis, & in messe Episcopo commissa, operarii eftis, elaborate una cum eo, & contendite, vt populus, cuius cura geritur, tanquam purum triticum, auxiliante diuina misericordia congregetur in horrea cœlestia.

Depositum custodi, inquit B. Apostol. Paulus, id quod vobis singulis dictum esse reputate, vt in grece, tanquam deposito, fidet cura que vestre commissio diligenter custodiendo, ab omnibus peccati labore conservando cogitationem, sollicitudinem, curam studiique omne collocetis.

Parochie igitur, vnicuique vestrum concredite viciniam, cum à ceteris vitiis omnibus vos singulis sollicite custodite; tum curate etiam, ne odia, similitates, inimicitia, factiones, non non temere irrandi, maledicendi, impredandi præuale consuetudines ac ne detractione quidem in ea sint.

At virtus in primis, & peccata, ad quæ populum procliuorem esse animaduerteritis, reprehendite, atq[ue] exigitate.

Nec vero dissimilare peccata: sed annunciate populo sceleras eius, publicè peccantes coram omnibus arguite, vt alii timorem habeant.

Idq[ue] agite Spiritu fortitudinis Domini, & vi strenuè eius milites, bonam militiam militare, nihil plane trepidantes.

Si ab increpatione, vos monet S. Gregorius, reticueritis, quia contra vos dia insurgere reformidatis, non iam Dei lucra, sed vestra queritis.

Non maledicitis, non vexationibus, non calumniis, non aliquius generis contumelias illud, vel increpandi, vel palam arguendo officium deserite, modo Christi glorie, & animarum salutem seruatis.

Rursum non aucupanda hominum gratia studio id agere desistite, servus Dei non essem, si hominibus placarem, inquit apostolus.

Vt vobis tacentibus, aut dissimilantibus, si greci cura vestra commissus perierit: sanguinem eius de manibus vestris requiret iustus & omnipotens Deus.

Siquid agitur peccatur, ne in increpationibus verba vestra blandientia sint, sed, vt à Spiritu sancto scriptum est, stimulsi sint, & quasi clavi, in alium defixi.

Instate opprime, importune priuatim etiam admonitionibus, consilii, correptionibus, obiurgationibus, vt peccantes, adiurice diuina gratia, in viam salutis reuoceris.

In vsum etiam sancte ita reuocate fraternalm correctionem, vt non modo mutua Christianæ caritate vos ipsos corripiatis, sed reliquos item, præfertim parochia incolas id charitatis, & correctionis officium recte doceatis.

Ad sermonum vero, admonitionum, correctionum partes explendas, locos vobis comparete, præcipue ex doctrina catechismi Romani, in quo magna cum populorum vestrorum salutari utilitate versari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicius vestra Ecclesiastica tractationis genus negligite adiumenta, que aliunde viriliter capere potestis.

Cetera autem officia, quæ in sacramentorum administratione, in asidua ad frequentem eorum usum cohortatione, in agorarum cura, in aliis parochialis muneris functionibus, vobis provincialibus, Diocesanisque Concilii prescripta, praefata, atque exequimini accurate, ad eamque conciliarium constitutionum, decretorum normam, omni obseruantia atq; obedientia studio vos plane conformat.

Quæ vero decretorum Provincialium, vel Diocesanorum partes ad laicos eorumque Christianam disciplinam attinent, quo sapient euulgata, atque inculcata seruentur diligentius: illas, summatim vulgari sermone expressas, crebro, prout usum venerit, populus vestris proponite, denuntiate, explicate, atque in consuetudinem inducite.

Quacunque denique vel ad vos, vel ad laicos, cura vestra commissos pertinent, ea decreta, quo maxime potestis, studio, in omnem executionem, disciplinaque usum introducite. Vide que in primis, ac perpendite, quæ sunt, & quam religiose munera vestri partes: cauteleque ut in officiis, & cura vestra functionibus non modo quicquam vos non committatis, sed ne omitratis quidem: cum in sacerdotali vita, pro munere, quod sustinetis, ratione, tum grauiores, tum longe plures, quam in ceteris hominibus esse possint, omissionis culpa.

CAPUT XLVI.

Monachorum varia instituta Reipublicæ utilia esse, & eorum modus ac ratio.

Nunc inter §. 1. **S**omnium Christianorum ea esset vita, quæ Christianos ea, quam nunc videmus religionum varietate; tum mundus est. enim sanctorum erat congregatio, nunc plurimi Christiani ita vivunt, ut de mundo sint, & mundani videantur; immo eo via profecerunt, ut etiam Ecclesiæ, & præbendæ seculares appellantur, de profanitate vocabulorum non queror, modo religio mundum teneatur. omnes Christiani mundo, diabolo, & pompis eius renunciavimus, quod ad salutem est necessarium, multi arctioribus se legibus, castitatis, paupertatis, obedientia perpetua obstrinxerunt. Eorum aliquam vitam contemplatiuam, alii aetiam profitentur, plerique ex utraque mittam; quia nec Maria sine Marta vita necessitatibus vti potest, nec Marta sine Maria ad pedes Domini sedere.

De ordinibus religiosorum variis tractatus. Mihi ne claus religiosæ vita, nec defensio, nec ordinum diversitates exponenda sunt. Hæc enim integros tractatus postulant, & à multis egregie praestata sunt. sed tantum Republica instruenda est, quanto tot sanctorum exemplis recte utatur.

§. 2. Inique faciunt, qui de religiosorum multitudine, ac varietate queruntur. Cum omnes pene temperate, plerique pauperiter vivant, offendunt se sacra agmina Deo canentium, castorum, pauperum, ieiunantium, quibus dignus non est mundus; & non offendunt tot agyrtarum, decoctorum, tabernaculorum, ebriorum: de Xerophagia & ieunio monachorum, non de Apicianis cœnis astotorum flagellari credis annam? Apage eas diaboli technas, quæ queruntur. Dei seruos reddunt odiosos. Tanrum vini, cerealiaque cum naturæ tormento, in ebrietate, ad corporis animaque perniciem insumitur anno in Europa, quantum omnium monachorum qui toto mundo sunt, sobrietati decennio sufficeret. Vide coniutorum frequentiam, intemperantiæque, inuenies me parum dixisse. Hoc est, quod non modo exinaniendo apothecas pauperiem facit, sed iram diuinam irritat, ut grandine, gelu, vredine, siccitate spem frugis in herba demet. De hac re supra dixi, nunc de illis quæ generalia sunt, omnibusque in Republica consideranda traictemus.

§. 3. Ordines illi qui labore manuum vicitant,

vitiles sunt Reipublicæ, neque eos vel rude vulgi cultpare potest; nam plures simul post psalmorias labori inserviant, inter pensa lectio sacra habetur, hymni spiritales canuntur, de piis rebus collocutio instituitur. Nulli isti graues sunt, de labore suo vivunt, vnde & alii benefaciunt. olim ita magna pars eremitarum vixit, agit de his Augustinus I. de opere monachorum. Hoc esse sine intermissione orare docebat Abbas Lucius in Vitis P. cum enim quidam fratres ad eum aduenissent, requisiuit eos senex, dicens. Quid solita manibus vestris operari? At illi dixerunt: Nos nihil manibus nostris operamur, sed secundum quod dicit Apostolus, sine cessatione oramus. Quibus senex dixit: Non manducatis? At illi professi sunt. Etiam dixitque eis: Quando ergo comeditis, quis pro vobis orat? At illi conticuerunt. Et iterum requisiuit eos, dicens: Nunquid dormitis? cumque illi se dormire dixissent, dixit eis: Quando ergo dormitis, qui orat pro vobis? & non inuenierunt, quid responderent ei? Tunc dixit. Indulgete ergo mihi, quoniam non facitis, sicut dicitis. Ego autem oro. Sedeo enim de mane vsq; ad horam constitutam, & pauca palmarum folia infuso, & facio exinde funiculos, & interim oro dicens. Misericordia Dei secundum magnam misericordiam tuam. & secundum multitudem miserationum tuarum dele iniuriam meam. Cumque per compleuero opera manum mearum & fecero aliquæ vas, aut paucos funiculos, & emero ex eis numeros decim, ex ipsis numeros duos do pauperibus, & reliquos comedo. Quando ergo comedo aut dormio, runcilli pro peccatis meis sine cessatione implent orationem meam. Ita in vitis Patrum libr. 3.

pag. 53 num. 212.

Huiuscmodi ordines & Pontifex facile approbat, & Republica suscipient. Nam orationum & psalmodie tempus prescribet; nempe illud quod seculares, conutuus, lusibus, ambulatione tribuunt; & magnam utilitatem adferent; vietus enim, vestitus, habitatio exiguo sumptus requirit, opera sua minore, quam ali prelio diuident, qui amio sumptu vivunt. Opera vero non vnius modi facienda; olim sportulas contexebant, quod visitissimum erat in Ægypti iunctis, & carectis, cumq; paucissimis oleribus, & pane vescentur, non multo labore sumptus tolerabant. Horrorum etiam cultura conueniens est, ideoque eiusmodi monasteria in villis suburbicariis mallem, quam in ciuitatibus, rum. vt hortum excolet, qui altera est succidia, & res tamen suas in vrbibus distrahere possent. Ad eos quoque pertinet scriptio, compactio, ornatusque librorum, addo & impressio. Necminus pingendi, scribendi, texendi sacras imagines, & ornamenta templorum, quiequid demum opere tornatili, aut arcularij fieri consuevit.

§. 4. Qui manuum operibus non vivunt; illi vel reditus suis in communi possident, atque ex iis vivunt; vel ex eleemosynis se sustentant. Prouentibus dotata sunt monasteria ordinis sancti Benedicti; ejus hospitium, aliorumque qui hospitalitatem exercent, illa quamvis inuidiam apud cupidos patientur, pauperibus tamen grata sunt; nam plus eleemosynarum saepe vnius monasterij prælatus, quam integræ ciuitates, largitur. Horum institutum est sanctissimum, quotidie plures horas diuinas laudes canendi, orandi, silentij, ieiunij, aliorumque cultuum disciplina se uera. Concionant interdum, atque alia munia sacerdotum exequuntur, noctis precipuam partem in precibus, sacroque cantu transfigunt. Hos inutiles esse Reipublicæ, nemo vnuquam suspicatus est; nam præter lacras occupationes, alijs quoque officijs operam impendunt, totus septentrio, per eum maxime ordinem Christianam fidem accepit. Abatum plurimorum fidelissima, utilissimaque opera sunt vni imperatores; fecitque eorum religiosa virtus & modestia, & spectata prudentia, ut complures etiam

*Imperiū
Romani de
Benedicti-
nis iudicij.*
etiam ignobilis loco in Romano Imperio principum ius dignitatemque sunt assecuti, neque indignum suo statu arbitrantur, dukes, & comites, religiosorum antistitum auctoritatem suam parem esse. Non rurunt enim non ambitione, aut precio, in prudenterium, fideliumque consiliariorum paucitate, & inopia, religiosos viros de lateribus monasteriorum ad Christiana Reipublica, populiisque DEI salutem euocatos, vt cum auctoritate, & suffragandi potestate sententiam dicerent. Neque enim villa ratio suader, virorum fide, pietate, doctrina, prudentia, quique se rerum humanarum affectibus exuerunt opera consiliisque ad communem salutem non vti. Taceo tot insignes antistites hoc ex ordine processisse, vt idcirco institutus à DEO videri possit, ne Ecclesia gubernatio, Reipublica sub fiducia deficeret. De his igitur raco, Imperatores, Reges, Principes, ipsaque Respublica Christiana eos, nullo generis, aut favoris, sed solo virtutis, & publici boni respectu multis in locis principibus, ducibus, comitibus exæquarunt, immo comites, nobilesque in clientelam illis dederunt.

*Ordinum
mendican-
tium pri-
tium.*
§. 5. Venio ad pauperes religiosos, quorum ingens labor docendi, officia diuina celebrandi, vestitum, habitationum, vietus austerioritas, ac penuria omnes ad misericordiam merito prouocat. P. Dominicani, & Franciscani olim Ecclesiam, & Respublicam conseruarunt, & nunc quoque religioni, bono publico indefessam nauant operam. Si de utilitate quaeritur, unus Dominicus, unus Vincentius, tot animas conuertit, quot Moyses Ægypto eduxit. Qui eos ocij causa ordinem aiunt ingredi, calumniantur, nemo enim, id fieri, potest habi persuadere; itaque calumnia est, & agnita veritatis oppugnat. Tot diuites, & nobiles, deserito honorato, opulentio, deliciose ocio ad illam humilem sui abiectionem, omnium rerum inopiam, vietus, ciliciorum, flagellorumque asperitatem letis animis properant, latrice sustinent crucem, aspicientes in remuneratorem DOMINVM IESVM CHRISTVM, qui reformabit corpus humilitatis eorum, configuratum corpori claritatis sue. Hos igitur Rex, Princeps, Episcopus, Respublica magno affectu fouebit. Neque enim futurum est, vt desint Doctores virtutum, & fidei, quam factis suis tam deuota DEO pectora profitentur. Quia omnia sibi prospera spondere potest, cum pro regno suo tot orationes Sanctorum, tanquam odor aromatum ad thronum agni concendant.

*Clerici pa-
sto, mo-
nachis sum-
ones.*
§. 6. Institutum religiosorum ex natura sua non est Clericorum, quamvis qui in iis sint Clerici, etiam priuilegio gaudeant Clericorum. ita 16. quest. i. can. 6. *Alia causa est monachorum, alia clericorum. Cle-
ri-
ci pa-
sto, ego pa-
cor: illi de altario viuunt, mihi quasi
infructuose arbori fecuris ponuntur ad radicem, si munus ad
altare defer. Mihi ante presbyterum sedere non licet: illi, si
peccauerit, licet me tradere satane in interitum carnis: vt spi-
ritus salutis sit in die Domini Iesu.*

Et can. 4. Monachus non docentis, sed plangantis habet officium: qui vel se, vel mundum lugeat, & Domini pauidus prestanter aduentum.

Altera pars est 16. quest. i. canon. 21. *Doctos, ac probos monachos presbyterii honore dedicatos baptizare, pre-
dicare, penitentiam dare, debita misericordia laxare, & decima-
rum, primitiarum, oblationum viuorum & mortuorum
portione insta perfici debere moderata dispensatione com-
mendamus; vt iuxta Apostolum de altario, cui seruiunt,
viuentes per obsequium Domini & plebis panem & vinum
immaculata benedictione transforment in corpus & sanguinem
Dominii nostri Iesu Christi.*

Et can. 23. *Moderamine Apostolice auctoritatis decernimus, vt monachi, si presbyteris honore dedicati sunt, cum ligandi soluendique potestate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, que sunt pro viuis, & pro defunctis, portionem iuxta canonem ad suam proximorumque utilitatem merito perfectiori iustitia non minus, quam ceteris sacerdotes laudabiliter sibi vendicent.*

§. 7. Quæ de visitandis frequenter monasteriis iniuncta est Episcopis cura, eo præcipue spectet, vt primaeva ordinum instituto seruetur: neque facile permittent, absque necessitate minui rigorem, ne augeri quidem; nam si nimis est viuenda austerioritas, multos altoqui idoneos excludit, multas exceptiones gignit, & priuilegia, dispensationesque, quas aliorum necessitas exigit, aliorum languor & teper extorter.

§. 8. Cum religiosus status sit ordo humilitatis, & penitentia, neque tamen sine magistratu esse possit; optima illa censenda est, in qua superioribus sua manet integra potestas, & minima tamen causa est ambienda præfectura: quod tum futurum est, cum ita instituitur, vt officium sit potius, quam dignitas. Nam si illi qui præsunt, commodis corporis, honoribusque fruantur praeter ceteris, continuo, vt est humana infirmitas, quæ in mundo fugitur, in religione queritur præsidentia. Omnes itaque monasteriorum superiores ita mensam ceteraque institutum, vt forma sint & exemplar subiectorum. Nihil peculiare habeant, nisi quod officii necessitas exigit. Eo ita vntur, vt ceteri videant, non amore deliciarum fieri, sed benevolentia & hospitalitate, ideoque alii penitentiis, & austerioritate, quod caritatibus induxit, sed ille compenset. Non enim potest verum esse desiderium abnegationis, mortificationis, humilitatis, si prælati, & seniores in eadem domo quietem & delicias seellantur. Certe recte constitutum est; non posse fieri Abbatem eum, qui monachus factus est, vt fieret Abbas. Nec fieri potest Abbas, qui monachus egit, vt fieret Abbas.

§. 9. In monasteriis opulentis prima cura sit tollendi luxus, adin necessaria laborantibus, sed regulæ severitas obseruetur; non modo in subditis, sed multo magis in illis, qui exemplo esse debent. Opus autem in pauperes, in augendum operiorum numerum, in studia, fabricam, ornamenta templi insumentur.

§. 10. In pauperum monasteriis Principes, Episcopi, Prælati, Ditiones, Clerici, ac ciues id agant, vt quam minimo opus sit discursu, & per ostia aliena mendicatione. Quanquam enim eam verecundiam subire ipsi religiosi soleant, humanius tamen est, atque omnino ad eorum quietem, atque in diuino seruicio progressum vtilior rarus egressus in publicum; religiosus extra monasterium est velut pisces extra aquam. Monachus sine cella caret vita, 16. quest. i. placuit. Neque minima causa fuit, cur feruor & pietas refrixerit patrum memoria in religiosis, quam in opulentis quidem monasteriis diutiarum abusus, in pauperibus euagations pro vieti ad terminos, vt vocant. Cum enim magna multitudo excreuerit, sed à vetere zelo, ac pietatis ardore paululum recessisset, precibus, & interdum urbanitate querendæ fuerunt eleemosynæ, inde licentior egressus, & conuersatio, quodque hominum externa commoda sectantem sequitur, cellæ odium, actandum disciplina euerio.

Hinc etiam in contemptum facile veniunt, dum saeculares eos ventris causa proficiunt arbitrantur; Addo nec omnes, vt pote domi pauperem vitam agentes, nosce ciuitatis odiosas ceremonias, fessos, famelicos, sitiundos, moras in mensa trahere inaf-

*Nimia au-
sterioritas pri-
uilegorum
mater.*

*Optimare
ligio, in qua
presidentia
nihil haber,
cur ambia-
tur.*

*Austerita-
tis assertor
est Abbas, se
cam ipse
experitur.*

*Neceſſati-
non defint,
luxum pel-
lant.*

*Pauperibus
religiosis
debet domi-
niter ne-
cessaria.*

*Monasterio
rum dispo-
nitio ob-
terminos.*

*Inſciavba-
nitatis mi-
noris sunt*

fueros videri crebro potus aut cibi appetentes; iniuria omnino: nam homines delicati ad mensam confident, ut nauseantem stomachum artificio conditur & excitent, illi dum rugientem sedant ventrem, voraces iudicantur.

Discursus mendicantium largitatis diuitium tollat.

Optandum igitur, ut sit ea liberalitas, vel in liberalitate benignitas diuitium, qua laboriosae, distrahentes animum, & disciplinam concuentes discursationes per pagos, & oppida tollantur, quæ ut plurimum iuniorum sunt, & laicorum. Nam dum viri ex illis docti & graues ad consilia danda, iuuandos parochos, & parochianos accersuntur ad hanc vietut sollicitudinem non pertinet. Nec infatuosa erit eorum opera, ut qui olim soli penes fidem sustentarentur.

In magnis urbibus mendicantium largitatis diuitium tollat.

§. 11. Ea causa monasteria eorum vel in magnis vel prope magnas ciuitates collocanda sunt. Et si tem in spiciamus, apparebit præterito saeculo monasteria magnarum urbium disciplinam tenuisse, in oppidis valde laxatam fuisse. Nam longius erat petendus commiteatus, pauci ali poterant, & inter paucos, crebro peregrinantes non potest diu rigor seruari, quo autem magis à primæuo instituto receditur, eo diuina benedictio se magis retrahit, crescitque & aggrauatur cura viuendi: efficiturque ut quos maxime domi collectos sedere expedit, eos dura necessitas exigat, & in pericula primo quidem accidæ, & fastidij rerum sacrarum, deinde in graui peccata impellat.

Impetus moderandus.

§. 12. Præcipua cura in recipiendis nouitiis adhiberi debet; In ordine rigido, ne cito admittantur, & subito seruore; nam ubi magis impetus, quam matura deliberatio mouet animum, propensi perseverantia deficit. Violentissime procedunt quos impetus fert, ubi naturali greslu viam carpimus, lentius, sed certius metu attingimus. In monasteriis opulentis, in quibus vita commodior, promocio ad honorifica officia, libertasque sperari potest, magna inquisitione opus, ne forte candidatos non Dei dilectio, sed amor mundi faciat religiosos: ne desperatio faciat monachum. Illi enim inquieti sunt, & quia id quod sibi proposuerant non consequuntur, aut tarde, & misum multa humiliatione affequuntur, facile cum offensione, & suo exitio institutum deserunt.

Dei causa ad religionem non veniendum.

Neque quisquam plus obeft, quam Superior, qui incrementum ex facilis, & temeraria admissione querit. Narrat Antonius Senensis in Chronicis P. Dominicanorum illa imprudentia ordinum dissolutionem habuisse initium, cum enim Anno 1348. & sequenti ingeris pestilenta lues mundum peruersisset, illa, quam Robertus Auinonensis Anno 30. ante prædixerat, monasteria pleraque exhausta sunt, nam dimidia pars hominum ab lumpa fuisse censetur; in religiosos vero malum acris incubuit, quod morientibus adesse, instruere, ad exitum animare, sacramenta munire consueverunt. Qui igitur tum supererant, cum pene vacua domicilia videnter, specioso magis confatio, quam prudenti, sine magno discrimine multos admirerunt, quos etiam licet licentius viventes tolerando putarunt, sperantes fore, ut cum ætate mores quoque maturecerent. Sed contrarium euenit; nam adultiam, & plures, morientibus senioribus, cum via iuuenum retinuissent, auctoritatem senum asumpsissent, dissolutionem induxerunt, contra quæ deinceps & viri zelosi in ipsis ordinibus, Pontifices, Reges, Episcopi pugnarunt, quia tamen expugnari penitus non potuerunt, donec stragem heresis fecit, nunc vero omnes ordines fermenti & constantius, quam à trecentis annis factum sit, se reformant, alii aliorum exemplo incitati. Ita-

que magna cautione admitti debent, nam facilius mali seducunt bonos, quam conuertuntur ipsi.

§. 13. In ordinibus religiosis non modo agendum est, ut virtus seuere corriganter, scandalata tollantur, sed animorum incitatus feruor, zelus animalium, amor tuendæ disciplinæ fouendus est. Vita religiosa si languida est, si in virtute non procedit, si inuitus & tristis exercitamenta sua professionis subit, si ad libertatem adspicit, ruina proxima est. Si plures eiusmodi sint, aliorum alacritatem retardant, si etiam suis affectibus consententem Superiore elegerint, actum est, nisi eum continuo Episcopus deponat; quod potest, ut est in iure 18. quæst. 2. Si quis. Neque tantum criminosus est noxius, sed etiam negligens, vitis indulgens, nam quemadmodum, ut secundo flumine nauis delabatur, non opus est labore; sed non remigare, non vela pandere in contrarium, satis est, ita quoque nisi quotidiana cura ad bona trahamur, sponte in mala delabimur, id quod quisque in seipso, Superior in omnibus elaborare debet.

Denique omnes qui religiosam vitam ingrediuntur, se rebus humanis in yniuersum exuant, atque ita viuant, ne sint causa, ut vel minimare regulam instituti violetur, officium suum esse norint, quod Iordanus respondit, esse Dominicanorum: nempe Honeste viuere, discere, docere. Nam reuera non modo honeste viuendum est, sed insuper descendum, & cum est opportunitas, docendum; ita Antonius & Aphraates è solitudine in publicum prodierunt, & verbum DEI expoferunt. Vide in fine Aphraatæ responsum ad Valentem Imperatorem 1.8. Hist. Tripart. cap. 4. Diuus Basilius vitam monachorum lectione, & oratione perfici censuit ad Gregor. Εἰχα πάντα τὰ αὐτούς διαδεχθεῖσαν, νιολέγαν τὴν φύσην, καὶ ἀκμαζόλεγαν πρὸς Θεόν πόδα. Studianum κακοπέντην τολμαζότερον. Orationes iterum cum legiōnē, recentiorem, & vegetiorem, animam ad DEV M desiderio motam accipiunt. Hanc ob causam videmus hodie in omnibus yniuersitatibus religiosos studiis operam natantes, alios domi priuato magistro vtentes, cuius opera cum in philosophia, & Theologia æque commode uti non possint, nam hæc studia publicas exercitationes exigunt, fere, & quidem utrissimum ad Academias alegantur. Concilium Viennense prudenter constituit, ut in omnibus monasteriis, in quibus ciuii rei gratia sufficientia bona sunt, iudi literarij magister, seu docto[r] habeatur: Scripturæ etiam expositionem virget Concilium Tridentinum, & Concilium Aquileiense Anno 1596. celebratum, §. de fide tuenda. In monasteriis quoque Monachorum, etiam in monasteriis Carthusianorum, ubi commodè fieri queat, iterum lectio sacrae Scripturae habeatur: qua in re si Abbates negligentes re explicauerint, Episcopi locorum in hoc, ut Seditia Apostolica delegati, tio[n]es ad id opportunum remedii compellant, quemadmodum Decreto Concilii prouide statuitur. In Conuentibus vero aliorum Regularium, in quibus studia commode vigere possunt, sacra Scriptura lectio similiter haberi ex Tridentini Concilii precripto debet: Quæ lectio à Capitulo generalibus, vel provincialibus assignetur dignioribus ministris. In Gymnasii etiam publicis, si hactenus sacra Scriptura lectio instituta non fuit, ad Catholice fidei confirmationem, propagationem, & defensionem, quam primum institui, & si instituta foret, & negligetur, restitu ex Tridentini Concilii decreto omnino debet; ne si artium & scientiarum principia, & documenta studiose p[ro]fessim tradundur, ut nihil ad perfectam cognitionem desideretur, neglecta iaceant sacra Scriptura etiam Evangelici Verbi p[ro]p[ter]alium, diuinorum eloquiorum maiestas, & promissorum caelestium ampliudo, quod est ynicum presentis vita subsidium, & futuri argumen-

Opprobrii argumentum. Verum quae de studiis Reipublica, Clericorumque alias dixi, ad religiosos præcipue pertinet, quos oportet, vel studuisse, vel studere, aut ut rectius dicam, & studuisse & studere.

Monachorum studio tollendum. Hoc præsertim tempore, quo communis sectariorum conuicio exigitur, cum dicunt, *Monachorum nihil esse indocti*, quod falsissimum esse plurimi, doctissimi, in monasteriis viri ostendunt; ne tamen sine occasione dicatur, nonnullorum facit ignavia, & a studiis aliena voluntas, qui magno subditorum malo, & ordinis dedecore, imo & Ecclesia Catholica contumelia, & eruditioem ipsi negligunt, & ne alii proficiant, sunt impedimento. Nec timenda est inflans scientia doctorum, cum nemo magis religiosæ obedientiæ, & disciplinæ rationem perpendat, quam is qui solide doctus est. Concludam hæc logio S. Chrysostom. in cap. 5. Epistol. 1. ad Timoth. homil. 14. in qua officium, omnesque actiones Monachorum vir sanctus calamo eruditio describit. *Quasi enim de terra in Calum ita ad sancti cuiuslibet viri monasterium de propriis dominibus itur.* Non ibi bonorum est conspicua ex que domi, mundus est locus ille, alti ibi quies, atque silentium est. *Meum & tuum inde prospersus eliminatum est.* illuc vel si diem unum, aut duos manseris, tunc vero voluptatis maiore sensu persunderis. Luce sic, imo ante lucem gallus emitit vocem, non ubi velut in secularum dominibus steriles familia, clausæ sunt ianæ, omnes alto sopore prostrati, mortuis similes sunt, mulio tintinnabula quætit, nihil illuc eiusmodi est: verum omnes cum reverentia, discessu sopore consurgunt, a præfule excitati suo, adstante sacro institute choro, protinusque expansis manib[us] sanctos concinunt hymnos. Neque enim illi vi nos, vt excutiant somnum, horis plurimis indigent. Nos quippe simul atque surreximus diutius occupamus, immo ad requisita naturæ: deinde manus lauanus & faciem, postea calcementum stimimus, ac vestes, multumque in his temporis terminis: ibi nihil huiusmodi videas. Nullus illuc famulum vocat, quisq[ue] enim sufficit sibi, non eger vestibus plurimis, nihil opus habet excutire somnum: simul enim atque oculos aperit diutius vigilasse videtur: quod illi sobrietatis ratione contingit. Nisi enim cor prægrauæ cibis infra mergatur leui salubriter somno expurgetur facile: moxque precum repetit vices, manus attenduntur, quia somnus precessit honestus atque moderatus. Nemo stertores audit hic, aut hiantes sonno, nullus iactari quæpiam per soporem videt, neque nudari, sed dormire honestus vigilantibus compotiti. Hor autem totum ex animi disciplina & honestate proficiuntur. Ipsi profecto sunt sancti atque inter homines Angeli. Summus namque D E I timor nos finit hos profundo sopore demergi, animumque a suo vigore relaxari, sed ferme in superficie est, ipsoque reficit solum. Huiusmodi illorum quoque sunt somnia, non phantasias aut portentosas imagines referunt: sed, vt dixi, galli cantu continuo (prepositus) assit pulsaque modice pede iacentem, sique omnes una protinus exicit, neque vero nudos ibi dormire fas est. Inde ubi surrexere diuinis laudibus instant, hymnosque propheticos canunt magno suauique concentu & cantico numerosi. Non fistula, non citara, non plenum aliud instrumentum musicum, tam dulces efficit modos, quam sancti illi summa in solitudine, & quiete psallentes. Ipsa quoque illorum cantica conuenientissima sunt, & amorem D E I diuinorum quererum studium spirant. In noctibus, inquit, extollite manus vestras ad D E V M. Et rursus: De nocte mane vigilas spiritus meus ad te, D E V S, quia lux precepta tua sunt in terra. Cantica item Davidica fontes momentia lacrymarum. Cum enim psallit dicens: Laboravi in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymus meis stratum meum rigabo. Et iterum: Quia cinerem tanquam patrem manducabam. Item: Quid est homo quod memor es eius? Homo vanitatis simil factus est. & illud: Dies nostris fecit umbra transire. & : Ne timueris cum diues factus fuerit homo & cum multiplicata fuerit gloria domus eius.

Vere doctus, etiam obediens est. Monasterii Vere doctus, etiam obediens est.

Ei iterum: *Qui habitare faci vnius moris in domo.* & Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiae tuae. Ac rursus: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiae tuae. & : D E V S libera animam meam de manu inferi. & : Si ambulacro in medio umbra mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es. Itemque: Non timebo à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Et: Asflimiati sumus vi uestes occisionis. Quando cum Angelis canunt, nam & Angelitum etiam pfallunt. Laudate Dominum de Cœlis: nobis oscitantibus, prurientibus, atque stercentibus, siue etiam supinis iacentibus, & fraudes innumeræ cogitantibus: quale est illos noctis torius spatium in Dei laude consumere. Vbi vero lux diei iam vicina est, paucant illi pusillum, & cum opera nos aggrediamur illi qui quis sibi vendicant tempus. Iam vero ubi illuxit, quisque nostrum alium vocat, sermonemque de impendiis recitat. Inde irrumpti in forum, magistratus adstat, tremit, ac supplicia metuit. Alius in scenam abiit, alius ad opus suum proficiuntur: illi contra matutini precibus hymnisque peractis ad sanctorum scripturarum studia se conuertunt. Sunt & qui libros scribere dicuntur. Vnuquisque vero præstitum habens domicilium scripturæ perpetuo studet, sive neminem exente nugas, aut aliud aliquid loquente, teytiā, sextam, nonam, reperiuntur amque consummantes synaxis: quippe quatuor in partes die scindentes impletis partibus singulis psalmoidis atque laudibus honorant Deum: ceterisque his præstantibus, ridentibus, ludentibus ciboque distentis immodico, bi laudibus vacant. Minima hi in stiru mensē mense cura & omnium qua sensu subiacent: post canam rursus diuinis inserviunt laudibus, siveque sobrie somnum capiunt. At seculares quidem & diu dormiunt: hi nocte quoque pernigiles durant ut reuera lucis filii. Et illi, ubi somnoplus indulserit, grauati prodeunt: Contra, bi semper sobrii sunt sine cibo perstientes & hymnis intendentis. Ad vesperam rursus inclinante die illi ad lauaca & requiem properant: bi vero a se ipsis labore spiritualis exercitiis latentes cibum sumunt non famulorum excitantes gregem, non domum discurrentes, turbasque & tumultus commouentes, neque pretiosas daper & coquorū arte laboratas apponentes: sed alii panem tantum & sal, alii & oleum sumunt, plerique infirmiores olera atq[ue] legumina in cibum accipiunt. Inde ubi paululum se derint, tempus omne hymnis concludentes singuli thoris requiescent ad quietem solum, non ad delicias faciunt. Nullus ibi principum terror, nulla arrogancia dominorum, non seruorum timor, non turba mulierum, non parvularum inquietus clamor, non scriniorum multitudo, non vestis superflua, non aurum, non argentum, nullæ custodia, non fiscus, non aliud huiusmodi quicquam: sed omnia orationibus feruent, hymnis omnia resonant, omnia spirituali fragrantia redolent. Nihil ibi carnale est, non latronum illuc timerunt cursus: neque enim habent quodeis posse auferri, pecuniis carent, corpus tantum & animam posident. Ea qui tulerint non modo legerint nihil, verum & plurimum profuerunt. mibi enim, inquit, vtere Christus est, & mori lucrum. Absoluunt nexibus corporis: profecto enim Vox exultationis, & salutis in tabernaculo iustorum. Non illuc auditur vultus & genitus, vacant his omnibus recte illa felicia, his tristitia, his clamoribus libera. Moriuntur quidem & in ipsis, neque enim corpore sunt immortales: ceterum mortem illi nec dicunt, nec existimant mortem, cum hymnis prosequuntur abeuntres, eamque rem non elationem faneris, sed pompam & præmissionem vocant. Denique ubi quisquam nunciatus fuerit mortuus, magna oritur exultatio, ingensque voluptas omnium. Imo ne mortuum quidem aliquis appellare presumit, sed consummatum. Inde gratiarum actio sequitur, & gloria ingens, letitia singulis orantibus se hoc fine donari, sic exire certam & à laboribus sudoribusque quiete Christumque videre punctum. Quod si quis infirmatus fuerit, Aegrorum non lamenta, non lacrymae, sed perpetua funduntur preces: cura. non ibi medicorum operatur manus, sed fides sive sola sanavit infirmum. Nempe & si opus fuerit medicis, magna & hic offenditur philosophia, ingensq[ue] offenditur tolerantia. Non

adstat solutiis crinibus vxor, non parui pupillaris incommodi, que nec dum contigere, mala deflentes, non familia ex pirantem importunis precibus pulsans, ut se cuiquam ruto commendet: sed his impedimentis omnibus exutus animus, vnum inficit solum, quo pacto maiore cum gratia extremum Deo spiritum fundat. Sed & si contigerit morbus, non ex gula prodit vitio, non ex violencia, sed ipsa quoque morborum occasione plena sunt laudibus, non criminibus ullis obnoxiae. Autenim ex vigiliis iugibis, aut ex continuato ieiunio aut ex aliquibus huiusmodi infirmitas nascitur: quo circa etiam facile liberantur. Satis enim illis est ad euadenda languoris incommoda, si vel modice de pristino rigore relaxent.

CAPUT XLVII.

Sacrarum virginum cœtus, leges, gubernatio.

Honorata,
sed rara
gentium
virginitas.

In Ecclesia
multa vir-
gines.

Gloria Ec-
clesie virgi-
natum mul-
titudine.

§. 1. **V**irginum semper magna fuit in Republica maiestas, atque inter Ethnicos quoque locus honoratus. Nam & Romæ Vestalium erat pene senatoria dignitas, & apud Graecos quoque in precio virginitas fuit, rara tamen, id est; cara dignitas. Sed flores illi, quos vix singulos integra regna Gentilium confixerunt, totos Ecclesiæ campos, præsertim de sanguine Dominicano recens irrigua noualia occuparunt; postquam enim Paulus quasi fementem faciens, haec verba sparbit, 1. Corinthior. 7. Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis sic permaneant, sicut & ego. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam vri. Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.

Quid efficerit, Corinthus impudicitię famosa cultrix ostendit; nam mox virgines velare cooperunt, & Tert. de Virg. vel. cap. 2. Et Corinthii, inquit, hodie virginis suas velant. Eodem tempore collegium virginum erat Philippus, quod Ignatius salutat. Igna. epist. 8. Et epist. 10. ad Smyrnenses: Saluto & eas, que in perpetua degunt virginitate, & viduas. Et Epist. 12. monet Hernem, ut virginis seruet, tanquam preiosa Christi monilia. De his Clemens, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus. Iustinus martyr de his magnifice apud Antoninum gloriatur. Per multa projecto sexus viriusque & sexaginta, & septuaginta nati annos, qui à pueris disciplinam Christi sunt testati, incorrupti & cælibes perdurant; & gloriior me per omne genus hominum nostrorum tales monstrare posse. Sanctus Cyprianus de habitu Virginum, testatur eorum ingentem tuissimum numerum, in Ecclesia sub persecutorum gladiis viuente. Iam referuntur orbis, impletus est mundus eorum, qui capere continentiam possunt, more spadonum viuentes, castrati ad regnum Dei. Cecinit & Virginitatis præconia Naumachius poeta.

Καλὸν μὲν δέμας ἀγνούσχειν, ἀδημῆτε μήνεν
Παρθενικὴν, καθαροῖστ’ αἵματεδηματικάρειν
Μῆτε βαρυτλήτων λαγύνων τῷ Φόρτῳ ἄγουσσαν
Μήτι πόνον τερπέσσαν σύρσενον εἰλεῖσθίν.
Αλλ’ οὐτε βασιλεαναὶ Φανερών θηλυτεράνων
Ψυχῆς φρεαταὶ Φανερῶν περι βιόποιούσσουν,
Εὐθανάποιοι κεδνοὶ καὶ ἀληθέες, εὐθαμητοὶ
Δεσμωτοῖς ἐπέεσσις νοήματα Φαβατίκτει.

Præclarum sane est castum habere corpus, & manere in uiolatam, virgineam, puris vero semper hymnis gaudere, nec grata circa tenes onus ferentem. Neque Lucina laborem gemitumque tremere. Verum sedere reginam imbecillum mulierum, ani-

mæ lucidum oculum in vita fundentem. Ibi splendidae nuptiae, & vera, ibi mixta diuinis eloquii, lucidas intelligentias generat.

Sed virtutem laudare, facile est, eam inservere, sepius, augere, defendere, difficile, præsternit virtutem mulierum, quæ fragiles sunt, & mutabiles, virtutem præcipue castitatis, quæ internum habet inimicum, & fortē, blanditiis pollentem, de virginum itaque monasteriis, vitaque agendum.

§. 2. Quædam monasteria virginum sunt, quæ Libera castitatem voverunt, alia vero libera sunt, quæ nefasto, an extra Germaniam inueniri possint, in liberis tamen Abbatissa est astricta votis. Non ignoror illos virginum cœtus à multis improbari, sed mores aliquarum illi non institutum reprehendunt. Nam mihi utile plane videtur locum esse, in quo honeste, tutoque virgines educentur ad pietatem, laboreisque sexui necessarios, & conuenientes, quæ deinde cognitis vitae religiosæ exercitiis, vel eam amplectantur, vel nuptui tradantur. Ut sit quasi seminarium virginum & matronarum; modo adsint ea, quæ vita communis honestas requirit, viventur corruptelæ, & quidquid bona famæ obstat potest.

§. 3. De monasteriis vero virginum professarum, Mediocris seu voto obligatarum nos agemus. Ea vero duplicita sunt, quædam enim virgines manuum solo labore vivunt, quædam redditus fuos habent. Omnium maxime illa probo, quorum mediocris est prouentus annuus, ut temporis pro sacris precibus, & lectionibus sit satis, & pars sustentationis ex prouento, labore vero manuum cætera acquirantur.

Labores variæ esse possunt, omnia quæ ad rem yeastiam, quæ vtuntur, pertinent, deinde texere, acu pingere, nere, hortum colere. Cum enim studia, multiplicesque lectiones mulieribus haudquam conueniant, nec perpetua oratio, aut psalmodia usurpariqueat, interpolanda suntilla non ocio, sed labore, quitalis sit, ut spiritum excite, corpus salubriter exerceat, non opprimat, qua de re Episcoporum dum visitat sollicite inquirat. Verum quicquid de integritate, disciplina, conseruatione monasteriorum, in quibus virgines degunt, statui potest, id agente sanctissimo, & prudentissimo Archiepiscopo Mediolanensi, Carolo Borromeo, per Concilium primum, & Concilium quartum Mediolaneni constitutum est. Quæ capita inde sumere placuit, tum ut apud Episcopos, Praelatos, ipsosque virginum cœtus, tanti præfusis, & synodorum auctoritatem habeant, tum vero ut aduerari videant, quæ vita sit sacrarum virginum, & quæ cura salutis, definantque vitam sanctissimam, quam imitari nolunt, infamare. Hoc sumul affirmo, in his constitutionibus, Apostolicæ doctrinae, sacrorum canonum, eorumque, quæ de de cura virginum patres tradiderunt, compendium contineri.

In prima igitur synodo hæc statuuntur, ut in monasteriis regularium mulierum, quæ in religionem DEO se dicant, & integra conseruetur vetus disciplina, & se fortasse vquam depravata est, restituatur; ad eamque se ipsa conformantes, in rerum diuinarum contemplatione liberius conquiscent: nos habemus pie recteque viuendi formulæ, partim Concilii Tridentini decretis traditæ, partim proportionate horum temporum ad prouincia nostra utilitatem constitutas, ab omnibus in hac prouincia monialibus, etiam quæ Regularium cura committit, vel alia quavis ratione Episcoporum iurisdictioni subiecta non sunt, ex facultate à summo Pontifice Pio IV. nobis data, seruari omnino iubemus.

De Mo-

DE MONIALIVM NUMERO.

EX Tridentini Concilii iusso, vnicuique monasterio eum Superiorum monialium numerum constitutat, qui pro modo, & facultate loci, & consuetis eleemosynis sufficiunti commode posse, idque intra annum facere studeat; neque cum numerum, nisi suâ monasterio annua, qua pars sit, fructuum accessione, augeri vlo modo licet. Monasteria in quibus duodecim non sunt quâ professa velo utantur, que cum numerum propriis fructibus, aut consuetis eleemosynis alere non possunt, transference, & cum aliis monasteriis eiusdem, aut alterius ordinis viuire studeat Episcopus diligenter, vocatis ad id Superioribus regularibus, si modo res agatur eius monasterii, cuius cura ad illos pertinet.

Si vero eiusmodi vno minime expedire videatur, cum numerum monialium tempore interire, & ad nihilum redigifiat, adempta omnino illis monialibus facultate recipiendi nouitias.

Earum autem monialium monasteria, & monasteriorum fructus iam nunc aliis monasteriis, aut locis, quibus ex legibus eius ordinis deberi videbuntur, attribuantur.

DE PRÆFECTIS ET ALIIS MINISTRIS monialium.

Continuati Piscopi ad duos menses, postquam he constitutiones in magistris mulierum invenientur, Abbatibus ad quacunq; praefectas, quae sum præfecture officium perpetuum esse profitentur, edicta etiam, si ita sicut diximus, moneant, proposita priuationis pena, quam ipso facto subeant, ut illa iura fibi a sede Apostolica concessa, ad alterum mensem ipsius, aut earum vicarius, ac simul illarum Superioribus, si Regulare curæ commissæ sunt, exhibeant; ut in recte habeant, cognoscit, & de iis, si opus erit, ad summum Pontificem referri posset. Quod si ex præscripto tempore non exhibuerint, eo dignitatis gradu illas priuat as Episcopus declareret, detegat, earum Superior, ut aliae in earum locum rite sufficiantur.

Nulla monialis ambiat, aut vlo quois modo, siue directe, siue indirecte per se, aut per aliam, honores officiave aut cuiusvis generis sui monasterii querat, bac constituta pena, ut & ipsa, & que sibi in ea re fuerint, in Capitulo per tres sextas febris ad pedes singularium monialium terram desculantes, suam accusent ambitionem, ipsaq; præterea, si id officium conequatur, eo, ceterisq; muniberis priuetur, Superioris arbitriatu.

Singule propria voluntate deposita, & ad obtendendum parata, ibi q; Dei gloriam, & communem monasterii viriliteratem tantummodo proponentes, ad honores & officia eas eliger, quas omni remoto humanitas affectu, spiritus sancti impulsu, ad minus magis idoneas esse indicauerint.

Præfecta, quocunq; nomine appelletur, ex Trident. Concilio decreta neminor quadragesima annis eligatur; que in vita honestate vixerit octo annis, postquam professa est. Quod, si in eodem monasterio non eiusmodi reperiatur, ex alio eiusdem ordinis deligi posset. Sanus autem Superiori, qui electioni præfet, hoc etiam incommode esse videatur, Episcopo, vel alio Superiori consentiente, eligatur ex iis, que in eodem monasterio triginta annis maiores natu sunt, queve annis saltē quinq; post professionem recte vixerit. In reliqua constitutiones singulorum ordinum monasteriorum seruentur.

Huiusmodi præfecta, & eius vicaria, Discreta etiam, que alio nomine matres consiliis vocatur, vbi ea à Capitulo eligi consueverunt, tacitus suffragiis coram Superiori, aut eius ministro elegantur, qui extra monasterium ad cancellos, siue clatros stet, ex decreto Tridentini Concilii.

Nequaquam autem a hæc officia deligi possint, nisi præfeta duas ex tribus partibus calculorum tulerit, vel suffragiis, vel successu. Vicaria vero, & Discreta pluribus dimidiaparte crecentur suffragiis.

In quibus monasteriis plures germanæ sorores sunt, si earum una monasterio preficitur, reliqua sorores, neq; Vicaria, neq; Discreta, neq; ianitrices fieri: neq; scribe, aut cellularie officio fungi possunt.

Quarta Synodi hæc decreta sunt.

Aliis decretis, quæ superioribus Concilii de monialibus constitutimus, hæc, quæ, infra præscripta sunt, adiungenda statuimus.

Monasterium ianuas, per quas ad illius septa aditus pateant, duas habeat, & alias præterea nullas. Quarum diu arum ianuarum, vna iumentis, curribus, vehiculisq; agendis, altera aliis vñibus, & commodis necessariis inseruat. Quo autem in monasterio vna tantum ad omnem tum actum, tum vñsum satiæ esse videbitur, in eo illa dumtaxat vna sit.

Ianua vñraq; è duplixi affere, eo q; firmo constet, ac sine vñis item sit, ne minima quidem, rimula. Limen è marmore solidove lapide habeat, quod strictum ipsi porta cohæret.

Ianua curvum, iumentorumve, altera ex affribus firmis, ad cancelli speciem confecta, in monasterio ipso adiungatur, que à prima ianua paululum distet, formaque sit in fabrica Ecclesiastice instructionibus demonstrata.

Ad ianuam alteram, aliis vñbus accommodatam, cui rotata, quem turnum vocant, adiungetur, moniales due semper assitant, que ianitrices constituentur.

Singula ha tres ianuae clavis duabus, fabrili opere inter se diuersis, claudantur, quarum vnam, etiam die, monasterii præfecta, alteram monialis, quæ professione anterior est, apud se perpetuo habeat.

Rota omnes amouentur, atque obstruantur, ac in posterum vetita perpetuo sint, preter illam, ianua communis adiunctam, & alteram in loco, quem parlatoriū vocant, extractam, & tertiam, que est in celula confessionum, & quartam in Ecclesia ad sacras vestes, & ornamenta Missæ sacro necessaria è monasterio exponenda accommodatam.

Cibus vero in omni monasterio hospitio, etiam confessarii, è rota communis exponatur.

Singulis rotis à parte anteriori monasterii vincus firmicer impactus sit, ne pro libito verti extrinsecus queant.

Si vero loca, vt dicunt, parlatoria complura erunt, in vno tantum, aut in altero ad summum, Superiorum iudicio rotatis.

Rota, que in Ecclesiam spectat, valva lignæ bina apponatur, altera interioris, quarum clavis à præfecta teneatur, altera exterioris, quarum clavis apud capellanum sit, aliumve, qui superiori videbitur.

Rotarum altitudo ne maior sit cubito, & vñciis octo; latitudo autem cubitalis.

Rota confessionum minor ab omni parte sit dimidia præscripta quantitate.

Nulla fenestra, preter illas, primo Concilio Provinciae nominatum præscriptas, è monasterio in Ecclesiam, sacrificium exteriorem præfert, ac nerima quidem, ne dum foramen vñnum in ea extet, vnde aspectus, aut collocatio fieri possit.

Fenestra, quæ sanctissima Eucharistia elevatio prospicitur, altius ne patet cubitis duobus, & vñciis duodecim, late vero, ve altaris latitudo est.

Que fenestra clathra ferrea duo palmi spatio inter se distans, firmiter confingantur.

Virgo autem ferrea, quibus clathra compacta sunt, singula inter se distent non amplius vñciis tribus.

Sint autem iner se inserte, ita ut loco suo demouerin non queant.

Claudantur autem fenestra ab interiori parte firmis valuis, clavis & clavi que apud præfectam asservetur.

Vbi autem illa è latere altaris, ecclesiæve, aut alio loco, etiam superiori est, vnde moniales eos, qui in Ecclesia exteriori sunt, spectare possunt, officiat Episcopus quamprimum, vt super altare, vnde Missæ sacrificium moniales intuentur, ad instructionem præscriptum extruar, laterali illa, aliave, quecumque sit, penitus obstruta.

Fenestella, ad Ecclesiam versus spectans, per quam moniales sacram Eucharistiam sumunt, ita alte, apteq; stratur, vt sacerdos illam ministrando cōmode sit, non genua flecat. Cui fenestella extrinsecus valvula lignæ præter illas, quæ modo sunt,

sunt, apponantur, quo parietem equent, earumque clavis, apud confessarium sic perpetuo.

Sanctissimum sacramentum ne alibi quam in altari maiori afferetur, cui lampas in Ecclesia interiori, semper praeceat, & in exteriori, cum illius fores patebunt.

Reliquia sacra in fenestra recondantur, quo ad instructionum nostrarum prescriptum, in pariete ecclesie interioris exedificata, ab eis tantum parte, quo ad exteriorem Ecclesiam spectat, aperi possit. Claudatur autem hæc fenestra tribus clavis, diverso opere confectis, quarum una apud Episcopum, altera apud confessarium, tertia apud monasterium praefectam sit.

Fenestra confessionum alte vncias sexdecim, late duodecim, nec vero amplius pateat; septa autem sit firmis claris ferreis ad formam prescripterationem, & lamina item ferrea bene solida pariete firmisime agglutinata, & formatum, instar ciceris tenuium pleno, panno lineo nigro obducta: qui pannus ligneis tabulis sic assigatur, ut non facile amoveatur.

Loca collocationum interna, parlatoria vulgo vocata, quo in posterum fient, una eademque spaci circumscriptione, nullo interiecto pariete contineantur, & ad forme, qua iam pleraque exedificata sunt, modum accommodentur, vbi id non magno incommodo fieri poterit, ut ab eisdem auscultatricibus omnes possint collocationes exaudiri.

Ne fenestra lamina ferrea, ut primo Concilio provinciali cautum est, vñquam aperiatur, nisi perraro, & ob causam, quam urgentem Episcopus iudicaret.

Ne in locis ad hospitiū vñsum extractus, que foresterie nominantur, vbi interdum ob urgentem necessitatem, aut cibis capitur, aut dormitur, fenestra vlla, ne exigua quidem, insint, quo in monasterium spectent.

Tecta hospitiū, & aliarum cuiusvis generis domorum à monasterio tectis, ut separata penitus, ac valde disincta sint, curvetur omnino.

Quibus monasteriis de vicinorum presertim religiosorum prospectu tollendo ita caueri non potest, sicut Concilio provinciali primo iussum est; eorum fenestra, si lumen excipi aliunde licet, obstruantur; sin minus, ab illa seruitute defendatur operis structura, in instructionibus nostris demonstrata, quo in poricibus item, quas logias dicunt, ab eadem seruitute tuendis, adhibeatur.

Horti, qui in monasteriis monialium ample nimis patent, quotidianaque hominum opera, atque cultura opus habent, vbi fieri potest, in angustiores fines concludantur.

Ne fenestra, in vlo cuiusvis ordinis monialium monasterio etiam regularium iuri, curae subiecto, neue oſium vllum, aliudque id generis foramen, vnde aliqui extra monasterium claustra profectus sit, patesiat, aperiatur sine Episcopi, cui monasteriorum omnium clausura commendata est, concessu. Nec vero id ille permitat, concedat, nisi vbi locum diligenter inspexerit, & ita fieri necessarium censuerit. Tuncque ad impedientum, arcendumue eum prospedum illa ipsa cauio, supra mox prescripta, adhibeatur.

Ministris, quibus ob necessariam causam monialium septa ingrediendi facultas aliquando datur, ille solum moniales, quas praefecta delegebit, imperent; alia vero præterea nulla quicquam illis vel habeant, vel alloquantur.

Moniales cum eo in loco, vbi ab aliis, qui foris sunt, etiam a concionatore, aut a superiori videri possunt, sermoni, concionie intersunt, omnes sint facie operia, & connecta velo, usque ad os deducto.

Idem prestant, quo cuiusvis, etiam medico, aut superiori monasterio septa ingredienti, obuiam prodeunt, vel illum exceptiunt, deducuntur.

Probentur ab Episcopo medici aliquor, quos concessu etiam monasteriorum, intra illius septa adhiberi licet, si quando præter medicum ordinarium alios etiam morbi grantias requirunt.

In unoquoque monasterio Episcopi, furnorum, in quibus panis coquatur, vñsum introducant, ut pistoribus corumq; ministri ingressus in monasterium prohibeatur omnino.

Nec vero vir quisquam ad furnum purgandum, inflammandum, aut ad aliud quicquam faciendum, quod à monialibus fieri, agne potest, introducatur.

Quod in Concilio provinciali primo, de facultate scripta ad monialium monasteria accedendi sanctum est; id tum mares, tum feminas, quoquinque etiam gradu, dignitate, genero illustres, immolante seruare decernimus, etiam pater, mater, fratres, sorores sint monialis, quam visitatum veniunt. Idque omnino vbiique prestari cura Episcopi sit.

Causa necessaria, ob quas intra septa monasterij ingrediebat, in hac provinciali synodo, ex primi Concilii decreto, velexipate, vel tanquam nullo modo necessaria reiecit, in extrema huic Concilii parte edita, atque impresse in singulis monialium monasteriis, etiam regularium cura subiectis, edificantur, & enuntiantur; nec vero ab iis vlo modo, villa ratione, ac pretextu discedi licet.

Fructuum, florum vasa in monasteriis ne vlo modo teneantur, eos vel fructus, vel flores vendendi causa.

Offulas, & alia huius generis non modo donandi, ut primo Concilio veritatis est, sed etiam vendendi causa, à moniali, aut monasterio confici ne licet.

Abstineat monialis à munieribus dandis.

Eleemosynam vero per rotam, portamu monasterii dari vetitum sit omnino, quoniam inde non leuia pericula, vel damna potius extare compertissimum est: sed quibus monasteriis præratione facultatum eleemosynam dare permisum erit ab Episcopo aliō superiore, ab illis detur pecunia, frumentum, aut aliud eiusmodi piis aliquibus viris, praesertim verolocorum piorum curatoribus, qui pauperibus distibuant alio loco, quam apud monasteria.

Medicamenta, si que Episcopus, aut aliis superiori vendi, aut foras dari permiserit, ab aromataria seniori solumentur, & ab alia præterea nulla; nec vero priuato, sed monasteri nomine, vendantur, denturue.

Moniali ne licet iis, qui extra clauſtra sunt, vel medicamenta parare, præbereue, vel manum medendi causa admoovere, vel remedia exponere, vel aliud quicquam ad rem medicam pertinens exercere.

Caminus si quis in priuatis cellis extractus est, perpetuo ita obstruitur, ut in eo ignis accendi nullo modo queat.

Cum vel fenestra, vel ostium, vel caminus obstruitur, illius cardines sic euellantur, ut non ad tempus, sed ad perpetuam id actum sit.

Idem in fenestris, ostiis & caminis iam obstructis, seruerur.

Communis ille curationis egrotantium locus, quem infirmariam vocant, vbi adhuc exedificatus extractus est, non est, quam certissime potest, constitutatur, extruatur, edificetur. Extra cuius loci fines monialis agrotans ne cubet; at valetudinem recuperata illuc ne diutius moretur deliciarū causa.

Antiquus, & probatus communium dormitionis locorum vñs, vbi fieri commode potest, restituatur, & ad pristinam confitudinem retrocetur.

Intra monasterii septa nemini aliis, nisi monialibus sepulturæ locus detur, situe.

Nec vero monialium cadavera extra septa effrantur ad sepeliendum.

Neminem cuiusvis status, vel conditionis hominem, neque laicum, neque Ecclesiasticum in vlo quoquis monasterio monialium hospitiis illis, quas foresterias dicant, excipi, aut ad ea sine in vrbē, sine in dieceſi diversari licet, excepto confessario sacerdote, cui aliquando ob urgentem necessitatem id conceditur.

In dieceſi vero, monasteriorum etiam visitatori, & curatoriis, procuratoribus, vbi interdum hoc ipsum concedendum necessario, Episcopus censuerit.

Quod de cantu figurato, & musico quovis instrumento, & musicis item die festo Ecclesie monialium, in exteriori Ecclesia non adhibendis, Concilio provinciali primi sanctum per nos est; id etiam omni alio die, & tempore illis vetutum esse decernimus.

Nec vero quicquam aliud præter Missam in exteriori illorum Eccle-

rum ecclesie ab aliis canatur; cum vesperrarum, & reliquarum canonicarum horarum officia ab ipsis monialibus canantur.

In unoquoque monasterio, ubi neque locus communis vestium, neque alter est item, in quo operibus elaborandis moniales exercentur, utique, quamprimum fieri potest, constituantur, confrustrantur.

Nemoralis, ianitribus exceptis, alibi, quam loco operibus elaborandis constituto, aci pingat, aliud quicquam manibus elaboret.

Laborum, operumue magistra librum certum habeat, in quo quicquid ex iis laboribus lucri, emolumenue capitur, enucleate ita prescribat, vt cerni facile queat, si quid in ea re desideretur.

In operibus vel accipiendo, vel restituendo nulla alia monialis se ingrat, nisi laborum magistra: cui secum aliquando, cum necesse erit, aliquam monialem, operis alicuius consciendi vsu peritorem, adhibere licet.

Illud parro, quo ad eius fieri potest, caendum erit, vt in monasterio ne sint multiplicia, diversaque genera opera, manuum, seu laboraria.

Hoc loco laborum communi, non solum ad Concilij primi prescriptum, lectio de vita spirituali adhibeatur, verum etiam ab omni otioso verbo abstineatur.

In loco vestuario indumenta cuiusvis generis, vestesque omnes afferuntur. Nec in cellulis, alione loco priuatum, repontatur quicquam, custodiatur quod eo ipso tempore necessarium non sit.

Monialis nummos, ne modicos quidem, apud se quouis nomine ne habeat, neque de profecta etiam consensu, nisi offici, quod gerit, ratio alter posilit.

Alioquin ut proprietatis rea puniatur. Quamponam, & prefecta, que id vlo modo, vlloue pretextu permisit, & monialis item subeat, que reficietur, nec prefecta bidui spatio, aut, si hac in culpa sit, superiori quam primum poruerit, non denuntiarit.

Caretur omnino, vt exquisita illa, ac religiosa communis vita ratio, atque vsus in monasterio studiose introducatur; utque spiritualis vite sancteque institutionis disciplinam, ac studia moniales sectentur diligenter.

Singulis annis, vt primo Concilio iussum est, impensarum, qua in dictum, alium q. monasteri vsum erogare sunt, ratios per eos, quorum interest, a prefecta repeatantur. Quantum vero, & tritici, & vini, & obsonii, & altiarum rerum ad anniversarii vltus sufficienciae vnicumque monasterio satis esse Episcopus existimari, id ipse accurate prescribat. In ea autem praescripta dispensatione, administratione, si prefecta negligenter se prefiserit ab offici sui munere suspendatur.

Aes alienum, quod quinquaginta numerorum aureorum summam excedat, ne in vlo monasterio contrahatur, sine summa curatorum permisso, concessione, qui in magni momenti rebus Episcopum consulant.

Ne secularibus negotiis moniales se implicant; utque simul multis fraudibus ac detrimentis occurritur, hoc sedulo Episcopus curet, vllerorū predia locentur, idque sub hæsta auctio facta; nisi aliter quandoque expedire confuerit.

Ad tuendam etiam clausuram ea cautio adhibeatur, vt neque triticum, neque alia fruges, neque annona in vllis monasteriis, praeterquam monasteriū vsum, & necessitatem aferueretur.

Monasteriū vniuersiusque curatoribus, procuratoribus, patrionis, defensoribus ab Episcopo certa regule prescribantur: ex quibus cognoscant singulas muneras sui partes. Ii vero curatores & id generis ministri ab Episcopo singulis monasteriis, curae sue subiecti, illos non habentibus, constituantur: ita tamen, vt eiusdem Episcopi arbitrio à munera illius curam, & singuli semper amoueri queant.

Bonorum, & iuriuum omnium, ad monasterium quodcumque, etiam regularibus subiectum, pertinentium, inuenientur, probabili forma conscriptum, sex mensum spatio, ad archivium episcopale ab iis, quorum interest, deferatur, ne frau vlo modo fiat, numero monialium ab Episcopo presinito.

Quamobrem si quas etiam alienationes eorum bonorum, iurumque fieri deinceps contigerit, de iis Episcopus certior fiat.

Cum puella monasterium ingredi postulabit, vt locum, vbi profiteri cogitet, illa inspectat, primo studiose, diligenterque cognoscatur, an vere id illius proposition sit, anque illud curiositate tenet; nec propterea per monasteria plura vagari permittatur.

Puella cum ad cetera, tum ad professionem recipiantur monialium suffragii occulte lati. Idque ipsum ex Concilij provinciali primi decreto, quod auctoritate literarum Pj V. Pont. in monasteriis etiam eorundem regularium iuri subiectis, locum habet in monasteriis etiam regularium iuri, utque subiectis, plane seruetur.

Vbi religiosus iste, & vetus moniales solemniter veunda mos his temporibus antiquatus est, ad pristinum usum, ex veteri instituto, & ritu reuocetur, dummodo intra monasterium id fiat.

Nemorali cuiusvis ordinis albas, & vestes, altiae indumenta, missa sacrificiis usum dicata, induere licet.

Confessarii, & capellani, item sacerdotes monialium, & ministri præterea, quos illarum cura Episcopus præficerit, quinque sint, nemunus vllum, ne minimum quidem, nec vero esculentia, poculenta ab illis vlo nomine, neque publico, neq; priuato capiant, accipiant, pœna proposta eiusdem Episcopi arbitrio irroganda.

Neque præterea quicquam capiant dono, ea specie, pretextu datum, quod res eiusmodi sint, qua Ecclesiastico usum inferuant, qualia sunt corporalia, purificatoria, indumenta clericalia, sacra imagines, & alia id generis.

Nec vero item aliud manuum opere elaboratum, artificiose conjectum, ab illis accipiant, ac ne laborem quidem, opus, quod in vestibus vel purgando, vel sarcinando, vel reficiendo ponitur.

Cancant item capellani sacerdotes, ne ab vlla monialis priuatim, sed à monasteriis præfecta, aut ab illa, que sacrificia preposita est, munus missas celebrandi suscipiant. Cum qua præfecta, preposita solum, nec vero cum aliis monialibus colloquuntur, tum de rebus scilicet, que ad suum manus solimmodo pertinent.

Idemque hoc de genere toto à monialibus seruetur, pœnam tum illa, tum capellaris proposita, Episcopi arbitrio.

Quibus vero confessariis, capellaniisque sacerdotibus aliquid anni stipendi ac vita sustentanda usum Episcopi permisum dandum videbitur; id omnino certa pecunia summa detur, nisi aliquando Episcopus alter conceferit, nempe loco pecuniae, vel triticum, vel vinum, vel aliquid eiusmodi dari.

Viri aliquot pñ, idemque soleres ab Episcopo deligantur, qui festi præsertim diebus, monialium monasteria, etiam regularium iuri, curæque subiecta adeant, forsique vndeque perfriciant, si quid contra, quam de illis prescriptum est, fiat, agaturve, anque quisquam sit, qui facultate non imperata, cum illis colloquatur.

Si quando nouum monialium monasterium confiueretur, hoc in primis curabitur, vt nulla beneficia, nullae specula alio, quam intus monasterii septum spectent.

Quod septum non simplici pariere, sed ipsis claustris, porticibusque claudatur.

In eius autem septo medio viridarium magna ex parte confitui poterit.

Ad huius forme modum monasteria, que iam adiuncta sunt, quoad eum fieri poterit, accommodari, reconcinari, id Episcopo cura sit.

Minor a vero officia, velutianæ, rotæ, sermonibus præpositarum, eorumque, que non nisi docent, sacrificia præfectarum, & que iis presunt, que manuum industria sej exercent, illarum præterea, que scribe, aut ratiocinatoris munere funguntur, & que egrorū ministrant, ab eo, qui electioni præest, vna cum confessore, præfecta, vicaria, & discretis pro eorum menti conscientia, quibus opportunum videbitur, tribuantur. Quo decreto nihil derogatum sit iis monasteriis, in quibus ad huiusmodi officia Capituli suffragiis moniales deligi solent.

Earum officia, que electe fuerint, sunt duorum annorum, aut, in quibus ea esset consuetudo, ad summum trium. Illis cum perfundet fuerint, tantum tempore saltem racent ab officiis; nec in eisdem confirmari possint, à monialibus, nisi grauius causa extiterit, iudicio superioris probata; quietiam eas ante tempus, officio praeinitum, inde mouere posse, siad male administrant.

Quae celeste fuerint, quemadmodum earum obedientia postulat, officia suscipiant, & eorum munera sine recusatione humiliter exequantur; que aliter fecerint sine iusta causa, que superiuri probata sit, iure suffragij priuenter, ut neq; ipse alias eligeat neque ab aliis eligi possint, arbitrio superioris.

Prefecta monasterii, tanquam communis omnium monialium mater, ipsarum & corporis, & anima saluti diligentissime consulat; easque studiose admoneat, vt puro corde sed virtue integratatem seruent, & ad perfectionem virtutum omnium contendant, siquidem que religionem suscepunt, nisi ad summum illum gradum pro viribus peruenire conentur, minus sane efficiunt, quam debent, pro vita & ordinis instituto, quod profertur. Meminerit autem sibi reddendam esse rationem iustissimo iudicii erratorum, quacunque moniales eius negligenter, aut culpa admiserint.

In primis vero curet, vt pax, & concordia sororum conservetur, sublatis, quantum ab ea fieri poterit, omnibus disidij ac discordia causis, vt quemadmodum debent, unum corpus, & unius spiritu in eorum sponsō Iesū Christo, perfecto charitatis vinculo colligetur.

Studeat etiam, ut singula suo munere recte fungantur; neq; villa alterius officium occupet, nisi auxiliū causa; idque ipsius iussu, & vt omnia ordine perficiantur, in primis que vt silentium horis ac locis prescriptis serueretur. Si vero aliquis importunitas, aut re ut verbo, sororum pace perturbata, charitatem violaret; acerrime ab ipsa prefecta, & si opus erit, à superiori etiā monialium puniatur, & eius animo elatio edometur.

Huic autem prefectae, eiusque vicaria, que, illa absente, illius vim, & locum obtinet, moniales omnes omnino obediunt & obseruantiam praesent, quemadmodum earum volunt postulant.

Quae vero eius in sua neglexerit, neque penitentiā sibi impositam adhibere voluerit, aut superbe & iniurioso respondet, non habita eius dignitatis ratione, aut contumaciter defendendo, vel excusando eam impedierit, quominus illas reprehendat, aut castiget, quo aliquid commiserint; vt, siue contumacie, & insolentiae graves penas pendat, apud superiorēm accusetur ab iis, quas discretas appellauimus; que nisi id fecerint, flagella, disciplina nomine, sibi semel adhibere, & humicibum capere cogantur.

Singulis etiam hebdomadiis prefecta monialium conuentum, sive Capitulum habeat, corrigendi causa moniales pro erratis, quia ipse publice, vel in sursum officiorum munere admiserint, quorū veniam ipso sponte atque humiliter coram omnibus petant, eisque penitentiam imponendi, aliaque adhibendi, que earum instituti tradita sunt ad pias in humilitate, & sui contemptione continxendas, atque ad virtutes omnes studiose secandas.

Caveant autem moniales ne penitentiam sibi à prefecta impositam, pertinaciter recusent; neve superioris temporis delicta, sibi inuicem iniquo animo obiiciant.

Quae hoc commiserit, ei hec sit pena, vt statim ad singularium monialium pedes terram exosculetur, sibique flagella nomine discipline adhibeat.

In negotiis paulo grauioribus prefecta nibil decernant, nisi scientibus & consentientibus maiori ex parte discretis, seu matribus consiliis.

In iis vero, que maioris sunt deliberationis prefecta vniuersum monialium Capitulum conuocent; idque ipsi ratum sit, quod maioris monialium parti placuerit.

In omnibus autem tacitis suffragiis caueant moniales, ne suffragiū pilas, vel calculos inter se tradant in manus. Iis, que id commiserint, ea pena sit, vt priuata Capitulo, neque eligere, neque eligi suffragio possint, arbitrio superioris.

Ad suffragia autem de quacunque referenda non admittantur, nisi quadriennium, post emissam professionem in monasterio fuerint commorata.

Discrete probitate, & prudentia ceteris monialibus antecellant.

Neque sint pauciores quatuor, vbi moniales plures non sint quadragesima, quod si plures sint, saltem sex creentur.

Moniales reliquarum sermonibus audiendi eiusmodi proponantur, que etate matura & spectata probitate sint. Haediligerterque suo officio fungantur: & ita loquentibus reliquis adjitant, vt, quidquid tum intus, tum foris dictum, factumne fuerit, ipsa audiant, ac studiose animaduertant. Nec enim quidquam, aut ita secreto proferri, vt eas latet; aut, quod indignum sit Dei ancillis, dici aut fieri patientur: in quo si quidquam secus commissum fuerit earum culpa, vel negligentia, grauissima pena sui superioris arbitrio puniantur.

Nouitiarum curam sola magistra electa, loco a ceteris monialibus separato, habeat: alia præterea nulla.

Hac nouitias in timore & cultu Dei, & in observatione religionis erudit: coneturque & vita exemplo, nullam habeat ansam reprobacionis, assiduisque admonitionibus ita eas insituere in spirituali, & sancta vita ratione; vt progredientes Deo adiutori, perfecta eius ancilla possint evadere.

Quæ autem sibi id temere assumperit, vt aliquam ex nouitiis erudit, in ei suffragij adiatur; vt neque eligere, neque eligi posse, quamdui superiori placuerit.

Ianuae septorum monasterii die clausa sint vna saltem clausae; que ab antiquiore ianitrix custodiatur, vt, cum opus fuerit, aperiri possint. Nequaquam autem aperiuntur, nisi duabus ianiticibus presentibus. At noctu duabus clavis diuersis claudantur, quarum altera afferuetur à prefecta, altera vero ab eadem ianitrix antiquiore.

Cum autem ianua aliqua necessaria causa aperiuntur, moniales non audeant eo accedere, vt externum quidquam aspiciant, vel cum vlo omnino aut mare, aut forma colloquuntur. Que id aperitur, includatur in cellam, vbi tamdui sit, quamdui superiori videbitur, qua pena etiam plectatur ea, que ianue proposita est, si aut id permisit, aut eiusmodi peccantiam statim ad superiorēm non deculerit.

Quo tempore mutantur officia; vna aut die moniales maria, ac prudentes prescantian monialium laboribus.

Haed rotam recipiant, que elaboranda sunt; iisq; distribuant, que ad id opus faciendum sunt idonea: quibus perfecti, ea ex eadem rota refluitant iis, quorum sunt, accepta mercede, semper ea presente, qua rota est praeposta.

Nulla præterea quicquam quod elaborandum sit, ne cognatorum quidem, aut affinium, accipiat, que contra fecerit, singulis viciis sibi flagella discipline nomine adhibeat eo loco, quo moniales operibus elaborandis exercentur.

Si que vel morbo, vel iusta alia causa non impedita, pigritia, vel desidia, aut perinacia quadam ab huiusmodi laboribus abstinerit: obsonio priuetur totum id tempus, quo labor non incubuerit.

In loco item, vbi moniales excentur in laboribus, lectio quotidie adhibeatur; qua absolta, inter se conferant, que audierint, certatimque electis vitis, ad virtutes consequendas seipsas cohortentur.

Care laborum magistra, ne sermones, aut cantus profani, aut à monialium conditione, & instituto abhorrentes, infarrantur.

Prefecta, etiam si earum officium sit perpetuum, scribe, ac reliqua, que monasterii bona quocunque modo administrant, fideliter, & accurate eorum rationem prescriptam habeant.

Singulisque tribus mensibus ad Capitulum summatum referant rations accepti, & expensi; vt omnes, quomodo se res monasterii habeant, intelligere possint. Verum quotannis rationem rerum omnium, quas administrarint, separatim superiori reddant, aut eius vicario, ac si fuerint, monasterii curatoribus deputatis. Que autem aut sibi vindicarint aut perperam perdidarent monasterii bona, superioris arbitrata apercire puniantur.

Vi autem nulla fraudis occasio relinquatur; in singulis monast.

monasteriis singula capsa constituantur ad hunc usum, ut in illis communis pecunia collocetur; que duabus clavis, iis inter se diuersis, clavis sint, quarum altera à prefecta monasterii, altera à maiori Discreta afferetur. Nec vero capsa aperiri, aut in ea ponere pecunia, aut inde auferri posse; nisi & prefecta, & maior Discreta, & scriba monialis, que eius rationem ineat, interfuerint.

Duabus item clavis, iisq; diuersis, horrei, & ciuius loci, vbi farina afferetur, ostia concludantur: que singula à singulis matribus, ei officio præpositis, custodiantur. Ea autem semper adfit, cum criticum, vel farina importatur, vel exportatur.

Prefecta, & moniales bona monasterii alienare, permittare, locare aut contrahere nullo modo posse; nisi sciente, consente, ac presente rerum superiore, aut eius Vicario: seruatis item ceteris, que iure seruari debent. Alter contractus irritus, ac nullus sit.

Neque item edificare, nisi consentientibus Superiori, ac ciuibus monasterii curatoribus. Qui operam dabunt, ut id quam minimo sumptu, commode ac decenter fiat.

Quæ preposita sunt cura agrotantium, pias & misericordes sibi præbeant, quanta maxima possint & patientia, & diligentia: ac tales sibi præfert, quales ceteras vellent, si ipsæ agrotarent.

Aegrotis cibis, & medicamenta opportuna à prefectora, & ab electis ad id ministris ita adhibeantur, vt monasterii facultates tulerint.

Prefectora autem charitatis causa eas quotidie visitet, vt, & solatio sit; & melius ab eis cognoscat, ac cureret, que ipsæ sint necessaria.

Si vero aliqua moritur, confessor cum comite, quem Superior approbarit, ingreditur septa monasteri tunc, cum eius corpus ad sepulturam dandum fuerit: pie ac celeriter, quod eo tempore perfoluendum sit, officio fungatur.

DE PUELLIS AD RELIGIONEM admittendis.

CVM primum puella ad suscipiendum sacrum habitum offeruntur, monialium prefectora parentes, vel eos, quorum cura commissa sunt, admonent excommunicationis, que proposita est a sacro Tridentino Concilio iis, qui suas puellas, vel alienas inuitas cogunt suscipere, aut proficeri religionem. Idem ab eis Superior fiat, cum eius consensus requiretur.

In iis monasteriis, in quibus moniales pauciores sint quinquaginta, duæ tantum germanæ sorores, aut tres, que sint unius generis, ac familiæ recipi possint.

Vbi vero plures sunt quinquaginta monialibus, ibi tres tantummodo sorores, aut quatuor eiusdem familie recipi liceat: si ita monialium Capitulo videatur.

Prefectora, & moniales de puella, earum suffragis ad suscipiendum religionem admittendam, quidquam polliceri, aut Capitulum cogere non audeat; priusquam liberò loco ab Episcopo, aut ab eo, cui ipse id munus delegarit, puella secreto examinata, ac probata, facultatem suscipiendi in eo monasterio religionem scripto consequitur a fieri, consentiente etiam illius monasterii Superiori.

Ab iis autem omnibus prius diligenter inquiratur de moribus, vita, estate, que maior sit duodecim annis, ac de libera & pia voluntate puelle.

Que anno saltem antequam examinetur, & monialium Capitulo admittenda proponatur; propositum religionis suscipienda in eo monasterio, & Episcopo, & monialibus, earumq; Superiori patescerit, ut interim huiusmodi inquisitio maturè fieri posset.

Quo etiam tempore ipso confessori illius monasterii, aut cui Episcopus eiusmodi munus puellas has audiendi commiserit, semel singulis mensibus peccata sua confiteatur, sacrosanctamque Jumat Eucharistiam, ac perspæ moniales in locis collectuatione alloquatur, vt ab eis tum explorari accuratus, tum admoneri melius posse de omnibus, quæcumq; illi agenda, & ferenda erunt religionis causa intra septa monasteriorum, ne vulla inquam tempore conqueri, & incitiam excusare posset.

De puella admittenda ad suscipiendum religionem, ac mox etiam nouitia ad professionem, ferantur tacita suffragia, vt singule moniales, nullo affectu impeditæ, liberè sua conscientia possint satisfacere.

Nec vero huiusmodi puella ad religionem, neue nouitia ad professionem recipiatur: nisi duas ex tribus partibus suffragiorum ruerit.

Puella ad religionem admisso aliter facta, quam prescriptum sit, irrita sit, & nulla.

Prefectora vero, cuius culpa, vel negligencia id factum fuerit, ab officiis administratione submotu, velo etiam ad sex mensis eo ipso priuata esse intelligatur.

Prefectora autem statim de suffragiorum exitu Superiore, admoneat: vt in librum, ad huiusmodi usum institutum, eius nomen, que recepta sit, ab eo referatur.

Cum primum suffragiis Capituli aliqua recepta est, statim omnes vestrum delicias, & inanem ornatum deponat: & nigro vel fuscō vestitu, aut albo, at non serico induatur ea modestia, & submissione: vt omnes intelligent, commando renunciæ: vt D. orligiosè inserviat, quo vestitus semper vitatur, donec in monasteriū introrit, & intercedat choreis, & spectaculis in manibus abstineat.

Que vero eo modo, quo diximus, recepta fuerit, monialium vestib; in monasterio indui non posse: nisi sex mensibus, postquam recepta fuerit, idq; concessu Episcopi, & monialium Superioris, quibus liberum sit, vel producere, vel contrahere illud semestre, tempus, quemadmodum eis expedire videbitur.

Tumultus autem euitandi causa, deducatur mane ad monasterium ab intimis propinquis mulieribus, nulla pompa, nullus inuitatu aliorum, & sola introducatur in Ecclesiam interiore monasteri. Missa, audita, & sumpta communione, ceterisq; solemnibus ceremoniis adhibitis, coram reliquis monialibus, à superiori, aut monasterii confessore vestiatur, qui illam adeo grauem, sacramque actionem aliquo ipso sermone prosequatur. Quod etiam in professione seruerit.

Superior, siue confessor hanc cautionem adhibeat; ne puella nouitatem nonem gentilium feminarum imponat, sed sanctarum, que ab Ecclesia celebrantur.

Que puella postquam monialium vestem suscepit, amplius è monasteriis septu exire non posse: nisi fortasse nondum professam penitentem in monasterium introisse. Si vero semel exierit, nulla illi imposterum facultas redendi concedatur.

Nouitatem causa ante professionem ex decreto Trident. Concilii nihil monasterio detur, preter id quod necessarium sit ad victimam, & vestitum eius temporis, quo fuerit in nouitiatu, quod totum representari volumus, antequam puella in monasterium ingrediatur.

DE NOVITIIS AD PROFESSIONEM recipiendis.

QUONIAM ex Tridentini Concilii decreto professio ante decimum sextum annum expletum, & ante annum probationis post susceptum habitum facta, nulla est, nullaque parit obligationem; carent Episcopi, ne nouititia illa ante illam etatem, & tempus ad professionem admittatur.

Prefectora autem monasterio trigesinta ante diebus Episcopo significet, quo tempore nouititia professa sit; vt vel ipse, vel si est ab eo, impediturus, aliud, cui ille id negotium dederit, nouitiae voluntatem cognoscat: perspicatque an eiusmodi conditionis sit, quas monasteri illius, & ordinis regulæ postulat: an item monasterium idoneum. Et denique demonstret, quām grauis ea resistit, quām multas restrictiones religionis vota requirant: vt ea, antequam ad professionem recipiatur, vinculi vim intelligat, quo se obstringi vult.

Si prefectora id facere neglexerit, eiusdem Tridentini Concilii decreto ab eius officio tam diu amoneatur; quod ad Episcopo videbitur.

Nouititia ne examinetur intra septa monasterii, sed extra in publica eius monasterii Ecclesia, vt libere & fidenter suam voluntatem exponere posset.

Quod vero professione facta, eleemosyna gratia ad profes-

Q. 1. sam

Sancti suscepit dā monasterio datur, id quo tempore puerula religione habuit suū caput, apud virū, monialib. & earū Superiori probatū, deponatur: vt nullo impedimento tū monialib. p̄f̄to esse posse.

Nulla autem renuntiatio bonis à nouitiae fiat; nisi quemadmodum à Conc. Trident. iussum est, facultate ab Episcopo, vel eius vicario permitta, ad duos proximos mēses ante professionē fiat.

Et quoniam, quia moniales professionē facta, velum suscepunt, quotidie sua religiorū diuinum officium dicere debent, nulla ad professionē admittantur, quā congruē legere, & officium dicere nesciat. Id autem experiri debet is, cuius officiū est ea examinandi: qui, se p̄f̄te, eam legere subebit.

Professionē autem, & diei, & anni, quo facta est, in libro ad eum vsum confecto, memoria conseruetur, manu eius monialis, quā scribe officio fungitur: adhibita subscriptione eius, que professa sit, si modo scribere sciuerit; & Superiorū quicā admiserit.

Quo die puerula proficitur, vel monialem habitum induit, in foresteriis, adibusque monialium, ab eius propinquis, & amicis coniuia ne fiant, neve bellaria denur.

DE DIVINIS OFFICIIS, PRECATIONIBVS, ET LECTIōNE MONIALIUM.

CVM ad sanctimoniales valde pertineat laudare aſidue Deum creatorem, conseruatorem, & redemptorem mundi, eidem gratias agere & supplicare, vt sua misericordiam omnibus hominibus ad salutem impetrat; idcirco moniales omnes diu noctu, chorum frequentent: sacrisq; officijs distincte, attente, ab ipſis, & voce, & pia animi affectu celebrandū, interficiunt: illis solum exceptis, quarum prefectoria iuſti impedimentis excusationem accepit.

Adhinc autem singula in initio diuinorum officiorum, congruenti ūi ordinis vestitu induit, in suis ac propriis locis, & vñque ad finem perficit: non priua inde discedentes, quām prefectoria, aut vice eius alia, difficius significationem fecerit; nisi necessitate aliud postulante, id eadem permisit.

Soni, cantus, qui honesti, & spiritualis nō sint, colloquia ēr, risus, quicquid pīre ea indignū est domo Dei, & eius divina maiestate, cū qua colloquimur in oratione, omnino amoneantur.

Quocunque autem contra haec, que iussa sunt, aliquid fecerit, prefectoris arbitrio pro modo culpe acriter puniatur.

Et, quia mentis oratio tanto prefectoria, quā solum ore exprimitur, quanto anima est excellentior corpore, p̄s incredibile solatium afferit, & fructum; eosque quotidie novis cumulat munieribus, in Deum quodam modo conuertens: ideo moniales, & velate, & conuerte preter horas canonicas, aliasque orationes, quas ex officio habere debent, quotidie in chorū vniuersitatis conuenient, nisi necessario impediuntur, saltem per horas, mentalē orationē adhibeant: semihora videlicet post matutinum, item post nonam, aut completorium, sublatis ad Deū mentibus p̄s, & salutaribus rebus contemplandis, prefectoria vero vitam, doctrinamq; Domini nostri Iesu Christi, atq; eius sancta mysteria studiose meditabundur, p̄f̄sionem videlicet mortem, resurrectionem, ascensum in celum, extrellum aduentū ad iudicium beatorum, gloriam; & damnatorum supplicia; aliaq; eiusmodi, quae ad Deī gloriam, & propriam proximoru, salutem pertineant.

Quoniam vero à Tridentina sancta synodo prohibetur, ne in Choro vel monasteriis septi, sed in Ecclesia publica sanctissimum Christi corpus conseruetur; efficient Superiores, vt eiusmodi decreto vbiq; obtemperetur.

Diebus festis vt otium, à quo mala omnia oriuntur, evitetur, moniales tempus, quod ūi à diuinis officijs, & consuetis orationibus superuerit, in sacra aliaq; lectione conuant, quae ad Dei & sui ipsius cognitionem eas ducat, viamque monastri perfectionis, & eternae vite, idq; vel separationem, vel coniunctionem faciant; cum huiusmodi lectio iuauit, & fructuosa sit animarū oblectatio, vita correat, ad virtutes inflammet, contra autem inaniū librorum lectio mentes corrumpat.

Quod ne accidat, Superior, aut confessor omnes monasterii libros perspiciat, & recognoscat; singulas moniales in virtute obedientia, suos proferre cogens.

DE COMMUNI VITAE VSV, AC PROPRIETATE TOLLENDA.

IN omnibus monasteriis, quod ad cibum, potum, somnum, ceterasq; res attrinet, omnes communiter vivant; vt à acro Trident. Concil. decretum est, neq; quidaquam inter eas differat,

aut alia alii preferatur, aut post habeatur, quemadmodum vñrum paupertatis postulat: vt tuum & meum, atq; omnis priuatarum possesio, & re, & verbo omnino tollatur, omnis etiam superuacuum, & manus rerum vñs.

Neq; vilasit, que quidquā possideat, aut adhibeat, vt proprium, etiam si ad necessitatē concessum est.

Omnis itaq; monasterii prouentus, cuiuscunq; generis sine eleemosynā etiam, & questus ex laborib; libelli praterca, legata & bona mobilia, & immobilia, quae testamento relicta, & qua donationis, vel alia quācā causa obtinuerint, à singulā monialib; ad communem monasterii utilitatem cōferantur. Prefectoria vero pro sua prudētia, & humanitate ex illis ipsiis eius necessitatē portissimum consulat, ad quam pertinerent, nisi obflare paupertatis votum. Vtq; omnis proprietatis occasio tollatur de monasterii confessore, ac prefectoria, voti paupertatis accuratiū seruandi gratia, monialib; suadere studebunt, vt current omnes vñles lineas, lances, vel pellices, aut cunisū generis in communi loco afferuandas: duasque ex monialib; quo tempore mutuantur officia ius excutiendis, purgandis, & sarcenādū presidiendas: que etiam sororibus in singulis hebdomadas pro tempore, &, vt vñs feret, eas distribuant, nullāq; vñles apud se habeat, pr̄ter eas, que ad quotidianum vñsum sunt necessaria. Aegrotarum vero vñles, contagionis nomine suspectas, separati custodiuntur, aut apud illas ipsas relinquuntur.

Dona, que singulis mittuntur, ad prefectoriam adserantur: nec vila posset illa accepere, aut ad vñsum adhibere, nisi scient & cōsentiente prefectoria. Que in id omnino incumbere debet, vt ex monasterio vñsum proprietatis, tanq; multorum malorū causam euellat. Neq; cuiq; permittat vt pecunia apud se habeat.

Ter autem in singulos annos, Prefectoria cum discretis cellas & suppellectilem singularum monialium diligenter inquirat, & scrutetur, ne vila quidquā habeat propriū aut plus quam quantum ei ad vñsum vñsum concessum fuerit.

Quod, si quā propriū aliquid tenere deprehensa, aut conuidit, a fierit; ea biennio actua, & passua sit, ex Trident. Concil. decreto; atq; etiam iuxta sua regula, & ordinā constitutionē spūnatur. multoq; magis, quæ ex communī. At ex eo, q; alicuius vñli tributum sit, furtim sibi aliquid vindicauerit.

Sipratera, speculum, catellus, vnguentā, aut suffumenta, & huiusmodi inaniū rerum quidquā apud aliquam repertū fuerit; Superior statim id ē monasterio auferendum, & eam apud quam inuentum fuerit, acriter puniendam curabit.

Montalis, sue velata, sive conuerta sit, eleemosynam dare, largiri, aut vendere esculantias res, vestes, aut bona cunisū generis sint; etiam si ad vñsum ei attributa sint, aut etiam legare omnino non possit. Que Iesus fecerit, velum cip̄r mensē adiutoriū, ac ter se verberibus ad disciplinam affigere cogatur.

In quo tamen integrum sit prefectoria concedere facultatē, cui cōcedi debere iudicātur, aliquid devotionis, ac religionis causa, vel alii exiguū elargiendi propinquis, ac bene merentibus.

Ad sonitū minoris campana omnes conueniant ad benedictionem mensē, quam prefectoria, vel vicaria, vel ipsiis absentiis, antiquior Discreta faciat.

Deinde loco, & ordine discubentes non prius discedant, quam Deo gratia alia fuerint, que non obedierit, vñ die obſervio priuere: ac postremo loco in mensa sedere cogatur.

Mane, & vesperiā ad primam, ad secundam mensam aliqui spiritualis liber, qui ad religionem incendat, quotidie legatur, omnibus discubentibus, cum silentio & attentione audiētibus: vt vna cum corpore mens etiam recreetur.

Vñiversales moniales, si sibi possit, vno loco dormiāt, à prefectoria, aut vicaria optime cōclūso; cuius claves ab ipsi prefectoria assūrēt.

Singula autē in singulis lectiō omnino dormiāt, & in singulis ēt cellis, sitātā ibi ūi copia cellarū, vt oēs capere possint. Cella vñro diu, noctu, aperta sint, vt prefectoria in singula horās inspiceret eas possit. Dato autē signo eundi cubitum, locoq; ubi dormitus, clauso, prefectoria, aut eius vicaria, aut aliqua ex Discréta, omnes cellas visitet, vt, an omnes suis dormiant locis, animaduertat.

De CLAVSURA, ET QVĀ AD EAM TVENTI
dam aliquā ratione pertinent.

Monialibus nulla quidaquam diligētia videri debet ad eiusthesauri custodiāt, cuius causa propinquus, rei familiari, ac terrenū omnib; terris, curisq; renūtiantes, in septa monasteriū se incluserunt.

Vt igitur sanctum earum propositum, ea ex parte, qua dia-boli insidii maxime patet, communiatur, current Episcopi, vt ad omnes fenestras, vbi colloquendum sit, duo ferri clatri, seu cancelli constituantur; qui saltē palmo distent, alter ab altero.

Inter virgas ferreas, quibus singuli cancelli compacti sunt, sion plus omnino quam vincia interfit.

Ei possunt.

Sint autem virga et solidæ, vt neque facile frangi, neq; fle-tint. Intimo vero cancello, quo moniales ad colloquendum accen-dunt, ferrea lamina appingatur, qua moueri nequeat: sitq; ex-gui foraminibus, ad audiendi tantum commoditatem perforata, cui linea pannus nigri coloris, lignea tabellæ affixus, in-star fenestra, que aperiri posuit, cū erit colloquendum, apponatur.

In ea lamina quadrata fenestellula nouem tātummodo vni-ciarum fieri posbit, cuius clavis a prefecta custodiatur: neq; eam fenestellulam aperire licet, nisi quo tempore colloquendum sit cum Episcopo, vel ordinis Superioribus aut cum parentibus, & fratribus monialium, & aliis aucta propinquitate generis coniunctis, aut cum instrumentum aliquod confici, vel sacrum sermonem audiri oporteat.

Quod vero ad huius fenestellula concessionem attinet excepta sint monasteria, quorum moniales vel lege, vel consuetudine ab externis hominibus confici nunquam solent.

Ostia locorum, que collocutioni solum, & intus, & foris, sunt attributa, semper clausa sunt: quorū claves sunt apud antiquis-simam earum monialium, qua audiendis sermonibus sunt pro-posita, nec nisi cum opus sit longiori collocutione, aperiantur. Ceterum ianuæ ex clatrata ianua fenestellula, ianua tamen clausa, rotaria ex rota respondent pulsantibus.

Loca autem intus, & foris collocutioni attributa, cum ibi sint, qui loquuntur, semper patent, vt quinque sint, videri possint.

Ostia, per quæ a septis monasteriis in exteriorem Ecclesiam patet aditus, ad meiem muro obstruantur. Si quid in hoc pre-fecte culpa, vel negligencia commissum fuerit, ea, & officio, & velo Superioris arbitrio pruetur.

Omnis fenestra & cancelli, & quicunque locus, per quem mo-niales externam Ecclesiam introspicere possint, adficuntur, preter fenestram, in qua collocata est rota; & fenestellulam ad solum sacra sanctæ Eucharistie sumenda vsum constitutam, ac illam fenestram per quam corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, a sacerdote celebrante elatum absicare possint.

Ea fenestra perpetuo lineo panno contexta sit, quia tantummodo, cum suffollitur sacra sancta Eucharistia, amouetur. Fenestra autem ratio sit eiusmodi, vt sacerdos ex Altari moniales intueri nequeat.

Curent Episcopi, & alii superioris, ne è vicinorum edibus, quicunque illi sint, monasteria inspiciuntur, maximè vero si stratum cuiusvis ordinis aut presbyterorum ades illis immineat: quo cau parietes altius tolli, & nouas adficiari iubent eorum sumptibus, quorum Episcopi, & ii qui monasteriorum curatores sunt, interesse iudicauerint, quacunque, appellatione remota.

Quamobrem etiam secularium Principum auxilium implorent, vt monialibus ab externorum hominum aspectu, & auditu liberis securè per monasterium ambulare liceat.

Regulares viri in posterum, ne in ea loca migrant; neve areas, monasteriis monialium proximas, adficiandi causa emant: vnde monialium aspectus fieri posuit. Moniales in monasteriorum adficatione, vicinia regularium virorum edibus, aut iis locis, vnde ipse ab illis inspici posint, in posterum prohibemus.

Aedes proxime monasteriis sanctimonialium, famosis mulieribus nolcentur.

Neue ibidem spectacula, cantus, saltus, ludi, & huiusmodi prophana res, & inane exercitantur: que eas à sacro officio auocare, aut ipsi offensionis causam prebere possint.

Quemadmodum à sacro Trident. Concil. sanctum est, moniali professa nulla ratione è monasterii septis egredi licet, nisi ex causa legitima que ab Episcopo probata sit.

Huiusmodi vero licentia egrediendi nullo pacto permittatur, nisi id gravissima res & summa necessitas postularit; neq; iis monialibus, quibus, nisi ex summi Pontificis concessu egredi fas est. Apostata, fugitiua, & delicti causa cœcta è monasteriis, que cum sacro vestitu, aut sine eo vagantur, non sine scandalo

religionis, ab Episcopis ceterisq; earum Superioribus, petito et iam secularium principum auxilio ad sua monasteria redire cogantur: vt ibi dignas pœnas pendant suorum scelerum. Quod si Superioribus in monasteria refutis debere minimè videantur, in earum mulierum numerum, quas Conueritas vocant, cum bonis, que attulerunt ad monasterium, adscribantur. Ea aut bona illa mortus, priori monasterio restituantur. Si que monialù in monasteriis septa marem aut feminam cuiusvis a-tatis, conditionis etiam matrem, aut sorores introduixerit, tribus mensibus in carcerem concludatur; ei q; singulis sextis fe-rijs ieiunanti nibil prater panem & aquam ad cibam & potum adhibeatur, atq; ad annum velum admatur. Eadem panem subeant, quæ rotæ, & ianua preposita fuerint; prefectæ etiam, & quævis alie, quarum consensu id commissum sit.

Quicunque vero clericus, siue secularis, siue regularis cuiuscunq; ordinis, aut lacus cuiuscunq; status, dignitatis gradus, conditionis ipsarum monialium septa interdiu, vel noctu introire ansus fuerit, prater excommunicationis pœnam, quam ex Concilij Trident decreto ipso iure subit; alio etiam gravissimi pœnæ, habita persona criminiq; ratione, puniatur. Et si Ecclesiasticus sit, aut beneficia obtineat, suorum etiam ordinum munere ex ordinary voluntate prohibeatur; suisq; omnibus beneficiis priuetur. Quo decreto excipiunt eos, quibus ob necessariam monasterio eorum operam, & industria Superior septa ingrediendi facultatem, quotannis renouandam, scripto per-misit. Is autem meminerit subi à Trident. Concil. ius adempsum esse eiusmodi facultates concedendi, nisi in casibus necessariis, ideoq; caueat, ne intus officia moniales obire possint, ad ea praefstanta externi in septa monasterii introducantur. Atq; vt in hac necessitate dignoscenda vna eademq; ratio vbiq; serue-tur, & ille facile concedendi vsu coercetures. Episcopus adhibitis in conflitum omnibus monasteriorum Superioribus, etiam regularibus statuat, ac prescribat, quæ opera in monasteriis ne-cessarium externorum ingressum requirant. Quam vero ra-tionem in hac re prescriberit, ea ab omnibus, etiam Regularibus, inuolite serueret.

Intra septa monasterii mares & femina cuiusvis generis, etiam si ipsi monialibus inserviant, vel sint atate confecti, nulla de causa nocturne possint, proposita pœna excommunicatio-nis late sententia, quam, & is, qui pernoctarit, & prefecta, que id permisit, subeat, quibus addantur alia pœna Superioris arbitrati. Neve intus in eisdem septis boves, equos, & iumenta cuiusvis generis alant.

Sic contra fiet, prefecta tres menses ab officiis sui munere amo-ueatur.

Moniales cum nomine externo omnino colloquuntur; nisi is licentiam scriptam, & ob signatam à Superiori monasterii, aut ab eo quem is suo nomine substituerit, atq; in cancellaria Episcopali gratis scriptam attulerit. Que contra id fecerit, pri-ueetur trium mensium facultati loquendi cum externis omnibus cuiusvis sexus, etiam propinquis, cogaturque singulis sextis feris eius temporis, discipline nomine flagella sibi publicè ad-hibere, & orare eo Psalmo, Misere mei Deus.

Licentia autem, scripto permisæ, accipiantur ab iis, quæ ro-te sint preposita, prusque ad prefactam deferantur, quam ille accersantur, que scripto nominata sint. Prefecta vbi scriptum legerit, manuq; & signum eius agnoverit, cuius officium sit facultatem colloquendi concedere, benedictione adhibita, permitit iis, que scripto nominantur: vt cum illa tantummodo loquuntur, qui nominatim descripti sint: idq; ad communem collocutionis fenestellam, non ad ianuam, neq; in Ecclesia, aut alibi, presentibus semper monialibus arbitrari, ei muneri prefecit. Que vero ad colloquendum accesserint, breui finem loquendi faciant: caseantq; ne tempus, quo nihil est pretiosius, inani, aut inutili sermone consumant.

Non est ferendum, vt moniales, presentim sacris diebus aber-rantes ab oratione, ceterisq; piis exercitationibus, sermonibus minimè necessariis tempus consumant.

Idcirco, quibus diebus sumuntur sacra sancta Eucharistia, & quoties dies festi ex precepto Ecclesie celebrantur, tempore etiam aduentus, & Quadragesima, in Vigiliis præterea de precepto, omni denique tempore, cum diuina iuncta officia, moniales cum

externo nemine omnino colloqui possint : nisi necessaria ita posselet.

Moniales vero tam quae audiendi sermonibus praeposita sunt, quam illa, qua loquentur : ne monasterium absurdis, & inanibus rumoribus compleatatur, cum nemine omnino communicent, que ab externis acceperint : nisi cum praefecta, si eis expedire videbitur, ut aliqua ad eam referantur.

Vigilient praefecta, & que sermonis, audiendi praeposita sunt, ne quisquam colloquendum cum monialibus accedat, simulatio eius nomine, quiscripta licentia nominatur. Quid si à quaque commissarij fuerit, is ab Episcopo : qua vero cum colloquata fuerit, & que scientes permiserint, à suo Superiori, harum constitutionum prescripto, graui pena eorum arbitratu afficiantur.

Quicunque vero clericus sive secularis, sive regularis, cuiuscunque ordinis, aut laicus cuiuscunque status, dignitatis, gradus & conditionis ad monialium monasteria accesserint, & cum earum aliqua, non impetrata, vi prescriptum est, colloquendi facultate sermonem habuerit, grauitate puniantur.

Hoc autem editio, neque patres, neque fratres teneri volunt, quibus non impetrata illa colloquendi facultate, sed seruitus ceteris regulis, hanc ipsa de latib, cum filiis & sororibus tantum colloqui, non tamen septa in quam ingredi licebit.

Nemino omnino ; neque facio, neque prophano, nequemari, neque scemina licet adire monasteria monialium docendi causam, quem figuratum vocare.

In ijs tamen monasterijs, in quibus non in exteriori Ecclesia à secularibus, sed intus à monialibus organo sonatur, permittere poterit Superior alicui viro, moribus & etate ab Episcopo probato, vt foris ad senestellam colloctionis monialem organistram tantum ionandi artem edoceat, si in eo studijs generale plus proficer necesse habeat.

Hac autem intento, ad ipsam senestellam discens, commorabitur : cui semper assident duo ex quae audiendi sermonibus praeposita sunt.

Que contra fecerit, sive praefecta, sive alia, velo priuetur, alijs praterea pars afficiatur arbitratu superioris.

Organum aut in posterum ne constituantur, nisi locus in quo appareat, Superiori iudicio ante probetur.

Prohibentur etiam moniales ipse intus, aut per alios foris sonare musicis instrumentis, preter organa & harpichordium, quo ars organo sonandi discitur.

Neliceat monialibus depositi, aut custodia causa, in monasterio habere pecuniam, gemmas, vestes, aut eius generis res villas cuiusvis personae, nec vix quidem florum aut fructuum.

Quod si que in praefecta habeant, vt omnia incommode causa tollatur, ad tres menses, quibus debent ea restituunt.

Contumacibus, aut negligentibus pœna sit : praefecti, officij catery veli spoliati.

Moniales ne animi quidem relaxandi causa, secularium vivili, aut muliebri vestiti vrantur, cum dedecat Dei famulas, vestes ab eis professione alienas, induere. Verum, decoro semper seruato, omnium & temporum, & actionum, permittente praefecta, honestate, & quemadmodum sacras Deo virginis dicit, animum remittente licebit.

Moniales etiam ne offulas, aut cetera huiusmodi conficiant donandi gratia prohibentur : propter temporis iacturam & sumptum, qui in eis impenditur. Que contra decretum aliquid commiserit, vel permiserit, Superioris arbitratu punitur : maxime vero in praefecta animaduertatur.

Nulli moniali sit ad quemquam secretò litteras scribere, prater Superiorum & Episcopum, si de aliqua graui re efficit ad monendus.

Negat se missas litteras aperire, & legere nisi praefecta prius eas coram vicaria legerit : aut se presente legi inserviat.

Que contra hanc legem aut scriperit, aut accepit litteras, perdous menses sua cella pedem non effeat : & singulis sexis feris ita ieiunare cogatur, vt tantum pane & aqua refecatur. At, si ea littera suspicione aliquam criminis haberent, ea ad quam scripta fuerint, prater predictam pœnam, sex menses, & facultate loquendi ad senestellam monialium colloctionis, & velo priuetur.

Verum ne praefecta falli possit, factis ei litteris ostensis, que alias sint ab acceptis, & ab illis, per quas responsum est : que rota proprieitate fuerint omnes accipient litteras, quae ad monasterium peruenient, easq; statim ad praefectam afferent, à qua etiam litteras à monialibus scriptas, accipient clausas, & obsequias eorum eadem ipsa. Quas deinceps nunc sex annis tradent.

DE CONVERSIS.

Omnes, minimum quadragesima annos natu, & Superiori probatis, facultas sit exundi septis monasterijs, propter negotia monasterio necessaria, permittent tamen praefecta, quiescere, exundum fuerit.

Cui etiam liberum sit, eis si ita videbitur, intra septa semper retinere, q; vt faciat, si modo possit, ea vobementer cohortamur.

Ad funera autem ne prodeat, nisi quae ordinis sunt mendicantibus.

Exentes vero bina prodeant, neq; longius discedant, altera ab altera, quām vise inutem apicere, & audire possint.

Quibus sex vrbe egredi contigerit, semper in eodem lecto somnum capiant. Cauentq; ne in cuiusquam fama persona domum introcent, etiam illa de monasterio bene merita fuerit.

Neue in domiciliis, vbi alia honesta mulieres non habitent, pernoctent. Neue literas aut mandata clam perferant.

Aut quidquam inane monialibus renuntient, quod foris viderint, aut audierint.

Delinquentibus pœna sit carcer, aut etiam grauior arbitratu Superiori.

DE PUELLIS SECULARIBVS, QVÆ IN monasteriis educantur.

Puella seculares cuiusvis generis, conditionis & etatis, qui nunc in clausura monasterijs educationis, aliae causa comorantur, post annum ex monasterio exire cogantur, nisi omnibus suis prædictis, quae ad suscipiendam religionem, monasterij institutis, Trident. Concil. & harum constitutionum decretis requiruntur, monachalem vestem sumere voluerint. Episcopi tamen facultas permititur probabilis de causa prorogandi tempus suo arbitratu, conuentiente Superiori regulari in ijs monasterijs, quae ei subiecta fuerint.

In posterum puella, educationis causa, in monasteria necipiatur sine licencia scripto permissa, ab Episcopo, ac Superiori regulari, si ei subiectum fuerit monasterium, cuetiam prius adcesserit scriptus Metropolitani confusus.

Hec autem licentia non concedatur puellis, quae habeant, à quibus regi, & educari commode possint : aut ijs que decimum annum non compleverint, aut maioribus quindecim annis.

Quae semel excentur monasterio, amplius aut in illud, aut in vnum prater alium admitti non possint : nisi cum moniales fieri voluerint. Huiusmodi autem puelle nigri tantummodo, aut fuci, vel albicolori vestes, non fericas, adhibeant. Nullo praterea in acquisto ornamenti genere viatur : ne sit concimata : neue habeant inutres, nec monilia : aut eius generis delicias.

Cum propinquis, alijsq; externis ne colloquiantur : nisi eisdem seruatis, quae supra de mortalibus eo in genere decreta sunt.

Dormiant, cibum capiant, versenturque loco separato à monialibus, ijs excepti, quae ipsi regendis, & instituendis praeposita sunt : cum nulla que moniali consuetudinem habant, praterquam in Ecclesia, cum Missa, aut diuina officia celebrantur.

Puellarum alimenti, & educationis causa quotannis monasterio non minus solvantur triginta aureis : cuius pecunia dividuntur in singulos sex menses representetur. Quod si ea pecunia per ipsos sex menses non numerata fuerit : puella ad suos remittantur, quos magistratus monasterio omnino satisfacere cogant.

Quacunque ex ijs puellis monialis fieri voluerit, ad propinquos suos mittatur, aut ad eos, qui ipsi curam habent, apud quos saltim per mensem maneat : priusquam ab Episcopo : aut ab eius ministeriis examinatur, idque, vt facilius, ac melius eius libera volunt asquiri, & explorari possit.

Puellas vero domi sua foris viventes, neque literas, neque vlam omnino artem monialibus docere licet : ne ad senestellam, quidem, aliae colloctionis loca, quod, si id monialium praefecta, quouis modo permiserit, semestri administrandi officio priuetur.

DE CONCIONATORIBVS, CONFESSORIBVS, VISITATORIBVS & CAPPELLANIS.

Qui monasterijs presunt, declos, prudentes, ac pios concionatores adhibeant : qui bis saltem in singulos menses

Cap. XLVII. Sacrarum virginum cætus, leges, gubernatio.

461

Menses ad cancellos colloctionis monialium, vel ad senescalas Ecclesiæ. Dei verbum prædcent, easq; erudiant in omnibus, que ad Dei cultum, & sempiternā salutem consequendam pertinet.

Cœcionatoribus autem ne liceat cum monialibus separatum colloqui, nisi eis à Superiori monasterii licentia permittatur.

Præficiuntur etiam ammonialibus confessores, & etate proue-
cti, & prudentes, & Deum timentes, qui semel saltem in singulis mensibus audiunt peccata monialium: eisque sacraficiam Eucharistiam administrant: quemadmodum sacram Tridentinum. Concil. debere confitit.

Nemo Regularis peccata monialium posset audire; nisi prius à generali Capitulo, aut sui ordinis Generali, aut eo absente, ab ipsius Vicario generali probatu fuerit: cuius rei fidem fecerit Episcopo eius loci, utb; fuerit monasterium, aut eius Vicario omnes monialium, & seculares & regulares confessores, confecto biennio, aut ad summum triennio mutentur; nisi iusta aliqua, aut necessaria causa Episcopo, aut eius ordinis generali, si Regularris subiectum sit monasterium, postulare videatur, ut illis tempus prorogetur.

Iudem monasterii septa ingredi non possint; nisi id eis à Superiore aliqua de causa concessum fuerit: excepta causa administrandi sacramenta agrotis monialibus; cum graui & periculo morbo laborant.

Quod tempore dumi intra septa cōmorantrur, eos duo aut tres moniales, quæ at ate cateris presteret, comitentur. Eadēq; oī prosequantur, quicunque septa monasteri introierint, etiam Superiores, ac visitatores, facta prius significacione sonitu minoris campanæ monialibus se recipiendi. Quam consuetudinem nisi prefecta seruerit, officio moueat Superioris arbitrio.

Confessores in monasteriorum locis, quos foresterias vocant, cibi capienda causa non morentur, nisi confessionis tempore.

Neq; tum etiam ibi noctu cubent, nisi cum alicui ex monialium numero mors infaret, ut præsto esse possint administrandi sacramentis, & reliquis pietatis officiis; aut cum propinquum monasterio domicilium non habent: ut in multis monasteriis quo sunt in diœcisi.

Nemini autem confessori seculari aut regulari aſſidue habitate liceat foris in foresterijs, & edibus monialium; aut eorum sumptibus ibi vivere, nec si in iis locis dormiunt, que monasterium attingunt, senestre, aut rota sint. Et si sunt statim muro obruantur; ut nihil à monialibus, quod in eo loco agatur, aut dicatur, aperte aut audiri posat.

Clari lamina, & linea rela feneſtelle loci eius loci, vbi moniales confitentur, ita compacte cohærent, ut remoueri non possint: & inde tantum undiri, aperte autem nullo modo possint.

Qui vero confessores in iis deliquerint statim & officio priuenient; & faciliter cum adeundū illud monasterium, tum diuina admittantur eti arbitrio superioris admiratur.

Eandem ponam subeant omnes Regulares, & alii cuiusvis generis clerici, qui cibum aut somnum capient in locis colloctionum, ac foresterias monialium: aut munera alicui moniali, quo secundum, arctioriue cognitionis gradu conuncta non sit, dederint, aut ab ea accepterint.

Superiores tamen suo arbitriatu, cum illis colloqui, & in foresteriis vesci & cubare possint, quo tempore visitant monasteria: statim ibi fratrum sui ordinis monasteria non habeant. Quæ si sunt, apud eos duocari debet, neq; gravae esse monialib.

Idempunitam, munera, aut premia à monialibus ne accipiunt, quo illa aperè intelligent in eiusmodi visitatione tantummodo ab eis consulti Dei glorie, & monialium saluti.

Liceat vero iis Superioribus, qui premuntur inopia, sumptu monialium vivere, cum eis visitant, aut aduent alia de causa, que ad ipsarum utilitatem spectat.

Regularibus, qui fratres sunt monialium, permisso Superiorum, quemadmodum supra dictum est, semel in singulos annos tum foresteribus monialibus tantum colloqui liceat, idq; presen-
tibus iis que colloctioni præpositi sunt, quod, sicut aliquos secum adduxerint, iti cum monialibus omnino ne colloquuntur, præposita ea pœna, que Superioris colloquentibus sine licentia est constituta.

Socii confessorum Regularium sunt etate prouecti, & superiores suo probati, neque cum vila monialicolliqui possint, nisi

cum praefecta, & rota, aut foresteria præposita, si quid opus sit confessoriis tum, cum peccata audiunt, eius de pœna periculo.

Præterea Superioris ex decreto sacri Trident. Concil. quotannis idoneum confessorem extra ordinarium monialibus sibi subiectis exhibeant. cuiuscaem, ut viuere & confiteantur; vt, quæ huicmodi indigent medicina propter aliquem occultum animi morbum, neq; ipse eam postulare, aut recipere ab usuritate confessore vñquam audenter, liberius mederi suis malis possint: ac diaboli laqueos evadere, vna cum reliquis confessori nouo sua peccata confitendo.

Sacerdotes, qui in monialium ecclesiæ publicis rem diuinâ faciunt, bene audiunt, & bonis moribus sint: & ab eo etiâ approbat qui monasterio præsideret.

Ex quib; qui à monialibus mercede conducuntur, non ab illis sed à Superiori, aut eius iussu à confessore monialium delegantur.

Qui, nisi eis facultas scripto concessa sit, cum monialibus ne colloquantur: iusticium, que sacrificie presunt; quibuscum ad rotam Ecclesiæ, quam breuisime loquantur de his tantummodo rebus, qua ad Missam sacrificium sunt necessaria.

Ne magnifici & sumptuosus apparatus hanc, cum dies festi Ecclesiæ monialium celebratur: sed piis ac modestis; & quæ religionem, non inaneam aliquam speciem praeserant.

Quo non admittantur musici, figuratum catum, aut quodvis musicum instrumentum adhibentes.

Præfecta monialium neminem ad monasterii famulatum & procuracionem admittat, cuius etiâ & mores earum superiori probati non sint.

Eodem etiam Superioris sit approbatio eorum, qui nunc monialibus inserviant. Quo in numero medici, tonores, furno aut pistriño prepositi, cateris, omnes intelligantur, quibus in monialium septa introeundum sit. Qui monasteriis procurent, quotannis sua administrationis rationem reddant iis, quos diximus; & ad duos mensis bonis prædictis caueant cancellaris episcoporum, se fideliter ratione reddituros sua administrationis. Quid si facere neglexerint officio privati ceantur.

In parochialibus ecclesiæ, que monialum monasteriis annexæ sunt, perpetui Vicarii, ex formula Trident. Concil. præscripta, ab episcopis constituantur.

D E P R O P R I A R E G U L A , E T C O N S T I T U T I O N I B U S his assidue legendis.

QVIAMONIALES, que professa sunt, non solum Dei, & S. Ecclie præcripta; sed etiam sua regula, & ordinis leges, & instituta servare debent, opera pretium erit, illis sua vocationis & professionis debitum officium in memoriam quam sapienter renouare.

Ideo in virtute sanctæ obedientie præcipimus, ut in singulis monasteriis ab aliquo moniali, cateris professis audientibus, quotidie legatur saltem caput unum constitutionum regule, aut ordinis, cui adstrictæ sunt.

Causa lectionis initium fiat à primo, & ita procedatur ad extremum; ac deinceps ad primum caput redeatur: ut eodem ordine, ac progressionis seruata, nunquam sacra exercitationis huius vius intermitteatur. Præterea basetiam constitutiones frequentes legi iubemus, ut ex crebra salutarium præceptorum commemoratio moniales in obeundo sui munere diligenter enendant. Qua in reprobata monens, ut cateras ad summam legum observationem non minus exemplo suo inuitet, quam auctoritate compellat.

Deniq; præcipitur omnibus monialium confessoribus, ut illis vñuersis semel legit, & explicent omnia hec decreta: quæ in vulgarem sermonem converta, ad communem proximæ virilitatem primo quoq; tēpore curabimus edenda, eaq; ut omnino, quemadmodum debent, serucent, vehementer cohortentur.

Quæ moniales arctioribus constitutionum reguleq; vinculis adstrictæ viuant: non ies est animi nostri sensus, ut ab illis suscepta vita inflitus discedant, sed vna cum iis hec quoq; decreta ab illis seruari iubemus.

Hæc ex sanctissimi, prudentissimiq; præsulis instituto adducere volui, ut formam habeant Prælati, ad quam monasteria reformat: cum tamen nō eadem omnibus locis, temporibusq; conueniant, omitti nō nulla

Q. 3

nulla, addi alia, prout ad diuinam Maiestatis aeternam gloriam, animarumq; salutem, & populi pietatem conueniens esse prudente, maturoq; zelo iudicauerint.

C A P V T XLVIII.

Epilogus, & cohortatio ad clerum ut perfecta Evangelicorum preceptorum observationi studeat.

*Calamitas
assidua mo-
nito.*

*Omnes mo-
nendisunt;*

*In causa Dei
omnes quo-
dammodo
pare.*

NVnc superuacuam quidem esse exhortationem meam temporum calamitatem ostendunt, quae adeo graues sunt, frequentesque, vt si quis ad earum pulsum obduruit, omnem quoq; orationem exclusurus videatur; quem enim commoueant verba, immotum ad verbora? si quis vero mala illa quae patimur, merito accidere, & clades peccatorum comites esse intelligit, nō opus est verbis, vt effugere conetur, sat virium habent ipsa exitia ad metum sui incutendum. Nec magnitudo & dignitas episcoporum ea est, vt non erres a priuato indecorum censeatur. Rogandi, monendi, docendi, obiurgandi sunt omnes, qui officio desunt, ne securi malis suis indormiant, monendi, qui officio funguntur, vt pergent. Nullius altitudi est extra lapsum, nemo extra periculum, id eo cunctis circūspectio est inculcanda. A primā fede quae à nemine iudicatur, vsq; ad ultimā capellaniam, quae neminem iudicat, non est sanitatis securitas, & in omnibus quotidie se vitorum, quasi februm tentamenta exerunt. Quin frequenter lumina fastigia dignitatum summa via obfederunt, hinc ex celo grauiores ruinae, totius corporis contritu facēt, & potentium potentia tormenta. Quid igitur faciam: maiores rogado vt patres, vt dominos, pares vt fratres. Quanquam omnes dum de anima periculo agitur sumus pares; dum omnes ignoramus, quid de le mali, quid de alijs boni aeterna lapientia, altitudine iudiciorum suorum decreuerit. Imo qui censemur, minore sunt, qui censem maiore, qui plures habent causas pereundi, tot videlicet. quot anima eorum negligentia perire possunt. Stent igitur omnes, & officia sua, martyrumque & confessorum vitam intueantur. Pugnarunt illi, & ne peccarent, contra tormentorum vim, acerbitatemq; steterunt; quomodo vero nos eorum filii successoreq; dicemur, si nos monitiones, penaeq; à peccato nō deterrent, cū eos ad peccandum nec promissa alicere, nec supplicia impellere potuerint? Venient Episcopi, Sacerdotes & Diaconi, alijque ad aeternum Dei tribunal, veniam & nos; illorum cicatrices, & vulnera nostram malitiam potentissime accusabunt. Illis Dominus dicit. Confessio vestra quanto in passione fortior, tanto clarior, & maior in honore est. Crevit pugna, crevit pugnantum gloria. Nec retardaties ab acie tormentorum metu, sed ipsis tormentis magis est ad aciem provocati; fortes & stabiles ad maximū certaminū praelium propria deuotione prodigiis. Ex quibus quodam iam comperti coronatos, quodam vero ad coronam victoria proximos, viueros auem, quos agmine gloriose career inclut; pari ac simili calore virtutis ad gerendum certamen animatos, sicut esse oportet in diuinis casis milites Christi; vt incorruptam fidei firmatatem non blandi & decipiunt, non mine terrant, non cruciatu ac tormenta detincent, quia maior est qui in nobis est, quæ qui est in hoc mundo. Nec plus ad deiciendum potest terrena pena, quam ad ergendum tutela diuina. Probata res est certamine fratrum gloriose, qui ad tormenta vicependa ceteris duces facti, exemplum virtutis ac fidei praebuerunt, congregati in acie, donec aies succumberet victa. Quibus ergo vos laudibus praecepit fortissimi fratres? robur pectoris vestri, & perseverantia fidei quo praeconio vocis exornem? Tolerasti usq; ad consummationem glorie, durissimam quaestionem, nec ceſſisti supplicis, sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem dolorum quem tormenta non dabant, corona dederunt. Lanien a grauior ad hoc diu perseverauit, non vtstantem fidem deiceret, sed vt homines

Dei ad Dominū velocius mitteret. Vedit admirans presentium multitudine celeste certamen, certamen Dei, spiritale certamen praelium Christi: stetisse seruos eius voce libera, mente incorrupta, viriute diuina, telis quidem secularibus nudos, sed armis fidei credentes armatos, steterunt torti torquentibus fortiores & pulsantes ac laniantes vngulas, pulsata ac laniata membra viscerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit se ueniens die plaga repetita, quamvis rupta compage viscerum, torquerentur in servis Dei iam non membra sed vulna. Fluebat sanguis qui incendium perfectionis extingueret, qui flammas & ignes gehenna glorioſo cruce sopiret.

Quia nobis excusatio reliqua fuerit, si victos nos, & cupiditatibus fractos, vitijs contaminatos dies illa conficiat, que retributionē omnium actionum spectabit? Mirabuntur nos tam degeneres nostri maiores, quia sine violencia & hoste prostratos fuisse intelligent. Leges à te latas, leges diuinas, leges Ecclesia tu & sanguine sanctitas, nobis graues fuisse obstupescet. Grauem sacerdotib⁹ esse cœtitatē, sobrietatemq; monstruo habebut, rot milia virginū, quæ exquisitissima tormenta pertulerunt, ne pudicitiam violarent.

Caput est salutis in Ecclesia ad veteres canones omnia referre, veteres imitari. Monet suos episcopos hac de re S. Carolus Borromaeus oratione ad primam Synodum Mediolan. Morum autem disciplinam faciliter refutemus, si qua ratione, quibusne factis primum constituta, diu, & conseruata est, eandem nos in refutacione adhibebimus, illorum vestigia persequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, sua virtute pepererunt. Propriamus nobis quæ, Patres, illorū vita, sanctitatem, & admiratione sui officiū sapientiam. Erat integrī, casti, simplices, modesti, humiles, bene morati, in oratione & lectione assidui, sive desipientes, in aliena salutis cura & cogitatione desixi. Consilio & opera benigni, hospitales, in domestico cultu & virtutē partit, in aliis benefici & liberale, erant vigilantes super gregibus suis, vineam Domini summa diligentia, & labore coletes & custodiunt. Pascebant assidue oves sibi commissas, triplici satiatis cibo, verbo, exemplo & sacramentis, moris quoq; vt imitatores summi Pastoris Christi, qui pro vniuerso grege suo angarem, & viam profudit, ipsi pro suarum oviū incolumente quenam excipere labore, subire omnes casus, omnem vim atq; iniuriam perferre, deniq; vt bonus ille pastor Evangelicus animam suam pro oviū ponere non dubitabant, nullum inde huic vita fructum expectantes, vt maximos cœlestis retributionis fructus consequerentur. Hec si, vt debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, quid in restitucione Ecclesiastice discipline nobis sit hoc tempore agendum. In quo ilud etiam animaduertendum est, vt, quemadmodum in conformanda restituenda ag, morum disciplina exordiam amittit. Hec officia, si quo debemus studio, præstiterimus, parut projectio negotii erit, sedare controvensiones, id quod nobis Tridentina synodus faciendū proposuit. Nā sublata cupiditate, quæ est omnium radix, & semon dissensionium, facile præsentis temporis discordias cōponemus: nullumq; in posterum dispendi locum cuiquā in prouincia nostra relinquemus. Quare ad piam hanc, necessariāq; muneri nostri curam ac diligētiā, Patres, toto pectore incumbamus: hoc acceptabilē tempore, hac die salutis, quā seicit Dominus, emitamur, vt quantū cōsilio, opera, actionibusq; Spiritu S. duce, & moderatore possimus, tantum ad coniungendam communis prouinciae incolumentem afferamus.

Hoc exigit à sacerdotibus vniuersis orbis, qui non modo animas illis cōmisit, sed honoratos in iuper opulētolsq; esse voluit. Hoc Deus Ecclesiæ plantator, & animarū redēptor, ne vestra incuria percaet, pro quib⁹ Christus mortuus est. Hoc hæretici, qui clericorū vitis offensi à religione & veritate diuortium fecerunt, atq; etiamū candem perfidie causam prætexunt.

FINIS LIBRI SEXTI.

POLI